

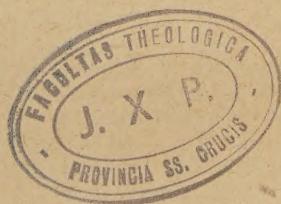
Theologica de Ecclesia

II

DE DEO CATHOLICAM ECCLESIAM

ORGANICE VIVIFICANTE.

662

Collection ORIENTALIA CHRISTIANA

Piazza S. Maria Maggiore, 7, Roma (128)

* Textes originaux inédits avec introduction et notes critiques : — ** avec traduction française

- M. D'HERBIGNY S. I. : num. 1. *L'Unité dans le Christ*. — 2. *La vraie notion d'orthodoxie*. — 11. *L'âme religieuse des Russes d'après leurs plus récentes publications*. — 14. *L'aide Pontificale aux enfants affamés de Russie*. Le même en italien et en russe. — 15. *Après la mort du Patriarche Tykhon*. — 17. *Pour l'Unité Chrétienne : Croire en Jésus-Christ*. — 20. *L'aspect religieux de Moscou en Octobre 1925*.
- N. DE BAUMGARTEN : 35. *Généalogies et mariages occidentaux des Rurikides russes*.
- M. GORDILLO S. I. : 29. *Damascenica* : I. *Vita Marciana*. II. *Libellus orthodoxæ*.*.
- I. HAUSHERR S. I. : 22. *Saint Théodore Studite...* — 36. *La Méthode d'Oraison Hésychaste*** — 40. *De erroribus Nestorianorum qui in hac India Orientali versantur**. — 45. *Un grand mystique byzantin : Vie de Syméon le Nouveau Théologien (949-1022), par Nicétas Stéthatos***.
- G. HOFMANN S. I. : 6. *Der Hl. Josaphat I**. — 12. *Ruthenica. Die Wiedervereinigung der Ruthenen. Der Hl Josaphat II-III**. — 19. *Athos e Roma**. — 28. *Rom und Athosklöster**. — 33. *Il B. Bellarmino e gli Orientali**. — 37. *Sinai und Rom**. — 41. *Patmos und Rom**. — 47. *Samuel Kapsoules, Patriarch von Alexandrien (1710-1723), und Papst Klemens XI**.
- G. DE JERPHANION S. I. : 27. *Le Calice d'Antioche*. — 42. *Bulletin d'archéologie chrétienne et byzantine*.
- I. KOLOGRIVOV S. I., M. Maklakov... : 24. *Pensées russes sur l'Eglise*.
- B. LEIB S. I. : 9. *Deux inédits Byzantins sur les Azyms, au début du XIIIe siècle**.
- L. LEMMENS O. F. M. : 5 et 10. *Hierarchia Latina Orientis (1622-1922)*.
- A. MALVY S. I. ET M. VILLER S. I. : 39. *La Confession Orthodoxe de Pierre Moghila, métropolite de Kiev (1633-1646)**.
- J. C. PANJIKARAN D. D. M. A. : 23. *Christianity in Malabar : The St. Thomas Christians of the Syro-Malabar Rite*.
- G. ROBINSON, M. A. : 44. *History and Cartulary of the Greek Monastery of St. Elias and St. Anastasius of Carbone. I. History*.
- I. SCHWEIGL S. I. : 46. *Die Hierarchien der getrennten Orthodoxie in Sowjetrussland : I. Ihr gegenseitiges Verhältnis*.
- TH. SPÁČIL S. I. : 2. *Conceptus et doctrina de Ecclesia iuxta theologiam Orientis separati* : I. Photii ; II. *Librorum symbolicorum* (épuisé). 8. *Conceptus et doctrina...* III. *Theologorum recentiorum*. — 25. *Doctrina theologiae Orientis separati de Sacramento Baptismi*. — 48. *Doctrina theologiae Orientis separati de SS. Eucharistia*.
- M. DE LA TAILLE S. I. — 30. *L'oecuménicité du fruit de la messe*.
- A. VACCARI S. I. : 13. *La Grecia nell'Italia meridionale*.
- Prince P. VOLKONSKY ET M. D'HERBIGNY S. I. : 3. *Documents inédits : L'Eglise orthodoxe panukrainienne créée en 1921*. — 4. *Le dossier américain de l'orthodoxie panukrainienne*.
- FR. ZORELL S. I. : 31. *Chronica Ecclesiae Arbelensis. Documents et Bibliographie* : 16 ; 21 ; 26 ; 32 ; 38 ; 43.
- Hors série : *Avicennae (Ibn Sina) Metaphysices compendium. Ex arabico latinum reddidit et adnotat. adornavit N. CARAME, ep. tit. Mynd nsis.*

Theologica de Ecclesia

Auctore Michaelae d'HERBIGNY, S. J.

EPISCOPO ILIENSI

PRAESIDE PONTIFICII INSTITUTI ORIENTALIUM STUDIORUM

WITHDRAWN

II

DE DEO CATHOLICAM ECCLESIAM ORGANICE VIVIFICANTE

seu

De hodierna Ecclesiae agnitione

Editio tertia

« Ex praecepto Legislatoris...
Vocis B. Petri omnibus constitutus interpretes...
Sicut membris Caput praeerat ».
(Conc. Chalcedon. ad S. Leonem M.)

Ἰερῶς προηγούμενος ἱεροῦ συστήματος
... πλάνης πιστοῦς ἐξαίρουσα...
ταῖς ἀπλανέσι διδαχαῖς ἐκάστοτε
(Vesp. S. Silvestri Pp. I).

PARISIIS

APUD GABRIELEM BEAUCHESNE

VIA DICTA DE RENNES, 117

MCMXXVIII

卷之四

PARS POSTERIOR

De perdurante Ecclesiae vita.

Sectio I. De perpetua Ecclesiae e Christo dignoscibilitate.

- Th. XVII. Praenunciata zizania contra legitimam Ecclesiam aemulantur.
 XVIII. Notae ergo inquiruntur, secundum Christum manifestativae :
 XIX. Unitas nempe
 XX. ad sanctificandum orbem
 XXI. catholice
 XXII. apostolica (servata ergo relatione Apostolorum ad Petrum);

Sectio II. De hodierna legitimae Ecclesiae agnitione per notas.

- Praenot. De identicae Ecclesiae evolutiore vita et cognoscibilitate.
 Catholica hodierna est legitima Christi Ecclesia :
 XXIII. nam una, sanctificans « catholice » orbem ex Apostolis,
 XXIV. agnito constanter Petri in successoribus Romanis primatu,
 XXV. stabilito Romae saltem per Petri factum.
 Omnis coetus christianus, a Romana Sede separatus,
 XXVI. caret formali unitatis principio,
 XXVII. et eo ipso deficit proportionaliter ab aliis notis :
 XXVIII. ideo constanter de se tendit ad dissolutionem.
 XXIX. Clarius ex illa comparatione miraculum morale in Catholica.

Sectio III. De sociali Ecclesiae adultae organismo.

CAPUT I. DE ECCLESIAE MEMBRIS.

- XXX. Quid sit corpus, quid anima Ecclesiae.
 XXXI. Quinam pertineant ad animam Ecclesiae.
 XXXII. Quinam sint simpliciter extra Ecclesiam.
 XXXIII. Quinam pertineant ad corpus Ecclesiae.

CAPUT II. DE ECCLESIAE « IUNCTURIS SUBMINISTRATIONIS ».

- XXXIV. De iuncturis inter membra Ecclesiae, seu de Episcopis.
 XXXV. Episcopus coniungit Romanus Episcopus Episcoporum :
 XXXVI. sine quo concilia nequeunt haberi oecumenica.

CAPUT III. DE ECCLESIAE VOCE AUTHENTICA ET INFALLIBILI.

- XXXVII. Infallibilitas apostolica (Th. XI) conservatur in Catholica.
 XXXVIII. De illius infallibilitatis obiecto primario et secundario;
 XXXIX. De illius subiecto, collegiali et personali.
 XL. De illius vocis independentia (seu de principatu civili).

APPENDIX : Connexiones cum tractatu de Traditione.

CONCLUSIO GENERALIS : De habitu Ecclesiae ad Deum Trinum.

PARS POSTERIOR

De perdurante Christi Ecclesia.

Voluminis secundi Introductio.

Divisio et ordo partis huius posterioris.

200. « Finito tractatu, in quo determinatur de Ecclesia *primitiva*, hic incipit tractatus, in quo determinatur de Ecclesia *moderna* » (S. Thom. in *Cant.*, cp. III, lect. II).

Cognoscentibus enim iam, e priore parte, Ecclesiae per Christum institutionem eiusque perpetuitatem ac pro singulis necessitatem ad salutem, occurrit oppositio complurium societatum quae contradictorie se dicant esse Ecclesiam Christi. Non ergo infallibiles omnes, et iam exinde non omnes legitimae.

Inquirendum ergo est : — 1) Utrum ex eis legitima valeat distingui, et quomodo; — 2) Quanam ergo vere sit legitima et possit ducere ad finem, quem Deus Christi missione ac Christus Ecclesiae institutione intendebat; — 3) Quomodo in ea triplex delegatae missionis divinae potestas exerceatur : iurisdictio, licitum Ordinis exercitium et magisterium.

Inde sint successive :

SECTIO I : Utrum et quomodo Christus voluerit *Ecclesiam dignosci suam*;

SECTIO II : *Quanam* in societate criteria legitimae Ecclesiae verificentur;

SECTIO III : Quisnam sit Ecclesiae eiusdem, at adultae, *organismus socialis* :

seu, in perpetuo at crescente per saecula *corpore Christi mystico* (cum eodem fine ac eadem Spiritus vita, mulatis solum personis),

quaenam sint I. *membra*, sive viva sive mortificata,

II. « *iuncturae* subministrationis » ac cohaesionis,

III. *vox authentica*.

Sic patebit de legitimo principio internae sanctitatis et regiminis et magisterii in perdurante trans saecula Ecclesia Christi.

SECTIO I.

De intenta a Christo Ecclesiae dignoscibilitate.

THESIS XVII : QUOD PLURES ECCLESIAM CHRISTI SE DICANT ESSE.

E facto quod plurimae societates religiosas contradictorie se dictitent esse Ecclesiam Christi, non sequitur nullam ex eis esse legitimam.

201. PARS I : Factum. Plures mutuo contradicere societates, quae se dicant Ecclesiam Christi, patet. Immo fit aliquando quibusdam scandalo. Alii praetextum inde ad indifferentiam detrahunt. Iam Clemens Romanus sic Corinthios rebelles monebat : « Hic rumor [schismatis]... etiam ad ἐτεροκλίνας manavit..., ita ut blasphemiae nomini Domini inferantur » (1 Clem. 477).

Apte ergo brevis hic conspectus dabitur de variis ad Christum appellantis societatibus : — I. sive transsaecularis, de earum historica successione, — II. sive hodiernus, de earum in spatio coaetanea extensione.

202. De historica adversantium successione, brevitatis causa, fontes solum indicabuntur. — Haereticis obstant sectisque, iam saec. I, ipse Paulus (1 Cor. 15^{18s}, Gal. 5²⁰) et Ioannes (Apoc. 2^{6,15} et 1 Io. 2¹⁹); immo hic, in ipso Evg., Docetis et Cerintho. Clarius Corinthios, sicut Paulus in 11^{10s}, 11¹⁸, 12²⁵), sic Clemens Romanus monet de schismate tollendo, per totam epistolam (at expressius 2⁶, 46^{3,9}, 47 ss.). Valde quoque explicitius Ant. Eph. 6²⁻⁹!; Trall. 6-7! de haereticis vitandis scripsit.

Saec. II, Iustinus, ante ann. 150 (Apol. 1²⁶), scripserat Σύνταγμα κατὰ τὰς αἵρέσεων τῶν γεγενημένων αἱρέσεων. Periiit. At superest Irenaei magnum *adv. haereses* opus, ubi cunctas Gnosticorum sectas ample recenset (lib. I et II), Tertull. *de praescriptione haeret.*, *adv. Marcionem*, *adv. Hermogenem*, *adv. Valentinianos*, *Scorpiace* (*adv. Gnosticos*), *De carne Christi* (*adv. Docetas*), *adv. Praxeum* (monarch. patripass.).

Saec. III, S. Cypriani epistolae omne schisma refellunt; item, tractatus *de Catholicae Ecclesiae unitate*. S. Hippolyti *Philosophumena* (ὁ λεγόμενος τῶν αἱρέσεων) et antea (at amissum) *Syntagma adv. 2 haereses* (Photius : *Bibl.*, *cod.* 121) : quo usus est latine ps.-Tertullianus, scribens *Libellum adv. omnes haereses*.

Saec. IV, multa vulgantur contra Arianos opera, v. g. S. Athanasii et Cappadocum. Haereses S. Epiphanius (c. 374-377) recenset 80 (20 ante Christ.) in suo *Panarion* (Mg. 41 et 42), et Philastrius Brixianus (c. 383) 66 (28 a. C.) in *Lib. de haeresibus* (Ml. 12.1111-1302).

Saec. V, Augustinus, praeter multa scripta (Serm., tract., epis adversus Manichaeos, Donatistas, Pelagianos et Arianos, addidit c. 42 breve compendium *de haeresibus* (a Simone Mago ad Pelag. et Caelest. 88; Ml. 42. 21-50). Theodoretus Cyr. (c. 452) : ἀπεριττῆς κακοπορίας ἐπιστολὴ (Mg. 83.335-556) quinque libris exponit et confutat haereticos a Simone Mago usque ad Nestorium. De multis deinde sectis, quae nunc perierunt, cf. in Historiis Ecclesiae.

Saec. VIII, S. Ioannes Damasc¹. in sua Περὶ ὀρίσεως Mg. 94 51 1228; part. II, περὶ αἱρέσεων) usque ad Mahumetanos et iconoclastas seriem protrahit.

His, quas dicunt damnantque *sectas* et *haereses*, opponitur ubique Patribus ea societas quae dicitur *Ecclesia* simpliciter, vel *Catholica* αἰχνομενική.

203. Coaetaneae societates, quae ad Christum appellant, possunt multiplex ordinari : v. g. pro suo particularismo nationali aliove, aut pro sua erga hierarchiam habitudine; clarius tamen pro suae originis tempore : i. e. — I. Praephotianae; — II. Photianae; — III. Protestantium sectae; — IV. Recentiores; — V. dum Catholica ab initio perduravit.

I. Praephotianae a Catholicis et a Photianis damnantur pariter, haereticae².

1) Post concilium Ephesinum (431), NESTORIANI, prohibiti toto imperio Byzantino, protegebantur a Persis. Saec. XVII, plerique ad Ecclesiam catholicam accesserunt. — A In Persia tamen Ourmiah et Kurdistan supersunt circ. 90 000 separati, sub patriarcha Catholicos, cui titulus semper est Babylon., sedes vero Ourmiah, dein Mossoul, nup. Kodjanas; avunculo semper nepos succedit³. Sunt 2 metrop. 8 dioec. (4 in Persia, 4 olim in Turcia nunc in Mesopotamia). Saec. dicuntur *Chaldaei*, at nunc ab Anglicanis *Assyrii*.

Ex eis, curante archiep. Ioseph (1672, Romae 1693), *unii Chaldaei* redierunt (circ. nunc 70 000), qui in 12 dioec. (in Persia, Iraq et Turcia) reguntur a catholico patriarcha (dicto Babylonis ab ann. 1702; degente in Mossoul aut Bagdad).

1. De quo cf. M. GORDILLO, *Damascenica* (OC. 29; 1926, t. 8).

2. Numeri (statistici) proponuntur prout ultimo recensebantur, i. e. pro plerisque seculi Orientis, ante 1914. Nondum enim aliae poterant tentari recensiones, nec ante longum tempus probabilius computari poterunt. Consulas etiam JANIN, *les Eglises Orientales* (les Rites Orientaux, Paris, 1926²; *Echos d'Orient*, Paris, 1899^{ss}; *Byzantinische Zeitschrift* Oriens Christianus, Romae-Lipsiae, 1901^{ss}; et pro annis recentioribus *Orientalia Chaldaica* (Romae, Pont. Inst. Orientalium Studiorum, ab anno 1923); *Byzantion*.

3. Sic, anno 1903, Simon XIX, annos natus 19, a Turcis occisus die 2 dec. 1917 : successerunt Simon XX et post tres menses (1918) Simon XXI, 11 annos natus:

B) In India, supersunt vestigia Ecclesiae, olim usque ad Sinas extensae dioec. Si-Ngan-Fou; cf. Havret, Pelliot). Dicuntur *Christiani a S. Thoma*. Quorum pauciores (circiter 90 000) Nestoriani; ceteri Syro-Malabar. (circ. 490 000) sunt catholici, prius sub 4 vicariis apostolicis in Malabar, nunc autem cum propria hierarchia sub indigenis archiepiscopo et 3 episcopis (Pius XI, 21. XII. 1923). Schisma Goanum, XIX saec. inceptum, videtur nunc extinctum.

2) Post conc. Chalcedonense (451), MONOPHYSITAE contra Graecos Byzantinos (imperialistas seu Melkitas) et acrius contra Nestorianos condiderunt nationales sectas. — A) In Aegypto, *Copti* (= Aegyptii), pugnant contra Graecos patriarchas Alexandriae et aliarum sedium. Post annum 641, adiuvabantur multoties a Mahumetanis. — Nunc circiter 700 000 Fellah (multo plures quam Graeci « orthodoxi » in lititione Alexandrina) oboediunt Coptorum patriarchae separato (tituli Alexandriae, at degente Cairi), qui successione Dioscori et Timothei Aeluri gloriatur, quasi legitima post Cyrillum et Athanasium. Ritus est antiquus Alex. graecus (dictus *a S. Marco*); sed liturgia celebratur coptice, plebe loquente arabicam. Supersunt 14 dioeceses et monasteria.

Bis olim patriarchae uniebantur : 1442 (Flor.) et 1713 (Clem. XI), absque duratione. Unio stabilis inceptit per vicarium apost. 1781; anno 1895, Leo XIII instituit sedem patr. unitam Alex. Coptorum et 2 dioec. (pro circ. 30 000 cathol.)

B) In *Abyssinia*, *Aethiopes* (circ. 3 600 000). *Separatorum* episcopus, semper unicus, instituitur a patriarcha Coptorum Alexandrino. Liturgia celebratur vetere aethiopica lingua. Magna est ignorantia, multae superstitiones e paganis et iudaeis.

Tentabant *unionem* patriarcha Oviedo et martyres S. I. Nunc sunt circ. 3 000 uniti sub vicario apostolico Abyssinae, et 22 000 in Erythraea.

C) In *Syria*, *Mesopotamia* et *Kurdistan* supersunt *Iacobiti* (circ. 80 000) sic dicti e Iacobo Baradaï, sub Theodora, uxore Iustiniani (527-565). Subduntur patriarchae (semper Ignatio, tituli Antiocheni et totius Orientis, degente in Diarbekir aut Mardin in Mesopot.), in 10 dioecesibus (7 metrop. et 3 ep.). Primus post patriarcham metropolitae dicitur « *Catholicos Orientis* » contra Nestorianos. — *Unio*, incepta 1546, obtinuit patriarcham anno 1781. Nunc uniti (circ. 43 000) e ritu syriaco puro, tribuuntur 12 dioecesibus, sub patriarcha tituli Antiocheni, degente Berythi. — Ab his distingue *Maronitas*, quorum gens

(c. 385 000. ab anno 1182 restitit monophysismo, et inde semper unperseveravit (10 dioeceses sub patriarcha Antiocheno Maronitarum).

D) *Armeni*, dicti *Gregoriani* (e S. Gregorio illuminatore, † c. 333) non habent communionem cum ceteris monophysitis (circ. 3 000 000). Praeerat olim eorum *Catholicos* in urbe Echmiadzin, quam Russi tenent ab anno 1828. Tunc translatus est primatus ad patriarcham Armenorum Constantinopolitanum. Erant eorum 42 dioeceses : 33 in Turcia, 2 in Persia, 7 in Russia, nunquam absque difficultatibus magnis.

Uniti eorum (c. 130.000), ab anno 1711 formati per Mekitar eiusque congregationes (1701, 1712) obtinebant anno 1830 patriarcham : hic vixit Constantino poli sub titulo Ciliciae (1867), cum 20 dioec. (in Georgia, Leopoli seu Lvov; in Russia, Artvin; in Persia, Ispahan; Aegypto, Alexandria; ceteri olim in Turcia). Nunc autem tota gens eradicata e propria patria, dispergitur praesertim in Syria et in variorum regionibus Occidentis et Americae.

Inde *Nestoriani* computantur circiter 180 000; monophysitae, circiter 7 380 000. Mutuo valde adversantur, saepe in iisdem gentibus. Exritibus, circiter 1 170 000 uniuntur Ecclesiae catholicae.

204. II. Photianae : Post Michaellem Caerularium (16 Iul. 1054), imperio Graeco-byzantinum adversabatur « Latinis ». Paulatim, vindicato nomine *Orthodoxiae*, divisum est in diversas gentes, quae singulae se instituunt « *autocephalas* » Ecclesias, e principio illo Photiano arguent quod Ecclesiae iurisdictio civilem administrationem sequi debeat.

Ordine ergo originis distinguebantur, usque ad annum 1918, 16 autocephaliae orthodoxae.

A) PATRIARCHATUS ANTIQUI 4, quos Graeci Byzantini sibi solis supponunt et contra autochthonas retinuerunt : — (1) *Constantinopolitanus* (Romae secunda) : qui, sede fixa in palatio Phanar, vindicabat sibi (ante bellum Balcanicum 1912) omnes « *Orthodoxos* » nationis Turcicae (circ. 1 500 000) in 98 dioecesibus (79 metrop.). Anno 1913-14, amittebat omnes qui transibant ad cetera regna transibant. Nunc (1927) vix umbra manet. — (2) *Alexandrinus* diu cum synodo 4 metropolitaram absque dioecesi rexit a quo quot centenos Graecos. Immigration crevit usque ad circ. 100 000 Graecorum cum 63 ecclesiis et 7 episcopis. — (3) *Antiochenus* rexit circa 160 000 *Orthod.* linguae arabicae : qui, in 13 dioec., adiutus a Russis, obsistebant hierarchiae semper Byzantinae. — (4) *Hierosolymitanus*, ubi aliquot millia fidelium in 10 dioec. dividebantur (computazione item acerrima Arabum contra Graecos).

In Turcia, *unitis* e ritu graeco puro vix 350, anno 1912, ungebatur episcopus (coadi. Constantinop.), sub quo numerus catholicorum crevit, et nunc in Helladem penetravit. Adde Melkitas 125 000 sub patriarcha eorum Antiocheno et aliis 11 episcopis.

B) AUTOCEPHALIAE RECENTIORES : — (5) *Russia* separabatur a sede Constantinopolitana anno 1589, erecto patriarchatu Moscoviae. Anno 1700, mortuo Adriano, patriarcha nono, Petrus M. (1682-1725) vetuit, ne alius succederet; erexit autem, anno 1721, S. Synodum Petropolitanam. Cui, post multas internas variationes (cf. R P A. 15 apr. 1915, t. 20 : pp. 87-92), iterum, post tsarismi eversionem, substituebatur novus patriarcha Tychon (1917 — † Apr. 1925). Contra quem insurrexit alia S. Synodus, anno 1923. Dioeceses (cum mission.), varie divisae per saecula, erant 96, anno 1914, plerumque additis episcopis *vicariis*. Vix dici potest, quot animae subderentur synodo : e relationibus publicis dicebantur inter 80 et 118 000 000 (probabilius e. 75 000 000). Nam multi computabantur *raskolniki*, i. e. separati ab Ecclesia imperiali, in sectis plurimis. Praecipui sunt, post patriarchae Niconis exilium (1658), *starovieri* aut *starobriadtsy* (Vetero-credentes aut Vet.-ritualistae) : quorum hierarchia, per « saecula persecutionis » conservata in Bukovina (Bielokrinitza), maxime floruit post ann. 1905. Erant anno 1914 circiter 20 000 000, quos « Orthodoxa » Ecclesia (imperialis) haeresis damnabat : qui ex eis ad « Orthodoxiam » convertebantur, dicebantur *édinovieri* (i. e. iuncti fide, licet ritu antiquiore diversi). — Anno 1595, ex *unione* in Brest-Litowsk, 9 dioeceses ad Catholicae Ecclesiae unitatem accedebant. Ritus palaeoslavicus (seu ruthenus unitus) in eis praeservabatur accurate a Romanis Pontificibus; ast catholicis a tsarismo prohibitus est in Russia. Systematice ergo, post divisionem Poloniae, « unio » in Russia eradicabatur : ultima dioecesis unita, Chelm, suppressa est die 11 Maii 1875. (Erigebatur autem ibidem dioecesis « orthodoxa » die 16 Iunii 1905, in metropolim erecta 20 Maii 1912.) Supererant tamen *extra Russiam* in Europa uniti Slavi (circ. 4 500 000) in 7 dioec. (sc. in Galicia, 3 : Leopold., Przemysl, Stanislawow; in Hungaria (nunc Teheco-Slovacchia), 2; in Croatia, 1, in Bulgaria 1; erigebantur autem 3 in America (Philadelphiae, 1907, et Pittsburg, 1924) pro 850 000 Ruthenis unitis, in Statibus Foederatis et in Canada (Winnipeg, 1912). Post datam autem in Russia religiosae libertatis umbram (anno 1905), 300 000 in parte occidentali redierant ad unitatem catholicam; at plerumque vi iterum cogeantur ad « Orthodoxiam » anno 1913. — Anno quoque 1905, incepit Petropoli publica (iterum prohibita anno 1912) celebratio

catholica ritus palaeoslavici puri pro Russis (tunc circa 3000), quos apologetici libri (potissimum a VI. Soloviev scripti) duxerant ad catholicam fidem. His, post revolutionem (1917), designabatur exarcha, Leonid Fiodorov, (cf. *Études*, 5 Apr. 1920), mox inclusus carcere (1918, 1923, 1926).

(6) Metropolis *insulae Cypriae* (c. 230 000 « Orthod. » in 3 dioec.) post Turcarum victoriam (1571) separabatur ab Ecclesia Catholica.

(7) Metropolis *Carlovtzi* (pro 1 000 000 Serbis in Hungariae 7 dioec., 1737 et 1848) fere coniungitur nunc Serbiae (cf. 13).

(8) Metropolis *Sinaitica* (pro 60 monachis : 1782 et 1860).

(9) Autocephalia, dicta *e Monte Nigro*, in cuius metropoli nepos erat post avunculum heres ab anno 1700, usquedum Nicolaus I princeps saecularis fieret (200 000 Orthodoxi), post annum 1918, coniuncta est Serbiae. Subduntur 13 000 Catholici episcopo Antivari (cum liturgica lingua glagolitica)¹.

(10) Autocephalia *Helladis* suam liberationem a Constantinopoli proclamavit, 4 Aug. 1833, quam Phanariotae agnoverunt solum die 29 Jun. 1850. Inscribebantur, ante 1914, circiter 3 600 000 Orthod. Valde proni erant litterati ad protestantismum liberalem, ex influxu familiae regiae ; dioeceses erant circ. 40 (post annexiones belli balcan. 1913). Saepe viguit inter hanc et Constantinopolim magna aemulatio de influxu supra Graecorum gentem, v. g. de monte Athos ; et saepius, propter adversantes de Constantinopoli aspirationes, odium contra Slavos.

In Hellade ritus unitus graecus diu prohibebatur cuius propria dioecesis pro 160 000 unit. in Hungaria erigebatur (Hajdu-Dorogh, 1912). Attamen, anno 1923, episcopus Georgios Calavassy Athenas transtulit et Constantinopoli seminarium et orphanotrophiam cum scholis et monialibus ritus graeci uniti. Uniuntur etiam Italo-Graeci (c. 80 000 in Sicilia in Italia merid. et in portibus, v. g. Massiliae), pro quibus Bened. XX sedem erexit Lungrensem (1919).

(11) Metropolis *Sibiù* (Hermannstadt) liberabatur a Constantinopoli (anno 1864 ; pro 1 700 000 Transylvaniae et Hungariae Slavo-Rumenis cum 3 dioecibus) : coniungitur nunc cum Ecclesia Regni Rumenorum.

(12) Metropolis *Czernovicz* (1873) pro Slavo-Rumenis Bukovinae

1. De documentis pontificijs, datis anno 1898 et 18.12.1906, cf. AKK. 1907, t. 87 pp. 314 ss.

480 000) et Dalmatiae (2 dioec., c. 105 000) et ipsa nunc coniungitur Rumeniae, Dalmatia autem Serbiae. — Ritum unitum in Austro-Hungaria profitebantur circiter 1 600 000 Rumeni (praeter 350 000 rit. lat.) in 4 dioec. sub archiepiscopo Fogaras (Alba Iulia) : qui nunc regno Rumeniae intulerunt unitatis fermentum.

(13) Autocephalia *Serbiae*, separata 1836, agnita a Constantinopoli anno 1879, pascebat in 4 dioec. sub metropoli Belgrade, c. 2 400 000, nunc autem 5 400 000, absorptis post ann. 1918 autocephaliis Bosniae-Herzegovinae, Carlovitzi, Montis Nigri, et dioecesisbus Macedoniae et Dalmatiae : quibus nunc praeest patriarcha, dictus Carlovicensis et Pecensis (1921, 1923). Prohibebatur diu ritus unitus; at dioecesis Krizevacensis cum 48 000 debuit permitti tandem (1919) in novo Yugo-Slavorum regno.

(14) Autocephalia *Rumeniae*, separata 1865, serius agnita est a Constantinopoli : pascebat c. 5 500 000 anim. in 8 dioec. sub metrop. Bukarest. Adscitis sibi orthodoxis Transylvaniae, Bukovinae et Bessarabiae, c. 10 000 000 fidelium nunc habet, facta sede Bukarest patriarchali (1925). Diu vexatus ritus rumenus unitus (c. 55 000 praeter 102 000 lat. in dioec. Bucarest. et Iassy), nunc habet circ. 1 650 000 fidelium in 4 dioecesisbus.

(15) Autocephalia *Bulgariae*, separata 1872, at hucusque perpetuo excommunicata ab autocephaliis linguae graecae, plus minusve recipiebatur ab autocephaliis linguae slavicae, praesertim a Russia.

Vindicabat sibi c. 4 500 000 animarum; frequenter multiplicabantur dioeceses, etiam extra regnum v. g. in Macedonia et Turcia; immo usque ad 1913, exarcha eodem habebat Constantinopoli, directe adversus patriarcham Graecorum. Post bella, circ. 500 000 ad alia regna et ergo ad « alias ecclesias » translati sunt.

Graeci « phyletismum » (seu particularismum nationalem) Bulgarorum perpetuo damnarunt haeresis, non absque hellenico phyletismo. Disceptatio de Bulgariae autocephalia praedominabatur supra totam inter Photianos vitam religiosam (et fere politicam ac internationalem), ab anno 1861 hucusque¹. Multotiens actum est de Bulgariae unione

1. Cf. documenta in *Mansi contin.*, t. 45. Ibi multa pretiosa sunt de interna praxi mutua inter separatos (v. g. pp. 59-62, 141 § 3, 149, 158, 176, 460, 534), ac de Ecclesiae unitate et auctoritate in ea : v. g. Epist. patriarch. ad Turcarum regimen (praesertim pp. 210 cf. 246); 214 § 2, 4, 5; 216 § 2); Epist. ad omnes Eccl. autoceph. (Dec. 1868; pp. 222-248). Cf. inde damnationem patriarchae Hierosolym. (pp. 426, 440-446, 546-552). Sollemnis excommunicatio Bulgarorum dabatur 16 Sept. 1872 (pp. 512-542).

cum Ecclesia Catholica¹ : at semper Russia praecipue impedivit ; im- consecratum episcopum catholicum unitum vi arripuit, et in Russia ablatum captivitate perpetua detinuit.

Erant Bulgari ritus uniti (ante 1912) circ. 16 000 in 2 dioec. (pro Macedo Thessalonicae; pro Thracia, Adrianopoli). Nunc supersunt 6 000 sub administrat apostolico ep. Cyrillo Kurteff (1926).

(16) Autocephalia *Bosniae et Herzegovinae*, in perpetuum separata Constantinopolitana post annexionem cum Austria (1908, regem 675 000 Orthod. in 4 dioecesisibus (Catholici sunt circ. 400 000, plerumque latini) : nunc coniuncta est cum Serbis.

Post annum 1918, suppressae sunt autocephaliae (7), (9), (11), (12), (14) at aliae ortae sunt.

(17) Antiqua autocephalia *Georgiae*, subdita diu S. Synodo Russa prius 1811, strictius dein anno 1840, restituit sibi independentiam patriarchatum iam die 12 Martii 1917, cum 7 dioecesisibus subdita alicui catholicos; forte 2 000 000 ad orthodoxiam pertinent, et 400 000 ad Ecclesiam catholicam (8000 non latini).

(18-23) Anno 1919, condebatur « autocephala estonica orthodoxa apostolica Ecclesia » (circ. 110 000 fidelium). Successive dein formatae sunt autocephaliae Finlandiae (45 000), Lettoniae (30 000), Poloniae (2 600 000), Panukrainiae, Albaniae (160 000), etc.

De his plerisque, cf. D T C, artic. Antioche, Alexandria, Arménie, Bulgaria, Chypre, Constantinople, Géorgie; Autriche, Bosnie, Coptes, Hongrie, Græcia, D II G E Abyssinie, etc.; Catholic. Encyclop. : *Eastern Churches* (1909); Battandier *Ann. Pontif.* 1927, et v. g. 1914, pp. 449-525, *L'Egl. chald. cathol.*; 1913, pp. 469-474, *L'Egl. de rite grec pur*; 1912, p. 433 ss., *Les Egl. orient. en Amér.*; 1911, pp. 417-424, *L'Egl. melkite*; Streit *Atlas hierarchicus* (1913); Krose *Stimmen aus Maria-L.* 1913, t. 65, pp. 16-33, 188-206, Janin. Conferebamus etiam multas locales statisticas. Videas *Orientalia Christiana*, iv-2 (1925) : Après la mort du patriarche Tykhon.

C) Photiani ergo « Orthodoxi » sunt circiter 100 000 000 : qui in partibus Europaeae opponuntur c. 25 000 000 *staroveri* (cum hierarchia episcopali). Immo per in iisdem regionibus miscentur sectae innumerae : v. g. dii Manichaeis, *Bogomili*, qui, per Thraciam (X saec.) et Constantinopolim, dein e Bosnia et Bulgaria, venerunt ad Albigeneses. Nunc autem Russia et extra eam, plus quam 10 hierarchiae adversae praeliantur.

D) Diversae illae autocephaliae nec subordinantur nec proprie co-

1. Cf. Pii IX Breve, 19 Apr. 1861, petitionem Bulgar. 1 Mart 1863 etc.; Msi 45, pp. 95-100.

dinantur, sed solum iuxtaponuntur, rarissime inter se litteris communicantes. Nunquam serio tentaverant ut inter se concilium oecumenicum convocarent, latentes id impossibile esse absque Romano Patriarcha. Recentiora tentamina, una cum Anglicanis facta, novas oppositiones exacerbaverunt.

Insuper, ex epist. S. Synodi Russiae ad Eccl. Constantinop. de Bulgaris (2/14 Mart. 1871; Msi 45.326; § 2) : « Ἡ συγκάλεισις τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου φαίνεται ἡμῖν περιττή, ἔτι δὲ καὶ οὐχὶ ἀκίνδυνος... Πρὸς τί λοιπὸν τὸ συγκαλεῖν ἀντιπροσώπους τῶν μερικῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν εἰς οἰκ. σύνοδον...; Τοιαύτη δὲ οἰκ. σύνοδος, μηδὲν τελείως λύσασα, δύναται μόνον νὰ παραστήσῃ θλιβερὸν θέαμα προφανεστάτης διαφωνίας, ἐὰν δὲ μὴ καὶ διαίρεσως, μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν σλαβωνικῶν ἐκκλησιῶν, καὶ χρησιμότης ὡς σκάνδαλον παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, ὀρθοδόξου τε καὶ μὴ. »

E) Frequenter autocephaliae illae vocabantur ad unionem a Romano Pontifice et conciliis oecumenicis, v. g. Lugdun. II (1274) sub Gregorio X, Florentino (1438-1445) et Vaticano (cf. th. 29). Uniti, ex illis olim Photianis, (e ritu vel graeco, vel slavico, vel rumaceno) sunt circiter 7 280 000. Iunctis autem 1 170 000 e ritibus praephotianis, sunt ex orientalibus ritibus Uniti circa 8 450 000 in 92 dioec. vel vic. apost.

205. III. Protestantium nomen designavit primum eos qui contra diaetam Spirensen II (1529) politice adversabantur; dein vero eos qui a principio reiciebant auctoritatem doctrinalem Ecclesiae (Cassander, 1564). Negativam hanc solam similitudinem habent plerique, ad invicem maxime oppositi. Praecipuae divisiones sunt :

1) LUTHERANI (nomen consuetum ab anno 1585, post disputationes de Coena et ubiquitate corporis Christi) praedominantur in Borussia (1817 : Unio evangelica) ac inde in Germania tota : inde in Scandinavia cum Finlandia et prov. Balticis (stundistae, ac in Hungariae et Statuum Foeder. partibus. Vindicant sibi circiter 54 000 000.

Multae sunt inter eos oppositiones et divisiones sectarum (*Pietistae, Alulutheraner, locales Luth. Freikirchen*, etc). At plerumque acriter impugnant Ecclesiam catholicam, cuius cultus usque ad XIX saec. multis in locis prohibebatur, etiam sub mortis poena.

2) REFORMATI (contra Lutheranos, vel e Zwinglio oriundi vel potissimum e Calvino (praedestinatianismus), potissimum dicuntur *Calvinistae*. Vindicant sibi c. 90 000 000 (inter quos multi in missionibus sunt solum « inscripti »).

Dominantur in Helvetia, Scottia, Neerlandia, et inter non-conformistas Angliae et Germaniae, in Hungaria (Debreczin) et Transylvania, in Statibus Foed. et Australia.

At innumerae inter eos sectae. Ex *Anglia*, praecipue pullularunt non-conformes : — Puritani (1539), unde Presbyteriani (*multis ramis*, circ. 3 000 000) ; — Independentes (1572) : unde Baptistae (5 450 000), Congregationalistae (1 300 000), et Quaker (1649) qui nunc sunt c. 115 000, e quibus divisi Hicksitae (20 000) ; — et Socinianis (1579), Unitarii (c. 120 000), Methodistae (1729) seu Wesleyani (28 000 000), Irvingiani (1832 : c. 60 000), Salutis exercitus (1878 : plura centena millia). Cf. Benson, *Non Catholic Denominations*. — In *Neerlandia* sibi mutuo adversantur praecipue “ Gereformeerde Kerk ” (retenta fide aliquali) et “ Ned. Hervormde Kerk ” (agnosticismo ac fere monismo affinis) ; item “ Christ. Geref. Kerk ” cum “ Remonstrantibus ”, Baptistis etc. — In *Gallia* (cf. 332¹), anno 1914, e 600 000 adscriptis Protestantibus, longe maior pars (9/10) appellabat ad Calvinum. Inter Alsatas et Lotharingos, protestantes sibi vindicabant anno 1871 : 271 251 (17,50 %) coram cathol. 1 549 738 ; anno 1910, 408 274 (21, 79 %) coram 1 874 014 ; post annum 1918, supererant circiter 220 000 Lutherani et 70 000 “ Reformati ”.

3) ANGLICANA confessio sibi computat communicantes circiter 2 500 000, ac inde animas circ. 17 000 000.

Provincias regit ecclesiasticas — A) antiquas : in *Anglia*, duas (Canterbury quae sedibus 30 praeest, et York supra 10) ; duas in *Hibernia* (Armagh, supra 6 sedes ; Dublin supra 5) ; unam sub “ Primo ” in *Scottia* (Brechin, supra 6 sedes). — B) *novas* condiderunt provincias, anno 1919 vel postea : in *India* (Calcutta praeest sedibus 12) ; in merid. *Africa* (Capetown, supra 11) ; quattuor in *Australasia* (quae praesunt sedibus aliis 20) ; in *Canada* et *Sept. America*, quattuor (supra 23 sedes alias) ; in occidentalibus *Indiis*, *Guyanam* (supra 7 sedes) ; in *Wales*, 5 sedes. — C) Insuper, extra provincias, exstant sedes independentes : in *Extremo-Oriente*, 17 ; *Hierosolymis*, 1, cui subest *Khartoum* : in *Africa*, 13 ; in *Australasia* et *Polynesia*, 4 ; diversae aliae 5 (*Newfoundland* et *Bermuda* ; *Argentina* ; *Falkland* ; *Gibraltar* ; *Europa septentr. et centralis*). Totaliter ergo, 170 bishops, sub 15 archibishops et 1 “ primo ”. — D) Adde auxiliares et assistentes bishops circ. 130. *The additional bishoprics Committee* prae parat constanter « extensionem episcopatus », et sedes novas v. g. *Tanganika* nov. 1927. (Cf. *Crockford's Clerical Directory* 1927.)

4, « *EPISCOPAL CHURCH IN AMERICA* » oritur ex utroque fonte « *Ordinum Scottiae et Angliae* » : primus « bishop » in *America Septentrionali* fuit Samuel Seabury e *Connecticut*, unctus a *Scotorum* « bishop » in *Aberdeen*, 14 nov. 1784. Qui, cum tribus aliis ex *Anglia* unctis sacravit prima vice in *America* bishop Claggett (*Maryland* ; 17 sept. 1792). Complectitur (anno 1927) 68 dioeceses in *U. S.*, ac 36 extra *U. S.* Vindicat sibi 4 500 000 adhaerentes, inter quos reputantur anno 1927 1 166 243 communicantes (Cf. *The Living Church Annual for 1925*).

Universim, si cunctae sectae e *Lutheranis*, *Calvinistis*, *Anglicanis*que, mutuo excommunicantes, simul tamen computentur, nunc

dicuntur ex omni denominatione protestantes circiter 170 000 000. Quos inter, Anglicani¹ affinesque episcopatum retineri volunt; pariter et Lutherani multi (plerumque per superintendentes).

206. IV. Recentiores separati : — 1) APPELLANTES contra bullam *Unigenitus* obtinent a Dom. Varlet (suspensio archiep. Babylon., † 1742), ut Corn. Steenhoven, eorum primipilus post Petr. Codde († 1710) et Quesnel († 1719), consecratur archiepiscopus Ultraiectensis (Utrecht : 15 Oct. 1724) : qui statim excommunicatur (25 Febr. 1725; † 3 Apr. 1725). Cuius tertius successor Meindaerts (sacratu 1741, † 1768) instituit episcopos absque grege (ad conservandam hierarchiam) in Haarlem (1742) et Deventer (1757). Diu a Calvinistis sub Neerlandiae gubernio adiuti et bonis catholicorum donati, vix unquam 9000 fuerunt. — At post conc. Vaticanum, sua appellatione reiecta, multo vividius contra Roman egerunt, undique sibi quaerentes socios (infra 3, 4). Hucusque tamen catechismi eorum docebant primatum Romani Pontificis : qui pariter a sacerdotibus in canone latino nominabatur.

Attamen introducta (anno 1889, pro uno) anno 1910 libertate linguae vulgaris in liturgia, permittebatur quoque ut nomen Romani Pontificis taceretur. Sacerdotes sub tribus episcopis erant 28; fideles 8 754. (De his, Ant. Malet, *Études*, 20 janv. 1907, t. 110, pp. 241-272; *Lett. Gemert* 1906, pp. 275-300; Battandier, *Annuaire Pontifical*, 1912, pp. 438-456. Periodicum eorum *Revue de Hollande* multis e Statu sumptibus ante bellum iuvabatur). Alia Iansenistarum secta, *Fareinistae*, condita a sacerdotibus Claudio et Franc. Bonjour (1783), hucusque sectatores obstinatos retinet paucos, qui Eliam exspectant (DTC, Mangenot *Fareinistes*).

2) *Parva Ecclesia* in Gallia contra episcoporum depositionem, a Pio VII Napoleoni concessam, restitit; una cum eis in Belgio, *Stevenistae*.

Praecipuum nunc centrum superest in dioecesi Pictav. (Courlay; cf. DTC *Anticoncordataires*). Paulatim, privati clero, extinguuntur (postulata in conc. Vatic.; epist. Leonis XIII). Supererant (1905) circ. 2 000 publice. Quorum dux Petro-polim petivit, rogans clerum sibi dari ab Ecclesia Russiae : sollemniter in Ecclesiam Cathedralem receptus est a metropolita Antonio († 1912; cf. *Tserkovny Vestnik*, 8 nov. 1912, n. 45, p. 1448).

1. Anno 1877, anglicanus Dr Lee condidit *Order of Corporate Reunion*. Ipse, anno 1878, baptismum sub condicione, confirmationem et sacros Ordines cum episcopatu sibi et duobus aliis procuravit secreto conferri ab episcopo valido e Iansenistis. Retento munere in Ecclesia regia, contulerunt dein sacros Ordines sat multis, ut dicitur, at semper sub confessionis sigillo. Fidem catholicam Dr Lee publice professus est anno 1901; item primus ei associatus, Mossmann. De ceteris altum tenetur silentium, impugnantibus tamen aliquando periodicis (v. g. *Times*, 1909 s. Cf. THUREAU-DANGIN, III, pp. 33-35. Infra, n. 227⁵⁶).

3) Post concilium Vaticanum, aliquot professores (praes. ex Univ. Bonn), v. g. Friedrich († 1917) et von Schulte (renuente constanter Dörlinger 1799-1890), condebant *Ecclesiam Vetero-Catholicam* (Altkathol.) in Germania et Helvetia, etiam inter Bohemiae et Styriae Germanos ac dein in Austria per agitationem *Los von Rom*¹ (1897-1907). Favente Bismarck per “*Kulturkampf*” ac per amplas donationes, prof. Reinkens sacrabatur primus eorum episcopus (11 aug. 1873) ab Iansenista episcopo Heykamp e Deventer, sedemque fixit in Bonn († 1896). Dein Weber († 1906), Dämmel (atrahens Tyrrell), et Moog (sacr. 1912). Item, in Helvetia, non paucae ecclesiae catholicis ablatae dabantur a civili gubernio *Helveticae Christ.-Cathol. Ecclesiae*.

Anno 1876, Reinkens sacravit Herzog (pro sede Berni. Loyson incepit 1879 Lutetiae *l'Eglise Cathol. gallicane*, quam ipse suppressit 1884. — Ante bellum erant universim, additis et Neerl. Iansenistis, vix 40 000; at, quo pauciores, eo infensiores Romae et declinantes magis ad radicalem protestantismum. Anno 1892 condebant periodicum (*R. Internat. de Théol.*, dirigente Eug. Michaud 1839-1917; successit 1912 *Der-romfreie Katholik*). Agitationem “*Los von Rom*” ubique movebant, faventibus protestantibus Germaniae praesertim in Austria (Cf. *Realencyklop.*³, t. 24, 1913, pp. 20-34). Multis congressibus parabant cum Russis (praes. iuvante generali Kireiev) unionem, quae semper fuit eis denegata (cf. Malvy, in *Études*, 1904, t. 101, pp. 861-878). Inde tamen utiliter Russi attentius inquirebant de causis propriae suae ab Occidente separationis et de praerequisitis ad unionem cum Latinis (v. g. de *Filioque* : cf. de *Trinit.* 105). Reiecti et ab Anglicanis, obtinebant ut archiep. Iansenista Ultraiect. Gul consecraret pro America Hodur (1907) post Kozłowski (1897), ac dein pro Anglia “episc. Anglo-Cathol. Imperii Britannici” Arn. Mathew, (1910) : a quo tamen mox debuerunt separari, postquam duos alios in Anglia consecraverat, Beale et Howarth (excommunicatos 11 febr. 1911, et mox Romano Pontif. subditos). Episcopus eorum in America de Berghes de Raches conversus est (1919). Item agitarunt pro *culturalibus* in Gallia ac pro ps.-episc. Villatte (1905). Consecrarunt etiam episcopos pro Mariavitis, at mox ab eis divellebantur.

4. *Mariavitae*, seu *sacerdotes mystici*, conditi sunt in Polonia ditionis Russicae a Maria Fr. Kozłowska.

Quae, e “revelationibus” anno 1893 inceptis, volebat ut Romanus Pontifex eam proclamaret « factam a Deo sanctissimam, esse matrem misericordiae pro omnibus a Deo ad salutem vocalis et electis, hisce ultimis temporibus mundi ». Cum sacerdotes iuvenes decepisset, iubebat eos liberari « a iure ecclesiastico, a legibus humanis, a consuetudinibus, a quacumque potestate ecclesiastica vel

1. Agitationem illam, dictam *Los von Rom*, Protestantes e germanico imperio praesertim in Austria politice promovebant. Cf. *Protest. Realencyklop.*³, art. *Österreich*, t. 14, p. 328; et *Suppl.* Hauck II, pp. 20 sqq. : per annos 1898-1900 in Austria, ex Ecclesia Catholica movebantur ad Vetero-Catholicismum 16 571, ad protestantismum 58 499. — Cf. G. GOYAU, *R. des Deux Mondes* : (15 mars 1903), et volumen *Les Nations apôtres*.

nana ». Sacerdotes illi Poloni, quibus praeerat Ioannes Kowalski, iussu sept. 1904 ut ab ea desisterent, restiterunt. Vocati Romam ac professi obedientiam Romano Pontifici et suis episcopis (Febr. 1906), ita iterum deciderunt publice secta damnaretur a Pio X, in Encycl. *Tribus circiter* (5 Apr. 1906). — e rebellabant aperte, iuvante Russorum gubernio, 50 sacerdotes latini. Fideles Polonia multi (300 000: ipsi dicebant 500 000) adhaeserunt. Inde (5 Dec. 1906) Złowska et Kowalski excommunicabantur *vitandi* (Acta S. Sedis 1906, t. 39, 129-134; t. 40, p. 69 s.). Mox numerus fidelium ita decrevit, ut vix (1913) 1000 superessent; at Russiae gubernium eis Ecclesias et monasteria et semina dabat, ac ipse Kowalski episcopus a Vetero-Catholicis ungebatur. Brevi tempore, unctis aliis ab eo episcopis, iam non cum Vet.-Cathol. consentiebant. Alii ad Ecclesiam Catholicam per bellum redierunt¹.

5) *Cultualistae* (1906) « Ecclesiam catholicam nationalem Galliae » et pseudo-episcopum Villatte (anno 1925 paenitentem) promulgabant; mox contemptu perierunt.

Ex his omnibus patet conamen illorum Vetero-Catholicorum, ut omnes antiromanas vires coadunent, conservantes episcopalem successionem. Idem multum favent tentaminibus congressuum « oecumenicorum » (v. g. Upsalae, aug. 1925; Lausannae, aug.-sept. 1927), ut romana catholicitas « catholicitate » extensiore vineatur.

207. V. De Catholica : — 1) Id commune videtur omnibus hucusque Christianis societatibus christianis, quod intime cum *nationalismo* identificentur. Sic clare singulae autocephaliae Photianorum, sic Anglicana confessio, sic sectae Orientales praephotianae (quarum caput erat in Persia « dux nationis suae » vi alicuius *millet* imperialis). Lutherani quoque saepissime gloriantur nationalismi gloriam secum identificari. (dicta pro Lutheri centenario 31 oct. 1917).

Aliae sectae, pluries post bella conditae vel tentatae, v. g. in Philippinis, vel in Goana ditione, vel inter paucos Bohemiae sacerdotes (1920), ne ethice quidem attentione dignae, pariter ad nationales passionibus contra catholicitatem appellabant.

2) Ab his omnibus societatibus christianis, etiam si quis mere extrinsecus facta observet, maxime distinguitur Ecclesia, dicta a cunctis *tholica*. Cuius Supremus Pontifex, Romae sedens, fideles regit ex omni gente, ritibus diversos, at fide unitos toto orbe. Nec aliud potest ipsis adversariis nunc assignari tempus originis, nisi apostolicum (Lutherus, *Theolog. Litztg.*, 15 Ian. 1909).

Quae regit, e ritu *latino*, *fidelium* millia millium circiter : in Europa

Cf. Raymond JANIN, *L'Église mariavite*. Mémoire remis au patriarche grec sur les origines et les pratiques de cette église, DC. 9 avril 1927, p. 952.

206-210, in Asia 6, in Africa 3, in Oceania $1\frac{1}{2}$, in Amer. Sept. centr. 50-52, in Amer. merid. 54-56; ac praeterea, e ritibus *unit.* circ. $8\frac{1}{2}$ (supra, 203) : in totum ergo 330-340 000 000.

Pro quibus, anno 1927, sunt *dioceses* 1164 : *Latinae* 1072, i Europae 630, Asiae 48, Amer. Sept. et Centr. 211, Amer. merid. 13, Oceaniae 34, Africae 14; *Orientales* 92.

Praeterea vicariatus apostolici 218 : i. e. Europae 11, Asiae 8, Africae 67, Americae 35, Oceaniae 23. Quibus adde delegationes apost. 25, multa assueta munera coadiutorum et auxilium episcoporum (606 titulis), abbates episcopos 38, praefectos apostolicos 88, missiones 20. Totaliter ergo sunt 1553 territoriales iurisdic., et praeterea 606 tituli.

208. Conclusio prioris partis : E MONOTHEISTIS (reputatis circiter 920 m. seu 54 % omnium hominum) sunt circ. 660-670 mm. christianorum (demptis Iudaeis 15 et Mahumetanis 239). Horum media circiter pars supra omnes nationalismos, est *catholica*.

Contra quam plerumque alii multimode pugnant, ad invicem similes adversantes. Attamen plerique episcopatum volunt retentum i. e. *Orientales antiqui* $6\frac{3}{4}$; *Photiani* « Orthodoxi » 100; *Starovieri* 25; *Anglicae* et *Episcopales St. Foed.* 27 mm; sat multi quoque, sub diversa forma (Lutherani); pluries conabantur ut ad invicem iungerentur, facili postea debellaturi Ecclesiam catholicam. Sic Anglicani cum Russis (qui tamen plerumque reiciebant Ordines Anglorum; sic cum utrisque Vetero-Catholici, infensissimi at impotentes. « Colloquia oecumenica dissidentium inefficacia erant vel novas divisiones inducebant » (v. Stockholm 1925 et Lausanna 1927).

209. PARS. II. Illa de facto divisio non impedit, quin aliqua sit legitima Ecclesia. Nam — 1) A PRIORI, imitationes (contrefaçons) non tollunt existentiam rei pretiosae, at potius illustrent eius aut utilitatem et pulchritudinem. Prudens vero artifex rei, quam deceptores sint imitaturi, curat, ut sincera possit distingui ab imitationibus. A fortiori ex hoc criterium a Deo exspectandum est, qui per artificem Christum instituit salutem necessariam Ecclesiam quam multi imitari velint.

2) A POSTERIORI : Revera Christus praenunciavit deceptores eventuros, qui operis Christi imitationem fingerent : « pseudo-prophetas, lupos in vestibus ovium, zizania in agro ». Dum enim ipse « bonum semen seminavit », scivit zizania superseminari, quorum viridia sibi primo bonis valde similia; nec apparent diversa, nisi postquam creverint.

herba et fructum fecerit (Mt. 13²⁴⁻²⁷). Non ergo fallitur eius expectatio. Nec putetur opus Christi periisse, eo quod et zizania iuxta spicas multa videantur : sic debebat esse, messe maturescente. At simul oppositio maior discernit, volente Christo, bona et mala : « A fructibus eorum cognoscetis eos » (Mt. 7¹⁶). Nec destruitur nec mutatur natura frumenti, eo quod zizania simul crescant. Sic nec opus Christi destruitur aut mutatur, eo quod alii imitentur. At signa magis requiruntur, quae distinguant verum a falso.

3) *Traditio* constans damnat sectas, et vindicat Catholicam (supra 202 : cf. e. S. Cypr. 173²; infra, th. XIX).

4) *Rationem theologicam*.

A) S. Aug., nomine traditionis profert (*de civ. Dei*, l. 18, c. 51¹; ML. 41.612 s) : Videns autem diabolus templa daemonum deserui, et in nomen liberantis mediatoris currere genus humanum, haereticos movit, qui *sub vocabulo christiano* doctrinae resisterent christianae, quasi possent *indifferenter* sine ulla correptione haberi in civitate Dei, sicut civitas confusionis indifferenter habuit philosophos, inter se *diversa et adversa sentientes*. Qui ergo in Ecclesia Christi... mortifera dogmata defensare persistent, *haeretici fiunt*, et *foras exeuntes* habentur in exercitibus inimicis. Etiam sic quippe veris illis catholicis membris Christi malo suo prosunt ». — B) *Historiae* nomine, VI. Soloviev ostendebat perpetuitatem principii ethnici in haeresium et schismatum origine¹.

5) *Documenta Ecclesiae* definiunt exercite thesim : partem I, quotiens excludunt a communione sectam haeticam vel schismaticam; partem II, quotiens simul vindicant solam unius Ecclesiae Christi legitimam immortalam. Amplior expositio tradebatur a Leone XIII in *Encycl. Satis Cognitum* (29 Iun. 1896; D. 1954 s.). At iam in symbolo Nic.-Const. habes : *Et unam... Ecclesiam* (cf. th. XIX).

210. *Obiciunt* : — 1) At nonne omnes christianae Societates pari titulo possent accipi? — *Negatur*. Nam nec simul veritas in contradictoriis esse potest; nec opus humanum aequiparari potest Christi Ecclesiae. Regis et civitatis et Regni et Sponsae *singularitas* in Scriptura

1. « La transformation byzantine de l'Empire romain... ne produisit qu'un État chrétien nominal. Des lois, des institutions, et une partie des mœurs publiques — tout cela conservait certains caractères du vieux paganisme...

« Cependant une contradiction aussi manifeste entre la foi et la vie ne pouvait durer longtemps sans que des tentatives de conciliation se produisissent. Au lieu de sacrifier la réalité païenne, l'Empire byzantin essaya, pour se justifier, d'altérer la pureté de l'idée chrétienne. Ce compromis entre la vérité et l'erreur est l'essence propre de toutes les hérésies... Les empereurs de la seconde Rome, qui tenaient à conserver dans la chrétienté l'absolutisme de l'État païen, étaient favorables à toutes les hérésies. » (VI. SOLOVIEV, *La Russie et l'Église univ.*, Introd., p. XXIV s).

omnino asseritur. Nec corpus Christi frangi valet. — Indifferentismum ergo ille Deum non coleret, sed blasphemaret. (Cf. *de vera Relig.*).

2) At nonne saltem conciliatio posset unire tres solum maiores ramos nempe Latinum (seu Catholicum), Graeco-Slavicum seu Orientalem Anglo-Americanum (seu episcopalarum)? — Sic plures societates in Anglia, v. g. *Russo-Anglican Society* vel *The Anglican and Eastern Orthodox Churches Union* transfusa ab anno 1911 in *The Anglican and Eastern Association*. — Resp. : — A) Cur talis selectio? Si absque principio veritatis fiat, tunc omnes rectae voluntates admittantur. Si cura de veritate, prout debet, cur solum crassiores aberrationes excluduntur et non cunctae? — B) Utrumque tunc contradictoria recipiuntur : a proposito absurdo, sequetur quodlibet. Reincideretur in obiect. I et in indifferentismum (Cf. Encycl. ad episc. Angliae 16 sept. 1864; D. 1685 s.).

211. Corollaria : 1) Christus, qui Ecclesiam instituit, debuit eam non insignire, quibus eam recte quaerentes valerent distinguere (i. e. sita cetera voluntatis dispositione studentes et orantes : cf. th. seq.).

2) Ipse simul exemplum dedit orationis, « ut omnes unum sint ». In Ecclesia consuevit, statim ab initio, sic orare : iam in Didachè 9^a, 10^a nunc etiam in Missa, sive latina « Dne I. C... [Ecclesiam tuam] secundum voluntatem tuam pacificare et coadunare digneris », sive graeco-slav. : « Ὑπὲρ τῆς τοῦ πάντων ἐνώσεως, τοῦ Κυρίου δεσπομεν » : quae oratio et apud separatos « Orthodoxos » conservatur.

3) De relatione Ecclesiae graeco-slavicae ad illos Occidentales, qui post XV saec. separabantur ab Ecclesia Catholica, protohiereus Alexios Maltz scribebat (1904) in ampla praefatione (86 p.) ante librum liturg. *Oktoichos*, II : A) « Mit sämtlichen auf dem Boden der Reformation stehenden Kirchengemeinschaften ist eine Union ganz unmöglich, weil die Protestanten nach ihrer eigenen Lehre die göttliche Institution eines besonderen Priestertums nicht anerkennen, mithin selbst auf die "successio apostolica" verzichten » (p. XI). — B) Etiam excluduntur Anglicani : « Denn die morgenländische Kirche steht unter der Leitung der von Christus selbst eingesetzten und durch die "Successio apostolica" vererbten Hierarchie, derer höchstes unsichtbares Oberhaupt Christus selbst ist, und welcher von ihm das unfehlbare Lehramt und die kirchliche Jurisdiction übertragen ist. Die Anglikanische Kirche aber hat als Oberhaupt einen weltlichen Papst, den Landesherrn...; an die Stelle der altkirchlichen Concilien... das weltliche Parlament, welches 1571 die streng calvinistischen 39 Artikel festsetzte » (p. XVIII. Cf. MALVY, *Les livres liturg. de l'Eglise russe* : *Études*, 20 déc. 1903; D'HERMIGNY, *L'Anglicanisme et l'orthodoxie gréco-slave*, et diversi fasciculi in collectione *Orientalia Christiana*). Clades Russorum et egestas orientalium autocephalarum favebant post annum 1918, et praesens ab annis 1924-25, conatus Anglicanorum ad confederationem Anglo-Orthodoxam.

THESIS XVIII : DE ECCLESIAE NOTIS (IN GENERE).

Notis Christus insignivit suam Ecclesiam non obscurioribus, ut illae sunt, quas — I. protestantes — II. et aliquando « Orthodoxi » orientales proponunt, — III. sed, e Symbolo Nicaeno-Constantinopolitano, vere manifestativis.

212. PRAENOTANDA : I. Notio notarum. — 1) Cur *notae*? — Concipias, tempore vel nostro vel quolibet post Christum, hominem qui iam *haec ciat* : — a Christo Dei legato societatem religiosam esse institutam perfectam, visibilem, perpetuam, Ecclesiam suam; — quae sola, vi quae missionis, apta sit ut homines in corpus mysticum Christi cum Deo uniat; — demum saluti individuae necessariam (sic supra, sectio II, artis I).

Quaerit ergo, ubinam stet concrète illa Christi Ecclesia. — At plures affirmant se esse unicam illam : quomodo dignoscet fallaces? Quanam inter adversantes erit *designatio certa originis* et fabri Dei?

Opus divinum prae quibusvis hominum operibus distingui potest, quae his praesertim quae sint hostilia Deo eiusque operi : a fortiori, notis et Ecclesiae necessitate ad salutem et Dei Christique voluntate divifica. Iure ergo cogitet ille : Christus certo pro homine recto *signa* sponit, quibus eum ad *suam* Ecclesiam diriget.

Inter societates de legitimitate aemulantes, sola visibilitas externa non satis distinguit opus divinum, sed requiritur *dignoscibilitas formalis*.

2) Quid *notae*? Sicut ergo qualitates externae, quibus personae distinguuntur, dicuntur singularum *notae* individuantes (non necessario constitutivae ontologice, at logice manifestativae individuationum), sic *Ecclesiae nota* erit in genere *qualitas Ecclesiae propria, facile observabilis*, manifestior quam eius legitimitas. Non omnes ergo proprietates Ecclesiae, etiā essentiales, sed solum quae eam a coetibus illegitimis distinguant, possunt esse *notae* (seu criterium). Agitur enim non de re intrinseca, sed de dignoscibilitate pro homine : inquirentem inducant dignoscendum certo.

3) QUALES *notae*? Nota ergo debet esse : — A) *Observabilis*; immo, nota pro cunctis necessitate medii, sat facilis non solum doctis sed etiam laicis; — B) *Notior* aut saltem cognoscibilior quam ipsa quaesita legitimitas verae Ecclesiae concretæ (haec est enim ratio signi distinguendi, ut eo res aut persona innotescat); — C) *Inseparabiliter perti-*

nens ad veram Ecclesiam. Dicitur *negativa*, si coetus in quo deficiat eo ipso nequit esse Ecclesia Christi, licet nota mere negativa possit partialiter in coetibus etiam illegitimis observari : relativa ergo est seu necessaria, at non sufficiens ad excludendas per se omnes sectas. Dicitur *positiva* nota tam exclusive propria soli Ecclesiae Christi, sit signum per se *sufficiens* legitimae Ecclesiae.

213. II. Quomodo notis utendum?

Cui iam Ecclesia legitima iampridem est *manifesta*, notis non indiget ut eam cognoscat, sed eis iuvatur ut in fide et amore confirmetur.

Quaerens autem inter plures societates legitimam Ecclesiam praesupponitur iam nosse missionem Christi et dein Apostolorum, alicui quoque Ecclesiae institutionem, aliquatenus vel in abstracto vel historice cognitae. Hunc notae per se iuvare debent, ut legitimam hodie concreto Ecclesiam a ceteris Christianorum coetibus discernat.

Si quis vero, Christi *ignarus* vel eius missionem non credens studeat mere scientifice Ecclesiae sectisque, poterit sane e miraculis morali (per viam aut ascendentem aut transcendentiae) concludere directe ad Dei singulare testimonium, quo conversio ad veram Ecclesiam etiam e paganismo aut incredulitate fiat ei obligatoria. Id vel non intenditur in thesi, quae per se solis credentibus legitimitatis criterium inter Christianorum coetus proponit.

Qualitatis, essentialiter inseparabilis, non necessario eadem semper permanet *observabilitas*. — Non excluditur a priori aliqua notarum aptiorum mutatio, decursu temporum. — Num requiritur observabilitas, ita cogens, ut vel non inquirens vel invitatus nequeat eam praeterire? — Minime. Immo posset inquirens diu non pervenire ad finem ex eo quod rectae eius voluntati nemo veritatem praedicet : « Quomodo audient sine praedicante? » Revera, in praxi, multi e non vulgata notarum doctrina errant de legitima Ecclesia, non ergo ipsarum notarum defectu sed ex ignorato eorum momento et usu observabilis in se nota non cognoscitur observanda, ac propterea non observatur.

214. PARS I. Protestantes non veras notas proponunt.

I. *Sententiae* : Protestantes antiqui, ii etiam qui Ecclesiae invisibilitatem docebant, plerumque notas proponebant, quibus Ecclesia pura reformata discerneret sive a « Satanae Synagoga et Babylonis corrupta et prava » ; sive mox a coetibus inferioris dignitatis inter ipsos Protestantes.

1) *Sententiae Lutheranorum* : A) *Luther* notas pluries diverse proposuit; at, ubi ex professo de eis agit (*Von den Conc.*; ed. Wit. t. 7, p. 503 s), septem refert, quarum prima per se, ait, sufficit : (1) « Ubi cumque verbum Dei praedicari, credi, doceri, in confessione, vita et moribus exprimi audis et vides, ibi certo statuas esse veram Ecclesiam sanctam et catholicam, utut sit exiguus coetus »; — (2) Sacramentum Baptismi; — (3) et Eucharistiae; — (4) ac claves Ecclesiae; — (5) et ministerium verbi; — (6) Orationes publicae; — (7) « Persecutiones et afflictiones pati, excommunicari, vocari haereticos », i. e. « mysterium Sanctae Crucis ». — B) *Centuriatores Magdel.* supprimunt (6) et (7), uniunt (5) cum (1); persunt ergo quattuor. — C) *Confess. August.*¹ (1530) : « Evangel. recte doceri, et recte administrantur sacramenta » (Müller-Kolde, p. 40). *Apologia Confess. Augustanae* (*ib.* p. 152³) : « Ecclesia habet externas notas, ut agnosci possit, videlicet puram evangelii doctrinam et administrationem sacramentorum consentaneam evangelio Christi ». Melancthon prius addiderat : « et oboedientiam ministerio » : quam suppressit, ut nimis politicam. Inde semper duae illae conservantur : « pura doctrina Evangelii et sacramenta » (*ib.* 155²⁰). — D) Praecipuus Lutheranorum theologus dogmaticus, I. Gerhard (1582-1637), ample materiam tractat contra Bellarminum (*Loci theologici*, t. 5 de Ecclesia : ed. Preuss, 1867, 370 s, n. 126 s).

2) *Sententiae Calvinistarum* : — A) *Calvinus* — α) in *Conf. Genov.* 1536 (iuranda cunctis civibus 27 Apr. 1537) § 18 : « Combien qu'il n'y ayt qu'une seule Eglise de Jésuschrist..., nous entendons que la droicte marque pour bien discerner l'Eglise de Jésuschrist est quant son saint Evangelie y est purement et fidèlement prêché, annoncé, escouté et gardé; quant les sacramens sont droictement administrés, encores qu'il y ayt quelques imperfections et fautes... Et pourtant les Eglises gouvernées par les ordonnances du pape sont plustost synagogues du diable que Eglises chrestiennes. » (*K. Müller*, p. 115¹⁹⁻²⁸). — β) In *Confession de la vraye Eglise des Eglises reformées du Royaume de France*, 1559 (*ib.* p. 228), § 27 : « Il convient de discerner soigneusement et avec prudence quelle est la vraye Eglise, pour ce que par trop on abuse de ce titre. Nous disons donc suyvant la parole de Dieu, que c'est la compagnie des fideles, qui s'accordent à suyvre icelle Parolle; la pure religion qui en despend, et qui profitent en icelle tout le temps de leur vie »; § 28 « Pourtant nous condamnons les assemblees de la Papauté, veue que la pure verite de Dieu en est bannie...; tous ceux qui s'y meslent..., se separant et retranchent du corps de Iesus Christ ». (Cf. *Instit. Chret.* l. 4, c. 1, n. 12.) — B) *Helvetica posterior* (1562; *ib.* p. 198^{1 s}) : « Non agnoscimus quamlibet ecclesiam, quae se venditat pro vera, veram esse ecclesiam : sed illam docemus veram esse eccl., in qua signa vel notae inveniuntur ecclesiae verae, imprimis vero ubi Dei legitima vel sincera praedicatio. — Proinde damnamus illas ecclesias, quae alienas a vera Christi ecclesia, quae tales non sunt quales esse debere adivinis, utcumque interim iactent successionem Episcoporum, Unitatem et Antiquitatem... : fugiamus idololatriam et Babylonem... Signis tamen ita commemoratis non ita arcte includimus ecclesiam, ut omnes illos extra ecclesiam esse doceamus qui vel sacramentis non participant... vel in quibus aliquando deficit fides ».

3) In *Lutheri monumento Worm.*, « Magdebourg pleure, Spire proteste, Augsbourg se fesse » (DE VOGÜÉ, *Pages d'Histoire*, p. 18).

C) *Francoford. Conf.* (1554; *ib.* p. 663¹⁶ s) : « Haec quidem Ecclesia, quam uni Deo sit cognita, attamen agnoscimus, atque Ecclesiam esse profiteamur quaecumque coetum hominum profitentium veram doctrinam fidei, communicantium Sacramentis a Christo institutis, ac universam eius religionem, quae verbo eius comprobata est, observantium. »

D) *Hungarica* (1562; *ib.* p. 429¹⁸). § 7 : « Ubi cumque verbum Dei pure annuntietur, Sacramenta pure administrantur, disciplina Ecclesiastica ex praescripto verbi Dei usurpatur, ibi germanam Ecclesiam Dei agnoscimus. »

E) *Bohemica* (1609, *ib.* 472³) § 8ⁱ : « Puritas Ecclesiae quibus signis indaganda. Ubi tamen ea sit..., his fere signis cognosci potest. Ubi cumque Christus crucifixus cum omni suo merito praedicatur; ubi verbum Dei ex limpidis Sacrae Scripturae fontibus haustum, bona fide ac plene annuntiatur, ubi sacramenta Christi iuxta institutionem, mandatum, voluntatem et mentem ipsius administrantur. »

3) *Sententiae Anglicanorum* : 39 Art. (1563), art. 19 [20 inter 42, anno 1553] « Ecclesia Christi visibilis est coetus fidelium, in quo verbum Dei purum praedicatur, et sacramenta, quo ad ea quae necessario exiguntur, iuxta Christi institutum recte administrantur » (*ib.* p. 512).

Universim ergo Protestantes duas has notas proponunt : Evangelium recte doceatur, et recte Sacramenta administrentur. Eadem vigiliant, theoretice saltem, apud illos professio. Addunt tamen, notae saepe obscurari (« Erkennungszeichen sind oft verdunkelt »; *ib.* p. 96; cf. pp. 198 s, 429²³, 598²⁵ etc).

215. II. Confutantur : 1) Verum sane est legitimam Christi doctrinam (verbum Dei) et legitimum Sacramentorum usum non posse ab Ecclesia Christi separari; inde possint fieri *per accidens* notae negativae per observantibus manifestam contradictionem inter sectae alicuius doctrinam praximve et certam doctrinam Christi. — 2) At potestne generaliter et positive per haec distingui vera Ecclesia a coetibus falsis? **Resp.** : *Ontologice*, ab ipso Deo, *conc.* Ipsam enim essentiam rerum intuens, videt hinc Ecclesiam, ut corpus Christi, directe a Sp. S. administratum; illinc sectas, qua separatas, nonnisi iniquitate seiungi. *Logice* vero, coram hominibus, *neg.*

216. III. Argumentum. Ad essentiam notarum requiritur ut manifestiores sint quam res notificanda. Atqui nec rectitudo doctrinae nec legitima Sacramentorum administratio manifestiores sunt quam Ecclesiae legitimitas; immo hanc requirunt, ut ipsae cognoscantur. In his enim nequit esse nota.

1) *Maior* enunciat ipsam essentiam notae qua talis, seu signi (*supra* 212³).

2) *Minor* probabitur per partes, tum e ratione philosophica et theologica, tum e Scriptura. Traditione confirmabitur.

A) **Rectitudo doctrinae**, seu **praedicationis sincera veritas** — α) *non est notior* quam Ecclesiae legitimitas. Qui enim inter plures societates contradictorie disputantes quaerit legitimam Christi Ecclesiam, ille vult lein ab illo legitimo coetu veram Christi doctrinam discere. Saltem ergo vitiosus circulus conficitur, eo angustior quo magis Protestantes quaestionem de origine suae societatis et de transmissione eius e temporibus Christi negligunt. — β) Immo *minus cognoscitur*, ut patet non solum ex eadem ratione sed etiam e Christi dictis. Christus enimclare docuit veram doctrinam e *testibus*, quos ordinaverit, recipiendam esse : cognitio ergo veritatis et *fides ex auditu* debent ab iis communicari qui a Christo *missionem* habeant in Ecclesia; at non vice versa. Missionis ergo legitimitas, prius quam doctrinae, dignoscenda est. Vi enim lucidae promissionis Christi, quicumque legitime loquentes in Ecclesia audit, Christum audit (Lc. 10¹⁶), quem sane nemo iudicat : qui vero « Ecclesiam non audierit, sit sicut ethnicus et publicanus » (Mt. 18^{17s}). Prius ergo cognoscenda est Ecclesia legitima; ac postea solum doctrina *recipienda*. Non observat ergo doctrinam Christi, sed ei *contradicit* is qui absque Ecclesia et per se solum vult de doctrina iudicare. — Insuper *undenam* doctrinae possent comparari? — E Scripturis? At undenam recta dignoscetur doctrina de Librorum canone et auctoritate et sensu? *Scriptura* ipsa explicite alium ordinem proponit. E Paulo enim, « ne simus parvuli fluctuantes », ne « circumferamur omni vento doctrinae ad circumventionem erroris », Christus « *ipse dedit quosdam* quidem Apostolos, etc... ad consummationem sanctorum.., donec occurramus *omnes* in unitatem fidei et agnitionis filii Dei » (Eph. 4¹¹⁻¹⁴). Ideo, quamdiu nondum est opus perfectum, manet in terris « Ecclesia Dei vivi columna et ἐδραίωμα veritatis » (I Tim. 3¹⁵) : per *quosdam docentes*, *omnes* doctrinam fidei legitimam recipient. *Testes* enim praeordinatos Act. 10⁴¹) « Spiritus veritatis docebit omnem veritatem » (Io. 16¹³), ut *per verbum eorum* — credat mundus, — et cognoscat » (17^{20s, 23}) : unde legitimi credendi erunt sub poena damnationis (cf. th. XI), non vero iudicandi e praeiudicata doctrinae veritate.

B) **Legitima Sacramentorum administratio** nequit esse notior. Quid enim manifestat administrationem esse legitimam? — *An legitimi ministri?* Sed quinam sunt illi? quomodo dignoscuntur? Num e pura illorum doctrina? Tunc iterum A. An per Ecclesiam? At si legitimi sunt ii qui in vera Ecclesia ex Apostolis habeant missionem, debet ergo prae-

cognosci Ecclesia. Aut quale potest aliud excogitari medium? — *Ad conformitatem rituum* cum Christi institutione? At quaenam fuit illa institutio? Ubinam certo cognita? Num e solis libris? Quinam sunt illi libri et nonne per Ecclesiam cogniti? Et quid in eis de legitimitate rituum? Ac quid, antequam scriberentur? Nonne et alii ritus sunt, non scripti licet a Christo praecepti et ab Apostolis exerciti ac orali traditione transmissi? Quomodo scies absque Ecclesia? Ipsa demum iudicare debet de legitimitate Sacramentorum; non ergo ex hac discerni potest

217. IV. Confirmatur : Patres notas protestantium non proponunt, a explicite reiciunt.

1) Totus in hoc *Tertulliani* liber *De praescript. haeret.* (v. g. 15-20; Ml. 2.28-32) : Haeretici « de Scripturis agunt et de Scripturis suadent... Scripturas obtinent, et hac sua audacia statim quosdam movent... Hunc igitur potissimum gradum obstruimus, non admittendo eos ad ullam de Scripturis disputationem » (15; *ib.* 28). Ideo « non ad Scripturas provocandum est » (19; *ib.* 31), sed ad Ecclesiam (cf. infra, de notis veris), in qua « veritas Scripturarum et expositionum et omnium traditionum christianarum » (19, cf. 20 et 32; *ib.* 31 s et 44 s).

2) *Irenaeus* scribit *adv. haereses*, ut ab eis discernatur veritas (prooem.), et concludit (III 4¹ et 24¹; Mg. 7. 437, 855, 966) : « Tanta igitur ostensiones cur sint, non oportet adhuc apud alios quaerere *veritatem*, quam facile est *ab Ecclesia* sumere (per apostolos) ».

3) *S. Vinc. Lirin.* toto *Commonit.* (v. g. 1-3, 25-27; Ml. 50. 639, 672).

4) *Augustinus*, ex professo de notis Eccl. agit in *De utilit. credendi* (praef. 74^{1,19}, 92¹, 14, 163¹, 173¹; Ml. 42. 75-91), *contra epist. Manich., et Faustum* (Ml. 42. 63, 173, 289). Inquirentes de vera Ecclesia sunt aut adhuc *infideles* qui a Christi fide primam veniant, aut *parvuli in fide* firmandi in Ecclesia, aut *haeretici* qui ad Ecclesiam redire velint. Atqui cunctis illis Augustinus Ecclesiam manifestari docet non per notas protestantium sed per auctoritatem antiquitatis apostolicitatis, catholicitatis, unitatis, efficacitatis sanctificantis. (Cf. de singulis notis). — Legatur Bossuet, *Hist. des Variations*, l. XV.

218. PARS II. Orientales separati notas non aptas pluries proposuerunt : Senterfiae : — 1) Primi de notis scribes (saec. XVII) easdem proponebant quas *catholici*. Sic *Petrus Moghila* (metrop. in Kiev 1632), sua *Orthodox. Confess.* (in synod. Kiev 1640 et Iassy 1642; promulgata a 4 patriarchis Oriental. 1643), p. I. q. 82 ss. (Michalcescu p. 63 s). Item Hierosolymit. patriarcha *Dositheus*, in *Confess. contra Cyrill. Lukar. et Calvinistas* (1672) : ερως 10 (*ib.* p. 164). Pariter *Petrus Ternovsky* (prof. uni. Mosc., † 1874) in *Theologia dogmatica* (russ.) nostras 4 notas evolvi

2) Saeculo XVIII, *protestantium* theologiam et notas diffudit :

Theophanes *Prokopovitch* (1681-1736), Novgorod. archiep., primus

creatae nuper S. Synodi praeses a Petro M. institutus. (Theologica opera, latine scripta edebantur a Sam. Mislavsky 1772-1779, in Germania primum, ac dein saepe).

Eius abbreviator Iren. *Falkovsky* (rect. Acad. Kiev, archiep. Mohilev 1821. † 1827) edidit (1802 ac dein saepe) valde diffusum in seminariis... latinum *Christianae orthod. theologiae olim a Th. Prok. adoratae Compendium*, ubi sic (th. II, p. 150 s) :

« Ibi veram esse Ecclesiam, ubi est *integra verae fidei professio*... Adeo illa Eccl., in qua nulli peccatores ad seriam vitae emendationem adducuntur, vera esse nequeat [concedatur]; et contra, illa quae pessimos etiam et improbissimos aliquos ab omnibus ipsorum pristinis vitiis liberare, et in constanti paenitentia ad mortem usque conservare valeat, falsa esse non possit.. »

Perseverantia ergo paenitentiae, simul ac « *integra verae fidei professio* » : has vero quomodo ille iudicabit qui veram Ecclesiam quaerit, ad faciendam in ea dignam paenitentiam? Quomodo discernetur « *integra verae fidei professio* », antequam noveris legitimam Ecclesiam?

3) Plerumque notae *permixtim* proponuntur. Ab Anglicanis saepe citatur Metrophanes *Critopoulos* (qui studuit Oxonii 1618-1623, ac dein, unctus Cyr. Lukari, factus est patr. Alex. 1630, † c. 1641). In sua *Confessione* (scripta in Helmstedt 1625, cap. 7; Michaleescu p. 217 s) proponit has 4 notas (γνωρίσματα) :

« Sit — α) concordia doctorum et pastorum in omnibus [i. e. unitas doctrinae]; — β) omnium, quae a multis et fide dignis viris traduntur et testificantur, servida receptio; — γ) persecutio, ex ea contra nullum at ex omnibus contra eam tolerata, absque eius extinctione; — δ) praecipue et lucidius τὸ πιστῶς καὶ ἀδόλως παραστήσειν τὸ θεῖον ρῆμα. »

Crisis ex anterieus dictis patet. Insuper praecipuus in Russia theologus, metrop. Macarius [Bulgakov] (*Introd. à la théol. orthod.*, trad. t. Paris, 1857; p. 609, n. 781) protestatur, et rogat ne ab illius suspecti auctoritate petatur fidei “ orthodoxae ” cognitio.

Ipsae *Macarius* (1816-1882; episc. ab anno 1851 in sedibus plurimis, nemun Moscoviae 1879) reicit 4 notas catholicorum :

« Dicitur in symbolo veram Ecclesiam esse unam, sanctam, catholicam et apostolicam; sed sensus, unicuique expressioni dandus, minime ibi determinatur. » Insuper « signa illa non exprimunt principium clarum et positivum » (§ 143; l. gall. p. 567 s.; russ. 382). Hanc ergo proponit (*ib.*) : « Haec est vera Ecclesia, quae conservat *realiter* et sine *ulla* variatione doctrinam infallibilem antiquae Ecclesiae, et ei fideliter inhaeret in *omni* parte. » Sic iam proponebatur ab

archim. Ilyacinto Karpinski († 1798) : *Compendium orthodoxae theologicae doctrinae* (1768, p. 168). Similia ceteri dein repetunt, v. g. metrop. Philareto († 1866), et doctus Sylvester [Malevansky, 1828-1908].

4) *Recentiores* sive ecclesiastici sive laici, qui multa de Ecclesia scribebant, praecipue de necessitate practica instabant ut Russorum Ecclesia ad principia ecclesiastica rediret. — Saepe minus determinant notas et potius theoriam de mutuo christianorum amore evolvunt. Videbantur plerumque doctiores sensisse, Ecclesiam suam imperialem iam non posse stare aut defendi prout erat : invadente enim immoderatiore animas scientia inordinate, Caesaropapismus dilaniabatur. Inde attrahabatur Ecclesia a laicis cleroque ad extrema duo opposita quam maxime — A) *Hinc* enim radicaliores scriptores (v. g. Merejkovsky) ultra cuiuslibet protestantismi liberalis et ipsius modernismi fines, ultra Tolstojum, praeparabant religiosum quasi-maximalismum, qui, nomine Christi retento, omnem religionem divellebat, et anarchiam aut nihilismum instaurabat vel, invocata sub nomine Spiritus S. pantheistica amoris humani fraternitate, ad subiectivismum absolutum deveniebant, absque ulla iam in Christum fide. — B) *Illinc*, ii qui volebant christiani permanere, universalismi formam extollebant quae Romanam superexcederet et quasi immergeret (ne viderentur simpliciter uniri et subdi, seu converti). Sic *Slavophili* (diu in gubernio dominantes politico-ecclesiastico panslavismi triumphum militare sperabant qui prius Tsargrad Constantinopolim) et Ierusalem Russis subderet, ac dein totum orbem visibili capiti Theocratiae universalis, Imperatori Russiae. *Occidentalists* vero, qui christianam fidem non reiciebant, concipiebant talem cum christianis acatholicis confederationem (Sainte-Alliance), maxime cum Anglicanis et Vetero-Catholicis, ut ipsa Romana Ecclesia aliquando cogeretur ad implorandam receptionem inter confederatos.

Sic praecipui, post servorum liberationem (1861), de religione scriptores ac vitatisque christianae promotores, v. g. laici Khomiakov, Kireiev, Eug. Trubetzkoi, Neplouïev, multique e clero. (Cf. documenta quaedam in Malvy, *Études* 20 déc. 1904, 20 avr. et 5 mai 1906; in Aur. Palmieri O. S. A. *La Chiesa Russa* 1908 et *Theologia Dogmatica Orthodoxa : Prolegomena*, 2 vol. 1911, 1913; d'Hugbigny in *Soloviev* 1911, et *Études* 5 sept. 1906, 5 janv. 1909, 5-20 oct. 1912 RPA. 1 déc. 1913, t. 17 p. 359 ss; *L'Anglicanisme et l'Orthodoxie gréco-slave*

219. Argumentatio irenice cum eis et expositorie potius quam polemica ducatur. Plerique enim, ac vix non omnes, ab infantia audierunt essetiam suae graeco-slavicae Ecclesiae (seu « Iohanneae ») esse *caritatem* : characterem vero maxime insignem esse *absolutam immobilitatem*

constanti conservatione traditionis : sic notam, a metrop. Macario propositam, repetunt. Atqui illa immobilitas nequit esse nota Ecclesiae.

Probabitur tum de iure, tum de facto, absolute et ad hominem.

1) *De iure et ad hominem.* — A) Idem enim Macarius, qui quattuor notis in symbolo Nic.-Const. enunciatis denegat claritatem sufficientem, immobilem adhaesionem ad omnes traditiones proponit sic : « Omnes confessiones fidei conciliorum sunt determinatae, ait, immo rigorosis formulis expressae. Pariter doctrina unanimis Patrum de materia concreta non potest recipere interpretationem nisi unius constantisque sensus » (ed. gall. p. 570; russ. 384). At si simplices illae notae quattuor sint obscurae aut indeterminatae in symbolo, quomodo clara erit tota doctrina? — B) Protestantes, dum volunt prius probari puritatem *doctrinae Christi* antequam agnoscatur vera Ecclesia, ab “ Orthodoxis ” (Macario ceterisque) accusantur magni erroris, et quidem iure, eo quod Ecclesia prius cognoscenda sit ut doctrina ab ipsa recipiatur. At, a fortiori, ille contra legitimam methodum offendit, qui primum notam Ecclesiae antiquae doctrinam cum hodierna vult comparari : traditio enim, multo latius evoluta quam Evangelia, debet et ipsa dignosci ab Ecclesia. Appellatio ad antiquiora contra actuale Ecclesiam fuit ars consueta novatorum : damnatur ab ipsis « Orthodoxis » apud Nestorianos et Monophysitas, ac etiam apud Russiae Vetero-Credentes (Starovierj). Antiquitatis ergo legitimitas debet ab ipsa legitima Ecclesia filiis suis hodiernis manifestari.

2) *De iure absoluto* : Talis ad antiquam Ecclesiam recursus supponit mutationem in Ecclesia essentialem. Nam — A) *Vel Ecclesia nunquam habuit ius* ad clarificandam et explicandam doctrinam; tunc autem frustra recurritur ad septem prima concilia aut saecula, et nullcit interrogasse tempora apostolica; — B) *Vel habuit illud ius*. Inde vero, — α) *aut amisit nunc* : et haec mutatio est gravissima, immo corruptio essentialis maxime coram eo qui in immutabilitate ponit criterium absolutum. Iam enim illa Ecclesiae identitas quam laudat, periit : nam Ecclesia, vivens olim et loquens, supponitur esse nunc corpus mortuum, mutum, sine voce, sine efficaci organo, res quaedam archaeologici Musaei, seu pictura et imitatio, at non vita; — β) *aut conservavit* : et tunc formulae poterunt determinari vel fieri magis praecisae, clariores, aptiores, immo novae contra novos errores; sic ergo non primo intuitu observabitur identitas, sed solum postquam, ex agnita prius legitima Ecclesia, innotuerit legitimitas progressus in

ea. Eadem dilemma apte proponantur Anglicanis, qui et ipsi velint innovare Ecclesiam septem priorum aut saeculorum aut conciliorum).

Necessario requiruntur determinationes doctrinales, quotiens nova problemata oriuntur, sic iure Orientales damnarunt Cyrillum Lukarin et Calvinismum, et Russi sectas multas quae in Russia pullulabant (Cf. Leroy-Beaulieu, *L'empire des Tsars*, t. III).

3) *De facto*, illa immobilitas necessario in Ecclesiae legitimae vita cessat, quotiens haereses insurgunt.

In Russia sane perseveravit, apparenter per multa saecula stabilis at propter ignorantiam : prima enim studia theologica inceperunt in Kiev sub Polonis (1631), ac serius etiam Moscoviae (1682; cum titulo *Academiae ecclesiasticae*, 1701). Consociabatur tamen *corruptelis* innumeris. Inde patriarcha Nikon (electus 1652, exul 1658, depositus 1668) debuit instituere Librorum sacrorum correctionem : hanc autem *Staroveri* (Vetero-credentes; seu *Starobriadtsy*, vet.-ritualistae) reiciunt, et inde damnantur ut schismatici (*Raskolniki*).

Insuper dicta immobilitas Russiae frequentes mutationes tolerabat — tum in *Ecclesiae regimine* :

Prius quidem, per quinq̄ saecula, Byzantini fere soli inter Slavos Ecclesiam regebant, politice, caventes ne scientia cresceret paremque ipsis clerum instrueret. Saeculo XVI, successit in Russia sub metropolitibus nationalibus dictum « regimen conciliare », nomine tenus subditum Patriarchis Byzantinis. Proprie dein Russiae patriarchatus instituitur (1589) a Boris Godounov sub Feodore I pro Iob († 1605); vacat post Hermogenem (1606-1612) per septem annos : instauratus autem iterum (1619) pro Philareto († 1633 : qui pater est primi imperatoris novae dynastiae Michaelis Romanov [1633-1645]) : supprimitur post mortem novae patriarchae Adriani (1690-1700) a Petro M. (1682-1725). Succedit S. Synodus agnita a patr. Constantinopolitano solum 23 sept. 1723. Cuius constitutio frequenter mutata est (Cf. RPA. 15 Apr. 1915, t. 20, pp. 87-92). Inde crescebant quae relae de servitute prorsus « anticanonica » Ecclesiae. Hanc concilium totius Russiae damnavit (sept.-dec. 1917), instaurato iterum patriarchatu (dec. 1917) quem politica post paucos annos iterum destruxit (1923, 1925) et probabilius aliquando iterum instituet.

— tum in *doctrinis fidei*. Multae enim, saec. XVII-XVIII, recipiebantur quae finiente saeculo XIX reiciebantur : v. g. Immaculata B. M. Conceptio, vel transsubstantiatio per sola consecratoria verba, vel inspiratio deuterocanonicorum. Nunc ex adverso admittitur licet « theologoumenou *Filioque* », quod olim haeresis damna-
(cf. *de Trinit.*); item multae variationes, etiam recentissimae, in doctrina et in praxi summi momenti de rebaptizandis Latinis, seu de validitat

baptismi per infusionem; item de requisitis ut societas christianorum pertineat ad Ecclesiam aut excludatur, i. e. de communionis ecclesiasticae et excommunicationis valore et effectu, occasione Bulgarorum (Cf. interrogationes novem a Vl. Soloviev propositas suae Ecclesiae. *Un Newman russe*, pp. 196 ss).

Probabilius theologi Russi desistent ab illa proponenda nota, ubi mox agnoscent quomodo faveret non « Orthodoxis », sed magis aut sectis *Starovieri* aut Ecclesiae catholicae. Haec enim omnia eadem media conservandi simul et explicitandi dogmatis vindicat sibi et exercet, quas in Ecclesia antiqua. (Cf. Aur. Palmieri *Prolegom.* I, cp. 3, pp. 31-88).

220. PARS III. Proprietates. recensitae in Symbolo Nicaeno-Constantinopolitano, possunt apte legitimam notificare Ecclesiam.

Probatur. — 1) Symbolum sane eas explicite non ut notas proponit, sed ut *proprietates essentielles*. Saltem ergo sunt negativae notae. Immo textus non solum profitetur « unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam », eamque ex ipsa accumulatione opponit sectis; sed, cum oriatur ex Epiphanio, qui generalem omnium haeresium confutationem quaerebat, certo intendit methodum qua haereses quaelibet evelantur radicitus. Significat ergo : Credo in Ecclesiam, quae sola id habeat quod nulla secta possit habere : ad normam ergo notae positivae. Cf. S. Augustin. *Sermo* 215⁹; Ml. 38. 1076 : « Unam veram et sanctam Ecclesiam catholicam »).

2) Illarum ergo proprietatum saltem *complexus* innuit e concilio legitimam Ecclesiam. Revera *inde ab Apostolis unitas sanctificans orbem universum* discerni potest, etiam non praesupposita *interna* cognitione Ecclesiae. Connotat enim extrinsecus Ecclesiam per proprietates essentielles, quarum *complexus* facile observabilis est pro recte dispositis et notior quam ipsa legitimitas. Observanda enim est — α) unitas societatis, ut societatis, — β) cum externis fructibus internae sanctitatis — γ) et quidem tendens ad orbem universum, — δ) per non interruptam externam et publicam ex Apostolis ministerii traditionem. De singulis partibus, ac maxime de complexu, evidentia potest talis esse ut eam tiam adversarii fateantur.

3) Aliud huiusce complexus commodum ex eius *origine* accipitur. A concilio enim proponitur, antiquiore quam omnes divisiones inter societates christianas hodie de legitimitate adversantes et a cunctis posi-

tive credentibus recitatur. Symbolum enim connectitur cum conc. oec. II Constantinop. I (381); antiquissima vero confessionum hodiernarum divisio (Nestoriani) incepit ab oec. III Ephesino (431) : nullum ergo contra sectas hodiernas praeiudicium polemicum induxit Patres illarum proprietatum electionem.

De singulis singulae theses mox probabunt quod sit vere necessaria Ecclesiae *proprietas*, et quidem talis ut ex ea *innotescat* vera Ecclesia. De unaquaque ergo tunc testimonia Scripturae et traditionis ac ecclesiastica documenta (cum theologica nota) assignabuntur. Postea solis thesibus distinctis, de applicatione earum ad diversas societates christianas agetur.

221. Nota theologica. — 1) *De fide definita*, ex ipso Symbolo, complexus est proprietas verae Ecclesiae, seu saltem *nota negativa*.

2) Vaticanum (sess. 3, cp. 3; D. 1793) definit : « Deus Ecclesiam suae institutionis *manifestis notis* instruxit, ut ea tamquam *custos magistra verbi* revelati *ab omnibus* posset *agnosci* ». *Existentia* et *notarum* aliquot definitur, et quidem talium quae sufficiant ut omnes possint agnoscere doctrinam ex ea accipiendam (*custos*) et discendam (*magistra*); excluduntur ergo notae (*protestantium* seu *separatorum*) quae praerequirant iudicium de doctrina.

3) Insuper definitur (D. 1794) Ecclesia Catholica « per se, ipsa... *irrefragabile* » : nempe « ob suam admirabilem propagationem, *et* *sanctitatem*... ob *catholicam unitatem invictamque stabilitatem* ». Efficacitate ergo ille definitus complexus aequiparatur *notae* positivae. At complexus ille non definitur *ab omnibus* posse agnosci et continet alia transcendentiae elementa praeter quattuor *notas* illarum ergo valor positivus nondum proprie definitus est. At Pius IX haec promulgabat (1864; D. 1686) : « Vera Iesu Christi Ecclesia *duplici nota* quam in Symbolo credendam asserimus, *auctoritate divina* constituitur et *dignoscitur* » (infra, 267¹).

222. Corollaria : 1) Sane nota quaedam directe assignatur a Christo, « per se sufficeret : « *super hanc petram* aedificabo Ecclesiam *meam* ». Munus Petri permanens per se manifestat aedificium Christi autem : « Ubi Petrus, ibi Ecclesia » (Ambr. in Ps. 40³⁰; Mt. 14. 10 cf 177² et 313. At saepe non exinde potest incipi, propter praeiudicium. Propterea includitur in Apostolicitate formali.

2) *Persecutio*, ab adversariis Dei Christique promota, saepe apta ut distinguat legitimam Ecclesiam. Quam enim impii potissimum derunt, dicentes contra eam « omne malum, mentientes », ea ostenditur conformior Christo : « Si me persecuti sunt, et vos persequentur. Non est servus maior Domino. » Ecclesia debet esse, sicut ipse Christus, signum contradictionis. Perspicacibus nota illa saepe sufficit, et utiliter a praedicatoribus evolvitur.

Ubi vero Christi fideles quasi persecutores accusantur a novatoribus, accusatio prudenter in dubium revocetur. Saepe enim ii vehementius se lamitant opprimi, qui iniuste aggrediebantur : solet violentissimus quisque pacificos accusare, qui legitima et etiam moderatiore defensione tutantur (*supra*, n. 134-139). Denegata complicitas iam ab iniquis vocatur persecutio. Tunc non qui calumniam diffundunt sed quos calumnia accessit ad Christum manifestantur pertinere dicentem : « Beati eritis, cum persecuti vos fuerint et dixerint omne malum adversum vos, mentientes. »

223. Mediteris etiam dicta Christi circa dilectionem : « *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem* » (Io. 13³⁵).

1) Formula est assertiva, *non exclusiva*. Posset sufficere, hypothese tamen, non absolute : « si... ἐάν ἔχητε ». Praecipitur illa dilectio (13³⁴) : « Mandatum do : diligatis invicem » ; non promittitur miraculum quo semper manifesta sit. Immo exemplar assignatur : « Sicut dilexi vos » (*ib.*; cf. 15^{12s, 17}), quod viatores homines nunquam perfecte imitantur, at semper relative et *in fieri*.

Propter illam perfectionem ab ipso exemplari requisitam, « praeceptum dicitur novum, quod iam aderat in Vetere Test. Ἀπὸς αὐτῆς ποίησε καὶ ἡν τῷ πρόπῳ... καὶ ὡς ἡγάπησα ὑμᾶς » (S. Ioan. Chrys. *In Ioan.* tom. 72; Mg. 59. 394).

Pro sua tamen caritatis ad invicem *proportione*, manifestabunt plus minusve non solum quod sint discipuli Christi, sed etiam quod Iesus sit a Patre missus : « Ut cognoscat mundus quia tu me misisti » (17²³). Quomodo magis ostenderetur responsabilitas cunctorum de illa caritate, quae non solum legitimos Christi discipulos (« mei ») discernit sed et transcendentiam missionis Christi manifestare debet? Porro caritas non « verbo et lingua » absolvitur, sed opere et veritate, i. e. communicatione honorum (Iac. 2¹⁶; 1 Io. 3¹⁷; 1 Pet. 1²²) praesertim communiorum, i. e. eorum quae sint in ordine ad Deum (cf. tract. de

caritate), et de se, saltem per fructus, visibilis est et apte potest nificare. Ideo Chrysost. (ib.) suos auditores accusat quod defectu caritatis impediunt conversionem incredulorum : « Non enim Apostoli solis illa verba dicebantur, sed omnibus qui deinde crederent in ipsum et nunc nihil ita scandalizat Hellenes, sicut defectus caritatis » (ἄλλο ἐστὶν τὸ σκανδαλίζον Ἕλληνας, ἢ τὸ μὴ ἀγάπην εἶναι). »

2) Ut ex illa caritate « cognoscat mundus, cognoscant omnes » caritas illa debet patere coram testibus. — A Excluditur ergo egotismus religiosus, seu illorum protestantium individualismus, qui religionem commendant absque ecclesiastica consociatione (suu n. 35 de Schleiermacher et assecis) vel unitatem mere externam absque mentium et cordium coniunctione (ib. et n. 55^{3b}, 60). Nec adpotest credentium in fide cultuque talis religiosa divisio, vel haerere vel schismatica, quali impediatur omnium discipulorum conspiratio gloriificandum Deum Christumque socialiter. — B Caritas ergo per a Christo declaratur manifestativa, includit — α) *Religionis Ecclesiaeque unitatem*, qua discipuli, caritate coniuncti, tendant socialiter ad Deum : fide, cultu, moribus, — β) *Sanctitatem* quoque, seu *deaminitatem* qua per Spiritum Sanctum homo Deum et proximum divinam amet : « Dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit ». — γ At sola *caritate* zeli caritas extenditur ad universum orbem, i. e. ad mensuram quam ipse Christus proponit : « Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos » omnes dilexit et pro omnibus mortuus est. Caritas ergo a Christo praecepta nequit ad eos solos restringi qui sint eiusdem gentis, debet ipsos quoque Samaritanos adversos amplecti, ubique terrarum propter Deum. Societates ergo de se nationales, quae non habent perpetuam tendentiam ad missiones universales, ex hoc criterio discernuntur. — δ) *Apostolica* demum est ea dilectio, si Christi discipulus amet non solum hodiernos sed omnes, praeteritos et futuros, secundum cum eis vinculo unitatis et traditionis per reverentiam Ecclesiae antiquae ab Apostolorum diebus et per futurae praeparationem. Ex hoc iam arcentur societates, quae pessima calumniantur contra antea sibi tempora Ecclesiae!

3) Complexus ille caritatis transspatialis et transsaecularis, cum omnes cum Christo « unum sint », fructus est legitimus ipsius arboris i. e. Ecclesiae, quae eum per membra quidem sed virtute totius arboris producit. Ideo illa dilectio, ex ipso corpore Ecclesiae succrescente intime coniungitur cum *Sanctorum communione*. Amantur

omnes filii Dei sicut Christus eos diligit : i. e. successivae sanctorum progenies etiam triumphantes *inde ab Apostolis*, quorum filii sumus, orti e successoribus quos ipsi consecraverint, et in omni eorum traditione; — omnes actuales aut futuri filii Dei, oratione saltem extensa *ad universos* etiam ignotos usque ad fines terrae, absque Graeci et barbari aut Iudaei distinctione. Pro omnibus ergo dilectio iuncta dilectioni Christi orat : « Pater, *sanctifica* eos in veritate ». At illa sanctitate, qua communicantes iam Corporis et Spiritus Christi crescunt in plenitudinem (πλήρωμα) eius, perficitur *unitas* suprema ex amore Christi : « *Ego in eis* et tu in me : ut sint consummati *in unum* ». (Lege Io. 17¹⁹⁻²³, ubi quater illud *unum*.)

224. Scholia. — 1) Criterium ergo a Christo praeceptum exponitur potissimum per notas quattuor. Per has enim patet de discipulis, utrum « dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit et ego in eis » (17²⁰). Inter disputantes ergo societates christianas, illa agnoscatur vera Ecclesia quae authentice emineat illa caritate divina.

Omnis vero christianus, qui pro sua vocatione velit Christi et Ecclesiae testis esse, illius caritatis sit potissimum memor, at verae et integrae. Hanc enim hauriens e Corde Iesu, Magistri qui vocabat : « Discite a me quia mitis sum » (Mt. 11²⁹), videbit promissiones impleri : « Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram » (Mt. 5⁴. Cf. : « Je leur donnerai de toucher les cœurs les plus endurcis »). Caritatem ergo illam Apologeta et interne colat et omni agendi modo prae se ferat.

2) Omnis ulterior evolutio de singulis notis intellegatur non ut mera iuridismi vindictio, sed potissimum ut *caritatis divinae scrutatio et invocatio*.

Intima cordis caritas e Corde Iesu evolvat et calidam faciat vim abstractae demonstrationis coram separatis lucrandis.

Sponte efflorescat, verbis et praesertim actibus, erga dissidentes, positive prius docendos ut praeiudicia dissolvantur, potius quam polemice confutandos aut multo minus irridendos. Benigne eos ad modum S. Franc. Sal. tractet quamdiu non agnoscantur intendentes mala fide pharisaice seductionem gregis. Cura sit ut, quo magis in Ecclesia « fratres » patiuntur vel deseruntur (Mt. 25³⁵⁻⁴³ « Esurivi, sitiivi, nudus eram, hospes, infirmus »), eo efficacius pro Deo Christoque iuventur, in spiritualibus sane, at et in corporalibus necessitatibus (Rom. 12¹³, Iac. 2^{14-17, 20}, Mc. 7¹¹⁻¹⁸), auxiliis sive privatis sive socialibus. — Illa sunt nascentia e caritate (1 Cor. 13¹⁻⁸) *opera misericordiae*, quae Ecclesiam semper illustrarunt. (Lege Aug. v. g. *de moribus Eccl. Cathol.* 25¹⁶-28³⁷, 30⁶²⁻⁶¹; *epist.* 137, 138, 155; *MI.* 32. 1330-1337; 33.525-533, 669-672; cf. *R. Prat. Apol.* 15 Janv. 1910, t. 9, pp.578-586). Illis peribus Christo Ecclesia oboedit iubenti : « Videant *opera vestra bona* » (Mt. 5¹⁶); e quibus ethnici iam ab initio stupebant : « Videte, ut invicem se diligant » Tert. *Apol.* 39; *MI.* 1. 471).

Sic obtinebitur Christi intentum : « *In hoc cognoscent omnes* » (Io. 13³⁵).

225. Obiciunt : 1) *Frustra* notae. Si enim vere notificarent, iam cessassent schismata et haereses. At de earum iam electione disputant diversae Societates christianae. Sunt ergo aut impossibiles aut inutiles. — **Resp. :** Disputatur, in *neg.*; de facto *subd.* : frustra, aliquando : *transeat*; per se, *neg.* — A) Propriam ipsam enim disputationem evenit, ut societates acatholicae iam plerumque tacite de notis, et animae in eis non paucae veritatem sincere agnoverint. — B) Sub titulo unitatis et sanctitatis, et securitate Apostolicitatis, pleraeque Anglorum (v. g. Newman) conversiones inchoabantur. — C) In Oriente, conversiones plurimae impediabantur propter notarum non defectum sed ignorationem, saepe prohibentem hucusque doctrinae catholicae expositione. E notis tamen lux affulsit Orientibus non adeo paucis, qui ab initio saec. XIX ad Ecclesiam Catholicam venerunt (Cf. E. Vandewalle, *Une Apologétique en acte : La conversion d'un Prêtre russe*; R P A. 15 avril, 1er juin 1920). — D) Videtur ergo doctrina de notis minime tollenda (P. Urban, in I conv. Velehradensi, 25 lul. 1907 : *De iis quae theologi catholici praestare possint ac debeant erga Ecclesiam russicam*, p. 14) at multo potius perficienda, ultimatum determinanda et undique diffundenda.

2) **Instant.** At nec catholici theologi concordēs sunt de notis. (Sic lutheranus Io. Gerhard, *Locorum Theologic*, t. 5; loc. 22, cap. X, n. 147). — **Resp.** Verbi modo numerandi, *transeat*; re, *neg.* Incepta enim disquisitione de notis contra Protestantes, varii variis idem proponunt : — A) SAUNDERS (*de vis. monarchiae Ecclesiae*, l. 8, c. 50; ed. 1578, p. 762 ss) : Sex praerogativae notificant Ecclesiam, i. e. sublimitas, splendor (ut *visibilis* « locus sanctificationis »), propagatio seu latitudo (= catholicitas), successio seu perpetuitas (= apostolicitas), unitas, impugnatio inferni non praevalens. — B) STAPLETON (*Principiorum fidei dogmatum demonstratio*, ed. 1578, pp. 13 et 33-113) : Ecclesia sancta (l. I, c. 11), *visibilis* (l. 2) et perpetua (l. 3), universaliter dicitur et est Catholica (l. 4, c. 1) et una (c. 4) et Apostolica (c. 5); ac sic prorsus distinguitur. — C) BELLARMINUS (Orator.) totum opus (2 vol. in-fol., 24 lib : 1591) scribit *de signis Ecclesiae*, c. 100 recenset, at non proprie de notis. — D) BELLARMINUS (*de conciliis* 4¹⁻¹⁸) ponit 15 notas seu « Ecclesiae quasi solis... radios clarissimos ex omni parte emanantes » at non in abstracto, nec applicandas variis inter se disputantibus coetibus. statim, in concreto, Ecclesiam catholicam ostendit distinguī hic et nunc signis 15, quae in ea *divinum opus* manifestent. Perpetuis ergo notis in Ecclesia transcendentiae signa, aliaque opportuna concrete ex adiunctis sui temporis. Attamen — α) *duodecim priora* clare reducuntur, ipso observante, ad 4 e Symbolo : nempe § 4 nomen, non ab homine ut sectae, sed a Christo et catholicae § 5 antiquioritas, ab Apostolis; § 6 indivisio; § 7 universalitas; § 8 apostolicae ministrorum et § 9 doctrinae; § 10 unitas; § 11 sanctitas doctrinae et § 12 unitas in conversis, § 13 et in propagantibus, § 14 usque ad miracula et § 15 prophetiarum donum. — β) *Tria posteriora* sunt mere extrinseca et accidentalia quae possint vel magis designare Ecclesiam aliunde probatam et cognitam, movere ad studium de ea, non vero distinguere absolute : nempe § 16 auctoritatem confessionum, § 17 persequentium mors et § 18 « felicitas temporis divinitus collata, iis qui eam defenderunt ». — E) *Post Bellarmin.*, concedit fere universalis ipsis etiam verbis de 4 notis, propositis iam ante Card. Hosio (*Explanatio Symboli*) et a Costero (*Enchir.* cp. II, p. 86). Ceterum

Gerhardo recensiti vel ad hominem loquuntur vel ad has 4 pariter reducuntur.

3) **Instant.** Tres Bellarmini ultimae deberent esse essentiales quia connotant iudicium Dei suos discernentis. — **Resp.** — Possunt aliquando fideliores principes et populi a Deo praemiari, ut animae a spiritualibus remotiores attrahantur primum ad veritatem (sicut Christus olim per corporum sanationem animas disponebat), *transeat*; sic olim Constantinus. *Necessario* Deus in N. L. sancit virtutem temporaliter, *neg.* — Iudicia ergo Dei ita aliquando videri manifesta ut, re etiam humanitus desperata, non vincant infideles aut schismatici aut haeretici principes, formaliter pro exaltatione suae sectae praeliantes, et sic legitima Ecclesia non pereat ac inde a populis concludi ad *Providentiae miraculum* quo ad veram Ecclesiam ducantur, certum est. Id tamen ne constanter et in minutioribus expectetur, sed ubi raro summa sors Ecclesiae et tota historiae evolutio periclitatur. — Quotiens « digitus Dei » apparet *clare* in temporalibus, nequit contra veram Ecclesiam at solum pro ea indigitare; at quia facilis est de praemissis error, vix conclusio potest esse demonstrativa, at solum confirmatoria. Spontanea ad Deum appellatio, ut per terrena iudicet, tentatio Dei dicitur (nisi sit ex inspiratione speciali).

4) **Instant.** Ad illam notam nonnulli protestantium scriptores recentius appellant: praeclarior est, dicunt, *prosperitas et cultura* apud protestanticas gentes quam apud catholicas. — **Resp.** : Etiam inter ipsos, meliores quique responderunt : — A) Etiam si prosperitas illa maior vere probaretur, et quidem ut constans accedens ex ipsa forma religionis, non inde tamen posset accipi nota. Christus enim suis discipulis in Nova Lege non materialem prosperitatem et divitias promisit aut exemplo commendavit, sed multo magis earum contemptum et patientiam etiam sub potentium persecutione. — B) Cultura vero, si accipiatur intellectualis et moralis, e materiali vi nec pensatur nec plerumque adiuvatur; at potius superbia, qua nihil et Evangelicae veritati et sanae rationi magis opponitur. Quid enim, si persecutio contra veram Ecclesiam causa fuit oppressionis contra populos subditos? Num oppressoris prosperitas existimabitur aut magis evangelica, aut praemae culturae similior quam constans oppressi perseverantia? — C) Quid, si ista illa oeconomica evolutio distinguitur non pro religione sed pro faciliore extractione e carboniferis vel petroleiferis venis? Cf. de la Brière, *Études* 1905, 104, pp. 625-642, 801-818; Lémoin *Quest. act.* 14 Mars 1908; t. 95, p. 337 ss; et multa Brunetière (v. g. *Après une visite au Vatican* : *R. d.* 2 M. 1 Janv. 1895, p. 113 s), Boyau, Ollé-Laprune, Le Play, Fonsegrive, Leroy-Beaulieu (v. g. *R* 2 M. 15 Déc. 1891, 15 Avr. 1894), de Tocqueville, Perrin.

5) **Instant.** Qualitates quattuor, e Symbolo recensitae, vel sunt notae, et tunc priori deneganda erit societatibus illegitimis quaelibet sanctitas, apostolicitas etc. (quod videtur valde durum et statim falsum); vel possunt apud dissidentes quoque reperiri, et tunc non sunt notae. — **Resp.** : Addo tertium : Vel ita qualitates reperiuntur in illegitimis, ut *nequeant pro eis notificare*; i. e. si adsunt solum *elementariter*, non integraliter, v. g. apostolicitas partialis seu materialis, non e formali collegio apostolico (per vinculum Petri); — et quidem *per communia* cum his coetibus christianis comparandis ac ex eorum influxu, sed non *e propriis* e. per ea quae separent a ceteris societatem examinandam; v. g. sanctitas aliqua baptismi (ceterisque sacramentis) aut ex Evangelio conservato proveniens, nequit

discernere inter societates quibus communia sunt, at id quod formaliter se-
v. g. illorum sacramentorum interpretatio essentialiter alia (v. g. de Eucharis-
Notae ergo apud illegitimos *substantialiter deficient*, ut patebit si conferantur
cum legitima Ecclesia : ut enim notae inter oppositos cœtus actu notificent
non requiritur ut singulae directe et in abstracto transcendentiam divinam co-
dant, at solum ut earum complexus clare designet legitimum inter collatos con-
coetus coevos.

6) At *Patres* ad notam, e doctrina aut saltem e Scriptura acceptam, remittunt.

A) *Hieronymus* : « Ecclesia ibi est, ubi fides vera est » (*de Ps. 133*; Anec-
Maredsolana, 1895, III, 254¹). — **Resp.** Sic iure ad hominem arguit, contra a-
lantes ad *parietum* possessiones. « Ecclesia non in parietibus consistit, sed
dogmatum veritate. Ecclesia ibi est, ubi fides vera est. Ceterum ante annos
XX omnes parietes ecclesiarum haeretici possidebant... Ecclesia autem ver-
erat, ubi vera fides erat » (ib.). Significat ergo : Ne iudices te esse in Ecclesia
ades in materiali aedificio, sed solum si accipias ab Ecclesia fidem : « si
sumus in Ecclesia, si habemus fidem Ecclesiae, fidem Apostolorum, fidem Cl-
dogmatum veritates » (ib. *de ps. 132*; pp. 250²⁰-251³; cf. 126¹⁰). Inde non agitur
discernenda Ecclesia legitima, sed de singulorum cum Ecclesia connexione.
non possunt habere nisi per veram fidem, legitimae Ecclesiae subordinatam.

B) *Augustinus*, agens ex professo de *unitate Ecclesiae*, dicit (2^a et 3^a; *ML. 43.394*) :
394) : « Quaestio certe inter nos versatur : *Ubi sit Ecclesia?* utrum apud nos
apud illos [Donat.]?... Ubi sit hoc corpus, i. e. ubi sit Ecclesia? — Non audiamus
haec dico; sed audiamus : haec dicit Dominus. Sunt certe *Libri Dominici*, quos
auctoritati utrique consentimus, utrique cedimus : *ibi* quaeramus Ecclesiam
discutiamus causam nostram. » Item 18¹⁷, 19²⁰ (*ML. 43.427 s. 430*). — **Retorq.**
e Scripturis desumantur notae, quas Deus assignaverit ad agnoscendam Eccle-
i. e. unitas (inde titulus vulgaris), et ab apostolis perpetuitas et sanctitas huius
et potissimum catholicitas, *conc.* Secus, quasi tota Scripturarum doctrina de
analisi dignosci, antequam Ecclesia audiatur, *neg.* Patebit legenti illum tractat-
(*ML. 43.391-446*), vel cetera apud August. frequentia de notis Ecclesiae (Cf.
15 Janv. 15 Févr. 1910, t. 9, pp. 555 ss, 664 ss, 732 ss) : vult doctrinam recipere
« unam veram et sanctam Ecclesiam catholicam » (*Sermo 215^a*; *ML. 38.1076*).

C) *S. Optatus Milev.* : « Catholicam facit simplex et verus intellectus [in
gere], singulare ac verissimum sacramentum et unitas animorum » (*De schismate*
Donat. I. 11; *ML. 11.906*). Nonne ergo protestantium notas propugnat? — **Resp.**
loco, quidquid typographicus titulus superaddit, minime agit Optatus de Eccle-
notis, sed de *interna* mentium dispositione : quaenam hinc Catholicam partici-
(intellectu, fide ac voluntate), et quaenam inde schisma foveant. At liber II de
tinguenda legitima Ecclesia proprie agit : « Illud demonstrare iam proximum
quae sit una Ecclesia, quam columbam et sponsam Christus appellat » (II, 2;
11.941). Porro tunc non protestantium notas enumerat, sed : « Ecclesia una
cuius sanctitas... non de superbia personarum ponderatur... Inde dicta cat-
quod sit rationabilis et ubique diffusa » (ib.); ac demum habens « cathedram
copalem in qua sederit omnium *Apostolorum caput Petrus* : in qua una cat-
unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri apostoli singulas sibi quisque defendere
(ib. II, 2; col. 947).

THESIS XIX : DE ECCLESIAE UNITATE.

Unitas a Christo talis intenditur Ecclesiae suae caracter perpetuus, qui possit eam notificare.

1) **Finis thesis** : Demonstranda est hic non solum Ecclesiae *unicitas*, quae iam ex intento Christi ostendebatur unicum eius Regnum, ovile, corpus, unica sponsa (th. IV, VII, IX), — sed unitas Ecclesiae intrinseca et tamen visibilis.

226. PRAENOTANDA : 2) **Notiones** : *Logice* unum et ens convertuntur; eo *metaphysice* supremum Esse divinum est ipso facto Unitas simplicissima. — *Unum physice* dicitur ens ab omni alio distinctum, materialiter quidem compositum, at formaliter indivisum in se : corporis autem multa sunt membra diversa, sed subordinata per formam unam Rom. 12tes, 1 Cor. 12¹²; cf. 69 s). — *Unum sociale* denominatur, ex analogia, omnis societas distincta qua talis, indivisa in se vi formae socialis : v. g. provinciae integrantes Regni uniuntur, ne « divisum contra se » pereat (Mt. 12²⁵, Lc. 11¹⁷); multae oves in unum ovile consociantur unitate pastoris vel summi rectoris (Io. 10¹⁶). In omni ergo societate humana invenietur non physica unitas, sed unio speculativa quidem *mentium* de fine mediisque socialiter intentis, et simul practica voluntatum, quae actu coordinent media ad finem. « Fundamentum est convenientia coniunctioque *mentium* : ex quo conspiratio *voluntatum* et similitudo naturae gignitur » (Leo XIII, *Satis cognitum*, 1896; D. 1956 . Voluntates autem *multae* nequeunt diu unum fieri cooperari, nisi uniantur *regimine* sub aliqua saltem forma : ipsa demoralis aut subdetur ultimam alicui saltem maioris numeri « archiae », *ut dissolvatur* in anarchiam (*supra*, n. 26).

3) **Applicationes** : Ut Ecclesia sit societas visibilis una, requiritur utraque unitas *mentium* de eius fine mediisque *per fidem, et voluntatum per regimen*. Prior saepe distinguitur in unitatem fidei internae, professionis externae et cultus publici (sic v. g. Hurter). Recte quidem. Unitas fidei internae nequit fieri socialis absque signis seu professione externa, quae dissimulationem et theoretice damnet et practice faciat possibilem : mendacium onerosum nequit esse perpetuum, saltem apudultos. Unitas cultus publici sufficienter obtinetur, etiamsi sint forte diversi ritus, dummodo per eandem fidem ordinentur ad eundem finem sub uno regimine. Concrete ergo, ad notificandum, requiritur et sufficit

unitas regiminis et professionis externae, quae internam fidei unitatem manifestet et approbatam rituum varietatem identice interpretetur.

227. Adversantur praecipue Protestantes qui tamen principia illa plerumque *theoretice* concedunt, at semper de illius unitatis *praxi* multum variabant.

1) Inde sat multi confugiebant ad doctrinam de invisibili Ecclesia essentialiter una, at Deo soli cognita (*supra*, n. 60). Sic *individualistae*, qui de sua solum relatione ad Deum (Christumque) curari velint, et non de proximo. At quomodo tunc Ecclesia? Plerumque ergo impugnabantur acriter etiam a ceteris Protestantibus.

2) *Lutherani* enim ab initio profitebantur ad salutem requiri Ecclesiam fide et administratione unam.

Sic Luther, cum Melanchton et Jonas, in tribus *symbolicis libris* editis 1529, 1531 : *Conf. August.* 7 (Müller-Kolde 40) : « Docent quod una S. Ecclesia perpetua mansura sit... Ad veram unitatem Ecclesiae satis est consentire de doctrina Evangelii et administratione Sacramentorum ». — *Apol. conf. August.*, repetit eadem formula (7³⁰; *ib.* 158), addit (7³³; *ib.* 159) : « Sentimus non laedi veram unitatem Ecclesiae dissimilibus ritibus... : universales ritus propter tranquillitatem servantur ». — *Catech. maior* II 3⁵¹ (*ib.* 457) : « Credo in terris esse quaedam communionem ex mere sanctis hominibus coactam, sub uno capite Christo per Sp. S. convocatam, in una fide, eodem sensu et sententia, in amore unanimum et per omnia concordem, sine sectis et schismatibus ». — B) Attamen multiplicatis sectis et discordia, tentantur diu « Concordiae formulae » (v. g. 1561, 1570, 1573 : Schwäbische Konk.; 1574 : Schw.-Sächs. K.; aliae 1575 ss.), quae novas divisiones inducunt. Ex eis (« aus den theologischen und kirchlichen Kämpfen, die das Bild des deutschen Protestantismus in der 2ten Hälfte d. 16 Jahrh. verdüstern » *ib.* LXVI), *Solida declaratio* seu symbolica *Konkordieformel* enascitur (28 mai 1576 : quam recipiunt « nur etwa $\frac{2}{3}$ der als Bekenner der Augustana geltenden Territorien »; *ib.* LXXIII) : « *Necessarium omnino est ut... unanimi consensu communis doctrina exstet* » (de regula atque norma fidei *ib.* 568); — « *Necessarium est... contradicentes diversumque docentes redarguantur* » (de antithesi : *ib.* 572).

3 Pariter omnes *Calvinianae* confessiones profitentur.

« unam debere esse Ecclesiam, una fide, indivisam, indivulsam », nec posse « induci in Ecclesiam Christi ἀναμίξιν », attamen « semper esse certamina atque dissidia... de rebus non levibus... ad illustrandam denique veritatem » (Helvetici posterior, 1562; K. Müller, 195 s., 197); similiter Belgica (37 s.; 1561; *ib.* 243); Scotica (16; 1560; *ib.* 256); Hungarica (5²; 1562; *ib.* 426).

4) Crescentibus autem in infinitum fidei oppositionibus et sectis, Calvinista Petrus Jurieu (*Le vrai système de l'Église*; Dordrecht, 1688

proposuit interpretationem novam, qua protestantes hucusque (Jalaguier, 1899, pp. 264-279) utuntur ad controversiam. *Unitas fidei* requiritur, at sufficienter participatur communione circa *articulos fundamentales*. *Singularitas societatis* non requiritur; vera Ecclesia diffundi potest per omnes sectas quae *articulos fundamentales admittunt*, etiamsi fidei professiones contradictorie discrepent et unitas communionis non servetur.

Interrogantibus catholicis (imprimis Bossuet), quid discerneret articulos fundamentales, seu *naturam* eorum, Jurieu respondebat successive: — α) *Il sunt fundamentales, qui sine dispendio aeternae salutis ignorari nequeunt*. — At nonne sic obscurum per obscurius: nam quidnam sunt illi? — β) *Il qui perspicue in Scripturis*. — At iterum, quidnam perspicue? Acriter disputatur a Calvinistis, Lutheranis et Anglicanis de iisdem, et mutuo se excommunicant. Quis ergo inter eos iudicabit de perspicuitate? Immo hodie ipsas Scripturas hypercriticismus destruxit. — γ) *Il ergo quos communi consensu admittunt legitimae sectae christianae*. — At nonne praecise inquiritur de iis, quatenus sint legitimae? Et dicebantur eae legitimae, quae articulos admitterent: en circulus. Insuper sectae eadem saepius variabant de articulis fundamentalibus: hi ergo variabunt quoque. Defectus ergo, qui olim excludebat ab Ecclesia, iam nunc non excludet, quia secta mutavit: pertinuisset ergo ad Ecclesiam, saluti necessariam, si serius vixisset, is qui ab ea antea et a salute exludebatur? — δ) *Il quos Sp. S. interne manifestat unicuique*. — En individualismus absolutus, quem sectae et Jurieu et orthodoxi protestantes volebant excludere. Ubi tunc *unitas fidei*? Quid vero si quis Spiritum S. neget? Num eius existentia, et articulorum fundamentalium per ipsum manifestatio erit immutabilis articulus fundamentalis? Quid ergo requiretur? (cf. de la Brière D A. *Église*, 1272 ss).

Disputantibus ipsis protestantibus, *numerus* articulorum fundamentalium, sine quibus secta non potest pertinere ad Ecclesiam Christi, imminutus est usque ad nihilismum fidei: nulla formula fidei, nulla fides dogmatica ab omnibus requiritur, ne de Dei quidem unius personali existentia, multo minus de Christi divinitate, etiam ad electiones pastorum, exceptis regionibus illis nunc paucis ubi gubernia civilia nationalem protestantismi formam absolute regunt.

Exinde, ad vitandas anxias disputationes, ultimi credentes proponebant iam non agitari problema de fundamentalibus articulis, sed procurari statim, ne pereat fides christiana, *unionem* inter sectas quae positivam fidem retinuerunt. At quamnam positivam fidem? Et statim

oppositio nova exardescit, cuius effectus ultimus est non unio illa, sed sectarum divisio nova et extensio indifferentismi inter credentes.

Inde plerumque meliores inducuntur ad Catholicam Ecclesiam. Sic iam, postquam Leibniz cum Bossuet egit. (Cf. controversiae documenta; et Räss, *Die Convertiten seit der Reformation*, 13 vol., 1866-1880). Item in Anglia e « Tractatibus » (cf. Thureau-Dangin, *La Renaiss. cath. en Anglet. au XIXe s.*, 3 vol., 1906).

5. Anglicani post annos 1830 varias propositiones pro illa unitate attulerunt, frustra semper : A) Larga confederatione (broad Church) uniri eos saltem christianos qui *corpus sociale* constituunt. At latitudinarismus ille multos scandalizabat, v. g. attentata Hierosolymis communi celebratione Anglicanorum cum Germaniae Lutheranis, vel recentius (1913) intercommunione concessa in missione Kikuyu¹.

B) Unio collectiva (*Corporate Reunion*) promovebatur ab Anglicanis dictis *High Church* (cf. 230^{1c}), sive cum Orientalibus, sive cum Ecclesia Catholica, sive recentius cum Scandinavis Lutheranis quorum Anglicani ordinationes agnoverunt (1920).

Newman adulescens (1833-1837) proponebat *Via media* Catholicos et Protestantem reconciliari (cf. Thureau-Dangin, *La Renaissance cathol. en Angleterre*, I, p. 141 ss). Philippe de Lisle instituebat associationem pro unitate christiana (A. P. U. C. : Assoc. f. the Promotion of the Union of Christendom 1857, Thureau-Dangin, III, pp. 14-33) : quae, cum periodico *Union Review* fuit damnata a Pio IX (16 Sept. 1864 et 8 Nov. 1865; D. 1685). Tunc Pusey (*Eirenicon*, 1865) et Ritualistae evolvebant doctrinam de unitate dictam *BRANCH THEORY*, ut tres « rami unius Christianismi agnoscerentur catholici : anglo-catholicus, graeco-catholicus, latino-catholicus » (Thureau-Dangin, ib. p. 35 ss; Patrick Murray, *de Ecclesia*, 1860-1866, disp. VI, n. 62 ss). S. Sedes una cum catholicis Angliae episcopis pluries conceptus illos damnavit et damnationem in memoriam revocari iussit (v. g. S. Off., iulio 1919 : *Acta Ap. Sedis*, XI, 309). William Palmer (1811-1879), illius theoriae protagonista, conaba-

1. Mense Iunio 1913, habita collatione in Africa Orientali, anglicani « Bishops » Uganda et Mombasae receperunt in missionum federationem et ad communionem methodistas et adventistas aliosque. Cf. R P A., 1re Févr. 1914, t. 17, pp. 666-673, a Folghera. Inde Dr Frank Weston (« Bishop of Zanzibar » † 2 nov. 1924), eos accusavit haeresis apud Abhp Cantuar. (*Ecclesia Anglicana*). « Bishop » Ugandae apologiam edidit (*The Kikuyu Conference*). Inde asperimae disputationes totum Imperium Britannicum commovebant. Mense iulio 1914, « the Lambeth Conference », dein (Aprili 1915) Abhp Cantuar. solutionem mediam proponebant (*Kikuyu*), cui multi vehementer obstabant (1916-1918). The *Lambeth Conference* (5 Iul.-7 Aug. 1920) permittit communionem et praedicationem ministris non episcopaliter ordinatis, sed non celebrationem (resol. 12 A², B²; *Report* p. 30).

tribus in Russiam itineribus (1840, 1842, 1852) ut S. Synodus Russiae eam susciperet, at frustra; Romae demum Ecclesiam catholicam amplexus est, 28 Febr. 1855.

Cf. Gagarin, *Les partisans et les adversaires de l'Union*, in *Études*, série 2e, 168: et Stan. Tyszkiewicz *La mission de W. Palmer*, *ib.* 1913, t. 136, pp. 43-63, 209-210, 329-347: M. d'Herbigny, *Anglicans et Orthodoxes*, 5 oct. 1920, p. 13 ss; *Anglicanisme et l'orthodoxie gréco-slave*; R. C. Gorman, *L'Anglicanisme contemporain*, in *Études* 5 iun. 1927, pp. 513-528.

Reiecti simul a Catholicis et « Orthodoxis » qui absolutam integritatis professionem requirebant et eorum ordinibus denegabant validitatem, Anglicani ad unitatem parandam alii alias vias inire tentabant.

a) Dr Lee condidit (1877) *Order of Corporate Reunion* (cf. supra, n. 205^e, nota). Procuravit primum, cum socio Mossman aliisque, ut secreto iterum baptizarentur, confirmarentur, ordinarentur et consecrarentur ab episcopo iansenista rite valido. Dein alios ordinavit et consecravit, ut manentes in Ecclesia Anglicana praepararent unionem (cf. Thureau-Dangin, III, 33 s., de qua re magna editio 1909 s). Veniebant demum ad Eccl. Cath. Mossman et Lee. — β) Alii per intermedia Ordines religiosos, dictos a S. Ben., a S. Franc., a S. Ioanne conabantur ut eorum adaequatam instaurarent, unde postea unio connaturaliter sequeretur. Multi inde venerunt ad unitatem, v. g. in Stat. Foed. P. Francis Paul (cuius congregatio (*atonement*) nunc aggregatur ordini S. Franc. (1910) cum suis prioribus *The Lamp* etc, in Anglia monasteria Caldey (1913; cf. *Quest. act.* t. 115, pp. 417-435, 450-467; P. Dudon, *Tiers Ordres et Ordres protestants*, *Études*, 20 iun. 1927, pp. 699 ss).

c) Similia incepta sunt in Dania (Iørgensen) et Norvegia, in Germania quoque (von Ruville, Albani, *Hochkirche*), ac maxime in America. Ibi ultimam paratur « *the World Conference for the consideration of questions touching faith and order: a world movement for christian unity* » : promotores opus, ab anno 1900 inceptum, iterum post bellum assumebant (Cf. v. g. Batiffol : *Une campagne américaine pour l'union des Églises*. *Corresp.*, 10 juin 1919). Eorum cooperatio multos participes ex Oriente separato ad « colloquia oecumenica » attraxit (Lausanne, 1927) : ex hominum consiliis Deus fructus pro sua Ecclesia praeparat.

228. III. Nota theologica et ordo huius thesisi. E iam dictis, patet momentum eius, et speculativum et practicum.

1) Primis argumentis, e testimonio Christi et Apostolorum, ostenditur quantum Iesus pro Ecclesia sua perspicuam unitatem voluerit et procuraverit : ideo unitatem facile observabilem esse characterem Ecclesiae perpetuum, et inter simultaneos coetus christianos notam *saltem negativam*.

2) Estne etiam nota *positiva*? Id est : sufficitne sola unitas ut distinguatur legitimam Ecclesiam? — Id saepe Patres et controversistae asse-

runt *de facto*, propter sectarum dissidia : historice seu relative ad re-
ciendas sectas sufficiebat sive tunc, sive forte constanter hucusque.
— At *de iure* debetne unitas in *sola* legitima Ecclesia ita transcendere
ut eam semper contra omnem sectam satis notificet? — Asserunt multi
v. g. Stapleton (I, 4³), Bellarm. (*Controv.* l. 4, cp. 10), Perrone (*De locis
theolog.* p. I, cp. 3; ad diffic.). Plerique autem theologi negant huius
iuris non convenientiam sed demonstrabilitatem, si *praecisive* unitas
consideretur. Si vero *unitas* et *catholicitas* coniungantur, definiuntur
esse ipsius Ecclesiae « *perpetuum* motivum credibilitatis et *divinae* legi-
tionis testimonium *irrefragabile* ».

Fidei divinae, quam symbolum profitetur « in *unam* Ecclesiam », positiva
expositionem Leo XIII prae-buit in Encycl. *Satis cognitum* : « Unam esse le-
Christi germanam Ecclesiam, ex luculento ac multiplici sacrarum Litterarum
testimonio sic constat inter omnes, ut contradicere Christianus nemo ausus.
Verum in diiudicanda statuendaque natura unitatis multos varius error de-
dellecit... Exquirendum, non sane quo pacto una esse Ecclesia *queat*, sed quomodo
unam esse *voluit is qui condidit*... videlicet ut unam gentem, unum regnum
corpus unum efficerent » (D. 1954, 1956). Cf. Pii IX et Pii X *syllabos* (D. 174
2059, 2091).

229. ARGUMENTUM I : E modo quo Christus agit et loquitur. — 1) Exspectantibus e V. T. *unum* Dei Regnum, Iesus confirmat spem, loquens e
Regno, Ecclesia, vite, ovili uno, missionem tradens collegio Apostolico
quasi synedrio novo, et ipsa collegii membra iungens sub unius primatu.
Non solum ergo nunquam pluraliter loquitur, quasi plures societates
conditurus, sed formalem indivisionem procurat actibus, eamque par-
bolis verbisque explicitis affirmat, v. g. Mt. 12²⁵ : « Omne regnum, di-
sum contra se, desolabitur », vel Io. 10¹⁶ : « Alias oves habeo qui
non sunt ex hoc ovili : et illas oportet me adducere... et fiet unum ovile
et unus pastor. »

Simpliciter recteque inquirentibus Dei Christique voluntatem, directum hoc
simplex sufficit argumentum, quod facile legentibus Evangelium patet. Cetero
dein adduntur, ut peritioribus evasio praecludatur : non ergo sunt necessaria
ut nota unitatis cognoscatur probeturve, at eam sanumque de ea intellectum
contra adversarios vindicant atque manifestant penitius et sapidius.

2) Ne dicatur id praxi solum Christi conforme et non intentis. Prae-
enim et verbis intenta sua declarat. Insuper, moriturus, testatur quod
potissimum a Deo orationibus intendat : *credentium unitatem* (Io. 17).
Opus enim consummaturus ut una cum Patre in perpetuum clarificetur
a credentibus (2-8), pro eis sollemniter orat (9-11). Porro quid roga-

— *Unitatem, quae unitati SS. Trinitatis sit analoga* : « Ut sint unum (ὅν) sicut et nos »⁴¹.

Illa analogia apte coram plerisque separatis evolvitur, eum multi Ecclesiam ex notis inquirentes soleant Trinitatem fide positiva orthodoxaque profiteri. — Hucusque visibilis Christus per seipsum praeseraverat ne quis periret ab unitate : nunc abiturus, rogat ne sui seduantur a diabolo (ἐκ τοῦ πονηροῦ, ⁴⁵ cf. 1 Io 2^{13s}, 3^{12s}, 5¹⁸; Mt. 5³⁷, 6¹³, 13^{19,33}; Eph. 6¹⁶; hebraismo). At « non pro eis tantum » rogat, sed « et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me »²⁰ : quosecumque *Christo credentes*, sine temporis et loci restrictione, vult, « ut omnes unum sint (ὅντες ὅν) », sicut tu, Pater, in me et ego in te, ut et ipsi in nobis [unum] sint²¹; — ut sint unum sicut et nos unum sumus, (ὅν ὅσιν ὅν καὶ ὁὗς ἡμεῖς ὅν) »²². Praesentia Trinitatis in eis (gratia sanctificans) perficiet illam supra vires humanas unitatem : « Ego in eis et tu in me, ut sint connummati in unum (τετελειωμένοι εἰς ὅν)²³; — et dilectio (ἡ ἀγάπη), qua dilexisti me, in ipsis sit et ego in ipsis »²⁶ (supra 223).

Porro talis oratio Christi ad Patrem cognoscitur *efficax* : e personali etentis dignitate; ex occasione sollemniter declarata orationis, tempore supremi sacrificii; e promissionibus quas tunc auditoribus fecit e orationis efficacia (14^{13s}, 15⁷, 16^{23s}); e determinatione suae orationis : Non sunt de mundo. Tu mihi eos dedisti »; e fine intento : « Ut credat mundus quia tu me misisti » (17²¹); ex insertione ab inspirato scribere. Pro ipso hypercritico, scriptor haec narravit ut efficacia illius orationis crederetur; pro « orthodoxo », Spiritus inspiravit ad testandam efficaciam : « ut cognoscat mundus, quia tu me misisti et dilexisti eos, sicut et me dilexisti » (17²³).

Ex illa clarificatione Filii *coram mundo*, praecluditur effugium quod ratio illam unitatem non intendat nisi in caelo. Porro, super terram, analoga illa cum Trinitate unitas credentium requirit necessario *socialitatem unitatem fidei et regiminis*. — Etenim, inter distinctas SS. Trinitatis *personas*, socialis unitas est essentialis; seu tres sunt unum in naturali intellectus et dilectionis actu ad intra et in libera operatione ad extra : distincti enim subsistunt et distincti intellegunt et distincti manent, sed una essentia uno actu. (Id omnes « orthodoxi » vel protestantes vel Orientales confitentur, ac etiam praephotiani). — Analogia ergo divinae unitatis, ut talis, requirit societatem essentialiter unam, et, a ea, summam mentium unitatem : i. e. singuli fideles, personaliter distincti, socialiter agant, et eundem pro sua natura actum fidei amorisque faciant, quem ad extra libertatum concordia manifestet. Personarum

ergo multarum fides individua (ad quam intellectus priores habet partes, at et voluntas requiritur) et caritas (pro qua potior voluntas, licet nullus amor in ordine fidei vel etiam mere supracarnalis est possibilis absque intellectu), ut sint sociales et signum pro cognoscendibus, debent ad extra manifestari, ac quidem ex intento Christi, ut *unum*.

Ex illo intento patet, *cur* praxis Christi suos curaverit in unam societatem redigi visibilem, quam ii dirigerent auctoritative qui, a Christo et Sp. S. edocti *omnem* veritatem (Io. 16¹³, 14²³, 17²⁰; cf. 14⁸, 18³⁷), ceteros docerent credere et *omnia* a Christo mandata servare (Mt. 28²⁰ Io. 17²⁰; cf. th. X-XII). Ruit ipso facto expositio protestantium de articulis fundamentalibus (cf. n. 227⁴, 231 et 235⁴).

230. ARGUMENTUM II : Apostoli de uno animo exinde maxime curant (unanimitas : ἐμοθυμᾶδόν). Perseverant *unanimitèr* in oratione, in templo et in fractione panis (Act. 1¹⁴, 2⁴⁶, 4²⁴, 5⁴³); in conc. Hierosol. placuit eis ἐμοθυμᾶδόν (15²⁵); « ut ἐμοθυμᾶδόν ἐν ἐνὶ στόματι honorificetis Deum et Patrem D. N. I. C. » (Rom. 15⁶). Propter unitatem, et diaconi instituuntur (Act. 6¹⁻⁵), et communiter deliberatur aut publice refertur :

v. g. de successore Iudae eligendo (1¹⁵; cf. e Chrysost. 185), de missione in Samariam (8¹⁴; supra 161¹), de Cornelii baptismo (11¹⁴⁻¹⁸), de ritibus Gentili imponendis (15⁶⁻³⁹), de manducatione cum incircumcisis (Gal. 2¹²⁻¹⁵, supra 162).

Praeter proximi, *doctrina explicita* ostendit cognosci iam a fidelibus illud Christi mandatum, ac solum in memoriam revocandum esse ad perfectiorem observantiam.

1) Eph. 4 : — A) *Textus* clarus est :

α) 1⁵ « Obsecro itaque vos ego vinctus in Dno ut digne ambuletis vocatione qua *vocati estis* in caritate, solliciti servare *unitatem Spiritus* (ἑνὸς Πν.) in vinculo pacis. *Unum corpus* et *unus Spiritus*... in *una spe* vocationis vestrae. » Asseritur ergo unitas et societatis visibilis et interni spiritus, ex ipsa vocatione : — β) explicatur 3.6 : « Εἰς Κόρυς, μία πίστις, ἐν βάπτισμα » ; seu ab uno conditore, intellectus uniuntur per unam fidem quae eadem baptismi introductione manifestatur finis quoque unus « εἰς Θεός... » ; — γ) et tota institutio Ecclesiae ad hoc refertur 11-13 Apostoli, Prophetae, Evangelistae, Doctores..., omnes ordinantur « in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in *unitatem fidei* ». — δ) Sic ex illa communione, 13-16 « in virum perfectum... crescimus, in illo qui est caput Christus ».

At id omne, quod separet a corpore, ipso facto separat a capite. Nisi membrum sis Ecclesiae seu corporis, iam nequis participare vitam quae e capite ad sola membra descendit, tum anatomice « *per omnem iunc-*

uram subministrationis », tum physiologice « secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri » : « quoniam sumus invicem membra ²⁵ ».

B) Porro nulla potest maior esse unitas materialium physica, quam ipsius corporis humani. Patet ergo dici non posse cum multis Protestantibus : sufficit mihi ut coniungar cum Christo, non curando de ceteris. Paulus enim ostendit vitam non dari nisi in corpore, non transmitti nisi per Ecclesiae vitalem unitatem. Sicut ergo Christus dixerat de vite una, e qua palmites vel iuncti fructificant vel separati arescunt et peribunt, ac inde concluderat de caritate et mutua et ad seipsum (Io. 15²⁻⁸, 16²⁻¹⁷), sic pressius Paulus de corpore argumentatur : « *Unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra* » (Rom. 12⁵).

C) *Excluduntur* ergo — α) *Protestantium* doctrinae sive de pleno liberoque christianorum individualismo, quo iam habeas non corporis membra « connexi per omnem iuncturam subministrationis », sed pulverem absque fidei et societatis vinculis et iuncturis, sive de *congregationalismo* libero, quo singuli credentes non ex obligatione in unam Ecclesiam sed sponte in diversas communitates (Gemeinden) adunantur; — β) *Orientalium* doctrina de seipsis, quasi multae Ecclesiae sint solum *sorores*, sine ullo influxu vitali mutuo iuxtapositae et conpederatae; — γ) a fortiori doctrina, qua saepe « *Orthodori* » oppositas Ecclesias *Occidentis et Orientis* » ex aequo recipiendas asserunt. Scriptura enim non de duobus corporibus agit, aut regnis, gregibus, civitatibus, sed de *uno* et de fide *una*. Unitatis ergo defectus in separatistis Orientis coetibus et in ipsa eorum collectivitate inorganica nequit pro eis ex eo solo suppleri quod catholica existat societas, stricte organica, cum nec fidei nec regiminis vinculo ipsis consocietur : vere sunt *separati* », non « *uniti* ».

D) Excluditur, a fortiori, doctrina « *Branch Theory* » (supra, n. 227⁵). Ramuli enim unius vitis possunt esse numerice distincti, non specificiter diversi : « Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? » Si vero dicatur : ramus hic olim fuit in vite et nunc per episcopalisimum speciem externam retinet, concedas posse in ramo separato frondes virescentes aliquandiu e succo vitali succrescere, at ratione non separationis sed antiquae unitatis; quilibet autem prudens certo scit, non permanens in ligno illi vitalem activitatem nisi iterum unicae arbori inseratur. Quamdiu deficiunt « iuncturae subministrationis », nec unitas est nec unum corpus, non ergo vitae unitas : quae tamen, e Christo et Paulo, in uno solum legitimo Christi corpore viget.

2) *1 Cor. 12* determinat, quid in illo Ecclesiae corpore organico *unum*, quid secundum membra *diversum*.

A) *Unitas* in spiritualibus requiritur ¹⁻¹².

Licet enim sint « divisiones gratiarum (*χαρισματων*), ministrationum (*διακονιων*) operationum (*ενεργηματων*), » — est tamen « unus Spiritus, unus *Κύριος*, unus Deus » diversa « omnia operatur unus atque idem Spiritus ». ¹¹ Illa unitas *visibili* in corpore manifestatur : « in uno Spiritu omnes nos in *unum corpus* baptizamus ». ¹² Propterea « sicut corpus *unum* est et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, *unum* tamen corpus sunt, ita et Christus

B) *Diversa* sunt membra, corpus tamen non dividitur ¹³⁻³⁰.

« Corpus non est unum membrum, sed multa » ; at « corpus unum est ». Immutatio diversitatis semper tribuitur — α) vel condicioni religiosae ante baptismum « sive Iudaei, sive Gentiles », — β) vel sociali externoque ordini : « sive servi sive liberi » ¹³, — γ) vel ministerio hierarchico aut manifesto Dei dono ²⁸⁻³⁰ « Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos... » ; — δ) nunquam autem vitalitati seiunctae. Porro α et β distinguunt non ex Ecclesia, sed ante et extra eam ; in γ solum, dantur distinctiones quae in Ecclesia valeant. δ autem, non solum tacetur sed explicite reicitur separatismus, i. e. diversitas quae ex individualismo curam de aliis supprimeret quasi non intime et vitaliter coniunctis : « Si dixerit pes,... auris,... oculus : opera tua non indigeo..., non est mihi necessarii... Sed Deus temperavit corpus..., ut non sit schisma in corpore, sed *idipsum* pro invicem sollicita sint membra » ^{45-21 ; 24 s.}

C) Inde *unitas et diversitas* cooperantur in unum. Nam *diversitas membrorum*, dummodo organice et hierarchice ordinentur, minime nocet *corporis unitati* ; immo perficit eam ^{19 s.} : « Quod si essent omnia *unum membrum*, ubi corpus ? Nunc autem *multa* quidem membra, *unum* autem corpus. » Inde, quia *in esse* corporis subsistit unitas organica diversorum, item et *in operari* ^{26 s.} : « Si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra... Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro. » Excluditur ergo ab Ecclesia distinctio plurium corporum secundum singulas nationes. Ne tria quidem possunt concedi corpora : graeco-slavicum, anglo-germanicum et latinum. Ex hoc enim fieret « schisma in corpore », nec « τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων solliciti [essent] membra ».

E Paulo ergo, una in eadem fide vita socialis pro universis membris corporis ut corporis (seu Ecclesiae ut Ecclesiae) unam solum distinctionem patitur : nempe in *ministerio* ad proximum ²⁸⁻³⁰. Ipse enim, cum « posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore, sicut voluit » « ipse quosdam posuit in Ecclesia, primum Apostolos... » ²⁸. Ipsa ergo « quae videntur infirmiora, necessariora sunt ;... inhonesta abundant.

in honestatem habent » ^{22s}: quia pro eis cetera ordinantur et sollicita sunt. Hierarchia enim, Apostoli etc..., non pro se ipsis sed pro ceteris rant, semper *in unius corporis bonum commune*.

3) *Rom. 12 confirmat* eandem doctrinam. Etsi enim, coram Deo in ecclesia, nulla manet « distinctio Iudaei et Graeci » (10¹²; cf. 3^{9,22}), — datur tamen corpus simul unum et membris organice diversum : Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent : ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra » ^{4s}. — B) Tota autem diversitas activitatis, « sicut Deus divisit, secundum gratiam », sic explicatur per externa ad alios officia singulorum qui aliquod munus exerceant : « prophetiam, διδασκάλειν; docens, exhortans, tribuens; qui praest, qui miseretur » ⁶⁻⁸. — C) *Dilectio* dein et ceterae virtutes non iam singulis ratione officii sunt propriae, sed *omnibus* in corpore necessariae et inde forma plurali commendantur ⁹⁻¹⁷. Nulla ergo pertinetur separatio.

4) Cf. *1 Petr. 1* : Sane ⁷⁻⁹ fides, post probationem, obtinebit « laudem gloriam et honorem » tempore revelationis Iesu Christi. Seu, quia in Christum, quem non viderunt, credunt eumque « non videntes » diligunt, ideo reportabunt « laetitia inenarrabili et glorificata... finem fidei, salutem animarum ». — At quam condicionem? Ut ^{13,22} « succineti labos mentis... quasi filii oboedientiae », animas castificent « in oboedientia τῆς ἀληθείας εἰς φιλαδέλφειαν ἀνυπόκριτον. Simpliciter ex corde, invicem diligite attentius (ἐκτενῶς) ». Non ergo fides mere individua sufficit, nec partialis, sed quae totam veritatem recipiat et simul caritate cum ceteris iungatur.

231. ARGUMENTUM III : E necessitate fidei integrae : Qui reicit conscientiae libet fidei punctum, iam simpliciter amittit salutem. Requiritur ergo omnium unitas in professione fidei quam missi a Christo docent.

Missio enim datur a Christo *docere* « *servare* OMNIA » quaecumque mandaverit; non ergo partialiter solum, aut fundamentalia : necesse est, OMNIA doceantur servanda (Mt. 28²⁰). Spiritus S. ad hoc praecise mittitur, ut doceat *omnia*, et suggerat *omnia* quaecumque mandaverit Christus (Io. 14²⁶). Porro huic officio *omnia* praedicandi correlata est apud auditores obligatio credendi illa omnia : excluditur enim salute (Mc. 16^{15s}) ὁ ἀπιστήτης (supra, 107). Quod authenticum magister propter missionem a Christo receptam praedicat vel iubet servari, credendum est et servandum est sub poena damnationis.

Nam qui audit Apostolos, Christum audit (Lc. 10¹⁶; *supra* 10). Necesse est ergo ut eis credatur et oboediatur. Nam « caelum et terra transibunt; verba autem mea non praeteribunt » (Mt. 24³⁵, Mc. 13, Lc. 21³³). Porro Christi verba audiuntur non solum quae ipse loquitur sed et quae missi authentice dicunt. Ideo Paulus audet asserere « Licet nos aut Angelus de caelo evangelizet praeter quam quod¹ evangelizavimus vobis, anathema sit » (Gal. 1^{8a}) (*supra*, 114). Inde 1 Tim. 6²⁰ : « Depositum custodi, devitans profanas νενοσγωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδογνώμης γνώσεως : quam quidam promittentes circa fidem exciderunt » (cf. 2 Tim. 2¹⁶). Unitas ergo sub integra praedicatione collegii apostolici servatur. Et revera *convenit* ut filii adoptivi unum Patrem in una familia colant uno Spiritu et uno coetu in uno Christo.

232. ARGUMENTUM IV. Traditio :

A) *Ab initio* instat de utraque fidei et auctoritatis unitate.

α) Tota in hoc *I Clem.* (v. g. 37s, 46³-47⁴, 48, 50s). — β) *S. Ignatius Ant.*, v. *Eph.* 16² : « Si quis fidem Dei prava doctrina corrumpat, pro qua I. C. crucifixus est, in ignem inextinguibilem ibit : similiter et qui audit eum. » *Phil.* 3^{2s} : « Si quis schisma facientem sectatur, regni divinam haereditatem non consequitur; si quis ambulat in aliena doctrina, cum Passione non communicat » (unione cum episcopo, cf. th. xxxiv). — γ) *Pastor Hermae*, v. g. *Sim.* IX, 1. In turri [Ecclesia] « omnes gentes uno colore splendent (montes tam varii), unam cogitationem habuerunt et unum sensum : una fides, una caritas. — Unum corpus. Turris velut ex uno lapide.. : una cogitatio, unus sensus, una fides, una caritas ».

B) Tota consonat *haeresium confutatio*. Sic — α) *S. IRENAEUS*, I, 10² : « Hanc praedicationem cum acceperit et hanc fidem, Ecclesia, et quidem in universum mundum disseminata, diligenter custodit, quasi *unam domum* inhabitans : et similiter credit iis, videl. quasi *unam animam* habens et *unum cor*, et consonanter haec praedicat et docet et tradit, quasi *unum* possidens *os*. Nam etsi in mundo logotylae dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis *una et eadem* est :... in Germania,... in Hiberis,... in Celtis,... in Oriente,... in Aegypto,... in Lybia : sed *semper solus*... in universo mundo *unus et idem* est, sic et lumen, praedicatio veritatis. Cum enim *una et eadem fides* sit, neque is qui multum de ea potest dici ampliat; neque is qui minus, deminorat » (Mg. 7. 554). — III, 12⁷ (961) : Haeticorum « variae sunt sententiae uniuscuiusque... Ecclesia vero per universum mundum ab Apostolis firmum habens initium, in *una et eadem* de Deo et de Filio eius perseverat sententia ». — IV, 33⁷ (1076) : Ecclesiae filius « iudicat

1. « Παρ' ἑ interpreté en dehors de, en plus de, a servi d'argument aux Luthériens pour reprocher aux catholiques d'admettre les traditions en plus de l'évangile qu'ils entendaient du seul évangile écrit. Comme il ne peut être question ici que de l'enseignement oral de Paul, les protestants modernes renoncent à cet enfantillage » (M. J. LAGRANGE, *Ep. aux Gal.*, pp. 6 s.)

os qui schismata operantur, κενούς ὄντας τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, τὸ ἴδιον λυσιτελές σκοποῦντας, ἀλλὰ μὴ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἐκκλησίας.. : magnum et gloriosum corpus Christi conscindunt et dividunt, et, quantum in ipsis est, interficiunt, pacem loquentes et bellum operantes... Iudicabit omnes eos qui sunt *extra veritatem*, i. e. qui sunt *extra Ecclesiam* : ipse autem a nemine iudicabitur ». — V, 20^{is} (1177) : « Haeretici alteram et alteram exorbitantes viam... Ab Ecclesia, semita, circumiens undum universum,... donans omnium unam et eandem fidem ».

β) TERTULLIANUS v. g. *de praescr. haeret.* 28 : « Eequid verisimile est, ut tot acntae in unam fidem erraverint? »; cf. 42 « Schismata apud haereticos... nonarent : schisma est unitas ipsis » (Ml. 2. 40, 57). Cf. *Apol.* 39 « Corpus sumus e conscientia religionis et disciplinae unitate et spei foedere » (1. 468 corr.).

γ) S. CYPRIANUS *de cath. Eccl. unit.*, per totum, v. g. 4-7 « Exordium ab unitate... »; epist. 66^{5,6}, 69^{2,5} (H. 730, 750, 753).

δ) CLEM. ALEX. *Strom.* 7¹⁷ (Mg. 9. 552 A; CB. 3. 76) concludit : « E dictis tetet, ut existimo, μίαν εἶναι τὴν ἀληθῆ Ἐκκλησίαν, τὴν τῷ ὄντι ἀρχαίαν, εἰς ἣν οἱ κατὰ ὁμοειν δίκαιοι ἐγκαταλέγονται. Nam cum unus sit Deus..., ideo laudatur κατὰ τὴν ὁμοειν, imitata Principium Unum : ad naturam ergo Unius cooptatur Ecclesia a unica, quam in multas discindere conantur haereses. Secundum ergo essen-um (ὑπόστασιν) et intellectionem (ἐπινοίαν) et principium (ἀρχήν) et electionem (κατὰ ἐξοχήν) solam esse dicimus antiquam et catholicam Ecclesiam, ad unitatem fidei ius... [quae] unius Dei voluntate per unum Dominum congregat omnes [prae-stinatos]. » Dein pergit ostendens ex illa unitate haberi NOTAM : « Ecclesiae ninentia (ἡ ἐξοχή)... κατὰ τὴν μονάδα est, omnia alia superans et nihil habens nile sibi vel aequalc. » Haereses autem inde distinguuntur, quod « appellantur, ae ex nomine hominis [cf. Lutheranos, Calvinistas]; aliae e loco [cf. in iente], aliae e gente [cf. Anglicanos, Russ.]; aliae autem ex operatione [cf. Bap- tas]; aliae autem e propriis dogmatibus [cf. Unitarian.]. » — Item, *Paedago-*s, I, 6⁴² (Mg. 8. 300; CB. 1. 115) : « O miraculum mysticum! Unus Pater, am Verbum, Sp. S. unus (et simul universorum)... : una et sola mater-vingo uria), quam mihi libet vocare Ecclesiam. Lac non habuit... quia lac ei erat antulus ille pulcher et inhabitans, sc. corpus Christi. »

ε) S. HILARIUS *de Trinit.* 7¹ (Ml. 10. 202) : « Hoc Ecclesiae proprium est, ut tunc cat cum laeditur, tunc intellegatur cum arguitur... Namque cum Ecclesia, a o instituta et ab Apostolis confirmata, una omnium sit, ex qua se diversarum ietatum furens error abscederit.. : dum adversum unam cam omnes sunt, iuissimum tamen errorem omnium per id quod sola est atque una, confutat. eretici igitur omnes contra Ecclesiam veniunt. »

ς) S. AMBROSIIUS *Hexaem.* 3, 1³ (Ml. 14. 156) : « Ex omni valle congregatus est ulus catholicus. Iam non multae congregationes [synagogae] sunt, sed una est gregatio, una Ecclesia. »

ζ) AUGUSTINUS et ceteri dein Patres, frequenter et ample.

233. Corollaria : 1) E Christi intento, sequitur *malitia schismatis*. ristis enim non solum tunicam lacerat, sed ipsum corpus dilaniat pro se; immo divinae unitatis imaginem impugnat. Ideo ubi separati esertim protestantes e suis multis sectis facilius intellexerunt se

schismatis reos esse, brevius per illam notam unitatis possunt a Ecclesiam adduci quam ullo alio argumento.

2) *Speculative consonant Orientales separati*. Damnant quoque divisionem Ecclesiae in singulas gentes. — A) Sic *Conf. Moghilaë*, I. q. 83 « Καθὼς ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνας καὶ ἡ νόμῳ του εἶναι μία ». — q. 84 « Διὰ αἱ τοπικαὶ ἐκκλησίαι εἶναι μερικαὶ » (*Michalcescu*, p. 63; OC. X, p. 47).

— B) Vide sollemnem *adversus Bulgaros* relationem *Synodi Constantinop.* (Aug. Sept. 1872) : v. g. : « Les églises conservées par la grâce de Dieu jusqu'à nos jours, celles des sièges patriarchaux de Constant., Alex., Antioche, Jérusalem ainsi que l'archevêché de Chypre, sont depuis leur établissement des églises locales, c.-à-d. circonscrites dans des limites géographiques, et ne sont point des églises nationales... Les expressions église de Grèce, de Russie, de Serbie de Valachie et de Moldavie, ou par abus église hellénique, russe, serbe et désignent des églises indépendantes, établies dans des états indépendants, qui ont pour limites fixes les bornes mêmes de l'État, hors desquelles elles ne peuvent exercer aucune autorité ecclésiastique » (*Mansi contin.*, t. 45. p. 476 s); — eius *definitionem* : « I. Nous réprouvons, nous blâmons et nous condamnons le *phylétisme*, c.-à-d. les distinctions de races, les querelles, l'émulation et les divisions nationales dans l'Eglise de Jésus-Christ... II. Nous déclarons, d'accord avec les canons sacrés, étrangers à l'Eglise une, sainte, catholique et apostolique et réellement schismatiques, tous ceux qui admettent ce *phylétisme*. » (*Ib.* p. 5. Versio gallica ex officio edebatur ab ipso patriarchatu.)

234. SCHOLIA : 1) Verae olim religionis unitas seu communio fuerat apud *patriarchas*, mere familiaris, e sanguine; — apud *Israelitas*, mere nationalis, vi foederis, e sanguine et e locali gentis centro.

2) In Ecclesia, coextenditur Regno Dei per orbem, inter cunctos Patris filios : « Venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosol..., sed in spiritu et veritate... » (Io. 4^{21s}). Unitas ergo in Ecclesia consistit non ex indigentia sociali, qua societas unius tantum cellula esset, nec e multitudinis defectu, sed e plenitudine unius vitae unitate saliter ad membra diffusae.

3) Sicut carnale Christi corpus, e purissimo Beatae Virginis sanguine formatum, cellis texturisque vitalibus crescens, venit in virum perfectum, secundum eiusdem vitae unitatem, servatis in anima iisdem intellectus iudiciis ac voluntatis affectibus, sic et corpus mysticum, effuso Iesu cruore incepit crescere in eadem vitali unitate.

235. OBICIUNT : 1) E Mt. 18²⁰ : « Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum ». Sic, omni tempore, sectae : iam Græci, novatiani, donatistae etc...; hodie etiam, multi protestantes, et Russi *raskol*. — Respondit iam S. Cyprianus (*De cath. eccl. unit.*, cp. 12; H. 220).

lt. 18¹⁹ dici : « Dico vobis, quia si duo ex vobis... : unanimitem prius posuit, concordiam pacis ante praeemisit. » Non quilibet ergo duo vel tres, sed qui ad nam Ecclesiam pertineant.

2) Unitas mystica sufficit, in Sp. S.; alia adiuvet, non requiratur. — **Resp.** : Externa *potuisset* non intendi a Deo, *transeat*; at e positiva Dei voluntate (cf. argum. I-III; v. g. Eph. 4⁴⁸ : « Unum corpus et unus Sp.; unum bapt., una des ») utraque requiritur : externa est internae signum et simul effectus ac protectio. Id multo conformius est naturae humanae : anima corpus informat, simul et per sensibilia cognoscit primum.

3) Tempore apostolico, Ecclesiae distinguuntur multae. Constat, v. g. e titulo singularum epistularum, vel 2 Cor. 11²⁸ « Sollicitudo omnium Ecclesiarum ».olum ergo postea e multis confederatio uniens intendebatur. Sic Calvin. etc.; iam Harnack. — **Resp.** : Distinguebantur ut partes integrantes, sicut et nunc, *conc.*; ut singulae per se stantes, *neg.* Immo, — α) iam Act. 9³¹ (ante Pauli ministeria), Ecclesia cognoscitur locis multis *una* : « Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Συμαρίας ». — β) In Mt. 16¹⁶, Christus dicit « Ecclesiam meam »; ab initio, cuncta semper alluduntur de Regno (uno), de corpore (v. g. Eph. 1²², 5^{23 s}), e vite una. — γ) Historice Iudaei et Apostoli *concepiebant* et exspectabant *unitatem* divinae dominationis et populi Deo subditi. — δ) *De facto*, unitas extenditur e Iudaeis ad Gentes, ac nullibi conceptus de confederatione assurgit. — ε) Unum apostolicum collegium ab initio cunctos regit (*supra* th. X, XII; cf. Act. 1²³; 1 Petr. 1⁴).

4) *Fundamentales* quoque fidei articuli distinguuntur a catholicis. — **Dist.** : logica fundamenta totius fidei, *conc.*; ut qui soli credi debeant, *subd.* : exclusive, i. e. ceteris libere *reicctis* (et is est sensus Jurieu et sequacium), *neg.*; accessive, i. e. ceteris forte ignoratis, *subd.* : per se et communiter, *neg.*; per accidens, ex humana infirmitate, *subd.* : ceteris nec explicite nec implicite receptis, *neg.* : non explicite, at implicite (e recta voluntate recipiendi quidquid Ecclesiae vel Deus proponat credendum, licet propter ignorantiam aut mortis periculum teri nequeant proponi), *transeat*. (Cf. S. Th. 2. 2 q. 5 a. 3 et 4; de La Brière, A. 1271 ss).

5) Ab initio fuerunt divisiones circa fidem et regimen, v. g. de circumcisione et Gentibus, de Pauli auctoritate. Sic *Helvetica Confessio posterior* 1562 (Müller, p. 197). — **Resp.** : Admissa theoretice fidei et regiminis divisione, v. g. : subortae quaestionis solutione quaesita, *subd.* : pro lubitu, *neg.*; e principis fidei et e suprema auctoritate (v. g. Act. 15^{6, 31}; 2 Petr. 3¹⁵ pro Paulo), *conc.* : vero qui eam non recipiunt obligatoriam, excluduntur sec. Mt. 18¹⁷ (« si Ecclesiam non audierit... »), 1 Tim. 1¹⁹ (« circa fidem naufragaverunt »), Gal. 1⁸ (« anathema sit »); 2 Petr. 3¹⁶ : « Quaedam difficilia intellectu, indocti et *instabiles* depravant, sicut et ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Vos autem, fratres, praescientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis propria firmitate. »

6) ἀσκήριτοι, cum ipsi Petro iussum sit : στήρισον, Lc. 22³², ac propterea Patres eum appellent στερεὰν πέτραν, *supra*, n. 183¹⁸³.

6) Unitas diversitatem opinionum de revelato vel excludit vel admittit. Si excludit, accedendum est ad principium protestantismi, de verbo Dei retinendo pure absque humana vel e scholis philosophicis vel e traditionibus mixtura. Si admittit, ut videtur patere e multis theologorum controversiis, cur multiformitas protestantium damnatur ratione unitatis? — **Resp.** : A) admittit de certe revelato, *neg.* : de dubie revelato, *subd.* : postquam studio apparuit in deposito revelatum, *neg.* ; usquedum pateat, utrum contineatur inter revelata necne, *subd.* : controversia habetur de testimoniis et probationibus, *conc.*, de ipsa dispositione animarum ad revelatum unanimiter recipiendum, *neg.* Et sic e controversia theologica, unitas *fidei* solvitur, *neg.* ; distinguitur eius ratio formalis (auctoritas Dei) ab omni scientifica aut philosophica inquisitione aut adhaesione (Vat. 3^a « non velut philosophicum inventum » D. 1800), *conc.* — B) Inde semper curatum et curandum est, ne singulis cuilibet humanae vel opinioni vel scholae vel synthesi systematicae plus aequo confidant, quasi sit Ecclesiae fidei aut necessaria aut par : « Non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis ». Inde axioma : « In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas »¹. — C) Retorquetur dilemma, confutans utraque parte protestantes. — α) Si enim verbum divinum in Scripturis dilucide cunctis manifestaret revelata, excludere controversias : quomodo enim et ad quid? — β) Aliunde protestantium multiformitas ac traditiones oppositae, etiam de explicite contento in Scripturis, excludunt *omnem unitatis possibilitatem* etiam de principio formali fidei vel de libris qui contineant revelatum. Controversia ergo apud protestantes, de se, aut sterilis est aut tendit ut omnem fidem evertat : sic historice, et logice. — D) Controversia autem catholicorum ad hoc est, ut ratio formalis fidei, ubicumque agnoscatur, distinguatur ab humanis elementis ; nec semper de iisdem agit, quia quaecumque semel authentice agnita sunt, iam nequeunt in dubium vocari : est ergo ad *progressum* fidei et dogmatis, dum apud protestantes regressive operatur. — E) Ideo in praxi, viget *liberorum unitas* in fide catholica. *Separati* vero vel unitatem e Statu petunt, in Oriente et apud protestantes : cuius regio, eius religio ; vel de unitate desperant.

1. Sententia, licet Augustinum sapiat, deest in cognitis eius operibus. Proponendam Greg. FRANK, luth., *Consideratio theologica* (1628), hac conclusione : « Servemus in necessariis unitatem, in non necessariis libertatem, in utrisque caritatem. » At nunquid primus? Forte anterior Rupertus Meldenius (c. 1627-1635 ; Morin, *R. d'Hist. et Litt. relig.* 1902, pp. 147-9).

THESIS XX : DE SANCTITATIS NOTA.

Vera Christi Ecclesia, fundamentaliter sancta, ita debet sanctificare efficaciter, ut inde notificetur inter coetus non legitimos.

236. PRAENOTANDA. Notio Sanctitatis (cf. n. 50). — 1) *In genere* :

E V. T., Sanctus, ἅγιος (*Kadosch*) proprie Deus est (Tu solus sanctus) : « Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus » (Is. 6³), « Sanctum, nomen eius » (Ps. 110⁹; Is. 57¹⁵), et Spiritus Domini est Spiritus Sanctus (Sap. 1⁵⁷, 9¹⁷; Eccli. 1⁹). — *Analogice*, quodcumque Deo pertinet vel consecratur, fit *Sanctum Dno* (Ex. 28³⁶) : Templum, Pontifex, Palaestinae terra sancta, vasa, populus, gens, civitas (Dt. 7⁶, 14²; Ex. 19⁶...). Inde consecratis nascitur maior obligatio moralis : « Sancti estote quia ego Sanctus sum » (Lev. 11^{44s}, 19², 21⁸).

In N. T. uterque sensus retinetur¹ : « Sanctus, S., S. Dominus Deus » (Apoc. 4⁸). Ideo Iesus sic annuntiatur : « Spiritus Sanctus superveniet in te... Ideoque et quod nascetur ex te *sanctum*, vocabitur *Filius Dei* » (Lc. 1³⁵), et proclamatur etiam a daemone : « Ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ » (4³⁴, Mc. 1²⁴). — Sancti sunt, analogice et participatione, ii qui Deo sunt consecrati², praesertim qui *in Ecclesia per baptismum consecrantur Deo* : « Sanctis qui sunt... — Salutate sanctos... φιλήματα ἁγίων », i. e. osculo non solum casto, sed quo communis nostra consecratio ad Deum per Christum significatur (Rom. 16¹⁶; 1 Cor. 16²⁰; 1 Th. 5²⁶; 1 P. 5¹⁴).

2) *Ecclesia* nec in N. T. asseritur sancta, nec apud LXX : nunquam ἡ Ἐκκλ. ἡ ἁγία. — A) Id quidem e sensu vocis originali interpretandum est : ubi adest aliquid non deificabile, non est simpliciter sanctitas. Ecclesia ergo super terram, quia zizania et scandala et peccatores ac etiam praescitos (cf. th. VI, n. 60) continet, non dicebatur simpliciter sancta. (Cf. Io. 13¹⁰ : « Vos mundi estis, sed non omnes »). — B) Sed Christus dilexit Ecclesiam et seipsum tradidit pro ea, *ut illam sanctificaret...* gloriosam, ut sit sancta et immaculata » (Eph. 5^{26s}). Sanctitas

1. Cf. Kattenbusch, II, pp. 683-689. De Deo. cf. Io. 17¹¹; Apoc. 6¹⁰; 1 P. 1^{16s}; 1 Io. 2²⁰; f. Did. 10² et Mt. 5⁴⁸; de Christo, formula *Sanctus Dei* identificatur cum nominibus *Filius Dei* et *Dominus* (v. g. Lc. 1³²; Io. 6⁶⁹; Lc. 4^{9,34}; Act. 2²⁵, 3¹⁴; 1 Clem. 56³).

2. Angeli (Lc. 9²⁶; Act. 10²²; 1 Th. 3¹³; Iud. 14; Apoc. 18⁴⁰), res (Mt. 4⁵, 25¹⁵; Act. 13, 21²⁸ : locus, civitas s.), homines e V. T. (Mt. 27⁵² : « corpora Sanctorum, quae repulsa sunt »). Cf. H. DELEHAYE, S. J., *Sanctus*, Bruxelles, 1927.

ergo finis est assequendus, qui nondum actu plene possidetur. At sanctificatio urget : singuli se exhibeant « sanctos et immaculatos et irreprehensibiles coram Deo » (Col. 1^{21s}). Christus enim immolatus est « ut sint et ipsi sanctificati in veritate » (Io. 17¹⁹) : ideo « Sp. S. postulat pro sanctis » (Rom. 8²⁷), qui, cum sit ipsa dilectio mutua Patris et Filii, mittitur sanctificandis ut praeceptum Christi proprium *Dilectio* adimpleri valeat : « ut Dilectio qua dilexisti me in ipsis sit et ego in ipsis » (Io. 17²⁶). In illa enim Dilectione Spiritui deificanti cooperatur homo operibus sanctis : « Finis τῆς πρῶτης ἐκείνης est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta » (I Tim. 1⁵). Sic habebuntur, in Ecclesia et per eam, homines simpliciter Deo consecrati, seu *Sancti*.

3) *Definiri* ergo sanctitas, in creaturis analogata, potest : Subordinatio sub Dei dominio ex aliqua consecratione. — A) *Nullius* creaturae subordinatio ex ipsa natura et creatione dicetur sanctitas : praeter necessariam et universalem cuiuslibet entis qua contingentis dependentiam, *consecratio* requiritur qua creatura Deo tradatur vel immediate a seipsa (sic personae liberae), vel a suo domino (res votivae, devotae, sacratae). — B) *A liberis*, i. e. hominibus angelisque, consecratio illa et subordinatio requiritur voluntaria et libera, eosque Deus « gratis sanctificat » elevando ad statum supernaturalem seu deificum « gratia sanctificante » (supra, n. 46^{21-D} et 85). *Interna* enim liberorum sanctitas seu consecratio, sive singulorum sive societatis, non solum externis ritibus perficitur sicut pro rebus, sed vera animarum cum Deo coniunctione. Quae est de se invisibilis, sed signis seu fructibus manifestatur.

Unde S. Thomas : Sancti dicuntur, ait, quorum « mens ab inferioribus rebus abstrahatur, ad hoc quod *supremae rei* (Deo) *possit coniungi*... Sic ergo sanctitas dicitur, per quam mens hominis seipsam et suos actus applicat Deo..., vel secundum quod homo se disponit per bona quaedam opera ad cultum divinum » (S. Th. 2.2 q. 81⁸). Consummatio autem sanctitatis erit « *communio sanctorum* in immutabili divinae naturae consortio ». (Cf. S. Aug. ep. 140, 26⁶³; Ml. 33. 565).

237. Argumentum generale. Ut sanctitas notificet legitimam Ecclesiam, necesse est et sufficit — 1) ut sit necessarius Ecclesiae Christi character, — 2) ut inter comparatos varios coetus christianos necessarius in legitima Ecclesia emineat et facile observari possit. Ubi universaliter abest, nequit esse Ecclesia Christi (nota negativa), in legitima autem debet agnosci per principia eius *propria*, et *facilius* per fructus sive ordinariae caritatis sive perfectiones usque ad heroicam caritatem.

Potest ergo notificare veram Ecclesiam.

1) **Sanctitas est character a legitima Christi Ecclesia inseparabilis.** Vix potest disputari. Etenim Christus Ecclesiam *instituit ad* illam Dei supra-
 beros dominationem, seu ad animarum sanctificationem (th. III et IV).
Filii Ecclesiae, ex intento Christi et dono Dei, iam efficiuntur per eam
 συμπολιται τῶν ἁγίων καὶ εἰσεῖται τοῦ Θεοῦ, *superaedificati... in templum*
sanctum in Domino, ... in habitaculum Dei » (Eph. 2^{19s}) : quorum iam
 τὸ πολίτευμα in caelis est » (Phil. 3³⁰; cf. Heb. 12^{22s} « Venistis ad
 ion... »). Omnis enim qui Ecclesiam vocantem audit, ipso facto vocatur
 ad *filiationem Dei* adoptivam (Io. 1¹²; cf. 1 Io. 3² « nunc filii Dei
 imus »; Heb. 12⁷ « Tamquam filiis vobis offert se Deus »), et ergo ad
participandam Dei sanctitatem (εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ,
 Heb. 12¹⁰) : « Ut efficiamini divinae consortes naturae » (2 P. 1⁴);
 Similes ei erimus » (1 Io. 3²).

Qui igitur fidelis est vocanti Deo et « habet hanc spem in eo, *sancti-*
cat se (ἁγιάζει), sicut et ille sanctus (ἁγὸς) est » (1 Io. 3³). Ut autem
 rosequatur illam « sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum » (Hebr.
 12¹⁴), debet contemplari « ne quis desit gratiae Dei, etc. » (12¹⁵). In
 la sanctificatione activa includitur *recessio ab omni peccato*, seu
justitia (1 Io. 3⁴⁻⁹), et *adhaesio ad Deum* quae manifestatur *fratrum*
electione (10-14, 16-18, 23^s). « Haec est enim voluntas Dei, sanctificatio
 estra (ὁ ἁγιασμός ὑμῶν) : — x) ut *abstineatis* vos a fornicatione... [et ab
 iustitia erga fratres]... : non enim vocavit nos Deus in immunditiam
 sed in sanctificationem. Itaque qui haec spernit, non hominem sper-
 nit, sed Deum : qui etiam dedit Spiritum suum Sanctum in nobis. —
 De *caritate* autem *fraternitatis* non necesse habemus scribere vobis :
 si enim vos *a Deo didicistis ut diligatis invicem*. Etenim illud facitis.
 ogamus autem vos ut abundetis magis » (1 Th. 4³⁻¹⁰).

Sanctitate ergo positiva, quae e Christo capite ad membra descen-
 dit, Deus intendit ut totum corpus fiat « conforme imaginis Filii eius,
 su Christi », et crescat in plenitudinem Christi; tendatque ad plenam
 mandati illius observantiam, in quo est suprema Legis perfectio, i. e.
 consummatam Dei proximique caritatem.

238. — 2) **Sanctitatis perspicuitas.** Ut sanctitas notificet, debet clare in
 legitima Ecclesia transcendere, sive absolute, sive facta comparatione
 am aliis aemulantibus coetibus coetaneis. Proinde transcendentia
 a nequit demonstrari e solis bonis quae variis coetibus communia
 unt, sicut est Christi vita et praecepta sancta, vel Scriptura et
 sacramenta et fides sancta : illa sane coram paganis apte transcen-

dentiam doctrinae christianae probant, sed non evincunt per se legitimitatem Ecclesiae coram separatis, qui idem *elementum* transcendentiae commune habeant. Transcendentia ergo notificans debet peti *e propriis*, i. e. *e principio individuante* conferendos coetus, *vel e fructibus* seu ex eminentia sanctitatis manifesta in membris propter ipsam Ecclesiae participationem.

A) INDIVIDUANTIA *principia*, sive historice, sive speculative comparantur : v. g. hinc retenta et inde reiecta praxis consiliorum evangelicorum, hinc universalismus et inde absolutus ipsius Ecclesiae nationalismus, hic damnatum et ibi vindicatum « ius ad luxuriam » (Henr. VIII Luther) etc. Inde valor principiorum quibus societates aemulante opponuntur, poterit *vel ex ipsis* diiudicari : i. e. utrum de se aptum sit ad meliorem promovendam sanctitatem, *vel ex effectu*, *vel e detecta ratione* quae impedit ne ex iisdem transcendentiae elementis iidem maturescant fructus.

B) FRUCTUS in modum criterii ipse *Iesus* instantanter proponit : ex ipsis ait, dignoscantur falsi prophetae : « A fructibus eorum cognoscetis eos... Ex fructibus igitur cognoscetis » (Mt. 7^{16,20}; cf. 12³³). Per exclusionem falsorum legitimi agnoscantur, et maxime e fructibus caritatis « in hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem » (Io. 13³⁵; *supra* n. 223).

Paulus opponit — hinc « manifesta opera carnis... : quoniam quae talia agunt, Regnum Dei non consequentur », — et inde « fructus Spiritus... : qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt » (Gal. 5¹⁹⁻²³), ideo « διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις » (5¹³). « Fructus enim lucis est in omni bonitate... » (Eph. 5⁹; cf. 5², 4²⁰⁻⁵³²).

Ioannes : « Diligamus... opere et veritate : in hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus » (1 Io. 3^{18s}), vel : « In hoc manifesti sunt filii Dei et filii diaboli » (3¹⁰), nempe fructu caritatis.

Christus tamen non promittit nec Apostoli expectant ut in singulis verae Ecclesiae membris fructus manifesti fiant, vel ut nullus Evangelii fructus in aliis appareat : fuit inter Apostolos Iudas, Cornelius vero dignus erat laude ante conversionem. Sed, data aliorum coetuum coaevorum *comparatione*, multitudo fructuum et excellentia debet in uno coetu praevalere manifesto, ut ex hac pateat effectum sanctitatis a Christo ex Ecclesia intentum, in illo coetu produci *per se*, in aliis vero solum *per accidens* (i. e. propter bonam fidem et propter conservata communia divinae revelationis elementa).

Possunt enim et debent expectari ex intento Christi pro Ecclesia

et primarii fructus sanctitatis, sat *communes*; et tendentia ad *melio-*
rem perfectionem apud sat multos; et *heroica* aliquorum caritas.

Atqui e tribus illis fructuum generibus indicia progressive clariora
vel singillatim speranda sunt, quae notificent veram Ecclesiam, vel
altem per convergentiam quae coetus illegitimos excludat et legitimae
Christi Ecclesiae transcendentiam patefaciat.

De illo ergo triplici fructuum sanctitatis ordine successive agetur
(239-241).

239. I. Fructus sanctitatis primarii sat communiter apparere debent.

1) *Notio*. — A) Ex *intento Christi*, requiritur ut fructus sanctitatis,
altem primarii, sint sat communes. Qui enim propriam a Deo missionem
acceperat ac dein Ecclesiae commisit, ut sanctificaret (*supra*, th. IV,
§. 48-51), quomodo suos vere ex fructibus dignosci vellet, si Ecclesia
e primarios quidem sanctitatis fructus diffunderet? — B) Sed quinam
runt fructus primarii sanctitatis sat communiter *observandi*? Num
delium massa in legitima Ecclesia sine peccato vivet? Non id Chris-
is promisit qui peccata dimitti et saepe dimitti iussit, sed Ecclesia
massam fidelium complexive sic ad Deum adiuvere debet ut ii practice
xistimentur Ecclesiae adyersari qui suam vitam nolint secundum Deum
am eius gratia ordinare : i. e. peccatores experiantur se Ecclesiae
uoque resistere quotiens contra Deum peccant, ac ideo iudicia Dei in
aelo de peccatis conformia esse iudiciis Ecclesiae remittentis vel reti-
nentis. — C) Oportet ergo ut, *propter* monentem moventemque *Eccle-*
siam, filii velint per Dei gratiam a peccati servitute liberari et per
christi merita iustificari coram Deo, sicque eius Regno (seu dominio
raeceptisque) subordinari efficaciter, saltem ultimatum, ut per media
apta supremo auctori finique Deo adhaereant in aeternum. Seu requiri-
ur, ut, iuvante gratia, sincere et manifesto multa virtutum opera in
ecclesia et per eam tendant ad ultimum finem, quem Deus de facto pro
humana natura intendit : ad divinam nempe gloriam et ad salutem pro-
prium fratrumque, prout Christus media ad illum finem historicum socia-
ter attingendum lapso generi humano reddidit. Sine illa dispositione,
e infima quidem sanctitas in adulto concipi potest.

2) *Transcendentia*. — A) Ut de illis fructibus prudenter iudicetur,
historica naturae humanae condicio consideranda est. De facto, datur
homine valida inclinatio, ut, sprete Dei voluntate et iustitia, seip-
um vel potius ipsas passiones quasi finem sibi absolute ultimum con-
deret et quidem in hac statim vita attingendum. Unde, ex egoismo,

vita consideratur practice *fruenda*; et ceteri homines, sicut reliquae creaturae, habentur, tamquam media quibus peritus vel validus utitur et abutitur, subordinando eos propriis commodis et passionibus. Ille *egoismus*, qui sponte in natura corrupta evolvitur, solet revera paganorum antiquitus et recentius *dominari* mores ac culturam. (Rom. 12°-3°, 1 Cor. 13as; cf. descriptiones S. Augustini in RPA. 15 janv. 1910, t. 9, p. 577-584).

Consulas enim experimenta vitae de omni, etiam inter iunctissimos, tendentia ad odium et invidiam et perfidiam mutuam : ac inde ad contemptum et iram et vindictam. Quas auri et carnis concupiscentia potissimum incitat, et superbia in immensum inflat (cf. Gal. 5¹⁵⁻²¹). Ideo, absque Dei auxilio semper, at eo acerbius quo maior sit cultura materialis, imminet inter homines « the struggle for life ». Ferociter « homo homini lupus », non solum practice sed etiam, pro mensura qua recedat pudor e Christi doctrina diffusus, theoretice : sic Nietzsche et omnes « iuris per vim ac violentiam » apologetae.

B) Magna ergo Dei auxilia et hominis victoriae supra seipsum requiruntur ut homo ad illam elementarem proximi dilectionem assurgat quae per iustitiam incommuni vitae praxi exercetur, non coacto et non ficto sed *volente corde*.

Unde, qui achristianae doctrinae et societatis experimentum sive directum, sive per studia habuerit, ad transcendentiam aliquam *christianam* sat facile poterit concludere, etsi solummodo primarium gradum doctrinae vitaeque in virtute morali et sociali observaverit, sed sat diffusum. Et eo quidem certius concludet, quo simul clarius animadvertet optima quaeque in societate civili principia moralitatis et auxilia e societate christiana defluxisse, et, si aliquandiu permaneat inter neopaganos recentiores qui saltem indirecte fidei christianae doctrinam hauserant, paulatim tamen ac cito recedere et dessicari, pro mensura eadem qua fides christiana deseritur¹.

1. « [Plusieurs fois] on a vu l'homme se faire païen comme au 1er s.; du même coup il se retrouvait tel qu'au temps d'Auguste et de Tibère, c.-à-d. voluptueux et dur : il abusait des autres et de lui-même. L'égoïsme brutal et calculateur avait repris l'ascendant, la cruauté et la sensualité s'élevaient, la société devenait un coupe-gorge et un mauvais lieu. — Quand on s'est donné ce spectacle, et de près, on peut évaluer l'apport du christianisme dans nos sociétés modernes, ce qu'il y introduit de pudeur, de douceur et d'humanité, ce qu'il y maintient d'honnêteté, de bonne foi et de justice. Ni la raison philosophique, ni la culture artistique et littéraire, ni même l'honneur féodal, militaire et chevaleresque, aucun code ne suffit à le suppléer dans ce service. Il n'y a que lui pour nous retenir sur notre pente natale, pour enrayer le glissement insensible par lequel incessamment et de tout son poids originel, notre race rétrograde vers ses bas-fonds. (II. TAINE, *R 2 M*, 1er juin 1891, p. 493 s; *Le régime moderne*, t. 2, 1, 5, ch. 3, § 2; 1894 p. 118 s.).

3) *Aptitudo ad notificandum*. Difficilius, *inter ceteros coetus christianos*, transcendentia *soli*us legitimæ Ecclesiæ absoluta patebit certo *sola communi* sanctitate. Forte tamen ex eo quod in legitima Ecclesia nineat hæc caritatis species a Christo dilecta, eo maior erga peccatores quoslibet benignitas humilis et salvifica, quo purior castitas (cf. Mt. 8¹⁻¹¹, 44¹⁻⁴⁰; Lc. 7³⁰⁻⁵⁰).

Non requirendum est, ut in legitima Ecclesia semper absint scandala, iam inter supremos. Cuncti enim humanam naturam servant, labilem; sicut et Petrus ignavia Christum denegavit et ceteri Apostoli fugerunt. Nec ex eo, quod ad tempus cadunt etiam multi, signum habebis contra legitimitatem certum. Si enim doctrina tales lapsus damnat, si vitæ societas præbet remedia quibus homo e vulnere peccati efficaciter pro bona voluntate sanari valet, si peccator per ipsam culparum penitentiam ad fidelius Dei servitium solet incitari, reparatio mali potest reparare meliores fructus in humilitate, sicut Petrus lapsus inde locutus est.

Christus formaliter prænunciavit scandala in legitima Ecclesia (Mt. 18⁷, 24¹², 26³¹; Lc. 17¹); immo (Mt. 13⁴¹) perdurabunt, donec angeli in consummatione sæculi colligent de Regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem ».

Revera homines peccaverunt omni tempore, etiam ante divisionem putantium hodie societatum, etiam in Ecclesia illa præcephe sinam omnes agnoscunt fuisse legitimam. (De apostatis et moechis et homicidis proxim Ecclesiæ vide in tractatu *de penitentia*.) Immo utrumque homines et sectæ, a quibus superbiore pharisaismo imputabantur scandala in Ecclesia, mox in multo peiora ruebant.

Patet ex historia, et coætanea, (v. g. circa impulsores motus *Los von Rom*, 1871-1907), et ps.-Reformatorum, et antiquiore (v. g. Donatistarum : Cf. S. Aug. Ep. 78 et 208; Ml. 33.267 ss; 950 ss; cf. RPA. 1^r fév. 1910, t. 9, p. 665-675).

Observa ergo potius in quam societate christiana lapsus illi eveniant, et multi absolute, pauciores tamen aut leviores aut citius reparati.

ipsa commotio universalis propter facta, quæ in alia societate non existimarent scandala et ne miranda quidem, ostendit a quam societate sanctitas maxime spectetur intus et extra. Ubi magis stupent pro unius sacerdotis superbia, aut pro niti caractere aut attentata vita coniugali, ubi tunc indignantur illi ipsi qui et ceterum et sua cuncta peccata parvi pendunt, nonne ipso facto testantur pro consueta in humilitate, benigna caritate et castitate? Statisticæ etiam, si comparentur proportionaliter scelera ac suicidia ac divortia ac illegitime nascentes et domus quoque publicæ prostitutionis ac furta, pro diversitate confessionis christianæ, aliquod

indiciū accipi potest de morali cuiusque efficacia, dummodo curetur de iisdem adiunctis temporis et regionis et socialis ac oeconomicae condicionis. Attamen quia lex humana et fama de maioribus solum culpis externis promulgatur, plerumque criterium e communi iustitia non sufficiet ut, praeter doctiores in sociologia aliis multis possit notificare positive. Excludetur solum legitimitatis possibilitas pro ea societate, cuius doctrina et praxis (saltem post temporis intervallum paulo longius) e fructibus manifesto revelabuntur non fuisse moribus privatis publicisque, sed nocuisse.

At, pro iudicio certo « e fructibus » prout a Christo commendatur *alius fructuum ordo* observandus est qui clarius legitimam vitem manifestet.

240. II. Meliores fructus maturescere debent sat multi. — 1) Christum enim eos intendebat, commendans verbo et exemplo *consilia evangelica*. Expectat eos non ex omnibus suis fidelibus, sed e selectioribus « Non expedit nubere? — Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est... Qui potest capere, capiat » (Mt. 19^{10s}). Servanti iam mandata : « Si vis perfectus esse, ait, vade, vende quae habes et da pauperibus... : et veni, sequere me » (19²¹).

Commendatur ergo caritas, quae perfectius egoismum naturalem vincit : ut homo, non solum temporalibus thesauris et quibuslibet voluntatibus sponte libera reiectis sed etiam abnegando seipsum, *pro alio* potius quam pro seipso vivat, quia Deo vult in eius filiis servire. Ideo omnia sua pro Dei et proximi servitio tradit, res quidem materiales et physicas vires, sed etiam dona intellectualia et spiritualia, non ut a hominibus videatur et laudetur, sed ut coram Patre qui videt in abscondito sequatur exempla Christi, qui, cum « in forma Dei » esset, — « Dominus et Magister », stetit « in medio nostrum sicut qui ministrat » (Lc. 22²⁷; Io. 13¹⁴).

Christi enim exemplum imitatores iam per se incitare debet in legitima Ecclesia. Ad hoc enim datum est : « Sic et vos debetis alteralteri lavare pedes; — Si vis perfectus esse..., sequere me ». Unde Apostolus imitatores Christi quaerit : « In humilitate superiores sibi invicem arbitantes : non quae sua sunt singuli considerantes, sed ea quae aliorum ». Hoc enim sentite in vobis quod et in Christo Iesu, qui... » (Phil. 2³⁻⁸). Immo commendat ipsum *Patris exemplum* : « qui Filium suum unigenitum misit, ut vivamus per eum. In hoc est caritas... Si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere » (1 Io. 4^{7-12, 20}; cf. 2^{1, 9-11}, 5^{2s}).

2) *Visibilis* fit e fructibus dilectio illa, quae debet « opere et veritate » (1 Io. 3¹⁸) superexcedere id quod solum ex mandato est, si sat multi

axi consiliorum incumbant. — Etenim, dato universali egoismo, magnum praebetur miraculum morale excludens naturalem quamcumque applicationem, si sat multi sponte velint *vita non frui, sed uti pro aliis*; inde, addicti cuilibet temporalis aut spiritualis misericordiae operi *habitualiter et ex professo*, sive orantes et reparantes, sive studentes et docentes, sive hospites et nutrientes, sive vestientes et visitantes (t. 25³⁵⁸), integram intendant degere ex amore Christi *vitam pro iis*, non pro seipsis foecundam.

Nimis enim excedit naturae inclinationem : ideo, absque Spiritus sancti auxilio eminentiore, nequeunt sat multi in ea perseverare.

3) *Notificare possunt* illi fructus. Praesupponitur, ut patet, et libertas eligenda illa vita, et intentum perfectioris erga Deum amoris in ea consequenda, et cura de proximi bono in communi eius institutione.

*Contemplantium immolatio*¹, quae exemplum Iesu pernoctantis in oratione et in Cordis agonia sequitur et quaerit in contemplatione non utilitatis sed pro Dei gloria reparationem et pro peccatoribus salutem, licet abscondatur in claustris, tanto exempli et efficacitatis splendore effulgere potest, ut vere « luceat coram hominibus » : unde perspicaciores, magis veram Christi mens ex interiore illa vita illustratur, ex illo fructu veritatem agnoscent Ecclesiam: Multae sic revera conversiones, v. g. propter absconditam et simplicem orationem s. Teresiae a Iesu Infante. Facilius tamen plerique discernunt, si « *videant opera bona* ». Recto animo corde quaerentibus, praebetur « testimonium divinae legationis inextinguibile », si quis coetus christianus mixtam in contemplando et in vivendo² *totius vitae Christi imitationem* producat, sc. « inexhaustam omnibus bonis foecunditatem » (Vat. 3³; D. 1794). Suprema vero foecunditas est multiplicatae vitae non solum humanae sed divinae. Ideo pauperes solent magis observare praepositos spirituales qui spiritualiter filios generare debent : sanctitas ab episcopis et praepositis monasteriorum magis exspectanda est.

¹ « Vita contemplativa, licet essentialiter consistat in intellectu, principium tamen habet in affectu : in quantum videlicet aliquis *ex caritate* ad Dei contemplationem incitatur ; quia finis respondet principio, inde est quod etiam terminus et finis contemplativae vitae habet esse in affectu... Inde est quod, quando homo pertingit ad contemplationem spiritualis, ardentius eam amat, sed magis odit proprium defectum et gravitatem corruptionis corporis, ut dicat cum Apostolo (Rom. 7) : « Infelix ego homo, quis me liberabit de opere mortis huius » (S. Thomas 2^a 2^{ae}, q. 180, a. 7, 1ra et 2ma).

² « Sicut maius est illuminare quam lucere solum, ita maius est contemplata alii communicare quam solum contemplari... Sic ergo summi gradum in religionibus tenent, quae tendunt ad docendum et praedicandum » (*ib.*, q. 188, a. 6).

4) *Applicetur* haec nota semper per comparationes.

A) Cave ergo, *ne dispare*s ex utraque parte conferas, v. g. hinc mediocres aut inferiores et inde excellentiores : prout fit, si v. g. catholicorum vitam inter *laicos* communem conferas cum selectissimis inter protestantium vel *ministros* vel *doctores* operibus pietatis : hi enim, aut cum clero aut cum iis qui vitam Deo et proximo devoverunt, comparandi sunt.

B) Vita *monastica*, si reperiatur, non per se sufficit. Inquirendum enim — α) non solum utrum sit in victu et vestitu austeritas : cuius ratio pro regione et educatione potest esse valde diversa; — β) sed potissimum, quamnam *caritatem* erga proximum incitet. — γ) Si ergo sit salutis animarum et diffundendae ad Dei gloriam lucis fere prorsus oblita aut incuriosa communiter, aut si plerumque concurrat ad monasteria ratione temporalis egoismi et non caritatis (v. g. necessitate, coactione, securitate senectutis), certo ibi non intenditur proprie vita consiliorum aut melior sanctitas. — δ) Immo rei tam excellentis corruptio, si diu protrahatur universaliter in aliquo coetu christiano qui incapax sit inducendae correctionis, sufficit ad probandam illegitimitatem coetus. Sic, ut videtur, in Oriente separatim.

C) Tempora *simultanea* solum comparentur, ut signorum ratio et proportio servetur : sufficit enim et oportet ut nota inquiringibus *nunc* veram Ecclesiam certum manifestare valeat. Non ergo videtur repugnare a priori, ut coetus *nunc* probe illegitimus ex inferiore *nunc* sanctitate, et tamen non excedat malo id quod, alio temporibus, in Ecclesia certo legitima adfuit. Accidentaliter enim alicuiusmodi excessus, quo Deus Ecclesiam suam probavit purgavitque, iura non conferunt idem malum in perpetuum duret.

D) Ex apologetica vitae religiosae efficacia (seu ordinatae praxis consiliorum rationem habes cur non solum directe a portis inferi magis impugnetur, at etiam ab hostibus Christi et Ecclesiae maxime calumniatur. Inde apparet, pro *singulis* illam vitam vocatis, sublimitas muneris et maior responsabilitas de modo agendi proprio : ne per eos caritatis supernaturalis splendor in Ecclesia imminuatur, sed potius integra puritate fulgeat « mundo et Angelis et hominibus » (1 Cor. 4°). Impatet etiam, cur ab hierarchia maxime invigiletur de vita religiosa, ne ab extra ad intra labefactetur (Leo XIII ad Card. Richard et ad Super. Ord. 23 Dec. 1900, 29 Iun. 1901; ed. Paris. VI p. 184-191; 234-240; cf. Schol. I, infra). Ideo, ut videtur, divina *Providentia* omni tempore *Sanctos* promovit, qui vel dilabentia instituta vitae religiosae denuo sub Ecclesiae iurisdictione reformarent, vel nova opportuno pro adiunctis aedificarent.

E) Maior autem videtur Ecclesiae diffusio praesignari, quotiens Deus per magnam ferventium religionum extensionem (immo et dispersionem) adiutores sibi praeparavit et quidem per hos praesertim populos, quibus maxime largitur plures sanctioresque viros ac mulieres ad condenda aut diffundenda aptissima pro adiunctis religiosa instituta.

241. III. *Fructus heroicae sanctitatis*. — 1) *Notiones* : Heroice sanctus est qui, *ad Christi exemplar* propter Deum in proximis dilectum, « omnia impendit et ipse superimpenditur pro animabus » (2 Cor. 12¹⁵). Illi enim contra egoismum, abnegata *plene* sensualitate propria simul

perbia seu complacentia vana, Christum sequitur dicentem : « Holocustomata non tibi placuerunt... Ecce venio, ut faciam, Deus, voluntatem tuam » (Heb. 10⁶⁻¹⁰).

Heroismus evangelicus, vere et adaequate heroicus, in hoc ergo consistit, ut homo, de seipso humilia sentiens expertusque, se promptum constanter coram Deo exhibeat ad *omnem* Christi imitationem, scilicet ad admittendum et eligendum libere et concupiscendum totis viribus quidquid Christus Dominus noster amavit et amplexus est... : contumelias, falsa testimonia et iniurias pati » (S. Ignat. Loy.). Non solum ergo paratus est « pro fratribus animas ponere » (1 Io. 3¹⁶), sed etiam pro persequentibus et calumniantibus » (Mt. 5⁴⁴), amatis sane et « amicis » (Io. 15¹³), etsi nondum et forte nunquam redamantibus (Rom. 5⁶⁻⁸). Non solum mortem laetus lente sustinet « pro impiis », sed etiam vitam perpetuo immolatam quae pro Deo fratribusque constanter delibetur (2 Tim. 4⁶ : « Periclitetur *omni hora*, et *cotidie* moriatur [ad fructum] gloriam » (1 Cor. 15^{30a}). Sancti tunc in his « pacem habeant...; non solum, sed et gloriantur in tribulationibus..., quia caritas Dei diffusa est » (Rom. 5¹⁻⁵). Demum, licet forte ex humanae et propriae indignitatis consuetudine non audeant martyrium fidei caritatisve sperare, constanter tamen putent intra se : « Sed et si immolor supra sacrificium..., gaudeo » (Phil. 2¹⁷).

Illos heroicae et extraordinariae sanctitatis fructus, Scriptura praeannunciat, et primaeva indisputatae Ecclesiae vita manifestat (legas v. g. Ignatii Antiocheni epistulas). Legitimam Ecclesiam visibiliter certo annotant, praesertim ubi Deus eos frequentius sublimiores dat atque *martyrii* aut *miraculorum* charismata coram universo orbe sanctitatis illustrat.

2) *Visibilitas* : Prius et maius est testimonium sanctitatis e *vera heroica virtute* quam e solo miraculo. — A) Miracula *non sufficiunt* per se. Possunt enim miracula, etiam authentica, concedi a Deo peccatoribus :

« Dne, Dne, in nomine tuo... virtutes multas fecimus?... — Nunquam novis, qui operamini iniquitatem. » (Mt. 7²² s). Unde S. Th. (2. 2. q. 178²) : « Vera miracula... operatur Deus ad hominum utilitatem : — α) ad veritatis praedicatae confirmationem... : et sic possunt fieri per quemcumque qui veram fidem praedicat in nomine Christi invocat : quod etiam interdum *per malos* fit : unde Hieron...; — β) demonstrationem sanctitatis alicuius, quam Deus vult proponere *in exemplum* futuris... : et sic non fiunt *nisi a sanctis*, ad quorum sanctitatem demonstrandam miracula fiunt vel in vita eorum, vel etiam post mortem sive per eos sive per

alios...; etiam per aliquem peccatorem ad invocationem alicuius sancti : quae tamen miracula non dicitur facere ille, sed ille ad cuius sanctitatem demonstrandam haec fierent. »

Ne ergo a priori statuatur, miracula in illegitimo coetu christianorum non posse dari. Nam, etsi « a malis, qui falsam doctrinam enunciant, nunquam fiunt vera miracula *ad confirmationem SUAE doctrinae* » tamen « quandoque fieri possunt ad commendationem *nominis Christi* quod invocant, et *in virtute sacramentorum* quae exhibent » (S. Th. *ib.* 3m). Ubi ergo « *veram doctrinam* enunciant, fiunt quandoque vera miracula ad confirmationem doctrinae ». Ad confirmandam ergo veram praedicationem de Trinitate, de Christo, de Eucharistia (non autem a specificè falsam, ad haeresim aut schisma), miracula possunt a Deo concedi erranti de legitima Ecclesia; item, ut videtur, ad confirmandam doctrinam de vera moralitatis via, si qui suo modo agendi vindicent eam sincere. Ordinatae autem sapientiae Dei est, ut illa miracula multitudine et splendore non inducant ad errorem invincibilem, cui Deus nequit positive et formaliter cooperari. A pari *martyres*, pro Christi eiusque fide, possunt per accidens fieri homines in aliquo coetu illegitimo, inculpabiles nempe, quos gratia Christi inscios per veram Ecclesiam vivificat. At nequeunt martyres reputari ii qui deliberate contra Ecclesiam vel extra Ecclesiam errores seminaverunt : non amor Christi sed humana causa vel culpa in occasione mortis apparebit.

Ecclesia ergo iure de *causa martyrii vel de heroicitate virtutum* prius iudicat quam de miraculis. In testimonium autem Dei sancientis heroicitatem ubi agitur de canonizatione, recipiuntur miracula, non quae per vitam thaumaturgus operatus sit, sed quae Deus post eius mortem in formale testimonium sanctitatis eius concesserit.

B) Miracula tamen *nec contemnenda* sunt nec a priori reicienda. Et enim per se sola heroicam thaumaturgi caritatem aut etiam fidem non probant nec praerequirunt, miracula tamen « eos qui crediderint sequuntur » (Mc. 16¹⁷) : *incredulis* non conceduntur (Mt. 12³⁰, 16⁴; Lc. 11²⁹) aliquando potius ex ipsa testium obstinatione impediuntur (Mc. 6⁵) « *Non poterat propter incredulitatem illorum* ». Fides ergo saltem initialis in thaumaturgo requiritur (Mc. 11²²; Mt. 21²¹, 17²⁰ : « *Habebitis fidem Dei... Si habueritis fidem sicut granum sinapis...* »), non tamen fides *perfecta*. *Recta ad Deum* ipsorum testium *dispositione* deficiente miracula non agnoscerentur (culpabiliter, a generatione mala, non propter inevidentiam signi, sed propter « *perversam* » voluntatis et intelligentiae dispositionem), et ideo saepe misericordia Dei non concedet ea

ne augeatur culpa (Io. 15²²⁻²⁴, 941). Absentia ergo et incredulitas conueta miraculorum in aliquo coetu christianorum iam per se contra ius legitimitatem valet.

Falso autem ii quibus miracula desunt, contenderent eadem esse inutilia utpote nimis materialia et sensibilia, et ideo reicienda a spiritualibus.

Miracula enim semper ad spirituale bonum ordinantur et recte dispositos possunt euehere — α) vel e fide, formaliter recta sed incompleta, ad *integriorem* materialiter aut *perfectiorem* qualitative *fidem*. Sic visio aperta Ioanni Baptistae in Christi baptismo; sic miracula, patrata coram Apostolis (licet « modicae fidei ») aut sinceris Iudaeis, ad probandam vel Christi (v. g. Io. 14¹¹) vel dein Apostolorum missionem (Act.); etiam coram paganis (v. g. Cornelius cent., miracula Pauli). Ideo : Si potes credere, omnia possibilis sunt credenti. — *Credo*, Dne, diuina *incredulitatem* meam » (Mc. 9²⁴). Melior tamen sit fides absque speciali miraculo : « Beati qui non viderunt et crediderunt » (Io. 20²⁹), in quem nunc quoque, non videntes, creditis » (1 Petr. 1⁸); « Beatae quae credidisti ». — β) Vel potissimum ad *meliores caritatem*, quae multum supereminet : « Et si habuero *omnem fidem*, ita ut montes transferam, *caritatem* autem non habuero, nihil sum » (1 Cor. 13²; cf. 12^{9,39}).

Inde « gratia sanationum » minime sufficiet sola ad probandum in thaumaturgo charisma melius, i. e. heroicam caritatem; at, probatis aliunde virtutibus, confert ad melius spirituale bonum : Deus enim sic creabit media, quibus *caritas* thaumaturgi augeatur et iuvet infirmas prius sanitates ac dein animas.

γ) Miraculum ergo *per se solum* non sufficit ad notificandam positive Ecclesiam, nisi detur directe in signum talis fidei ecclesiasticae, aut ad divinitus sanciendam sanctitatem Ecclesiae aliunde manifestam. At ex eius defectu condemnatur societas quae pro nostris temporibus miraculum quasi a priori deneget aut derideat, sicut adversantes olim Christo. Iesus enim, per se et per Apostolos thaumaturgus, legitimae Ecclesiae promisit pro hominum opportunitate signa (Mc. 16¹¹). Patres antiqui testantur etiam historice de sibi *coetaneis* charismatibus, rarioribus quam a primis initiis, at constantibus in legitima Ecclesia. Sic Iustinus *Apol.* (1¹⁴; Mg. 6.348); Irenaeus (II. 31; Mg. 7.824 s); Haeretici nec caecis possunt donare visum, neque surdis auditum... aut paralyticos curare... Saepissime, Ecclesia universa postulante..., reversus est spiritus mortui »; Tertull. *Apol.* (23; Ml. 1.415); August. v. g. *de Civ.* (2,8; *de util. credendi*, 17 (Ml. 41.760; 42.91).

242. COROLLARIA : — 1) Patres Ecclesiae saepius ethnicos quam haereticos impugnant nota sanctitatis : non quidem ob infirmitatem criterii, sed ob *manifestiorem transcendentiam* ipsius gradus communis supra mores paganos (supra 239²) et ob *oeconomicum* cum haereticis modum agendi. Ili enim *celerius* in disputatione publica confutantur aliis notis (praesertim catholicitatis). Sanctitas autem plus *per exempla* notificat quam per theoreticas de se expositiones, de quibus animae plerumque vulgares inferiora concipiunt et diu cavillari possunt.

2) Quandoque turbulentiores haereticorum sectae ad suos thaumaturgos appellarunt : v. g. olim Montanistae, Priscillianistae, Circumcelliones; dein Albigenses, Cevenolenses, Iansenistae ad sepulturam diaconi Paris (cf. Migne, *Dict. des proph. et miracles*, 2, p. 203-218 : *Médard* [Convulsions de S.]; item Fareinistae). At vix non statim observantur graviter morbidae et plerumque immorales nervorum incitationes : quibus forte aliquando diabolica auxilia addebantur, at certo non divina. Manifesto cognoscuntur « e fructibus ». (Similia dicas de peritis, apud Mahumetanos dictis « derviches » et « fakirs » apud Indos.

3) Conclusio ex illa nota sanctitatis clarescit decursu temporis :

Oratio, eleemosyna, ieiunium fiunt *in abscondito* secundum Evangelii praecepta, i. e. non « ut videantur ab hominibus » ; at « Pater videt in abscondito » et exaltat humiles : « Respexit humilitatem ancillae... : ex hoc beatam dicent omnes ». Ideo effectus ascetismi illius interioris fulgent denique exterius : « Sic luceat lux vestra... ut videant... et glorificent Patrem » (Mt. 5¹⁶).

Semper apud illegitimos, species sanctitatis quam ex antiqua Ecclesiae participatione retinuerant, paulatim post separationem imminuitur, et ergo fructuum feracitas : seu simul et moralitas generalis et studium perfectioris vitae et heroica virtutum praxis. Id omnes fere confitentur et pro Oriente post schisma, et pro Germania post Lutherum. (Cf. Iansen, praes. vol. I et VI-VIII; card. Steinhuber : *Stimmen aus M. L.* 1905¹ : *Warum so wenige Heilige in Deutschland?* t. 68, pp. 12-19).

Iterum flores sperantur quando propius redeunt ad unitatem.

Sic separatus et nationalis anglicanismus qui suppresserat in symbolo vocem *Sanctam*, et profitebatur solum « Catholic and Apostolic Church », nunc iterum intendit vocem *Holy* restituere (Conference of Lambeth, 5 Jul.-7 Aug. 1920; p. 148), et favet denuo religiosis institutis.

4) Ipsi e paganis meliores catholicum missionarium distinguunt aliis, et saepe propterea convertuntur : maxime enim mirantur eius

negationem a terrenis (i. e. negativum sanctitatis elementum). Cf. infra, 277³.

243. SCHOLIA : 1) *Status religiosus*, ut e dictis (240) sequitur, dicatur « in genere quoad substantiam » *divinae institutionis* : « a Christo immediate traditus et institutus » (Mt. 19^{12.21.29}; Lc. 14²⁶; Mc. 10^{20s}). — A) Inde « iure divino non praecipiente, consulente, » non potest tolli ab Ecclesia. (Wernz, t. III, tit. 24, n. 599, 601; Suarez, *de virt. et stat. relig.* tract. 7, l. 3, cp. 2³; Fine n. 18.) — B) Unde in Conc. Vatic. (schema de Eccl. XV) : « D. N. I. C. non solum sancta dedit mandata omnibus, sed etiam pro Ecclesia praemonstravit in suo Evg. statum perfectionis... *consilia haec... non potuerunt manere irrita* : unde... *omnibus Ecclesiae aetatibus* viri utriusque sexus crucis Christi sectatores in hac via ipsum Dnum... secuti sunt. » (Coll. Lac. t. 7, 575; cf. adnot. 48 : « Observatio consiliorum a divino fun-
damento commendata,... *pertinet ad praerogativam sanctitatis qua Ecclesia fulgere*
ET » ib. 628; cf. 671-680.) — C) In particulari autem, institutam esse immediate a Christo *determinatam* pro Apostolis vitae stricte religiosae votisque obsignatae rationem, non probatur invicte (Wernz ib. nota 62; et Suarez ib. 2^{9s}). At « ut... angelicam perfectionem consecrandi media non deessent..., Ecclesia semper studio curavit » : quae particulares leges formasque condere aut approbare, irritare non tollere potest, minime vero id quod iuris sit divini.~

2) Homines multi, inculpabiliter a visibili Ecclesiae legitimae communione separati, recipiunt per eam ex eius anima et etiam corpore auxilia multa : Scripturae, sacramenta, orationum, exemplorum, catholicae quoque hierarchiae, praesentis fundamenta moralitatis et christianos conceptus. Ideo notificatio accipitur non ex absoluto sed *e relativo* gradu sanctitatis, collato non cum paganis sed cum aliis eiusdem condicionis christianis : v. g. hic quem laudas moribus honestis in secta, nonne in legitima Ecclesia venisset ad perfectionis zelum aut etiam heroicam sanctitatem? — 3) *e valore et fine* permutantium confessionem christianam : iam antiquitus notabatur, ad catholicismum optimos protestantes, ad protestantismum pessimos catholicos transire, et illos quidem ut melius ad Deum crescant, sed vero ut latius e moralibus etiam vinculis evadant et a zelo de divinis liberentur. Sed iam exempla ab initio, etiam in Ronsard, Montaigne... Agnosce nunc quoque conversis, et in apostatis : v. g. ut post divortium iterum attentetur matrimonio; ab initio iam, monachi et sacerdotes, modo ut concubinatui indulgerent, modo ut scientifico egoismo potius quam ministerio vacarent.

4) « Plus de 150 000 (religieux et religieuses en France) sont des bienfaiteurs de l'institution et des corvéables volontaires, voués par leur propre choix à des labeurs dangereuses, répugnantes et tout au moins ingrates... : le tout gratuitement ou à des prix infimes, par la réduction au minimum des besoins physiques et la dépense personnelle de chaque religieux ou religieuse. Manifestement chez les hommes et chez ces femmes, l'équilibre ordinaire des motifs déterminants s'est inversé; dans leur balance interne, ce n'est plus l'amour de soi qui l'emporte sur l'amour des autres, c'est l'amour des autres qui l'emporte sur l'amour de soi... Je vous ai pas donné le secret de [cette] vie. Ce secret, le voici : c'est J.-C. connu, aimé, servi dans l'Eucharistie. » (Taine; art. cit., pp. 489-491; *Le régime moderne*, pp. 112-114.)

4) Doctiores protestantes hodierni qui talia exempla observarunt, corrigunt denique calumnias maiorum suorum contra ordines religiosos, non solum in Anglicanos sed inter calvinistas Neerlandiae et ipsos quoque Lutheranos. Sic Ha. Karl Wendlandt, discipulus prof. Harnack; in suo libro *Die weiblichen Orden Kongregationen der Kath. Kirche und ihre Wirksamkeit in Preussen, von 1818-19* (Paderborn, 1924), scribit : « Man braucht nicht Katholik zu sein, um zu begreifen, dass der eucharistische Heiland... *die in ihm selbst lebendige Opfergesinnung* auf in den Herzen deren, die Gemeinschaft mit ihm erlangen, entzündet... Der eucharistische Gott ist in Wahrheit die Stärke des Katholizismus gegenüber denen, die ihn nicht haben » (*Einleitung*, p. X).

THESIS XXI : DE CATHOLICITATIS NOTA.

Ecclesia Christi legitima debet esse Catholica, i. e. de se perpetuo effluenter diffundi ad universaliora, et inde distingui ab omni secta.

244. PRAENOTANDA : Nomen catholicum erat Ecclesiae distinctivum iam ad antiquiores Patres. Ideo per se studio dignum est.

Deficit in N. T. Habes tamen nominis sensum et radicem, v. g. in Mt. 26¹³ : « Ubi cumque praedicatum fuerit hoc Evg. in toto m. ἐν ὅλῳ κόσμῳ », et in Mc. 14⁹ : « Ub. pr. f. Evg. istud in universo m. εἰς ὅλον κ. ».

In documentis christianis, legitur prima vice apud S. Ignat. Ant. c. ann. 107).

1) deo dicendum breviter hic (n. 244) de vocis origine et sensu — ante usum christianum; — 2) apud christianos, saec. II et III.

Dein (n. 245) agatur de formula καθολικὴ Ἐκκλησίᾳ apud scriptores saec. II, et III usque ad 250 (ac inde de nomine substantivo Catholica Occid.), et de eius expressiore determinatione postquam inserta fuit in notulis.

1) De sensu profano :

α) Καθόλου (vel ante Aristt. καθ' ὅλου) : — α) *complexive* aut *integre* (opposit. : κατὰ μέρος, per partes), v. g. Polyb. (III, 32⁸) : « καθόλου τὰς πράξεις γράφειν »; (I, 4²) « ἡ καθόλου πραγμάτων σύνταξις » i. e. coordinatio rerum universaliter seu historia universalis. — β) Inde : *absolute*; v. g. Demosth. (827.9) : οὐ κ., omnino non; cf. 4¹⁸ Synedrium Apostolos iussit καθόλου μὴ φθίγγεσθαι (cf. LXX in Ezech. 13^{3,22}; 3⁴; Ex. 22¹¹). — γ) Τὸ καθόλου : *generale* aut *universale*, v. g. Aristt. *Rhetor.* 1³⁵ (et passim; oppos. : τὸ καθ' ἕκαστον : *singulare*; τὸ κατὰ μέρος : *particulare*), *Polyt. Poster.* 24 : ἡ καθ. ἀπόδειξις : *demonstratio universalis* (oppos. : ἡ κ. μικρός). — β) Καθολικός : *generalis, universalis* v. g. Polyb. VI, 5³ (et passim); unde — καθολικὸς λόγος (Aristt. : *Plant.* II, 6¹) : ut universaliter loquar; — β) καθολικοὶ (καθολικοί) λόγοι : loci communes in rhetor. (v. g. II saec. p. C., Hermogenes *Tars. textus Empir. pyrrhon.*); — γ) καθολικῶς : in universum v. g. Polyb. IV, 1⁸; III, Aristt. *Plant.* II, 8⁹ (opp. : diversa γένη plantarum). — δ) Conclusio : Καθολικός (opposit. : μικρός) apud profanos scriptores significat non conceptum abstractum, sed totalitatem rei quam determinat (huius rei nihil ad extra superest), ordinem suam unicum et universalem, *integram collectionem cui nihil deficit*.

Latine, quia difficilius vertitur, ipsa vox admittitur : — α) adiective : « Catholomina » (Probus, gramm. I saec. p. C., pro substantivis regulariter declinandis). — β) Ab hoc catholico recedit « panis, » (i. e. a regula generali; sic Diomedes, gramm. IV saec. p. C.). — β) substantive : *Catholica* (n. pl.) = *complexus universalis* (v. g. Apuleius Madaur. II s. p. C.); *Catholica siderum* = *leges siderum universales* (Plin. Ant.).

2) De voce « Catholicus » inter christianos scriptores II saec. (excepta antiquiore formula *Cath. Eccl.*, de qua sub n. 245) :

Α) Graece : — α) *Apologetae* : IUSTIN. (*Dial.* 81 et 102; Mg. 6.669 A, 713 B) pro millenarismi partialem et temporaneam pro solis iustis resurrectionem, praenunciavit « τὴν καθολικὴν καὶ αἰώνιαν ὁμοθυμαδὸν ἅμα πάντων ἀνάστασιν καὶ κρίσιν. — Pro lib. (Angelis et hominibus) Deus καὶ καθολικὰς καὶ μερικὰς κρίσεις ἐποίησιν ». — ATHENAGOR. (*Pro christianis* 27) : « Anima saepe non ad caelestia tendit sed ad terrestria, ut verisim loquendo : καθολικῶς εἰπεῖν » (*ib.* 952 D et n. 55 εἰς γῆν; ed. Schwartz, *T.* 42, p. 366). — THEOPH. Antioch. (*ad Autol.* 113; *ib.* 1044 B) : « καθολικὴ ἀνάστασις πάντων ἀνθρ. » — Cf. *de monarchia* 1 (ps.-Iust.; *ib.* 313 B, et n. 75) : Polytheismi instructores induxerunt « ἀμνηστίαν τῆς καθολικῆς ὁμῆς », i. e. oblivionem fidei antea universalis in Deum unum.

β) *Epistulae* dicuntur catholicae, vel quia ab uno Apostolo scriptae ab universis fidelibus recipiendae sunt, v.g. epistula Iudae a Clem. Alex. (*Zahn Suppl.* III p. 8) Iudae et 1 Petr. et 1 Io. ab Orig. (Eus. *H. E.* II 23 ss; Mg. 20.205 B); vel apud Clem. Alex. (*Strom.* 4¹³) quia decretum est omnium Apostolorum (Act. 15²³) : « ἐπιστολὴ ἡ καθολικὴ τῶν Ἀποστόλων ἀπάντων ». (Mg. 8.1304 B). Themison montanis (c. 175) accusatur ab Apollonio (c. 196) « μιμούμενος τὸν ἀπόστολον, καθολικὴν συνταξάμενος ἐπιστολὴν » (Eus. *H. E.* 5, 18²; Mg. 20.477 A).

γ) IRENAEUS III, 11⁸ : Per Evg. tetramorphum, sicut sunt τέσσαρα καθολικὰ πνεύματα, ita τέσσαρες καθολικαὶ διαθήκαι (Mg. 7.885 A, 889 B). Vetus translator verum semel *principales* spiritus, dein omittit. Forte ergo graece pluries erat καθολ., ut legitur in versione *universalis* aut *principalis* (Cf. III, 32 : propter potentiores *principalitatem* : infra, n. 297). In Ἐπίδειξις versio versionis velat prima verba.

δ) CLEM. Alex. († c. 214) vocem adhibet pluries (supra, β) : semel, sensu profano (*Strom.* 8⁸; Mg. 9.589 A) : « καθολικὰ στοιχεῖα » (i. e. categoriae generales nominum quas grammatica distinguit); frequenter, sensu religioso : *Puedag.* 16 (Mg. 8.285 C) : « μία καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος σωτηρία, ἡ πίστις »; *Strom.* 1⁴ : Deus praebet non particularem revelationem, modo καθολικὸν δὴ λόγον (*ib.* 716 B). 49 : Heracleon haereticus (c. 160) de martyrio sententiam protulit « οὐ καθολικῶς. Confessio enim per vocem tantum οὐ καθολικὴ, ἀλλὰ μερικὴ. Καθολικὴ δὲ ea est quae factis et operibus fiat, non conformibus » (*ib.* 1281 B). 66 : V. T. pro Iudaeis solis erat, at per Redemptionem καθολικὴ κίνησις καὶ μετάνοια (9.269 A); 67 : Ne quis utatur particularibus τοῖς μερικαῖς (philosophicis) doctrinis ὡς τοῖς καθολικοῖς (*ib.* 277 D). 68 : καθολικῶς λόγῳ omnia vitam utilia veniant a Deo, etiam philosophia (*ib.* 288 C). 615 : Veritas, re et personae, apud nos solos ostenditur de omni quaestione : καθολικὰ πάντα (*ib.* 345 B). 616 : « Ante incarnationem (παρουσίας), Iudaeis Lex, ethnicis philosophia μερικὴ κίνησις erat; dein, ἡ κλήσις ἡ καθολικὴ... παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους » (*ib.* 392 C).

ε) ORIGENES saepe, v. g. c. *Cels* 17¹ : καθολικὸς λόγος διηγήσεως, i. e. regula exegeseos necessaria ad prophetas recte interpretandos. *In Ierem.* 23²⁸ : καθολικὴ ἐπιστήμη; hom. 9¹ « Christo fuit ἡ ἐπιδημία σωματικῶς καθολικὴ τις ». *In Ps.* 36⁶ : « Πνεῦμα καθολικὸν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἁγίων κραζόν ». *In Ios.* hom. 10² et 14² et *in Iudic.* hom. 8¹ : « catholica fides ». *In Num.* hom. 9¹ : « Catholica doctrina » i. e. Ecclesiae, cui haereticorum dogmata adversantur; hom. 27² : « Impia haec et aliena a catholica doctrina sententia est ». *In Cant.* 2¹³, l. 4 : « doctores Ecclesiae » dicuntur « doctores catholici ».

ci ». In *Levit.* hom. 14² : Legitime profitens fidem debet esse « Christianus et Catholicus » (bis).

Vox ergo graeca ita paulatim evolvitur, ut mox sensu ecclesiastico significetur fides, doctrina, exegesis... *Ecclesiae legitimae* i. e. universalis.

B) Latine : — α) TERTULLIANUS (forte pro usu graecorum fontium) : *Adv. Marcion.* 17 : « *Catholica* et summa Dei bonitas » ; 32¹ post particularismum V. T., en Christus, *catholicum* Dei templum » et (32²) Ecclesia « vera et *catholica* Hierusalem » ; in ea, « Christus I., *catholicus* Patris sacerdos » (4³). *Monogam.* 2 : « An paracletus adv. *catholicam* traditionem? » *Fuga* 3 : persecutio vel catholice vel ex arte saevit. *Praescript.* 26 : Apostoli non esoterice sed « catholice » doctrinam proferebant (Ml. 2.304 B, 351 B, 353 A, 376 A, 931 B, 106 B, 38 C; cf. infra n. 245). β) CYPRIANUS, *Ep.* 25 : Episcopi « nobiscum in eodem consilio sec. *catholicam* » ; 45¹ : « Sacramentum semel traditum divinae dispositionis et *catholicae unitatis* » ; 46¹ : « contra institutionis *catholicae unitatem* alium episcopum fieri » ; 47¹ : « veritatem et firmitatem *catholicae regulae* teneatis » (II. 3², 538, 600, 604, 767). γ) In *sententiis episc.* 29 (H. 3¹, 447) : « Haereticos integro et *catholico baptis-* »

245. Formula « Ecclesia Catholica ». — 1) *Saeculo II* legitur prima vice annum 107 apud S. IGNATIUM¹ [*Smyrn.* 8²] : « Ubi episcopus, ibi et multitudo sit; sicut ubi Christus I., ἐκεῖ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία².

MARTYRIUM POLYCARPI : *Tit.* : Ἡ Ἐκκ. τοῦ Θεοῦ ἡ παροιούσα Σμ... ταῖς ταῖς κατὰ πάντα τόπον τῆς ἀγίας καὶ καθολικῆς Ἐκκλ. παροιούσας. — 8¹ : martyr orat ὑπὲρ πάσης τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικῆς Ἐκκλ. » — 16² (Polyc., ἐπίσκοπος τῆς ἐν Σμ. καθολικῆς Ἐκκλ. — 19² Ἰησοῦν Χρ... ποιμένα κατὰ τὴν οἰκουμένην καθολικῆς Ἐκκλ. » Harnack (in *Expositor* 1885) crebat vocem fuisse quater interpolatam; ex eius auctoritate, DTC. interpolationem concessit pro titulo. Kattenbusch (II, 923 s et 700) asserit vocem esse primitivam ad designandam integram Ecclesiam, i. e. cum per sanctos in caelis tum in terris : quae determinatur, ait, per voces κατὰ τὴν οἰκουμένην. Ut Ecclesia Dei et sancta, ait, necessario concipietur una et catholica. (Cf. etiam ed. Funk, not. p. 334 s).

Dubia moventur de *Anonymo antimontan.* (c. 165, citato ab Eus. V, 16³) : « τὴν ἐξ ὧν καὶ πᾶσαν τὴν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν Ἐκκλ. » (i. e. ea quae est absolute Ecclesia, regna sub caelo. Cf. Eus, IV, 7, sec. Caspari). *Irenaeus* saepe ideam universalis

« Sed sub Apostolis, inquires, nemo Catholicus vocabatur. Esto, sic fuerit, vel illud vulge : cum post Apostolos haereses exstissent... Quo cognomine congregationem tuam plebis agnoscerem, nisi Catholica diceretur? » (S. PACIAN. *ep.* 1³; Ml. 13. 1054.)

« Für interpoliert hat das Wort noch niemand erklärt... Nur. wo der Bischof oder Christus sei, die « rechte » Kirche sei., unter Betonung der begrifflichen Merkmale : das ist hier so viel wie μία μόνη. » (Kattenbusch, II, p. 922.)

Ecclesiae proponit, at in fragmentis graecis nunquam vox καθ. Ἐκκλ. legitur. (Kattenbusch pro III, 15² « communes ecclesiasticos » putat fuisse καθολικούς ἐκκλησιαστικούς, sic a Valentinianis at nondum a seipsis dictos).

2) Circa annum 200, sensus dogmaticus iam clare apparet : Ecclesia legitima ea est quae catholica dicitur.

A) Graece : — α) CLEMENS Alex. : « Antiquitas τῆς καθολ. Ἐκκλ. maiorem quam conventicula haereticorum patet... Et essentia ergo et opinione et principio et excellentia, μόνην εἶναι φαρὲν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ καθολικῇ Ἐκκλ. » (Strom. 7¹⁸; Mg. 9. 548 A, 552 A). — β) ORIG. v. g. in Ios. hom. 9⁸, in Cant. 2¹⁴ l. 4; in Mt. comment. n. 50. Inde (concludit Kattenbusch) sensus formulae primitivus est : una sola Eccl. (L'Église). — γ) HIPPOLYTUS indignatur, quod « Callistus qui instituit διδασκαλῆς et σχολήν contra Ecclesiam, conetur eam καθολικὴν Ἐκκλ. ἀποκαλεῖν » (Philos. 9¹²). Iam tunc ergo sic distinguitur legitima Ecclesia ab haeresibus, nomine proprio, ut catholica. (Kattenbusch, II, 927, n. 104 : « So wird καθολικὴ soviel sein sollen, wie die "rechte" Kirche »).

B) Latine, quia deest articulus et quia iam universalis dicitur προῖκουμενική et universa pro πᾶσα, retinetur formula graeca : Catholica ergo fit nomen legitimae Ecclesiae proprium, immo mox substantivum. — α) TERTULL. adv. Marcion. 4⁴ : « Pecuniam, in primo calore fidei catholicae Eccl. contulit ». — Praescr. 30 : « Antonini fere principatu (138-161), [Marc. et Valent.] in Catholicae primo doctrinam crediderunt apud Eccl. romanensem » (Ml. 2. 365 D, 42 A). — β) FRAGM. MURATOR (c. 200) : « [Pauli epistolae] in honorem Ecclesiae Catholicae... Epistolae ficta ad haeresem Marcionis..., quae in Catholicam Ecclesiam recipi non potest... Epistolae et Iohannis in Catholica habentur. » (Kirch. Enchiridion, 137^{62s}).

3) Circa annum 250, — A) CYPRIANUS integrum scribit libellum de catholicae Ecclesiae unitate. Licet vox non repetatur post titulum, patet non posse concipi pro scriptore ecclesiam, nisi unicam illam quae ubique sit proprie Ecclesia, i. e. Catholica¹. — B) CORNELIUS rom. ad Cyprian. ep. 48 (H. 3² p. 611), similiter : « Nec enim ignoramus unum episcopum in Catholica esse debere ». — C) Dein, toto Occidente at potissimum in Africa, nomen substantivum Catholica fit consueta Ecclesiae des-

1. Die « Cath. Eccl. » ist für ihn (Cyprian) die empirische Grosskirche. Von dieser zeigt er eben, dass sie begrifflich (ex ipso conceptu) « una » sei. Es giebt nicht zwei « Ecclesiae », nicht zwei « Catholicae ». Nur in der « Catholica » gehört man zur « Ecclesia » (Kattenbusch, II, 927).

tio adversus haereses. « Extra Catholicam enim quicquid est, contrarium est » (Ambrosiaster, in 1 Cor. 3¹⁵; Ml. 17.200 D).

ottmanner collegit ap. August. (post 388) substantivum illud 240 vicibus, positum *parti Donati* (v. g. 59 vic. in *de Baptist. ct. Donatistas*, 20 ct. *litt. liani*, 35 in epist. [10 in ep. 185], 40 in Sermon.) : semper pro *Ecclesia*, non *fide*. (R. Bénéd. 1900, p. 1-9).

Exegesis nominis a posterioribus Patribus tentabatur postquam universaliter in symbolis receptum erat (IV saec.; infra n. 255²).

Graece S. CYRILLUS Hier. (c. 348) clare sensum primum determinat : « Καθολικὴ μὲν καλεῖται, διὰ τὸ κατὰ πάσης εἶναι τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ τῶν γῆς ἕως περάτων », additque ad normas rhetoricae artis alios sensus : « et quia docet καθολικῶς καὶ ἀνελλιπειῶς omnia quae in hominum vitam venire debent dogmata; tum etiam eo quod omne hominum us recto cultui subiciat, principes et privatos, doctos et imperitos; denique quia καθολικῶς curat et sanat omne peccatorum genus » (Rech. 1823; Mg. 33.1044). Primus sensus eminet; et quidem communis sub « divinorum Patrum » nomine aut sub Athanasii vel Greg. I. vel Cyrilli, haec interrogatio quasi catechismi diffundebatur : cur Ecclesia vocatur Ecclesia, et cur catholica? — Resp. : Ἐκλ. μὲν τὸ πάντα ἐκκαλεῖσθαι. Καθολικὴ δὲ, διότι καθ' ὅλου τοῦ κόσμου κεχυμένη ἔχει » (*ib.* nota 6).

Latine exegesis obscurior fit aliquando. S. PACIANUS Barcinon. (360) totam epist. I scribit ut nomen *Catholicae* Hispanis explicet :

Si reddenda postremo *Catholici* vocabuli ratio est, et exprimenda de graeca interpretatione Romana : Catholicus, ubi *unum*, vel, ut doctiores putant, obediens omnium nuncupatur, mandatorum sc. Dei... Ergo qui Catholicus, idem obediens... Sed et si Catholicus *ubique unum* est, sicut superiores putant, Ps. 44¹⁰], hoc est *una in omnibus*... Ergo *in omnibus una* et *una super omnia* » (Ml. 13. 1055).

OPTATUS Milevit. :

De schism. Donat. 1²⁶; Ml. 11. 935 s). Narrat de episcopis missis in Africam ad concordandum inter Caecilianum et Donatum (c. 314) : manserunt « apud Carthaginem per dies 40, ut pronunciarent ubi esset *Catholica*... Novissima eorum sententia legitur : *illam esse Catholicam, quae esset in toto orbe terrarum diffusa* » ; et : « *Ecclesia una est (non uno loco)... Ubi ergo erit proprietas Catholicis finis, cum inde dicta sit Catholica quod sit rationabilis et ubique diffusa?* » (942 : totus legatur locus).

AUGUSTINUS frequenter sensu plene determinato utitur :

v. g. ep. 93, ad Vincent. rogatist. 7²³) : « Acutum aliquid tibi videris dicere, *Catholicae* nomen non ex totius orbis *communione* interpretaris, sed ex

observatione praeceptorum omnium divinorum atque omnium Sacramentorum quasi nos, etiamsi forte hinc sit appellata *Catholica* quod totum veraciter teneat..., huius nominis testimonio nitamur ad demonstrandum Ecclesiam omnibus gentibus, et non promissis Dei. Sed... *erit anathema quisquis annunciarit Ecclesiam praeter communionem omnium gentium* »; i. e. nomen signifi- universalitatem, licet hanc non e nomine sed e Scriptura et traditione probent. Item (9^{28s}) : « Ideo certi sumus neminem se a communione omnium gentium id separare potuisse... [Haeretici] non in vestigiis meis [Christi] ...sed gregum dis- sorum et errantium, non sicut Petrus cui dicitur : *Pasce oves meas*, non tabernaculo pastoris ubi est *unus grex et unus pastor*... ³¹ Ecclesia, quae omnes gentes crescit..., usque in finem donec omnino gentes omnes, etiam barbaras, teneat, conservabitur » (Ml. 33.333-337).

S. VINC. Lirin. *Commonit.* 2 :

« In ipsa cath. Eccl. magnopere curandum est ut id teneamus quod ubique quod semper, quod ab omnibus creditum est. Hoc est enim vere proprium catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque declarat, quae omnia fere universali- ter comprehendit » (Ml. 50.640).

5) CONCLUSIO. E nomine ergo *individuante* et *proprio* iam Patres efficacitatem illius qualitatis, ut notificantis, concludebant. « (Quoniam) et haereticorum συστήματα [adversantur]..., fides tibi tradidit τὸ ἐν ἑνὶ καὶ ὁμοῦ ἐκκλησίᾳ in unam s. cathol. Eccl... Si quando per urbes eas, ne solum petat ubi sit τὸ Κυριακόν (nam et haereses habent sua templa), nec ubi simpliciter ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑκκλησίαν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία. Hoc enim proprium nomen est (ἰδιον ὄνομα) huius sanctae et matris omnium nostrum, quae quidem et sponsa est Dni N. I. C. » (S. Cyr. Hier. *Catech.* 18²⁶; Mg. 33. 1048). S. Pacianus formulam dein celebrem protulit : « Christianus mihi nomen est, *Catholicus* vero cognomen : illud me nuncupat, istud ostendit; hoc probor, inde significor... Ab haeretico nomine noster populus hac appellatione dividitur, cum catholicus nuncupatur » (Ep. 1⁴; Ml. 13. 1055).

246. *Intendit* thesis ut demonstret in legima Christi Ecclesia universalismum requiri et quidem ita visibilem ut vera plantatio Christi in facili dignosci possit.

Voluntas Christi, sicut ex ipsius gestis dictisque apparet (249) et prout etiam ab Apostolis (252) et ab antiqua traditione intellecta (253), erat et est ut ab Ecclesia intendatur et procuretur animarum salus a qua nemo excludatur rectae voluntatis : ex omni gente hominum Ecclesia vocat ut libere per eam Deo subdantur.

Ex argumentis patebit quisnam requiratur universalismus : non personarum, cum singulorum adhaesio semper sit libera, et multorum

positio praenuncietur a Christo; *non physicus* in omni domo et urbe, cum praecipiatur Apostolis ut quandoque vel domum vel civitatem deserant quae eos non receperit; *non immediatus* quasi deberent statim evangelizari et converti omnes mundi partes.

Sed, dato praecepto et iure diffusionis universalis, Christus vult Ecclesia consideret illud suum officium et *perpetuo dynamismo* mandat ad Christi praeceptum *ubicumque* implendum progressive : Eritis mihi testes *usque ad extremum terrae*. Docete omnes gentes » (Mt. 28¹⁸), « Praedicate Evangelium omni creaturae. » (Mc. 16¹⁵).

1) In legitima ergo Ecclesia, aptitudo saltem *negativa* ad universalisimum requiritur, i. e. nihil potest intrinsece obstande *supranationali* diffusioni; immo aptitudo *positiva*, actu seu factis manifesta, i. e. conatu instanti ad universalismum miranda, non absque effectu, qui, licet imper maneat *relativus*, aliquatenus tamen splendeat.

Damnatur ergo omnis conceptus Ecclesiae mere aut *regionalis* (tali loco) aut *nationalis* (e tali genere hominum) : v. g. in quam recipiantur sive vel Angli, vel Germani, vel Orientales, vel Slavi, vel Graeci, vel Bulgari, vel Rumaeni. « Non est apud Deum distinctio Iudaei et Graeci » (Rom. 10¹²); « non enim est acceptio personarum (προσωποληψία) apud Deum » (2¹¹; cf. 1 P. 1¹⁷). Iam ab Actuum initio (10³⁴) promulgabat Petrus : « In veritate comperi, quia non est personarum acceptor (προσωπολήπτης) Deus; sed in omni gente, qui timet eum et operatur iustitiam, acceptus est illi ».

Damnatur quoque omnis doctrina, quae velit homines primo subdi terminatae cuidam potestati civili, et postea solum Deo et Ecclesiae, quasi submissio sub tali principe aut gubernio sit necessaria ad salutem iudicio. Confutantur ergo Legistae, quotiens intendebant Ecclesiam subdi cuilibet Imperio « Sancto » (Byzantino aut Romano, Germanico et Russico), et quicumque unitatem Imperialismi universalis propugnabant quasi necessariam Ecclesiae. Coniunctio haec strictior cultus civini cum civili potestate vigeat in regnis paganorum et Mahumetorum, non autem apud christianos. « Graecis ac Barbaris debitor » ait Apostolus (Rom. 1¹⁴). Clarius : « non est Gentilis et Iudaeus, Barbarus et Scythia, servus et liber : sed omnia et in omnibus Christus » (Col. 3¹¹).

Nulla etiam condicio socialis aut civilis, ethice legitima, excludat Ecclesiam.

2) *Positiva* aptitudo ad universalismum certo inest legitimae Eccle-

siae ex dono Dei. Ecclesia ergo debet apparere concrete, e factis, maioris gloriae Dei zelatrix, cuius caritas fiat « omnia omnibus » : zelus apostolicus ad expansionem crescentem ardere debet, impellente non spe humana vel potestate saeculari sed caritate erga Deum proximumque. Spiritualis ergo proselytismus seu propagandismus religiosus (supra n. 90^{1, 2^a}) connaturaliter Ecclesiam Christi distinguet. Non mirum ergo erit si Ecclesia authentice catholica ad mentem Christi fiat in signum contradictionis coram sectis, et ab eis praecipue « propagandismi » accusetur.

Ad notificandum non sufficit universalismus materialis seu numerico-quantitativus multorum disgregatorum, sed requiritur societas *intensive* catholica *per unitatem* : una Ecclesia eademque semper progressive ad plures gentes expandatur et agnosci valeat a recte dispositis propter propagationem suam universalem inter maxima bellorum vel tyrannorum pericula. Frequentia ergo martyrii in legitima Ecclesia aderit, cum ad illas quoque regiones tendere debeat quae, v. clausae, praedicantibus catholice Christum minitentur grave vitae periculum.

247. Separati de catholicitate : — 1) *Omnes positive credentes christiani* (quibus solis hae theses de *legitima* Ecclesia proponendae sunt) recipiunt symbolum Nic.-Constantinop. Profitentur ergo catholicitatem Ecclesiae, i. e. eius debitam universalitatem licet de ea plerumque tacere malint). Sic confessiones :

A) LUTHERANAE v. g. *Apol. Conf. August.*

(Müller-Kolde p. 153) art. 78.¹⁰ : « Articulus in symbolo iubet nos credere, quod sit *sancta catholica Ecclesia*... Catholicam Ecclesiam dicit, ne intellegamus Ecclesiam esse politiam externam *certarum gentium*, sed magis homines sparsos *per totum orbem*, qui de Evangelio consentiunt et habent eundem Christum eundem Spiritum S. et eadem sacramenta ».

B) CALVINIANAE : v. g.

— α) *Catech. Genev.* 1545 (Karl Müller, p. 125) : « Quid sibi vult epitheton *catholicae* vel *universalis*?... omnes in unum corpus coalescere oportere, ut *una* sit Ecclesia *per totum orbem* diffusa, non plures ». — β) *Conf. Helv. post.* 1562 : « Unam Ecclesiam propterea *catholicam* nuncupamus, quod sit *universalis*, et diffundatur per omnes mundi partes, et ad omnia se tempora extendat, nullis vel locis inclusa vel temporibus. Damnanus ergo Donatistas... » (*ib.* 196). — γ) *Conf. Scotica* (1560) : « Eadem [Eccl.] est catholica, hoc est universalis : quia omnium aetatum, nationum, gentium et linguarum electos continet, sive illi Iudaei sint seu gentes » (*ib.* 256). — δ) Item *Hungarica* 5³ (*ib.* 426) ; *Bohem.* 8² (*ib.* 471).

Westminst. 25² (1647; *ib.* 597 s) : « Eccl. visibilis (quae etiam sub Evg. catholica et universalis, non autem unius gentis finibus, ut pridem sub Lege, circumscripta) ex iis omnibus constat, *undecumque terrarum* sint, qui veram religionem profitentur, una cum eorum liberis; estque Regnum Dni I. C. » — 2) Recentius iam, *Methodistae Calvin.* 34 (1823; *ib.* 892) et *Revision of the Westm. Conf.* 14 (1902; *ib.* 946).

C) ORIENTALES : v. g. *Conf. Moghilae* I, q. 84 (Michalcescu, p. 63 s) : « Ἡ καθολικὴ Ἐκκλ. δὲν πέρνει ὄνομα ἀπὸ καὶ ἕνα τόπον... [citantur diversi textus de missione universali]. Ἐγίνηκε καθολικὴ, διατὶ ἐδέχθησαν τὴν πίστιν καὶ διδάσκαλόν της ὅλα τὰ ἔθνη ». *Conf. Dosith.* ὁρος 10 (*ib.* p. 164). *Antipoulou* 7 (*ib.* 216) : « Καθολ. διὰ τὴν ἐνώσιν τῶν ἀπανταχοῦ διασπαρμένων μερικῶν καὶ κατὰ χώραν ἐκκλησιῶν, καὶ πᾶσι τῷ συνδέσμῳ τοῦ παναγίου πνεύματος μίαν καθολικὴν ἀποτελοῦσιν ». De *concilio Constantinop.* adv. Bulgarios (aug.-sept. 1872) cf. supra (233).

2) *Duas* voces hodierni *Graeci* dissidentes plerumque distinguunt : characterem, prout in symbolo, scribunt *catholicam Eccl.* (pronunciatum *re ca-zolicam*); nomen Ecclesiae Papalis scribunt dicuntque *catolicam*. Recentior tamen videtur illa distinctio. Nam titulus *Confessionis Moghilae*, post colloquia lassensia 1642, prima editione (1643, ac forte etiam diu postea) erat : Ὁρθόδοξος ἐκκλησία της πίστεως της κατ'ολικης καὶ ὁμοῦ. Ἐκκλ. της ἀνατολικης (Michalcescu, *ib.* p. 23). Ipsa ergo “*orthodoxa*” Orientalis dicebatur tunc *catolica*.

3) *Russi* illam utriusque vocis scriptionem et dictionem retinuerunt. super slavica versio Symboli suppressit vocem *catholicam* ut Ecclesia dicatur *sobornaia*, i. e. conciliaris seu *synodalis*. Hanc vocem multi interpretantur de fidelitate erga septem priora concilia, aut plerumque, coram rudibus, quasi Symbolum praeciperet Ecclesiam *synodaliter administrandam* esse, ac sic ex eo sanciretur *Sacra Synodus* a Petro M. erecta. Recentius vero, contra illam « peritiam » in Ecclesia quae se dicit in servandis formis et sensibus septem priorum conciliorum immobiliter fixam, tam multi in ea vel clerici vel laici protestabantur ut demum in officiali periodico S. Synodi (*Tserkovnya vedomosti*, 1906, n. 2: supplem. p. 50-54) falsa interpretatio reiceretur, voce retenta (cf. Malvy : *La Réforme de l'Égl. russe*, p. 23; *Études*, avr. 1906, t. 107, p. 180).

248. PROBATUR : I. **Vetus Testamentum** explicitè promisit societatem Foederis novi a societate antiqui Foederis universalismo distinguen-

dam esse : cf. Aug. *de unit. Eccl.* 6¹¹-8³² (Ml. 43. 398-406) et th. n. 20 (Études 5 mai 1910; t. 123 p. 308-316).

Universalismus ergo debet in societate Foederis novi inveniri observari.

249. II. Ad Christum cuncta Evangelia referunt originem praedicationis universalis, explicite. Sic, datis statim conclusionibus, *Ioannes Synoptica* prius *praeparationem* candide describunt qua Iesus primus Apostolos e Iudaeorum particularismo paulatim transtulit ad concipiendum universalismum, et ad eum exercendum; ac *dein* referunt, quomodo Iesus *formaliter* universalismum *praeceperit*.

1) IOANNES, cunctis fatentibus, Christo universalismum tribuit (sive historice, ut nos dicimus, sive theologicè et transfigurative secundum modernistas). Instanter curat ut Deus intellegatur per Christum requirere iam non carnalem ex Abrahae semine originem, sed liberam promptamque hominis cuiuslibet docibilitatem : — 1¹⁰⁻¹² « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis *potestatem filios Dei fieri...*, non ex sanguinibus... » — 1²⁹ : « Agnus Dei... tollit peccatum *τῶ κόσμου* ». — 3¹⁻⁶ Sine nativitate nova ex aqua et Sp. S. ipse filius Abrahae « non potest introire in Regnum Dei : quod natum est ex carne, caro est... » ; regneratus autem salutem consequetur, etiam non Iudaeus : « *Spiritus ubi vult, spirat* ». — 10¹⁶ : « Alias oves habeo, quae non sunt ex hoc [Iudaeorum] ovili : et illas oportet me adducere » (supra, n. 186). — 12^{20-24,32} : Gentiles recipit, qui volunt eum videre; et addit : « Granum frumenti..., si mortuum fuerit, multum fructum affert. — Si exaltatus fuero a terra, omnia traham » ; etc.

2) SYNOPTICIS magis insistendum erit, quia plures universalismum iis doceri negarunt. Porro textus, quos opponunt, simpliciter scriptoris sinceritatem testantur, non de thesi probanda curantis, sed ipsa lectionis verba referentis. — A) « Ex ordine » *chronologico*, prout e *Luce* promittente (1³) cognoscitur, iam clare perspicitur quomodo Iesus prudente paedagogia mentes Apostolorum *progressive* illuminaverit. *Synoptica* enim *constantem* hanc fuisse Christi doctrinam asserunt : ad Regnum *non carnem* et sanguinem introducere sed Patris Filiique *gratiam* et benignitatem cum *libera* humani consensus cooperatione. Ad praxim vero, missionum successio et extensio clarescunt et Apostolos ad concipiendum universalismum praeparant : — 9^{1-6,10} : *Prior* *τῶ δώδεκα* missio narratur; particularis et ad breve tempus. — 9³² *Posterior* eorundem missio sequitur, mere occasionalis, sed iam a

aritanos : resistentes hos Iacobus et Ioannes igni consumi volunt. *escitis cuius spiritus estis. Filius hominis venit animas salvare.* » 10¹⁻¹⁸ : Mittuntur, ad breve tempus, 70 discipuli in messem multam, qua multi operarii requiruntur, sicut agni *inter lupos* : « Tyro et ni remissius erit in iudicio » quam Galilaeae. — Postea demum enunciatur *universalismus*; v. g. 12^s : « OMNIS, quicumque convenerit me coram hominibus, et Filius hominis confitebitur ei »; — 13²⁰ : « Et venient ab Oriente et Occidente et Aquilone et Tro [summa universalitas pro antiquis], et accumbent in Regno ».

Ex illo Lucae ordine clarescit chronologia aliarum narrationum. Item Mt. et Mc. referunt, at non chronologice; sed pro materiae et personae similitudine eas ordinant, miscendo saepe tempora. *Collatis utriusque testibus*, patet quomodo Apostolorum aptitudo diversis experimentis a Christo primum probata fuerit inter viciniore et ad tempus, quam plenitudo missionis eis denunciaretur et praeciperetur : ut praeparabantur ut paulatim praeiudicia mere iudaica dilaberentur. Si chronologiam et artem praeparandi observes, solvitur apparens contradictio textuum, quos Matthaeus et Marcus congerunt, quasi manifestam inter eos oppositionem nullatenus animadvertant. « In viam gentium abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis : sed vos ite ad oves quae perierunt domus Israel » (Mt. 10^{5s}) : prior est haec sententia, statim post electionem (10¹⁻⁴) et ad tempus data, de qua Lc. 9¹⁻⁶. Iam autem Matthaeus pro suo intento simul omnia Logia coadunata, ut Christus Apostolos modum in praedicatione tenendum docuit in *synopses*, cum Lc. et Mc., subito textum subiungit quo universalismus clare annuncietur, 10¹⁸ : « Ad praesides (ἡγεμόνας) et reges mitti propter me, in testimonium illis et gentibus (καὶ τοῖς ἔθνεσιν). »

Christus suo exemplo mentes ad universalismum EXERCENDUM adducit.

SAMARITANOS suscipit, reiecta severa Iudaeorum separatione ab eis. — In Io., loquitur cum Samaritana, mirantibus non Apostolis sed ipsa etiam (4^{9,27}); ac formaliter declarat : « Neque in monte Sinai neque in Hierosolymis... »²¹ Et mansit ibi duos dies⁴⁰ », contra Iudaeorum mores^{9c}. — Item in Synopticis : exemplum exercens caritatis erga proximum perfectae (et ideo erga Deum, declarata caritate utriusque praecepti) proponitur non Iudaeus, sed Samaritanus. Hic laudatur sollemniter, imitandus in supremo implendo prae-

cepto, in quo « universa Lex et Prophetæ » (Lc. 10²⁷⁻³⁷; cf. Mt. 22⁴⁰, 7) « Vade et tu fac similiter ». Intellegant ergo Apostoli; et Samaritanæ iam existimentur pro more iudaico quasi infames et a salute exclusæ.

Item curat, ut Apostoli observent quomodo e leprosis decem mundus unus redeat: « *Et hic erat Samaritanus...* Non est inventus qui rediret et daret gloriam Deo nisi hic alienigena, ἡλλογενής » (Lc. 17¹⁸). Iam enim non caro et sanguis Iudaicus requiritur ad glorificandum Deum. Fides etiam inter allogenos efficax est: « Fides tua te salvum fecit »¹⁸.

Ex illis ergo indiciis clarescit singularis Iudaeorum accusatio Io. 8⁴⁸): Nonne bene dicimus nos [voce ergo sat assucta et vulgari] quia *Samaritanus es tu?* ». Certo, e Synopticis, Iesus non se habet Samaritanos ut ceteri Iudaei, et ita praeparat Apostolos ut eorum quodammodo cogitandi agendique alius fiat.

B) Cum ETHNICIS pariter Iesus valde aliter agit quam pharisæi et scribæ Iudaei. Pluribus textibus, ubi *de locis* agitur quos *præci* ethnicis colebant, nunquam dicuntur restringi miracula ad solos Iudaeos. v. g. Mc. 3⁷⁻¹²: « Multa turba... et ab Idumæa et trans Iordanem: et ex circa Tyrum et Sidonem..., ut illum tangerent quotquot haberent paralyticos. » Porro hæc facta sunt ipso tempore primæ Apostolorum vocationis, vel statim antea (e Mc. 3¹³⁻¹⁹), vel potius (ex ordine Lc. 6¹²⁻¹³) statim postea: « Et descendens cum illis (duodecim, immediate electis) ... et turba discipulorum (ὄχλος πολλός) et multitudo copiosa plebis (πληθὺς τοῦ λαοῦ)... καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος...: et curabantur » « Per totam Syriam... omnes male habentes curavit » (Mt. 4²⁴). Et ethnicorum concursu et sanatione primis propriæ vocationis temporibus, nonne Apostoli iam facilius aliquid suæ iudaicæ oppositioni contra « Goïm » remittere debebant?

Immo specialia miracula pro ethnicis fiunt et narrantur, cum laudem eorum fide. *Centurione* rogante pueri sanationem, Iesus interire in domum eius (Mt. 8⁵⁻¹³, Lc. 7¹⁻¹⁰); dein publice extollit eius fidem supra iudaicam, et ergo valorem coram Deo: « Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel. »¹⁰ » Inde in media narratione inserta sub formula sollemniori divinæ auctoritatis¹ universalis declaratio: « Dico autem vobis quod multi ab Oriente et Occidente venient et recumbent cum Abr., Is. et Iac. in Regno caelorum. Filii autem Regni eiicientur¹². » Demum miraculum ethnico conceditur: « Sicut es credidisti, fiat tibi¹³. »

1. V. g. ad Legem complendam in Mt. 5^{18,20,22,26,28,32,34,39,44}; cf. in V. T. « dicit Deus

Syrophaenissa seu *Chananaea* rogante (Mt. 15²¹⁻²⁸, Mc. 7²⁴⁻³⁰), quando Iesus secessit in partes Tyri et Sidonis », non respondet primum. Discipuli, pro iudaico more erga paganos debiliores, audent proferre : « Dimitte eam, quia clamat post nos (καλέζει ἑπείθειν) ». Iesus vero, quasi eis consentiens : « Non sum missus nisi ad oves quae erant domus Israel »; et mox durius : « Non est bonum sumere cibum filiorum et mittere *canibus* ». Videtur ergo denegare communionem doni divini ad gentes et ergo universalitatem missionis, saltem immediatae et per seipsum exercendae. Statim tamen, instante muliere Chananaea (« et catelli edunt »), concedit miraculum, quia mulieris « magna est fides ». — Critici quidam putant duriora tunc fuisse verba Christi, quia (e Mt. 15²¹) volebat incognitus iter facere. At forte simpliciter, ut ex apparente negatione melius eluceret vis fidei orationisque [sicut in Cana] et doctrina de universalismo : excluderentur Iudeae et gentes quasi *κυνάρια* (proverbium diminutivo iam a Christo mutuatur), nunc vero admittuntur, fide perfectiores quam ὀλιγόπιστοι Iudei et Apostoli (Mt. 6³⁰, 15⁸ etc...).

Unde clarescit citatio (accommodata in Mt. 12²¹ ex Is. 42⁴) : « Arundinem quassatam non confringet..., et in nomine eius *Gentes* ἐθνὴ sperant, » (hebr. : et Legem eius regiones longinquae [iim] exspectabunt). Sed id perficitur a Iesu, quod Baptista praenunciaverat : « Potens est Dominus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae » (Mt. 3⁹, Lc. 3⁸) : i. e. credes promissionis iam orientur absque sanguinis progenie (cf. Gn. 4¹²⁻¹⁷ : « patrem multarum Gentium »).

Sic praeparatis Christus progressive universalismum *clare et literaliter manifestat*.

(A) *Parabolae* multae symbolice pro iudaica mente universalitatem significant audientibus. Mt. 13³¹⁻³³, Mc. 4³¹⁻³³, Lc. 13¹⁸ : Regnum caelorum seminatur « minus (μικρότερον) omnibus seminibus; cum autem creverit, maius est omnibus oleribus... ita ut volucres caeli... habitent in ramis eius »; quae parabola Iudaeis obvie significat vitalem dynamismum eiusque progressum perpetuum ad universalitatem (Cf. Ezech. 17²³ : « Arbor erumpet in cedrum magnam, et habitabunt sub ea omnes aves, et universum volatile sub umbra frondium eius »; cf. 31⁶; 4^{9,18}). Ideo connaturaliter mox dicitur : Mt. 13³⁸ « Ager autem est mundus : ὁ κόσμος », in quo messis crescit usque ad consummationem saeculi. Universalitas ergo temporis et spatii declaratur. — Parabola Mt. 21³³⁻⁴⁵ de vinea aliis transferenda auditores clare intellegunt :

« Aiunt illi : ... Vineam suam locabit *aliis agricolis*... Ideo dico vol-
quia *auferetur a vobis* Regnum Dei et *dabitur genti facienti fructus*
eius. Et cum audissent *principes sacerdotum et pharisaei parabolam eius*, *cognoverunt quod de ipsis diceret* » (Cf. 8¹²).

Haec parabola vinicularum media stat inter alias quae cunctae innuunt, ex-
cente claritate, *alios quam priores vocatos* participare dona Dei : Mt. 20¹⁻¹⁶ voca-
tur alii « operarii circa undecimam horam » et obtinent par praemium cum pri-
oribus indigne ferentibus; Mc. 11^{12, 14, 20 s}; Mt. 21¹⁸ : solum ad tempus tolera-
re facta ficus (figura assueta e V. T. pro Israel; cf. 24³²); Mt. 21^{28, 34} prior filii
labiis honorat, alter primum negat ac postea operatur (graecum ordinem invenit
Vulgata) : « ὁ ὑπαρχος » oboedit (pariter in Lc. 15^{13, 32} *iunior*em filium, diuor-
tum, Pater exspectat et recipit, indignante maiore); Mt. 22²⁻¹⁰ (Lc. 14¹⁶⁻²¹) invita-
ti primi contemnunt et occidunt ministros regis : tunc « Rex perdidit homici-
das illos, et *civitatem illorum succendit* », dicens : « Qui *invitati* erant *ad nuptias*, *non*
fuerunt digni : ite ergo *ad exitus viarum* [διεξόδου : « adumbrantur fines civitat-
um paganorum » (Grimm : *Lexicon*)], et *quoscumque inveneritis* vocate ad nuptias ».

B) *Prophetice* annunciat, v. g. Mt. 24¹⁴ : « Praedicabitur hoc Ev-
gelium *in universo orbe* in testimonium *omnibus gentibus* : ἐν ὅλῃ τῇ
οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον παντὶ τοῖς ἔθνεσιν ». — Mt. 26¹³, Mc. 14⁹
« Ubicumque praedicatum fuerit hoc Evg. *in toto mundo* ἐν ὅλῃ τῇ
γῆτι ». — Mc. 13¹⁰ : « Et εἰς πάντα τὰ ἔθνη primum oportet praedicari
Evangelium ».

C) *Praecipit* denique post Resurrectionem, ut universalismus per-
fectus actuetur. — Mc. 16¹⁵ : « Euntes in mundum universum (εἰς τὸν κόσμον
ᾧ παντα), *praedicate* Evg. omni creaturae παντὶ τῇ κτίσει ». — Mt. 28¹⁹
« Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra : euntes ergo, *docete*
omnes gentes πάντα τὰ ἔθνη ». — Lc. 24⁴⁵⁻⁴⁷ : « Tunc *aperuit illis scrip-
tura* *ut intellegerent Scripturas* : quoniam sic scriptum est... praedi-
cari in nomine [Christi] paenitentiam et remissionem peccatorum *omnes gentes*
εἰς πάντα τὰ ἔθνη, incipientibus ab Ierosol. » — Act. 1⁸
« Eritis mihi testes in Ierusalem et in omni Iudaea *et Samaria et usque*
ad ultimum terrae ».

At simul tanta est Christo paedagogica cura de progressiva praedi-
catione Apostolorum, ut etiam tunc post Resurrectionem et post ap-
ertum sensum de Scripturis et post missionem universalem praeceptum
iubeat eos « *sedere in civitate*, *quoadusque* induantur virtute
alto » ⁴⁰; et revera exspectant in Ierusalem usque ad effusionem
Sancti ^{52s}.

5) *Conclusio* : Tale ergo programma a Christo praeparatis praedi-
catur, ut universalismus in Vet. Test. praeannunciatus clare nunc ab Ap-

B) *Chananaeae* historia, ait, *sola* apud Marcum reservat Iudaeis Christi missio nem et simul extendit activitatem eius praeter Iudaeos : *exceptionem* ergo continet, non in quantum restringit, sed in quantum extendit. Exceptio autem illius extensionis affirmatur absolute unica : ideo, ne cum textu significetur relativa provisoria, vox *πρῶτον* attenuatur¹, eique statim “intima ipsius Iesu cogitatio” opponitur. — Harnack ergo hinc toti Marco et integrae ipsius Iesu activitati applicat particularismum quem fatetur *unico* hoc loco proponi; inde vero supponit particularismi illius correctionem (*πρῶτον*), quae cohaeret cum ceteris textibus et cum ipsius evangelicae historiae complexu, dum ad solam strictam Chananaeam restringit exceptionem coniunctam. Num vere dignus critico talis apriorismus?

C) Nam, ut ipse fatetur, in ipso Mc. alii textus sat multi universalismum sapiunt, eos ergo expurgat — α) Sic deletur Mc. 13¹⁹ : « *Et in omnes gentes primum oportet praedicari* Evg. », nec ulla ratio tentatur². — β) De Mc. 14⁹ « *Ubi cumque praedicatum fuerit τὸ εὐγγ. εἰς ὅλον τὸν κ.* », inserta contra praecipuos codices voce *τοῦτο*, quae facillime e Mt. 26¹³ addi potuit paucis codicibus dicitur agi de sola *hac* narratione, quae diffundetur separata, non vero de ipsius Christi Evangelio³. Ne conamen quidem probationis pro illis apriorismis.

D) *Parabola vinicularum*⁴ magis etiam torquet et torquetur (Mc. 12¹⁻⁹, Mt. 21³³⁻⁴⁴). Harnack vult Regnum non populo Iudaeorum auferri, sed regimini eius quasi praenunciata revolutione interna. Ne initium quidem probationis assertum et tamen modus supponitur loquendi, quem critici et philologi omnino absonum a iudaico declarant. — α) « *Auferetur a vobis Regnum Dei* », *aliis* tradendum (Mt. 21⁴¹, Mc. 12⁹), i. e. « *genti* (ἐθνεί) facienti fructus eius »⁴³ : id, nec in se praesertim pro mente iudaica, significat vineam *eidem* ἐθνεί conservandam esse. — β) Ἐθνος nunquam a Mt. et Mc. dicitur de Iudaeis, at solum pro more iudaico de « ethnicis » (*haggoīm*). Ubi a Lc. (7⁵ : centurio; 23² : Pilat.; Act. 10²², 24¹⁵, 26¹, 28¹⁹) et a Io. (11^{18,50 s.}, 18³³) dicitur de Iudaeis, semper agitur de conceptu paganorum circa Iudaeos. — γ) Nullo modo, inter vel profanos vel sacros scriptores, significare potest “populum” in oppositione ad proceres, sed “*Gentem*” (sic semper in Vulg.), i. e. integrum complexum procerum et populi. Populus, distinctus, a Mt. et Mc. ceterisque Iudaeis sacris aut profanis dicitur ὁ λαός (v. Mt. 4²³, 13¹⁵; Mc. 7⁶ etc; cf. οἱ πρεσβύτεροι [γραμματεῖς, πρῶτοι] τοῦ λαοῦ, Mt. 2¹⁶).

1. « Das πρῶτον bei Mc. 7²⁷ ist nicht zu pressen... Kein Zweifel, dass die Geschichte im Sinne Jesu (?) eine *Ausnahme* darstellt, also die Regel (?) bestätigt » (*ib.*). Porro, statim, « diese Perikope (de Chanan.) ist in Mc. die einzige, in welcher die Missionstätigkeit Jesu bestimmt auf das jüdische Volk in Palaestina eingeschränkt erscheint ».

2. « Ein geschichtliches Theologoumenon, welches vielleicht an einem prophetischen Spruche Jesu eine Grundlage hat, aber in dieser Fassung schwerlich (?) von ihm stammt ».

3. « Nicht von der Verkündung des Evg. in der ganzen Welt, sondern von der Verkündung « dieses » Evg. [At quomodo separatim?] In dieser Gestalt ist das Wort nicht anderes als ein durch die Tatsache der späteren Weltmission leicht kolorierter Spruch — ein entschuldbares Hysteron-Proteron der Ueberlieferung ».

4. « Die nicht leicht Jesu selbst zugesprochen werden kann. Doch möchte ich mich nicht sicher entscheiden. Ἄλλοι agricolae aut « gens faciens fructus Regni » beziehen sich nicht auf die Heiden; sondern das « Volk » steht im Gegensatz zu dem offiziellen Israel (*ib.*).

3, 26^{3,47}, 27¹; Lc. 19⁴⁷, 22⁶⁶, 4⁶⁸, 7⁴⁶; Act. 48,10,27 etc...). Ὁ λαός (israelit.) explicite distinguitur a proceribus in Mt. (26⁵; Mc. 11³², 14²; Lc. 20⁴⁹, 22², 23⁵; Act. etc...), nunquam vero τὸ ἔθνος. — δ) Denique vinea et regnum non e Phariis ad humiliores Iudaeos transferri dicuntur, cum ipse λαός accusetur et in (v. g. 15⁸) et in Mc. (v. g. 7⁶) : « Labiis honorat, cor autem longe est » (sec. 29¹³ : LXX; cf. Mt. 11⁴⁷, 17⁴⁷; Mc. 9¹³).

2) Harnack vult de Mt. 5¹³ s. : « Vēs estis τὸ ἄλας τῆς γῆς, τὸ φῶς τοῦ κόσμου » a curari (darf man wohl absehen); item de Mc. 11⁴⁷ « Domus mea domus orationis vocabitur πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ». Recipit, ut ab ipso Christo prolatam, laudem turionis (non tantam fidem in Isr.), et vocationem ab Oriente et Occidente in 8¹⁰ s. (« ganz unbedenklich »). Concludit tamen, nihil in Mt. et Mc. dari circa nicos, nisi Mt. 24¹⁴, 26¹³; Mc. 13¹⁰, 14⁹ : sic ergo validius eminere¹ praeceptum Mt. 28¹⁹ s.

3) Eadem dissectio audacter absque probatione affirmat Lucam addidisse colorem universalem inconscie².

4) Demum, post dicta de Ioanne (p. 29 [36 s.]), Harnack *ultimo concludit* : Christus universalismum condidit, diffundendo cultum Dei ut Patris³. Conclusio haec est, sed a conscio Christo intenta.

51. Confirmatur. 1) Evangelistae non poterant tam multa de universalismo scribere et fingere *inconscie*, postquam *modus* de Gentilium receptione in Ecclesiam tam circumspecte et diu disputatus erat. Aut vero Christus ea dixerat quae ipsi referunt de universalismi praedicatione et ergo hunc intenderat et praeparatis praeceperat; aut non intenderat, et scriptores, talia ei tribuendo, catechumenum et lectorem inconscie fallebant. Si enim anxietas apostolica fuisset non de modo tantum recipiendi Gentiles sed de ipsa liceitate receptionis, quomodo potest inconscie mentiebantur quotiens scribebant hanc receptionem a Christo fuisse significatam et praeceptam? Sciunt enim quid catechu-

« Einen Abstand, den Mt. nicht nur gefühlt, sondern ihn *absichtlich* zum Ausdruck zu haben muss ». — α) Forte, innuit nota, scriptor Evangelii voluit lectori ethnico-turiano anxietatem de possibilitate salutis ad ultimum finem augere, in 28¹⁹ tantumquam [! « eine gewisse Raffiniertheit »]. — β) Attamen, ait, Mt. per vocationem Magi ex Oriente incipit, et ethnicis spem dat per 4¹³, 12²⁰; et addit « dass *positive* [durchgehende] Gründe, 28¹⁹ als Interpolation zu betrachten, *nicht nachgewiesen werden können*. — γ) Also ist es doch ratsam, dem Verfasser die *merkwürdige Historicität* zuzuschreiben (p. 27 [35]). Es ist daher auch wahrscheinlich, dass der verlorene echte Markus den Befehl an die Jünger, in alle Welt zu gehen, enthalten hat » (*ib.* s.). — δ) P. 28 [35 s.]). Sic 1³², 2^{11,14,31}, 3²³ s. (geneal. ad Adam), 5¹ s., 10³³ s., 13²⁸ s., 17¹⁶, 15¹¹ s., 21²⁴, 24⁴⁷ : « Der Universalismus Jesu erscheint nicht über den prophetischen ». 21²⁴, 24⁴⁷ : « hat mit leiser Hand universalistisch gefärbt... Er hat nirgendwo absichtlich eingegriffen ».

« Durch seine Verkündigung Gottes als des Vaters gründete Jesus die Weltreligion » (p. 37).

menus aut lector intellecturus sit, contra veritatem¹. At pro Iudaeis, et speciatim pro Apostolo, tale de re divina mendacium fuisse simul blasphemia (cf. supra, th. III et XI, n. 38 et 114). Si scriptor Evangelii aptasset dicta Iesu novis Ecclesiae adiunctis, describeretur ipse *modus* universalismi *novus* (« celui de Paul, qui admettait Gentils au salut sans leur imposer ni le sabbat ni la circoncision » Lagrange, *S. Marc*, p. cXLVII; cf. p. 183 ss.). Stricta potius testium sinceritas et textuum historicitas ex eo confirmantur, quod Evangelistae de quaestione diu disputata (i. e. de *modo* recipiendi Gentiles) propositus tacent : nihil Christo tribuunt in favorem praxis, quam Ecclesia demum admiserat. Lucas formaliter in Actibus praxim hanc *modum* recipiendi absque circumcisione refert ad posteriorem Christi manifestationem voluntatis divinae : i. e. ad visionem singularitatis Petro datam et ad effusionem sensibilem Spiritus S. supra Cornelium eiusque domum. Obiective ergo documentis distinguitur id quod ab ipso Christo venit, nempe praeceptum universalismi generale, et id quod posterius ab Ecclesia fuit determinatum, nempe *modus* receptionis seu universalismi.

2) Positivam de illa materia expositionem, unde fundamenta per Harnack ruunt, accuratius scripsit Max Meinertz². — A) Christus quotiens impugnat Phariseos qui mentem prophetarum (§ 2 strictio nationalismo corruerunt (§ 3), dirigit ipso facto mentem discipulorum ad universalismum (§ 4, p. 69). — B) Nunquam Regnum Dei a Christianis Iudaeis reservatur : aperitur, ait, per fidem et paenitentiam, hostisque

1. Quid tunc « die merkwürdige Historicität », si scriptor solum « fast durchweg treu »? Quid, si hic « in diskreter Weise, ohne plump den Universalismus einzutragen, augenscheinlich mit Bedacht seine Worte so gewählt hat, dass auch die universalistischen eine andere Deutung noch immer zulassen »? Quid, si idem dicitur « mit leiser Hand gefärbt... und wahrscheinlich nirgendwo absichtlich korrigiert zu haben »? (ib. p. 2). Nonne haec supponunt, mendacii peritiam et perfidiam pari iam gradu inter Apostolos fuisse proveclam, quo eam nunc per culturam crevisse in scientiam cernimus? Sinceritas Loisy, v. g. de Syro-phoenissa (Synopt. I p. 970 s) : « La pensée des narrateurs ne fléchit pas de doute. Ils entendent bien signifier par l'anecdote de la Cananéenne l'admission des païens au bienfait de l'Évangile. »

2. *Jesus und die Heidenmission* (Münster 1908). Indicat statum quaestionis et controversiae (§ 1), ac Prophetarum universalismum messianicum, a Phariseis nuper restrictum (§ 2s, p. 17-49). Dein praecipua sunt capita : § 4 Der intensive „Universalismus von Jesu Lehre und Person (p. 49-80), et § 5 Jesu ausdrücklicher Universalismus. Deinde synthetice proponens *die Missionsgedanken Jesu* et facta analysi de *Missionsbefehl*, ostendit omnem legitimam criticae conclusionem cohaerere traditioni (ult. § p. 202-230). Aer de eadem materia contra Harnack hypercriticus radic.-protest. Fred. SPITTA : *Jesus und die Heidenmission* (Giessen, 1909).

gni designatur, non Romanus Iudaeorum victor politice, sed in fine pure religioso peccatum : bellum ergo, quod contra Regnum in indo dirigitur, non est inter Iudaeos et τὰ ἔθνη, sed inter Deum et tanam (ac utriusque regna). His omnibus declaratur condicio Regni, n propria unius populi, sed cunctorum hominum communis. — Confirmatur tum ex illa appellatione, quam solus sibi Christus e n. 7¹³ applicat ἐ σὺς τοῦ ἀνθρώπου, quae praescindit ab omni restrictione in genere humano, dum ceteri sunt filii Abrahae vel Israel; — n ex invocatione praedominante Dei ut Patris, non solum sui sed unium hominum, (licet inferiore titulo) : v. g. Mt. 5⁴⁵ :

Sitis filii Patris vestri..., qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et it super iustos et iniustos »; cf. 5¹⁶ : « Luceat lux vestra ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. glorificent Patrem »; 6^{9s} : « Pater Noster..., fiat voluntas tua ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐφ' ἡμῶν » (utrimque, ut patet, universaliter); 7²¹ : « Non omnis qui dicit : Dne.... qui facit voluntatem Patris mei qui in caelis est, ipse intrabit in Regnum gloriam. »

3) Paedagogica ergo discipulorum praeparatio ad universalismum talis his omnibus videtur, ut exinde *Spitta*, nomine criticae protesticae, ulterius quam Meinertz processerit hasque theses proponeret : — A) Iesum semper fuisse universalismi propagatorem, — B) et semper ei prudentius loquendum fuisset, ne a Iudaeis accusaretur tionalismi; — C) exosum tamen, quia intentio eius ab adversariis prius intellecta erat (v. g. e verbis ipsis, quae scriptores post Resurrectionem referunt, et quae secundum *Spitta* ante mortem dicta erant); — D) mortis ergo damnatum a stricte nationalistis Synedritis, praecise ppter suum universalismum; — E) illa vero magis patere in Mt. et e., quam in tardioribus iam Lc. et Io.¹.

4) *Conclusionem* de voluntate Christi recipiamus ex Evangelio in Augustino : « Teneamus ergo Ecclesiam *ex ore Domini* designation, unde coeptura et quousque perventura esset : coeptura scilicet Ierusalem et *perventura in omnes gentes* » (*De unit. Eccl.* 10²⁵; . 43.409).

252. ARGUMENTUM III. Ex Apostolorum gestis dictisque : Praeter dicta in de Actibus in th. II, nota a plerisque hypercriticis hodiernis agnosci

Cf. *Études*, 5 mai 1910, t. 123, pp. 308-316 [d'Alès]; *Stimmen M. L.* 1908, t. 75, pp. 87s eabenbauer]; *R. Bibl.* 1909, p. 310; 1910, p. 345, ubi P. Lagrange pulchra haec scribit : l'amour du Cœur de Jésus pour les pauvres païens est le ressort secret du zèle desionnaires. Il peut être consolant pour eux de savoir qu'une critique très indépendante constate comme indiscutable ce dont ils n'ont jamais douté. »

primitivum universalismum praedicationis apostolicae. Memento hunc ante Paulum a Petro exerceri, nullamque restrictionem ad solos Iudaeos inveniri; immo Actus incipere per formale testimonium de praecepto Christi, 1⁸ : « Eritis mihi testes in Ierusalem et in omni Iudaea et Samaria et usque ad ultimum terrae », ministerium autem publicum per *linguarum* donum inaugurari (21-12) et per Petri declarationem de impletis prophetiis circa Domini adventum : inde « *omnis qui* *quicumque invocaverit* nomen Domini, salvus erit » (21).

Posteriores vero et revelationes et dissensiones fiunt non de receptione gentium, sed de *modo* receptionis : sintne Legis Mosaicae ritus servandi, annon? Adversantes suppressioni rituum nunquam excludunt universalismum, sed talem eius applicationem inexpectatam quam circumcisio superflua fiat. Illa Apostolorum concordia de receptione anxietas et oppositio de receptionis modo ostendunt narrantium sinceritatem (supra 251¹).

Praeter textus iam datos (th. II) et praeter Synopticorum asserta, quae etiam pro criticis mentem saltem apostolicam referunt, multa possent addi testimonia — α) E Paulo, v. g. Rom. 10¹²⁻¹⁸ : « *Omnis qui credit* in illum, non confundetur. Non enim est distinctio Iudaei et Graeci. *Omnis enim qui* *quicumque invocaverit* nomen Domini salvus erit... Numquid non audierunt? Et quidem εἰς πᾶσαν τὴν γῆν exivit sonus eorum, et εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης verba eorum ». — β) E Ioanne v. g. Apoc. 7⁹ : « Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat ἐκ πάντων ἔθνων καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν... dicentes : Salus Deo nostro... et Agno ». γ) Ordinem, quem in praxi tenebant apostoli, Paulus et Barnabas Antiochia et Pisidia exercent (Act. 13¹³⁻⁴⁵) et declarant 46^{ss} : « *Vobis* [Iudaeis] oportebat primum loqui verbum Dei.. : sed quoniam repellitis.., ecce convertimur εἰς τὰ ἔθνη. Sic enim praecepit nobis ὁ Κύριος : Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terrae. Audientes autem Gentes gavisae sunt.. : et crediderunt, quotquot... » Item Paulus Corinthi (Act. 18⁶) : « Paulus... contradicentibus Iudaeis..., dixit ... *Ex hoc ad Gentes vadam* ».

253. ARGUMENTUM IV : Patres semper illum universalismum professi sunt, non quidem vaga solum diffusionem indeterminatam « mentis christianae, sed extensionem unius hierarchicae Christi Ecclesiae quae ex omnibus populis in unam Dei civitatem spiritualem seu societatem visibilem debet secundum Christi institutionem coalescere.

1) *Apostolici* iam Patres sic loquuntur quasi de doctrina omnibus christianis nota. *Didache* in liturgia Eucharistiae sic orat : « Συναχθῆτω ἡ Ἐκκλ. ἀπὸ τῶν περὶ τῶν τῆς γῆς... Recordare, Dne, Eccl. tuae... collige (σύναξον. synaxis) eam ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἀνέμων » (9⁴, 10⁵); citat inde Malach. 1^{11,14} : « In omni loco... sacrificium..., ἐν τοῖς ἔθνεσι » (14

Ps.-Barnabas totus est in demonstranda translatione divinae processionis : reiecto particulari populo vetere, Deus sibi vocat populum novum, scil. universalem. Scriptura antiqua, ait, adversus Iudaeos obstinatos testatur recentiorem praeeligi antiquiori (Iacob prae Esau, anasses prae Ephraim cp. 13), omnes gentes vocandas esse (v. g. 14), verumque Templum spirituale in anima ipsorum hostium aedificandum esse, qui materiale everterunt (16).

1. *Clementis*, v. g. 59^{3s} : « *Te multiplicantem* ἔθνη super terram et omnibus eligentem eos qui te diligant per I. C..., rogamus te... : agnoscant te ἀπεντα τὰ ἔθνη, quod tu es Deus solus, et I. C. puer meus, ac nos *populus tuus* »; 65² : « Cum omnibus *ubique vocatis* ».

2. *Ignatius*, v. g. Sm. 12 : « I. C. per resurrectionem suam *elevet eccellum*... pro sanctis..., sive in Iudaeis *sive in gentibus*, in uno *corde* Ecclesiae suae. »

3. *Polycarpus* : 12² : « Partem cum omnibus ὑπὸ τὸν οὐρανόν, qui edituri sunt in D. N. I. C. » — *Marl.* 8¹ : Orat « pro πάσης τῆς κατὰ τὸ οἰκουμένην καθολικῆς Ἐκκλ. »

4. *Hermas* frequenter, v. g. *Simil.* VIII. 3² : « Arbor tegit montes et neminem terram, Lex Dei [nova] data εἰς ὅλον τὸν κόσμον. ., praedicata εἰς πέρατα τῆς γῆς ». *Sim.* IX : « Petra [Christus : 12¹] altior erat mons, quadrata, ita ut posset ὅλον τὸν κόσμον χωρῆσαι (capere) » (21^s). Terris autem Ecclesiae aedificatur e lapidibus succisis ex omni monte (14) : « Montes hi duodecim, duodecim tribus sunt quae habitant ὑπὸ τὸν κόσμον..., duodecim ἔθνη.. : πάντα τὰ ἔθνη, τὰ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν οἰκοῦντα, audierunt, crediderunt..., vocata sunt ». (Inde, post baptismum, unitas perfecta).

5. *Apologetae* et posteriores perpetuo instant de universalitate : A) *E Scriptura*, modo *polemice*, vel adv. Iudaeos (v. g. S. Iustin. : *Ad.*), vel adv. haereticos (S. Iren. et Tertull. frequenter); modo *exegetice* : v. g. arguunt e textibus supra datis et e parabolis (*supra* 249s), etiam e titulo crucis trilingui, e charismate linguarum in Pentecoste, e analogia Ecclesiae cum arca Noe, quae variis bestiis replebatur, in Petro ostensis (in visione Act. 10¹⁰); e piscatione ex omni genere piscium (Io. 21⁹⁻¹¹; *supra* 194).

B) *Factum* extollunt diffusionis iam generalis, v. g.

1. *Iren.* I, 10¹. : « Ecclesia καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένη » (7. 549); — Tertull. *Apol.* 37¹ : « Hesterni sumus, et orbem iam... implevisti » (MI. 1. 462; corr.); — Cypr. *De cath. Eccl. unit.* 5 : « Ecclesia per orbem suos radios porrigit » (H. 3¹. 215¹⁰).

C) *Ius* et obligationem universalismi doctrinaliter profitentur contra haereticos Optat. Milev. *De schism. Donat.* l. 2 totus legatur, v. g. cp. 1 (Ml. 11. 943) « Cum a Deo Patre Salvatori tota terra promissa sit, non est quidquam in aliqua parte terrarum, quod a possessione eius videatur exceptum. Tota est donata terra cum gentibus, *totus orbis Christo una possessio est* »; cp. 2 (*ib.* 946) : « Errorem probavimus eam esse Ecclesiam Catholicam, quae est in toto terrarum orbe diffusa » (per Cathedram Romanam, Apostolorum caput Petrum et successores).

D) S. Augustinus multa de iisdem scribit, at praesertim in libris *Civitate Dei*, et *de unit. Ecclesiae* :

2^a « Maiores nostri Catholicam nominarunt, ut ex ipso nomine ostenderent quid per totum est : sec. totum enim καθ' ὅλον graece dicitur » (Ml. 43. 391 s). In amplā sequitur demonstratio : — α) exegesis datur textuum, quos Donatistae opponerent universalismo (58.¹⁰; *ib.* 396 ss); — β) multi textus e. V. T. universalismum prophetant (61¹¹-82²; *ib.* 398-406); — γ) peccantium libertas effectus prophetiae absolutae non impedit (92³; *ib.* 406 s); — δ) verba ab ipso Christo prolata sunt clarissima (102⁴-112³; *ib.* 407-411) : « Quid ad haec dicunt, qui christianos se superbissime dicunt, et Christo apertissime contradicunt?.. Habent manifestissimam vocem pastoris mei commendantis mihi et sine ulla ambiguitate exprimentis Ecclesiam; mihi imputabo, si ab eius grege, quod est ipsa Ecclesia, per verba hominum seduci atque aberrare voluerō, cum me praesertim admonuerit, dicens : Quae sunt oves meae, vocem meam audiunt » (112⁸; *ib.* 411-412). — ε) Consensant praxis et dicta Apostolorum (112⁹-143⁶; *ib.* 411-419). — ζ) Contendantur obiectiones Donatistarum (153⁷-174³; *ib.* 419-425). Cf. *ad Caesar. plebem.* (*ib.* 695); epist. 93²³ et 199¹⁶ (Ml. 33. 333, 922); *serm.* 46. 8¹⁸ : « Non omnes haeretici per totam faciem terrae, sed tamen haeretici per totam faciem terrae. Alii hic, alii ibi, nusquam tamen desunt : ipsi se non norunt. Alia secta in Africa, alia haeresis in Oriente, alia in Aegypto, Mesopotamia... Diversis locis sunt diversae... Sed tamen *Catholica omnes novit, quia... ibi est Catholica* » (Ml. 38. 280).

254. PARS POSTERIOR : Catholicitas notificat legitimam Ecclesiam.

I. Ratio Theologica :

Necessitas illius universalismi patet e parte priorē thesisi. Absentia vero eius facile constat. Nota ergo catholicitatis saltem negativa est.

Ideo societas, quae se dicit e Christo ortam, reputatur statim illegitima, ubi frustrantur *promissio* absoluta Dei in V. T., et *missio* a Deo per Christum Apostolis tradita ac per hos consuevit exercita. Illegitima ergo est societas quaecumque constitutione vel principiis vel praeceptis ad universalismum vel fructus eius impedit. Id recentius dissidentibus denique tam clare perspexerunt ut propterea novam speciem catholicitatis promovere satagant.

255. II. *Traditio iam a primis temporibus docuit Ecclesiam catholicitate notificari, et propterea nomine proprio legitima Ecclesia dicta est catholica ab antiquitate*¹.

1) Textibus speculativis supra allatis (245) addentur hic solum pauca multis exempla argumentationis practicae qua Patres haereticis stabant.

1. g. S. Bas. *Ct. Eunomianos* epist. 72¹ (Mg. 32. 938 D); « State in fide; circumspicite orbem terrarum, et videte exiguum esse partem, quae morbo laborat. — S. Augustinus : « Quicumque... ita dissentiunt ut eorum communio non cum toto quacumque diffunditur, sed in aliqua parte separata inveniatur, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia » (*de unit.* 47; *MI.* 43. 396); *de credendi* 7¹⁹ (*MI.* 42. 78). *Ct. epist. Manich. Fundam.* 4³ (*ib.* 175) : « In Catholica Ecclesia... me iustissime tenent consensio populorum atque gentium..., possum ipsum Catholicae nomen, quod non sine causa inter tam multas haereses ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes haeretici se Catholicos dici velint, erenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus haereticum vel basilicam suam vel domum audeat ostendere ». *De vera Relig.* 7. 34. 127) : A catholici ipsi « Catholicam nihil aliud quam Catholicam vocant. enim possunt intellegi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo orbe occupatur ».

2) *Symbolis* formula « sanctam Ecclesiam Catholicam » cum illo usu notificante addebatur contra haereticos.

1. vox « Catholicam », quae deest in omni symbolo certe ad saec. III referendo, fere ubique apparet in symbolis Occidentis et Orientis IV saec. (D. 2⁹, 3⁹, 7⁹, 9⁹, 14).

1. ipsum symbolum Nicaenum (325) claudebatur voce : *Et in Spiritum S.* addebatur autem anathema contra negantes : « Hos anathematizat ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία » (D. 54; sic Athanas. *epist. ad Iovinum*, Socrates, Hieronymus, Iulianus, Basil. : dein dicitur ἡ ἀρχαία καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία : cf. Hahn³, 142).

1. *Alexandriae* antiquior formula habet : « Ὁμολογοῦμεν... μίαν καὶ ἁγίαν καθολικὴν, τὴν ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, inexpugnabilem semper (ἀκαταίρετον) quoniam si mundus omnis contra eam bellare velit ». Sic profitentur et Alexander, episc. Alex. († 326), contra Arium (circa 320; cf. Theodoret. *E.* I. 4; Hahn, § 15, p. 19), et Arius ad Constantinum, in 2^a formula circa 330; Socrat. *II. E.* I. 26; Mansi, 2. 1157; Hahn, § 187) : εἰς μίαν

1. Pionius, sacerdos smyrnensis, sub Decio martyr (23 febr. 250), rogatur a iudice Polemon : « [Christianus] Cuiusnam Ecclesiae? — Τῆς καθολικῆς. Οὐτε γὰρ ἐστὶν ἄλλη παρὰ Χριστοῦ » (GEBHARDT. *Ausgewählte Märtyreracten*, 1902, p. 103; cf. p. 112).

καθολ. καὶ ἀποστολ. Ἑκκλ., addito anathemate : « τοὺτους ἀναθεματίζει καθολ. καὶ ἀποστ. Ἑκκλ., ἡ μήτηρ ὁμῶν τε καὶ ἡμῶν ». Quae formulae suae proximae Clementi Alex. (*Strom.* 7¹⁸; *Mg.* 9. 552 A; Hahn, § 15, p. 11. 48).

Antiquior probabilius formula *syriaca* pariter excludit haereticos per solius « Catholicae » appellationem. Porro analogia est *Constitutionibus Apostolicis* (IV saec.; VII, 41⁷, Funk, p. 446), et, per dictam *Aegyptische Kirchenordnung*, videtur procedere e *Canon. Hippolyti* (c. 220). « Baptizor etiam in Sp. S..., missum Apostolis et post Apostolos etiam omnibus credentibus ἐν τῇ ἀγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστ. Ecclesia » (Hahn § 129).

Exclusio haereticorum per assertam catholicitatem in symbolo diffuse exponitur a S. Cyrill. Hieros. (ante 350; *Cateches.* VI-XVIII in symbolo), sive circa formulam καὶ εἰς μίαν ἀγίαν καθολ. Ἑκκλ. (v. g. 18²²), sive dum frequenter asserit omnem fidem ex auctoritate Ecclesiae catholicae ut talis suscipiendam esse : « Symbolum esse credendum, quia καθολ. Ἑκκλ. παρέδωκεν » (v. g. 18^{1,32}, 17³¹, 5¹²; *Mg.* 33. 1044 B etc.).

Hanc demum catholicitatem, ut notificantem, exprimit utraque S. Epiphaniï professio fidei, — tum longior (anno 374; *Ancoratus* *Mg.* 43. 243 s), quam Epiphanius « cum omnibus episcopis orthodoxis i. e. πᾶσι ἡ ἀγία καθολ. contra grassantes haereses, statuit profitendam » (D. 13 s; Hahn § 126); — tum brevior (*ib.* § 125), quam dicit ex Apostolis et concilio Nicaeno receptam : quae dein fere ad verbum promulgata in *Concilio Constantinopolitano* (*occum.* 2; 381) posterius recitatur in *Orientis et Occidentis missa* : *Et in unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam*¹.

256. COROLLARIUM I. — Catholicitas notificatne positive? Dubitari potest cum P. de la Brière, si notam *in abstracto consideres* (DA. I 1287). Sed in complexu concreto, *societas catholica* i. e. fidelium unitas hierarchica quae constanter manifestatur de se efficaciter diffusa ad universalitatem communi sententia theologorum dicitur notificari positive ut legitime Christi Ecclesia, et sic solet interpretari definitio concilii Vaticani « Ecclesia ipsa... ob catholicam unitatem... testimonium irrefragabile » (D. 1794).

Efficacius autem notificabit respectus catholicitatis modo hic, modo

1. Occidens serius solum addidit « apostolicam » « Catholicam » autem Augustinus nondum episcopus. (393) in symbolo recitabat et commentabatur (*De Fide et Symb.* 10. *MI.* 40. 193; Cf. Kattenbusch, II, 918 s).

s, pro diversis adiunctis : v. g. modo actualis diffusionis extensio
ica, modo relativa eius incrementa et dynamismi evolutio progres-
a. Quandoque magis splendet universalis caritas et *zelus* diffunden-
n Ecclesiam : tunc argumentum efformatur « ob admirabilem *pro-*
agationem » (Vatic. D. 1794), non solum initialem apud Apostolos sed
actualem v. g. apud S. Franc. Xavierium vel ob manifestam transeun-
tiam in missionarii abnegatione et dilectione christiana; quandoque
em catholicitas magis splendet *in conversis* per mentium et morum
amutationem sanctificativam. — Quosdam magis movet miraculum
ementi vel antiqui vel actualis vel perpetui, alios unius universa-
ni permanens conservatio (cf. Gamaliel, Act. 5^{38s}), et quidem inter
persos multos, quos omnes vires naturales divellerent, i. e. regionum,
uarum, culturae, statuum et nationum ac maxime ipsius rei oecono-
ae oppositio, mentium quoque spontanea assuetaque tendentia ad
a, humana vitia et bella : caritas tamen omnes una coniungit socie-
mutuae propter Deum dilectionis. Hic magis *varietatem* multiplici-
s miratur, ille magis formalem in ea *unitatem* seu *universalitatem*
ficatam. Efficacius saepe nota observatur in concreto, non solum ut
as catholica, sed connexa cum ceteris : unde perfectio caritatis
esiasticae magis ad mensuram divinae et humanae caritatis
isti per omnia tempora et spatia illustratur.

57. COROLLARIUM II. — Num catholicitas SUCCESSIVA potest sufficere?

uccessiva diceretur catholicitas, quae decursu temporum per varias
di partes migraret, nunquam habita aut saltem non semper conser-
extensione simultanea Ecclesiae ad multas regiones gentesque.

Successivam illam catholicitatem sufficere multi haeretici semper
orientales dissidentes practice tenent, etsi ab eius expositione theo-
a plerumque abstineant. Catholici aliquot theologi, defectione pro-
antium moti, thesim de catholicitate sic quoque attenuarunt, v. g.
ido (*De Eccl.* l. 4 c. 2²) et Melch. Cano (*De locis theolog.* l. 4, c. 6,
esp. ad. 13^m). Bellarminus eis contradicere non audebat (*de conci-*
l. 4, c. 7, p. 1311) : « Si sola una provincia retineret veram fidem,
ne vere et proprie diceretur Ecclesia catholica, dummodo clare osten-
tur eam esse unam eandemque cum illa quae fuit aliquo tempore
universis in toto mundo. »

At ipsum hoc suppositum, ex omni Patrum (*supra*) et conciliorum
sitione (v. g. contra Donatistas), videtur simpliciter negandum :
ne nempe a Deo permitti ut Ecclesia, quae sit una eandemque cum prius

universali, restringatur ad unam solum provinciam. Iam enim multum non essent vera, quae Patres et concilia docent in materia fidei : potius « is sensus perpetuo est retinendus » (D. 1800). — Sic v. g. S. Optatus *de schism. Donat.* (2°; Ml. 11. 941 ss). « Restat ut uno loco sit?... particula Africae?... Et per tot innumerabiles insulas et ceteras provincias, quae numerari vix possunt... non erit? *Ubi ergo erit proprietas catholici nominis?*... Tota est donata terra cum gentibus, *totus orbis* Christo *una* possessio est ». — August. v. g. *et. litt. Petilian.* (III, 108²⁴⁷; Ml. 43.346) : « Ne putes Ecclesiam, quae in petra est, in una parte esse terrarum et non diffundi usque ad fines terrae... A finibus terrae clamat. Non est ergo in sola Africa vel solis Afris ». *De unitate Eccl.* (3°; *ib.* 395) : « Quis possit *singulas* quasque haereses enumerare *gentium singularum*. Si autem Christi Ecclesia canonicarum Scripturarum divinis et certissimis testimoniis *in omnibus gentibus* designata est..., illae singulae in multis gentibus, ubi ista est, non inveniuntur. haec autem, quae *ubique* est, etiam ubi illae sunt, invenitur. » *Ite epist.* 93 (8²⁴⁸; Ml. 33. 333 s); *epist.* 43 (9²⁷; *ib.* 173) : « Multum quidem interest et incomparabiliter distat vel auctoritate vel numero Africae Ecclesia, si cum ceteris orbis partibus conferatur; et longe minor est etiamsi unitas hic esset... comparata ceteris christianis omnibus gentibus ». — Pariter concilia contra Donatistas.

3) Necessitas conservandae catholicitatis *simultaneae* dicenda est, videtur, *theologice certa*, e Vaticano definiente : « Ecclesia... *ob catholicam unitatem... perpetuum* est motivum credibilitatis... » D. 179. Non enim *perpetuum* esset motivum credibilitatis et testimonium irrefragabile catholicitas quae *in praeterito* tantum fuisset catholica, nec « ad solam catholicam Ecclesiam » pertineret. Iure ergo Suarez nota quam improprie catholicitas mere successiva diceretur catholicitas (*Def. fidei*, l. I, cp. 6).

258. COROLLARIUM III. — Quibusnam et quomodo nota applicanda est?

1) Comparandi sunt solum *christiani* coetus, non achristiani : non monotheistae Iudaei aut Mahumetani, nec varii paganorum cultus (Buddhismi, Brahmanismi, Confucianismi, Shintoismi : in quorum singulis sectae sunt plurimae). Si tamen quandoque catholica unitas cum cultibus illis comparatur, argumentum habetur non vi notae, sed directae *transcendentiae* in colendo digne Deo et in lucrandis ad hunc cultum melioribus quibusvis toto orbe pro recta mentium dispositione. (De hoc argumento, plane diverso, cf. in tract. *de Vera Relig.* viam transe-

ntiae : sic August. *de vera Relig.* 3³⁻⁵; Ml. 34. 124 s etc. : cf. RPA, janv. 1910, t. 9, p. 587 ss).

2) Applicatio ne fiat *unius* Societatis christianae cum omnibus collectione, at *cum singulis* : nec v. g. Catholici et Protestantes simul opponantur Orientalibus separatim; nec Nestoriani et Monophysitae, simul Graeco-Slavi adversus Latinos, neque Catholicis omnia protestantium frustra frustorum » (Aug.).

259. SCHOLIA : **Catholice cuncti sentiant et orent.** — 1) *Cuncti* ergo christiani, pro suae caritatis mensura, universalismum prosequantur oratione, oratione, zelo practico : localiter sane singuli debito vacent officio quod eis a Deo fuerit assignatum, at simul mente cordeque mentionem affectusque plurimos dirigant *catholice*. In specie, missionibus dissitis et segregatis christianis omnem ferant opem apostolicam, qui vere volunt ut Patris et Christi « adveniat regnum » amplius imper.

2) *Post communionem* praesertim, anima assurgat ad catholice orantem, ut vere « consentiat » Christo Iesu : cuius Cor vivum, unitum charistice tecum, hic et nunc diligit cunctos, et gratias vult diffundere omnium salutem et sanctificationem in Ecclesia. Quae mens est orationis ad SS. Cor Iesu, et speciatim consecrationis generis humani, in saeculum nostrum XX inaugurari Christo et Ecclesiae placuit relationem et votum in Congressu euch. internat. Amstelodamensi, 1914).

3) *Assuetus catholice iudicandi et loquendi modus* de se valde efficax est conversiones praeparant. — *Separati* enim christiani inde intellegunt mentem minime fieri ex eo angustam quod ad Christi « parvulos » creverit, sed ex adverso dilatari ad divinam normam supra ipsius cuncti amplitudinem : ex illo ergo catholicae mentis universalismo evitari omnem separatismum seu pseudo-christianismi regionalismum, tam si latissimo promoveatur imperio regnoque terreno. — *Neo-pagani* quoque attrahantur, sive quos *internationalismi* absoluti idealismus auxit decepitque, pacificam olim promittens totius humanitatis fraternitatem quam ex ipso naturalismi triumpho sperarunt (Hegel, Tolstoj, Bellantes ad Iesum), at in praxi maximalem egoismi et passionum activityam exacerbans (Karl Marx, Lénine); sive quos propriae gentis idolatria principisve, valde diversa ab amore patriae legitimo debita, ad talem pervertit immoralitatem ut ceteras gentes absque ulla

iustitiae cura conculcent, suamque nationem solam extollant supra omnia et etiam supra Deum eiusque leges.

4) Neutrum Christus docuit, qui et patriae sortem deslevit et « omnem vult homines salvos fieri ». Ecclesiam instituit *supranationalem*, quae sola universos homines uno cultu ad omnium Patrem consociaret fraternae; et sola cunctorum singulorumque officia ita promulgaret universaliter ut debitum patriae servitium non noceret totius humanitati iuribus at faveret; et sola permanentem Gentium confoederationem efficaciter promoveret eamque contra culturam unice materiale voluntatum appetituumque praeservaret, et contra praelia atrocius eximino necessario oriunda ad dominium mundi atque tyrannidem. Iam idem S. Augustinus exclamabat : « Tu (Ecclesia catholica) cives civibus *gentes gentibus...* non societate tantum sed quadam etiam *fraternitate* coniungis ». (*De moribus Eccl. cath.* I, 30⁶³; *ML.* 32. 1336). Idem laudem Ecclesiae catholicae auxilia ad pacem et ad iura in ipsis bellis servanda cunctis populis. (*De civit.* XIX, 17, 23⁵, 24; *epist.* 138, 21⁴; *cf. Fau.* 227⁴⁻⁷⁸; *ML.* 41. 645 s, 655; 33. 531; 42. 447-451).

5) Catholica ergo Ecclesia, si secundum optata Christi reciperetur generi humano praeter salutem aeternam praeberet etiam auxilia sustinendas huius vitae miseras aptissima. Haec, si intellegantur possunt non paucos ad fidem integram attrahere : Newman revera propriam conversionem narrabat per verba S. Augustini incepisse, fortis lecta : « Securus iudicat orbis terrarum », (*Histoire de mes opinions relig.*, Paris, 1866, pp. 181-183; *cf.* Thureau-Dangin, *La renaiss. cath. en Anglet.*, ch. 3⁶; t. I pp. 181 s).

260. Obiciuntur — 1) varii textus *de paucitate electorum*, v. g. *Lc.* 12¹ « Pusillus grex », *Mt.* 7¹⁴ de angusta porta quam pauci inveniunt, 13¹⁸⁻²³ de ager qui est mundus, at in quo e iuncto cum zizaniis semine bono pars solum quarta fructum debitum habet : sufficit ergo ut ipsius agri-mundi pars octava ($\frac{1}{8}$), saltem minor, pertineat ad Ecclesiam; — 2) alii textus *de fide dilabente*, v. g. *Lc.* 48⁸ « Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? »; *Rom.* 10¹⁶, applicans verba *Is.* 53¹ : « Domine, quis credidit auditui nostro? » et (e *Calvino, Inst. chrét.*; *préf.*) *Eccl.* 13 : « Paucorum est veritas, et stultorum infinitus est numerus » — 3) factum, quod revera pauci inveniuntur in Ecclesia qualibet, si ceteros adicias.

Responde, cum Augustino ceterisque Patribus, textus illos notificanti catholici tatis valori minime ob stare, nisi forte accommodati detorqueantur e suo recto sensu (v. g. de *Lc.* 48⁸, *cf.* supra 58³). — 1) Significant enim, multos in terra viatores gratia Dei non satis usuros et culpabiliter non peragräturos salutis viam, licet foris sint intus in ipsa Ecclesia, e legitimo semine orti, at suffocati. — 2) Hinc erit

am amante et attrahente Deo, pauciores semper sunt homines qui gratiae ita erantur ut electi fiant : paucitas autem illa relativa non obstat quin sinceri imam illam Ecclesiam prae omnibus sectis ex eius catholicitate dignoscere ant. — B) Grex etiam revera manet semper pusillus pro voto Christi : qui prae hoc incarnatus et mortuus est, ut *omnibus* salutem obtineret. Quia tamen liberos et non coactos vocat, inde vero multi nolunt audire et credere, ideo m Rege "ad sui Regni vitam evocante *universos*" pauci semper videntur venire proficere : de multis deficientibus amor contristatur.

Iudaei, de quibus proprie Lc. 18⁸ (*supra*, n. 58³) et Is. 53¹ et Rom. 10¹⁶ agunt, ra pauci relative crediderunt hucusque. Attamen messis constanter crevit e cibis : in qua sane succrescunt etiam zizania et scandala, ut praenunciabatur, non sola. Fructus enim vere maturescebant perpetuo, caritatis simul et sapient : palmites tamen Pater steriles *tollit*, fructiferos *purgat*. Ipsi Apostoli prius erati, qui primum increpabantur « stulti et tardi corde ad credendum », dein oleti Sp. S. ita coeperunt loqui ut in omnem terram exierit sonus eorum ». — ergo, ne fias propter imperfectos imperfectior aut desperatus, sed zelo arden- Ita crescas per Ecclesiam, ut in ea cotidie per humiliorem ad Deum caritatem etior evadas christianus, et perfectior quoque per universaliorem erga proxi- caritatem Catholicus.

Catholicitas ergo in morali diffusionis universalitate consideranda est, et rela- ad sectas, non in numero absoluto. Porro, ad hanc extendendam, Christus solum per tres annos insudavit personaliter; sed, per missos suos, illis « usque onsummationem » praesens et coniunctus, laborat : corpus ipsius, et mysticum charisticum, usque ad sanguinis sive effusionem per martyres novam sive per ionem Eucharistiae perpetuam, immolatur cotidie *pro totius mundi salute*.

· THESIS XXII : DE APOSTOLICITATIS NOTA.

Legitimam Christi Ecclesiam notificat Apostolicitas, non doctrina (requisita sane sed obscurior), at ministerii; — I. negative, per materialium Apostolorum successionem; — II. positive, per formalem Collegii Apostolici successionem, i. e. per servatam inter successores Petri et Apostolorum proportionem.

261. PRAENOTANDA : I. Notiones : Ecclesia, eo quod a Christo instituta sit indefectibilis seu in perpetuum duratura (th. V), debet in terris hoc agnosci, at non alia, sed eadem quae per Apostolorum formationem missionem condebatur et diffundebatur.

1) *Apostolicitas ergo originis* est ei character essentialis. Ita patet integro N. T. et ex historia Ecclesiae (cf. th. II), ut nequeat quis logicè reicere Apostolicitatem, nisi simul ipsam Ecclesiae institutionem a Christo intentam denegat; sic v. g. Harnack, ut absque Ecclesia et Apostolatu veniat ad Christum [suae mentis] (supra, n. 35⁵). Non cum his rationalistis directe et per se ponitur quaestio de notis, sed cum credentibus recta intentione quaerentibus ubinam legitima sit Christi Ecclesia.

2) *Apostolicitas doctrinae* est integra professio doctrinae illius, quam Christus suis Apostolis commisit, sub assistentia Spiritus Sancti doctrinam (th. X). — A) Agnoscitur eius in legitima Ecclesia necessitas a cunctis positive credentibus. At ad eam non sufficit ut libri doctrinae sint originis apostolicae, nec ut formulae idem sonent aut etiam eodem sensu proponantur. Nam talis doctrina, etiam positive recepta potest deficere — α) *negative* : si scripta illa et formulae fuerint solae doctrinae pars; — β) *principiative* : si instituerit Christus organum promulgandae doctrinae, quod supprimatur aut exerceatur aut etiam theoretice; v. g. si aliunde certa auctoritas activae traditionis negata aut tollatur, sive ab initio una cum omni apostolica successione (protestantes), sive magis illogice post aliquot saecula, rupto Collegii successorum vinculo unitatis (« Orthodoxi » Orientales). — B) Illa ergo doctrinae apostolicitas, licet sit essentialis character Ecclesiae, nequit et notior quam ipsa Ecclesia; nequit ergo notificare, nisi negative et accidens, nempe contra profitentes se de proseguenda apostolica doctrina non curare, v. g. contra Protestantes liberales. (Cf. th. XV n. 214-217).

3) *Apostolicitas ministerii* est auctoritas ex Apostolis transmissa ad ecclesiae ministerium : i. e. ad docendum, regendum et sanctificandum (n. XI-XIII). Nequit autem aliud transmitti, quam receptum : missio ergo communicet id quod et quale Christus Apostolis contulit.

A) Non sufficit ergo successio — α) mere *administrativa*, etiam si eodem modo exerceatur : v. g. si quis in cathedra episcopali sedeat absque successione, possit esse liquidator *de facto* aut administrator, absque proprio successionis iure. (Tales, ut videbitur, « superintendentes » in theocratismo germanico, aut « Bishops » anglicani); — β) nec mere *materialis* (aut *partialis*), qua missio quaedam conferatur, at per abutentem illegitime mittentis, non qualis ergo a Christo est. (Sic validi episcopi extra collegii apostolico-episcopalis communionem).

B) Requiritur enim, ut missio sit qualis a Christo tradebatur. — Porro Christus instituit missionem Apostolorum collegialiter. Nisi ergo mittens et missus sint in communione cum collegio, nequit esse successio integra, legitima et formalis. — β) *Formalis* ergo *apostolicitas* ministerii requirit ut transmittens missionem recipiensque sint et agant in communione cum ipso *collegio apostolico*.

C) Porro ipsum collegium, ad formalem sui unitatem, requirit non tantum animam omnium perseverantiam (Iudas defecit), nec numerum determinatum (sunt ὁδοδείκται, ἐνδείκται, plures mox, adiunctis Matthia, Paulo, Barthelemy, etc.), sed *Petri praelationem* ut fundamenti, confirmantis et pascentis (th. XIV-XVI).

D) Formalis ergo apostolicitas non datur, quamdiu missio non transmittitur secundum communionem cum Petro vel explicite vel tacite consentiente (et quidem aut pro singulis casibus aut e norma quadam generali).

262. II. *Apostolicitatis nota* : — 1) Ut constet ergo de legitimitate Ecclesiae, sufficit ut pateat de *formali apostolicitate* ministerii. Inquirendum ergo est non de administrativa aut mere materiali unius vel multorum successione, sed de *successione collegiali*, i. e. vel de transmissione semper legitima ex ipso collegio apostolico hucusque, — vel de actuali communionem cum legitimo Petri successore; — vel simplicius directe de ipso *Petri successore*, cum illud solum collegium possit esse legitimum, in quo Petrus successorque communicet (Sic iam, primo post Ioannis mortem saeculo, explicite Iren. III, 3; et mox Tertull. *Praescript.* 36 : infra, n. 297, 299!).

2) Datis ergo pluribus coetibus christianis, qui sibi contradictorie

vindicent legitimitatem et successionem apostolicam, successio logicus prius et etiam *facilius* distinguetur : per eam autem, et ergo posterior legitimitas. De successione enim apostolica constabit — A) vel studendo origini ipsius divisionis, et ergo determinando quomodo tunc ortum est collegii pseudo-apostolici schisma contra apostolicum ; — B) vel inquirendo inter collegia de apostolice disputantia, quodnam lucusque observet relationum proportionem qua Christus Petrum prae ceteris Apostolis distinxit.

3) Nondum hac thesi determinamus ubinam sit aut collegium post apostolicum aut successor Petri, at solum in abstracto momentum illud ad notificandum. Inde vero patet cur necessario, *in notarum applicatione*, summopere referat ut determinetur quis sit, aut ubi, legitimus Petri successor. Nunc praescindimus ab Hierosolymis, Alexandria, Antiochia, Constantinopoli et etiam Roma.

4) *Nota thesis theologica* : — A) Ius et factum apostolicae successionis *definitur* multotiens, v. g. Trid XXIII, 4 (D. 960; cf. Vat. IV, D. 1828); non autem valor ad notificandum. — B) Successio post Petrum perpetua definitur institui *iure divino* (D. 1825) : « Si quis dixerit non esse ex ipsius Christi Domini institutione, seu iure divino ut b. Petrus in primatu supra universam Ecclesiam habeat perpetuos successores A. S. ».

263. PARS PRIOR : Requiritur successio ex Apostolis.

ARGUMENTUM I : **Ex actione Christi** : Ut Ecclesia sit legitima, regimen eius debet esse conforme institutis Christi conditoris et legislatoris. Atqui, secundum instituta Christi, omne regimen in Ecclesia procedit a Deo per ipsam Christi missionem : qui hanc communicavit sensibilibus (externe et publice) selectis Apostolis, ab his dein pariter communicandam. Nulla ergo regiminis auctoritas erit legitima in Ecclesia, nisi Christi missio tradatur publice ab his qui eam ex origine traditam legitime prius receperint.

Probatur per partes : — 1) **Missio divina requiritur** ad exercendam regiminis auctoritatem in Ecclesia. Id contra fundamentalem protestantism positionem theologi catholici solent probare. Et constat revera — A) *ipsa natura rei* : Ut enim quilibet legitime agat nomine alterius, necesse est ut delegationem prius receperit, immediate aut mediate (substituto aut procuratoris), vel ab eo cuius vices gerat, vel ab huius superiori. Nemo ergo legitime reget in Ecclesia nomine Dei, nisi ab ipso Deo constitatur, vel immediate, vel saltem mediate per alios antea missos.

B) *E Vet. Testamento*, ostenditur utraque missionis species : — *immediatae* a Deo pro prophetis (de quorum vocatione cf. v. g. Ex. 3, 6, Ier. 1, Ez. 1); — β) *mediatae* vero, pro sacerdotio et pontificio, ut primam electionem Levi et Aaron : in quorum familiis dein successio communicatur sanguine et aliqua per homines designatione (quae missionem nec instituit nec determinat, sed exercendam defert secundum Dei praecepta). — γ) Quicumque vero sine missione agant nomine Dei, summae maledictioni sunt obnoxii : sive pro usurpato sacerdotio (Dathan et Abiron : Num. 16 et 26; cf. 1 Sam. 15^{22s} de Saul), sive si prophetae, i. e. non a Deo missi (v. g. Dt. 13⁵, 18⁵ : « Interficietur »; c. 14^{14s}, 29^{21s} : « Assumetur ex eis maledictio... pro eo quod locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis »; Zach. 13^{2s}).

C) *E Novo Testamento* : Maledicta e Vet. Test. clare cognoscuntur. — α) adversarii, ad perdendum Iesum, interrogant perfide, quomodo agat, vel accusant quasi in nomine Beelzebub operetur et ergo sit mortis. — β) Apostolis Christus pericula ex absentia missionis nuntiavit et intellegitur : « Attendite a falsis prophetis... : lupi rapaces » (Mt. 7¹⁵); « Ps.-prophetae... seducunt multos » (Mt. 24^{11,24}). — γ) Apostoli ipsi pseudo-prophetas firmiter damnant : v. g. Paulus ad Elymam pseudo-prophetam : « O plene omni dolo et omni fallacia, fili diaboli, inicias omnis iustitiae... ecce manus Domini super te » (Act. 13¹⁰); « Lupi rapaces, non parentes gregi » (cf. 20²⁹, cf. 1 Io. 4¹, Apoc. 19²⁰, 20¹⁰); « Fuerunt ps.-proph. in populo, sicut et in vobis erunt ψευδοδιδάσκαλοι, qui introducent αἵρέσεις perditionis » (2 Petr. 2¹; cf. Act. 7^{9s}). — δ) Ideo exclusio tenebatur : « Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui datur a Deo... Sic et Christus non semetipsum clarificavit » (Heb. 5⁴); « Quomodo praedicabunt, nisi mittantur? » (Rom. 10¹⁵).

2) *Christus divinam sibi missionem a Patre collatam vindicans*, eandem ad Apostolos tradidit, ab his iterum communicandam. — Christi cura, ut legitime a Deo missus agnoscatur, tanta est ut toto modo agendi personali id potissimum videatur intendisse : i. e. ut per testis Testamenti promissiones et per propria gesta Messianitas priusquam ipsa divina filiatio crederetur (cf. *de vera Relig.* : de Christo, ut testis Dei). — B) Missio eadem confertur ab ipso sensibiliter, externe publice, « collegio selectorum, qui inde dicti sunt Apostoli » (th. X). — C) Missio ergo divina ad auctoritatem ministerii, etsi a priori potest per immediatas a Deo designationes vel per mediatas communicari,

determinatur in Christi Ecclesia per mediatas : i. e., sublato levitica successione ordine per carnem et sanguinem, traditur his quos priore depositarii eiusdem missionis eligant (saltem ultimatum) et instituant (cf. supra 151). — α) Christus enim, *sicut miserat eum Pater, misit eos quos elegit ipse* (supra 96), collegio praebens missionem et simul exemplum de modo quo transmittenda erat (cf. infra, th. xxxiv). — β) *Praxis* ergo *Apostolorum* ex illa praxi orta est. Participatio collegii, proponenti Petro, transmittitur Matthiae; ceteris deinde eadem extenditur, consentiente saltem mediate collegio et servata unitate¹. Sic v. g. de Paul et Barnaba (cf. conc. Hieros. Act. 15^{22s}) et de aliis deinceps, v. g. Tit. 1⁵ : « Reliqui te Cretae ut... constituas per civitates presbyteros sicut et ego disposui tibi ». — γ) Successores ergo fuerunt ii quos collegium Apostolicum instituerat, sive totum collective, sive dispersum, at curans de sua unitate seu communione. Nec cuiquam fas erat, ac non Angelo quidem (i. e. sub nullo, etiam immediatae missionis, praetextu) ut sic electis resisteret vel contradiceret in rebus ecclesiasticis (Gal. 1⁸). nemo Apostolos spernat (Lc. 10¹⁶); nemo iuniores eorum successores contemnat (1 Tim. 4¹²; Tit. 2¹⁵). — D) Unde 1 Clem. 42¹⁻⁴ historice refert dogmaticam successionem : « Apostoli nobis Evangelii praedicatores facti sunt a Domino Iesu Christo; Iesus Christus *missus* a Deo. *Christus* igitur *a Deo*, et *Apostoli a Christo* : et factum est utrumque *ordinatum, ex voluntate Dei*. Itaque, *acceptis mandatis*,... *constituerunt* episcopos et diaconos... ». Immo legem successionis promulgaverunt (ibid. 44^{1s}) : « Apostoli nostri, *per Iesum Christum Dominum nostrum* perfecta scientia praediti, constituerunt praedictos, ac deinceps *ordinationem dederunt* ut, cum illi decessissent, ministerium eorum alii viri probati exciperent ». Ordo ergo mediatæ successionis ab Apostoli secundum ipsius Christi instituta, non solum de facto, sed de iure procedit.

264. II. Confirmatur. — 1) *Ex Apostolis* : Cur enim Deo iunguntur per Christum etiam ii, qui prius erant gentiles? Cur iam non sunt solum « hospites et advenae, sed cives sanctorum et domestici Dei »? Cur? Quia « *superaedificati super fundamentum Apostolorum* et prophetarum [Novae Legis] ipso summo angulari lapide Christo Iesu » (Eph. 2¹⁹⁻

1. Hic non determinamus, *quinam* fuerint successores (cf. th. xxxiv, de episcopatu), quomodo ad hierarchiam promoti sint (non vi « designationis », quae forte sit per principem aut per plebis electionem, sed vi ordinationis per manuum impositionem : *de Ordine*).

icipatio ergo Ecclesiae et Christi requirit ut θεμέλιος habeatur collegium apostolicum, non historice solum, sed permanenter, supra petram cinens aedes (supra, n. 177 et 181). Porro collegio Christus ad hunc promissit: « Ecce ego vobiscum usque ad consummationem saeculi » (Mt. 28¹⁸⁻²⁰). Quia vero Apostoli non physice iidem permanent, gloria Christi ad successores in eodem collegio et eodem munere pervenit: *ipsis* Christus adest. « Veritas nobis adiudicetur, quicumque in regula incedimus, quam *Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo* tradidit » (Tertull. *de praescr.* 37; cf. 27; Ml. 2. 50). Haec civitas constanter custoditur, cuius « murus habet θεμελίους duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum » (Apoc. 21¹⁴).

Traditionis itaque documenta primaeva, post tam manifestam Christi Apostolorumque doctrinam et praxim, haereticos propter solum apostolicitatis defectum damnabant. Indubia ergo cognoscebatur illius apostolicitatis necessitas (infra, th. xxxiv, de successione episcoporum). Haeretici ipsi fingunt sibi successionis speciem (secretae, aiunt, et esocretae); at illa pseudo-hierarchia damnatur ut schismatica, quia non communicat cum collegio apostolico.

1) IGNATIUS Ant., v. g. *Trall.* 2², 3¹:

Sine episcopo nihil agatis, sed et presbyterio subditi sitis ut apostolis Iesu Christi. Cuncti revereantur... episcopum ὄντα τύπον τοῦ Πατρὸς, presbyteros autem ἐκδεδωκεν Θεοῦ καὶ ὡς σύνδεσμον (collegium) ἀποστόλων. *Sine his Ecclesia non vocatur.*

2) IRENAEUS, *Adv. haer.*

III, 3¹ (Mg. 7.848): « Traditionem itaque Apostolorum in toto mundo manifestam, in omni Ecclesia adest respicere omnibus qui vera velint videre. Et habemus venerare eos qui ab Apostolis instituti sunt episcopi, et successores eorum usque ad nos... Valde perfectos et irreprehensibiles in omnibus eos volebant esse, quos et successores relinquebant, suum ipsorum locum magisterii tradentes ». — β) IV, 262¹⁸ (Mg. 1053 s): « Quapropter eis, qui in Ecclesia sunt, presbyteris obaudire oportet, qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus; qui, cum episcopatus possessione, charisma veritatis certum secundum placitum Patris acceperunt: quos, qui absistunt a principali¹ successione, et quocumque loco colligunt, rectos habere vel quasi haereticos et malae sententiae, vel quasi scindentes manifeste pro σχισματικούς] et elatos et sibi placentes, aut rursus ut hypocritas...: scitis autem hi deciderunt a veritate... Ab omnibus igitur talibus absistere oportet. Discere oportet veritatem, apud quos est ea quae est ab Apostolis Ecclesiae

totam, — α) Ecclesiam Romanam extolli « propter potiore[m] principatitatem » (III, 3²); et, in III, 11⁸, vocem « principales spiritus » adhiberi versione pro « καθολικά ». — β) ergo, graece, potest supponi « catholica successione ».

successio... Illi enim et fidem nostram custodiunt..., et Scripturas sine periculo nobis exponunt ». Clare ergo, ut nota, proponitur iam tunc successio apostolica γ) Cf. V, 20 (*ib.* 1178).

C) TERTULL. *de praescript.* v. g.

α) 20 : « Apostoli... ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem... ceterae exinde ecclesiae mutuatae sunt et cotidie mutantur, ut ecclesiae fiant; ac per hoc et ipsae apostolicae deputantur ut soboles apostolicarum ecclesiarum... Sic omnes primae et apostolicae, dum una omnes probant unitatem (Ml. 2.32). Iam ergo distinguebatur apostolicitas directa, in ecclesiis quas ipsi se Apostoli condiderunt; et indirecta, per soboles priorum. — β) Ibid., c. 32 (*ib.* 44) « Ceterum si quae [haereses] audent interserere se aetati apostolicae, ut ideo videntur ab Apostolis traditae quia sub Apostolis fuerunt, possumus dicere : eductae ergo origines ecclesiarum suarum; evolvant ordinem episcoporum suorum ita ut successiones ab initio decurrentem, ut primus ille episcopus aliquem ex Apostolis vel apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiae apostolicae... exhibent quos ab Apostolis in episcopatum constitutos apostolici seminis traduces habeant » (Integre legat. v. g. 36 s). — γ) Formaliter ergo apostolicitas successionis in unitate proponitur ut nota. Ex adverso, « omnes haereses nec sunt,... nec recipiuntur in pacem et communicationem cum ecclesiis quoquo modo apostolicis » (*ib.*).

D) Innumera possent afferri testimonia e Cypriano, Augustino, et veterum Patrum traditione. E saeculo II selecta sunt, utpote quae magis ostendant persuasionem primaevam, etiam historice.

3) In hac fide omnes positive credentium coetus consentiunt, Ecclesiam quattuor priorum saeculorum confitentur legitimam atque venerandam. Ipso facto profitentur, saltem implicite, necessariam esse illam regiminis apostolicitatem quam firmissime requirebat antiqua Ecclesia; immo *explicite*, licet invite saepe et illogice :

A) *Orientales* cuncti, vel « orthodoxi » vel monophysitae vel nestoriani, dum praxi et doctrina episcopatum servant, ut Apostolica successio vigeat. Ideo definiebant, v. g. in *synodo Hierosolym.* (sub Dosith. 1672, ερος 10; Michaleescu p. 164 s) : « Ἐπίσκοπος ὡς ἀποστολικὸς διάδοχος τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἐκείνῳ παρὰ τοῦ Κυρίου... ἀλληλοδιαδόχων, ὥσθ' ἐστὶ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. »

B) Ipsi *protestantes*, licet summe infensi hierarchiae, diu non abandonabant doctrinam hanc simpliciter reicere.

α) *Lutherani* : v. g. in *Apol. Confess. August.* (XIV Müller-Kolde, p. 205) « Saepe testati sumus, nos summa voluntate cupere conservare politiam ecclesiam et gradus in ecclesia... Sed episcopi sacerdotes nostros cogunt hoc doctrinae genus, quod confessi sumus, abicere ac damnare : hae causae impediunt, minus agnoscant hos episcopos nostri sacerdotes ». Item, in *Conf. et Apol. C.*

VIII (ib. pp. 62-69; 286-290), non negatur episcopalis potestas, etsi dicitur res-
genda pro norma apostolica (i. e. nihil ob stare valeat arbitrio gubernantium in
terio : « non impediatur iudicia de ullis civilibus ordinationibus aut contracti-
bus, non praescribat leges magistratibus »); at agnoscitur « iurisdictio episcopis
et episcopis, h. e. remittere peccata, cognoscere doctrinam, et doctrinam ab
angelis dissentientem reicere, et impios... excludere a communione ecclesiae...
necessario et de iure divino, debent eis ecclesiae praestare oboedientiam, iuxta
10¹⁶ : Qui vos audit... » (ib. 64). « Habet igitur episcopus potestatem ordinis...
et et potestatem iurisdictionis, h. e. auctoritatem excommunicandi obnoxios
iudicis criminibus » (ib. 288).

Calvinistae, v. g. in *Conf. Helvet. post.* 1562, XVIII (Karl Müller, pp. 200-205) :
Deus semper usus est ministris, iisque utitur adhuc, et utetur porro quoad eccle-
siam in terris fuerit. Ergo *ministeriorum origo, institutio et functio* vetustissima et
a Deo est..., per quos Deus salutem hominum operatur. Unde cavendum
est, ne ea quae sunt conversionis nostrae et institutionis, ita occultae virtuti
Sancti attribuiamus, ut ministerium ecclesiasticum evacuemus... Et quidem,
a initio mundi, usus est Deus... patriarchis... Secutus est Moses cum prophetis...
et hos misit Filium suum... : *allegit ille sibi discipulos, quos fecit apostolos*. Hi
exeuntes in mundum universum collegerunt ubique ecclesias, per praedicationem
Evangelii, deinde vero per omnes mundi ecclesias *ordinarunt pastores atque
doctores, ex praecepto Christi*, per quorum successores hucusque Ecclesiam docuit ac
gubernavit... Nemo autem honorem ministerii usurpare sibi, arbitrio proprio, debet.
Sunt et eligantur electione ecclesiastica et legitima... homines idonei... Et
electi sunt, *ordinentur* a senioribus cum orationibus publicis et *impositione
manuum*. Damnamus hic omnes qui sua sponte currunt, cum non sint electi, missi
et ordinati » (ib. 200-202). Ipsi ergo Calvinistae, licet maxime adversentur hierar-
chiae, tunc saltem agnoscebant necessitatem divinae missionis, quae e Christo
ad Apostolos ad successores legitime et continuo derivaret.

A fortiori, Anglicani multis textibus thesim agnoscunt, dum prosequuntur apos-
tolicitatem suae successionis, praesertim dicti *High Church* et ritualistae.

Disputatur ergo, non utrum debeat apostolicum esse ministerium
ecclesiae, sed ubinam tale detur, seu quinam sint ordinati a Deo suc-
cessores Apostolorum. Adversarii plerumque speculative non negant
apostolicitatem requiri, sed de *applicatione* notae practicae dissen-
tunt¹.

Convenientia rationis theologicae thesim quoque suadet. Deus enim solet, post pri-
mum initium, dona sua per causas potius secundas et constantes transmittere quam per
immediate. Sic mirabilis Providentiae sapientia et benignitas illustrantur. Inde eum
et omnimoda foecunditas in plantis et animalibus, magis vero hominum cooperatio
ipsam personarum cum spiritali anima procreationem et educationem. — Maxime
in eminet Dei caritas diffusiva, dum homo in proprie spiritualibus et supernatura-
liter cooperatur Deo, sive ad modum causae ministerialis in omni Sacramento, sive
clarius in Ordine dum ipsam Christi missionem transmittit et ergo in ipsis sublimio-
ribus eius muneribus continuat. Sic enim homo, *supra* simul ac *secundum* suam natu-
ram sensibiliter et socialiter edocetur ac ducitur ad participandam Dei activitatem, immo

265. PARS POSTERIOR : Apostolicitas ministerii sufficit, seu positive notificandummodo sit formalis, i. e. eandem in successoribus proportionem conservet quam Christus inter Petrum ceterosque apostolos instituit.

ARGUMENTA :

1) **E Christi gestis :** Apostolicitas formalis requirit ut collegium apostolicum perduret, prout a Christo institutum erat, sibi moraliter identicum. Atqui Christus in collegio apostolico praelationem et primatum iurisdictionis promiserat et contulerat Petro. In collegio ergo successorum perdurante, debet inveniri perdurans praelatio et primatus successorum Petri.

Maior e priore parte et e th. V et X liquet. Perpetuitas non intendit physicam eorundem virorum, sed moralis eorundem munerum identitatem.

Minor, praescindens a successoris designatione, probatur th. XI et XVI; successorem non determinat, at impellit ut de eo inquiratur.

A) Statim enim apparet illogismus, si quis collegii apostolici ut talis successionem recipit, reiciat vero vinculi formalis durationem. (Explicitior declaratio in th. XXIV s.)

B) Immo, quo plures simul in collegio multiplicantur successores, magis crescit vinculi formalis momentum. — α) Etenim, ut *proportio* in toto maneat eadem, crescentibus partibus quibusdam, necesse est ut ceterae pariter crescant. Atqui in crescente Ecclesiae arbore, multitudo seu *elementum materiale* in immensum a diebus Christi crevit diffusum est, ac proinde apostolici collegii partes ministeriales multae diffusae sunt, non intrinseca potestate mutata, sed externo et manifeste potestatis exercitio supra orbem universum. Pars ergo praeeminentia primatus, seu *formale* in collegio principium unitatis debet non intrinseca potestate sed *externo et manifesto supremae suae unificationis potestatis exercitio proportionaliter* crescere et diffundi, seu distinctius innotescere coram universo orbe. — β) Figuras Dominus elegit de tunc incremento pro Ecclesia, v. g. e grano sinapis ad arborem, e pusilla grege ad ovile quo omnes oves sub uno pastore adducantur, e primo fundamento ad amplas aedes Templi novi, etc... Nisi ergo propor-

ad procurandum supremum eius finem ex universo orbe nostro, non solum inter coaevos sed ad omnes posteros : « Dei enim sumus συνεργοί — secundum donum gratiae Dei... innotescat principatibus et potestatibus in caelestibus per Ecclesiam, — donec formetur Christus, — donec occurramus omnes in unitatem fidei... in mensuram aetatis plenitudinis Christi » (1 Cor. 3^s, Eph. 3 et 4, Gal. 4th). Messes successivae maturescunt cunctae e primis pro prima messe seminibus : ad ea ergo fructuum abundantia iure specialius refertur, et, pro respectiva foecunditate, successoribus (supra, n. 123).

s decursu saeculorum servarentur, tunc mutaretur divina e Christo institutio. — γ) Data ergo singularum partium extensione et explicitione qua perpetuae differentiationes magis patent, minime quaeum est in Evangelio et Patribus, num singularum partium vel mensuratio absoluta remanserit eadem et fixa; sed determinandum utrum partium *singularum relationes ad invicem eadem proportionem* exprimantur. Ut enim grex multorum millium semper a pastore regatur, necesse est ut auxilia plura pastori praestentur. Auctoritas, quam Duodecim ante Pentecosten inter fratres centum et viginti habebant, requirit proportionaliter, postquam successores singuli de his hominum millibus curant, ut praeeminentia extensioni concreseat simul cum ea evolvatur; a pari, auctoritas Petri, seu proportionatus prius inter Duodecim exercendi, nunc inter centenos multos successores. — ζ) Quicumque ergo noverit (vel a posteriori ex historia, vel sola Scriptura) intentam a Christo vitalem Ecclesiae evolutionem, ignoret ubinam sit Petri successor, confitebitur externam dignitatis visibilitatem et muneris efficaciter unitivi manifestationem debuisse tum crescere: unitatis enim ecclesiasticae principium in Petri successore debebat per totam crescentis Ecclesiae vitam historiamque proportionaliter dilucere.

Ad hominem, nota sic revera claritatem dignitatis episcopalis et status Romani succevisse absolute (at eadem proportionem) per tota saecula, quibus communi consensu omnes hodie adversantes christianorum coetus legitimam Ecclesiam agnoscunt eandem et indivisibilem, i. e. per quattuor aut septem priora saecula. Unde iam habetur argumentum ad hominem de legitimitate et necessitate vitalis evolutionis, dummodo easdem proportionem servet in ministeriis Ecclesiae iure divino institutis.

Notam vero exinde patet fore positivam, quia unus erit Petri successor legitimus, connotans ipso facto facile observabili legitimum collegium postapostolicum et legitimam Ecclesiam.

Providentia Dei. ubi praesciebat plura inter se adversatura collegia, ut se dicerent succedere apostolico, num satis animarum doctrinae salutis providisset, si fideles inter illa legitimum distinguere non possent? Determinatio autem e Petri successione aptissime et legitimitatem authentici collegii apostolici et Ecclesiae distinguit.

§ 266. Obiciunt: — 1) Deus ergo a priori prohibetur, ne ullam det missionem inter hierarchiam. — **Resp.:** — Nulla erit missio praeter hierarchiam, i. e. —

A) *contra hierarchiae institutionem et potestatem regiminis, conc.*: Deus mini prohibetur, sed promisit fore ut nunquam periret hierarchiae institutio : nunquam ergo malum supra eam praevalebit ut immutari debeat : ad hoc enim praeceperat ipse adest cum collegio « usque ad consummationem » (*supra* th. V); — *contra hierarchas quosdam, qui digni sint reprehensione, subd.*: missio prophetarum dabitur, quae personas et munus disturbet, *neg.*: quae personas moneat ea ducat ad dignitatem muneris observandam, *conc.* (v. g. S. Cath. Sen.) : ac in proprie missio non contra hierarchiam est, sed in auxilium eius (cum maxime prophetarum abnegatione).

2) **Instant.** Charisma saltem propheticum vetatur. — **Resp.** : Minime. Non enim obstat apostolicae successioni, nec vicissim. De se enim non ad potestatem regiminis et ordinis (seu ministerii) ordinatur a Deo, sed ad vividiores divinae revelationis manifestationem. — A) In *Vet. Test.*, *nabi* essentialiter erat praedicator « os Dei », at non per se sacerdos. (Cf. v. g. Gen. 20⁷ de Abraham; Ex. 41¹ Num. 23¹²⁻¹⁷; Is. 6⁴⁻⁹, Ier. 15¹⁵⁻¹⁹, Ez. 3¹, 4-6, 10⁸, 46-49; Lc. 24⁴⁹ : « Vir propheta potens in sermone ».) Missio prophetarum per accidens solum consociatur praedictionibus de futuris (in signum missionis), sive revelationibus novis. Charisma ergo propheticum minime obstat sacerdotali institutioni (cf. Deut. 18¹⁻⁸ 10) immo nullum conferebat ius ad sacrificandum, nec etiam ad interrogandum ritualiter Deum (per Urim et Thummim), nisi per accidens eveniret sat raro, ut prophetiae donum a Deo homini iam prius sacerdoti aut etiam pontifici tribueretur.

B) In *Ecclesia*, nulla oeconomia nova exspectanda est, nulla revelatio universaliter obligatoria post clausum depositum; at privatas Deus potest addere revelationes, in auxilium vel privatorum vel regentium. Porro missio illa de se nullius ius confert ad regimen aut ad liturgiam, nisi charisma propheticum detur alii successori Apostolorum aut presbytero, atque debet *probari signis*. Quorum primum est (negativum, sed essenziale) ut propheta Deo non contradicat, prius et contra praecipienti tum fidem integram per Ecclesiam tum oboedientiam sub huius regimine. Certo ergo non sequitur Dei missionem « perturbator pacis », qui « destruit et non aedificat ».

C) *Discretionem spirituum* gesta hominum ita observentur et diiudicentur secundum Dei sapientiam et Providentiae praxim perpetuam : facilius inde apparebit Apostolicitatem successionis non ob stare talibus ex Deo completivis et salutiferis missionibus, sed eis favere earumque discretionem. — α) Revera, licet charisma illud prophetiae sit minus necessarium in Nova Lege, quae sacerdotium et successionem apostolicam non sanguini reservat sed vocatis undique selectisque libere committit, nullibi tamen adeo frequentes et quasi perpetuae recipiuntur missiones charisma prophetismi, quam in Ecclesia catholica quae Apostolicae successionis auctoritatem maxime illustrat, sed suo loco proprio, i. e. in auxilium et progressum salutis civitatis maioris et extensioris catholicitatis, in perfectiorem unitatem dilectionis quae apostolicae auctoritati subdatur, et plerumque sub aptis distinctisque signis heroicæ virtutis. — β) Qui autem magis Catholicam impugnant, quasi hierarchiam charismatibus prophetismi viam liberam oppressiva clauserit (v. g. protestantes praesertim liberaliores, Harnack, Sabatier), iidem sunt qui hodierna quaelibet prophetismi charismata, prout ab Ecclesia catholica in innumeris Sanctorum vultu post severa iudicia authentice promulgantur, a priori contemnunt. — γ) Prop

charismata vera, maiora minorave (cf. S. Th. 2. 2 q. 173⁴), plerumque agnoscuntur a iis qui humiliter subditeque inter magnas difficultates incipiunt ac constanter promoveant opera quae posterius praeclare fructificent A. M. D. G et ad salutem futuram. (Cf. dicta S. Ignatii de familiarum regularium conditoribus).

7. Conclusiones e sectione I generales : — 1) *De complexu notarum* IX haec promulgabat (1864) : « Vera Iesu Christi Ecclesia *qualiter nota*, quam in Symbolo credendam asserimus, *auctoritate divina* constituitur et *dignoscitur* : et quaelibet ex hisce notis ita cum aliis coniungatur, ut ab iis nequeat seiungi; hinc fit, ut quae vere est et dicitur catholica, unitatis simul, sanctitatis et apostolicae successionis praerogativa debeat effulgere... Nec alia est Ecclesia catholica, nisi quae super Petrum aedificata in unum connexum corpus atque compactum testimonio fidei et caritatis assurgit » (D. 1686).

Figura Ecclesiae iam ex hac praevia notarum doctrina ita delineanda qualis *debeat esse* ex intento Christi, ut votum studentibus inflammaret ad ipsam quaerendam et inveniendam et amplectendam. « Pulchra sunt genae tuae » i. e. caritas tua (S. Thomas, in *Cantic.*, cp. I. v. 3) : totis enim viribus amanda est in humili servitio sponsa illa, quam ipsi Patri diligendam Christus oboediens crucis morte generavit. *Quaeratur* ergo et vera Ecclesia et veritas de Ecclesia. Si enim eam diligenter investigaveris, etsi praesentem nondum cognoveris quam diligit anima tua, aliquando invenies eam et tenebis, nec dimittes. Nam adducet te Rex in cellaria sua : tunc exaltabit et laetabitur spiritualiter tuum in Ecclesia divinitus (*Cant.* 1). Pro sapienter attentis et diligentibus in Spiritu S., notarum applicatio ita superexcedet quidquid prius speraverant, ut « nullam unquam habere possint iustam rationem mutandi aut in dubium fidem eandem revocandi... Etenim altissimus Dominus... eos quos *de tenebris transtulit in admirabile lucmen* suum, in hoc eodem lumine ut perseverent, gratia sua confirmat, non deserens nisi deseratur » (Vatic. III, 3; D. 1794).

SECTIO II.

De notarum applicatione.

PRAENOTANDA GENERALIA.

Explicata vitali evolutione Christi et Ecclesiae, intellegitur quomodo hodiernae Ecclesiae identitas cum primaeva non excludat, sed requirit multa incrementa non solum corporis, sed et intellegentiae ac grae exercitae (Vat. III, 4; D. 1800).

268. I. Identitati non obstat evolutio vitalis. Ecclesiam legitimam, si hodie conferatur cum primis saeculis, debere *in substantiali identitate* eadem societatis vitaeque manifestare evolutiorem speciem, et quidem multis rebus, iam a priori certum est pro omni prudente (cf. Gibbon *The faith of our fathers*). Incarnatus enim Dei *Logos*, in similitudinem hominum factus, accommodabat se, in omni re externa, consuetae hominum condicioni et legitimis vel indifferentibus temporis locique usibus atque adiunctis. Crescebat ergo et confortabatur, habitu inventus homo, tentatus quidem per omnia, ut et infirmitatibus nostris posset compati; idemque perseverabat, parvulus primum ac dein adultus.

Ecclesia pariter una eademque apparebit, antiqua et hodierna, in qua non aliud discrimen erit, quam a puero ad adultum : i. e. eadem evoluitur, crescens — 1) *corpore*, — 2) *mente*, — 3) *exercitio factum*.

De sponsa enim, ut de sponso, vere dicitur : « Puer autem crescebat et confortabatur, plenus sapientia : et gratia Dei erat in illo... Percipiebat *sapientia* et *aetate*, et *gratia* apud Deum et homines » (2^{40,52}).

Non ergo proprie dogmata evolvuntur, sed Ecclesiae intellectus cum aetate maturescit et proficit « in mensuram plenitudinis Christi » (Eph. 4¹³).

1) **Corpus** sociale adultae iam Ecclesiae crevit “ aetatis ” processu (supra, n. 265¹⁰).

2) **Mentis** « *sapientia* » veritates magis penetravit. — Ecclesia enim
A) doctrinam, primitus receptam in infantia, maiore *reflexione* personali propriam sibi fecit, *analytice* determinavit, eamque magis propria experientia ceterisque scientiis *contulit*.

) Progressive ergo *integrat* religionis doctrinam revelatam in univalem et scientificum cognitionis humanae thesaurum. Non confundit eam, at potius *distinguit*, « duplicem ordinem cognitionis, non solum principio sed obiecto » (Vat. III, 4; D. 1795). Sed simul distinctum utrumque consociat, excludens dissensionem quamlibet certam : fides enim rationem ipsam ad sublimiora ducit, transcendendo at non offendendo, inchoato et evoluto intellectu cognoscentis unius. Nam eidem homini innotuit, « quod Deus, qui mysteria revelat et fidem infundit, ... rationis lumen non deficit » (*ib.* 1797). Ideo « ratio, fide illustrata, ... aliquam Deo dante mysterium intellegentiam eamque fructuosissimam assequitur » (*ib.* 1796).

) E scientia autem perfectiore, *lingua* efformata est multo aptior, purior, determinatior et usque ad minutiora strictior. De veritatibus ergo, quibus Deo immutabiliter inspiratis, quaedam in aetate iuniore festinationes et precipitum etiam piorum expressiones et formulae vel etiam hypotheses philosophicae possunt posterius agnosci imperfectae, imperitae, inaccurate, incongruae, immo, si interpretatio fieret pro hodierno linguae usu ineptioris, falsae (Cf. August. in *Ps.* 54, n. 22; *MI.* 36. 643) : iudicandae sunt pro significatione et intento illius temporis, non nostri. Revertitur mente “ praenotandum ” in *Exercitiis* : « Bonum christianum aptiorem esse debere ad salvandam propositionem proximi, quam ad eam condemnandam. »; Progressum omnium saepe novi errores hominum promovebant, quos dogmatice confutatos Ecclesia damnabat. Innotuit deinde disputatione, reflexio magis animadvertit et confirmat eas connexiones *explicitationum*, quas *vita* pro adiunctis evolvebat; quibus, mox illas potissimum aut fere solas commemorat, historica consuetudine iure habita ut relative secundaria.

« Gratia apud Deum et homines » diutius animavit Ecclesiam. Deo *exercitium reflexive conscium vitae theandricae* ei factum est : — *magis assuetum*. Iam enim non novitas rei praeeminet; sed *habitus* per saecula acquisiti valde prosunt — α) sive ad *singulorum* vitam spiritualem augendam et sacramentorum praxim melius exercendam, et frequentiore confessionis usu (sicut, in vita materiali, id quod olim rarissimum erat etiam inter ditiores, factum est multo communius, vero cunctis progressu); — β) sive ad *totius Ecclesiae* pietatem, per devotiones “ dogmaticas consequenter manifestandam et fovendam. — inde *facilius*. Iam cessavit illa primae activitatis miratio et immotio relativa, quae vel aptitudini facultatis vix audeat confidere, vel de ea praesumat ut a quibusdam phantastica imaginatio pueriliter

pro re certa recipiatur. (V. g. millenarismi aut montanismi exaltatio nonnisi inter propiores aetati puerili sectas vigere potest, vel primitus vel etiam nunc inter rudiores.) Cognoscuntur enim experientia realia et limites, auxilia et obstacula, pericula pusillanimatorum temerariorum.

— inde *aptius ad progressum*. Iam enim attentio non requiritur rudimenta, quae ex consuetudine ad subconscie ordinata reducuntur. Dirigi ergo potest formaliter explicite ad progressum, praecavendum tamen, ne essentialia consuetudine vilescent aut inattente neglegantur pro superfluis et curiosis

— *magis liberum simul et magis ligatum*. — α) *Experientia* enim extensior ligat, seu non permittit ut innocenter eadem spontaneitas ingenuitas habeatur, quas in parvulo rectitudo animi inexperta exarsabat. — β) At ligamen stringitur ex acquisito illius intellectus incremento cognitionis, quae unicum est pignus et ontologicum fundamentum *libertatis*. Crescit ergo vera libertas, dum strictior disciplina ordo praecavet profusam virium dispersionem, easque magis seriatim sociatque ad universale bonum.

— *magis societati simul et singulis personis accommodatum*. *Societas* enim antiquior assuescit ut e faciliore membrorum aduoluntate activitate multo plus proficiat et acquirat, et singula ad socialis unitatem vitamque diligentius referantur. Ecclesiae thesaurus socialis (communio Sanctorum) per saecula multo ditior factus est, non sane essentialiter (quia infinita semper merita Christi), sed in applicationis aptitudine (per actualement catholicitatem, quae *ubique* illius thesauri nummulum per sancta fructificantium opera emittit) : ditior ergo, non secundum *internas* gratias unicuique semper directe oblatas, sed secundum *externa* auxilia multo plura, quae naturam sensibilem connaturaliter multum iuvant ad internorum receptionem usumque. — *Singulis* enim membris auxilia fiunt pura, maiora, viciniora, promptiora, magis proportionata et e divisione laboris efficaciora.

— ideo *magis specificatum* in relationibus membrorum mutuis, cuiusque natura. — In ipsa *hierarchia* Apostoli ipsi, primum soli, non sibi diaconos instituerunt; dein, per episcopos, prophetas, presbyteros, doctores, evangelistas, pastores, procurabant efficacius sui ministerium exercitum, seu — “ *iuncturam subministrationis* ” — *specificatiorem* (Quae non necessario singulae ad esse et essentiam Ecclesiae pertinebant, sed ad « melius esse », pro data tunc fidelium quantitate : « murmur » fieret, nec « despicerentur » quaedam membra, nec pau-

eret « derelinquere verbum Dei » Act. 6^{1s}.) Connaturale ergo est
ostris diebus post multa saecula, in ipsa hierarchia ac praeter eam
 s singulorum specificetur magis et ad propria determinetur.

n (servata proportionis analogia), connaturale est, ut volentes consilia pro-
 vel etiam diversae *familiae religiosae*, in Iesu Christi vita, non omnia simul
 ola indeterminate omnes singillatim intendant imitari; sed magis, decursu
 orum, eligant sub lumine Spiritus Sancti determinatam exemplorum speciem,
 prosecuti pro humana infirmitate ad cetera melius quasi manuducantur
 Christi pernoctantis in oratione, expiantis, paupertatem amplexi, praedi-
 redimentis, oboedientis beneplacito Patris ex interna caritate, aut per Matrem
 usque dona elargientis, etc.).

n *laicorum* zelus, de se non solum optandus, sed obligatorius est, et valde
 . *Magis dirigitur*, post saeculorum decursum, sicut et ipsa hierarchia, cano-
 tegibus : non ergo propter suspicionem, nec ad libertatem restringendam,
 el conatus uniendos, secundum finem undequaque collaborantium communem
 el pleniorum et ergo foecundiorum unitatem mentium et cordium, ad “ unani-
 dilectionem ” : unde cognoscat mundus, quia « discipuli sunt Iesu », et
 m Pater misit ». Etiam extra Ecclesiam, amplior et connexior vitae moder-
 omplexitas plerumque individualismum comprimit pro colectivo societatis
 in industria vel commercio, et in ipso exercitu vel in militari navium classi,
 efficacitas multum augetur, dummodo singuli tamen suo loco adlaborent (sub-
 laboris).

le tandem exercitium illud vitae theandricae socialiter dirigendae
 hit his, qui pro Deo praesunt instrumentaliter, *responsabilitatem*
 nam, non maiorem proprie (cum et prioribus olim tota Ecclesiae
 que futura sors commissa sit), sed *manifestiorem* « coram mundo
 angelis et hominibus ». Sicut enim is, qui totum suae gentis exer-
 cuit, gravi semper responsabilitate oneratur, eo tamen manifes-
 quo ampliores copiae, maxime ergo ubi omnes universaliter ad
 in inscribuntur, sic (et a fortiori) is qui totum Christi gregem pascit,
 dilatatetur semper ovile unum et ad plures se extendat oves. — Con-
 taliter ergo, attentiores in Ecclesia Dei Regno « cives sanctorum »
 indius sentient, quid grati animi erga singulos, quos Deus ad
 us duces eligit sui praeliantis visibiliter exercitus, debeant deferre :
 amoris, gratiarum actionis, *compassionis* simul et venerationis
 forti animo quo tantum onus susceperint); ac inde quid orationis,
 actionis, attentaeque curae ut « qui praeest in sollicitudine, cum
 io hoc faciat et non gemens ». Filialis tamen illa ad praepositos
 sitio nequit servilitatis accusari. His enim debetur qui « pervigilant
 rationem pro animabus reddituri » : quoniam « iudicium durissi-
 his qui praesunt, fiet » (Heb. 13¹⁷, Sap. 6⁶). Maius ergo forte,

quam superbiae, periculum pro eis timeatur pusillanimitatis. At etiam excusentur. Navis enim, in qua Iesus dormit, certo nec in procellas peribit. Humana tamen navarchae anxietas potest vivum commoveri, ubi suae curae scit sentitque commendari non solam in Iesu incolumitatem invictam sed visibiliter ac patenter singulorum omnium per mare itinerantium. Pro illo ergo, qui factus est "piscator hominum" et caelorum claviger, multum ora, compassus.

269. II. Obiciunt multi protestantes mirationem Petri et Pauli, si rarent super terram, de sorte successoribus facta. — **Resp. :** A) Deneges omnino hypothesim qua Apostoli, his cognitis, pos simul ignorare incrementa Ecclesiae quantitativa debitamque exinde regimine cultuque proportionem. — B) Revera tales hypothesen ad mirabilia facile ducunt, etiam in naturalibus. (Sic Voltaire in "Candido" aut de Tullia ad aulam Ludovici XV recepta). At quid inde proba nisi progressus? — C) Apostoli, sub lumine Spiritus S. internum cu que rei sensum edocti, agnoscerent in immensa corporis extensione identitatem vitae et partium proportionem, mirabilem ergo Deum operibus supra expectationem : ideo, sicut nec gloriam resurrectionis antea praeviderant et tamen laeti praedicabant, sic et nunc effectus diuturnitate et perfectione supra spem valde excedere laetarentur servatam absque innovatione essentiam alacres evulgarent¹.

270. III. Ecclesiae ergo condicio hodierna praevaletne antiquae?

1) **FIDELES HODIERNI** magna certe donantur gratia, dum testes sunt evolutionis Regni Christi. Sicut enim iuxta crucem plenior de Iesu cognitio Magdalenae praebebatur quam pastoribus ad cunas, sic in corpore mystico, dum iam non in infantia colitur, sed aetate adulescentiae.

Regem enim in mysteriis multo pluribus vitae, non solum in viduae sed socialiter extensae ad Sponsae corpus mysticum mirantur successive, secundum historiam et etiam simul secundum mentes diversa, absconditum, praedicantem, patientem, gloriosum..., at semper *amantem*. Attentis ergo multiplicantur, decursu saeculorum, di-

¹ « Die weit verbreitete Vorstellung, die Päpste hätten vom dritten Jahrhundert an zum Vatikanum unablässig darauf gesonnen, ihre Macht und Ansprüche zu vernebeln und die dazu gehörige Lehre auszubilden, hat eine falsche Legende geschaffen; denn es ist vielmehr umgekehrt auffallend, wie unbekümmert die grosse Mehrzahl der Päpste mindestens bis zu Gregor VII., aber nicht wenige Päpste auch noch über ihn hinaus gewesen ist. *Automatisch wuchs ihre Macht* [ex interna vita], aber sie achteten nicht darauf » (Harnack, Pr. Akad. W. 22. XII. 1927, p. 439, nota 1).

gnaque divinae erga cunctos singulosque caritatis. Exinde cognoscior fit eis Christus vivens. Itaque student *historiae*, non propriosioritatis causa, sed praecipue pietatis : ut *gesta Dei* in mundo et eciatim *gesta Christi per Ecclesiam* contemplationi faveant ad amorem, doceantque animam vias Dei. Anima enim, dum has vias discit *ad seipsam* ab origine et nunc et in aeternum, *sive ad totum humanae naturae genus sociale*, magis miratur activam omni tempore actionem Dei usque ad proprii Filii traditionem. Confessa autem suam amore divino creationem et concorporationem Christo, quomodo eacem denegaret *cooperationem*, ut iuvetur in mundo divina philanthropia? Ex hac enim cor Christi a nobis, sibi Spiritu dilectionis consoctis, expostulat *messes* parari et *multiplicari* operarios in Ecclesia ad *aeternum*.

Contemplati ergo *providentialem* seu transsaecularem divini ordinis in mundi evolutione unitatem, et sic pessimismo de suis temporibus quolibet validiores, experiuntur dignitatem suae ad Ecclesiam participationis christianae. — Ex ea enim, vitam divinam non solum participant passiva receptione, sed vitaliter reagendo diffundunt; sive directe per liberorum generationem, sive directe per spiritualem munditatem. — Inhabitati enim a vivificante Spiritu Christi, huiusque umbra effecti, non solum « pro Christo legatione fungimur », orantes et docentes aut ignem mittentes caritatis; sed etiam « adimplemus quae desunt passionum Christi, in carne [nostra], *pro corpore eius quod est Ecclesia* » (Col. 1²⁴). — Propius sane ad illam efficaciam coniungimur cum determinata membrorum parte (i. e. coaevo-orum; et quidem, tali regione, ministerio, dioecesi aut familia religiosa); unitatem tamen foecunditatemque *totius* organi ipsiusque corporis movemus aut prohibemus pro libera nostrae cooperationis mensura.

¶) ECCLESIAM ergo num participamus hodie *ontologice perfectiorem*, quam tempore Apostolorum? Perfectiorem ex ipsa essentia principii originis, quod est Spiritus S., *nego*; ex vitali eiusdem principii evolutione per membra, *subdistinguo*. Glorificatio, quam Deus ab humana recipit, aucta est *principiative, nego* (humanitas enim Christi ab initio perfecte, qua primum Ecclesiae membrum, Patrem clarificavit); *communicative : subdistinguo : extensive, concedo*, (nam multo plures imitatores Christi »); *intensive, subdistinguo : si solum consideretur vivens Ecclesia*, seu praecisive qua super terram, *nego* (Nam intensitas vitae B. M. Virginis supra sanctos ab initio excelluit; nec ulla lex

regularis adest de vitae intensitate, etiam huiuscemodi); si *integre* consideretur Ecclesiae complexus, prout vere *in caelo et in terra* vivificatos consociat, *concedo*. Illa enim *intensitas* vitae *in caelis* nunquam potest imminui, semper vero augetur: nam ipsa temporum evolutione novos addit caelicolas; *et in ipsa terra*, succrescit foecunditas vitae nunquam exhausta. Dum enim multiplicantur missae, sanctificationes, virtutum actus, seu *termini* Spiritus deificantis in aeternum necessario completur opus divinum et maior procuratur *gloria Dei*.

271. IV. At cognitio de Ecclesia estne melior nostra quam Apostolorum?

1) Distinguantur multi respectus. — A) Cognitio *abstractiva*, formulae definita, analytice per studium et discursum aucta, *transeat*; — B) *intuitiva* (saltem de multis), vitaliter synthetica et immediate experientia *negotio*.

2) Quatenus vero est simpliciter *perfectior*? Non e mere naturalibus iudicandum, sed e supernaturalibus etiam. — A) Inde ea fides absolutius praecellit, quae magis *caritate* informatur. Beatus enim proclamatur Thomas, qui vidit et credidit; *beatiores* autem qui *non viderunt* crediderunt (Io. 20²⁹, 1 P. 1⁸). Item beatus venter, qui portavit Iesum, quin immo beati, qui *audiunt verbum Dei* et custodiunt illud. Melior ergo de se laudatur in terris fides in qua sine visione caritas magis abundat. — B) Quoniam vero « beatius est magis dare quam accipere » beatitudo propter cognitionem Ecclesiae praecipue *e donis* commensuranda est, quae quis pro Ecclesia obtulerit. Porro Apostoli — a) non solum sua seque impenderunt (Alii multi dicere possunt: « Relinquimus omnia, et secuti sumus te » usque ad effusionem sanguinis); — b) sed ad hoc vocati sunt *specialiter*, ut tota Ecclesia ab ipsis edoceret, nec aliquid in ea aut pro ea posset Deo offerri, nisi ex eorum fide et doctrina (supra 123³). Ex hoc transcendit eminens Apostolatus cognitio et gratia.

3) Proinde tempore nostro possumus *distinctiora* cognoscere, at iam non aequae *praegnantia*. Ad rem S. Thomas (2^a-2^{ae} q. 1⁷, 4^m) :

A) « Illi qui fuerunt propinquiore Christo, vel ante sicut Ioannes Baptista, vel post sicut Apostoli, *plenius* mysteria fidei cognoverunt »; at non necessario explicitius: « In fide Providentiae includuntur omnia, quae temporaliter a Deo dispensantur ad hominum salutem, quae sunt via in beatitudinem... Quantum ad substantiam articulorum fidei, non est factum eorum augmentum per temporum successionem quia, quaecumque posteriores crediderunt, continebantur in fide praecedentium ».

rum [i. e. V. T.] licet *implicite*; sed quantum ad explicationem crevit *numerus* iculorum : quia quaedam explicite cognita sunt a posterioribus, quae a prioribus cognoscebantur explicite ». — B) Ratio est haec (ib. a. 2.) : « ex parte ipsius creditae, obiectum fidei est aliquid incomplexum, sc. res ipsa de qua fides habet; [at] ex parte credentis, obiectum fidei est aliquid complexum per modum enunciabilis.. : actus autem credentis non terminatur ad enunciabile, sed ad rem ». — C) At, in genere, sola « visio patriae erit Veritatis Primae, secundum quod in se (1 Io. 3), et ideo visio illa erit non per modum enunciabilis sed per modum similis intelligentiae; sed per fidem non apprehendimus Veritatem Primam sicut est in se ». — D) In specie ergo *concludas* : *Apostoli*, licet in terris nondum ad visionem patriae pervenerunt (seu « ad Veritatem primam secundum quod in se est ») multis tamen directe et propius accesserunt, dum « contrectaverunt de Verbo vitae » (1 Io. 1¹⁻⁴); *nobis* autem per enunciabilia « annuntiabant, ut et nos societatem haberemus cum eis »; i. e. aperiebant nobis « *accessum per fidem in gratiam vitam, in qua stamus et gloriamur in spe gloriae* » (Rom. 5²). Cognitio ergo eorum vitam praecessit et introduxit, accipienda, imitanda, laudanda sicut in caelo et in terra.

2) Praenotandorum illorum doctrinam conferas cum thesi de Apostolice vite eiusque corollariis. Inde quasi corollario, tota doctrina clarescet de *editione activa* : quid legitime cognitio fidei accipiat per magisterium ecclesiae, et per doctorum studia, et per fidelium consensum praximque (ib. n. 400).

THESIS XXIII : DE NOTIS ECCLESIAE CATHOLICAE APPLICATIS.

Ea, quae hodie a cunctis dicitur Ecclesia Catholica, est una sanctificans catholice orbem ex Apostolis : agnoscenda ergo est ut legitimus Christi Ecclesia.

272. PRAENOTANDA : Catholicae cur primum notas Ecclesiae applicet, iam S. Augustinus declarat (*De util. credendi* 7¹⁹; Ml. 42. 78) : « Fac nunc primum quaerere, cuinam religioni animas nostras purgandas instaurandasque tradamus : procul dubio a catholica Ecclesia sumendum exordium. » Ubique enim cognoscitur et impugnatur. Dilemma ergo statim solvendum est : aut est ipsa vera, aut praecipue obstat cognitioni Ecclesiae verae.

273. PARS I : Unitas notificat Catholicam hodiernam :

I. Negative. Adest enim ea saltem unitas, sine qua non posset legitimus sperari Ecclesia.

1) *Professae fidei* unitas patet : — *de iure*. Nam vindicatur in ea et exercetur constanter auctoritas magisterii vivi, cui omnes debent sub poena exclusionis subesse docibiles. — *de facto*. Nam toto orbe si quis respondeat “ Catholicus ego sum ”, iam non dubitatur de fidei eius; reiiciens quamlibet fidei communis particulam reicitur excommunicatione; ipsi adversarii impugnant unitatem illam eo quod de dogmatibus “ transigere ” nolit. — Illa tamen unitas usum et valorem proprium rationis, ratiocinii et scientiae, nec impedit, nec laedit, at potius vehementer protegit et propugnat, damnato omni fideismi aut traditionalismi aut illuminismi errore (inter separatos tam frequente). Immo permittit ac promovet omnem studii libertatem etiam in re theologiae dummodo divina auctoritas ne indirecte quidem laedatur. Vere ergo apud eam extrema conciliantur, pleno axiomatis sensu : « In necessariis unitas... ».

2) *Publica membrorum sub uno regimine communio* patet etiam.

A) *Collegium enim episcopale* in Catholica, ex omni lingua et populo congregatum, constat unum esse per universum orbem tum *inter se* tum *ad regendas fidelium animas*, ad eundem finem, per eadem media secundum eosdem canones, sub uniente *Episcopi Romani* regimine. Praescindendo enim nunc ab origine divina Pontificatus Romani, eius auctoritas *de facto* (et saltem secundum ius ecclesiasticum Catholicae)

esiae) intendit et operatur plenam monarchici regiminis unitatem imperati per electionem successorum).

Subditus quicumque, sive privatus sive dignior (in ecclesiasticis et in temporalibus, v. g. Nestorius, Henricus VIII aut Napoleo I), si obedientiam deneget et « Ecclesiam non audierit », fit in praxi « sicut iudeus et publicanus ».

Unitas essentialis in cultu ex utraque alia sequitur. — A) Idem est officium et eadem sacramenta per universum orbem, cum iisdem fidei orationis formulis essentialibus; — B) absque tamen mechanica unitate, cum apte ritus et caerimoniae accidentales differant, pro rectorum utilitate i. e. “propter homines” melius iuvandos.

4. II. Positive tanta est unitas in Catholica, ut non solum notificet, per se agnosci possit *miraculum morale*. (Argumentum hoc *directum* thesi et argumentationis ordini minime est necessarium : ad abundantiam autem utiliter indicatur). Nulla enim tantae unitatis causa proportionata potest assignari, nisi transcendens per se et demonstrata Providentia Dei singularis.

Fidei enim unitatem non explicant — A) *negativae* causae, seu inertiae pigraque mentium passivitas (v. g. quia homines de sua fide non cogitant, sive inepti utpote rudiores, sive eam contemnentes utpote superiores). — α) Non enim credulitate stupida conservatur et propagatur fides, vel inter stultos, sed inter homines populosque in omni genere gentiarum maxime excultos, ac inter vehementiores (quam pro ulla aetate christiana) atheistarum impugnationes quaerentium undique armata e scientifico apparatu et etiam politico. — β) Nullus christianorum coetus tam longa diversaque studia ab omnibus clericis requirit philosophia et scientiis naturalibus, de historicis quoque una cum logicis, secundum methodum quae perpetuo sententias adversans declarat (Videtur quod...), et ergo criticae menti directe favet.

Nec positivae naturales causae explicant fidei unitatem : — α) nec *nationalium* inclinationes, quae ex egoismo contra illam unitatem et pro ea pugnant (praesertim data diffusionem inter omnes gentes : singulae suos conceptus privatos et proprium interesse et nationis separatismi praeiudicia ac omnimodas oppositiones movent; in quo tamen optimus quisque hinc defendendae patriae vitam tradit, et vero simul totam vitae morales praxim dirigit pro firma sua adhaesione ad catholicam unitatem). — β) Nec *ratiocinia*, quae unitatem gentiarum in minimula philosophantium secta difficillime per paucos

annos conservant. — γ) Nec ipse *intellectus* quia hic nulla datur servabilis veritatum evidentia, aut certitudo naturaliter acquisita (plerumque mentes uniuntur de dicta “philosophia perenni”) : *fi* enim, quae Catholicos unificat, proponitur ut « sperandarum substantiarum, argumentum *non apparentium* » (Heb. 11¹). — δ) Nec *gubernia civilia*, quae sane in nationalibus christianorum coetibus (v. g. in Germaniae evangelismo, in anglicanismo, apud Graeco-Slavos) ad quietumque unitatem requiruntur; at nunquam ad Catholicae unitatem fidei sufficerent, etiamsi tenderent ad eam promovendam, cui facto fere constanter *obstiterunt*.¹ — ε) Nec *naturalis* efficacia regiminis et magisterii ecclesiastici.

2) *Ipsa enim unitas regiminis permanens* transcendit vires naturae.

A) *A priori* : Nam ipsa hominum natura ad privatum familiae ambitum de se ducit : inde, necessario post saecula, aut etiam cito deficit vis armorum, omnimodae regiminis divisiones inducuntur (prode facto, inter alios omnes christianorum coetus) et quidem eo citius asperius, quo sublimiora potestas inermis confert iura. Haec enim nationes singulae sibi politice post schismata vindicant (v. g. in Graeco-Slavos, cf. 204), et duces civitatis ad radicaliorem autonomiam seu autocephalismum episcopos dissidentes eo libentius impellunt, strictius sic omnis res ecclesiastica et religiosa potestati civili potius subdici, ac mox omnis conscientia et omnis moralismus. Unde fiet ut in vis politica nullo iure possit restringi vel contradici, omnia potius in ea se profluere contendet, abusa Dei nomine, ut ad sui cultum subdici omnes cogat, mere nationalis et ergo necessariae unitatis semper maxime destructiva. Figurative Samaria schismate et idolorum cultu unitatem populi electi fregit. Adorari volebant saepius Pharaones, re quoque Assyriorum et Medorum, et ipsi Romani imperatores per *Romanam et Augusti* religionem. At quaenam auctoritas politica ad similia

1. Statim post persecutiones quas ethnicorum gubernia contra Catholicam movebant. — 1) aliae innovatae sunt temporibus iam Arianismi a Constantio; — 2) nec percessabant, quas plerique Orientalium imperatores et Occidentales imperii partium et haeredes movebant, paucis exceptis. — 3) Vi regalismi aut imperialismi sacerdotum impugnantis, aut nationalismi, gubernia civilia per totam fere Europae historiam unitatem fidei nocebant. — A) aut directe per *haeresim* : sic diu Wisigothi aut Ostrogothi arianismum; dein Legistae, Simoniaci et Gibellini, auxilio a principibus recepto; protestantismus; vel per *schisma* sive Orientis, sive brevius in ipso Occidente; — B) indirecte per suum erga hierarchiam modum agendi, modo violentum modo seductum qui eam ab universalismo retraheret, v. g. diffuso inter omnes gentes errore anglicano, vel Iosephismo, vel Febronianismo, vel laicismo pseudo-liberali (supra, n.

deret, nisi obstaret etiam inter acatholicos exemplum et fides indentitiae ecclesiasticae in Catholica? (Supra, th. VIII.)

B) *A posteriori*. — In ipsa Catholica, regimen exercebant aliquando es homines, a quibus unitas divelli debuisset nisi Providentia specialiter praeservasset. Regentium enim nec peritia, nec scientia, nec ipsa sanctitas posset perseverantem illam unitatem explicare. Sed eo manifestius apparet miraculum morale, quo attentius observantur mixti unitatibus tot defectus in his qui historice Catholicam regebant auctoritate sive suprema sive mediante : seu eo divinior Ecclesia Catholica noscitur, quo magis humana in ea cognoscuntur.

Conclusio : Utraque ergo fidei et regiminis unitas praebet argumentum positivum a Christo propositum apologetice, qui non solum orat " Ut sint unum " (229), sed inde signabat legitimam suam Ecclesiam : " in hoc cognoscent omnes " (ib. 223). Ecclesia ergo iure vim argumenti positivam asserit, dum definit adesse « ob catholicam unitatem... perpetuum motivum credibilitatis... et irrefragabile » (D. 1794). Nec obstat quod semper cum Christo pro pleniore extensive et intensive unitate ait : « Respicias fidem Ecclesiae tuae, eamque secundum voluntatem pacificare et coadunare digneris ». Praecise enim quia *eminet* illa unitate, non *per communia* sed *per propria* transcendens divinitus, pro missione obligatoria semper procurare debet ut alios quam plurimos illam unitatem attrahat : « *alias oves habeo* ».

275. PARS II : Sanctitas notificat Catholicam hodiernam : Ad hoc requiritur sufficit ut ceteros coetus saltem relative superexcedat divinitus. Atqui relative superexcedit multum, et absolute transcendit. Ergo.

A) Sanctitas communis eminet, at non solum per ea quae communia sunt in ceteris coetibus christianis (i. e. per Scripturam et Sacramenta), sed et per propria quae ab ea ad ceteros diffunduntur. — A) *Cultus Dei* et cognitio Christi ita per Ecclesiam Catholicam ubique defenduntur et diffunduntur, ut ceteri christiani acatholici multum ex ea iuventur. (Cf. ultorum declarationes et praxim, sive credentium qui catholica utuntur methodo ad fidei apologiam, sive atheistarum qui Catholicam potissimum pugnant ut cum ea omnem religionem evertant). — B) *Praxis vitae* pro cunctis (etiam laicis) — a) *oratione* involvitur : non solum omnes ligantur sub gravi ad hebdomadariam publici sacrificii participatio-nem, sed ut illa oratio sit secundum scientiam Dei, rudes pauperesque exhortantur et docentur, praedicatio assidua omnibus morales obligationes commemorat, multiplicantur sodalitates et confraternitates ad

pietatem scientiamque religionis; omnes denique sic edoctos Ecclesia catholica efficaciter convocat ad ipsius Eucharistiae usum frequentiore — β) Eadem *in ordine morali* filios vere subditos ita efficaciter removet a vitiis et ad virtutem incitat, ut propterea magis impugnetur. Multae etiam corporationes associationesque zelum incitant ut opera misericordiae erga corpus et animam a plerisque exerceantur. — C) *Sacerdotes* sub gravi obligantur ad longius orationis tempus *ex officio*; toto rati latino perfectam vovent castitatem; et praxi diriguntur ad tam frequentem missae celebrationem et S. Eucharistiae cultum, ut Iesus Christus vere centrum vivens omnium catholicarum communitatum. (Maxime heu! differunt in hoc fere cunctae acatholicae societates.)

2) **Sanctitas melior** — A) promovetur, non solum speculative, sed summe efficacitate, per observata a multis summo splendore consilia. Inde iudei et atheistae et morum corruptores dictitant, praecipuum fidei morum subsidium in illis monasteriis pervigere et ideo impugnandum esse quia, his remotis, aiunt, facile ipsa fides christiana sub quibuslibet formis ubique caderet; — B) *normis* ita prudentibus ordinatur canon ab Ecclesia, ut generalis et diuturna eius corruptio praecaveatur; C) a Providentia Dei ita adiuvatur in Catholica, ut status religionis perpetuo (et nostris etiam temporibus) per conditores et reformatores et promotores producat non solum fervidos ad perfectionem multos sed etiam heroice sanctos.

3) **Sanctitas heroicae virtutis**, inter multos Confessores et Virgines Martyresque (etiam saeculis XVI-XX), sancitur frequentibus et praeclaris prophetiae et miraculorum charismatibus, non imminutis post Orientalium aut Protestantium separationem. Porro de illo virtutum heroico et charismatum dono non vulgus, e gregaria quadam mirationis communicatione, iudicat; sed authentica ad hoc tribunalia, seu iudicia experti, decernunt, auditis cunctis vitae testibus et medicis. Nec latio factae sunt viae ad canonizationem post separatorum discidia, quam laxismus novos tamen Sanctos promovere intendisset: at, ex adverso post faciliorem diu episcopi vindicationem qua *Confessor* (i. e. primitivus Martyr) canoni inscribatur, sollemnitas severior canonizationis instituebatur primum sub Ioanne XV (985-996) pro S. Udalrico, in concilio Romano (993; D. 342): *i. e. imminente iam schismate Orientalium* Alexander III (1159-1181) iudicium de colendis ut sanctis reservavit S. Romano Pontifici. Regulae demum, semper strictiores, promulgabantur ipso « Reformatorem » tempore, i. e. a Leone X, a Sixto V qui praep

rem commisit S. Rituum Congregationi (22 Jan. 1587), ab Urbano (1625); recentius demum a Bened. XIV (1745; *De Servorum Dei* f. et canoniz.) et Bened. XV (1917; *Codex iuris can.* § 1999-2141).

Ad haec requiruntur in genere ad canonizationes Servorum Dei.

Processus informativus : in omnibus ubi servus Dei vixerat locis, *Ordinarius* instituit tribunal, i. e. iudices tres, postulatorem (seu advocatum), promofidei (seu contradicentem), notarium et silentiarium (seu apparitorem). — In his cuncti vitae testes interrogandi sunt, sub iureiurando et singillatim, interponum serie tam longa (scripta) et de tam minutis, ut saepe pro uno teste dies requirantur. Ideo saepe de eodem Dei servo informatorius Ordinarius sessiones protrahit per 10 aut 15 annos.

Omniae recepta causa, diffunduntur *Summaria* et informationes de vita, secundum propositas testibus interrogationes, ut possit esse contradictio. — *Scripta* examinantur, toto mundo collecta, *processu diligentiarum* (propter diligentiam faciendo): quem claudit *Positio super revisione scriptorum*. (Quaenam in eis doctrina, virtutes, etc...) Si nihil obstat, datur decretum *posse procedi ad ulterius*. *Animadversiones* tunc eduntur, quas *Promotor generalis fidei* ex omni fonte dogmaticae, historiae... contra dictam sanctitatem libris saepe pluribus opponit. Omnes solvi debent; et ideo *decem* saltem anni disputationum requiruntur post receptam causam. — Cardinales rituum tunc solum interrogantur: signanda sit *Commissio introductionis* causae, in casu et ad effectum de quo? " Si suffragia faverint, propositio praesentatur Papae: qui, non pontificio, apostolico nomine subscribit. Inde, promulgato illo decreto, causa dicitur *acta*, et Servus Dei olim dicebatur *Venerabilis*. Qui titulus nunc prohibetur ad decretum de heroicitate virtutum (cn. 2084 et 2115).

Curia Romana primum curat « de discussione processus super non cultu »: de processu super fama sanctitatis in genere et de anteriorum validitate problem. Tunc solum incipit processus *super heroicitate virtutum*: « an constet de virtutibus theologalibus Fide, Spe, Caritate tum in Deum tum in proximum, nec a cardinalibus... in gradu heroico in casu et ad effectum de quo agitur » (cn. 2113-2115). Tres de his sententiam proferunt Congregationes, i. e. *antepraeparatoria* (Cardinalis Praeponens assistitur 20 circiter praelatis, positione cum omnibus documentis subacta), dein *praeparatoria* (at longo saepe intervallo, quia promotor generalis advocati novas saepe animadversiones et responsiones edunt amplissime), et *generalis*, ad quam « paratur novissima positio... Patres Cardinales tantum consultivum ferunt: iudicium ipsi S. Pontifici reservatur ». Post has preces, promulgatur decretum *de heroicitate virtutum*. Inde « Servus Dei variari potest *Venerabilis*: qui tamen titulus nullam publici cultus permissio- nem importat » (cn. 2113-2115).

Requiritur processus super Dei servi *miraculis in specie*. Quae debent esse publica, publice dein evulganda, obtenta per propriam illius Sancti intercessio- nem post mortem, in *organicis* morbis (at non nervosis); per curationes *subitas*, inaequales, absque remedium effectum, sub indubiis medicorum testimoniis; et duo, si ad processum et informativum et apostolicum testes oculati confirmationem virtutum confecerint; tria, si oculati ad solum informativum;

« quattuor, si... de virtutibus constiterit per solos testes traditionis et per documenta » (cn. 2117). — Tres quoque successivae congregationes requiruntur quas « ex officio inducendi sunt, initio discussionis, duo periti, in re medica chirurgica celebriores » (immo de tali morbo specialistae; cn. 2118). Genera congregatio postulat decerni a Summo Pontifice de miraculis.

E) *Beatificatio*, post dictos iam processus, praerequirit ultimum processum de quo decreto concluditur, quod « tuto procedi possit ad beatificationem ». *Beatificatio* tamen sollemnis nondum ad totam Ecclesiam dirigitur, sed regionalem sibi permittit cultum : ideo non sancitur infallibilitate Romani Pontificis.

F) Ut demum *canonizatio* promulgetur toti Ecclesiae, tres insuper processus requiruntur : — α) “ An sit signanda commissio re assumptionis causae? ” Efficienda beatificationis debent tales fuisse, ut et pietas populi catholici aucta sit, speciebus erga Beatum, et Deus *novis* post beatificationem miraculis eam quasi sanxerit. — β) *de miraculis* illis, saltem duobus, per tres Congregationes examinanda. — γ) *de tuto*. Ultimus hic processus tribus *Consistoriis* evolvitur : i. e. *secretis* in quo soli omnesque Cardinales interrogantur et suffragium dant; *publico*, in quo dioeceses et causam proponentes implorant canonizationem per oratorem; *semi-publico* in quo interrogantur ab ipso S. Pontifice Cardinales omnes, qui tunc Romae adsunt : quorum suffragia unanimia Pontifex sancit, pro placito, diem indicit pro sollemni canonizatione.

G) Pro *martyribus*, instituuntur breviores sed attentissimi processus « de merito et causa martyrii, tum materialiter tum formaliter spectati » (cn. 2116).

276. Conclusio de sanctitate. — 1) Iam per se illa perquisitio, difficilis et publica, praeclare ostendit quantum Ecclesia Catholica confidat de filiorum heroicis virtutibus et charismaticis donis a Deo receptis.

2) At *comparatio* praeclarius transcendentiam illustrat.

A) Inter *separatos* soli “ Orthodoxi ” de sanctis curam habebant. *Russi* vero recentius conabantur imitari in decernenda canonizatione Ecclesiam Catholicam (DTC. II, 1659-1672). Golubinsky in sua *Historia canonizationis Sanctorum in Russia* (Mosc. 1903², russ.) distinguit tres periodos : — α) A saec. XI ad 1547 sub auspiciis populi praxis, venerantis cadavera incorrupta « sanctorum » (81 in speluncis monasterii *Petcherskaia Lavra*). — β) A 1547 (Ivan IV Terrib. instituit tsaristiam) ad 1721 (Petrus M. instituit S. Synodum) Moscoviae metropolitanae canonizant, ac (1589) patriarchae cum suis conciliis : 150 sancti novi ab eis proponuntur, sed plerumque pro uno monasterio aut una eparchia, et vix 15 pro tota Russia. Incorruptionis reputabatur necessarium et sufficiens sanctitatis signum (Golubinsky, ibid. p. 63). Id vero a Graecis negabatur. Ideo Paisios patr. Alex. et Macarius Antiocheni magno concilio Moscoviae habito (1667) Russos nimii erroris accusabant, dicentes incorruptionem significari potius maledictionem divinam : « διότι εύρισκονται σώματα άκέραια και άλυτα ούχι από άγιωσύνης άλλ' ως ύπ' άφορισμού και κατάρας... » (DEI ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΈΓΓΡΑΦΑ, t. III, p. 136 s). Immo, saec. saltem XVIII, excommunicatio apud Graecos debebat fieri *εμπανιατός*. Antea imp. Michael VIII a multis ideo vitabatur incorruptus eo quod a Deo maledictus esset propter unionem Lug-

LECAS, *Adversus Graecos*, l. IV; Mg. 152.211 AB; cf. 122.377 BC). Russi plerique existimabant incorruptionem ad demonstrandam sanctitatem et sufficere, contradicente multis argumentis Golubinsky (ib. p. 297-302). Post 1721, S. Synodus praeparat decreta, quibus imperator sanctos promovet : 6 pro tota Russia, et 15 particulares. De sat multis aliis toleratur cultus, anno 1762, admittuntur a Petropolitanis 141 « Sancti », quos Kioenses (1458 et 1685 incorruptos coluerant). Pluries « Sanctus », etsi sollemnius, debuit deleri, postquam vita eius magis cognita fuit (Golubinsky p. 159-160; TC., t. II, c. 1668; P. PEETERS *La canonisation des Saints dans l'Église Russe* (L. Bolland. XXXIII⁴, 1914-6 déc. 1919, p. 406). Ab anno 1721, sex solum a Petro promovebantur : Dmitri, ep. Rostov. († 28 Oct. 1709), cultui propositus propter incorruptionem (Apr. 1757); Innocentius, ep. Irkutsk († 1731), pro Paulo I (1800, 1803); Metrophanus, ep. Voronej. († 23 nov. 1703), decreto Pauli I (1831); Tykhon, ep. Voronej. († 13 Aug. 1783), decreto Alexandri I corono (20 Iun. 1856); Theodosius, archiep. Tchernigov. († 5 Febr. 1696), decreto Pauli II coronandi (26 Iun./5 Iul. 1896); Seraphim, hieromonachus Sarov., († 1833), pro Nicolai II (26 Ian.-19 Iul. 1903). De asceta hoc ultimo, diuturna fuit inquisitionis dubitatio, ab anno 1892, quia, corrupto corpore, maxime indignabantur Russi contra canonizationem (cf. in *Tserkovnya Viedomosti*, 28 Iun. 1903, epistula Petrop. Antonii Petropolit., praesidis S. Synodi). — δ) Aliis quoque Nicolai II et patriarcha Hermogenes (in tertio centenario dynastiae, maio 1913), Josaphat Polgorod. (9 sept. 1911), princip. Anna e Kaschin (1909 et 1910) et demum imperii annis (1912-1915), asceta Ioannes et Pitirim ep. Tambov., suadenti Philippo Lugdun, Vladimiro Putiat et Rasputin corruptissimis. Notatur ab Orthodoxis, clariores inter suos « Sanctos » non adversatos esse Ecclesiae Romanae (N. Tolstoï, *R. Bénéd.* 1894, t. 11, p. 448 s).

α) Ecclesiae autem *Catholica*, habita severa perquisitione de qua supra, — confirmabantur saec. XIX 356 Servi Dei, quales BB. Bobola, Canisius, Bern. Reaumur, Marg. Maria, Gabr. Perboyre (1802-1840). — β) Canonizabantur a Pio VII 5, a Greg. XVI 5, v. g. S. Alph. Ligori, be. Hieron.; a Pio IX 52, v. g. S. Mich. de Sanctis, S. Iosaphat Kuntsevitch, plus a Cruce, S. Leonard. a P. M., S. Germ. Cousin, Martyres Japon. 26, et 19; a Leone XIII, 18, v. g. S. Io.-Bapt. de la Salle, S. Bened. Labre, S. Fourier, SS. Claver, Berchmans, Rodriguez. — γ) A Pio X (1903-1914) canonizabantur 10 Confessores aut Virgines : BB. Iohanna d'Arc, I. M. Vianney (1859), Io. Eudes, Maria Magd. Postel († 1846), Magd. Soph. Barat († 1865), Th. Billiard († 1816); Gabr. dell' Addolorata (1838-1862)...; et 63 Martyres (multi IX occisi) : 16 Carmelitae Comp., BB. Theod. Cuénot episc. in Sin., Theoph. Neel, Neel, Néron etc... in Annam. Praeterea celebrabat 4 canonizationes : be. Sauli, Gerardo Majella, Ioseph Oriol, Clem. M. Hofbauer († 1820). — δ) Benedicto XV (1914-1922) complures inscribebantur inter Beatos, v. g. Ludov. Ilac, Anna-Maria Taigi; et martyres in Uganda (1886), Ursulinae et Sorores a dictae (1793), Oliv. Plunket. Item (Maio 1920) canonizabantur Gabriel dell' Addolorata, Margarita-Maria, Iohanna d'Arc. — ε) A Pio XI beatificabantur 10 Confessores aut Virgines, v. g. Rob. Bellarmino, Ios. Cafasso, Iul. Eymard, Louis Dubouirous, Andr. Hub. Fournet...; et 325 Martyres : Arausionis (Orange, Canadenses (1642-1649), Coreenses (1839), Parisienses (Jo. Mar. du Lau et

soc. 1792), 3 fratres Massabki (Maronitae), Nat. Pinot, Mich. Ghebre, Salès et Guil. Sautemouche, Emm. Ruiz et socii. Canonizabantur (anno 1925) Teresia ab Infante Iesu, Petrus Canisius, Mar. Magd. Postel, Magd. Barat, Io. Bapt. Mar. Vianney, Ioannes Eudes.

C) Conclusio ergo splendet : « *Ad solam catholicam Ecclesiam pertinet eximia sanctitas et inexhausta in omnibus bonis foecunditas testimonium irrefragabile* » (Vat. III, 3; D. 1794).

277. PARS III : **Catholicitas notificat Catholicam hodiernam**, relativa saepe et progressiva (seu de iure), et etiam absoluta atque de facto.

I) **Suadetur** — ex ipso *nomine*, ab omnibus dato et agnito; — extensione reali ubique; — e numero fidelium ac pastorum, multo maiorem quam apud quoslibet (supra, 207).

2) **Probatur** ex interna vi et aptitudine ad propagandam fidem.

A) Fideles pastoresque multum curant, speculative et practice, de *propaganda* religione. Immo ita eminet in Catholica ille propagandae zelus, ut multi eam exinde adversarii accusent. Ex hoc tamen sua laudanda esset, iubente Christo : « Praedicate Evangelium Regni creaturae ». Nonne ex illo zelo vera caritas manifestatur, qua catholici ipsum diligunt separatim ac adversantem sicut seipsum? Nonne hoc cognoscet mundus, ubinam sint veri discipuli Christi, si dilectionem habuerint ad invicem? (Mt. 19¹⁹, 22³⁹ et parall.; Io. 13³⁵). Nec potest sincera reputari caritas erga Deum, quae non diligeret fratrem eius salutem in aeternum procurandam (1 Io. 4²⁰).

B) Revera Catholica Ecclesia, ubicumque eam violentia non impedit, constanter attendit ut *unius Dei cultus et Christi evangelium* cuilibet proponatur. — α) Nullae excluduntur *gentes*, nulli populi, regionum nullae : ad omnes mundi plagas, inter omnes cuiuslibet ferocitatis saevitiae barbaros, sub immittiore caelo quolibet, catholici terrarum sacerdotes, ubique adsunt, atque tota mentis sinceritate et plena caritatis abnegatione profitentur se nihil scire nisi Iesum Christum et hunc eius civem (1 Cor. 2², 1²³). — β) Nullae quoque hominum *classes* negliguntur. Immo talis est pastorum, etiam summorum, praedilectio pauperibus ut saepe ab adversariis sive mundanis sive protestantibus spernatur, eo quod sit « humilium religio ». Illic tamen contenta summa laus existimatur a nobilissimo quoque in ea, propter Christi in pauperibus exempla dictaque : « Pauperes evangelizantur. Beati pauperes spiritu » (Mt. 11⁵, 5³). — γ) *Intellectuum* varietatem omnimodam Dei cultum et Christi imitationem docet : simplices parvulorum m-

nat, etiam ad sublimiorem contemplationem; doctiorum quoque enia eruditissima superiore locupletat doctrina fidei atque legibus uilitatis et caritatis, sive in utroque clero sive inter laicos. Antho- am consulas illustrissimorum, qui, saeculo etiam XX, fideles sint colici profunde credentes, pii simul et humiliter subditi ac fratrum o dediti, et tamen omni excellentia ingenii emineant.

Illustratur e perpetua vocationum multitudine ad exterarum infidelium siones. Diu a *sola* catholica Ecclesia christianismus diffundebatur; urati, si quando occurrebant, ethnicos non ad fidem Christi move- , sed ad occidendos catholicae Ecclesiae missionarios aut neophy- (Sic potissimum Calvinistae et Anglicani in Iaponia, in Canada n via Americae meridionalis). Nunc etiam, institutis separatorum etatibus pro christianismi diffusionem, transcendit Ecclesia catholica manifestam suorum abnegationem, fidem austeram atque perseve- em, et caritatem. Alii praecellant nummorum quantitate et curis suae patriae industria oeconomicis ac forte scientificis, qui com- cialem sibi pensionem post breve tempus exspectant, certam et toti liae proficuum. Catholicus autem missionarius perseverantiam a petit in vita quam sibi sponte ex ardenti caritate Dei et proximi it austeram et periculis obnoxiam et in qua mori vult absque ullo rris praemio naturali.

Confirmatur. — A) In Catholica enim tam efficax inest tendentia amica ad diffusionem, ut nec Orientalium schisma nec protestantium tasia imminuerit sive zelum eius sive progressum; immo potius, si ramo succiso, arbor fructum plus attulit (Io. 15²). — B) Talis n continuitas in zelo, ut historia missionum perpetuas Catholicae isitiones inscripserit. Hodierna ergo praeteritae similis. — α) Dif- ebatur nempe, saec. XI, in Polonia, Ruthenia, Hungaria et Scan- via; XII, in Pomerania et Balticis terris; XIII, ad Moros et aros per O. P. et F. M., v. g. a Ioanno de Plancarpin, et usque Sinas (dioec. Pekin per Ioannem de Monte Corvino 1247, 1289,); XIV, per magnas Asiae partes et Africae Septentr.; XV, ad ricam, Indiam et littora totius Africae; XVI, per missiones *uni- rales*¹, praesertim post S. Franciscum Xaverium et Societatem Iesu. Tanta erant incrementa recentiora, ut Leo XIII erigeret sedes

vide v. g. G. GOYAU, *Les origines religieuses du Canada, Une épopée mystique*. 1924.

archiepiscopales 35, episcopales 118, apostolicos vicariatus 66, praefecturas 39 : e quibus 220 territorii divisiones simpliciter novae erant. Pius X per undecim annos (1903-1914) erexerat sedes archiepiscopales 19, episcopales 62, apostolicos vicariatus 39, praefecturas Benedictus XV per octo annos (Sept. 1914-Januar. 1922) respective 34, 19, 10. Pius XI per sex primos annos (Februar. 1922-Januar. 1929) 17, 68, 21, 41.

5) *Conclusio* : Vere « ad solam catholicam Ecclesiam pertinet [ut sit] ob suam admirabilem *propagationem... inexhaustam* foecunditatem, *ob catholicam unitatem... testimonium irrefragabile* » (Vat. III, 3; D. 1794). Vere pastores in ea « indefessam semper operam dederunt, ut salutaris Christi doctrina *apud omnes terrae populos* propagaretur; ut, ubi recepta esset, sincera et pura conservaretur » (IV, 4; D. 1835).

278. PARS IV : Apostolicitas notificat Catholicam hodiernam : — 1) Solam apostolicitas *materialis* notificat *negative* : eadem apud Catholicam hierarchia, quae per indivisionis saecula gregem pascebat. 2) Apostolicitas *formalis positive* notificat, et quidem apud eam sola quia sola retinuit Petri proportionalem auctoritatem in Collegio (i. e. praelationem et primatum : *thes* seq.).

279. Obiciuntur :

1) Controversiae theologorum : cf. 235⁶⁶.

2) *Schisma Occidentis* inter oboedientiam Urbani VI, Bonifacii IX, Innocentii VIII, Greg. XII et adversantes ps.-Clem. VII et successores (1378-1415). — **Resp.** A) Schisma destruxit — *voluntatem* unanimem unius Ecclesiae Catholicae sub uno Pontifice, *nego*; *factum unitatis*, *subd.* : — formalis, *nego* (quia unus legitimus Pontifex); *materialis* : *subd.* : — propter denegatam oboedientiam, *nego*; propter ignoratum invincibiliter a multis legitimum, *subd.* : — B) et illud evanescebat *agnoscibilitas* legitimae Ecclesiae, *nego*; — *conservabatur relatio* *sufficiens pro tempore illo notificatio ex ipsa unitate*, *concedo*; et *probatur ex* quod tunc praecise Ecclesia Graeco-Slavica petitionem parabat et legatos mittere volebat ut in unitatem reciperetur. (Unde legatio Isidori ad concilium Basileense 1434; et dispositio atque iniunctio concilii Florentini, 1438 s.).

3) Scandala : cf. 239³.

4) Nomen particulare : “ *Romanum* ”. — **Resp.** : — A) Nomen hoc opponitur Catholicitati, aut eam subdividit, *nego*; connotat centrum unitatis in Catholicitate seu veram Catholicitatem, *qua unam, conc.* — B) Concipiatur enim “ *Romanum* ” non quasi restringens aut determinans “ *Catholicam* ”, at ut aliter connotet Ecclesiam, sicut “ *Sancta* ” et “ *Apostolica* ”. — Patet hic sensus ex am-

operatione, qua Concilium Vaticanum praecavebat titulum " Romana Catho-
 ", ne putaretur significari *Romano-Catholica* (anglice *Roman Catholic*)
 ns theoriae de tribus ramis. Ideo in Constitutione de Fide (cp. 1), proposita
 ula Schematis " Sancta Romana Catholica Ecclesia " emendabatur, ac
 que scriptum fuit " Sancta Catholica Apostolica Romana Ecclesia " (Vacant :
Constit. Dei Filius, I, pp. 157 s, 632, 685; II, pp. 416-420; Lac. VII, pp. 103, 221-
 234 s; Granderath. t. II, pp. 412 ss, 464; trad. fr. II, 2, pp. 70-74, 132 s). —
 displiceat ergo et corrigatur formula schismatica, quae saepe in Europa cen-
 vel orientali distinguebat hinc Romano-catholicos seu Latinos (Römisch-Katho-
 ), inde vero Graeco-catholicos seu ritus orientales quoscumque sive unitos
 separatos (Griechisch-Katholisch).

Italianismus Romanam Sedem et ergo Catholicam Ecclesiam ad particula-
 um induxit nationalem. Sic saepe separati, sive Orientales sive Anglo-
 ones. — **Resp.** : — A) Recentiores Pontifices erant Itali, *de facto* sed non de
 : proinde absque Italianismi principio. Immo iidem Pontifices certo damna-
 , sicut Anglicanismum et Orientalismum et Gallicanismum, sic et Italianis-
 , si thetice exponeretur. — B) Ipsum *factum* immutari potest. Commoditas
 , sat manifesta olim post Hadrianum VI (1522-1523), nunc ex unitate Italiae
 inuta est. Anterius enim suspicio nationalismi ex opposita inter Italos diversi-
 principum arcebat; nunc autem protestatione contra violatores principatus
 is removetur. — C) Redeant separatae gentes ad unitatem, et tunc facilius
 runt in Pontifices eligi Graeci forte vel Angli, sicut olim.

80. Corollaria : — 1) Si una solum positiva nota Catholicae applicaretur
 re, haec iam habenda esset ut legitima. A fortiori ergo, cum quatuor
 ae eam notificent omnes. Ideo non solum probatur *relativa* ejus
 ascendencia super sectas, sed *absolute* legitimitas ejus evincitur.

2) Iam ergo inde, ceteri coetus christiani possunt arceri. Utiliter
 ten directa ad eos fiet notarum applicatio.

3) Possunt quoque nunc conclusiones cunctae proponi dogmaticae.
 ut docentur ab illa legitima Ecclesia : v. g. de Romani Pontificis
 auctoritate. Apte tamen probabuntur etiam apologetice.

THESIS XXIV : DE PRIMATU ROMANI PONTIFICIS.

Romanus episcopus est B. Petri in primatu successor.

Veritatem illam — I. non solum hodierna Catholica profitetur DOGMATICE ut CREDENDAM (§ 282); — II. sed historia eam APOLOGETICE ostendit ab INDIVISA Ecclesia creditam (§ 283-310).

Unde apostolicitatis nota formalis, quasi corollario, applicatur (§ 310). — Indivisae enim antiquitus Ecclesiae (et ergo Christi intentis) ea probatur hodie conformis, seu legitima Ecclesia, quae constanter in Romana successione primatum Petri agnovit et nunc agnoscit. — Difformes autem et manifesto separati ab antiqua Ecclesia damnantur quilibet christianorum coetus, si solum Romanae successionis primatum reiecerint.

281. PRAENOTANDA GENERALIA : Status quaestionis. — 1) Data applicatione ceterarum notarum in th. XXIII, thesis haec posset demonstrare dogmaticae. Corollarium tamen statim additur, ut ratio pateat, et primatus apologetice quoque et *intra notarum applicationem* probetur ex eo nempe valet apostolicitas formaliter, quippe qui vinculum collegii apostolico-episcopalis. Exinde ergo splendet nota, quae positi *Petraitatis* Ecclesiae (supra, 222 et 265).

2) Duplex ergo demonstratio : dogmatica brevior, amplior apologetica.

A) Utraque tamen ad eos solum per se dirigitur, qui iam crediderunt Christum fuisse a Deo legatum, eiusque missionem fuisse Ecclesiae communicatam, et necessitatem ergo perceperunt ut legitimae illi adhererent Ecclesiae, quae sola a Christo procedat.

B) In demonstratione *apologetica*, curatur praecipue, ut recte dispositi, qui legitimitatem Ecclesiae indivisae per prima saecula probanteantur, adducantur ad discendum et agnoscendum ex ea quomodo successerit Catholica hodierna — tum de facto, — tum etiam, secundum fidem ipsius antiquae Ecclesiae, *de iure divino*. Intenduntur ergo, in *separatos*, positive credentes fere universi (praeter stricte individualistas, sed potissimum Anglicani et Orientales « Orthodoxi »). Utiliter et *Catholici* experientur conformitatem suae fidei hodiernae cum *inseparatae* et non disputantis Ecclesiae; seu laeti agnoscent quomodo concilium Vaticanum fidem antiquitatis christianae exercitam simpliciter expresserit.

3) Haec tamen thesis — A) nondum inquit, — a) *quomodo* ius divinum de Petri successore actuatum fuerit in episcopo romano, quae ta-

nec etiam utrum ius divinum instituerit *directe* connexionem inter
m et primatum (c". thesim sequentem); — γ) nec extensionem pri-
et modos exercitii eius (cf. th. XXXV). — B) Probat autem, suc-
nem primatus Petri in episcopo romano agnoscendam esse : —
o eo, qui Catholicae legitimitatem *hodiernae* recepit, et tunc qui-
dogmatice; — tum ab eo, qui antiquae Ecclesiae ante divisionem
ret, adhuc tamen dubius de legitima hodierna : huic ergo *apolo-*
ex ipsis quae recipit praemissis, demonstratio ordinatur, ut con-
vel fidem in antiquam Ecclesiam labefactari, vel primatum reci-
um esse prout ab hodierna Catholica proponitur.

. PARS PRIOR : **Demonstratio dogmatica** (per documenta ecclesiastica).
Concilium Vaticanum (D. 1825; cf. 1824, 1826) : « Si quis dixerit,
esse ex ipsius Christi institutione seu *iure divino*, ut beatus Petrus
primatu super universam Ecclesiam habeat *perpetuos successores*;
Romanum Pontificem non esse b. Petri in eodem primatu successor-
A. S. » — A) *De fide* ergo est — α) et *factum* quod Romanus
ex sit b. Petri successor in primatu super universam Ecclesiam; —
ius divinum primatus in eo qui sit successor Petri, — γ) i. e., de
in *Romano Pontifice* : « Quicumque in hac cathedra Petro succedit,
indum Christi ipsius institutionem primatum Petri in universam
Ecclesiam obtinet » (1824. — B) Praescinditur vero nunc a problemate,
ius divinum Romam connotaverit directe, an indirecte i. e. ex
Petri facto qui de sua successione curanda munus acceperit et inde
libere designaverit.

Concilium Florentinum (6 Iul. 1439; D. 694) : « Diffinimus — [A
:] s. Apostolicam Sedem et Romanum Pontificem in universum
tenere *primatum*, et ipsum Pontificem Romanum successorem
b. Petri principis Apostolorum..., — [B] *ius divinum* :] et *ipsi* in b.
pascendi, regendi ac gubernandi (*ποιμαίνειν καὶ διύθυειν καὶ κυβερνᾶν*)
Ierusalem Ecclesiam a D. N. I. C. plenam potestatem traditam esse;
dogma antea iam fuisse promulgatum (cf. D. 1826) :] quemad-
modum etiam in gestis oecumenicorum Conciliorum et in sacris cano-
nibus continetur » (Msi 31A. 1032).

Conc. Lugd. II (1274; D. 466) : « Ipsa quoque s. Romana Eccle-
siarum et plenum *primatum* et principatum super universam
Ecclesiam catholicam obtinet : quem se *ab ipso Domino* in b. Petro...,
Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudin-
em esse veraciter et humiliter recognoscit ». (Msi 24. 71).

4) Documenta schismati anteriora, ad quae concilium Florentinum alludebat, cf. *infra* in parte apologetica.

283. PARS POSTERIOR. Demonstratio apologetica. Argumentum generale.

Id quod unquam Ecclesia universa *fidei* adhaesione profitetur, est infallibiliter verum; seu : credita credendaque non evanescent.

Atqui universa Ecclesia, per indivisionis saecula ante schismata, profitebatur Romanum Pontificem Petro successisse in primatu iuris divini.

Successio ergo illa est infallibiliter vera et immutabiliter credenda.

Maior constat e thes. V et XI; ab his conceditur, ad quos huius thesisi dirigitur apologetice (281^{3a}).

Minor post praenotanda pauca (284s) ample evolvetur 286-310. In fine enim enunciaturs ipsa huiusce thesisi pars posterior.

Conclusio — Valet non solum de praeterito pro antiquis successoribus sed de iure et in perpetuum, pro hodiernis ergo futurisque.

A) Ecclesia enim indivisa, agnoscendo Romanum Pontificem et Petri successorem in primatu, non solum historice enarrabat factum praeteritum, sed et actuale, pertinens ad suam existentiam et constitutionem, sed profitebatur primatum *perpetuitatem*, cum eum ex iure divino requireret.

B) A primis autem Ecclesiae temporibus, nullus alius designatur aut habetur Petri successor in primatu praeter Romanum Pontificem (veritas facti).
 α) Photius sane iocabatur, quasi primatus Constantinopolim deluxisset, *novam Romanam*; at fictio nec a successoribus, nec ab ipso constanter aut serio proponebatur. — β) Moscovitae quoque appellant ad successionem Petri, civitate sua dicta *tertia Roma*. (Ex antiquo etiam ritu, novus patriarcha Tyberiacus recipiebat iurisdictionem patriarchalem per traditum baculum pastorem, die S. Petri : dec. 1917). Indicium sic habes, quod experiantur, e sua ipsorum conditione, necessitatem ut quilibet primatus Romano nomine et Petri auctoritate designetur. Sed nec ipsi unquam veram Sedis Romanae eiusque primatus traditionem asserebant aut concipiebant formaliter : e titulo potius velabant designationem suam extra Petri successionem.

C) Vel ergo nullibi, vel Romae reperietur hodie ille ex iure divino primatus iurisdictionis quem Ecclesia universalis indivisa profitebatur constantem. Sed porro (ex admissis) nequit errasse. Romae ergo primatus iurisdictionis profitebatur « supra petram insuperabilem Simonis Petri » fundatus (*Chron. Eccl. Ar. V. OC.* viii, 1927, p. 19).

284. Minor argumenti generalis (de professione illius fidei in antiqua Ecclesia) : — 1) *Sancitur* a concilio Vatic. sess. IV :

(Prooemium D. 1821) : « Doctrinam de institutione, perpetuitate ac natura Apostolici primatus... secundum antiquam atque constantem universalis Ecclesiae fidem proponere iudicamus ». — (cp. 2; D. 1824) : Concilium Ephesinum (D. 112) citatur : « Saeculis omnibus notum est, quod Petrus [recepto primatu] hoc usque tempus et semper in suis successoribus vivit et iudicium exercet ».

p. 3; D. 1826) : « Inhaerentes... Conciliorum generalium *disertis perspicisque decretis*, innovamus... Florentini definitionem qua [primatus definitur], eademmodum etiam *in gestis oecumenicorum Conciliorum* et *in sacris canonibus* continetur » (i. e. ad mentem, propter praesentes Graecos, ante schismata : Msi 31 B; v. g. 1666 ss et 1677 ss).

2) Sic e testimoniis factisque multis, *declarari potest* : Primatum iurisdictionis, iure divino collatum Petro, Ecclesia antiquitus credidit transmissum Romano Pontifici; sed, quo plura de regimine problemata fiebantur in extensiore Societate, eo explicitius specificationes innotescebant, quas generica fides de primatu praecontinuerat implicite. — Ante finem saeculi V, explicitationes hae cunctae patebant, sive formali professione sive claro exercitio. Nam quotiens mutuo adversantur vel episcopi vel etiam episcoporum coetus, ille certe non solet legitimus fieri, cui deficit communio cum Romano Pontifice Petri successore. Non igitur ergo collegii apostolico-episcopalis sententia irreformabilis, quam non fuerit a Romano Pontifice sancita. Ipsa episcoporum concilia nil valent statuere contra Romanum Pontificem (saltem pro tempore vivum). — B) Porro illa *apologetice* sufficiunt, et ultra : exinde enim nullus hodiernorum coetus, qui separetur a Romano Pontifice, potest suam et Ecclesiae vitam cum antiquitate identicam sibi vindicare. Legitima ergo Ecclesia ibi solum invenienda erit, ubi Romani Pontificis primatus vigeat, par saltem aut forte evolutior.

3) *Adversantur* non proprie rationalistae, hic omittendi quia cum eis multo antea disputandum erat; sed proprie quicumque, missione Christi et Ecclesiae agnita, primatum Romanum quolibet modo reiciunt : eum eum attribuunt mediaevalibus usurpationibus et falsis pseudo-Isidori decretalibus (sic sat diu multi protestantes); sive eum fingunt fuisse tantum honorificum ante schisma in indivisa Ecclesia (sic plerumque orientales); sive iurisdictionem fatentur supremam, at solummodo ex parte ecclesiastico, revocabili ergo. (Sic doctiores separati, qui nec audent exercitium iurisdictionis primae negare, nec ullam possunt ostendere eius revocationem vel conciliarem vel ecclesiasticam.)

4) *Intendit* ergo demonstratio ut, coram negantibus illis, manifestet *indivisa Ecclesia* iurisdictionem Romani Pontificis *singularem* : non tantum in propria dioecesi aut in propria metropoleos provincia, immo etiam solum in proprio Occidentis patriarchatu, sed in universo orbe, ubi cunctos sive fideles sive clericos ac etiam episcopos, et quidem propter suae Sedis auctoritatem, i. e. propter missionem Petro divinitus commissa, eiusque successionem.

Vel ergo auctoritatem et testimonia antiquae Ecclesiae reicies, cum ea Romani Pontificis primatum iurisdictionis universalis ex Christo oriundum confiteberis.

285. Ordo demonstrationis historico-apologeticae.

1) PRAENOTANDA GENERALIA de accipiendis testibus et testimoniis quamlibet auctoritatem et circa eius subiecta et iura; seu DE METHODO observanda, quodcumque inquiritur utrum quaelibet *reputata* auctoritas fuerit legitima, et quonam iure (in quolibet genere sed praesentem cum de ea auctoritate agitur, quae soli conscientiae imperet, non in armis) :

A) Rebelliones, aut irata criticae mentis iudicia multo minus significant, quam humilia vel sincere submissionis facta vel testimonia eius obligatione. Omnes enim homines, etiam pii ac sacerdotio unum praeconi sunt ad dilatandam sibi temporis decursu independenti, immo ad contradicendam dictis factisque auctoritatem etsi eam pronuntiant legitimam, ubi eorum inclinationibus contradixerit. Pares in eis sunt, cheu! sive religiosi qui post vota oboedientiam reiciunt, sive principes quorum libido post defensam fidem censorem morum impugnat (v. g. Henr. VIII).

B) Testes ergo potissimum admittantur vel qui *pacifice* auctoritatis originem et fundamentum inquirebant, aut profitebantur ex Deo ortum vel homines, aliquando rebelles ex impetu passionum, si antea posterius absque propriae partis passione de iuribus auctoritatis pronuntiabant; demum illi plurimi qui, assidua *oboedientiae praxi* in quaslibet difficultates, actu manifestabant suam fidem de praecipiente iure.

C) Inde, si quis Romanam auctoritatem didactice profiteatur, tamen dein molestiora iubenti resistat practice. patet testimonium iure simpliciter manere validum et non infirmari e praxi adversa. Inoboedientiae enim factum (seu transgressio legis) nequit legem mutare, immo ipsa dein elucubrata praevaricationis apologia nec adversus oboedientiae obligationem praevalet nec legitimae evertit auctoritatem iura. Adam, Deo inoboediens, aut filius patri resistens non tollunt patrisve auctoritatem; nec contra episcopos rebellio sacerdotis (v. g. Arii, aut Lutheri, fatentibus Anglicanis et Orientalibus), etiamsi auctoritate forte iuvetur. A pari, erga Romanum Pontificem, accidentaliter disputant episcopi, etiam pii, non delet testimonia eius de primatu; immo potius ea confirmare, dum tunc etiam ipse contradicendi modus multum differt.

ab eo quem cum aliis episcopis pro naturali characteris indole habet. Applicatio, v. g. de S. Cypriano 300, convenit quoque nonnullis Gallianis, et ipsi Döllinger).

2 Testimonia seliguntur ex antiqua Eëclesia, i. e. extra omnem suspicionem humani favoris pro quibuslibet hodie litigantibus.

Historice fides antiqua patebat :

A sive SOLLEMNITER et OECUMENICE, v. g. in Concilio Chalcedonensi § 286-293. i. e. — α) in eius praeparatione (286-289), — β) et celebratione (290s), — γ) non obstante pseudo-canone 28, at potius confirmante (292);

B sive ANTERIOR iam. Praxis enim consueta (§ 294-309). — α) ANTE pacem Ecclesiae. EX EFFICACI PRIMATUS EXERCITIO iam constat per duo post Apostolorum mortem saecula (294-302 : — β) POST pacem Ecclesiae, in omni causa maiore splendet, etiam orientali : i. e. pro donatismo, arianismo. Meletio et Flaviano, pelagianismo, Nestorio (303-309).

C sive e posterioribus, licet praeschismaticis. confirmationibus (§ 310).

286. De concilio Chalcedonensi (451) sub S. Leone I (440-461).

Auctoritas eius recipitur ab omnibus positive credentibus hodiernis, ut oecumenica praeter monophysitas, qui tamen et ipsi appellant ad S. Leonem M.).

Haec ergo erit demonstratio (§ 286-293) :

Chalcedonensis concilii tempore, consensus totius orbis christiani, et speciatim indivisi Orientis, profitebatur factis dictisque explicitis Romanum Pontificem successorem esse Petri in iuris divini primatu.

Ut veritas illa pateat, sufficiet simplex et abbreviata enunciatio, quasi ex ephemeride, rerum quas per tres annos (448-451) Leo Papa I circa Orientales gessit : ex illa enumeratione, constabit de exercita et credita in Oriente iurisdictione romana, ut suprema et ultima, immediata et ordinaria, universali et episcopali, supra pastores atque fideles, tam seorsum singulos quam simul omnes (D. 1827) — non tamen propter imperialem Urbis gloriam, ab imperatoribus iamdiu detectae, ab Alarici Westgothis spoliatae (410), ab Attilae Hunnis appetitae (452-453) et a Genserici Vandalis (455); sed propter Petri successionem et cathedram. Citabitur Ml. 54 solo signo M.; Mansi 6, signo Msi.

I. Initia causae : — A. Anno 431, concilium oecum. III *Ephesinum*, iniuncente S. Caelestino I (422-432), sub accusante et praeside S. Cyrillo patr. alexandrino (412-444) legato Romani Pontificis, damnaverat Nestorium patriarcham Constantinop. († 451). Inde zelo contra Nestorianos eminebant (et excedebant) Dioscorus, S. Cyrilli successor Alexandriae (444-451; † 454), et Eutyches, archimandrita Constant., senior magnique honoris in aula Theodosii II (Orient. 448-450).

B) Anno 448 *Eutyches* Romam ad S. Leonem M. scribit (circa Maium) : gloriam de suo zelo (vero : cf. Flavianum, ep. 22³; M. 723), Nestorianismi accusatum, *patriarcham Antioch.* Brevi responso (1 Iun.), S. Leo M. zelum laudat : « Nos autem cum *plenius*, quorum hoc improbitate fiat, potuerimus agnoscere, *necesse est*, auxiliante Dno, *providere* » (ep. 20; M. 713). At mox, impellente forte Domino Antiocheno, *Eutyches accusatur* Apollinarismi ab Eusebio, episcopo Dorylaei, qui et ipse primus olim Nestorium accusaverat. Citatur ergo a proprio Constantinopolitano episcopo, S. Flaviano : denegat autem praesentiam (die 8 nov. 448). Ad septimam solum tribunalis sessionem accedit, circumseptus militibus quos imperator ad episcopalem synodum perterrefaciendam miserat (22 nov.). Damnatur tamen. Ipsa ergo die ad ROMANUM PONTIFICEM scribit APPELLATIONEM a sui patriarchae sententia, secundum traditionem (ep. 21; M. 714-720) : « Grae aegritudine super ipsam senectutem retentus, occurri ad purgationem... ostendens de sancta fide professionem meam... Respondente me ipsis verbis eandem fidem, quae Nicaeae exposita est a s. synodo, confirmata vero apud Ephesum expetebam duas naturas fateri... Ego autem, metuens... addere verbum contra expositam fidem a s. synodo Nicaena, *rogabam ut innotescerent ista Sanctitati Vestrae, et quod vobis videretur iudicaretis, profitens omnibus modis me secutus sum quae probassetis* ». Damnatus tamen, ut haereticus, a suo patriarchae eiusque synodo : « Ad vos igitur, *religionis defensores*,... confugio, nihil et novum inducens contra fidem iam inde nobis ab initio traditam... Obsecro, quod vobis visa fuerit, super fidem proferre sententiam, et nullam deinceps *permittere* a factiosis contra me calumniam procedere, et non *executi et eximi de numero Orthodoxorum* eum qui in... castitate 70 annos vitam peregit ». Orientalis ergo ille archimandrita, senex et auxilio imperatoris fretus ac *traditionum* etiam *scripturae litteram tenacissimus*, — hinc iudicium fidei ab archiepiscopo Constantinopolitano eiusque synodo latum reicit, utpote, ait, conciliis oecumenicis contrarium — inde vero, *quidquid Romanus Pontifex sit de fide prolaturus, proficitur recepturum* : ad eum insuper appellat, quasi pleno et assueto iure; certe denique est, catholicam Ecclesiae communionem sibi permansuram, quando excommunicanti proprio patriarchae Romanus Pontifex non assentiatur.

C) *Flavianus*, licet *Eutyches* non publice sed secreto appellaverit ad Romanum Pontificem (ep. 26; M. 747), mittit tamen sponte Romam iudicii documentum (ep. 22; M. 723 ss), « ut Tua Sanctitas omnibus sub Tua Reverentia episcopis manifestam faciat eius impietatem » (M. 725). Sponte ergo proficitur et ipse iurisdictioni S. Sedis (infra, F). — Pariter et *imperator* orientalis Theodosius II, qui Leonem rogat ut *Flavianus patriarcha damnetur* (infra, D).

D) S. Leo *Eutychis* litteras, per ipsius *imperatoris* nuncios delatas Romam multo prius accipit. Ideo existimat Flavianum non scripsisse. Inde, iuris consilii et propriae missionis, Flavianum *auctoritative* interrogat simul et prudenter : « Cum... Imperator, sancta et laudabili fide pro Ecclesiae catholicae pacis sollicitus, ad Nos scripta transmiserit de his quae apud vos..., MIRAMUR Fratrum tuam quidquid illud scandali fuit Nobis *silere potuisse*... Primitus enim (πρὸ πάντων) Nos instruere [debebas] » (ep. 23¹; M. 731). Insuper, cum *Eutyches* « in ipso iudicio libellum appellationis se asserat obtulisse, nec tamen fuisset susceptum..., nondum agnoscimus qua iustitia a communione Ecclesiae fuerit separatus ». Suspensiva enim ipso facto talis erat appellatio; et ideo, ait, Leo

nnare posset iudicem, qui eam non receperit. At « *facti tui nosse volumus ionem...* quoniam Nos qui sacerdotum matura volumus esse iudicia, nihil posnus, incognitis rebus, in cuiusquam partis *praeiudicium definire*, priusquam versa quae gesta sunt veraciter audiamus » (M. 733). Indubia ergo exercetur icialis auctoritas et praeceptiva, etiam supra patriarcham Constantinop. Praeit ut documenta mittantur : et, licet velit mansuete scribere, novit iura sua ibus praecipit demonstratione non indigere, cognoscuntur iam. Eutyches undum normas quoque cognitae egit appellando. « *Amputatis dissensionibus, es catholica inviolata servetur*; et, his qui prava defendunt ab errore revoca. Nostra auctoritate (τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐθενσίᾳ) quorum *fides* prōbata fuerit munian. Ideo, quia Dilectio tua de tanta causa Nos videt *necessario* (ἀναγκάτως) esse licitos, quam plenissime et lucidissime universa Nobis, *quod ante facere* *uit*, indicare festinet » (ib.). Dum ergo praecipit et iudicat et sancit, vere Leo ita agit cum patriarcha, auctoritative simul et benigne, sicut episcopus n subdīto. Eadem die (18 Febr. 449), S. Leo rescribit ad imperatorem Theosium II : ad iudicium de Flaviano ferendum, deficiunt documenta, non auctoas. « Non habuimus unde aliquid plenius disceremus... *Prius instrui Nos oportet* ut possit congrue de bene cognitīs *iudicari*. Ad praedictum autem Flavianum scopum litteras dedi, quibus mihi *displicere cognosceret*, quod ea quae in ta causa gesta fuerant, etiam nunc silentio detineret, cum studere *debuerit* *mitus Nobis cuncta reserare* : quem credimus *vel post admonitionem omnia* *Nostram notitiam relaturum*, ut... id quod *evangelicae et apostolicae doctrinae* *venit, iudicetur* » (ep. 242; M. 736). Leo ergo agit ut qui *cognoscatur* connaturalis iudex ipsius patriarchae et sentiarum eius.

*) S. Petrus Chrysologus, episcopus Ravennatis (i. e. civitatis in Occidente perialis) et amicus Valentiniani III (423-455), lectis litteris (forte ad hunc a eodosio II et ab Eutychē scriptis), respondet ad Eutychē (c. Febr. 449; ep. 25; 739) : « Tristis legi tristes litteras tuas, et scripta maesta maerore debito perri... In omnibus autem (Ἐπὶ παντί) hortamur te, frater honorabilis, ut *his quae* *beduissimo Papa Romanae civitatis* scripta sunt, *oboedienter* attendas : quom b. PETRUS, qui in propria sede et vivit et praesidet (προεδίθεται), praestat quae- tibus fidei veritatem. Nos autem, pro studio pacis et fidei, extra consensum MANAE CIVITATIS EPICOPĪ *causas fidei audire* (διαγινώσκει) *non possumus* » (M. 743). ergo *episcopus civitatis imperialis* simpliciter declarat primatum romanum sque rationem : i. e. Petri praesidentiam, et non imperatoris praesentiam. mo contra errorem Petrus, in propria sede, praestat quaerentibus fidei veri- em : Romano ergo episcopo Orientales ipsi oboediant. Immo, nisi consenserit manus episcopus, nequeunt ceteri episcopi de causis fidei iudicare.

*) Flavianus Leoni respondet subdite (c. Mart. 449; ep. 26; M. 743 ss.). Iura mani Pontificis superiora minime negat : « Sanctitatem Vestram docebunt acta super eo confecta acta... — Verum his ita peractis, redditae Nobis sunt erae Sanctitatis Vestrae...; ex quibus edocti sumus, eundem Eutychē libel- ad Vos misisse, plenos fallacia et astu, dicentem se *tempore iudicii* libellos bellationis tradidisse... atque *appellasse ad V. Sanctitatem* : quod nequaquam eo factum est, sed hac quoque in parte fefellit, velut pater mendacii » (M. 747). vianus ergo minime negat ius appellationis ad Romanum Pontificem suspen-

sivae qua sententia episcopi in ipso Oriente suspendatur et impediatur, *factum*. Nec queritur, nec arguit, quasi appellatio Romanae iurisdictionis fu quolibet modo res nova aut incongrua aut singularis. Simpliciter excusat sententiam, a se suae episcoporum synodo datam, quia Eutychis appellatio min praecesserat. Revera Eutyches posterius solum appellavit, libellis "pa Florentio" datis¹. Flavianus iura Rni Pontificis explicite etiam profitemur « Commotus igitur, Sanctissime Pater, ob omnia quae ausus est., *solita fidu utere* (παρησίασαι συνήθως)... et vindicans *communem rem sanctarumque Ec* *siarum* compositionem (κατάστασιν), dignare per *proprias* litteras suffragari (επιβεβαιώσασθαι) quidem depositioni canonice adversus eum factae, confirmare v (στηρίξαι)... imperatoris fidem » (M. 717). Invocatur ergo *solita fiducia* Rni Pontificis ut agat, agendoque vindicet *communem* rem et ss. Ecclesiarum constitu nem. Porro ad hunc effectum non requiruntur synodales multorum episcoporum litterae neque concilia neque tribunalia; sufficient *propriae* Leonis litter quibus sanciat acta Constantinopolitana. Hae vero litterae, ad fidem orient imperatoris confirmandam, efficaciores erunt quam omnium episcoporum orientium sententiae. — Ex illo personali Papae interventu, ait, omnia ad pacem re hant in Oriente, et inde inutilis erit convocatio concilii oecumenici : « namque *solo indiget ex Vobis impulsu* atque subsidio, quod per Vestram pietatiam ad tranquillitatem et *pacem cuncta statim* translaturum est. Sic eni quae insurrexit haeresis, et ob eam excitatus tumultus facile cessabit, Deo operante, *per Vestras sacras litteras*. Prohibebitur vero et quae evulgatur fu esse synodus, ut ne sanctissimae totius orbis Ecclesiae perturbentur » (ib.).

G) Leo, sic demum veritatem edoctus, perpressos consolatur « ut primu (21 mai 449; ep. 27; M. 752). Comperit iam, Eutychen « pravo errore... a traditione catholica deviare... » Auctoritative ergo loquitur : « Plenius rescribis ut Fraternitatem tuam quid de tota causa constitui debeat instruamus. Non *pati* *mur, aut illum in suae persuasionis pravitate persistere, aut Dilectionis* *tuam quae, zelo fidei, pravo et stulto resistit errori, diutina adversae per* *impugnatione turbari* ». Iudex ergo est fidei et doctrinae, extra suam dioecesim et in Oriente; absolute damnat et confirmat, non politice, sed plena auctoritate religiosa : « *Volumus... rescribas* ». — Iam quoque praenunciantur sollemni litterae, quas Leo publici iuris faciendas mittet ad Orientem, magnae Leonis litterae, quasi encyclicae : quarum versio graeca legenda erit in concilio eiusque actibus inserenda et a cunctis in Oriente episcopis subscribenda (287

287. II. Leonis M. epistula dogmatica et latrocinium Ephesinum.

1) S. LEO — A) *litteras*, publici iuris faciendas, ad Flavianum mittit (13 mai 449; ep. 28; M. 755-782) : « Lectis Dilectionis Tuae litteris, quas *mira* *fuisse tam seras, et gestorum episcopalium ordine recensito* [i. e. revisione f] *processus Constant.]*, tandem quid apud vos scandali *contra integritatem p* *exortum fuisset, agnovimus* ». Inde exponit, iudicat et definit doctrinam publicae auctoritate. Eadem auctoritate corrigit episcoporum gesta in tribunali Const.

1. Duchesne, III, p. 407; Hefele-Leclercq, II, I, p. 538; Coram populo dein Eutyches « tabulas publice proposuit (affiches), contumeliarum et maledictionum plenas » (M. 717), eo quod laceratae fuerint ab adversariis.

286; M. 777) : « Cum autem ad interlocutionem examinis vestri Eutyches responderit, dicens : “ Confiteor ex duabus naturis fuisse Dnum N. ante adunationem; post adunationem vero unam naturam confiteor ”, *miror* (θαυμάζω) tam absurdam atque perversam eius professionem nulla iudicantium increpatione reprehensam... Quod, ne Eutyches ideo vel recte vel tolerabiliter aestimet dictum, quia nulla vestra est sententia confutatum, *sollicitudinis tunc diligentiam commone-*mus, Frater carissime, ut, si per inspirationem misericordiae Dei ad satisfactionem causa perducitur, *imprudencia hominis imperiti* etiam ab hac sensus sui peste purgetur... » Etiam ergo e longinquo docet et iudicat auctoritative, poenas ut misericordiam statuens, quas exsequi debeant patriarcha synodusque Constantinop. « De quo, si fideliter atque utiliter dolet... vel si praesenti subscriptione damnaverit, *non erit reprehensibilis erga correctum quantacumque miseratione* » (M. 779).

B) *Auctoritatem* vero *visibilius* exercet. Mittit *legatos* « ad omnem causam pie et fideliter exsequendam, fratres Nostros Iulium (sic) episc. et Renatum presbyt., sed et filium meum Hilarum diaconem vice Nostra direximus (et Dulcitium notarium) » (ib.; cf. Hefele-Leclercq 2ⁱ; 566 s.). Eadem die (13 Iun. 449; ep. 29; M. 781 ss), Leo monet *Theodosium II* tres a se legatos mitti Ephesum ad « synodale iudicium » (συνδικὸν κρίτηριον) : speratur Eutychis non damnatio nova sed retractatio, « cum in libello suo, quem ad Nos misit, hoc saltem sibi ad promerendam veniam reservaverit, ut correcturum se esse promitteret quidquid *Nostra sententia* de his, quae male senserat, improbasset. Quid autem Catholica Ecclesia universaliter de [Incarnatione] credat et doceat, ad Flavianum... misi ». Simul litteras (30; M. 785 ss) dirigit ad *S. Pulcheriam*, sororem ab imperatore tunc neglectam, ut libertas Ecclesiae servetur : “ Sedis Apostolicae moderatio ” iudicium definit. Item auctoritative ad cunctos *archimandritas* Const. (32; M. 795 s), ad convocatam synodum Ephesinam II (33; M. 797 ss) : « [Imperator] hanc reverentiam *divinis* detulit institutis ut ad sanctae dispositionis effectum auctoritatem Apostolicae Sedis adhiberet : tanquam *ab ipso b. Petro* cuperet declarari, quid in eius confessione laudatum sit, e Mt. 16 ».

C) Ordinem ergo sequendum S. Leo praecepto determinat : Eutychis damnetur doctrina, persona autem tractetur pro sua obstinatione vel correctione.

2) LEGATI eunt. — A) At Renatus (solus ex eis, qui vere graecam calluerit; cf. Duchesne, III, 415) moritur in insula Delos. — Alii duo, licet eorum litterae ad Flavianum dirigantur, veniunt Ephesum in coetum schismaticum (*Latrocinium Ephesinum* mox damnandum ab oecum. Chalcedon.) : quem Theodosius II, per eunuchum Chrysaphium et per Dioscorum Patr. Alex. (444-451, † 454), selegit pro Eutyches contra Flavianum. Cuncti, adversantes Dioscoro, episcopi Orientales carcere retinentur. Ideo convenire possunt solum 130, apte selecti; immo, ex his ipsis, 42 prohibentur a sententia dicenda. Vix ergo 88 agere poterunt (Msi 611).

B) Legati tamen per interpretes rogant *litteras S. Leonis legi*, quibus damnatur Eutyches. Septies instant. Dioscorus promittit, iurat; differt tamen semper, ne demum, licet nunquam verbis audeat resistere publice, *omittit* eas (ib. 611). Immo, propter difficultatem interpretum, arguit ex epistulis Theodosii II (designantis Dioscorum et Iuvenalem Hierosol.; Msi 599) : quia agitur, non de oecu-

menico concilio, sed de tribunali (ib., 587), quia decem solum episcopi pro singulis provinciis vocati sunt, ipse *una cum legato Iulio praesidebit* (quasi legatio Cyrillo olim data a S. Caelestino, ad successorem iure devenerit) : « Residentibus... reverendissimis et sanctissimis episcopis Dioscoro Alex. [et] Iulio ep. agente vices SSmi et BBmi episcopi Romanae Ecclesiae Leonis... » (Msi 605 s.).

C) Porro, *exinde praecise, ratio damnationis accipietur* mox contra Ephesinum latrocinium. Huius enim acta vix legi in *oecumenico concilio Chalcedonensi* coeperant, cum « *Orientales, et qui cum ipsis Reverendissimi episcopi, clamaverunt : Electus est [Dioscorus], nullus suscepit nomen Leonis* » (ib.). « *Neque suscepta est epistula SSmi Leonis Papae, neque lecta est. Et septies iuraverunt omnibus facere eam recitari, et non est lecta* » (ib. 615 s. : illa Dioscori interrogatio legatur integra). Ex hac ergo praecise ratione, novi apud concilium Chalcedonense *legati Romani* urgent damnationem Dioscori : « *Beatissimi atque apostolici viri, Papae urbis Romae, qui* [in mss. aliquot “ quae ”; graece τοῦ κεφαλῆς τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥωμαίων πόλεως, κεφαλῆς ὑπάρχοντος πατρὸς τῶν ἐκκλησιῶν] » graece vertuntur Veroniciano. Nec miratur nec adversatur concilium, de formulis tamen et dignitatibus attentissimum. Papa ergo, etiam absens, ordinem mandat in concilio observandum. Immo, non petens ceterorum suffragia, sed absolute, sola sua auctoritate, excludit episcopum sedis in Oriente diu summae, patriarchae Alexandriae. Patres vero Chalcedonenses nec indignantur, nec mirantur : a solum rogant accusationem determinari. Unde legati Paschasius, *ἐὺλας τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου*, et Lucentius, *ἐπὶ χροὺν τὸν τόπον τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας*, sic accusant Dioscorum : « *Iudicii sui [dati ab eo in Ephes. latroc.] necesse est eum dationem, quia, cum personam iudicandi non haberet, praesumpsit (ἤρπασεν) ; e synodum ausus est facere sine auctoritate sedis apostolicae, quod nunquam licuit nunquam factum est (ὅτι οὐδέποτε γέγονεν, οὐδὲ ἔξον γενέσθαι)* » (Msi 582). Ac inde statim in Chalcedonensi iudicium Dioscori inceptum ex illa solum causa. Dimoveatur e sede sua, ad dexteram partem altaris prima, et symetrica cum honorabiliore sede legatorum (prima, ad partem sinistram, sequente dein patriarchae Const.) ; inde venit « in medium », sedetque, *accusatus* : propterea solum, quia “ *Sedis Apostolicae Romanus episcopus* ” absens per legatos sic iussit.

D) Sors inversa, in concilio Chalcedonensi, succedet *Theodoreto*, episc. Cyr. (386, 423-458). Proprius hic Nestorii magister, et iam diutius damnatus ac plebisque Chalcedonensibus Patribus suspectus de fide, recipitur tamen ab eis in concilium, statim ut S. Leonis legati iusserunt (Msi 590). « *Gloriosissimi iudice et amplissimus senatus [Bureau] dixerunt : “ Ingrediatur et RRmus episcopus Theodoretus, ut sit particeps synodi, quia et restituit ei episcopatum SSmi Archiep. Leo, et... imperator sanxit eum adesse s. synodo ”* 1. Minime curatur

1. Haec sanctio imperatoris, requisita quia Theodosius II iamdiu poena civili prohibuerat ne extra suam diocesim magnam (800 paroec.) exiret, solum negative se habuerat : « *Sancimus non prius ad s. synodum convenire, nisi universo sancto placuerit convenienti concilio et ipsum concurrere et pariter interesse; si vero aliqua discordia de eo emergerit, absque illo convenire* » (ib. 590).

n praxi, de unanimitate concilii ad eum recipiendum. Immo summe commove-
ur pars concilii. « Aegyptiani et Illyriciani et Palaestini RRmi episcopi clama-
erunt (ingresso Theodoreto) : “ Miseremini, fides perit! Oὐ κανόνες τοῦτον ἐκβάλ-
ουσι. Hunc foras mittite! Magistrum Nestorii foras mittite! ” Dioscorus : “ Cyril-
us, cur eicitur, qui ab isto est anathematizatus?... ” Aegyptii : “ Vocem non
habet, *coram universa synodo damnatus est* ” » (ib. 590 s). Recipitur tamen
Theodoretus, *unice quia Papa iussit*. Receptio autem eo praeclarius auctorita-
tem Leonis illustrat, quo opportunius post saeculum « impia Theodoreti cons-
cripta » (non persona) a concilio oecumenico V (Constant. II; 553; en. 13 :
J. 226) damnabuntur una cum “tribus Capitulis” : fundamentum ergo erat
adversantibus. Illum tamen e patriarchatu Antiocheno episcopum Orientalem,
remotissimum Persisque finitimum, *Leo sola sua auctoritate restituit, recipien-
tum a concilio*, non praeiudicata tamen solutione de eius orthodoxia. Res optime
distinguitur a concilii senatu : « Dixerunt : “ Theodoretus, RRmus episc., *pro-
prium recipiens locum a SSmo episcopo inclytæ urbis Romæ* (τὸν οἰκεῖον ἀπολαβὼν
τόπον παρὰ τοῦ ἀγιοτάτου ἀρχιεπ. τῆς μεγαλονόμου Ῥώμης), in locum nunc accusatoris
ingressus est. Unde patiamini ea quae inchoata sunt finiri..., *reservata* scil. post
haec omni accusatione *et vobis* et illi... Magis acquiescite... Et *quiescentibus*
sanctis, [lector] ex eodem codice [latrocinii Ephes.] recitavit » (ib.). Dein (ib.
644 D) accusabitur Theodoretus, vel de fide, vel a Dioscoro, quia « ut *accusator*
ingressus est » et ergo non deberet inter *iudicantes* episcopos assidere. *Nemo*
suspicionem movet *contra Papam*, quasi ius non habuerit ad illum restituendum,
ut suo iure sit abusus. Id tamen clarum fuisset, si Chalcedonenses Patres repu-
assent, cum separatis hodiernis, Papae auctoritatem deficere extra Romanam
dioecesein vel extra Italiam, vel saltem extra Occidentis patriarchatum, vel saltem
secundum Gallicanos coram concilio vel a fortiori supra illud. Clare ergo Chalce-
donenses Patres de illo iure et iurisdictione aliter sentiunt quam separati hodierni.

3) LATROCINIUM ergo Ephesinum *Orientalibus* iam satis damnandum videbatur,
ex eo solum quod iura Romanae Sedis non satis observasset.

A) Dioscorus tamen eadem noverat; et ideo callide curaverat, ut horum violatio
relateretur. Patet ex ipsis eius codicibus de Ephesino latrocinio. Nam v. g. ut pri-
mum a selectis suis obtinuerat (graece confabulando) revisionem fieri sententiae
Flaviano adversus Eutychen latae, interrogaverat per interpretem legatos.
Dioscorus : “ Dicat et beatissimus Iulius episc., vicarius SSmi episcopi Rnae
Eccl. Leonis, si congruit (σύνψηρος γίνεταί) huic s. synodo, et vult et ipse relegi
quae de hoc negotio acta sunt Constantinopoli. Iulius, interpretante Florentio :
“ *Si prius Papae legatur epistula* ”. Hilarus [per eundem interpretem] : “ *Quo-
iam et SSmus episcopus Rnae Ecclesiae, relectis sibi istis monumentis, quorum
nunc quaeritis lectionem, transmisit epistulam...* ” Quo dicente, Eutyches archi-
mandrita [verba ei resecans graece] dixit : “ Directi religiosissimi *vir*i a SSmo et
rei amantissimo Leone, archiep. Rnae Eccl. in s. vestram synodum, *suspecti*
*vir*hi facti sunt. Manserunt enim apud... Flavianum (pransi et munerati)... Pos-
silo ergo, *si quid ab eis iniuste factum fuerit*, id praeiudicium contra me non
enerare ”. » Minime ergo audet impugnare iura Romanae Sedis, sed solum
legatos fingit forte emptos fuisse et ergo extra legitimam suam missionem loqui
um et iudicare (Msi 647 s). Dioscorus inde perite concludit legenda primum

acta Constant., postea solum epistolam Rni Pontif. (ib. 649). Voluerat ergo a legatis approbari. Scit autem causam Eutycheis perdi si episcopi illi, licet a selecti, norint damnationem a Leone latam, et ideo differt lectionem. Sic tacite confitebatur, quidnam valeret coram Orientalibus auctoritas Rnae Sedis. Recusatur non Papae auctoritas, sed integritas legatorum. Mox (ib. 654) graviter decipit legatos : quia linguam ignorant, curat ut Iulii vox " Apostolica Sedes sapit " (nempe de auctoritate S. Cyrilli) videatur favere obstinationi Eutycheis. Semper ergo intendit, ut concilium aliqua romana sanctione firmetur. Haec vero iterum deficit. Lectis ergo permultis aliis (ib. 649-902), Dioscorus suffraganeus petit pro Eutyche contra Flavianum. Hilarus iterum instat, per interpretem, ut legantur " litterae S. Sedis " (ib. 905-908). Dioscorus iterum, septima vice, subterfugit. Tunc solum, per introductos subito milites (20 Aug. 449), magna festinatione et violentia utitur : unde S. Flavianus tribus postea diebus morietur. Cogit cunctos episcopos ut " in pura charta " (ib. 626, 638) scribant sua nomina (130), quorum duo bis, et alia per alios scribuntur. Sic reiciunt « Flavianum et Eusebium Dorylaei ab omni sacerdotali et episcopali dignitate... » (ib. 908).

B) APPELLATIO : « FLAVIANUS episc. dixit : " Appello a te ". HILARUS, diac. Rnae Eccl., dixit : Κοινηζήτωρ ! » (ib. 908). Appellat etiam Eusebius Dorylaei, sollemniter¹. Legati, in latrocinio, « ad consentiendum nulla potuerunt oppressione compelli... » Hilarus « vix, ne subscribere per vim cogeretur, effugit ». Solus Romam petiit inter summa pericula, *deferens libellum appellationis S. Flaviani*, S. Leoni post 12 annos successurus (461-468; ep. 44; cf. 45; Ml. 54. 828, 833 c). Ipsi Hilaro epist. ad Pulcheriam 46; M. 837 s.). Quae omnia, dum ex ipsius Actibus a Dioscoro scriptis leguntur Chalcedoni, clamorem promovent : " Anathema Dioscoro... *Leoni multos annos!* " (ib. 909; et iterum 938. Cf. Hefele, Leclercq, 2¹, p. 600 ss.).

C) CONCLUSIO : Ipse ergo patriarcha Constantinopolitanus, synodaliter damnatus ab Alexandrino et ex ipsius intento Orientalis imperatoris, ad Romanum episcopum appellat, quasi de iure ordinario. Similiter prius Eutycheis. Item mox ex suo exilio, ipse Nestorius qui fuit et ipse patriarcha Constant.²

Patres vero Chalcedonenses, supra 520 e toto Oriente, mortui Flaviani fidei ideo laudant cuncti, « siquidem eius fidei expositio cum Bmi atque Apostolici vi. Papae Rni epistula concordat...; orthodoxe et consonanter mox ac Smo archiepiscopo Leoni » (ib. 679).

288. III. S. Leonis sententia contra Ephesinum latrocinium.

1) *Ante synodum*. Leo semper reputaverat « rem [Eutycheis] nequaquam syn-

1. « Curavit desuper et ab exordio consuevit thronus apostolicus iniqua perferendo defensare... et humi iacentes erigere, secundum possibilitatem quam habetis. Causam rei, quod sensum rectum tenetis et inconcussam servatis erga D. N. I. G. fidei, necnon etiam indissimulatam universis fratribus et omnibus in nomine Christi vocatis tribuitis caritatem ». De quo appellationis libello Harnack : « Keine bloss Schmeichelei und nicht erst für das 5. Jahrhundert gültig sind die denkwürdigen Worte in der jüngst entdeckten Appellationsschrift des Eusebius von Doryläum an Leo I. » (*Dogmengeschichte*, I, 1894³; p. 454 nota).

2. Inaccusata de his LECLERCQ scripsit, II, 1, 603, sicut pluries, colligens undique quaque festinantius notas absque crisi.

i indigere tractatu, — cum tam evidens fidei causa sit ut rationabilius ab icenda synodo fuisset abstinendum » (20 Iun. 449 : ep. 36 et 37; M. 810, 812). benignitate solum consenserat; et constanter (23 Iul. et 11 Aug. 449) Flaviani ad fortitudinem hortatus erat, « plenius scriptis *mandatisque Nostris* instructional., *pro fidei defensione* » (ep. 38 et 39; M. 814).

1) Vixdum receptis nunciis de illa Ephesina synodo, — A) statim *ad Theodorum II* rescribit (c. 29 sept.-5 oct. : ep. 43; M. 821 s) : synodum orientalem *annat et irritat* PROPRIA AUCTORITATE : « Antea et *ab initio*, in iis quae factae sunt synodis, *tantam Nos accepimus fiduciam* a SSmo PETRO et principe apostolorum, ut *POTESTATEM* (αὐθεντία) HABEAMUS et VERITATIS VINDICANDAE pro nostra pace, nemini ipsam liceat, cum munita adeo sit, concutere... *Concilium episcoporum* Ephesina civitate... *et ipsam laedit fidem et omnes sauciat Ecclesias*... : non sua conscientia rectoque iudicio... Cognoscimus enim ad concilium non omnes, quos oportebat, convenisse. Unde, ser. Imperator, a vestra pia conscientia *periculum causa fidei avertere dignare*, neque *humana praesumptio* Christi evangelio vim inferat... *Coram unius Deitatis inseparabili Trinitate*... CUNCTA MANEANT ACTA, SICUT ET ANTE iudicium existebant. Expectent autem maius criterium *concilii*, in quo omnis ex toto orbe episcoporum numerus *congregetur* ». Enimvero Chalcedonensis convocatio, quam optat « intra Italiam, convenientibus sentent. episc., quae omnes offensiones... mitiget » (ib. 44³; M. 829). « Neque satis *Vos de alieno peccato onus* sustinere... [Aut, quomodo] Vestrum etiam *periculum* Christi dextera defendetur? » — Memor, quatenus fuerit per saecula pestas Imperatorum¹, agnosce quomodo Leo *episcopaliter* doreat illum *periculantis* Imperatorem, *minime expectans ut ex eo iura ecclesiastica ad se deriventur*.

2) Receptis per legatos *libellis appellantis Flaviani*, et litteris quas Theod. II ad b. Petri sedem pro catholicae fidei amore » sponte misit, rescribit iterum (5 oct. 449 : ep. 44; M. 827 s) amplius : Si propriae litterae lectae fuissent, *manifestatione purissimae fidei, quam divinitus inspiratam et accepimus et credimus, omnium concertationum strepitus quievisset* ». Nunc vero, « ne ante iudicium Christi Dni rei de silentio iudicemur... [ne Christus adv. imperatorem ignetur]... *aspicite b. Petri gloriam*... *Appellationem interpositam canonum aeternae habitorem decreta testantur*². DEFEND[AM] FIDEI LIBERTATEM... quam, sua reverentia, nulla vis, nullus poterit mundanus terror auferre. Cum enim lesiae causas, tum regni Vestri agimus et salutis » (M. 831). Auctoritas vere aeterna et universalis.

3) Leo statim, aliis simul epistulis (13 oct. 449), *iurisdictionem toto Oriente* et contra cunctos, connaturaliter exercet. Sic — A) *ad S. Pulcheriam* (45, cf. 46; M. 833 ss) : iterum *damnat Ephesinam* synodum, quia « a Sede b. apostoli Petri... recitatio, poscentibus episcopis, non sit admissa ». *Vocat concilium* « intra Italiam ». Imperatorem Pulcheria moveat : conscia sit de « sibi specialiter a

Liber caerim; Mg. 112. 79, 431, 1047; cf. LAPÔTRE, *Le Pape Jean VIII*, pp. 77-80.

Strictius *canones Sardicenses*. Additi chronologice collectionibus post Nicaenos, communes cunctis qui fidem Nicaenam retinebant, dicebantur *Nicaeni* absque ulla de; sicut et nunc dicitur *Symbolum Nicaenum* pro Nic.-Const. Infra, § 305^{2a}.

Bmo Petro apostolo (= Leone) legatione commissa, priusquam civile hoc et tale bellum intra Ecclesiam convalescat » (M. 835 c).

B) Ad episcopos orientales v. g. Thessalonic. (ep. 47), ne « in receptione nefarii dogmatis » consentiat : « Nobis enim... DEFINITISSIMUM EST, IN NOSTRAE COMMUNIONIS NUMERO NON FUTUROS EOS QUI CONANTUR ANTIQUA CATHOLICAE FIDEI FUNDAMENTA EVELLERE »; ad Coensem (ep. 48).

C) Ad Flavianum (ep. 49), mortis adhuc nescius : « Nos pro communi causa nihil eorum, quae agenda sunt, praeterire., ad ea quae universitati fidelium prosint » (M. 842).

D) « Ad clerum, honoratos et plebem Constantinop. Pro catholicae fidei defensione, perfidorum nequitiae (τῇ τῶν ἀπίστων ἀνομίᾳ) resistatis... Quisquis enim incolumi ac superstitute Flaviano episcopo vestro, sacerdotium eius fuerit aut invadere, NUMQUAM IN COMMUNIONE NOSTRA HABEBITUR nec inter episcopos potest numerari... Sicut Nestorium anathematizavimus, ita eos [monophys.] damnamus... Apostolicam cohortationem, ministerio Nostri oris, accipite... Iterum iterumque vos, ante conspectum Dni, obtestamur pariter et monemus ut a fide qua fundati estis... non insidiis, non cuiusquam persuasionibus moveamini » (ep. 50; M. 842 s).

E) Ad cunctos archimandritas Constant. « Quae scripsimus innotescant... unitatem catholicae fidei deseratis » (ep. 51; M. 845).

Conclusio : Vero ergo, per illas octo eadem die (13 oct. 449) scriptas epistulas Leo suprema auctoritate agit, supra et contra synodum Ephesinam et Orientalem Imperatorem, monens et praecipiens ubique pleno iure et sub poena excommunicationis in causa fidei et oboedientiae : quilibet non subditus « nunquam in communionem nec inter episcopos poterit numerari ». — Numquid hodie Pontifex Roms posset aliquid ultra et expressius facere, si quid simile occurreret? Nihil ulterius ab Ecclesia Catholica asseritur nunc.

4) ORIENTALES tamen non solum non accusant iuris defectum aut abusum, sed ipsi ex omni parte invocant illius iuris exercitium.

A) E patriarchatu Const. iam dictum est de EUTYCHE et de S. FLAVIANO.

B) E patriarchatu Antiocheno. THEODORETUS CYR. (ep. 52; M. 847-853) : Paulus, praeco veritatis, tuba Sp. S., ad magnum Petrum se contulit, ut iis, Antiochiae de legali conversatione ambigebant, explicationem ab eo referret [supra, 161 s] multo magis nos humiles et pusilli ad Apostolicam Sedem vestram accurrimus, ut Ecclesiarum ulceribus remedium a Vobis accipiamus. πάντα γὰρ ὑμῶν τὸ πρωτεύειν ἀγαπῶμεν. Multis siquidem praerogativis ornatur Sedes Vestra. [Nam, supra civilem gloriam,] praecipue illam fides ornat, cuius testis Paulus : « Fides vestra annuntiatur in universo mundo » (Rom. 18)... Hanc praeterea... Petri et Pauli sepulcra... in Occidente; inde nunc orbem universum collustrat ». Depositus ergo a Dioscori synodo, « 26 annis commissam mihi Ecclesiam precum Vestrarum auxilio cum rexerim, EGO APOSTOLICAE VESTRAE SEDIS EXPECTO SENTENTIAM, et oro atque obtestor Sanctitatem V., ut mihi recte ac iustum tribunal Vestrum invocanti (ἐπιζητοῦμένῳ : appellanti, cf. Act. 25¹¹) offerat iubeatque ad Vos venire et doctrinam meam... [multis libris expositam comminuet]. Ante omnia, ut a Vobis docear, oro, an mihi oporteat in hac iniusta depositione acquiescere, annon. Vestram enim sententiam exspecto. Quod si in iudicio

manere me iusseritis (καλέσῃτε), manebo... Ne ad Vos contenderem, regiarum terarum vincula retinuerunt. » Certo iurisdictionem Pontificis universalem et supremam agnovit, qui sic orat, vir ingenio praeclarus. (Supra, 287², de eius ceptione a Leone, et inde ergo in conc. Chalcedon.) Pariter, EUSEBIUS Dorylaei (3 B, nota).

C) ANATOLIUS, novus post mortuum Flavianum patriarcha Const. (c. Dec 449), xidum electus, curat de monendo Leone (ep. 53; M. 853 s). At Leo diutius ffert consensum; scribit v. g. ad Theod. II (16 Jul. 450; ep. 69, M. 890): « Ne iquid in praeiudicium catholicae defensionis viderer egisse, de ordinatione eius i Const. coepit. Ecclesiae praesidere, nihil interim in alterutram partem temere scribendum putavi, ... manifestationem catholicae veritatis exspectans... Nec iquid EXIGO, quod aut arduum videatur aut dubium... : fidem Nicaenae.... Ephesinae synodi [sub] Cyrillo..., MEAM EPISTULAM [ex aequo ergo positam cum duobus enc. oecumen.]. Catholicorum sententiis toto corde consentiat, ita ut sinceram communis fidei professionem... declaret, Apostolicae Sedi et universis Dni sacerdotibus atque Ecclesiis publicandam. [Sedes ergo apostolica distinguitur prae toto collegio episcopali]. Quamprimum ad Nos Const. episcopi, qualia debent robari et catholici sacerdotis, scripta perveniant, [quibus promittat se excommunicaturum cunctos qui aliter sentiant] quam catholicorum omnium et MEA ancians ultimatin] PROFESSIO protestatur. [Per legatos] quae Nostrae sit forma lei..., possitis agnoscere, si Constant. antistes in eandem confessionem toto corde consentit » (Cf. 289^{1c}). Ius absque demonstratione exercetur valide, ut bene cognitum et indubium.

D) CLERUS ET PLEBS CONST., simul ac Leo eos prius ad resistendum hortabatur (supra 3 D), sponte petebant ab ipso auxilia. Unde sic ad eos : « De vestrae devotionis pietate gaudemus, et in sanctae plebis acclamationibus quarum ad vos exempla delata sunt, omnium vestrum probavimus affectum... Confirmatio[m] [resistendi], quam expetistis, ultro praebuimus... : nec quisquam sibi audeat sacerdotali honore blandiri, qui potuerit in exsecrandi sensus impietate confici » (ep. 59; M. 867).

E) ARCHIMANDITAE CONST. simul quoque petierant. Ad quos ergo Leo, sicut prius (3, E), iterum (17 Mart. 450 : ep. 61, M. 874) : « Inter discretarum spatia quinque regionum, unum sumpserunt corda nostra consilium, ut quod a Nobis considerabatis, eo vobis tempore quo epistulae vestrae mittebantur, occurrerit... Memor enim sum, SUB ILLIUS [PETRI] NOMINE ECCLESIAE PRAESIDERE, cuius a Dno I. C. glorificata confessio, et cuius fides omnes quidem haereses destruit..., et dellego mihi aliud licere quam ut omnes conatus meos ei causae, in qua universalis Ecclesiae salus infestatur, impendam¹. »

F) IMPERATORES ius illud Rni Pontificis minime negant. Nec illud, quasi ab ipsis

G) Iterum (17 Jul. 450 : ep. 71; M. 895 s) ad 15 archimandritas Const. : « Causa fidei... compellit... Ipse Const. episcopus, et hi qui eundem consecrarunt, praeter id quod ordinationem novi antistitis pertinebat, nihil Nobis de compressis vel abdicatis toribus indicarunt, quasi in illa Ecclesia nullum scandalum exstitisset. » Proinde, iure, « ad veritatis examen..., [legatos] cum sufficienti paternarum auctoritatum structione direximus... Vos, collaborate Nobiscum ». Iterum pluries (13 sept. et 15 nov. ep. 74 et 75; M. 900 ss).

processerit, neglegunt; sed ei subdi debent, illudque clare *ex Petro* ortum confiteri, sive occidentales sive etiam *orientales*.

A) *Valentinianus III* (ep. 55, c. Febr. 450; M. 857 ss), postquam Romam veniens monitus a S. Leone, ad Theodos. II scribit : « FIDEM TRADITAM... debemus defendere, et dignitatem propriae venerationis B. APOSTOLO PETRO intemeratam et nostris temporibus conservare : quatenus *Bonus Rhæ civitatis episcopus*, cui PRINCIPATUM SACERDOTII SUPER OMNES antiquitas contulit, locum habeat ac facultatem FIDE ET SACERDOTIBUS IUDICARE (περὶ τῆς πίστεως καὶ ἱερῶν κρίνειν). Hac enim gratia secundum sollemnitatem (τὸ ἔθος) conciliorum, et Constant. episcopus eum per libellos appellavit, propter contentionem, quae orta est de fide. » Ne obstat ergo Theod. II episcopis, qui in Italiam ad concilium a Leone convocentur.

B) *Imperatrices : Galla Placidia*, mater Theodosii II, ad filium (56; M. 861) « Secundum formam et definitionem (τὸν ὅρον) Apostolicae Sedis, quam etiam N. P. Flavianus ad concilii et Ap. Sedis iudicium transmittatur, in qua PRIMUS ILLE QUI CAELESSES CLAVES DIGNUS FUIT ACCIPERE, PRINCIPATUM EPISCOPATUS (τὴν ἐπισκοπὴν τῆς ἀρχιερωσύνης) ORDINAVIT ». — Item eadem, ad S. Pulcheriam (58; M. 863 s). — Item Imperatrix *Licinia Eudoxia*, filia Theodosii et uxor Valentiniani III (57; M. 861 s).

C) Ipse Imperator in Oriente, *Theodosius II*, his tribus respondens (c. Ap. 450 : ep. 62-64; M. 875 ss), minime queritur Leonem supra ius immisceri in orientali. At fingit eum sibi nunc suffragari, per documenta melius edoctum : « Inducatum est ad [Leonem] latius atque plenius, sicut arbitrati sumus; cognovit (ἔγνω) Nos in nulla parte a paterna religione et maiorum traditione recessisse... ». Per ipsam hanc "peritiam", confitetur necessitatem illius Romanum suffragationis. At Leo firmiter, licet paterne, corrigit : iubet ea subscribi, quae « mea professio protestatur », antequam Anatolius possit recipi (16 Iul. 450; ep. 69; M. 890; supra, 4, C). *Excommunicationem* renitentibus minatur : « MEAE PARTIUM est..., ut quid de Incarnatione Filii Dei a CONST. EPISCOPO TENEAUTUR, AGNITIONEM, cum... talia ad Nos debuerit scripta dirigere, quae illum a contagione huius erroris alienum evidenter ostenderent... Epistulae meae consentiat... Repudiando sibi [errorem] incunctanter agnoscat : quia et mea et SS. Patrum de Incarnatione Domini concors per omnia et una confessio est. Quam si quis aestimaverit non sequendam, ipse se a compage catholicae unitatis abscidit » (ep. 70; M. 893 s). Igitur ergo indubium proponitur iudicandi de personis, etiam in Oriente, novas exigent ab eis fidei professiones pro opportunitate.

12 diebus postea (29 Iul. 450) Theodosius II, ex equo praecipuus, moritur absque filio.

D) Succedit soror *Pulcheria*, virgo, quae iam olim (445) pro minorenni fratre imperium rexit. Haec autem participem throni, matrimonio casto, vocat *Marcianum* ipsum expertumque ducem exercituum (24 Aug. 450). Ambo Pontifici Romae humiliter oboediunt.

289. IV. Chalcedonensis concilii convocatio. — 1) *Leo concilium optat*.

A) Imperatores statim assentiuntur. *Valentinianus et Marcianus* (20 Aug. 450 : ep. 73; M. 899) sic eum alloquuntur litteris communibus : « In catholica religione... Tuam Sanctitatem, PRINCIPATUM IN EPISCOPATU DIVINAE FIDELI POSSIDENTEM (ἐπισκοπεύουσαν καὶ ἄρχουσαν τῆς θελῆς πίστεως)..., in principio (ἐν πρώτῳ

ustum credimus alloquendam... : quatenus, omni impio errore sublato, per celebrandam synodum TE AUCTORE (διὰ τῆς συγκροτηθείσης ταύτης συνόδου, σοῦ αὐθεντοῦντος), maxima pax circa omnes episcopos catholicae fidei fiat ». Textus, probabilius ab initio bilinguis, graece legebatur CHALCEDONI. Profitetur universalem episcopatum Rni Pontificis, et auctoritatem de ipsa fide, ad pacem instaurandam catholice. Nec ullus mirabatur.

B) *Marcianus* promissis « studio et oratione Nostra », gratias agit pro Legatis 22 nov. 450 : ep. 76; M. 903). Suadet concilium non in Italia celebrari, sed in Oriente ubi e proximo sanentur mala : « Si placuerit Tuae Beatitudini in has partes advenire et synodum celebrare (ἐπιτελέσαι), hoc facere... dignetur. Vestra Sanctitas *sacrae religioni utilia* DECERNET (διατυπώσει) ». Si vero iter ad Orientem Leoni sit impossibile, Marcianus curabit sumptibus publicis (et haec erat magna pars imperatorum in conciliis), ut episcopi conveniant : « Et, quae Christianorum *religionis* atque catholicae fidei prosint, sicut Sanctitas Tua secundum ecclesiasticas regulas definivit, sua dispositione declarent (καθὼς ἡ Σὴ Ἀγιοσύνη κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας διέτύπωσε). »

C) Simul *Pulcheria* subdi Anatolium nunciat (ep. 77; M. 905) : « *Anatolius* et *Puarum* litterarum Apostolicam confessionem (ὁμολογίαν) complectitur, errore sublato..., sicut ex eius quoque litteris clarius Tua S. agnoscere poterit; et episculae [Tuae] ad Flavianum sine aliqua dilatione subscripsit. Et propterea TUA REVERENTIA... SIGNIFICARE DIGNETUR, UT OMNES ETIAM TOTIUS ORIENTIS EPISCOPI... VALEANT CONVENIRE, et illic facto concilio ET DE CATHOLICA CONFESSIOE ET DE EPISCOPIS qui ante hoc segregati sunt, sicut fides et christiana pietas exigit, TE AUCTORE (σοῦ αὐθεντοῦντος), decernant. » Praeterea, Marciano iubente, corpus Flaviani, quia in communionem appellatae S. Sedis mortuus est, sollempnius ab exilio relatum est et honorifice sepultum.

2) Leo, gratulatus quidem Marciano et Pulcheriae et Anatolio (ep. 78-80 : 13 Apr. 451), plena et absoluta auctoritate condiciones communionis reddendae praescribit.

A) *Ad Anatolium* : « PER TOTUM MUNDUM UNA NOBIS SIT UNUS CASTAE COMMUNIONIS INTEGRITAS, in qua... [te] amplectimur; et gestorum quae sumpsimus seriẽm, NECESSARIUS SICUT OPORTUIT munitam subscriptionibus, APPROBAMUS... De CONST. Ecclesiae pace... hanc curam SEMPER IMPENDIMUS, ut eam nulla velimus haereticorum fraude violari » (M. 913). Iurisdictio ergo ordinaria vindicatur.

B) *Episcopos*, qui « doleant se .. alieno scelere prae-buisse consensum, cum ita os formido turbasset », Legati Romani usque ad Leonis responsa tolerarant eodem modo, 1801, Caprara cum *Constitutionalibus* in Gallia episcopis] : « *Approbamus* ». Nunc autem ampliores concedantur gratiae : « *Cum legatis Nostri*, quos misimus..., volumus disponatur, quatenus [plene paenitentes] *pacis et communionis Nostrae unitate latentur...* Nec aspere igitur communionis Nostrae gratia eneganda est, nec temere largienda » (M. 914).

C) De ipsis *patriarchis*, reis praecipuis, « Dioscoro, Iuvenale (et Eustathio), hoc decet custodire quod *Nostri*, ibidem constituti, faciendum esse dixerunt... : *excelli pro perfidia, aut laborare pro venia* » (ib. 915). Absolute ergo iurisdictionem exercet supra tres patriarchas, etiam per legatos : condonat Constantinopolitano, plectit Alexandrinum et Hierosolymitanum.

D) *Plebi* publice litterae Leonis innotescant : « *In omnium volumus notitiam*

pervenire : ut, qui Deo Nostro deserviant, de confirmata apud te pace Sedis Apostolicae gratulentur » (ib.).

E) Simul *legatum Iulianum* (ep. 81; ib.) monet, ut caveat « contra falsitatis astutias ». Paenitentes compleant promissa; obduratos « oportet districtius comprimere, nequeunt benignitate sanari... Ea quae a Nobis constituta fuerint, exsequantur » (M. 916).

3) **Leo munus a concilio exercendum determinat stricte.** — A) Ad Marcianum (13 Apr. 451 : ep. 82; M. 917 s) : Iudicandae erunt non doctrinae, iam sapienter per concilia et Leonis epistulas definitae, sed personae : « Non cuiusmodi sit fidei tenenda tractandum est, sed quorum precibus et qualiter annuendum ». Imperator per Romanos legatos modus agendi « suggeretur » (918). Legati ipsi (9 Iun. 451 : ep. 83, ad Marcianum; M. 919 s), paenitentibus « communionem catholicam » reddituri, *supreme iudicabunt* de recipiendis et reiciendis, « in consortium suae deliberationis adscito Const. urbis antistite » : qui ergo inferiores solum partes in suis ipsius patriarchatu geret.

B) Simul *ad Pulcheriam* (ep. 84; M. 921 s) : *Iam ante concilium* « servetur ubique iudicium » solius Leonis contra Eutychen, sicut ipsius concilii Ephesini contra Nestorium. « Eutyches ab eo loco qui Constant. urbi nimis vicinus est, longius transferatur... Monasterio quoque ipsius catholicum abbatem iubete praeponi. Iurisdictio ergo circa omnia exercetur, immediate (ne consulto quidem patriarcha nunc legitimo), et absolute (coaequata simpliciter iurisditioni ipsorum conciliarum).

C) Simul *ad Anatolium* (ep. 85; M. 922 ss) mittit legatos : « Quibus tua Dilectionis societur, ut nihil in his quae ad universalis Ecclesiae statum pertinent, diligatur... Hanc regulam mementote servandam... : Eutychen cum dogmate cumque consortibus suis anathematis execratione condemnent... Si satisfactio [Dioscori] talis accedit quae non refutanda videatur, maturioribus Apostolicae Sedis concilio reservetur ». Ipsi ergo concilio Leo iurisditionem ad reconciliandum Dioscorum denegat, eamque sibi reservat. Duo presbyteri Constantinopolitani, ab Anatolio excommunicati, Romam venerunt et a Leone reconciliati sunt. Nunc ergo « quod gratia Apostolicae communionis ornantur, etiam tuo favore per omnia se gaudeant adiuvari » (ep. 87; M. 926).

D) *Legatum Paschasium instruit* (24 Iun. 451 : ep. 88; M. 927 ss) : « Epistula Nostram ad Flavianum, quam Ecclesia universalis amplectitur, [recenseat]... inde totius huius erroris impietas destructa sit ». Cui epistulae, et Eutychis damnationi, subscribant omnes, oportet. Porro iam subscripserunt, ante concilium, « tu Const. Ecclesia cum monasteriis omnibus et multis episc.; Antiochenus episcopus et universi [in huius patriarchatu] episcopi ». Iubet eum « vice mea synodo praesidere » : per quem « etiam mea aestimanda sit praesentia » (ep. 89 et 90 ad Marcianum; 24, 26 Iun. 451; M. 930, 931). Praesidere autem, non honoris solum sed iurisditionis primatu, iam ex antea citatis patet. Insuper explicite dicitur Legatus « IN OMNIBUS, AUCTORITATE NOSTRAE PRAECEPTIONIS USURUS » (ep. 92; 26 Iun. 451; M. 936).

Nunquid Romani Pontificis primatus supra ipsum concilium posset explicite doceri et firmiter exerceri? Orientalis vel quilibet separatus nihil ulterius invenit vel assertum vel factum in ipso Vaticano concilio.

290. V. Ipsum Concilium — 1) AUCTORITATIVE DOCETUR ET IUBETUR. (Epist. 93 ad synodum, 26 Jun. 451; M. 936 ss).

De PRAESIDENTIA : « *Bmi PETRI apostoli* IURE ATQUE HONORE *servato* (φυλαττομένων τῶν ῥόνῳ τοῦ μ. Πέτρου... τῶν τε δικαίων καὶ τῆς τιμῆς), Nos quoque ad hoc suis litteris invitavit ut Ven. Synodo *Nostram praesentiam* praeberemus : quod quidem nec necessitas temporis *nec ulla poterat consuetudo permittere*. Tamen in his fratribus . e. Paschasino et Lucentio episcopis, Bonifacio et Basilio presbyt., qui ab Apost. sede directi sunt), ME SYNODO *Vestra Fraternitas aestimet* PRAESIDERE (τοῖς ἀπεσταλμένοις... ἐμὲ τῆς συνόδου προεδρεύειν) : non abiuncta a Vobis praesentia Mea, qui nunc *vicariis Meis adsum*, et iamdudum in fidei catholicae praedicatione non desum. »

De FIDE : « Qui non potestis ignorare, quid ex antiqua traditione *credamus*, non possitis dubitare quid cupiamus. Unde, Fr. car., *reiecta penitus audacia disputandi contra fidem divinitus inspiratam*, vana errantium infidelitas conquiescat. *Ne liceat defendi quod non licet credi...* [Sed omnes confiteantur] *doctrinam*, plenissime et lucidissime *per litteras, quas ad b. memoriae Flavianum episcopum misi-* », *declaratam*. »

De Clericis : Iniuste damnati restituantur (cp. 3; M. 939); « gratia aut formidine potestatum saecularium depravati » respiscant (cp. 1; M. 937).

Minime ergo ex aliquo Imperatorum favore arguit, at omnia pleno " Sedis petri iure " simpliciter affirmat, coram et prae universali concilio.

2) CONCILIUM EFFICACITER DIRIGITUR A ROMANIS LEGATIS :

Lege actuum initia (Msi 6. 564 s) : « In nomine D. N. I. C... (8 Oct. 451), conveniente s. et universali (ὁικ.) concilio... Chalcedoni congregato, i. e. Paschasino et Lucentio, RRmis episcopis et Bonifacio religioso presbytero, *tenentibus locum Smi et RRmi Archiep. almae urbis Romae Leonis*, et Anatolio etc.. » : sequuntur nomina 4 patriarcharum propria persona praesentium et 520 episcoporum. Omnis ergo Legati absentis Rni Pontificis praeponuntur, ille etiam qui mere presbyter est. Ex Orientalibus vero, de dignitatum ordine semper et in hoc ipso concilio sententissimis (infra, 292 de can. 28), nemo protestatur.

Significat tamen clare ordo sedendi ordinem dignitatis (Msi 6. 580).

Nec tamen poterat putari *mera honoris* distinctio. Nam, statim ab initio, « Paschasinus, Vic. Sedis Apost., dixit : " Bmi atque apostolici viri Papae urbis Romae, καλῆς ὑπάρχοντος πατρὸς τῶν Ἑκκλ., PRAECEPTA habemus, quibus PRAECIPERE dignatus est, ut Dioscorus... " » (ib. cf. 287^{supra}). Similia dicuntur per totum concilium, v. g. de fide (Msi 7.106-108), de Theodoreto (ib. 187 s), et in " Allocutione " (ib. 455), auditoribus non solum non contradicentibus sed explicitè consentientibus.

3) LITTERAE SYNODALES OECUMENICE PROFITENTUR ROMANA IURA ET OFFICIA, orta propter patri successionem ex ipsa voluntate Christi. Sic enim Patres Leonem sollemniter roquantur (c. 5 Nov. 451; M. 951-960) :

« Agnitionem (γνώσιν) Dominicam..., *ex praecepto Legislatoris*, -(θεμένου, i. e. Christi) venientem usque ad nos, *Ipse servasti*, vocis B. PETRI OMNIBUS CONSTITUTIS IMPRES (πᾶσι τῆς τοῦ μακ. Πέτρου φωνῆς ἐρμηνεύς καθιστάμενος), *et eius fidei beatificationem super omnes adducens*. Unde et nos, ὡς ἀρχηγῶ σοι τοῦ καλοῦ ad utilitatem utentes, τῆς ἀληθείας τοῖς τῆς Ἑκκλ. τέκνοις τὸν κληρὸν ἐδείξαμεν, non singillatim faciente in culto unoquoque doctrinam, sed *uno spiritu, una conspiratione atque concordia confessionem fidei declarantes...* ». Ideo ipsas Leonis litteras subscripserunt, exclamantes :

mantes " Petrum per Leonem locutum esse " (D. 143 n; supra 176^{2e}) : « Eramus in communi corona gaudii... deliciis spiritualibus epulantes, quas PER TUAS LITTERAS CHRISTUS praeparaverat invitatis. »

Illi ergo circ. 630 episcopi intendebant profiteri coram Christo τῆς εἰς αὐτὸν ὑπαρχίης τὴν γυνῶσιν. « Quibus Tu quidem, sicut membris CAPUT praeeiras (ἡγεμονεύεις), his qui Tuum tenebant ordinem benevolentiam praeferebat¹ ».

Dioscorus ideo damnandus fuit quia « Flavianum, Apostolicam fidem profitente damnavit... Eutychi dignitatem, quae a Vestra illi ablata fuerat Sanctitate, restituit... » et sic Dni « vineam evertit. » Concilium ergo Papae iurisdictionem ista immediatam et ordinariam agnoscit supra quamlibet causam Constantinopolitanam. Dioscorus « post haec omnia, insuper et contra ipsum, cui vineae custodia a SANCTO commissa est, extendit insaniam, i. e. contra Tuam quoque Sanctitatem; excommunicationem meditatus est contra Te qui corpus Ecclesiae unire festinas (τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλ. ἐνοῶν)..., epistolam quidem Tuam respuens Sanctitatis ». Inde claret, quam immanis visa sit Orientalium Concilio ipsa cogitatio excommunicationis contra Rnum Pontificem².

« Haec sunt quae Tecum, qui spiritu praesens eras..., et qui pene per Tuorum vicariorum sapientiam videbaris a nobis, effecimus » (M. 955).

Num validius poterat Romanus primatus ab ipso concilio asseri et declarari? Petitio supplex, ut a Leone confirmetur canon 28 (de quo mox : cf. 292), nihil adversatur Romano primatui, at supremam eius agnoscit iurisdictionem : fatetur enim Concilii canonem valere non posse, nisi Leo dederit « βεβαίωσιν τε καὶ σφραγίσαντες » (M. 960).

291. Argumenta ex illis factis (n. 286-290).

1) EXPERIMENTALE fere et intuitivum : Ex illo brevi compendio, ex ipsa Ecclesiae Orientalis vita per tres annos (448-451), nonne fit quasi sensibilis iurisdictio Rni Pontificis in Oriente suprema? Non solum vitae liter exercetur sed etiam signate et explicitae sic promulgatur, et quidem ordinaria atque indubitata propter Petri successionem, ut maior pri-

1. « Imperatores vero fideles ad ornandum decentissime praesidebant (πρὸς εὐκόσμητον ἐξέχον), sicut Zorobabel Iesu, Ecclesiae tamquam Ierusalem aedificationem renovantis circa dogmata invitantes (προθυμούμενοι) ». Post Pontificem nominati dicuntur ornare et invitasse, minime autem docuisse aut iudicasse. Marcianus enim accessit solum post subscriptam Leonis epistolam et definitam fidem, i. e. ad eius promulgationem solemnem (25 Oct. 451, sessione 6 [8]).

2. Item, ex accusatione Theodori, diaconi Alexandrini, coram Concilio iure (Msi 6.1009; cf. Hefele-Leclercq, II, 2; pp. 693 s). Post caedem Flaviani, Dioscorus « impetum ad MALA MAIORA se vertit (ἐπὶ μείζον τὸ κακόν). Excommunicationem namque contra SS. et BB. Apostolicum Thronum magnae Romae parat, episcopos plus minus decem (neque enim plures ausi sunt)... modo comminans, modo decipiens nolentes, coegit lacrimantes atque gementes, ut nefandae illi chartae subscriberent ». Res ergo tam sceles videbatur, ut, inter multos a se selectos episcopos Aegypti. " Pharao " non nisi perpauca ad hoc cogere potuerit. — Iure ergo Concilium oecumenicum VIII Photium Dioscorum confert in can. 13 : « secundum Photium vel Dioscorum iniurias... contra sedem Petri » (D. 341 fin.).

natus in Ecclesiae Catholicae praxi doctrinae hodierna nec vindicetur, nec forte possit concipi.

Porro ad illud Concilium oecumenicum *Orientalis* fere soli conveniunt, et quidem multo plures (630 Patres ad definitionem) quam ad ullum aliud indivisae Ecclesiae concilium. Non ergo *Occidentalismi* suspicio potest moveri, nec innovationis: ipsa enim praxis videtur assueta plenique iuris. Factionum tamen oppositiones, si quid novum aut damnandum invenissent in Leone (eiusque cognitis *Orientali Sermonibus de Natali*; Ml. 54. 141-151), speciatim de assertis primatu romano et infallibilitate ex Petro, certo reprehendissent. Porro nihil, nisi laus.

Illud concilium summae manet auctoritatis apud separatos. Item et S. Leo M. Cuius aliae quoque epistolae et orationes praebent innumera testimonia de primatu iurisdictionis, immo et de infallibilitate, ex processo asserta. Vides ergo, quam opportune argumentum apologeticum inde hauriatur.

2) FORMA haec aliquos iuvabit:

Cathedrae illius,

A) ad quam publicae privataeque in Ecclesia personae appellant — α) tum ex omni Ecclesiae regione (etiam extra Italiam et extra Occidentis patriarchatum, etiam extra Imperium, v. g. e Persarum Ecclesiis), — β) tum cuiuslibet dignitatis (ipsi quoque Imperatores et ceteri episcopi, etiam patriarchales, non solum singuli sed et in concilio congregati);

B) quae ab iisdem rogatur, ut definitiones de fide et leges de moribus et iudicia de personis dignetur modo cassare, modo sancire, modo directe instituere:

C) quae ipsa quoque sponte, summa auctoritate post quam non datur appellatio, personas tum aliis subditas tum supremas etiam patriarchas directe iudicat et iustificat damnatae (etiam excommunicatione, aut iubet restitui imoverive;

D) quae scit et confidit se posse, e longinquo per litteras legatosque, modo iniungere absolute formulas fidei etiam pro conciliis oecumenicis, modo praecipere res maxime iniucundas recipientibus;

E) quae revera oboedientiam publicam a praepotentibus, de praeservando suo iure attentissimis, obtinet efficaciter;

F) quae demum illa omnia exercet simplicitate magna et sine aliorum protestatione, — α) non propter materialem vim nec propter personale sedentis meritum, — β) sed, titulo indubitato, propter ius ipsius Sedis et declaratam in ea aeterni successionem auctoritatemque, —

— illius Cathedrae Pontifex manifesto ab universali sui temporis Ecclesia agnoscitur, ut qui cum Petri successione recipiat illum iurisdictionis primatum, quem Catholica hodierna vindicat pro Romano Pontifice:

Atqui praeparatio et historia Concilii Chalcedonensis talem manifestant quarto saeculo Cathedram Romanam eiusque Pontificem.

Ad maiorem : Romano Pontifici a Catholicis, etiam hodiernis posconcilium Vaticanum, nihil requiritur ultra enunciata.

Minoris singulae partes per facta, antea allata, probantur.

A) Sic appellant Eutyches, S. Flavianus, Theodoretus Cyr., Eusebius Dorylaei, Nestorius.

B) Idem petunt definitiones vel leges vel iudicia sive cassari, sive sanciri, sive directe institui. Pariter Anatolius, Theod. II, Valentin. III, S. Pulcheria, Marcianus, monachi, archimandritae, presbyteri ipsum concilium (pro can. 28). Item mox Maximus patr. Antioch., Proterius patr. Alexandr., Nestorius, episcopi e Persis.

C-E) Epistula dogmatica (seu *Tomos*) de duabus naturis definitur, et subscribenda praecipitur. Iudicantur absolute Eutyches, Flavianus, Dioscorus, mox Tim. Aelurus etc... Praecipitur suppressio canonis 28, qui revera deletur (infra, 292).

F) Porro illa omnia eo tempore fiunt quo iam Romae nulla manet vis armorum (Attilae Hunnos [453] et Genserici Vandalos [455] Leo non armis sed divina protectione arcebit), et propter solam Petri successionem, prout tam frequenter a Leone ipso, a legatis, ab imperatoribus, a patriarchis, ab innumeris Orientis et Occidentis episcopis, ab ipso concilio in litteris synodalibus asseritur explicite (v. g. Ml. 54. 797 Msi G. 614, etc.). Ideoque cathedra Romana titulo prorsus singulari designatur absolute ἡ ἀποστολικὴ θρόνος.

3 AD HOMINEM : *Separati* ergo nequeunt ad septem prima saecula conciliave appellare (sive Anglicani, sive Orientales), et simul reiciere primatum iurisdictionis romanum¹.

Ultima inter Russos scientificè scripta *Historia Ecclesiae Antiquae*² sic exponit de Leone : « [p. 280] Toutes ces pensées et expressions mal définies sur l

1. « Leo's Bedeutung... : Nicht nur den Primat des römischen Bischofs hat er, wie schon andere vor ihm..., vertreten, sondern ihn als den universalen Bischof behauptet. (Realencyklop. f. prot. Theol., t. 11. 373.)

2. *Lehtsi po Istorii drevnei Tserkvi*, a prof. [antiromano] V. V. BOLOROV, edent prof. A. Brilliantov, ex Academia Ecclesiastica-Imperiali Petropolit., t. III, S. Peterb. 1913; p. 2, ch. 2 § 5; pp. 280-301. Translatio datur ad litteram, servatis etiam sive textibus russici divisionibus sive latinis vocabulis quae ipse Bolotov inseruit, aliquando solus completis vel correctis Latinis citationibus inter uncas [ ].

inauté de l'évêque de Rome reçoivent enfin leur achèvement dans le système remarquablement clair, puissamment exprimé et complet du premier *Doctor Ecclesiae* sur la chaire romaine, Léon-le-Gr. (440-461). Cet enseignement, il l'a posé surtout dans les sermons qu'il a prononcés *die natali ipsius* [p. 281] devant l'assemblée des évêques italiens. Voici les points essentiels de cet enseignement :

« A) L'apôtre Pierre — α) est *princeps* de tout le corps apostolique, préposé à tous les autres par son pouvoir : à égalité d'honneur et d'élection — *par electio, similitudine honoris* —, il y avait parmi les apôtres *quaedam discretio potestatis*. L'attente de chute menaçait tous les Apôtres, mais le Christ a prié *proprie, speciali cura*, pour Pierre : *princeps apostolorum*... — β) L'apôtre Pierre est le fondateur de toute l'Eglise..., le Christ l'étant *propria potestate*, Pierre *participatione* recevait que *in consortium individuae unitatis assumptus*... Il est à l'Eglise ce que la tête est au corps..., même pour les autres apôtres. La plénitude de grâce [apud Leonem " *inspiratio caelestis* "] et d'autorité remplit d'abord, jusqu'à déborder, Pierre et, de lui comme tête, découle (*manat*) organiquement sur tout le corps. — Ainsi Pierre est *totius Ecclesiae princeps, primas* de tous les évêques. A lui a été confié de paître toutes les brebis ; à lui est imposé le soin (*sollicitudo*) de tous les pasteurs de l'Eglise. " Tout, dit le sermon IV, le ciel et la terre, était au service du Verbe incarné. *Et tamen de toto mundo unus Petrus eligitur, qui* [et *universarum gentium vocationi et* *omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiae Patribus praeponebatur* [: ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint multique pastores, omnes tamen *proprie* regat Petrus, quos *principaliter* regit et Christus... Huic quoque *consortium potentiae suae* tribuit divina dignatio]... " (p. 281-283, citans Ml. 149-151). Pierre est donc le prince des apôtres, leur tête, le centre organique dans lequel sont concentrés tous les intérêts spirituels et toutes les prérogatives de leur collège... En lui, comme chef des apôtres, sont rassemblés d'abord tous les points communs aux apôtres, tous les devoirs de l'apostolat ; de lui, comme du chef, ils passent à tout le corps. Pierre est donc le centre organique du sacerdoce et de l'autorité pastorale.

« — B) [p. 283] Du Christ, qui en est la source, vient aux autres pasteurs, évêques ou prêtres, leur pouvoir ; ils ne sont point les délégués du chef des apôtres. Mais — α) tous les dons et prérogatives de l'apostolat, du sacerdoce et de l'autorité pastorale, donnés en plénitude et d'abord à Pierre, n'arrivent que par lui, et pas directement, du Christ à tous les autres apôtres et pasteurs ; — β) malgré la multiplicité des pasteurs..., le Christ gouverne *principaliter*, et Pierre *proprie*...

« — C) Le *Primatus*, le *principatus* de l'apôtre Pierre est une institution non pas temporaire, mais permanente... [Corrélation de 2 paroles, vraies également pour l'éternité : " Tu es le Christ. — Tu es Pierre "] Visiblement il gouverne l'Eglise par ses successeurs sur le Siège de Rome, en qui vit sa puissance et resplendit son autorité.

« — D) La relation des évêques romains au chef des apôtres reproduit toujours, près, dans ses profondeurs et dans ses résultats, le *consortium potentiae* de Pierre avec le Christ. — α) Dans ses profondeurs : car l'Eglise romaine reconnaît, à chacun de ses nouveaux évêques, Pierre sur le Siège de Pierre ; quels que soient les déficits moraux de la personne qui succède, la dignité morale de Pierre se communique à ce successeur : Pierre parle par sa bouche. — β) Dans les résultats ; car de la puissance gratuitement donnée à Pierre, *consortium se transfundit* ;

en ses successeurs se trouve sa *plenitudo potestatis*. Ce n'est point sur le rang d'autres évêques, c'est avant tout autre évêque qu'ils héritent de Pierre. Le siège de Rome est le centre spirituel de tout l'univers chrétien. Aussi, tandis que les autres évêques [p. 284] sont obligés de se limiter aux ouailles qui leur ont été confiées, du successeur de Pierre est requis cet amour constamment répété, à qui fut confiée toute l'Église œcuménique; et il n'y a point d'unité ecclésiastique, dans le gouvernement de laquelle il puisse ne pas avoir part.

« Ainsi, d'après Léon le Gr., tout l'édifice ecclésiastique reproduit la diversité des relations établies entre les apôtres. Entre eux, à égalité d'élection il n'y eut point d'égalité d'autorité; de même les évêques, égaux entre eux par leur dignité sacerdotale de hiérarques, ne le sont ni par leurs droits canoniques ni par leur participation au gouvernement de l'Église... [par la juridiction]. Ce ministère sur toutes les Églises incombe à l'évêque de Rome, *principaliter, ex iure divino*... *L'episcopatus universalis* du Souverain Pontife de Rome, enseigné par Léon le Grand n'exclut pas l'égalité hiérarchique, c.-à-d. sacramentelle, de tous les évêques, mais seulement la *plenitudo potestatis*.

« De cette théorie, Léon le Gr. tire ces conclusions pratiques (contre Hilaire d'Arles) : — A) Puisque toute l'Église est fondée sur la stabilité de Pierre, quiconque s'éloigne de cette forteresse, se place lui-même en dehors du corps mystique du Christ, en dehors de l'Église. — B) Quiconque attente à l'autorité de l'évêque de Rome, quiconque refuse d'obéir au Siège Apostolique, résiste à l'autorité de l'apôtre Pierre. — C) Celui qui rejette l'autorité et la primauté, le *principatum* l'apôtre Pierre, ne peut naturellement pas diminuer cette autorité, mais [p. 285] se livrant à l'esprit d'orgueil, il se condamne lui-même à l'enfer. [Quomodo expressius posset dici, submissionem sub episcopo Romano requiri ad salutem]

« Les expressions, même plus pâles, des autres évêques romains reçoivent de ce système développé pleine lumière... Dans l'exposé de Léon-le-Grand, trouvent déjà sur la juridiction toutes les prérogatives romaines, *telles qu'elles ont été depuis définies par le concile du Vatican*¹. Jamais il ne peut devenir nécessaire de juger un évêque romain; il peut avoir ses déficits, mais compensés, corrigés par les mérites de Pierre. Ainsi apparaît-il qu'un évêque romain ne saurait sérieusement faillir². » (*prégriechénié*; cf. 102³.)

1. Haec verba eo magis notes, quo Bolotov adiutor *Vetero-Catholicorum* magis studuerit contra concilium Vaticanum : cf. *de Trinit.* 105². Exsul Serg. Bulgakov, professor in Acad. theol. Russorum Parisiis, effugium proposuit, ne dissidens orthodoxia debeat post Bolotov iura Romanae Sedis agnoscere : inerrantia, ait, non iam e septem conciliis œcumenicis expectetur, sicut mos erat inter theologos orthodoxos, sed e solo consensu populi christiani (*Poul.* Parisiis 1926, II, pp. 47-58; *Christian East*, London. 1926, V, pp. 12-24). Miranda illa evolutio dissidentibus parum proderit, cum Orientales gentes Chalcedonense concilium ideo in dubium vocaverint, quia eis confirmatio Romani Pontificis certa non erat (Sic explicite imper. Marcianus ad Leonem, epist. 110, 15 Febr. 448. *Ml.* 54. 1018).

2. « Importance de ce témoignage d'autant que Léon pesait tous ses mots, selon le classicisme de Cicéron et de J. César. Mais [p. 286] si, pour toute la hiérarchie, la plénitude de pouvoir descend du Christ par le Pape vivant, quelle sera la situation de l'Église après la mort du Pape? » En unica obiectio a Bolotov allata, non historica, patet, sed dogmatica. Porro tunc minime cessat illa collegii apostolici unitas forma

4) CONCLUSIO : Patet ergo, et obiective et ad hominem, Leonis doctrina explicita praxisque. Pariter et subdita fides coactaneorum, i. e. utius indivisae Ecclesiae et ipsius oecumenici concilii.

A) Iam ergo inde omnes ruunt calumniae, inter separatos vulgatae, quod primatus Romani Pontificis per Pseudo-Isidori falsas Decretales sit per mediaevorum Paparum ambitum ortus sit. " Quidquid a Concilio Vaticano definitum est de iurisdictione privilegiata episcopi romani, iam adest in Leonis M. expositis. "

B) Quomodo ergo id non recipietur a separatis illis, qui perpetuo appellunt ad immutatam indivisae Ecclesiae per 7 prima concilia traditionem? — α) Leonis enim doctrinam *ipsum concilium* cognovit, et traxi dictisque observavit et professum est. — β) Immo et hodiernae laudes in Synaxario Constantinopolitano fidem illam antiquam testantur (18 febr.; ed. Delehaye 1902 p. 471 s). Dicta enim eius sanctitate et gubernatione, additur: « Tempore sanctae et oecumenicae IV synodi 30 Patrum Chalcedon., b. ille Leo..., παρὰ τοῦ ῥωποιοῦ Πνεύματος ἐμπνευστής, exposuit scripto et misit per epistolam ad concilium: quam multitudo SS. recipiens Patrum, et hanc Orthodoxiae columnam existimans, quasi ex ore Dei hanc scripturam delatam esse credens eique innixa, armius agmini haereticorum restitit eorumque machinas subvertit. » — Item in Russia (cf. Maltzew. *Menologion* I, 1900; p. 980 ss).

292. Confirmat canonis 28 Chalcedonensis historia antiquam de primatu dem.

I. PRAENOTANDA : — 1) *Argumentum separatorum* in Oriente praecium contra primatum ex illo canone desumitur. Obiective ergo simul ad hominem praestat ut obiectionis retorsio sincerioribus veritatem persuadeat.

2) *Aemulabantur antea sedes patriarchales* in Oriente. Conc. oecumen. (cn. 6) sanxerat iura patriarchalia Alexandriae supra Aegyptum et Antiochiae supra " Orientem ", « insuper, distinctos honores quoque sede Ierusalem. »

Mox vero pro sede *Constant.*, licet recentius erecta (III saec.) et primitus subdita Heracleae, episcopi et imperatores volunt primum in Oriente locum. Sic 150 Patres praesertim Constantinopolitani in conc.

reca Petri cathedram, dum omnes orando et agendo conspirant ad obtinendum a Deo regnum Petri successorem.

« Examinons donc, comment cette *plenitudo potestatis* a été exercée et reconnue — α) en Occident (p. 286-288), — β) en Orient (p. 288-300). »

Const. I (381) proclamant can. 3 « τὴν πρεσβείαν τῆς τυχῆς μετὰ τὸν τῷ Ῥώμῃ ἐπίσκοπον », absque efficacia.

Inde magna inter Alexandriam et Constantinopolim aemulatio :

EPISC. ALEX.		EPISC. CONST.
S. Athanasium (328-373)	prosequuntur Ariani imperatores [Romam appellat : restituitur.]	et Eusebius (Nicom.) (340-344) ac Macedonius (344-360)
Petrum II (373-381)	prosequitur Valens imperator [item appellat Romam]	et Demophilus (369-373)
Timotheus (381-395)	procurat demissionem per conc. Const. I (381)	S. Gregorii Naz. (379-390) qui Romam appellat
Theophilus (395-412)	damnat, favens Eudoxiae, (in syn. ad Quercum : Chalced. Aug. 403)	S. Ioannem Chrys. (398-404) qui Romam appellat
S. Cyrillus (412-444)	legatus S. Caelestini Rom. in conc. Ephes. (431) damnat	Nestorium (428-431) qui Romam appellat
Dioscorus (444-451)	damnat in Ephes. latrocinio damnatur a Leone et conc. Chalcedon.	S. Flavianum (446-449) qui Romam appellat

In latrocinio Ephesino, iuridicus locus *quintus* paratus erat Flaviano

3) *Chalcedoni* : — A) Per accidens, damnato Dioscoro, disputat. Maximo Antiocheno, accusato Iuvenali Hierosolym., fit ut Constantinae metropolitana sedes, statim post legatos Romanae sedis, ordinem secundum obtineat. Ideo legatus Paschasius iubet assidere post Romam “ Anatholium, Deo volente, primum ” (Msi 6. 607). — B) Occasio ergo peropportuna erat ut, post hanc praxim, *ius* promulgaretur. Eo quidem magis quo plures ex Antiochena provincia episcopi Graeci, diu dubii et tunc adiuti ab Imperatoribus, favebant Constantinopoli adversus Aegyptios (Coptos). — C) Inde, canon 28 proponitur. « Ecclesia Constantinopolis novae Romae, ... aequalibus (ἴσων) cum antiquissima regina Roma fruatur privilegiis (πρεσβείων), etiam in rebus ecclesiasticis..., *secundum post illam* : ut et Ponticae et Asianae et Thraciae dioecesis metropolitana soli a praedicto throno SS. Const. Ecclesiae ordinentur..., et praeterea episcopi illarum dioecesium... inter barbaros ». (Msi 7.369 sec. Graecorum post Photium collectiones). Sic praecipuus Orientalium textus contra Rom. primatum. (v. g. Nicodim episcop. : *Pravila Pravoslavno Tserkvi, s tolkovaniami*; S. Peterb. 1911, pp. 393-426).

II. RETORSIO OBJECTIONIS ex illo textu depromptae, triplici consideratione perficietur : — 1) Ex ipso *textu* canonis nihil contra Romanam iurisdictionis primatum, demonstratur, at plura sunt de eodem indicia

2) Firma fides de primatu Romano illustratur ex *historica canonis propositione*, — 3) et *reiectione*.

1) **Ex ipso textu**, — A) prout etiam a Graecis post Photium proponebatur, agitur non de aequando iure primatus aut Sedis Apostolicae, sed de honoris prerogativa (τὰ ἴσα πρεσβεῖα) ante ceteras sedes Orientales, “secunda post Romanam”, et de iure (dicto dein patriarchali) ordinandi metropolitans exclusive in illis provinciis¹ ac earum episcopos in parte non Graecorum, sed Barbarorum. Unde, usque ad XIX saec., sedes Graecis reservabantur inter Slavos, Bulgaros, Armenios, Serbos; usque ad XVI s., inter Russos; hucusque vero, inter “Arabophonos orthodoxos” Hierosolymitanos, liberatis ab Hellenismo orthodoxis Arabophonis patriarchatus Antiocheni per Russiam solum post annum 1902. — Photiani textus perfidia latet in canonis introductione: « Antiquae Romae throno, καὶ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, Patres iure ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα »: quasi ius Romanum non divinum sit, sed ecclesiasticum.

B) **Alter textus** — α) ex Actibus Concilii *disputatus* erat (Mansi 7.452): « Συνομεν πρὸ πάντων μὲν τὰ πρωτεῖα (primatum) καὶ τὴν ἐξαιρέτον τιμὴν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς πρεσβυτέρου Πάπης θεοφιλεστάτω ἀρχιεπ. φυλάττεσθαι [custodiri; nihil quod Patres ἀποδεδώκασι] χρῆναι δὲ τὸν ὁσιώτατον ἀρχιεπ. τῆς βασιλίδος Κωνστ., νέας Πάπης, ἐν αὐτῶν πρεσβείων τῆς τιμῆς [non hic τὰ πρωτεῖα] ἀπολάβεῖν, et authenticam habere potestatem ad ordinandos metropolitans in Asiae, Ponti et Thraciae dioecesis ». — β) *Proponebatur* S. Leoni in epistula synodali (984; MI. 54. 956): « Τὸ ἐκ πολλοῦ κρατῆσαν ἔθος ad ordinandum metropolitanos... ἐκυρώσαμεν (sanximus): ἐν tam sedi Const. aliquid praestantes quam providentes metropolitans urbibus ἐπιδείξαι, eo quod frequenter, episcopis vitam finientibus, turbae nascuntur ἀρχεμονέων »: rem Roma novit, cum ex illis provinciis (v. g. Ephesii) « Vobis saepe importuni fuerunt »². Inde « confirmavimus..., post Vestram (μετὰ τὸν) SS. Apostolicam Sedem, honorem (τὰ πρεσβεῖα) habere Constantinop. δεύτερον τεταγμένον: confidentes, quia lucet apud Vos Apostolicus radius, quem usque ad Constantin. Ecclesiam συνήθως κηρύττονται πόλλακις ἡπλώστατε (perpetuo solliciti, frequenter expanditis), eo quod absque invidia consueveritis Vestrorum (οἰκείων) bonorum participatione ditare domesticos ». Patres ergo non impugnant primatum, sed arguant ut ab *Apostolica Sede* honor *proprius* derivetur usque Constant. (Radius

¹ Scholiastes byzantinus *Nomocanonis*, licet photianus, notat: « Macedonia, Illyricum, Thessalia, Attica, Peloponnesus et Epirus vetus et huiusce populi sub Romano patriarchatu debebant » (*Iuris ecclesiastici Graecorum historia et monum.*, edente PIRRA, II, 647; 1868). — Extensio illius iuris ad alias provincias minime potest ex ipso canone edicari a Byzantinis. Textus enim photianus formaliter edicit, μόνους Ponti, Asiae et Thraciae metropolitans debere ab episcopo Constantinopolitano consecrari. Id nunc exules Russi dicunt acriter contra patriarchas Constantinopolitanos, qui vi huiusce can. 28 iurisdictionem sibi vindicant supra omnes Russos in Occidente dispersos. Canonista dissidens S. Troitzky multa de his scripsit (1921-1923); cf. *Orientalia Christiana*, III, 14, pp. 59 ss., 67 ss.). Ex ipso iure canonico dissidentium solus patriarcha Romanus, nunquam in concilio oecumenico damnatus, iurisdictionem supra Russos illos habere test.

² Confessa ergo antiqua Romae ad hos Asiaticos relatione: cf. v. g. pro successione Thesina inter Bassianum et Stephanum.

oritur, non per Patrum canones, sed apostolicus). — γ) *Confirmandus erat Leone* : « Haec sicut propria (οἰκεῖα) et amica et ad decorem convenientissimè dignare complecti, SS. et BB. Pater... *Rogamus* igitur, et *Tuis decretis* nostrum honora iudicium : et, sicut nos *capiti* (τῇ κεφαλῇ) in bonis adiecimus consonantiam, sic et *Summitas Tua filiis* (ἡ κορυφή τοῖς πικρῖν) adimpleat τὸ πρέπον ». δ) Marcianus imperator eadem *rogat* (18 dec. 451 : ep. 100 ; M. 974).

C) *Conclusio de textu* : Canon ergo non significabat primatus agniti destructionem aut partitionem cum Const., sed iura conferebat ad metropolitans instituendos in tribus provinciis et ad ordinem post Romam prae Alexandria secundum, — *iura* quidem non Apostolica ut Romae, sed *synodalia*, confirmanda ex a S. Sede. Nam Concilii Const. I quod nec ipsi dicunt oecumenicum, nondum S. Sede receptum, canon 3 *praxi* favebat, non iuri, quod oriri non poterat absque approbatione Romana : quae propterea nunc instantanter petebatur. Exinde ergo minime probatur obiectio contra primatum, sed clare confirmatur Patrum fides necessariam eius auctoritatem.

2) Canonis propositio historice illustrat fidem de primatu.

A) NON FUIT LATUS A CONCILIO OECUMENICE, sed ab una e duabus commissionibus quae separatim eadem die de rebus particularibus agebant. Praecipua pars Patrum, nempe legati Rni et plerique episcopi (ex utroque Antiocheno et Hierosolymitano territorio, profectis iam Aegyptiis) ac imperiales concilii protectores vacant secundum vendae oppositioni Maximi Antiocheni cum praedecessore Domino et Iuvenio Hierosol. (dicta Sess. XIV : 31 oct.) Eadem die, minor pars (i. e. soli e Constantinopolitana regione episcopi 183, in Sessione dicta XV), occasione utuntur ut, canone 27 approbato, hic addatur 28.

B) *Legati Romani* STATIM CONTRADIXERUNT (1 nov. 451; sessio XVI, ultima) formulae tunc propositae (1^a). « Quaecumque in praeiudicium canonum vel regularum hesternae die gesta sunt, nobis absentibus, sublimitatem vestram petimus, ut eadem cumduci (περιελθῆναι) iubeatis. Sin alias, *contradictio nostra his gestis inhaere* ut noverimus quid apostolico viro universalis Ecclesiae Papae referre debeamus, ut ipse aut de suae Sedis iniuria, aut de canonum eversione possit ferre sententiam » (Msi 7. 453).

Ideo, in *epist. synodali* (ep. 98^a; Ml. 51. 956), Leo rogatur « ἀποδέχεσθαι τε ταῖς καὶ βεβαίωσιν » (recipere et confirmare)... Qui enim locum V. S. obtinent... his constitutis (τεταγμένοις) *vehementer resistere tentaverunt*, procul dubio a V. Prosententia et hoc dubium INCHOARI (ἄρξασθαι) volentes : ut, *sicut fidei*, sic bonae ordinationis Vobis deputetur τὸ κατόρθωμα. Nos [ex adiunctis]... *opportunitatem credimus* (εὐκαιρὸν ἐνομίσμεν), honoris eius [Const.] confirmationem ab universali concilio celebrari¹ et velut haec a Tua Sanctitate fuerint INCHOATA, eo quod foveamus semper studeas, roboravimus praesumentes (θαρρῶσαντες ἐχυρώσαμεν), scientes quod quidquid a filiis recte geritur (κατόρθωμα) ad proprios recurrit patres. Rogamus igitur... (supra, 1^a γ). Sic et *principes* complacebunt... et Const. Sedes semper τῇ ἑκείνῃ συνόδῳ ἐκυτὸν ὡμῶν πρὸς ὁμόνοιαν... » Omnia Acta notificantur : « εἰς σύστασιν ἡμετέρων » et ad eorum quae a nobis gesta sunt βεβαίωσιν τε καὶ συγκατάθεσιν. »

1. Concilium ergo Constantinopolitanum I ne ab ipsis quidem habebatur tunc oecumenicum, eiusque canon 3 invalidus reputabatur.

C) Inde non intendit canon ut Rni Pontificis auferat primatum nec ideo legati vehementer restiterunt", sed *quia haec a Rno Pontifice non sunt inchoata*. Con-
 lium exceptionem fatetur, sed excusat, tum propter adiuncta, tum quia inchoata
 filiis existimantur quasi sint a patre inchoata. Porro quomodo iurisdictio
 arius agnosceretur S. Sedi, quam per illud ius inchoandi (droit d'initiative)?

D) Quomodo melius ius confirmandi plenius probaretur, quam per tam ins-
 ter petitam confirmationem (βεβαίωσιν)? — α) *Marcianus* (18 dec. 451; Ml.
 1.974) : « Ut post apostolicam Sedem Constantinopolitanus statim episcopus
 eundem habeat locum., dignetur S. Tua etiam huic parti assensum praebere,
 et [legati] contradixerint : *vehementissime enim prohibebant de hac ven. Eccle-
 sia quidquam in synodo decerni.* » — β) *Anatolius* simul (ep. 401; M. 975 s) :
 legati profecti sunt absque can. 28. At, « oportebat, omnia necessario (ἔδει ἀναγ-
 λως) ad notitiam Tuae Sanctitatis referri ». Ideo, praeter « ea quae [de Dioscoro]
 s. et oecum. concilio distincte scripta fuerunt », mittuntur nunc « reliquae
 artae, quae debent necessario (ἀναγκαίως ὀφείλοντας) ad V. cognitionem venire,
 quod *specialiter* quaedam a nobis acta sunt : διὰ τὸ ἰδικῶς ἡμῖν πεπερᾶσθαι τινα. »
 atetur ergo, sessione non concilii sed particulari (ἰδικῶς) actum esse. Rogat vero
 77) « benignitatem qua uti consuevit *paternae* V. Beatudinis sollicitudo erga
 dem huius urbis... ut afficeretur aliquo *honoris* additamento (προσθήκης τινός εἰς
 αὐτήν)... Hanc rem aggressi sumus, confidentes merito V. Beat. fore ut *proprium*
 putet honorem Sedis Const. : quippe iamdiu (ἄνωθεν) Apost. V. thronus sollici-
 dinem erga ipsam et concordiam habet.. : Const. episcopus habeat τὴν τιμὴν καὶ
 πρεσβεῖα post Rom. SS. Sedem... [i. e.] : ordinationes ipse faceret metropolita-
 m Ponti, Asiae et Thraciae » (982). At legati Rni, « saepe quidem de hac ipsa re
 nobis edocti, et ignorantes intentionem V. S. (ἀγνωστοῦντες τὸν σκοπόν) », propter
 ne subscriptum canonem (ἔβρον) « reiciunt synodum, turbant et confusione
 plent »; contempserunt ergo Anatolium eiusque sedem, dolentibus imperatori-
 us et populo, licet receperint καὶ τιμὴν τὴν ὀφειλομένην καὶ δορυφορίας. « Hunc τύπον
 V. Sanctitatem s. Synodus retulit¹; et nos, ad consequendam a Vobis APPRO-
 TIONEM et CONFIRMATIONEM (συγκαίνεσιν καὶ βεβαίωσιν) obsecramus... Nam *Sedes*
 rist, *habet patrem thronum apostol.* v. » (984).

E) Legati tamen resistunt, immo "ipsum Concilium reiciebant" (ἀνασοδοῦσι) :
 fandum sane, si solum pro privato episcopo agerent, etiam primo honorifice.
 are autem pro illo episcopo, cuius agnoscitur iurisdictio supra ipsum concilium.
 indicant speciale privilegium ut solus quaestiones *inchoandas* Concilio determinet.
 orro minime disputatur contra illud ius et privilegium, sed contra eius
 plicationem : legati non *praeter ius* nec praeter traditionem egerunt, sed dicun-
 r non satis perpendisse intentionem Romani Pontificis, cui satis esset si
 r *filios suos*² inchoaret.

Concilii suffragia, etiam ab Imperatore sancita, non sufficiunt. Sola Leonis
 nfirmatio valorem dabit decreto. Nec ipsum Concilium, nec Imperator et

1. Nota verbum. Τύπος dicitur, non ὅρος. Iterum in epist. 110 (Ml. 54.1018) τὰ τυπωθέντα.

2. Textui : "Opus erat ut in rectae fidei Vestrae sensum omnium conveniret
ellegentia : ἔχρη... ἐπὶ τὸν τῆς ὁρθῆς ὑμῶν (ἡμῶν?) πίστεως λόγον πάντων (πάντως) συνελθεῖν
 διάνοιαν.", confer Iren. III 3² : "Ad hanc enim... *necesse est* omnem convenire
 cl." Infra n. 297¹.

Anatolius valent praecipere Leoni ut recipiat; sed, licet maxime optent, sol. *rogant*. Leo ergo potest opus concilii aut impedire aut confirmare pro arbitrio. nequit vero a concilio cogi ut aut consentiat aut damnetur.

Vides, quantum illa canonis 28 propositio patefaciat primatum non solum sup. Constant. sedem eminere sed ab *ipso concilio oecumenico* credi *inviolabilem*, immo *ad concilii confirmationem* necessarium.

3) Canonis damnatio efficax confirmat fidem de primatu.

A) LEO PROPRIA AUCTORITATE CANONEM ABSOLUTE DAMNAT. Litteris datis ad Marcianum, ad Pulcheriam, ad Anatolium (ep. 104-106 : 22 Maii 452; Ml. 54. 991-1000) gaudet de fidei victoria supra monophysitas. Canonem damnat, non quasi Romae primatui pericula facientem, sed quia ambitu saeculari inspiratur iniuste contra Alexandriam et Antiochiam, et contra canones, sicut perpetuo reiectus est. 3 Const. I. Ideo *iubet absolute*, Anatolium paenitere, *minitans ei depositionem et excommunicationem*.

α) *Ad Marcianum* : Suspectus olim propter « ordinatorum suorum errorem secundum suae consecrationis auctores », receptus tamen propter Marciani interventionem (« cuius intuitu, *benigniores circa ipsum quam iustiores esse volumus* »), Anatolius nunc ne imperatoris quidem « posset suffragiis adiuvari [v. totam vim textu graeco], etiamsi praecipuis meritis optimoque iudicio legitime fuisset ac sollemniter ordinatus, [si perstaret] contra reverentiam canonum paternorum (= Nicaenorum), contra statuta Spiritus Sancti, contra antiquitatis exempla (99). Alia ratio est rerum saecularium, alia *divinarum* : *nec praeter Petram, quod Deus in fundamento posuit, stabilis erit ulla constructio...* Vestrae pietatis auxilium et mei favoris assensu, episcopatum obtinuit. Non dedignetur regiam civitatem quam APOSTOLICAM NON POTEST FACERE SEDEM... [Totius Ecclesiae] dispensationem (διοίκησις) MIHI CREDITA est, et ad meum tendit reatum, si regulae... AD TOTAM ECCLESIAE REGIMEN (διοίκησιν) violentur, *me, quod absit, connivente* » (99). Imperator ergo iam « ab omni abdicet assensu : Anatolii *nocituram* ipsi, si perterit, cupiditatem comprimitis ». Immo Leo pergit ironice : « *Liberum* illi sit quod potuerit splendere virtutibus, caritate magis ornari quam *ἀρετῶν ἐκτελέσειν*. Cum mei [legati] obviarent, ab illicito appetitu *ex eorum saltem saltem contradictione* (« iustissima ») cessasset... [Nunc] *pareat* Patribus... Ne se universali (καθολικῇ) Ecclesia, dum inimica paci tentat, abscidat » (997).

β) Item *ad Pulcheriam* (Ml. 1000), v. g. de cn. 3 conc. Const. I : « Superbimimis est..., ut vener. Patrum [Nic.] decreta solvantur, quorundam episcoporum [150 in conc. Const.] proferre consensum, *cui tot annorum series negavit effectum*. Nam sexagesimus fere annus [381, 451]... : *etiam si quisquam ausus est velle, nullum tamen potuit obtinere.* » Unde patet non solum actualis, tempore Leonis, auctoritas Romana ad reiiciendum canonem etiam oecumenice latum, sed efficacia antea. Anatolius ergo « Flaviani fidem, Fl. modestiam, Fl. humilitatem... imitetur recipiet tunc « Apostolicae Sedis dilectionem, quam Constantinopolitanae semel impendit... CONSENSIONES VERO EPISCOPORI M., regulis repugnantes..., IN IRRUMMITIMUS, et, PER AUCTORITATEM B. PETRI APOSTOLI, GENERALI PRORSUS DEFINITUM CASSAMUS ».

γ) *Ad Anatolium*, severiora (Ml. 1001-1009) : « Temetipsum, quod [legati] *parere nolueris*, dum illicita moliris, *accusas...* contraria *concupiscens*, q

ULLUM UNQUAM POTERUNT NOSTRUM OBTINERE CONSENSUM » (M. 1005). Nam Alexandrinae sedi per s. Marcum evangelistam. *b. Petri discipulum*, dignitas;... Antiochena Eccl. *praedicante b. Ap. Petro* » : Constantinopoli florent virtutes Anatolii. Canonis vero « *iustitia negavit effectum* » (M. 1008 s).

B) ORIENTALES IURA LEONIS DAMNANTIS nec negant nec in dubium vocant, sed fatentur. Constat toto eorum modo agendi. — α) *Anatolius* litteras, quibus damnatur, statim evulgare non audet, nec etiam eis contradicere. *Deficiente* tamen *publica Leonis approbatione, perit auctoritas Chalcedonensis*. Immo monophysitae dictitant Leonem Rom. nunc secum contra Chalcedonem sentire, ac inde multum toto Oriente diffunduntur (M. 1029). — β) Ideo *Marcianus* (iam 5 Febr. 453 : ep. 110; Ml. 54. 1018) rogat Leonem epistulas « quas in SS. Ecclesiis perlectas *in omnium oportebat notitiam venire...* [Cur desunt? Inde] ambiguitas, *tratum* Tua Beat. τὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ τοποθετητὰ ἐξεβαίωσι... *Omnibus Ecclesiis et populis* manifestum fiat, τὰ ἐν τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ πεπραγμένα a Tua Beat. βεβαιῶσθαι ». Nam nihil fieri potest, synodo a Leone non confirmata (διαβεβαιωμένης) : « Quamobrem Tua Veneranda Dignitas decretum celerrime ostendat, ut [adversarii]... nullam habere possint suspicionem de iudicio Tuae Sanct. ». Tanta ergo agnoscebatur tunc in Oriente auctoritas Rni Pontificis, ut OECUMENICA SYNODUS, ad quam omnes ex Oriente episcopi convenerant, VALEAT VEL PEREAT PRO ILLIUS IUDICIO. Marcianus ergo, sentiens obstare canonem 28, prudenter ab hoc absistit; immo damnationem eius laudat : « Ut decebat EPISCOPUM APOST. SEDIS, *excellenter* Tua S. praestitit, ut ecclesiasticos canones [Nic.] custodiendo, *nihil antiquioris et ordinis, olim constituti et ad hanc usque diem observati*, passa sit innovari. »

C) LEO ANATOLIUM TACENTEM DAMNABIT, *solas fidei definitiones approbans, quas antea praescripserat*. Iamdiu « ea quae *de fide catholica* in praedicta synodo *definita fuerant, approbavi* » (21 Mart. 453 : ep. 115 s; M. 1033 ss). Gaudet, cum Marcianus confiteatur « *observantiam meam de custodia canonum paternorum* », et « cum ei *fidei omnium consensus* accesserit, quae a ME, secundum formam apostolicae doctrinae ac paternae traditionis, *emissa est* ». *Episcopus* ergo omnes, qui Chalcedonem olim convenerant, encyclice monet (ep. 114; M. 1028 s) se consensisse « non solum per [legatos], sed per approbationem gestorum synodatum... IN SOLA CAUSA FIDEI, quod saepe dicendum est... » ; canonem vero « *quantumlibet* extortis assentationibus... vanitatis elatio appetitus suos *conciliorum aestimet* nomine *roborandos*, INFIRMUM ATQUE IRRITUM [fore] ». Ad *Anatolium*, « quia eum corrigi nolle perspeximus », iam non scribet (21 Mart. 453; ep. 117, col. 1039). « *Nuncium* » vero *perpetuum* instituit, qui pro se Constantinopoli cunctas Ecclesiae res sive generales sive particulares dirigat, speciatim « in causa... et custodia fidei et in ecclesiasticis disciplinis » (10-21 Mart. 453; epist. 111-117; M. 1022-1039). Insuper *Palaestinis* praecipit et *Aegyptiis* (M. 1026 s) et Antiochenis (M. 1042 s) et contra novum ordinem sedium veterem disciplinam et propriam eorum praesentiam defendant : *eorum enim iura* Sedes Romana protegit et communem disciplinam.

Nonne illa omnia testantur efficacem de primatu fidem in Oriente?

D) PAENITENTI ANATOLIO ET EXPUNGENTI CANONEM *Leo*, rogatus a Marciano instantius (epist. 127 s; M. 1073), indulgebis (9 Ian. et 9 Mart. 454). Ponit tamen auctoritative conditionem : « Si tamen, ut hortatus ante sum, ab ea quae illum praegravavit

ambitione descisceret...; *quoniam correctionem promittit.* » Spe confortatus Anatolius cito scribit *subditus* : « Ut illa VOBIS OBOEDIENDO complerem..., QUAM CUMQUE mihi mandata fuissent » (medio Apr. 454). Applicat etiam iussa Leonis clericos Constantinopolitanos vel restituentis (v. g. Aetium), vel suspendentis (v. g. Andream) : « *eo usque quamdiu quod Vobis placitum fuerit* » (ep. 123; M. 1083). Canonem 28, ait, non ipse voluit, sed « clericus hoc habuit studium cum et *sic gestorum* VIS OMNIS ET CONFIRMATIO auctoritati Vestrae Beatitudinis fuerit reservata » (1084). *Venia datur*, dummodo « quod verbis spondet, perficiat ». Leo enim utetur « adversus superbientem, liberiore constantia » (ep. 134-136 : 15 Apr. et 29 Maii 454; M. 1094-1099). Revera culpas eius auctoritative denunciat : « Cum in iniuriam canonum, ut agnoscis, illa tentata sint..., frequenti litterarum petitionibus suggesti ut... HAEC QUAE NUNC A TUA DILECTIONE FACTA SUNT, implerentur... Illam autem culpam de augenda potestate... *efficacius atque sincerius* Tua Caritas diluisset, si quod tentari sine tua voluntate non potuit, non ad sola clericorum consilia transulisses... Sed gratum mihi est quod Dilectio Tua id proflitetur sibi displicere, quod tunc etiam placere non debuit... Abiciatur penitus inconcessi iuris, qui dissensionem fecerat, *appetitus* [non solum ergo canon, sed et appetitus]... Super omnia. *Nicaenorum canonum*, universalis Ecclesiae pacem servantia, *decreta custodias* » (ep. 135; M. 1097 s).

- E) INDE LEO PACIFICE REGIT SPIRITUALITER TOTUM ORIENTEM. — α) De rebus Ecclesiae Constant. non cessabit decernens, sive per “nuncium” sive per litteras, et auctoritative *iudicans de singulis* : v. g. « Andream, *rationaliter* *privatum* officio... et Eufratem..., si professionibus plene scriptis... [haereticos] condemnant, quoniam venia est praestanda correctis, presbyteros consecrabis » (ib. 1097; cf. ep. 143, 13 Mart. 455; M. 1142). Simul instat apud Marcianum, clericum Const. eximantur « a publicis iudiciis..., secundum traditum morem » defendit ergo *legitimam* Constant. Ecclesiae independentiam, i. e. contra saeculares invasores (ep. 137; ib. 1011). Et quidem illa omnia, dum Attila (453) et Genseric (455) vastant Italiam Romanque. Mortuo Marciano, ad novum Orientis imperatorem Leonem (457-471) Leo eadem vi scribit (ep. 145 : 11 Iul. 457-156, 162, 165, 169 : 1 Dec. 457; 21 Mart et 17 Aug. 458; 17 Iun. 460). Item ad Gennadium, successorem Anatolii (ep. 170). Exercet constanter et absolute, super cunctos, iurisdictionem et magisterium de fide, ex auctoritate Petri (v. g. Tomos II ad Leonem imperat.; M. 1155-1190). — β) Pariter pro sede *Alexandrina*. Modo laudat episc. Proterium (ep. 129; M. 1075 s), qui misit « talia scripta ad Sedem Ap., quae ostenderent magisterio Bmi Petri Ap. hoc ab initio per Marcum eius discipulum credidisse Aegyptios, quod constat credidisse Romanos ». Modo damnat (ep. 140 s, 154, 156-160, 169-173) Proterii successorem monophysitam Timotheum Aelurum. — γ) Pariter pro *Antiochia* et *Palaestina* (ep. 119, 120, 124, 139).

1) Subsequens canonis 28 historia fidem de primatu apud veros orthodoxos manifestat. — Α) DELEBATUR enim tunc absque ullius protestatione. Ideo deest in collectionibus non solum romanis et occidentalibus, sed et graecis antiquis « Non exstant (28, et additi 29-30) in codicibus graecis mss [antiquis], nec etiam in latinis, neque in collectionibus Dionysii etc..., quia fraude propositi atque subscripti... : quod b. Leo, indigne ferens, eosdem reiecit et infirmavit... In cod

ebieriano, *post verba* [can. 27]. haec leguntur : “ Bonifacius, presb. s. Eccl. nae, *statui et subscripsi*; et ceteri episc. diversarum provinciarum vel civitatum ibscripserunt ”. Contuli die 6 Kal. Apr., Ind. XIII » (Msi 7.370).

B) INNOVATIO tentabatur — α) ab *Acacio* Const., quem propterea *Felir* (483-492) *Gelasius* papae (492-6) damnarunt (484; cf. Mansi 8.54). Schisma sane cotrahebatur usque ad annum 518, sed concludebatur pleno simul Orthodoxiae triumpho et Romanae auctoritatis atque iurisdictionis (infra, C γ); — β) a Iustiniano I (545) in lege civili (*Novellae*, 131, cp. 1), damnata; — γ) a conc. in Trullo Quinisexto, 692, cuius canonem 36 Sergius I (687-701) contra Iustinianum II innavit (Msi 11. 959; 12.47); — δ) demum a Photio (878-886) et Mich. Caerul. (1043-1058). Inde canones 28 Chalced. et 3 concilii Const. I constanter citantur ab Orthodoxis ” dissidentibus contra ius *divinum* primatus Romani (v. g. Nilos abasilas archiep. Thessal. † 1361. *De primatu Papae*. II; Mg. 140.705 s). Recensentur a [postphotianis] Theod. Balsamone [† c. 1204], Ioanne Zonara (1140), et aliis Graecis canonum collectoribus » recentioribus¹ sub textu photiano (de quo 1, A).

C) *Historiae scriptor russus* BOLOTOV (supra, 291³) — α) fatetur, praeter orientalium morem², retractationem Anatolii de canone et argumentum quod inde habuit Gelasius contra schisma Acacianum; — β) .concludit (t. III, p. 300) : “ Voilà ce que nous apprend l’histoire. Nous, Orientaux, nous pouvons nous appuyer sur l’esprit du fait (*smysl facta*), et il parle en notre faveur, la présence de ce canon dans la collection des décisions conciliaires (quomodo, in hoc, “ spiritus facti ” ?), bien que *les phrases et figures de style parlent contre nous* ». — γ) Addit tamen de Gelasii I epistula ad Orientem : “ En vertu du primat de Pierre, l’évêque de Rome confirme les décisions des conciles, décide plus souvent sans les conciles, reçoit de partout les appels, sans que d’une décision romaine on puisse jamais appeler. Cette lettre de Gélase ne fut sans doute pas bien comprise de l’Orient, car elle n’y rencontra pas de protestation formelle... Le schisme d’Acace se termina, à Pâques 519, par le triomphe de l’Orthodoxie; c’était, en même temps, un triomphe pour l’évêque de Rome. Sur l’ordre des légats d’Hormisdas, on effaçait des diptyques les noms d’Acace et de ses successeurs, ceux des empereurs Zénon et Anastase, et chaque évêque signait la formule d’Hormisdas : « *Prima salus.. : non potest Dni N. I. C. praetermitti contentia : Tu es Petrus... De hac igitur fide non cadere cupientes, sed Patrum sequentes in omnibus constituta...* [promittitur perpetua cum Sede Apostolica uniformitas] » (D. 171 s; cf. Msi 8. 452; Ml. 63. 374, 391, 402). Cf. 395^{3e}.

D) ORIENTALIVM LITURGIAE HODIERNAE, etiam ex antiqua Orthodoxia depromptae, —

1. Slavici tamen collectores diutius canonem reiciebant (infra n. 293¹).

2. Scholiastae enim Byzantini, post XI saec., aut mire ignorant illam historiam, aut in mirabilibus aliquando detorqueant, contrarii textibus factisque. Volunt enim — aequalitatem perfectam utriusque Romae ex ipso textu doceri, ita ut τῷ δευτέρῳ μετ’ ἐκείνην significet solam temporis posterioritatem (τῷ χρόνῳ ἀκουστέον); — β) unica hac ratione, quod *regia* sit civitas « εἰπερ δὴ ἡ βασιλεία εἰς ἴσον ἄγει τὰς δύο πόλεις »; — γ) immo, quia regia potestas cessaverat Romae, primatum exinde soli Constantinopoli novae Romae delatum esse : « διὰ τὸ βασιλεύειν... Μόνῃ; νῦν εὐδοκίᾳ Θεοῦ ταύτης; θεοφιλοῦς πόλει; βασιλευσύσης; εἰκότως αὐτὴ νῦν καὶ τὴν προτέραν κέκτηται » (*Nomocanon : Notitia* can. Const. 28; Pitra II, 646 s).

α) eosdem omnes *damnant* Const. patriarchas, quos Roma damnavit : scil. Macedonium (344-360) et Nestorium (428-431), Acacianos monophysitas (484-512), Sergium I (610-638) aliosque monothelitas (610-681), iconoclastas (726-787, 814-843) et moechianos (795-801) qui adulterio Constantini VI faverunt. — β) Sanctorum cultu honorant omnes Rmos Pontifices, qui ita iurisdictionis primatum universis exercuerunt in Oriente ut ipsos Const. patriarchas et canonem 28 damnarent. Cultu ergo fatentur Orthodoxiam olim apud se per illum primatum servatam esse quam sine eo haeretici Const. patriarchae iam saec. IV vel V evertisse canonem vero 28 non potuisse efficaciter obstare primatui, a quo simplici vincebatur, quotiens veri Orthodoxi in Oriente praevalebant.

Ε) DISCIPLINA HODIERNA : Ad conciliandos animos, concilium Lateranense (1215, D. 436) honorem secundum sedi Constantinopolitanae *latinae* (1204-12) concessit; *graecae*, concilium Florentinum (1438). Honores ergo, quos Roma debilius civiliter splendenti Constantinopoli renuerat constanter, decidenti collata sunt a Pontificibus summum tunc externae maiestatis apicem adeptis, liberri scil. consensu quia regiae potestatis usurpatio contra Ecclesiam iam timenda erat.

293. Conclusiones e concilii Chalcedonensis complexu (§ 286-292).

1) NOMOCANON SLAVONICUS PRIMITIVUS (IX-XII s), mira efficacia obiectiva et ad hominem, eas congerit. Etenim, scholia eius, nuper orthodoxy A. Pavlov edita (*Vizantiiskii Vremennik*, 1897, t. I, pp. 150-152), tempore S. Methodii secundum palaeoslavicos philologos scripta sunt, ac forte, aiunt, ab ipso S. Methodio¹. Inserebantur collectionibus iuridicis Slavorum, saltem usque ad saec. X (Ms. Laurent, pp. 162 v.-163 v; in catal. Bandini. I, p. 45². Deinde delebantur, probabilius quia apertissime contra hunc canonem loquebantur *de iure divino primatus Romani*, perpetuo quidem conciliis superiore secundum « sanctissimi Leonis » litteras.

« I. Sciri vero oportet, quod hic canon non accipietur³ a sancto papa Leo

1. Orthodoxus scholiorum slavorum editor A. Pavlov concludit textum fuisse e graeco translatum in slavonicam linguam ipso S. Methodii tempore; immo translationem S. Methodio tribuendam esse, secundum probabiliorum hypothesim. « Autrement, au fait de l'existence, en langue slavonne et dans le recueil du Nomocanon slavons *primaire* de ces deux scolies canoniques d'origine grecque mais de contenu papiste, reste comme un problème inintelligible » (*Vizantiiskii Vremennik*, 1897, p. 147).

2. Inde praeclare confirmantur ceterae probationes de prolongata unitate catholica inter Slavos, etiam post schisma byzantinum (infra, n. 336³). Translationem gallicam P. JUGIE A. A. proposuit (*Bessarione* 1918; *Échos d'Orient*, n. 118, avril-juin 1918, pp. 238 s); aliam latinam (*Theologia dogm. christianorum or. I*, pp. 225 ss.); item, p. 11, F. GRIVET, adiutus a prof. linguae palaeoslavicae R. NAHTIGAL, in libro *Doctrina byzantina de primatu et unitate Ecclesiae* (Ljubljana 1921, pp. 96 s); hanc habes in textu, deinde collatam cum originali slavonico, notatis inter uncas litteralioribus formulis.

3. Slavice, vox futura adhibetur (nepriaten budet), sensus evidenter est de praeterito.

ne veteris Romae thronum administrante. Nec consensit hac in re sancto calcedonensi concilio, sed et scripsit concilio, nihil tale se accipere, et quidem propter novitatum ambiguitatem ¹ episcopi Cpolitani illius temporis, Anatolio tunc episcopo existente. Quam ob rem non subscripserunt huic canoni episcopi nonnulli², praesentes in concilio. Nec sicut hic canon dicit: « quia regnat vetus Roma³, honorem ipsi tribuerunt sancti patres. » Sed desuper ab initio <ex> gratia divina, propter fidei gradum, id est supremo apostolorum Petro, utpote qui a domino Jesu Christo ipso vocem audivit²: « Petre, amas me? Pasce oves meas », honorem praecedentium in sacerdotibus, ordinem et primam sedem obtinuit⁴. Si enim, sicut dixerunt scholion antecedens componentes, « quia regnavit vetus Roma³, et honorem obtinuit », nunc quidem Cpoli regnante, haec successit honori. « II. Notum sit, in Mediolani et Ravennae urbibus imperatores constitisse, eorum palatia usque ad hunc diem stant, et tamen hisce urbibus honor proinde non est collatus. Sacerdotalis enim ordinis honor principatusque non <e> mundi gratia sed <e> divina electione atque <ex> apostolica testate honoratus est. Si enim sancti patres urbem Hierosolymam propter regem regnantium, Deum Dominum nostrum Iesum Christum eiusque crucifixam passionem honorare <volentes>⁵, metropolis honorem ipsi firmaverunt, non autem patriarchale privilegium contulerunt, quia non potuerunt terminos movere, quos verae fidei praedicatores posuerunt, — quomodo possibile est, ut propter imperatorem terrestrem dona divina atque apostolici honores transantur, fideique immaculata praecepta mutentur? Immobiles enim usque ad hunc sunt veteris Romae honores. Ideo, quia et praesidet omnibus ecclesiis, ad dicto universi mundi concilia eius <sanctus>⁶ propter honorem non cogitur cedere. Ast sine eius consensu per nonnullos ab ipso missos suo throno subditos legatos] universi mundi concilium non existerat; (et) <etiam>⁷ ipse disponebat residere⁸ in concilio. Si autem quidam contradicunt huic sermoni, non ita rem habere, inquirat ab eodem sanctissimo papa Leone scriptum Marciano et Lecheriae in finem piis, <et> etiam ad dictum episcopum Cpolitenum Anatolium⁶, atque ex his veritatem discat.

2) PRACTICE ergo, his cognitis de S. Leone eiusque successoribus de tempora Photii (857-867, 878-886) et Michaelis Caerularii (1043-

1. Forte graece ἀμείνω, ut in aliis locis versionis S. Leonis ad Marcianum: unde verpres slavicus quasi ἀμειβλία legisset, vertit *dvoverie*.

2. Ordo phrasidis aliter quam apud Gr. restitutus est ad normam authentici textus.

3. Textus slavonicus ad litteram vertit formulam graecam: διὰ τὸ βασιλεύειν, *zane prstovati*.

4. Jugie: « C'est pourquoi il possède parmi les hiérarques le rang prééminent et le premier siège. — Ideo inter praesules praecipuum locum primamque sedem obtinuit. »

5. Grivec: honoraturi.

6. Grivec: episcopus. Textus Anatolium dicit *episcopa*, Romanus autem praesul dicitur *atiteli*.

7. Grivec: quia. Slavice: *eke*; quae vox inferius a Grivec sicut a Pavlov sensum capit *etiam*.

8. Vel *inchoare* (natchinati) prout revera legati Leonis " ius inchoandi " sedi Romanae edicabant (292 II, 2 BC).

1058), — A) quaedam *adversantium obiectiones* videbuntur puerile. Clare enim non Pontifices, sive mediaevales sive Photii coetanei, innuntiant, dum Romanae sedi primatum iurisdictionis vindicant; nec illum p. Isidori Decretales obtinuerunt. Quae, in Gallia c. 850 fictae, non directe Romanam intendebant auctoritatem ut ei faverent; sed, hac etiam nota receptaque universaliter in Gallia, abutebantur ut episcoporum iura, per eam antiquius probata, magis a foedalibus observarentur.

B) OBLIGATIO SINCERORUM : Quicumque ad *Ecclesiam per 7 prima* saecula aut concilia oecumenica appellat, vel eiusdem auctoritatem proximam doctrinamque recipit, *nequit reicere primatum*, qualis clare Orthodoxiae indivisae historia et fide manifestatur tempore concilii Chalcedonensis ac per tria dein saecula. Credendus ergo est universalis, immediatus, plenus, et quidem propter Petri a Christo receptum primatum, non mere personalem sed ministerialem, ideoque perpetuum seu *iure divino*.

C) ORDO ULTERIORIS DEMONSTRATIONIS. Non requiritur ergo apologetice de *anterioribus testimoniis* inquisitio historica, proderit tam apologetice et dogmatice, fidei sapida. Primatus enim *ab origine usque ad Leonem* exercitium manifestatur, pro temporum adiunctis, sive s. persecutoribus sive sesquisaeculo post eos, perpetuum.

294. Testimonia de primatu Romano ante pacem Ecclesiae.

Per duo prima post Apostolorum mortem saecula, primatus Petri exercebatur in Ecclesia, et quidem efficaciter, ab episcopis Romanae Sedis.

Quaquam facta et scripta perierunt multa, praesertim Romana, destructo per Diocletianum archivum Ecclesiae Romanae, historice tamen fere solis externorum testimoniis patet :

A) Romanum episcopum, inde ab origine et constanter, exercens activitatem et auctoritatem, *absolute distinctas* ab aliis, modo sponte modo rogatum;

B) Invocata non propria sedentis virtute vel doctrina, sed *Sedis dignitate* : et quidem non propter civile dominium, quod saepe propter persecutiones horrore poterat esse et libertatem Ecclesiae magis impediens, sed *propter Petri auctoritatem* transmissam et apostolice exercitam;

C) Iurisdictionem illam ita fuisse receptam, ut semper Romani illi episcopi praecepta et iudicia — etsi correcti quandoque de modo superiore murmurarent, aut determinationibus novis primum obstiterant, mox tamen *efficaciter* extenderentur ad omnes Ecclesiae partes ac sup. ipsas episcoporum personas auctoritative.

Atqui in his adest totus, saltem exerceite (vitaliter) professus, Romanae Sedis primatus propter ius divinum.

E testimoniis ergo colligendis (295-302) patet fides de Romanae Sedis primatu, exerceite saltem professa.

Minor ex ipsis Ecclesiae Catholicae documentis constat. Nihil enim ulterius requiritur, v. g. e concilio Vaticano (infra, th. XXXV).

Maior constabit e factis scriptisque, breviter indicandis. Singula iam per se sunt attente consideranda; sed eorum convergentia, eaque *singularis*, vere demonstrat singularem Romanae Sedis eminentiam. Ne quaeras theoriam abstractam de primatu, tunc inutilem, sed agnosce perpetuum eiusdem exercitium: I. e *chronologia* generali (§ 295); II. e Patribus *apostolicis* (Clemente Rom., Ignatio Ant., Herma, Polycarpo; § 296); III. ex Irenaeo (III, 3² et epistula martyrum Lugdun. § 297); IV. ex efficacia Romanae disciplinae per orbem, saec. II (de die pascale, de regula fidei, de clericis, de canone; § 298); V. e Tertulliano, Callisto, Hippolyto, Origene (§ 299); VI. e S. Cypriani testimoniis et disputationibus (§ 300); VII. ex Alexandrina et Antiochena Ecclesia (§ 301).

295. I. E *chronologia* generali. — A) Omnes temporum determinationes per alicuius episcopi nomen, quas novimus (i. e. 21) e primaevis scriptoribus christianis (ante Iulium Africanum, c. 220), referunt ex omni urbe constanter ad episcopum Romanum, eumque solum¹.

Ipsae ergo Ecclesiae remotiores propriam suam historiam connotant per episcoporum seriem, non propriam, sed Romanorum. Sic Hegesippus syrus, Irenaeus (natus orientalis, sede Lugdun.) tum ex seipso tum citans antiquiores scriptores vel haereticos (*Adv. haereses* III, 1¹, 3^{3s}, 2^s; I, 25⁵, 27¹; sic Hippolytus, fragmentum Murator., Tertullianus, testis Epiphanii (haer. 42¹), carmen ps.-Tertull. Adde testimonium (22) Iulii Iuliani de S. Xysto².

B) Dum ergo Alexandrinorum documenta multa (v. g. Clementis)

1. Rem Harnack fatetur et miratur, ut quae sit « summi momenti ». *Chronologie*, I, 1897, p. 165-171. Semel Hegesippus nominat episcopum Corinthiorum, Primum (Eus. IV, 22²), at non ut annos per eum determinet, sed solum ut narret se ei per viam occurrisse. Ex illis documentis, Harnack tres conclusiones proponit: « 1) Wichtigstes Resultat: alle Datierungen nach Bischöfen, die uns bis zum Anfang des 3. Jahrh. bekannt sind, beziehen sich auf römische Bischöfe... — 2) Auch ausserrömische Schriftsteller haben... nach der Regierungszeit der dortigen Bischöfe datirt,.. — 3) mit Listen der römischen Bischöfe in Verbindung... » (p. 169 s).

2. Anno 119, « sous le gouvernement du César Hadrien, sous le consulat de Severus et Fulgus, sous l'épiscopat de Xystus évêque de la ville de Rome » (cit. ab. Harnack, ib. p. 164, n. 5).

numquam tempus per locales episcopos designant, iam mos in multis ecclesiis invaluerat circa annum 170, ut anni per Romanos episcopos dignoscerentur¹ : inde vero patet omnium attentio de Romano episcopo, maior quam de ceteris.

296. II. E. Patribus Apostolicis : — 1) Epistula Clementis. Scribitur, probabilis sponte (41, 47⁷; cf. tamen Batiffol, *Église naiss.*, p. 154 s), vivente adhuc Ioanne apostolo (Eus. *H. E.* III, 18). — A) Porro magna auctoritate remotos in Graecia fratres severe monet (γροῦσαι 71, corrigit 44¹, 45¹, 47 s), iubetque (v. g. 57^{1s}, 63²⁻⁴), etiam sub minis (59^{1s} : Iam « sensum auctoritatis » Romana Ecclesia de seipsa clarum habet. Immo et *legato* mittit (ἀπεσταλμένους), οἵτινες καὶ μάρτυρες ἔσονται μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἡμῶν (63¹, 65¹). Unde Sohm vult catholicismum inde originem recepisse (*Kirchen recht*, p. 160 ss); Harnack confitetur « splendere, sine pari, illum in Ecclesiae historiam ingressum, post Pauli testimonium de fide Romana annunciata universo orbi » (Rom. 1⁸).

(B) Illa epistula, ait, probat firmas iam Romae constitutiones tunc exstitisse². Patet enim ex ea — α) *exercitium auctoritatis, et quidem maternas*, erga communitatem Graecam (quae multo facilius Ioannem Ephesi rogaret); — β) *ius*, ut notificet τὰ προστάγματα καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Κυρίου (2⁸, 3⁴, 40⁵, 44¹, 58²); — γ) appellatio ad Romanae (*nostrae*) traditionis observantiam. Romana enim Ecclesia auctoritative agens, nunc tunc quidem reputat se innovare, sed observat « τὸν τῆς παραδόσεως ἡμῶν κανόνα » (7²).

C) Harnack illa concedit; at obicit non enunciari speculative, ex epistula, illius iuris fundamenta (*Rechtstitel*). — α) Transeat; at nonne inde putanda sunt iam antea innotuisse Corinthi? Nam rebelles contra suos locales praepositos, quomodo admisissent se iisdem iterum subdi (57¹) a remotis qui absque iuris fundamento definirent obligationem et ius? — β) Sub Clemente autem, quem Petrus certo edocuit et probabilius ordinavit, statim post persecutionem (vel Domitianum

1. « Die Tatsache, dass man spätestens von da ab (c. 170) begonnen hat, nach römischen Bischöfen zu datiren, ist von höchstem Belang... Die besondere Bedeutung, die der röm. Bischof schon frühe erlangt hat, tritt auch an diesem Punkte schlagend hervor. Clemens Alex. datirte nach den Kaisern; in Rom, in Gallien, in Karthago, [in Syrien] datirte man zu derselben Zeit, ja schon früher, nach den römischen Bischöfen » (ib. p. 19).

2. « Jenes Schreiben... beweist, dass bereits am Ende des 1. Jahrh. die römische Gemeinde feste Ordnungen in sich ausgebildet hatte [non « ausgebildet », sed receperat] dass sie mit mütterlicher Sorge für die entfernten Gemeinden gewacht hat, und dass sie damals die Sprache zu reden verstand, die ein Ausdruck der Pflicht, der Liebe und der Autorität zugleich ist... Ihr Recht liegt darin, dass sie die προστάγματα καὶ δικαιώματα Gottes kennt... und dass sie an dem κανὼν τῆς παραδόσεως festhält » (*Dogmengesch.* p. 444).

potius Neronis : 1¹, 5s, 40s), ratio quam insinuat Harnack (non per se sed per rationem e Weingarten in nota), repugnat simpliciter : ex illo nempe Romano principatu ("Prinzipat") essentialiter intendi ut romana imperatorum dominatio *gano-religiosa* ad Ecclesiam transferretur¹.

D) Aptius diceres fundamentum iuris praeclare alludi, dum hinc appellatio « ad gloriosam et venerandam traditionis *nostrae* regulam »² brevi subsequitur « saeculi nostri generosa exempla... *bonos apostolos*... Petrum... et Paulum » (5¹⁻⁷); ac aliunde epistula tam auctoritata instat de *origine* DIVINO-APOSTOLICA *omnis auctoritatis in Ecclesia* (3³, 42¹⁻⁴, 44¹⁶) *totiusque a nullo transgrediendi ordinis* (40⁵, 41¹).

E) Sic recepta fuit illa correctio — α) a Corinthis, ut dein, « ex antiqua consuetudine, coram Ecclesia lectio eius fieret », teste eorum episcopo Dionysio (*epist. Soterem*, 155-166) : τὸ φυλαχθὲν Ῥωμαίων ἔθος ἀποδεχόμενος... πατροπαράδοτον ἔθος ἔχει. (Eus. *H. E.* IV, 23⁹⁻¹¹). — β) Item a ceteris Ecclesiis. Inde Eusebius, licet ianis favens : « Clementis epistolam δὲ μολογουμένην... in plerisque (ἐν πλείστασι) Ecclesiis ad communem coetum publicari (ἐπὶ τοῦ κοινοῦ [coenam] δεδεδμοσιευμένην) et in et apud nos ipsos novimus » (*H. E.* III, 16).

Saltem ergo per 250 annos, licet persecutio difficiliorem faciat codicum transcriptionem et conservationem, pleraeque Ecclesiae (*saltem orientales*) aequiparabant Apostolorum scriptis epistolam Rni Clementis auctoritativam.

2) Ignatius Ant. (c. 107) primus (post Paulum, Rom. 1⁸) cognoscitur scriptis non-Romanus de Romana Ecclesia². — A) TITULUS EPISTULAE. Non consonat sex ceteris. (cf. ROIRON, *Recherches Sc. R.* 1913, Juill.-Oct. pp. 382-396). — a. In his enim, forma styli perpetua (*cursus*) declarat — α) mittentis nomen, — β) nomen recepturae Ecclesiae, — γ) quid huic mittens optet; — δ) eamque laudat in Deo, — ε) propter eius merita, — ζ) tali determinato loco. — b. Romanam autem Ecclesiam, mira emphasi, Ignatius bis laudat (δ, ε, ζ), minime tamen propter imperialem Urbis gloriam, sed mere in spiritualibus. — c. Ubi vero Ignatius pro ceteris locum (ζ) determinat, honorat pro Rna quandam *praesidentiam*, bis : — (α) ἡ τις καὶ προκλήτητι ἐν τῷ ὄρω Ῥωμαίων, — (β) προκλήτη μὲν ἡ ἡμεῖς ἀγάπη. Ceterae ergo simpliciter *sunt* tali loco

1. « Im Wesentlichen die Uebertragung der heidnisch-religiösen Weltstellung Roms in der Kaiserzeit in die Kirche » (p. 444, n. 1).

2. De quo HARNACK (*Dogmengesch.* 1³, p. 444) : « [Etsi velis omnem emphasim attenuare], soviel ist klar, dass Ign. der röm. Gemeinde einen Vorrang im Kreise der Schwesterkirchen eingeräumt hat... und *energische Tätigkeit* in Unterstützung und *Lehrung für andere Gemeinden* bekannt gewesen ist. »

(τῇ οὐσῃ ἐν Ἐφῶσιν τῇς Ἀσίης); haec est “ *Ecclesia praesidens* ” (προκαθήμενη).

B) CUI NAM praesidet? Textus (α) rem non determinat : dicit absolute praesidentiam. (Sic nominatur ὁ προκαθήμενος [le président], is qui non solum per accidens semel praesideat, sed permanenter. Nam non *locum* dicitur praesidere, nec *propter* locum, sed « in loco regionis Romanorum ». (Ampla paraphrasis clare praecavet genitivum, quo videretur praesidere solum Romanis.) — At textus (β) determinat : προκαθήμενος ἡ ἐκκλησία¹. Porro ἐκκλησία est vox tunc assueta, quae designat Ecclesiam aut potius Ecclesiae plene participes, a Deo dilectos i. e. non mercedentes, aut catechumenos, sed *initiatos sacramentis*. Sensus idem apud Paulum probabilior (v. g. Eph. 1⁴, 42¹⁵, 31⁷, 5², 24; Col. 2²...). in 2 Io, certus est apud Ignatium v. g. Phil. 11², Sm. 12¹ : « Salutate vos ἡ ἐκκλησία fratrum in Troade »; Tr. 13¹ (cf. 3²) : « Salutat vos ἡ ἐκκλησία Smyrn. et Ephes. Exemplar τῇς ἐκκλ. ὑμῶν accepi »; Rom. 9³ : « Salutate vos spiritus meus et ἡ ἐκκλησία Ecclesiarum ». “ Caritati ” ergo, sive *gregi dilecto*, ἡ προκαθ. τῇς ἐκκλησίας praesidet, i. e. Ecclesiae, aut potius *initiatorum corpori mystico* quos Deus diligit².

C) “ CARITATIS PRAESIDENTIA ” vix reputari potest merus primatus honoris. Nam vox προκαθ. quae significat apud profanos gubernationem supra populum (Arist. Polit. VI, 8¹⁷; προκαθ. τοῦ πλήθους; Plat. Lg. 753a) in Ecclesia designat iurisdictionem *episcopi*³ et expresse ab Ignatio sub hoc solo sensu profertur : « προκαθήμενος τοῦ ἐπισκόπου εἰς τόπον Θεσσαλονικίας » (Magn. 6). Ecclesia ergo Romana praesidet episcopaliter Caritati⁴.

1. Protestantes post Pearson (1672 : Mg. 5. 464 et 685) Zahn et Lightfoot (vide F. de eos confutantem, h. l.) ad rationem praecminentiae detorquebant textum, quasi dicat “ praesidens propter caritatem ”. Ille vero genitivus talem sensum respuit : absolute enquiretur designari vel regionem vel societatem, cui praesideat. Sic τῇς οἰκουμένης προκαθήμενος (Chrys. in Mt. hom. 7⁷; Mg. 57. 81); Βυζάντιον, τὴν προκαθεζομένην τῇς Ἐκκλ. (sub respectu civili : Greg. Naz. Orat. 43¹⁴; Mg. 36. 513). Antiochia (cuius Ignatius episc.) praeerat Orienti, ex edicto quo I. Caesar eam dixerat προκαθήμενην τῇς Ἀνατολῆς (cit. a Ioan. Malala † 565; Mg. 97. 336); Roma a Theodoro Cyr. τῇς οἰκουμένης προκαθήμενη (cp. 113; Mg. 83. 1313 A. Cf. etiam H. Stephanus : *Thesaurus linguae gr.* I. 3487 et Guil. Dittenberger *Sylloge inscriptionum graec.* II, 1917³, 694¹⁰).

2. A pari, ps.-Clemens Romanus bis in ps.-epistula ad Iacobum supra, 471³) dicit προκαθεζόμενος ἀληθείας, i. e., probabilius, catechumenorum quoque, qui in Ecclesia fidem docentur, nondum autem ad Eucharistiam.

3. Sic. *Const. Apost.* (II, 26⁴; Funk p. 105) : Episcopus (iam dictus mediator, liturgus, doctor, pater, princeps, dux, rex, dynastes, terrestris Deus post Deum) ultima emphatically commendatur : ὁ γὰρ ἐπίσκοπος προκαθεζέσθω ὑμῶν, ὡς Θεοῦ ἀξίᾳ τιμημένος, ἡ κρατοῦν καὶ τοῦ λαοῦ παντὸς ἄρχη. Episcopi auctoritas, qua supra clerum κρατεῖ populum gubernat (ἄρχη); exprimitur per “ προκαθεζέσθω ” ὑμῶν.

4. Harnack momentum illius textus enervat suae versionis disiunctione « = den Vor-

D) CONFIRMATUR. — α) Illam enim Romanae Ecclesiae praesidentiam piscopalem Ignatius iterum explicite declarat (9¹), dum ei suam Antiochiaee Ecclesiam commendat : “ Mei loco, ait, Deo pastore utitur. Solus eam I. C. ἐπισκοπῇσιν καὶ ἡ ὑμῶν ἀγάπη ”. Abrepto episcopo, maneat episcopus Christus « solus », i. e., ut ait explicite, simul *Romana Ecclesia*. Non vicini, cogniti, amici episcopi curabunt, non Polycarpus; sed *Romana Ecclesia* seu Caritas ἐπισκοπῇσιν. Mira haec, praesertim ex Ignatio, qui ubique episcoporum iura et necessariam subditorum oboedientiam vehementer urget (infra, n. 364). — β) Insuper monita vel consilia Ignatius Romanae Ecclesiae minime dat, sicut ceteris, sed instanter ab ea petit. E suo “ Oriente ” optabat et orabat, ut veniret ad eam Ecclesiam (1¹); gaudet ergo nunc. Huius quoque noverat diffundi magisterium et praecepta etiam usque ad remotas Asiae regiones et Ecclesias : « Alios docuistis (ἐδιδάξατε)..., μαθητεύοντες ἐντέλλεσθε (praeceperitis). Illa volo, firma sint » (3¹). Timet solum ne Romano praecepto impediatur a martyrio : « Ego omnibus Ecclesiis scribo... quod lubens pro Deo moriar, εἴνπερ ὑμεῖς μὴ κωλύσητε ».

E) FUNDAMENTA iuris Romani sane non probat, sed ad ea sat clare alludit (4³) : « Non, ut *Petrus et Paulus*, διατάσσειν » (dispono, doceo, iubeo : cf. Act. 20¹³, 1 Cor. 7¹⁷, 11³¹). Immo *fidei puritatem* Romae mire laudat iam ab initio : « Romani,... secundum carnem et spiritum uniti omni praecepto Christi, repleti gratia Christi inseparabiliter (ἀδιαιρέτως) et purificati ab omni colore alieno »¹ (Titulus).

F) OBICIUNT : Ignatius nec episcopo scribit, nec eum nominat. — α) *Nihil obstat*. Certo enim (etiam critice, fatentibus adversariis) hinc episcopatus Romae iam antea vigeat, inde vero Ignatius fuit semper episcopalis auctoritatis observantissimus. — β) *Potius ergo retorqueas*. Nam inde patet honorari non *merita personalia* episcopi (saciente persecutione et tam longo intervallo, cavendum erat ne, etiamsi fuisset antea notus, potuisset mori, aut saltem imprudenter proprio nomine designaretur), sed quemlibet Romanum episcopum propter *eam Sedem*. Etenim, secundum assuetam Ignatii mentem et verba clara atque frequentia, episcopus semper intenditur, quotiens Ecclesia dicitur. (Sm. 8¹ Separatim ab episcopo nemo quidquam faciat eorum, quae ad Ecclesiam spectant... Nec Eucharistia sine episcopo fiat, nec baptismus : nec ἀγάπη, nec catholica Ecclesia »; Tr. 2² « Sine episcopo, nihil »; Eph. 6¹ « Episcopum, ut ipsum dominum »; Philad. 7² « Sine episcopo, nihil facite »; Magn. 7¹ « Neque vos

der Liebe oder (?) den Schutz über die Liebe führend » *Dogmeng.* 1³ p. 445 n.). Non est textus, at simpliciter “ *Vorsitz über die Liebe* ”.

1. Unde HARNACK (*ib.* p. 440) : « Von der Rom. Kirche war demgemäss anerkannt, dass sie mit besonderer Präcision Wahres und Falsches zu scheiden wisse... Sic serius laus epepe dicetur, Romae nunquam haeresim esse ortam. »

sine episcopo quidquam »). Syriae ergo Ecclesiam Ἀγάπη ἐπισκοπήσει Romana sed ipsa episcopo subdita et nonnisi cum ipso agens : ultimam ergo Romanus episcopus, cuius persona ab Ignatio forte ignoratur, Antiochiam cum Christum ἐπισκοπήσει, propter Sedem προκαθήμενον τῆς ἀγάπης. Nonne iam innuitur titulus " episcopus episcoporum ", eiusque officium declaratur?

3) **Hermam** (Visio I, 1⁶) Ecclesia sancta docet ex cathedra (4¹), et iubet (Visio II, 4¹) sua verba tradi Clementi [Rno] : « Mittet ergo Clemens in *exterar* civitates; illi enim ἐπιτέλλεται » (*mandatum* est 4³). Si Ecclesia, praexistens sane mundo propter ipsam creato (4¹; cf. 2 Clem. 2¹, 14¹), sed nunc ordinata ut sit « unum corpus,... una fides, una ἀγάπη » (Sim. IX, 18⁴).

4) **Veneratio pro Rnis scriptis** : — A) 1 Clem. et Pastor, duo illa prima Rna scripta, eaque sola, praeter ea quae Apostolica reputabantur, a saeculis multis Ecclesiis (speciatim Orient.) recepta sunt in N. T., cum ea publice lecta et ad nos usque venerunt in orientalibus N. T. codicibus. Origo Rna supplebat pro apostolicitate (Duchesne, *Égl. séparées*, p. 130; Batiffol, *Égl. naiss.* p. 223).

B) **Soteris Rni** (166-175) epistolam Dionysius ep. Corinthiis praelegit iussit « per s. diem dominicam », non solum semel, sed « *semper* » ad commonitionem : ἔξομεν ἀεὶ ποτὲ ἀναγγιγώσκοντες νοουηταίσθαι » (Eus. IV, 23¹¹).

C) **Constitutiones Apostolicas** ideo Oriens colit hucusque, auctoritatem eis summam et immutabilem tribuens, quia eas etiam nunc referunt ad Clementem Romanum (I-VII) et ad Hippolytum (reputatum legitimum Rom. episc., l. VIII; pariter arabici *Canones Hippolyti*, c. 250, apostolicae et perpetuae videntur, quia Rnae).

D) Inde *fraudatores*, ad dandam erroribus auctoritatem, ex ipsa Oriente falsa documenta Romana fingunt, v. g. *ps. Clementina* (supra 171). Porro fraus nonnisi noto nomine abutitur.

5) **Polycarpus** (natus ante 70, mart. 23 Febr. 155), licet immediatus Ioannis discipulus et senior, Romam Smyrna longo itinere venit, ut conferat de sua Paschae celebratione cum Aniceto Papa (154-166) « servant totius Ecclesiae pacem..., mutuam communionem ». Nam admittuntur pariter « ea quae Polycarpus noverat Ioannem... ceterosque apostolos, cum quibus semper vixerat, observasse » et « ea quae

1. Symbolice, pro Hermiae consuetudine, Clemens videtur dici pro reticendo nomine episcopi qui sit tunc c. 140 Petri successor, i. e. Pii (140-154). Alii tamen putant primam hanc libri partem vere sub Clemente fuisse scriptam (c. 110; sic Harnack, *Chronologie*, I, pp. 265 s; Funk, pp. CXXVII ss).

Anicetus dicebat a se *maiorum more* (τῶν πρὸ αὐτοῦ πρεσβυτέρων) *servari* » (Ex Iren., Eus. *H. E.*, V, 24^{16s}). Paritas illa eo magis significat, quo probabilius Anicetus, gente Syrus ex Emesa, in patria noverat proximam Ioanneam, et tamen Romanam sub excommunicationis poena praecipere primum volebat.

297. III. Irenaeus, polycarpi discipulus, ex Oriente Romam ac Lugdunum migratus, testatur non solum pro Galliae fide (c. 175), sed pro *primaeva Orientis traditione*, huius assertor strenuus.

1) CELEBRI LOCO III 3², postquam traditionis ex Apostolis necessariam auctoritatem exposuit, ab eorum successoribus recipiendam (III 1-3¹) ut legitima Ecclesia certo distinguatur haereticosque confundat, pergit :

« Sed quoniam valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum numerare successiones, maximae et antiquissimae et omnibus cognitae, a gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo Romae fundatae et constitutae Ecclesiae, eam quam habet *ab Apostolis* traditionem et *annunciatam hominibus fidem*, per successiones episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo... [male] colligunt. AD HANC ENIM ECCLESIAM PROPTER POTENTIOREM PRINCIPALITATEM NECESSE EST OMNEM CONVENIRE ECCLESIAM, HOC EST, EOS QUI SUNT UNDIQUE FIDELES, IN QUÀ SEMPER AB [HIS QUI SUNT UNDIQUE] CONSERVATA EST EA QUAE EST AB APOSTOLIS TRADITIO ». Inde sequitur (3³) ordo undecim successorum post b. apostolos a Lino usque ad actualem Eleutherium (c. 171-89; Mg. 7.848 ss).

A) *E textu ergo, prout iacet*, doctrina salvifica traditionum, ab Ecclesiis recipienda, digamscitur episcoporum successionibus (« his qui ab apostolis instituti sunt episcopi, quibus etiam ipsas Ecclesias committerebant ») : — at non successio « omnium Ecclesiarum » est inquirenda necessario, *Romana sufficit ad confundendos omnes* haereticos. Clare praeter materiale successionem, Romani successores certo servarunt *ab Apostolis traditionem* » propter speciale *ius*. Quod explicite ab Irenaeo declaratur : « Ad hanc enim... ».

Necesse significat vel logice, vel potius ex natura rei (coniuncta cum obligatione morali adhaerendi ad veram Ecclesiam). *Omnis Ecclesia* (i. e. quaelibet vere reputanda in aliquo loco Ecclesia), seu cuncti vere *fideles* (oppositi haereticis et illegitimis) *undique ad eam conveniant*, non itinere terrestri sed consensu et eius apostolica traditione. « *Propter potentiores principalitatem* », i. e. propter prima eius principia (nempe e Petro et Paulo), sive potius propter *incipiendi ius* seu *auctoritatem* maiorem¹, non imperialem sane (ut diu tenta-

1. Ex Irenaei usu loquendi. Cf. v. g. II 1²; I 30⁸, 31¹, 26¹; 710, 704, 693, 686 : « Ab ea principalitate, quae est super omnia » : quae verba Origenes [*cf. haer.* 10²¹; Mg. 16.3438] praecedente dicit « τῇ ὑπὲρ τὰ ὅλα ἀληθείᾳ » v. Cf. IV 35^{2,4} : 1087 s; aut 38³ « Principalitatem habet in omnibus Deus : πρωτεύει ἐν πάντων ὁ Θεός » 1168 A.

bant explicare Orientales et etiam protestantes), sed ecclesiasticam¹ (quae so-
ab Irenaeo, et in genere tunc ab Ecclesia consideratur).

Irenaeus *non acephalam* Ecclesiam Romanam (“*Gemeinde nur*”
Harnack *ib.*) in criterium designat, sed *suo episcopo subditam* et ab eo
edoctam. Ideo enumeratur series episcopalis : « Fundantes igitur
instruentes b. apostoli Ecclesiam, Lino τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν
tradiderunt... Cum autem successisset Aniceto Soter, nunc duo-
decimo loco episcopatum ab Apostolis habet Eleutherius. Hac igitur
ordinatione et (τῇ αὐτῇ) *successione*, ea quae est ab Apostolis *tradita*
et *veritatis praeconatio* pervenit usque *ad nos*. ET EST PLENISSIMA
HAEC OSTENSIO, UNAM ET EANDEM VIVIFICATRICEM FIDEM ESSE, QUAE IN
ECCLESIA AB APOSTOLIS USQUE NUNC SIT CONSERVATA ET TRADITA IN
VERITATE ».

Roma ergo episcoporum successio sufficit ad plenissime ostendendam
perpetuitatem fidei in Ecclesia, primum Romana, et inde, per neces-
sariam omnium cum ea convenientiam, *in omni Ecclesia* et inter
omnes undique fideles².

B) *Propositio textus correctio* (d'Herbigny, *R. Bénéd.*, janv. 1910, t. 27, p. 10:
108) non ad finem dogmaticum, sed critice, visa est recipienda : « In qua sem-
per ab episcopis qui sunt undecim conservata est ». — Corrigendam enim plu-
rique concedunt repetitionem “*qui sunt undique*”. Atqui logica cogitationis
evolutio, quae semper in hoc Irenaei loco ad determinatiora procedit, requirit
ultimam traditionis Romanae conservationem non subito indeterminatis attributis
et remotis, sed his quos Irenaeus « in omni Ecclesia » distinguebat, his « qui
Apostolis instituti sunt episcopi et successores eorum usque ad nos » (3⁴), huius
quos Romae revera enumerat *undecim* : « Linus, Anacletus, tertio loco Clemens,
... sextus Xystos... Nunc duodecimo loco... ». Inter Apostolos ergo (no-

1. Harnack illa hucusque concedit (*Dogmg.* p. 446). Pro “*convenir*” requiritur, a sensu tropicus; materialis (de itinere) “*ist nicht erträglich*”. «*Necesse* = es kann nicht anders sein; principalitas = αὐθεντία. Der römischen aber die *potentior principalitas* sofern sie als *ecclesia maxima et omnibus cognita etc.* alle übrigen Gemeinden überragt... : jede Kirche, *sofern sie traditionstreu d. h. rechtgläubig ist*, mit dieser Kirche übereinstimme. Iren. behauptet, dass jegliche Kirche d. h. die Gläubigen in aller Weise mit dieser Kirche übereinstimmen müsse ». Illa necessitas non solum a Petro Pauloque institutioni debetur sec. Harnack, sed etiam quia erat «*finanziell von höchster Bedeutung* mit ihr zu communiciren, von ihr Unterstützungen zu empfangen »! Vere Romae Ecclesiae pauperioribus amplas distribuit pluries largitiones, Iren. tamen ad eas nullo modo alludit.

2. E textu ergo, prout iacet, abundanter probatur conclusio haec : « Il est difficile de trouver une expression plus nette 1° de l'unité doctrinale dans l'Eglise universelle ; 2° de l'importance souveraine, unique, de l'Eglise romaine comme témoin, gardienne et organe de la tradition apostolique ; 3° de sa prééminence supérieure dans l'ensemble des chrétiens » (Duchesne, *Égl. séparées*, p. 119).

numeratos) et duodecimum actualement, *undecim* fuerunt successores. Quorum numerum, secundum suam styli consuetudinem, Irenaeus probabilius indicavit te enumerationem. (Exempla ex *Haer.* et Ἐκδοαίς vide in *R. Bénéd.*, l. c. 106). Inde ordo logicus¹ et Irenaei stylus suadent, prae omni alia, correctionem “undecim” : cuius corruptio est multo naturalior in repetitum “undique”, praesertim propter obscuritatem versionis latinae “ab his qui sunt”, e male scripta vel interpretata abbreviatione codicis graeci ἸΠΕΠΩΝΤΩΝΙΑ, unde ἸΩΝΩΝΤΩΝΙΑ.

C) Textus non directe et explicitè *iurisdictionis* primatum profitetur, sed tamen restringit ad mere honorificum : Ecclesia enim localis, quae in Romana non conveniat, ipso facto decedit ab apostolica traditione unitate, et agnoscitur manifesto illegitima : sicut fidelis, suo legioni episcopo non consentiens, manifesto perit. Implicite ergo ab Irenaeo eadem Roma ad ceteras Ecclesias innuitur relatio, quae ab unitate : ἐπισκοπήσει. Totus primatus iurisdictionis includitur.

2) CONFIRMATUR. — A) Romam Irenaeus, mere tunc presbyter, litteras tulit, quibus *martyres Lugdunenses* (177) Eleutherium papam rogabant ut vix ortis in *Phrygia et Asia* (unde primi Lugdunenses patriarchae) primis Montanismiurbationibus mederetur : « τῆς τῶν ἀγίων εἰρήνης ἐνεκα » (Eus. *H. E.* V 3⁴⁸) : auctoritate ergo exercita. — Ad Victorem (189-197, Irenaeus scripsit. Ne multae in Asia Ecclesiae propter suam ab Apostolis traditam de die Paschali disciplinam communicentur, appellat ad moderationem sex antecessorum a Xysto, sed minime ad defectum iuris (ib. 24¹¹⁻¹⁸). Negando tamen Victoris iurisdictionem, multo efficacius obstitisset eius intento. Immo Victor avriter accusandus erat, si episcopos Asiae Ecclesiasque omnes, praesces traditionis indubie apostolicae, praesumpsisset absque fundamento iuris excommunicare (ἀποτρέψειν τῆς κοινῆς ἐνώσεως ib. 24¹¹). Roma enim iubeat a ceteris Ecclesiis deserere traditiones certe apostolicas, Romanasque ideo solum recipi quia ab anterioribus Romanis *episcopis* servabantur; apostolicitati ergo historicae praeferenda erat praxis, non solum apostolica quia Sedis Romanae propria. Porro ne tunc quidem

Sic praecavetur etiam desperata illa constructio, qua Harnack (“contra priorem sententiam et plerosque doctos” p. 446) ac dein Batiffol (1909⁴ p. 251) referunt *qua* non ad “Ecclesiam Romanam”, sed ad indeterminatam “omnem Ecclesiam”. Solentur hac difficultate « qu’on ne peut pas dire que la tradition apostolique a été servée dans l’église romaine par les églises autres que la romaine ». Quae evidens est difficultas, necessaria in grammaticali textus actualis constructione, sufficit ad evitandam aliquam correctionem. Clare vero et connaturaliter conservatio traditionis Romana ad episcopos refertur.

Irenaeus aliive dicunt : “ Ad hanc non necesse est convenire ” ; solum : « Nunquam *ob hoc* repulsi sunt aliqui ab Ecclesiae societate i. e. praedecessores non sic urgebant summum ius ¹.

298. IV. Efficacitas Rnae auctoritatis (toto saec. II). — 1) DE QUAECTIONE PASCHALI : — A) Victore volente, in plerisque provinciis *concilia*, probabilis prima, de usu quartodecimano convocantur (c. 191 : Eus. *H. E.* 24⁸, 23³; v. g. in Palaestina, Gallia, Achaia, Asia). — B) Cuncti recipiunt usum Rnum, praeter Ephesinum : Polycrates enim usus Ioannis, nondum a saeculo mortui, sibi retinendum respondet. Ideo Victor omnes eius *παροικίας* ὡς ἂν ἐτεροδόξους fidelesque excommunicat n. a sua solum Rna communione, sed ἀπὸ τῆς κοινῆς ἐνώσεως 24⁹), miratur Harnack (p. 448 n. 2). Usus tamen Rnus ita toto Oriente mox praevaluit concilium Nicaenum (325) omnes resistentes reputet haereticos (Propaschitas).

2) REGULAM FIDEI Roma praescribit. — A) *Iter* ergo multi ad eam faciunt, persecutione non perterriti, — sive *catholici* ad consentiendum v. g. Abercius Hieropol. e Phrygia (cf. Kirch 133 s) et Hegesippus Palaest. (c. 160); Polycarpus (c. 154); Irenaeus ex Asia, ac iterum Lugduno; S. Iustinus e Syria bis († 166); Tatianus, dum catholicus Rhodon (c. 180; Eus. *H. E.* V, 13); Ignatius (c. 107), prout diu oraverat (Rom. 1¹). Alii Romae ad clerum promoventur (Romani episcopi saepe longinquo venerant); — sive *haeretici*, ut alibi damnati convalescant approbatione Romana : Cerdon (c. 140; Iren. I. 27¹; Mg. 7, 687), Marcellina sub Aniceto (ib. 25⁶; 685), Marcia, Marcion, Valentinus, Theodotus Byzant., Praxeas, Montanistae.

B) “ Magna Ecclesia ” inde distinguitur, toto orbe, per praevalentem ubique sententiam Romanam². Doctrinae et personae, a Romae episcopo damnatae, ipso facto per totam Ecclesiam damnantur : v. g. Montanismus, e Phrygia ortus, cum Praxeas ab Eleutherio (c. 175).

1. « Comment veut-on que nous parlions, si on nous interdit de désigner par le nom de *Chef de l'Eglise* le dépositaire d'une pareille autorité? » (Duchesne. *Egl. séparée* p. 144). « Wie hätte Viktor ein solches Edict wagen können... wenn es nicht festgestellt und anerkannt war, dass in den entscheidenden Fragen des *Glaubens* die Bedingungen der κοινή ἐνωσις zu bestimmen, vorzüglich der römischen Kirche zukomme?... wenn er als römischer Bischof nicht im besonderen Sinn als der Wächter der κοινή ἐνωσις anerkannt gewesen wäre. (Auch Irenäus scheint nicht das Verfahren des Viktor als solches, sondern das Verfahren in diesem Fall zu beanstanden.) » HARNACK, *Dogmeng.* p. 103 (et n. 3).

2. Fatetur Harnack : « Am Anfang des 3^{en} Jahrh. wurde in Rom der Massstab apostol. Glaubensregel längst mit voller Sicherheit gehandhabt » (p. 441 n.).

us. *H. E.* V, 3 s; Tertull. *Praxeas*, 1), et a Victore Theodotus *Byzant.*¹ 190; Eus. *H. E.* V, 28⁶).

3) DISCIPLINA pariter Rna appellatur : v. g. ab Irenaeo et Tertulano pro Gallia et Africa, ab Origene pro Alexandria². Clerici *maiores minores* primum Romae, inde per totam Ecclesiam iam ante Nicaeam concilium distinguuntur³. Dionys. Cor. (c. 170) testatur Romam *ab initio* de disciplina curasse : « ἐξ ἀρχῆς ὅτιν ἐθες τοῦτο..., ἀρχῆθεν προπαράδοτον [i. e. a Petro et Paulo] ἐθες Ῥωμαίων. Soter Corinthios, τέκνα πατὴρ φιλόστοργος, habuit » (Eus. IV 23¹⁰).

4) CANON N. T. Romae primum determinatur, et inde ad ipsum orientem refluit. Item textus correcte legendus. Undique ad Romanam Ecclesiam⁴ ducunt testimonia (Alex., Gallia, Africa, Syria, Antioch.).

5) CONCLUDENTE ipso Harnack⁵, *II saec.* primatus *de facto* iam agebat. — Α) Num vere, ut ait, deerat iuris titulus? (cf. supra, n. 164) — Minime. Nam ille *de facto* primatus satis iam eos docet qui in legitimitatem primaevae Ecclesiae et in Providentiam de eius incorruptione firmem credunt. Factum illud clare non e civili potestate procedit, sed eius auctoritatem in religione christiani tunc ubique negant usque ad ortem, sed ex eo, quod Petrus *a Christo* recepit et successoribus tradidit i. e. e iure *divino* : cuius doctrina nondum ample evolvitur sed eade in facto percipitur.

Β) Num “ Rna communitas *confoederatis* ceteris ita praesidet, ut primitus de eius episcopo non curetur ”? (Harnack ib.) — Minime : — α) prudentia, sub tyrannide necessaria, saepius vetabat ne persona declararetur episcopi romani, quem persecutores acrius inquirebant. Serius etiam, sub Decio persequente, Cyprianus Carthagenas recipit « litteras, in quibus nec qui scripserint nec ad quos scriptum sit, significanter expressum est » (Ep. 9²; II. 489). — β) In organica tamen totius Ecclesiae christiani unitate, supra quam Ecclesia Romana eminet, ipsa nec est nec potest nisi subdita episcopo qui Petro succedit : *propter suam Petri Sedem* episcopo qui Romanae praeponitur Ecclesiae, ceteras inde Ecclesias sedesque *ἐπισκοπ-*

1) ὁ θεὸς *μονογενὴς*; non est, ait, *proprie* Deus. « Es ist dies der *erste* wirklich beglaubigte Grund, dass ein *auf der kirchlichen Glaubensregel* stehender Christ doch excommunicirt werden ist, weil man bereits eine bestimmte Interpretation derselben... gefordert hat. In Rom ist dies zuerst geschehen (unter Victor) » HARNACK, *Dogmeng.* (I, p. 448 s).

2) « Iren. und Tertull. haben sich für die Praxis (in Gallien und Afrika) auf die Röm. Kirche berufen. Item primus de ea testis Alexandrinus, Origenes » (ib. 441).

3) (ib. 444).

4) ... “ führen auf die R. Kirche ”.

5) « Seit dem 1ⁿ Jahrh. bereits..., ein *factischer Primat* » ib. p. 447.

299. V. Saeculo III. ap̄te Cyprianum. — 1) Tertullianus. — A) CATHOLICIS
apostolicitatem R̄nam occasionaliter testatur :

« R̄norum Ecclesia Clementem a Petro ordinatum edit... — Habes Romam unde nobis (i. e. in Africa) quoque auctoritas praesto est. Ista quam felix Africa, ubi tota doctrina..., ubi Petrus [martyr]...! Legem et Prophetas cum evangelicis et apostolicis litteris miscet et inde potat fidem » (*Praescr.* 32 et 36; 2. 45 et 49 s; d'Alès *Tertull.* p. 210).

B) MONTANISTA, infensus toti catholicorum praxi et speciatim episcopis¹, R̄num praecipue impugnatur : inde iam ostendit quantum R̄nus Africa valeat. Insuper e modo, quo haereticus deridet, patet praxi fidesque catholica.

Sic de pudicitia — α) 1 (ib. 981) : « *Edictum* propositum, et quidem peremptorium, Pontifex sc. maximus, quod est episcopus episcoporum edicit ». Per edictum tunc Imperator solus edebat; ubi peremptorie, excludebatur omnis exceptatio. « Pontifex maximus », aut saltem « episcopus episcoporum » videtur titulus Catholicorum usu receptus, et forte ex ipso Callisti edicto (cf. supra 296 Ignat. Rom. 9¹ ἐπισκοπῆσαι). — β) 21^{ss}, 9^s, 46^s « Apostolice..., si disciplinae solus officia sortitus es nec imperio praesidere sed ministerio, quis aut quantus indulgere?... Si quia dixerit Petro Dominus [Mt. 16¹⁸]..., Ecclesia donabit, Ecclesiae Spiritus, non Ecclesia-numerus episcoporum » (ib. 1024 ss).

Catholici ergo e Mt. 16¹⁸ R̄num ius docebant, quod haereticus negare nequit, nisi simul reiciat episcopatum ac etiam sacerdotium, olim a Petro propugnata² (Cf. tamen P. Galtier RHE. 1927, XXIII, pp. 465-466 et 1928, XXIV, 44-51).

2) Callistus rigorismum non solum Romae frangit sed ubique³.

3) Hippolytus, Irenaei discipulus (Photius *Biblioth.* cod. 121), Callistum illegitimam electionem obicit, non iura Romana exaggerari : quae ipse primus antipapa, exercet (cf. d'Alès *S. Hipp.* Introd.). Ita inde in Oriente reputatur, ut multa ei pseudepigrapha praeceptiva tribuantur et ideo quasi apostolica retineantur (ib. p. 170). Reconciliatus a S. Petri tiano (230-236), cum eo martyr moritur (13 Aug. 236).

4) Origenes R̄nam Ecclesiam iunior adit interrogatque sub Zephyro (198-217; Eus. II. E. VI, 14¹⁰). « Damnatur a Demetrio episcopo proprio

1. V. g. de fuga 13, de monogamia 12 : « Prospiciebat Spiritus Sanctus dicturos quosdam : Qui licent episcopis » (Mt. 2. 117, 949).

2. Cf. *Scorpiace* 10; ib. 142 : « claves Petro »; *Praescr.* 32 ss, 41; Cf. Batiffol p. 353; d'Alès p. 216 s.

3. « Auf Mt. 16¹⁸ berufen... : nicht local-Römisches..., sondern für die ganze Christenheit » (HARNACK *Dogmengesch.* I, p. 451 et *Ecclesia Petri propinqua*, PrAW. 2. 1927, pp. 138-152).

in diversis conciliis, denunciatur Rno Urbano (222-230), et, licet exandrinus, damnatur a concilio Rno sub Pontiano (S. Hier. *epist.*; Ml. 22. 447). Senior « scribit *et ad Fabianum Rom. episc.*, *et ad ios plerosque ecclesiarum principes*, de sua orthodoxia » (23⁴, 36⁴) : angulariter ergo Rnus episcopus in ipsa Alexandria¹ eminet qui lus pro toto Occidente nominatur (Harnack, ib. 451, n. 3).

5) **Extra imperium.** *Abgar IX*, rex Edessenus, Roma rediens (c. 206), fit christianus. Documenta syriaca inde profitentur (immo exaggerant) dependentiam sub Rna Sede.

« Palout (primus episcopus Edessenus post Addai et Aggai apostolos) consecratur ab Antiocheno episcopo Serapione : quem manuum impositione consecrat Zephyrinus ep. Rom., consecratus et ipse per chirothesim [successionis] monis Petri : qui eam ipse a Dno N. receperat, factus Romae episcopus per annos, sub illo Caesare qui 13 annos vixit » (i. e. Sept. Severo)². Apostolicis Romana ita identificatur cum primo apostolico collegio, ut frequentes inde infusiones sequantur : ipse iam Eusebius (I, 12 s; II, 1) e syriacis documentis statuit Edessam ab Apostolis vel ab ipso Iesu immediate fuisse conversam. (De Arsamya, episcopo Edesseno et martyre sub Decio, eiusque relatione cum Fabiano Rom., cf. Duval, ib. p. 123 s; Harnack, ib.).

300. VI. S. Cyprianus (mart. 14 sept. 258) simul primatum testatur presse, et ardentem resistit S. Stephano I (mart. 2 Aug. 257). *Disputationes* ergo de eo multae; recentiores paulo fusius diiudicandae.

A) Episcopalium ad suum modum *Anglicani* et *Vetero-Catholici* ei attrahunt : REINKENS (de quo supra 206^{3A} : *Lehre des h. Cypr. von der Einheit der Kirche*, 1873), BENSON (archbishop Cantuar. † 1896, *Cyprian, his life, times, works*, 1897), Hugo KOCH (*T. U.* 35¹ *Cypr. und der R. Primat*), ac fere P. MONETIX (*H. litt. de l'Afr. chrét.*, t. 2). — B) Testem primatus eum agnoscunt, licet modo disputandi minus logicum, — α) non solum catholici v. g. GRISAR (ZKTh. 5 p. 193-221; cf. t. 14 p. 193-230), GODET (DTC), TIXERONT (*Théol. anténic.* 1906 1381-388), I. ERNST (*Papst Stephan I. u. der Ketzertaufstreit* 1905 p. 39-63, et sic. multis, *Cyprian und das Papsttum*, 1912), D'ALÈS (*R. d. Quest. Hist.* 1907, 1, p. 353-400, *La théologie de S. Cyprien* [Coll. « Études de Théologie Historique »], 1922, pp. 173-224; *Novatien* [ib.], 1925, pp. 138 ss.), BATIFFOL (*Egl. naiss.* 399-483), ac praesertim I. CHAPMAN O S B (ex Anglicano per S. Cypr. conversus, multa v. g. *R. Benéd.* 1902 s, t. 19 s; speciatim confutans Hug. Koch, ib. 1910, 347-464); sed — β) et protestantes : v. g. O. RITSCHL (*Cypr. v. Karth.* 1885; p. 140 : nach seinem Kirchenbegriff musste die Einheit der Kirche folgerecht da sein,

Immo, Petrum sacramentis mediasse inter Christum ceterosque Apostolos (ac inde episcopos) non solum ps.-Clemens refert, sed ipse *Clemens Alex.* (150-214) : « Christus constituit Petrum solum baptizasse, Petrus Andream, Andreas Iacobum et Ioannem, illi ceteros reliquos » (*Hypotyp.* 5; Mg. 9. 745; cf. *Quis dives* 21; ib. 625 D).

Cf. Rubens Duval, *Litter. chrét. syriacae* 1900² p. 115; Harnack, *Dogmeng.* 1³ p. 453 s, *Monol.* p. 161 s, *Allchr. Lit.* p. 534 s.

wo der Bischof von Rom war »), et HARNACK (1909, p. 421 : « Cypr. hat sich unzweifelhaft bei seinem Konflikt mit Stephanus in Widerspruch zu seinen früheren Ansichten über die Bedeutung des röm. Stuhles für die Kirche gesetzt »).

PERSONA : — A) Natus c. 200, christianus c. 246, Carth. episc. post Donat (c. finem 248), in persecutione Decii fugit (250 s). Impugnatus, quasi de laeserior a diacono Felicissimo, debet competitori Novato Carthagine obstans simul ac Cornelius (251-253) Romae Novatiano eiusque rigoristis. Carthagi praesidet conciliis (255 et 256), quae baptismum ab haereticis dari posse negant inde a Stephano (254-257) correptus, sed pace receptus a Xysto II (mart. 8 Aug. 258), martyrio coronatur sub Valeriano imper. (14 sept. 258). — B) Vir essentia liter traditionalis, iuris peritus at non philosophiae, episcopus de suo grege simplicissimus, sequitur Tertulliani (reticens nomen) scripta catholica, quotiens traditioni catholicae conformia videntur (speciatim in rigore contra bapt. haeretici naturae ardore vere Afer, at gratia sanctus.

1) *Doctrina* maxime instat de *unitate* Ecclesiae, sive locali sub *episcopo* sive *universali per episcoporum communionem*.

A) *EPISCOPI AUCTORITAS* unitatem localem operatur : — α « Haereses aut schismata, quando sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus Ecclesia ad tempus iudex *vice Christi* cogitatur » (ep. 59^b; H. 672. « In temporum et successionum vices, episcoporum ordinatio et Ecclesiae ratio decurrit, ut Ecclesia *super episcopos* constituatur, et omnis actus Ecclesiae per eosdem praepositos gubernetur » (ep. 33; H. 566. Ipse auctoritative regit : oboediant cuncti, etiam « Confessores in carcere Excommunicat indignos, etiam e clero (v. g. Felicissimum; ep. 55²⁴; 41², 43²). — β) Curat tamen pro posse, ut clerus et etiam plebs sponte consentiant agendis, eosque consulit (v. g. explicat, cur Aurelium lectorem promoverit, inconsultis ceteris : ep. 38; H. 580). Ad unitatem ergo, ante novi episcopi electionem, « de traditione divina et apostolica observatione... ad eam plebem, cui praepositus ordinatur, episcopus eiusdem provinciae proximi quique convenient, et episcopus deligatur *plebe praesente* quae singulorum vitam plenissime novit » (ep. 61; H. 739). Qui autem episcopo resistit « post divinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporum consensum, iudicem se non in episcopis sed *Deo* faceret » (ep. 59^b; H. 672).

B, *EPISCOPI INTER SE* sunt omnes aequalis dignitatis et ordinis, sicut Apostoli. Id saepe affirmatur, sicut dein, v. g. a S. Leone I (supra 29) et constanter a Romano Pontifice erga Vener. Fratres. Minime in excluditur *distinctio iurisdictionis*, eiusque coordinatum vel subordinatum exercitium : omnes sunt episcopi sed *ad unitatem* instituti, et ergo simpliciter independentes. Sic ad unitatem Sedes Carthaginen-

ros episcopos colligat, et ideo Cyprianus “ collegas ” suos dirigit et dicat¹. Si quis enim episcopus haeresim schismave admiserit, unitati cet et, quia indignus factus est, damnari ac deponi potest debetque². C) UNITAS UNIVERSALIS PER ROMANUM EPISCOPUM. Id quod Carthago Africae unitatem propter antiquioritatem, id *Roma* supra Carthaginem ceterasque Ecclesias exercet, ad catholicam totius orbis unitatem propter Petri cathedram. Sic Cyprianus frequenter. — α) *Privatus* lambesit., Carthaginē a 90 episc. damnatus nec iterum in *Africa* conditus, Romam cum 5 consecratis a se episcopis appellavit ad Cornelium : qui causam recepit, eiusque Acta Cyprianum rogavit (59³,¹¹ “ ut tibi ”). Cyprianus longissimam epistolam (59; H. 666-691) rescribit denter; non negat ius appellationis vel receptionis, sed priora sua iustificat. — β) *Marcianus*, episc. *Arelatensis* (in *Galliae* metropoli), favet Novatianis et accusatur apud Stephanum Rmum a Fausto ep. Lugdun. Cyprianus quoque Stephanum eius depositionem rogat, urgetque (ep. 68; H. 744ss) : « Facere te oportet plenissimas litteras ad coepiscopos nostros in Gallia, ne ultra Marcianum... collegio nostro insultare patiantur... Dirigantur in provinciam et ad plebem Arelat. a te litterae, quibus ABSTENTO MARCIANO alius in loco eius substituantur ». — γ) *Hispanos* episcopos, licet thurificatos, Stephanus constituit contra Cypriani mentem. Qui tamen non iuris defectum obicit, sed errorem de *factis* : « Basilides, post crimina sua..., Romam pergens, Stephanum... longe positum ac *veritatis ignarum fefellit*, ut exambiret boni se iniuste in episcopatum de quo fuerat iure depositus... : ad priora peccata etiam fallaciae et circumventionis crimen... Martialis [episc.]..., maxime cum iam pridem, et *cum omnibus omnino peiscopis toto mundo constitutis, etiam Cornelius... decreverit* eiusmodi omnes ad paenitentiam quidem agendam posse admitti, ab ordinatione tamen... prohiberi » (67³; H. 739 s). Ex his exemplis, patet valere pro Cypriano praxim ut episcopi (etiam non-Itali) Romam appellent, quae

¹ Geminius Victor, episc. Furnis, ante mortem tutorem pro suis bonis designavit : Cyprianus prohibet eius fideles « ne pro dormitione eius apud vos fiat oblatio aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia... : ut et ceteris fratribus detur exemplum » (ep. 1⁴; H. 65). Therapius episc. deliquit, quia presbytero pacem reddidit ante finitam paenitentiam, recedens « a decreti nostri auctoritate » (ep. 64¹; H. 717). Fidus episc. curet ne iudicium differatur per 8 dies (ib. 718s); etc.

² Sic Privatus Lambesit. (ep. 59¹⁰, ad Cornelium; H. 677) : « Antecessorum etiam vestrorum, quod et *vestram* conscientiam non latet, Fabiani [Rni] et Donati [Carthag.] Cypr.] litteris severissime notatus » est, et demum in Africa per « 90 episcoporum sententiam condemnatus ».

depositionem, restitutionem, legem de paenitentia et ordinatione auctoritative decernat¹.

D) Porro RATIO illius *Romanae auctoritatis* est PRIMATUS SUCCESSORIS IN PETRI SEDE. Sic frequenter Cyprianus, quasi doctrina sit universaliter nota. Petrus enim, ac inde SEDES ROMANA, est UNITATIS ORIGINIS SIGNUM, PIGNUS et CENTRUM.

α) Sic totus *de Cathol. Ecclesiae unitate* liber (v. g. 4 s; H. 212 s). Ipsa lectio brevior, pro qua diu instabant separati, testatur : « Probatio [de unitate Ecclesiae] est ad fidem facilis... : loquitur Dominus ad Petrum [Mt. 16¹⁸]... *Super unam aedificam Ecclesiam*; et, quamvis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat (Io. 20²¹), tamen *ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit*. Hanc Ecclesiae unitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? » Episcopi, sicut Apostoli, « per consortium praediti et honoris et potestatis » : sunt tamen « episcopatus unitatis cuius a singulis in solidum pars tenetur ». Cur? Quia « unitas servatur in origine... , quomodo solis multi radii sed lumen unum, et rami arboris multi sed robur unum *tenaci radice fundatum*... : ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit ». Iam ergo, ex illa lectione², unitas actualis nequit separari a origine unitatis, i. e. a Petro. — β) Item aliis locis multis : « Una Ecclesiae cathedra una, *super Petrum Domini voce fundata* : aliud altare constitui : sacerdotium novum... non potest; quisque alibi collegerit, spargit : adulterium est, impium est, sacrilegum est » (ep. 43⁵; H. 594). — « *Petrus, super quam aedificata a Domino fuerat Ecclesia, unus pro omnibus loquens et Ecclesiae respondens* » (ep. 59⁷; cf. 66⁸, 71³; H. 674, 732 s, 773). « Petro primum Dominus super quem aedificavit Ecclesiam et *unde unitatis originem instituit et ostendit* » (ep. 73⁷; H. 783). — γ) *Romana cathedra*, « gradus cathedrae sacerdotalis », non est solum « Fabiani locus », sed « locus Petri » (55⁸; H. 630¹³). Ad eam eius Petri electio, quae est *unitatis origo*, extenditur permanenter : « *Ad Petri cathedram atque ad Ecclesiam principalem* [cf. Iren. : « propter potiore[m] principalitatem »], unde unitas sacerdotalis exorta est... : ad Romanos, quorum fides apostolo praedicante laudata est, *perfidia habere non possit accessum* » (59¹⁴; H. 630). — δ) Inde Cyprianus cunctos hortabatur « ut Ecclesiae Catholicae *matricem radicem* agnoscerent et tenerent... ut te (Cornelium) *universi collegae nostri communicationem tuam, i. e. CATHOLICAE ECCLESIAE UNITATEM PARITER ET CARITATEM* probarent firmiter ac tenerent³ » (48³; H. 607).

1. Novatianus antipapa auctoritate illa romana uti vult ut « ... per plurimas civitates novos apostolos suos mittat, ... ut creare alios pseudoepiscopos audeat » (Cypr. 53²⁴, 642).

2. Item, ex altera (*ib.* nota) quam, fatente Harnack (TLZ. 1903, p. 262; cf. J Th St. 1 p. 432ss), ipse Cyprianus scripsit : videtur enim eam aut addidisse (Chapman) correxisse (Batiffol, pp. 441-447), ut, praeter Felicissimi (Novatiqui) et Novatiani casum omne schisma damnaretur. « *Primatus Petro datur ut una Ecclesia et cathedra monstraretur*... : qui *cathedram Petri, super quam fundata Ecclesia est*, deserit, Ecclesia se esse confidit? »

3. Novatianus vero (antipapa) ideo schismaticus est et reus, « quoniam obstinate

2) **Praxis Cypriani ante Stephanum.** Omnem rem maiorem cum Ecclesia communica. Erga Africae episcopos aequalitatem dignitatis obfistetur, sed *auctoritativam*; erga Romanum, semper *humiliorem et subordinatam*. Immo, licet multa periire documenta¹, — A) patet, eum regiminis RATIONEM REDDERE :

Necessarium duxi has ad vos litteras facere, quibus vobis *actus nostri* et disciplinae et diligentiae *ratio redderetur*. » — In specie, *de lapsis* co-rexit priorem in severitatem, « cum *vestra* scripta legissem... : standum putavi, et cum *tra* sententia (i. e. cleri Rni, Sede per 14 menses vacante), ne actus noster qui unatus esse et *consentire circa omnia debet*, in aliquo discreparet ». *Concilia*, de data, Carthaginem vocabuntur; sed nihil disponetur ab eis, nisi « *communio etiam vobiscum consilio* » (ep. 20; H. 527, 529). — *De indulgentiis* per Marces : « Ad vos actus noster expositus, et disciplinae ac diligentiae ratio declarata est. Aliud accessit, quod nec ipsum latere vos debuit... : litteras ad eos feci martyres suae Eccl.) quas ad vos sub epistula transmisi ». — *De clero Carthag.* : Quales ad clerum litteras fecerim, exemplum vobis misi; et litteras [collegas...] ut sciretis elaborare circa omnia diligentiam nostram... Opportune supererunt litterae vestrae.. : sermo vester adiuvit ». (ep. 27^{1,38}; H. 540 ss). Responsi clerici Rni (sicut ad Siciliam) dant, « non tam iudices quam participes » : de enim vacante, « differendae rei necessitas maior incumbit » (ep. 30^{1,3}; H. 553).

3) **INTERROGAT etiam.** Epistulas communicat, a se scriptas recepitque.

Dilectio communis et ratio exposcit *nihil conscientiae vestrae subtrahere* de quae *apud nos* geruntur » (35; H. 571 s). Inde Rni clerici : « *Pro tuo more*, nobis tamquam sollicitam nunciare voluisti » (36¹; H. 575). *Cornelium* (elec. Apr. 251) multis litteris consulit (44 s, 47 s, 51 s, 57, 59 s), paterna auctoritate respondentem (49 s); itemque Lucium successorem (per paucos menses; ep. 61, cf. 68⁵; H. 748).

4) **Cum Stephano**, primum similiter. Sic eum rogat, ut iubeat alium pro Marciano substitui episcopum Arelati (68; H. 744 s). At mox aspera ea *haereticorum baptismum*. — A) Cyprianus enim secutus erat hereditatem Tertulliani (*de bapt.* 15) et veteris Carthag. concilii (c. 220). Iam « extra Ecclesiam nulla salus », ideo omnem quoque gratiam et ritus Sancti actionem (etiam per Sacramenta) denegabat his qui

inexhibilis pertinacia non tantum *radicis et matris* sinum atque complexum recusavit, etiam... *contra sacramentum* semel traditum DIVINAE DISPOSITIONIS *et catholicae* *etis* adulterum et *contrarium caput* extra Ecclesiam fecit » (45¹; H. 600).

V. g. servata solum una antiquiore epistula 9 (H. 488), scribit in 20² (H. 527) : « *Quid enim*, loquuntur vobis epistulae pro temporibus emissae *tredecim*, quas ad vos transmisi ».

non erant visibiliter intra Ecclesiae corpus. Ex adverso, in Mauretania episcopi haereticos per solam paenitentiam reconciliabant (*Liber rebaptismate*). Inde tria Carthagine concilia, a Cypriano vocata (25, 256), notaverant haeresis praxim hanc (ep. 69, 71, 73). Petitam a concilio approbationem Stephanus denegat : « Nihil innovetur, nisi quod traditum est », ait (74¹; H. 799.; i. e. (pro mente Stephani reconciliatio fiat per paenitentiam, sed non per anabaptismum c¹. Eus. II. E. VII, Batiffol p. 467 n). Stephanus ergo suae auctoritati valde confidens Carthaginis traditionem conciliaque damnat praecepto absoluto, sine poena excommunicationis (licet in re odiosa, i. e. in favorem haeretici baptismi). Rationem non affert, nisi Romanam traditionem et Petri primum. Sic saltem, amissis Stephani litteris, Cyprianus testatur.

B. INDIGNATUR ergo Cyprianus. — 1) De litteris ad Quintum et Iubaianum, dubitari potest utrum Stephanum impugnent (probabiliter an Mauretaniae primum episcopum¹. Nam non satis constat de tempore quo scriptae sint, ante vel post Stephani iudicium. — 2) At certo, Pompeium contra conclusiones Stephani scribit : « Rescripti eius exemplo lecto..., eius errorem denotabis... : vel superba, vel ad rem non pertinentia, vel sibi ipsi contraria, imperite atque improvide scripsisti » (74¹; H. 799.). — 3) Firmilianus Caesar. vividius irridet « Stephani stultitiam : quod qui sic de *episcopatus sui loco gloriatur et se successionem Petri tenere contendit, super quem fundamenta Ecclesiae constructa sunt*, multas alias petras inducat [i. e. haereticos]... Stephanus qui per *successionem cathedram Petri habere se praedicat*, non adversus haereticos zelo excitatur » (75¹⁷; H. 821); « Stephanus ausus est rumpens adversus vos pacem..., adhuc etiam infamans Petrum et Paulum b. apost., quasi hoc ipsi tradiderint, haereticis omnibus peior » (75⁶; H. 813; cf. 75²⁴).

C. MUTAT tamen suam sententiam Cyprianus, ad oboedientiam partem. Nam, ne de fide differat a Romano Pontifice, admittit invaliditatem baptismi haeretici non pertinere ad « catholicam regulam »², sicut olim

1. Ad Quintum : « Non de consuetudine praescribendum, sed ratione vincendum. Nec Petrus, quem primum Dominus elegit et super quem aedificavit Ecclesiam suam, cum secum Paulus... disceptaret, vindicavit sibi aliquid insolenter aut adroganter adsumptum, ut diceret se Primatum tenere et obtemperari a novellis et posteris sibi potius oportere, sed consilium veritatis admisit » (71³; H. 773). Item ad Iubaianum : « Qui ratione vincuntur, consuetudinem nobis opponunt... Nec quisquam dicat : Quod accepimus a Apostolis, hoc sequimur, quando Apostoli non nisi unam Ecclesiam tradiderint » (73¹; H. 787).

2. Testimonium Cypriani, in concilio Carthaginensi, forte Stephanum indirecte mordens.

locuerat) : « Habeat in Ecclesiae administratione voluntatis suae arbitrium liberum unusquisque praepositus, rationem actus sui Domino redditurus » (72³; H. 778). « Unusquisque episcoporum, quod putat, acriat... Nos quantum in nobis est, *propter haereticos cum coepiscopis... non contendimus* » (73²⁶; H. 798).

4 **Conclusio** : — A) S. Cyprianus docet ordinem et dignitatem in singulis episcopis aequalem esse, supra clerum inferiorem. — α) Exercet tamen ipse auctoritatem, propter sedem Carthaginis, supra episcopos Africae. — β) *Consultit* de omnibus Sedem Romanam practice. *Theoretice profitetur* Romanum episcopum, propter Petri successionem, esse unitatis centrum et originem et signum : *per ipsum, ex ipso, cum ipso* Ecclesiae catholicae unitas; sed non profitetur formaliter episcopos esse *sub ipso*. — γ) *Oboedit* tamen eius auctoritati de lapsis et de episcopis (vel legitimis dignoscendis, vel indignis reiciendis) : quia has suas quaestiones reputat fidei et unitati Ecclesiae essentielles, iudicia Pontificis Romani urget, etiam contra episcopos. — δ) *Indignatur* de baptismo ab haereticis collato, ne pereat Ecclesiae unitas, sed a communione Rna separari non vult et ideo permittit id teneri quod primum iixerat haereticum.

B Hic ergo videtur manifestari *complexus mentis* : α) Sicut Ecclesia localis non concipitur absque episcopo, sic nec universae Ecclesiae unitas sine Romano episcopo. — β) Sed, sicut episcopus debet in concordia cum presbyterio et plebe agere (ac non proprio lubitu), ita episcopus Romanus cum coepiscopis et Ecclesia : procuret inter coepiscopos concordiam et Ecclesiae consensum, *ascetice magis quam operative*. Sit essentialiter *custos unitatis*, et quidem propter Petri primatum, « in eius cathedra et Ecclesia principali, unde unitas sacerdotalis exorta est », sed persuasione.

Cyprianus episcoporum factiones vel schismata nec historice noverat nec concipere poterat. Aut enim episcopi laedunt regulam fidei : tunc autem, pro Cypriani mente, iam nullo modo Spiritus S. in eis vel per eos

et forte etiam removet simpliciter accusationem, a Mauretanis contra Cyprianum latam, quasi tyrannice libertatem sententiarum impediret : « Singuli, quid sentiamus, proferamus, neminem iudicantes aut a iure communicationis aliquem, si diversum senserit, innovantes. Neque enim quisquam nostrum episcopum se episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequenti necessitatem collegas suos adigit, quando habeat omnis episcopus pro licentia libertatis et potestatis suae arbitrium proprium, tamque iudicari a alio non possit quam nec ipse possit alterum iudicare » (II. 436¹ 33). Inde Cyprianus *disciplinae* libertatem, non fidei, singulis episcopis vindicat, praxi suae anteriori non incors (cf. supra, 1 B et notas).

aget, seu iam non sunt episcopi. Aut non sunt haeretici : retinent ergo Spiritum S. et ipso facto manent in unitate Ecclesiae. Haereticos ergo Romanus episcopus detrudat; at disciplinam singuli episcopi in sua dioecesi libere ordinent.

C) Cyprianus ergo *a nullis separatis* potest iure vindicari, at potius olim a Gallicanis. Romano enim primatui non adversatur sed consentit explicite. De natura eius et extensione indeterminatam habuit doctrinam, sed ex eo et per eum necessaria unitas oritur : semper enim PRAESUPPONIT ET PROFITETUR RMAE SEDIS PRAEROGATIVAM, NULLI ALII SEDI EPISCOPALI COMMUNEM et E PETRO DERIVATAM, extra quam nequit esse *catholicae unitatis* fideique criterium et pignus.

Huic doctrinae *praxis* dein minus cohaesit (cf. 285³).

D) Cyprianus tamen certe cum Xysto II (31.8.257-6.8.258) reconciliabatur, et cum eo antiquitus *Romano Canoni Missae* inscriptus est. solus (valde notandum) episcopus non romanus : minime ergo reputabatur Romae adversarius. Firmilianus quoque Caesar. a papa S. Dionysio non solum in communionem sed in amicitiam etiam receptus est, teste S. Basilio (epist 70; Mg. 32. 436).

5) **Fides de primatu, tempore Cypriani, confirmatur**¹. — A) ECCLESIA mox consensit universalis, (i. e. omnes episcopi catholici, *etiam in Africa* ad Romanam praxim fidemque de baptismo haeticorum profitendam : Donatistae inde damnabantur quod obstinate, contra Cypriani morem. Cypriani sententiam de illa re particularem retinerent.

α) Unde *August.* (*de bapt. ct. Donat.* II 12; Ml. 43. 126 s) :

« Non me terret auctoritas Cypriani, quia reficit humilitas Cypriani. Magnum quidem meritum novimus Cypriani, ep. et mart. : sed *numquid maius quam Petri apostoli et martyris?* De quo idem Cyprianus... [Citatur epist. ad Quintum 71³: II. 773; supra 3, nota 1]. Ecce ubi commemorat Cyprianus... apostolum *Petrum in quo primatus Apostolorum tam excellenti gratia praeceminet...* a posteriore apostolo Paulo esse correctum... Cur non potuit Cyprianus *contra veritatis regu-*

1. Omittitur hypothesis, Augustino iam certa, quod Donatistae litteras Cypriani corruerint contra catholicam unitatem (Aug. ep. 83, 103³⁸ et 103. 39; *ct. Cresconiam* II, 334²; cf. ep. 93³⁹ de stilo Cypriani « habente quandam propriam faciem, qua possit agnosci »). Epistolam Firmiliani antiromanam protestans O. RITSCHL putabat interpolatam (p. 126-134), confutatus ab ERNST cath. (Z K Th. 1894 p. 209-259; 1896, 364 ss. Cf. PALMIERI p. 672 s, et OTTIGER p. 667 n.). At notes, quomodo KOCH ad suum sensum obtinendum debuerit verba detorquere : v. g. « Super unum aedificavit Ecclesiam » aut « *cathedram* Petri, SUPER QUAM fundata Ecclesia est ». vertit : « *Mit* einem beginnt der Kirchenbau ». Contra quem iure CHAPMAN (*R. Bened.* 1910) : « Not mit, but auf; and that makes all the difference. Cyprian never thought of Peter, as the first to be laid of the foundations, but as the rock on which the foundations are laid. He was rightly understood by Firmilian who has (75¹⁷. H. 821) : « *Super quem fundamenta Ecclesiae collocata sunt* » ».

am, quam postea tota Ecclesia tenuit, *cogere* haëreticos vel schismaticos denuo baptizari?... Vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. QUIS ENIM NESCIIT NULLUM APOSTOLATUS PRINCIPATUM CULIBET EPISCOPATUI PRAEFERENDUM? Sed etsi distat *cathedrarum gratia*, una est tamen martyrum gloria... [Statutum catholicum] vel unius episcopi auctoritati vel *unius provinciae concilio* praefendum est ». — Si Petrum laudat et praedicat, ab uno *posteriore* collega patienter concorditerque correctum, quanto citius *ipse cum concilio provinciae suae* [in qua Ilippo Regius, Augustini sedes] *universi orbis auctoritati* patefacta veritate *cessisset!* » ib. 4^s; 129 s).

Quo maior erat Cypriani auctoritas, praesertim inter Afros, eo praeclearior fulget victoria fidei romanae inter eos.

β) *Conc. Arelat.* (314; en. 8 D. 53) distinctionem sanxit de validitate baptismi apud profitentes Trinitatem, et invaliditate apud negantes eam. Sed, ut notat August., illa « sanitas pacis » anterior erat concilio Arelat.; immo forte (quia « non omnia quae illo tempore inter episcopos gesta sunt., litteris novimus » ib.) ex ipso Cypriano recepta erat, et deo dicta « Afris propria lex » (D. 53). Martyr enim fuit « Cyprianus, *non fuso sanguine, sed in unitate fuso* » (Aug. ib. 5⁶; 130).

B) DECIUS imp., teste Cypriano, ita invadebat episcopo Romano ut tyrannus multo patientius et *tolerabilius* audiret levári adversus se *remulum principem quam constitui Romae Dei sacerdotem* » (ep. 55⁹; I. 630).

C) ROMAM APPELLABANT undique episcopi (supra, 1 C).

D) NOVATIANUS, ut antipapa, conabatur ut sibi concordēs episcopos ubique suscicaret. Eusebius (*H. E.* VI 43² s, 44¹, 45) narrat totius christiani orbis commotionem (Italiae, Africae, Antiochiae, Alex.) propter illud dubium circa legitimum episcopum *Romanum*.

301. VII. Post Cyprianum usque ad finem persecutionis.

Eminet actio Romana in iudicio Alexandrini et Antiocheni episcopi. e. sedis respective supremae pro Aegypto cum Lybia et Cyrenaica, et pro Oriente).

1) *Dionysius Alex.*, dictus iam ab Eusebio *Magnus* (*H. E.* VII, praef.), Origenis auditor, praeses catechesis (c. 231), episcopus Alex. (c. 247-265) cum iure iam patriarchali, magno zelo litterisque multis cum Romanis Stephano et Xysto II consenserat de Novatianis et de lapsis (Eus. *H. E.* VI, 45): « Melior unitas Ecclesiae, quam martyrium »; item de baptismo haëreticorum (VII, 4-9). Damnatum a Callisto et Zephyrino modalismum damnavit et ipse, ubi primum Sabellius in suam Lybiae patriam fugit (c. 257).

A) ACCUSATUR inde, quasi, exaggerata Patris et Filii distinctione, subordinatianismum docuerit. Subditi eius causam directe deferunt *ad Romanum episcopum* Dionysium (259-268), quasi pleno iure et assueto : « Cum Dionysius episc., postquam de Pentapolitanis illa didicerat, epistulam contra Sabellii haeresim scripsisset., quidam ex Ecclesiis fratres sanae quidem doctrinae¹ (ὁρθοῶντες μὲν ἑρῶς), non seiscitatio tamen eum qua de causa ita scripsisset, ROMAM SE CONTULERE, illumque apud cognominem Dionysium Rmum episc. *accusarunt* ». Sic Athanasius (*De sententia Dionysii*, 13; Mg. 25. 500 A, vindicans quidem toto opere orthodoxiam Dionysii (contra Arianos qui hunc ad se detrahere tentabant), minime miratur quod sedes Alexandrina (propria) possit Romanae denunciari, et ab ea iudicari : immo citat et approbat litteras, quibus Dionysius Romanus auctoritative Sabellii monarchianismum et errores Dionysio Alex. iniuste attributos damnavit (quos mox Arius prolaturus erat. D. 48 ss).

B) IUDICATUR. Nam Dionysius Rom. « misit quoque ad Dion. Alex. litteras, ut indicaret qua de re accusatus ab illis fuisset » ib. Cf. *de decretis Nicaenae Synodi* 26; ib. 461 s. Dionysius Alex. *factum* denegat, quod professus sit illum errorem. *Iuri* autem romano satisfacit : litteras enim rescribit et « libros quattuor Ἐλεγχος καὶ Ἀπολογία » : quibus iustificatur (S. Athan. *de sent. Dion.* 13 et 18; ib. 461 et 505; cf. Eus. *II. E.* VII, 26¹). « Accusationem ostendi mendacium quam obiciebant mihi ut non dicenti Christum ἐμρούσιον esse Deo » Dionys. Alex. ap. Athan; Mg. 25. 505 B).

C) DEFINITUR FIDES : Vox ἐμρούσιος, quae per Nicaenam synodum (325) tessera fiet orthodoxiae contra Arianos, iam praescribitur a Dion. Rmo (c. 261), qui eam probabilius e traditione romana acceperat, i. e. e conc. Romano qui anno 230 Origenis damnationem sanxerat BATIFFOL. *Paix Constantinienne*, pp. 86,97. Damnatur iam formula ab Ario mox innovanda : « Erat, quando non erat » (cf. D. 49, et 54 fin.) Ita vero absolute, *propter auctoritatem* et non vi speculativae inquisitionis, Dionysius Rmus promulgat universaliter fidem, ut Harnack fateatur Dionysium, duobus saeculis ante Leonem, pari modo egisse². — Ante primum ergo iam concilium oecumenicum, praefulgebat illa Romana

1. « Aus dem Zeugniß des Athanasius, der sie als kirchlich rechtgläubige Männer bezeichnet hat, sie waren rechtgläubig im römischen Sinn » (HARNACK *Dogmengeschichte* 1⁴ 768 n).

2. « Vergleicht man sein Schreiben mit dem Briefe Leo's I an Flavian (supra, 286 s und dem Agathos an den Kaiser (D. 288), so staunt man über die innere Verwandtschaft dieser drei Römischen Kundgebungen » (*Dogmg.* 1⁴ p. 772).

auctoritas, etiam ad fidei magisterium : quae ergo non e concilio oriatur. De prima post Romanam sede iudicat quasi connaturaliter. Immo Dionysius Romanus praeparat Nicaenam definitionem, sicut dein S. Caelestinus et S. Leo Ephesinam et Chalcedonensem.

2) **Paulus Samosat.** Antiochenus episcopus praepotens quoque in ordine civili per Zenobiam, Palmyrae reginam iudicatur tribus conciliis Antiochenis (264-269). Forte iam antea a Dionysio Romano damnatus erat (Batiffol *La paix Constant.* p. 102 et 106 s); sed saltem, ubi reponitur e sede sua¹, monetur praeprius episcopus Romanus (Eus. *H. E.* VII, 30²). Huiusce scripta perire, sed ita in Oriente cognoscatur eius auctoritas (etiam ab ethnicis, ut orta Antiochiae lite civili inter fautores Pauli Samos. et adversarios, imp. Aurelianus iuberet 273) : « His ecclesiae domum tradi, quibus Italiae sacerdotes et Romanus episcopus scriberent (τοῖς ἐκκλησιαστικῶς ἐπιστολέλλουσιν) » (Eus. *H. E.* VII, 30¹⁹).

3) *Fabulae ps.-Clementinae*, ex ipsa sua fraude, et liber *de aleatoribus* (de quibus supra, 171^{1,4}) testantur etiam diffusam ubique fidem e universali Romanae Sedis iurisdictione propter « cathedram Petri ».

302. Conclusio de utroque postapostolico saeculo.

Illa e fontibus non-Romanis collecta testimonia (295-301) evidenter demonstrant propositionem intentam 294 : activitas et auctoritas episcopi Romani absolute distinguebatur, et efficaciter per praecepta iudiciaque exercebatur apostolice, propter Petri sedem. Et quidem toto orbe christiano. Testimonia enim undique conveniunt : ex Oriente (i. e. Graecia, Asia, Syria, Phrygia, Osrhoëna, Antiochia et Alexandria, et ex Occidente (i. e. Gallia, Africa, Hispania). Sola Italia nullum testimonii documentum praebet, in qua tamen auctoritas romanae sedis certo exigebat, satis manifesta per Romana concilia (perdita, sed ab Eus. citata g. VI, 43³). A pari concludes ex aliis quoque regionibus non pauca testimonia periisse et selecta solum conservari. Quibus addatur perstrans postea praxis Ecclesiae. Vitale hoc fidei et magisterii ecclesiastici exercitium satis de se demonstraret, etiamsi cuncta documenta anteriora periissent.

303. Testimonia inter pacem Ecclesiae (313) et S. Leonem (440).

Petri in Romano Pontifice primatus ab Ecclesia per annos 313-440 sic intel-

1. Videtur reici tunc ὁμοούσιος, at eo solum sensu quo Christi vel persona vel ipsa humanitas identificetur Patri a Paulo Samos. (S. Ath. *de synodis* 43, 45; S. Bas, *ep.* 52¹; Hil. *de synodis* 81, 86).

lectus est. ut. inter frequentes tunc adversantium episcoporum factiones synodosque, quibuslibet universi orbis episcopis concessa vel etiam restituta communioni Romani Pontificis crederetur catholicae unitatis et communionis necessaria condicio signumque sufficiens. Cui vero communionem denegabat, ille reprobabatur e catholica unitate segregatus. Utraque potestas exercita prius praevalet absque disputatione propter traditionem, et mox canonibus explicite promulgatur.

Inde simul honoratur primatus iurisdictionis et supremum orthodoxae fidei criterium. Clare enim illi episcopo agnoscitur primatus iurisdictionis, qui creditur posse iure et auctoritative pro ceteris leges et iudicia ferre, eorumque sententias reformare et etiam cassare; — sine quo nulla irreformabilitas; — cuius autem praecepta et sententia nulla potestate (vel privata vel collectiva) corrigi vel restringi valent nisi consenserit ipse sponte.

Atqui, per annos 313-440, fere innumera fidei illius testimonia de Romano propter Petrum primatu undequaque convergunt sive in ipsam tunc Catholicam ad quam omnes hodiernae separatorum sectae appellabant, sive apud ipsos illius temporis haereticos, saltem quamdum Romanus Pontifex nondum illam sanxerat damnationem propter quae eos pleraeque “ orthodoxae ” confessiones etiam nunc reiciunt.

Cuncti ergo hodierni separati, si velint cum Ecclesia antiqua eiusque Orthodoxia vere consentire, confiteantur oportet Petri primatum in Romani Pontificis iurisdictione, quae Romae exercebatur et, ubique tunc recepta, Orthodoxiam antiquitus praeservavit.

Ex innumeris appellationibus et testimoniis, ea seliguntur quae a quinque tunc praecipuas in orbe christiano causas referuntur :

i. e. — I. Donatismi	(in Ecclesiis Africae),
II. Arianismi	(toto orbe, sed praecipue in Ecclesia Alexandrina)
III. Meletii et Flaviani	(Eccl. Antiochena).
VI. Pelagianismi	(Eccl. Africae, Galliae, Angliae et Hibern., Syriae).
V. Nestorii	(Eccl. Constantinopolitana);

[Post evolutiora argumenta e conc. Chalcedon. (286-293) et ex utroque saeculo postapostolico (294-302), brevius hic summa solum capita sufficient (304-308)].

304. I Causa Donatismi : Anno 312 (ultimo ante edictum Milanense) episcopi Numidiae (sub Donato a Casa Nigra) Caecilium episcopum

Carthaginensem declarant illegitimum (quem putant ab episcopo traditore SS. Librorum Felice Autumnit. consecratum). Pro eo ergo designant Maiorinum, cui mox succedit alter *Donatus* (dictus Magnus, c. 355). Incipiunt ergo in Africa aemulationes duarum successionum et factionum de legitima hierarchia.

1) Lis secundum ius et pro more defertur Romano Pontifici.

S. Miltiades (seu Melchiades, 311-314) confirmat Caecilianum. Donatistae tunc resistunt : Pontificis Romani non iura, sed legitimitatem negant omniumque Pontificum post Cornelium ("lapsorum Papam", iunt ; adhaerent autem obscurae Novatiani successioni et rigorismo contra lapsos (supra 171^{1,4}; 300³ⁿ). Iterum damnati sub S. Silvestro I (314-335) in concilio Arelatensi (314) ac Nicaeno (325; D. 53, 55), clamitant orbem christianum ad lapsos defecisse, et imminere finem mundi¹. Multiplicant ergo tota Africa suos episcopos. Anno 330, eorum episcopi 270 conveniunt in synodum, sed cito omnimode dividuntur. Die 4 Iunii 393, centum ex eis damnant succedentem celebri inter eos Parmeniano Primianum, qui cum 310 aliis Donatistis episcopis damnat emulum Maximianum.

Attamen omnes eorum factiones semper maxime curant, ut *habeant Romae episcopum*.

« Qui, paucis praesidens Afris in urbe Roma, Montensium vel Cutzupitarum vocabulum propagavit » (S. Aug. ep. 53, 1²; Ml. 33. 196; cf. S. Hieron. *Chronic.* anno 360). « Numquid potest dicere : *in cathedra Petri*? Quam nescio si vel oculis novit, et ad cuius memoriam non accedit, quasi schismaticus..., de Africa et paucos erraticos missus » (S. Optat. *de schism. Donat.* II, 4; Ml. 11.951 ss.). Catholici autem in Africa, ut efficaciter respondeant, legitimitatem Romanae successionis demonstrant et inde deducunt legitimitatem Africanae suae successionis : « Non Caecilianus exivit a Maiorino avo tuo, sed Maiorinus a Caeciliano; nec Caecilianus recessit a *cathedra Petri* vel Cypriani : sed Maiorinus » (ib. I, 10; Ml. 904).

2) Catholicus orbis perseveranter Miltiadis iudicio oboedit, « quasi non eis (Donatistis) dici posset... : Ecce putemus illos episcopos, qui

1. Contra Catholicos, ac mox inter se et contra ipsum imperium, bella civilia et socialia religiosa ab ipsis moventur; ideo necessario leges eduntur a Constantino et Theodosio 379-395, contra eorum Circumcelliones (supra, 135³ et 138). Hi vero reputant haereticos fuisse episcopos omnes qui lapsis aut traditoribus indulgebant vel qui cum paenitentibus communicabant, ac inde cunctos eorum successores. Quoniam vero reiciunt hereticorum baptismum, ipsi se solos esse christianos aestimant et martyrium appetunt ad finem mundi. Ut demum evertant hierarchiam catholicam, quae multos convertit inter eos, vocant Vandalos ex Hispania (initio saec. V), unde tota vastatur Africa. Mox ariani fiunt, viam parantes Mahumetanis VII saec.

Romae iudicarunt, non bonos iudices esse » (S. Aug. *ep.* 43¹⁹; Ml. 33.169).

A) Ut tamen legitimitas Romanae successionis post Cornelium probaretur absque specie praeiudicii, Constantinus vocat *concilium Arelatense* (314). In quo e variis provinciis Galliae, Italiae, Africae, Hispaniae, Britanniae et Dalmatiae congregati statim episcopi suam sententiam declarant « dilectissimo Papae Silvestro..., *unitate matris Ecclesiae Catholicae vinculo inhaerentes...*, cum merita reverentia... [Sed enim in] partibus illis, in quibus et *Apostoli cotidie sedent*, et crucis ipsorum sine intermissione Dei gloriam testatur », eique soli, ut *per eum* alii episcopi moneantur : « Placuit scribi ad te qui maiores dioeceses tenes, per te potissimum *omnibus* insinuari » (Conc. Arelat, post opera S. Optati Milev. [ed Ziwsa] appendix IV. pp. 206 s., Batilfo *La paix Const.* p. 287-293). Inde canones mittuntur « Dno SSmo fratri Silvestro... : Caritati *Tuae* significamus, ut *omnes* sciant quid in futurum observare debeant... I. *per omnem orbem...* et iuxta consuetudinem litteras ad omnes tu dirigas... II. *quibuscumque locis* » (Msi 2.471 s. Kirch 330 ss).

B) In ipsa Africa,—

α) S. Optatus Milev. (c. 372-376), Numida et Cypriani exegeta fidelis, quemlibet Donatistam sic confutari vult : « Negare non potes scire te *in urbe Roma* Petrum primo *cathedram* episcopalem esse collatam, in qua sederit *omnium Apostolorum caput* Petrus..., *in qua una cathedra unitas ab omnibus servaretur*, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut *iam schismaticus et peccator esset qui contra singularem cathedram alteram collocaret*. Ergo *cathedram unicam* quae est prima de dotibus, *sedit prior Petrus, cui successit...* [tota series usque ad Damasum (366-384), addito dein Siricio (384-399)] *hodie qui noster est socius*, cum quo nobiscum totus orbis... in una communionis societate concordat » (*De schism. Donat.* 2²⁸; Ml. 11.947^{ss}. Cf. 2^{6.9}; 958, 962). — β) S. August. : « Carthago non mediocris auctoritatis habebat episcopum, qui posset non curare..., cum videret et *Rnae Ecclesiae, in qua semper apostolicae cathedrae viguit principatus*, et ceteris terris *coniunctum* » (*ep.* 43,3⁷; Ml. 33.163). « Certius et vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiae figuram gerenti, Dnus ait [Mt. 16¹⁸]. *Petro enim successit Linus* [tota series enumeratur]..., Siricio Anastasio. In hoc ordine successionis nullus donatista episcopus invenitur... In illius autem ordinem episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro usque ad Anastasium (399-401), qui nunc eandem cathedram sedet, etiamsi quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil praeiudicaret Ecclesiae et innocentibus christianis, quibus Dnus providens ait de praepositis malis : *Quae dicunt, facite...* [Mt. 23³] »; (*ep.* 53, 1²⁸; Ml. 33.196 s).

305. II. Causa Arianismi. — 1) Sub S. Silvestro (314-335).

A) Alexandriae, Arius presbyter et S. Luciani Antiocheni discipulus

s reicit formulam, de Christo assuetam post Dionysii Rni litteras supra 301¹⁰) : ἑμοῦσιος καὶ συναίδιος ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς (Sozom. *H. E.* I, 15). damnatur cum asseclis (c. 318-323) :

« Episcopus Alexander... *ad Silvestrum* s. m... significavit, ante ordinationem Athanasii, undecim tam presbyteros quam etiam diacones, quod Arii haeresim sequerentur, se Ecclesia eiecisse » (cit. ap. S. Hilar. *Fragm. hist.* ; *MI.* 10.684).

B) Divisis inde episcopis, congregatur CONCILIUM NICAENUM (325). Ibi, reiecto Eusebii Nicom. symbolo, proclamatur vox ἑμοῦσιος, expresse « quia *episcopi antiqui*, ante circ. 130 annos¹, *magnae Romae* et Alex. damnarant τοὺς ποίηματα λέγοντας τὸν Υἱὸν καὶ μὴ ἑμοῦσιον τοῦ Πατρὸς » (S. Ath. *Ep. ad Afros* 6; *Mg.* 26. 1040 BC). Hosius tunc τῇ ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐξέθετο (Ath. *adv. Arian.* 42; *Mg.* 25. 744 A). *Romana* sic dei formula proponitur et recipitur et promulgatur universaliter tessera necessaria orthodoxae fidei². Fides Nicaena est proprie Romana fides, oecumenice ab Ecclesia et dein ab imperii legibus iniuncta³.

C) SILVESTRI directio illa a recentiore etiam Oriente laudatur. — α) Concilium oecumenicum sextum (Const. III 680s) ad eum explicite refert *convocationem Nicaeni*, una cum Constantino : « Constantinus semper Augustus et Σιλῆστρος ὁ ἀκρίδος τὴν ἐν Νικαίᾳ μεγάλην τε καὶ ἐπιβλεπτον συνέλεγον σύνοδον » (*Msi* 11. 661; *Hrd.* 3. 1417) : verba eo magis notentur, quo plures tunc in Const. III intendebant Honorium p. (625-638) damnare. — β) Hodierna etiam separatorum liturgia praeco-slavica pastorale S. Silvestri munus supra totum Ecclesiae regem laudat, et primatum eius in ipso concilio profitetur, immo celebrat explicitis verbis eius infallibilitatem.

Ad Vesperas : « Silvester Pater, columna visus es ignis, *sancte prohigoumenos Dei conventus* (ἱερῶς προηγούμενος ἱεροῦ συστήματος) et nubes obumbrans [non ergo Moses solum, sed utraque *Dei* pro toto suo populo directa manifestatio in

11. Revera 65, si de temporibus utriusque Dionysii agitur. Athanasius, si tamen recte exierit de 130 annis, ad ipsa tempora Tertulliani alludit, qui in *Apol.* 21 scribit : « Didianus... filium Dei et Deum dictum *ex unitate substantiae*... Ita de Deo Deus, ut lumen ex lumine... Deus est et Dei filius et unus ambo » (*MI.* 1.157). In hoc autem conformis est Romanae expositioni, quam Hippolytus verbis ibi non novis sic enuntiabat. « Ὁ λόγος... ἐκ τοῦ Θεοῦ... Θεός, οὐσία ὑπάρχων Θεοῦ » (*Philos.* x, 33; *Mg.* 163. 3450).

12. Ich nehme also an, dass man in Rom, d. h. im Abendland, von dem Streit der Dioskure her das Wort ἑμοῦσιος als treffende Wiedergabe des *ex unitate substantiae* (... cf. Tertull...) behalten, es bei gegebener Gelegenheit dem Orient wieder producirt hat, und dass die Alexandriner dann auf das Wort eingegangen sind... » (HARNACK, *Dogmengeschichte* II⁴, 233 n.). Cf. BATIFFOL, *Pair Const.* p. 328 s; DUCHESNE, II, p. 154; LOOFS, *Witfadens*⁴, § 32⁴, p. 241 s.

13. Canones quoque de disciplina e Romano influxu oriuntur (Batiffol, ib. p. 343 s).

Exodo], ab Aegypto [Arii] errore fideles eripiens et ad divinum splendorem transferens INFALLIBILIBUS DOCTRINIS SEMPER (ταῖς ἀπλανέσι διδασκαλίς ἐξάσποτε) ». In *Odis* : « Ut divinus χορηγίος, sacrorum Patrum sacratissimum dogma validastu (δόγμα ἐκρατυνῶς), haeticorum obstruens impia ora. Prostravisti, Silvester, adversantium coetum praeliantem contra Apostolorum praedicationem. Confusae sunt linguae errori consentientes *per virtutem Spiritus divini in te operantis* (Πνεύματος τοῦ θεοῦ ἐν σοὶ ἐνεργοῦντος), et in unam congregati sunt doxologiam Dei fidelium chori » (Graeca et palaeosl. officia : 2 Ian. ; cf. Nilles, *Kalend.* I, p. 51).

γ) *Synaxar. Const.* 2 Ian. (ed. Delehaye 1902, p. 366) : Silvester, « διὰ θείας ἐμφανείας τοῦ πανσέπτου ἀποστ. Πέτρου..., πλῆθος πολὺ τῶν Ἑλλήνων προσήγαγε τῷ Χριστῷ » : manifestans *Petrum*, multitudinem *Graecorum* duxit.

2) **Sub S. Iulio** (6.2.337-12.4.352). — A) De S. ATHANASIO. — α. Eusebiani, qui eum synodis Antiochena et Tyr. (335) damnarant, Romae instant ut confirmetur illa excommunicatio, sed frustra (*Epist. S. Iulii*, ap. Athan. *Apol. ct. Arian.* 24-35 [24]. Mg. 25.281-308 [288 s]). — β) Constantino mortuo (22.5.337), contra eos appellatur « litteris ex Aegypto omni atque Alexandria *ad Iulium* de reddenda exulanti Athanasio communione ». Pariter et « Eusebiani *ad Iulium* scripserunt... *χρητὴν γενέσθαι* » (ib. 20; 280 D). — γ) Vocatus (κληθεῖς) a Iulio, Athanasius accedit Romam (ib. 29; 297 A). Eusebiani accusatores, « per sesquiannum expectati », demum venire non audent (ib.) : amissae eorum litterae reverentiam simul et inoboedientiam probabilius miscunt (Sozom. III, 8; cf. Batiffol, *Paix Const.* p. 418 ss). Sollemniter tunc Athanasius a Iulio restituitur, dum Eusebiani auctoritative monentur ad paenitentiam :

« Curate... ut ea corrigantur, sicut dixi, quae contra canonem gesta sunt... Oportuit omnibus nobis rescripsisse... Episcopi enim erant qui vexabantur... Cur autem de Alexandrina potissimum Eccl. nihil nobis scriptum est? An ignoratis (ἀγνοεῖτε) hanc esse *consuetudinem* (ἔθος), ut *primum nobis scribatur*, et sic *hinc* (οὕτως ἔθεν) quod iustum est, *decernatur*? Sane, si quid erat suspectum contra episcopum illic, *ad hanc oportebat Ecclesiam scripsisse* (cf. D. 3003). Nunc autem, qui nos non plene monuistis et pro lubitu egistis, nos vultis non instructos sulliagari vobiscum! Nequaquam... Nam quae accepimus a B. PETRO AP., EN VOBS SIGNIFICO. » (*Ep. Iulii*. 35; Mg. 25.308 [cf. 292 C]. Cf. Socr. *H. E.* II, 15 et 17; Sozom. *H. E.* III, 10 : ἄκυρα ἀποφαίνειν τὰ παρὰ γνώμην πραττόμενα τοῦ Ῥωμαίου ἐπισκόπου. Mg. 67.212 ss et 1058; cf. Batiffol, ib. 422-430).

ς) Restitit sane illa episcoporum factio Eusebiana, sed inde *ab Orthodoxis* antiquis universaliter iudicatur schismatica et cum Ario haeretica; reicitur etiam nunc a separatistis " Orthodoxis ".

B) SARDICENSE (Sofia) catholicum concilium (341 s) promulgat expli-

his verbis ius a Iulio exercitum¹ : determinat modum, quo damnatus conciliariter in sua provincia episcopus quilibet possit libere semper appellare ad Romanum Pontificem. — Qui primum iudicabit, sitne recipienda appellatio necne. Recepta appellatione, ipse statuet quid sit iterius agendum².

Concilium, synodali epistula ad Iulium, mentem suam declarat de appellatione illius Romani primatus :

« Corpore separatus, mente adfuiisti... : AD CAPUT, i. e. AD PETRI APOSTOLI SEDEM, e singulis quibusque provinciis Domini referant sacerdotes... Per tua scripta qui in Sicilia, in Sardinia, in Italia sunt fratres nostri, quae acta sunt et quae definita, agnoscant » (Inter *S. Hil. fragm.* 29⁴³; *ML.* 10. 639, 641).

Canones illi Sardicenses ius Romanum, quidquid adversarii dixerint, nec conderunt nec auxerunt³, iam antea exercitum propter Petri Sedem, n. 296 s. :

1. BATIFFOL, *ib.* p. 444-450; GRISAIR, n. 199; DUCHESNE, II, p. 224 ss; *DTC Causes célèbres* a Steiger. Can. 3° in D. 3004 non citatur integer. Hunc critice edidit Turner (*Th. St.* III, 1902, p. 396 s; cf. Batiffol, p. 444 s) : « Osius ep. dixit : Si aliquis episc. iudicatus fuerit in aliqua causa et putat se bonam habere causam ut iterum iudicium renouetur : si vobis placet, SS^{mi} Petri apost. memoriam honoremus : scribatur vel ab his qui examinarunt vel ab episcopis qui in proxima provincia morantur, Romano episcopo. iudicaverit renovandum esse iudicium, renovetur et DET IUDICES (ἐπιγνώμονας αὐτὸς ἐπιάσχοι). Si autem probaverit talem causam esse ut ea non refricentur quae acta sunt, CAE DECEVERIT CONFIRMATA ERUNT... Synodus respondit : Placet ».

2. Cn. 7 (alias 5 vel 6 : D. 3006) : « Si episcopus accusatus fuerit, et iudicaverint *conlegati episcopi* regionis ipsius, et de gradu suo deiecerint eum, et appellasse videatur et profugerit (ἐκκαλεσάμενος καταφύγη) ad *BB^{mum} Rnae Eccl. episcopum*, et voluerit audiri (ἐκκληθεὶς αὐτοῦ διακοῦσαι) : i. e. si ep. Rnus voluerit audiri profugum] — *a. et iustum palaverit ut renovetur EXAMEN, scribere his episcopis dignetur* qui in finitima et propinqua provincia sunt : ipsi diligenter omnia requirant et iuxta fidem veritatis definiant [graece : τὸ φράγιον de re efferant]. — *b.* Quod si qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatur ne sua *moverit episcopum Rnum* ut e latere suo *presbyterum mittat, erit in potestate episcopi* [Rni] QUID VELIT et quid aestimet. — *c.* Si *deceverit mittendos esse*, qui *praeiudicantes* cum episcopis *iudicent*, habentes [eius] *auctoritatem a quo destinati sunt* (ἐχόντας αὐθεντίαν τούτου παρ' οὗ ἀπεστάλησαν), ERIT IN SUO ARBITRIO. — *d.* Si vero crediderit *reficere* episcopos ut negotio terminum imponant, FACIET QUID SAPIENTISSIMO CONSILIO ET IUDICAVERIT ».

3. Immo praxim anteriorem cuius vī Iulius Athanasium et orthodoxiam contra Arianos defendebat, potius restringerent (Batiffol, *Paix Constant.* p. 447 s), si iuberent revisionem sententiae sententiamque semper extra Romam perfici. At non sic. Nec necessario novum super examen ante revisionem sententiae praerequiretur (v. g. si constet eam ab haeresi prolata); nec necessario, post novum examen, sententia nova extra Romam evulgetur : sed omnia ordinabuntur, prout episcopus Rnus « sapientissimo consilio suo iudicaverit ». Praxis ergo eadem remansit, ac prius. Inde cl. DUCHESNE (Bessarione, 1902; *canons de Sardique*, p. 137) : « Après comme avant..., le saint siège se vit déferer des sentences épiscopales et conciliaires... On le voit toujours juger l'appel et cela sans la moindre hésitation sur sa compétence..., il se borne à suivre la tradition antique. » Explicite ad canones illos Romanus Pontifex Zozimus post saeculum provocat (c. 417) [presbytero Apiario, in Africa (cf. Hefele-Leclercq, II, p. 504 s).

saepe dicti sunt *Nicaeni*, non Romana fraude¹, sed quia post Nicaenos in conciliis inscripti sunt et ab iis promulgabantur et tenebantur episcopis qui fidei Nicaenam adversus Arianos propugnabant et ideo *Nicaeni* dicebantur (supra 288 Hef.-Lecl. I⁴, p. 504 et I² pp. 764 ss).

C) Utraque ergo lex signate promulgatur : — α) Post cuiuslibet synodi sententiam, Romanus episcopus appellari potest. — β) Ecclesiis nullum canonem ferent contra Romani Pontificis sententiam : « Μηδέ τι παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης κανονίζειν τῆς Ἐκκλησίας » (Socr. H. II, 17; Mg. 67.217; cf. Hefele-Leclercq, I⁴, p. 13. Ex utraque claret primum supra concilia praeferri.

3) Sub Liberio (17.5.352-24.9.366). — A) Defuncto in Occid. Constantinus cathol. (350) victoque Magnentio (350-353, *Constantius II* ex Orientem totum imperium coniungit († 3.11.361) : devinctus Arianis, incitat apertum bellum contra Nicaenos, cuius historiam Athanasius scripsit. Arelatum (353) episcopos Galliae et Mediolanum (355) plerosque Occidentales cogit.

« Arbitrati sunt impii homines : “ Εἰ τὸν Λιβέριον περὶ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων... nihil reveriti quod apostolicus thronus ille sit... Imperator, se ipsum Liberium omnes ad se sperat attracturum (προσδοκῶντας διὰ Λιβερίου πάντας ἐλθεῖν πρὸς ἐαυτόν)... Episcopus contra : “ Non talem unquam a Patribus accepimus traditionem, qui et ipsi receperant a. b. et magno apostolo Petro ”. Commovet Imperator... quod Liberius Arianos feriat anathemate » (Athanas. *Hist. Arianorum* 35-37; Mg. 25.733 s). « Ne Petrum quidem confitentem tolerant³⁸... Liberius ad imperatorem trahitur³⁹... : locutus, omnibus admirationi fuit⁴⁰..., in exilium mittitur... Sic itaque a principio ipsam Romanam labefactare Ecclesiam conati sunt optantes suam illi admiscere impietatem⁴¹ » (ib. 737 ss).

Ammianus Marcellinus, licet ethnicus, rem narrat (XV. 7¹⁰) : Constantius contra expulsum iam Athanasium (Febr. 356) « auctoritate quoque potiore [cf. Irænaeus] “ potior principalitas ”] aeternae Urbis episcopi firmari desiderio nitebatur ardentius, quo non impetrato, Liberius aegre... cum magna difficultate, noctis medio, potest asportari » (cf. Batiffol *Pair Constant.* p. 477 s; et ib., dialogum Constantii et Liberii e Sozom. IV, 11; Mg. 67, 1137 s).

B) *Exul* duos annos (356-358) Liberius vixit Beroeae in Thracia, deinde Roma sub antipapa Felice murmurat. Demum alicui formulae Sirmienensis subscribit, — non arianæ, quam damnat (sive anomææ 357, siue semiarianæ 359 ab Acacio Caesar.), sed alteri (358 a Basilio Ancyranensi) profitenti absque romana voce ἐμοῦσις Filium κατ’ οὐσίαν καὶ κατὰ πᾶν

1. Sic etiam recentius Friedrich (vet.-cath.; 1901) et F. Ch. Babut (III^a Intercontinental Congress for the history of religions; 1908, t. II, p. 345). Quos confutabant praecipue Turner (anglicanum, J Th. St. III, 1902, 370-397), Funk, Duchesne et praesertim Batiffol (BALA C. : 15 juill. 1914, pp. 202-208). Eodem modo universa traditio *Nicaenum* de symbolo, cuius textus integer multo posterior est.

αὐτὸν τῷ Π. Conciliationem similem mox suadent et S. Hilarius (*de modis* 68 s, 71 s, 76 s, 88; MI. 10.525 ss), et S. Athanasius ((*de synodis* 41; Mg. 26.765; cf. Batiffol, *ib.* pp. 490-493). Hic, cum de ipso Liberius demum tacuisset, scripsit : « Liberius, extorris factus, post bienium fractus est, minisque mortis perterritus subscripsit. Sed et hoc probat horum quidem violentiam, Liberii vero odium contra haeresin usque pro Athanasio suffragium quamdiu electionem habuit liberam » (*Hist. Arian.* 41; Mg. 25.741). Utrumque ergo, et Ariani et eis adversantes noverant nihil e permultis suis synodis expectandum esse perpetuum, quamdiu a Romano episcopo reiciebantur. Nisi Liberius imperatori « perfidiae » anomaeae diu restitisset, fides Nicaena periisset : quam sa conciliationis cum homoeousianis formula, Sirmii subscripta, tuebatur. Ideo Athanasius (qui ne semel quidem S. Hilarium sibi perpetuo votum nominat) et cuncti mutuo adversantes curant potissimum ut Liberium secum habeant saltem fide.

(C) Exinde etiam utrique extremi *falsa* fingunt *documenta*, *viventis* Liberio tribuenda, sive *anomaei* : « Eudoxius, et qui cum eo Antiochiae vivebant haeresi Aetii, ἐλογχοῦσιν ὡς καὶ Λιβέριος τὸ ὁμοούσιον ἀπεδοκίμασεν, ἀνέμοισιν τῷ Π. τὸν Ὑ. δοξάζει » (Sozom. *H. E.* IV, 15; Mg. 67.1152 B), *re Luciferiani*¹.

Cf. Saltet, *Fraudes littéraires des schismat. Lucifériens aux IV et V s.*, 1906; et *l. Litt. Eccl.* 1905, pp. 222-236, 1907 pp. 279-289). Confictae multis videntur famosae duae litterae *Studens paci, Quia scio vos, Pro deifico et Non doceo*, privatae et certe promulgantes fidem ex cathedra (nullius ergo obiectionis contra infallibilitatem). — *Eas recipiunt* Baronius (Ann. III p. 769), Tillemont (VI art. 69), Duchesne (*Hist. Égl.* p. 281; *Libère et Fortunatien* 1908 [Mélanges de l'Éc. Fr. de Rome]), Jac. Zeiller (LA C; Janv. 1913, pp. 20-51). Protestantes communis hodie eas reputant *dubias* (Real-*cyklop. f. prot. Theol.* *Liberius* a G. Krüger [reiciente 1912 omnem authenticitatis proilitatem : infra γ]); pro authenticitate tamen Max Schiktanz (*Hilarius-Fragm.* 1905). *Sciendae* eas putant v. g. Stilling (*Acta SS.* Sept. VI p. 580 ss), Hefele (contra quem clereq, secutus pro more Turmel : I² 1907, p. 917), ardentius Savio (*La questione della Lib.*, 1907; *Nuovi Studi*, 1909; *Punti controversi* 1911) et Chapman (*R. Bén.* 1910, 74 ss), strictiore eruditione Saltet (loc. cit.) et Batiffol (*Paix Constant.* p. 466 s. et ss). — β) Prima ideo videtur legitimae substituta et contraria, quia authentica a Hilario laudabatur propter catholicae integritatem fidei : « Quid in his litteris non titatis est? Quid non ex metu Dei eveniens? » (*Frgm* 42; MI. 10.681). A pari ergo pro ris, cum omnes ab eodem Fortunatiano sint communicatae et probabilius scriptae. — γ) Non imprudenter forte eas putabis Liberio, ut eis subscriberet, praesentatas sed tra (sicut Pio VII tot a Napoleone documenta) ; sub eius tamen nomine a calumniabus diffusas, ac inde S. Hilarii collectioni insertas, probabilius a fraudatore Lucifero qui *fragmenta* solum Hilarii retinuit eiusque collectionem corrumpit (Saltet, *l. c.* 1905, 32 s). « Nun bin freilich auch ich der Meinung, dass die Ueuechtheit der Briefe, trotz n, was Duchesne u. a. für die Echtheit vorgebracht haben, das allein Wahrscheinlich ist » (prot. G. Krüger. *TLZ.* 1912, p. 333).

D) Constantius, cum Liberium commotae Romae restituere debuisset eum Felicemque simul « *communi* opera Ecclesiam gubernare

Unde :

α) Hilarius : « Vertisti usque ad Romam bellum tuum, eripuisti illinc episcopum et o te miserum, qui nescio utrum maiore impietate relegaveris quam remisisses (Cf. *Constantium*, 17; Ml. 10.589). — β) Theodoretus Cyr. : « Lectis in circo [Constantii] litteris, populus exclamavit... Illoc modo imperatoris litteras cum in-
[Constantii] litteris, populus exclamavit... Illoc modo imperatoris litteras cum in-
sissent (χορυθαύσαντες), in unam vocem omnes pariter eruperunt : “ Unus Deus
unus Christus, *unus episcopus* ”. Ipsa enim eorum verba referenda censi. Po-
hanc populi christiani pietate ac iustitia insignem acclamationem reversus
divinus Liberius. Felix vero recedens aliam inhabitavit urbem » (*H. E.* II, 14; Ml. 82.1040 s).

E) *Ariana* dein concilia (359; *Arimini* et *Seleucia*). Liberius non participavit sed damnavit, teste S. Siricio (384-398) : « Post *cassatum* *Arimin.* concilium, missa ad provincias a ven. mem. praedecessore meo Liberio generalia decreta » (D. 88). Socrates supplices litteras Orientalium episcoporum ad Liberium refert (*H. E.* IV, 12; Mg. 67.48-496), ne ab eo in fide dissentiānt, sed *communicent cum Ecclesia Romana* (μη διακριθῆναι πρὸς Αιβ. περὶ πίστεως, ἀλλὰ κοινωνῆσαι τῇ Ῥωμαίᾳ Ἐκκλησίᾳ). Quos Liberius sub hac condicione recepit, quod synodus *Ariminensem* reicerent, fidemque *Nicaenam* scripto cum *ἐπιστολῇ* profiterentur :

« Omnes propemodum illi, qui tunc apud Ariminum collecti, partim dolo decesserant, nunc ad sanam mentem reversi, *formulam fidei ab Arimin. concilio editam anathemate damnarunt*, et catholicae atque apost. fidei olim apud *Nicaeam* promulgatae subscripserunt, nobiscum inita communione adversus Arianam doctrinam et discipulos... Sed et vos id omnibus indicare debetis, ut qui per vim ac fraudem detrimentum aliquod fidei suae passi sunt, nunc tandem ex haeretica caligine ad divinam catholicae libertatis lucem possint emergere » (ib. 493). — Ex illa probabilis indulgentia erga paenitentes episcopos (qui, praesertim in Oriente, cuncti erant sinceri) alii indignabantur ardentiores (v. g. Luciferiani, et probabilis S. Hieronymus : *Chronic.* a. 362, et *de viris illustr.* 97; Ml. 27.683 et 23.684) quasi Liberius “ integrisimo ” caruisset.

F) Attamen *testes certo Nicaeni*, moniti et moderati, indubiam eandem fidem laudant, qua et orbem ab haeresi praeservavit.

α) *Occid.* : S. Ambrosius (sorori Marcellae, 377) : « *Beatae memoriae Liberii* praecepta revolve : ut, quo vir sanctior, eo sermo accedat gratior » (3^a, Ml. 16.219). Item Rni successores : Siricius (384-394; D. 88 supra E) et Anastasius I (398-401; D. 93.) Item *Epitaphion* probabilis :

« Dignus qui... huic tantae Sedi...
Electus fidei plenus summusque sacer-

dos,
Qui nivea mente immaculatus Papa

sederes,
Qui bene apostolicam doctrinam san-

cte doceres...
In synodo, cunctis superatis victor

iniquis
Sacrilegis, Nicaena fides electa trium-

phat.

Contra quamplures certamen sump-

seris unus,
Catholica praecincte fide, possederis

omnes.
Vox tua certantis fuit haec, sincera,

salubris...
Haec fuit, haec semper mentis cons-

tantia firma.
Discerptus, tractus...

Insuper... nobili falsa manu por-

tales... »
(de Rossi, *Inscr.* II, p. 85; Kirch, 509 ss).

β) *Orientales* (etiam hodierni separati) Liberium colunt sanctum
(27 Aug. *Synax. Const.* : ed. Delehaye, p. 928 s) : « Sancti Patris N.
Liberii, ep. Rni, Confessoris. Qui vixit tempore Constantii imperato-
ris, et Athanasium M. Paulumque confessorem Romae recipiens resti-
tuit in eorum proprias sedes. Quare Constantius... eum eiecit Roma;
conatusque ut persuaderet eum ad non communicandum cum Athanasio
et ad suffragandum suae haeresi, at frustra (καὶ πρὶ ἐναντίας), assignavit
ei Thraciam... Unde reversus in propriam Sedem..., post vitam bonam
obdormivit in Dno ». Item in Russia (Maltzew, *Menol.* II, p. 791).

γ) Consonat *Sozomenus* (*H. E.* IV, 11; M. 67.1140) : « Liberium
fidei concilii Nicaeni *perpetuo adhaesisse* et de religione prorsus irre-
prehensibilem, in hoc autem solum reprehensum quod etiam ante ordi-
nationem toleravit heterodoxorum communionem. » Sola ergo ei obici-
tur mens conciliatoria. Haereticis certis usque ad martyrium restitit;
at reducendos debiles (Homoeousianos) mansuetudine potius curabat,
benignior quam Luciferiani : magis inde consuluit unitati restituendae
et concordiae. Certo primatum simul exercuit efficaciter, cum ad eius
normam Athanasius pariter et Hilarius (ac mox Patres Cappadoces tota-
que Ecclesia)¹ Homoeousianis communionem restituerint, illaesam ser-
vantes Nicaenam fidem (cf. *de Trinit.*).

1. S. *Hieronymus*, inscius invitusque sub Damaso (Oct. 366-11.12.384), Liberii prudentiam
indirecte agnovit. — α) Sub annis enim 376-377 adhuc pugnat, ne « *similibus verbis cum*
Arianis, confiteamur orthodoxi ». Non vult *tres hypostases* dici in Trinitate (sed solum
tres personas), ne fides Nicaena deseratur si supponantur « *tres usiae, tres naturae* ».
Attamen « si sic credunt, *ut interpretantur*, non damno quod retinent ». Porro nihil
aliud Liberius, sed opportunius. — β) Hieronymus dein suam fidem enunciat in Romanae
Sedis auctoritatem : « Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuae, i. e.
cathedrae Petri, communionem consocior. Super illam Petram aedificatam Ecclesiam scio.
Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Noe arca non
uerit, peribit regnante diluvio... *Quicumque tecum non colligit, spargit* : hoc est. qui

306. III. Causa Meletii et Flaviani (ac inde S. Iohannis Chrysost.).

1) CAUSAE ORIGO. — A) Antiochiae (in prima tunc Orientis sede post Alexandriam), S. Eustathius pro sua Nicaena fide expellitur ab Arianis (c. 330). Exul moritur. Catholici (inde dicti *Eustathiani*) perseverant sub presbytero Paulino. His dein praeficitur episcopus, contra Euzoiun arianum, Meletius (361) : quem Constantius post mensem expellit. Cito tunc Paulinus a Lucifero Calarit. consecratur (362). At eodem anno redit Meletius : unde adsunt tres Antiocheni episcopi, quorum duo catholici. Vitalis etiam mox ab Apollinari iuniore consecratur (c. 376; cf. S. Basil. *ep.* 265²; Theodoret. *H. E.* V, 4).

B) Plerique Antiocheni adstipulantur doctiori Meletio, qui Ioannem [Chrysost., nat. 344] baptizat et diaconum ordinat (369, 381). Mortuo Meletio in conc. Constant. (381), successor consecratur Flavianus († 404) a quo Ioannes Chrys. sacerdos ordinatur (386) et praedicator designatur. Antiochenos hic causae Flaviani plerosque acquirit. Alexandria vero et inde Romae suspicio, olim orta contra Meletium (ut qui Seleucia 359 subscripserit Acacii symbolo homaeo, et indulgeat Origenismo), crescit contra Flavianum. Paulino († 388) succedit Evagrius († 393).

C) Tali schismate Orientem dividente, *Roma appellatur a cunctis* : « Meletius, Vitalis atque Paulinus tibi haerere se dicunt » (Hier. ad Damasum, *ep.* 16²; Ml. 22.259). Alexandrinae sedi *examen* committitur, difficile. Hieronymus, in Oriente degens et amicus Papae Damasi 366-384, ordinatus a Paulino (378), ex natura favet Paulinistis severioribus dum in Meletio et Flaviano abhorret sequaces Origenis (ac Lucianistas). *Confluunt viatores et litterae Romam, ex omni parte*. Quamdiu Meletius vivit, Damasus utrique aemulo communionem servat. Post conc. Rom. (382), ad quod S. Epiphanius et Hieron. accesserunt cum Paulino hic solus agnoscitur Romae, tacito sed non damnato Flaviani nomine. Solutionem differt non negligentia contemptusve iuris Rni (ad quod omnes confugiunt, sed difficultas ad lucem de factis obtinendam inter aspera bella Iulianus Apostata, Valens arianus, Gothi victores, 378 et ad iustitiam inter personas servandam. Solvit S. Siricius 384-399).

CHRISTI NOX EST, Antichristi est » (*epist.* 15²; ad Damasum; Ml. 22.355). — γ) Fidem inde doctrinali Romani Pontificis auctoritate subiungit : « Decernite, obsecro, si placet, e non timebo tres hypostases dicere. Si iubetis, condatur nova post Nicaenam fides... Si rectum putatis, TRES HYPOSTASES CUM SUI INTERPRETATIONIBUS debere nos dicere, non negamus » (ib. 15⁴; col. 357). Sic nec Liberius olim negaverat. Item (*epist.* 16²; col. 359) « Ego interim clamito : Si quis cathedrae Petri iungitur, meus est. »

quo, rogante S. Ioanne Chrysostomo, Flavianus reconciliatur (infra, 2; Cavallera, *Le schisme d'Antioche*, 1905, pp. 229 ss, 259-262).

2) PATRES sic plerique, quos Orientales maxime venerantur, dictis iurisdictionem Rni episcopi universalem primatumque praestantur, et munus ad iudicandas de ipsa fide divisiones. Epiphanius ita Romam. Romae Ambrosius et Hieronymus favent Paulino. Pro Flaviano concilium Constant. (381, in quo S. Greg. Naz., S. Greg. Nyss., Basil., S. Cyrill. Hieros. etc...) Romam mittit tres episcopos. Ne acti citentur, addentur solum testimonia amborum quos Orientales aediligunt, S. Basilii M. et S. Ioannis Chrysostomi.

A) S. BASILIUS M., — α) *ad S. Athanasium* (anno 371) :

Nobis autem operae pretium visum est, *ad episcopum Romae scribere ut res vestras invisat* (ἐπιγέλειστοι), et consilium dare ut, cum hinc communi ac synodico iure mitti difficile sit, *ipse hoc negotium propria auctoritate aggrediatur* (αὐτὸν ἐντῆσαι περὶ τὸ πράγμα), eligendo homines idoneos... *ad eos, qui apud nos perversi sunt, corrigendos* » (epist. 69; Mg. 32.432 s).

Vivente ergo Athanasio, ad dirimendam in Oriente disputationem per Nicaenos de legitima fide, auctoritas invocatur non synodi nec Athanasii, sed Rni Pontificis sola : quem et Basilius et Athanasius rogant ut, absque canonicis inquirendi formis, ipse per se causam evolvat iudicetque, reos damnans.

β) *Ad S. Damasum* (epist. 70; Mg. 32.433 s) :

Horum (malorum) *unicam expectavimus* solutionem, τὴν τῆς ὑμετέρας εὐσπλαγγ-
ἐπίσεψιν. Nos semper consolata est mirabilis Vestra Caritas praeterito tempore ;
laeto rumore allato fore ut a vobis inviseremur (ἐπισκέψεως), animis ad breve
opus corroborati sumus... *Vos per litteras obsecramus ut ad opem nobis
rendam excitemini*... Omnino autem *nihil exposcimus novi*, sed... *usitatum*...
imimus enim, ex memoria edocti per patres nostros interrogatos et per litteras
annunc apud nos asservatas, *Dionysium*, bb. illum episcopum qui apud vos et
a fide et reliquis virtutibus enituit, *invisisse* (ἐπισκεπτόμενον) per litteras Ecclesiam
tram Caesar. et patres nostros consolatum esse... Nunc autem difficilior ac
tior est (quam sub persecutione) rerum nostrarum status, et maiore indiget
a¹.

Cf. ad Italiae et Galliae episcopos (anno 372; epist. 92; ib. 477 ss). Describit cum
liis episcopis (inter quos Greg. Nyss. et Greg. Naz.) summa totius Orientis mala :
etatis eversa sunt dogmata, confusae Ecclesiae leges... : graviora blasphemans existi-
tur praedignior ad episcopatum. Perit gravitas sacerdotalis etc. ». Receptis ergo
rasi litteris et formula fidei, additur : « Maxime indigemus auxilio vestro, ut qui
stolicam profitentur fidem, excogitata schismata dissolventes, deinceps auctoritati
esiae subiciantur ut perfectum fiat Christi corpus., sed etiam nostras ipsorum Ecclesias
ristinum Orthodoxiae decus restitutas videamus. Revera enim summa beatificatione

Ecclesiarum excidium... et animarum captivitatem cotidie ab haeresis propugnibus videmus. Quare, *nisi iam πρὸς τὴν ἀντιλήψιν excitemini*, paulo post nec quilibet manum porrigatis inventuri estis, *omnibus sub haeresis potestatem redactis.* »

Morae oriebantur, quia Basilius iungebatur Meletio suspecto Arianismi apud Damasum : ad quem tamen refert per Petrum, episc. Alexandriae, tunc Romae praesentem et appellantem contra Arianos et Valerium (supra, 292. Cf. J. Schäfer, *Bas. d. Gr. Beziehungen zum Abendland* 1909).

Immo de Eustathio, ep. Sebast., quem Melitense concilium damnavat, sic S. Basilius scribit : « Hanc sibi *restitutionis viam* invenit ut ad Vos [Romam] se conferret. Quoniam autem ei proposita fuerint a b. Liberio, et quibusnam assensus sit, ignoramus, nisi quod epistolam attulit quae *cum restituebat* : quam cum ostendimus concilio Tyanensi, in suum locum *restitutus est*... » Nunc autem publice arianus nequit deponi, *nisi unde restitutus est* : « ἀνάγκη αὐτὸθεν ἔλθεῖν καὶ τὴν διορθωσιν » (ep. 263³; Mg. 32.980 B).

Basili fides patet contra haereticæ mentis incrementum in Orientem.

B) S. IOANNES CHRYSOST., primatus *Petri* assertor strenuus (supra, 191¹), factis praeclaris testatur recipiendam esse iurisdictionem summam *successorum Petri*¹. — α) *Electus* ad sedem Constant. (398), mox statim Romam per legatum. Simul obtinet ultimam Flaviani reconciliationem cum Romana Sede confirmari (Sozom. VIII, 3; Pallad. *de vita S. Chrys.* 4 et 6; Mg. 65.1520; et 47.17 s et 22) :

« Acacius Beroensis... *Romam venit, ferens ordinationis Ioannis episcopi documentum.* — Isidorus... (presbyter ex b. m. Athanasii ordinatione superstes, octog.

...dignum est *charisma pietati vestrae a Dno datum, adulterinum quidem a probo ac p. discernere* (δισκρίνειν), *Patrum vero fidem sine ulla dissimulatione praedicare*, quam et recepimus et agnovimus apostolicis notis signatam, consentientes et ei et omnibus quae synodico scripto canonice et legitime statuta sunt » (ib. 481 s). Instant ep. 242 s et 243 (anno 376 s.; ib. 900 ss, 976).

1. Probabilius Ioannes aderat — α) Caesareae (393) in concilio, cuius documenta Severo Antioch., edita primum ab E. W. Brooks syriace et anglice in J Th St. 1902, p. 433-436; et gallice a Cavallera, *Le schisme d'Antioche*, p. 286) sic habent : « *La lettre religieuse év. de Rome Sirice contenait une direction pour le jugement à porter* (a delib. tion of the hearing that was to be) où il était dit qu'il ne devait y avoir qu'un seul év. à Antioche, celui qui était légitimement et canoniquement élu, en conformité avec la r. de Nicée, définissant clairement que l'ordination faite par un seul est illégitime... En conséquence, *acceptant avec joie la doctrine exacte* (ὀρθὸς. ?) *de l'év. Sirice* au sujet des can. ecclés., *nous nous sommes conformés à sa lettre* et avons déclaré qu'il fallait ratifier cela; nous avons décidé légitimement et justement que nous ne connaissons qu'un év. à Antioche, le religieux év. Flavien ». — β) Item in concilio, quem *Siricius* Papa vocavit Constantinopolim (394), ad examen appellationis quam duo ex Arabia Bostrenses episcopi Bagadios et Agapios Romam detulerant. Flavianus Ant. post Theophilum Alex. et Methodium Const. assidet, sciente ac probabilius praesente presbytero eius Ioanne Chrysostomo.

num aetatis annum agens, quem norunt Romanorum plerique, ecclesiasticarum rerum causa, *Romam venisse*), cum Acacio veniens, *Flaviani cum Theophilo* [Alex.] *communione attulit*, viginti annos abruptam b. Evagrii causa ».

2) *Depositus* synodo Quercus (Theophil. Alex. 403), statim exul (404) Romam appellat. Palladius (episc. Helenopolis Bithyniae, toto Oriente celeberrimus ex *Historia Lausiaca*) pro eo Romam petit; simul alii quattuor episcopi qui Innocentio I Ioannis litteras offerunt¹, et alias quadraginta episcoporum, et alias e clero Const. Theophilus Alex. legatos pariter Romam mittit (Mg. 47.7 s). Utrumque ergo suprema iurisdictione agnoscitur Rmo episcopo. — Innocentius I (401-417), licet tunc tota Italia vastetur ab Alarici Westgothis (obsidetur Roma 408-409, et occupatur 410), rescribit² magna vi ad Chrysost., ad Theoph. Alex., ad plebem Const. : de Ioanne synodus vocetur, ut inquirat inter adversantes episcopos, et pax Orienti reddatur (Mg. 47.12 ss; 52.537 s; Ml. 20.493 s, 501-508, 513).

3) *Vicinior morti*, supremas agit Innocentio gratias (Mg. 52.535 s) : « Nos, tertium nunc annum in exilio versantes, in fame, peste, bello... solitudine incredibili et cotidiana morte, *mire consolatur et confortat constans Vester affectus* et fiducia... ac caritas : *hic noster murus, haec securitas*... » Ab omnibus fere episcopis orientalibus excommunicatus Ioannes tunc, quomodo melius diceret suam fidem in primatum? Romana communio pro ceteris sola supplet. — Mortuo Ioanne, Innocentius auctoritative episcopis Orientalibus communionem tollit aut reddit, prout memoriam Chrysostomi reiciunt aut diptychis inscribunt : prius iudicio omnes mox subduntur, etiam Alexandriae et Antiochiae. Vere ergo Roma eum pro Oriente *canonizavit*.

307. IV. Causa Pelagianismi. — A) SUB INNOCENTIO (401-417) :

Pelagius, monachus ex Hibernia, eiusque discipulus Caelestius damnantur Carthagine (411) propter adversantem gratiae doctrinam. Ephesiam et Hierosolimam (412-415), perire fallunt synodum Diospolitanam

1. Litterae Ioannis (ib. 8-12; et 52.529-536) dicuntur in Palladio missae pariter ad episc. Mediolan. et Aquil. Quae pericope, si authentica sit, nequit significare appellationem ad eos, at solum *per eos*, ut variis itineribus veritas Romam perveniat. Soli Rmo episcopo haec dicuntur : « Obsecro ut *scribas*, haec tam inique facta... *nullam habere vim*... Illi poenae ecclesiasticae subiaceant... Nobis vero litterae et caritas... concedantur, sicut antea. »

2. Mox quoque de Ecclesia Antiochena (cp. 19-25; Ml. 20.540-551) : « quae urbis Romae sedi non cederet, nisi quod illa in transitu meruit [cathedram Petri], *ista susceptum apud eam consummatumque gauderet* ».

(Lydda; Dec. 415). Iterum tamen (416) damnant eos concilia Africae Carthaginense et Numidia Milevi.

Utrunque causa deferretur Romam cum omnibus documentis (fidei libellis, sententiis conciliorum, scriptis Augustini et adversantium : inter epistol. Aug. 175-177; ML. 33.758-772; cf. 45.1716 ss.). Innocentius I sacit iudicia Africae. Augustinus ergo ad plebem : « De hac causa Pelagius duo concilia missa sunt *ad Apostolicam Sedem; inde etiam rescripta venerunt, CAUSA FINITA EST. Utinam aliquando finiatur error!* » (*Sermo* 131¹⁰; ML. 38.734).

B) ZOZIMUM (417-418) — α) Pelagius et Caelestius rogant reconciliationem. Primum sinceram putat eorum conversionem; at mox damnationem confirmat novamque synodum Carthag. (418; cf. can. 9[8] in D. 101-109, 134), eamque promulgat apud omnes Occidentis episcopos (*Epistola tractoria*, nunc amissa). — β) Iulianus, episc. Eclan., contradicitur, deponitur, fugit ad Theodorum Mopsuest. et Nestorium. Inde damnatio Rma in ipso Oriente manifestanda est (conc. Ephes. 431; D. 126 s.).

C) S. BONIFACIUS (418-422) et S. CAELESTINUS I (422-432) cum Augustino litteras frequentes habent, ut plene Pelagianismus eradicetur. Augustini orthodoxiam S. Caelestinus mox auctoritative episcopis Galliae testatur (D. 128; cf. *Indiculum de gratia* D. 129-142).

D) ARAUSICANUM concilium Massilienses (semipelagi) damnant (529) petitque a Felice III (526-530) confirmationem quam *Bonifacius I* (530-532) promulgat : unde auctoritatem ita *universalem* recipiunt Arausicani canones, ut et ab hodiernis Orientalibus citentur¹.

308. V. Causa Nestorii. — 1) ROMAM DEFERTUR statim. — A) Vocatus ex Antiochena provincia ad sedem Constant. (428) ac imperatori acceptissimus, Nestorius, cito suspectus de haeresi, ipse prior defert ad S. Caelestin. Rnum suos adversarios (ML. 48. 173-178; cf. 50. 438-444). — B) Romam mox S. Cyrillus Alex. documenta mittit, quibus haeresis Nestorii patent. Quid sit agendum, rogat subdite :

« Ab illius communione palam et aperte nosmetipsos *non prius* divellimus quam haec *pictati tuae* indicaverimus. Dignare igitur nobis *declarare quid tibi videatur et utrum cum illo communicare oporteat, an... neminem cum eo communicare. Opus est autem ut tua sententia episcopis tum Macedoniae tum totius Orientis manifestetur fiat* » (Mg. 77.84 s; ML. 50.453).

2) SENTENTIA RMA, propter ius Petri divinum, plena auctoritate pro-

1. *Macarii metrop. russi translatio gallica dicit constanter : " Canons du concile arabe "!* Interpretatio illa non rara est in Oriente.

ulgatur : Nestorius, sub poena depositionis et excommunicationis, *corrigat suos errores publice intra decem dies* post receptas litteras. Ut iudicium hoc et praeceptum de fide et de persona auctoritativum et supremum cunctis innotescat, quattuor simul epistulae mittuntur (1 Aug. 430) :

A) Ad *Nestorium* (epist. 13^a; Ml. 50.482 s; Msi 4.1034) : — α) *Damnet suam perfidiam* ». « Aegritudinis tuae qualitas non recipit aut praestari permittit induas. Alexandriae Ecclesiae sacerdotis fidem et *probavimus et probamus*. Et tu admonitus per eum, rursus senti nobiscum *si vis esse nobiscum; damnatis omnibus* huc usque sensisti, STATIM HAEC VOLUMUS PRAEDICES... » — β) *Conditiones* iubentur, quibus se probet sincerum : « *Revocentur omnes* ad Ecclesiam, qui propter Christum caput eius videntur exclusi. REVOCENTUR OMNES. Quod nisi fiat quod dicitur, *eiiciendus eiecit*... » — γ) *Iurisdictio immediata* Constantinopoli exercetur : Ad clerum quoque [tuum fidelesque Const.]... scripta direximus ut, si in perverse disputationis obstinatione persistis..., *a nostro collegio* (συνοδος), cum quibus *hi non potest esse communio, te intellegant separatum*. » E toto collegio episcopali cit sola Rni episcopi auctoritas. — δ) *Sententia* : « Aperte igitur HANC NOSTRAM sententiam esse SENTENTIAM ut, nisi de Deo Christo nostro ea praedices quae et Rna et lex. et universalis Eccl. catholica tenet..., et hanc perfidiam novitatem... *intra decimum diem* a primo innotescentis tibi huius conventionis die numerandum aperta et scripta professione damnaveris, *ab universalis te Ecclesiae catholicae communionem deiectionem* ».

B) Ad *Cyrillum*, additur : « AUCTORITATE igitur tecum NOSTRAE SEDIS adscita, NOSTRA VICE USUS, hanc *exsequeris* districto vigore *sententiam*, ut aut intra decem dies... pravas praedicationes suas scripta professione condemnet..., aut nisi hoc fecerit mox (εὐθὺς) Sanctitas tua Ecclesiae illi prospiciat » (epist. 11^a; Ml. 50.463; Msi 4.1020 E s). Patriarcham deponit sola Rni Pontificis sententia.

C) Ad *clerum plebemque* Const. : « Ut noveritis *sub qua definitione* (ῥεω) litteras miserimus, ipsam sententiam huic epistulae fecimus subter annecti ». ὅπως : « Nisi... haec exposueris quae et Rna... Ecclesia intellexit... » (epist. 14^{8s}; ib. 497).

D) Ad *episcopos Orient.* (epist. 12; ib. 467 s) : « Hanc de eodem Nestorio sciatis Sanctitas tua *a Nobis*, immo *a Christo* Deo, latam esse sententiam... »

Vere ergo agit, qua iudex supremus et absolutus, sententia irrevocabili de ipsa fide, quae praecipitur cunctis recipienda.

3) ORIENTALES, licet Nestorio Theodosius II (408-450) faveat, minime opponunt Caelestinum praeter ius iussisse. — A) Immo et *amici* Nestorio suadent promptam submissionem. Sic Ioannes Antioch. : « Licet Caelestinus... decem tantum dierum intervallum litteris suis interposuerit..., uno die, immo paucis horis res perficiatur » (Msi 4.1064 A). Similiter Theodoretus. — B) Nec ipse *Nestorius* obicit iuris praesumptum, sed perite respondet Caelestino, quasi submissus expectet aliam occasionem concilii generalis ad fidem suam publice profiten-

dam, tunc ostensurus Cyrilli Apollinarismum (Ml. 50.499 ss). — C) *Cyrillus* inde constanter agit *vi iudicii Rni*, v. g. ad Nestorium (ep. 17; Mg. 77.108 A) : « Nisi iuxta tempus *in litteris Caelestini sacratissimi... Romanorum episcopi* praefinitum praestiteris, certo tibi scia nullam tibi deinceps cum episcopis sortem ». Item ad clerum populumque et ad monachos Const. (ep. 18 s; 124 C, 128 A).

4) CONCILIUM EPHESINUM : — A) *Sessio I* : Episcopi expectantur dies 15 (7-22 Iunii 431). Deliberant demum 159 primum, at ipsa die 198 ex Aegypto, Achaia, Macedonia, Thracia. — α) Theodoretus et alii (primum 68, mox pauciores) abstinere, quia nondum immediati Sedi Romanae legati adsunt nec episcopi ex Antiocheno patriarchatu. — β) *Cyrillus* iure incipit et praesidet, quia « *Caelestini*, SSmi Sacratissimique Romanae Ecclesiae archiepiscopi, locum obtinebat » (Msi 4. 1124). Inducunt ceteri plerumque accedunt. — γ) Primus statim relator declarat « *Γέγραπται τὰ εἰρηώτα α Caelestino* » (ib. 1129). Tota demonstratio, lecta *Caelestini* litteris (ib. 1177 E), est : « *Quae Caelestinus SS. Romanae Ecclesiae ad RR. Nestorium scripserat*, missa et reddita sunt eidem » (v. g. 1180 s); « neque tamen satisfacit litteris » Nestorius intra praefinitum tempus (sic testes et episcopi, ib.); *sententia ergo sortitus effectum*. — δ) Hunc iam sessio prima promulgat : « *Coacti πεισθέντες* per sacros canones et *epistolam SSmi Patris Nostri et synodali liturgi Caelestini* Romanae Eccl. episcopi, multa lacrymantes, ad lumen hanc contra eum sententiam necessario venimus : *D. N. Iesu Chr...* Nestorium episcopali dignitate privatum *definit* » (Msi 4. 1212 C). Sic « episcopi plus quam ducenti » (ib. 1226 E). — ε) *Epistula synodalis* monet imperatores Theod. II et Valent. III : « Deposuimus Nestorium..., laude facta (ἐπαινέσχυτες) CAELESTINO SSmo, *magnae Romanae ecclesiae episcopo, qui ANTE NOSTRUM SUFFRAGIUM (ψήφου) DAMNAVIT haereticorum dogmata Nestorii* » (ib. 1240 C).

B) *Ioannes Antioch.*, cum suis episc. accedens (26 Iun. 431), indignatus quod non fuerint expectati, innovat Antiochenam cum Alexandria aemulationem, vix a Ioanne Chrysost. pacatam (supra 306^{2b}). Cum 42 episcopis Cyrillum assessoresque damnat in ps.-concilio (adiutus Candidiano comite, quem imperator pro Nestorio miserat) : perit notant abesse etiam immediatos *Caelestini legatos*. Illi vero proximi accedunt (ad sess. II et III; 10 et 11 Iul. 431). — α) Auctoritative novae *Caelestini* epistulas promulgant (Ml. 50. 505 ss; Msi 4. 1280-1288). Quibus statim lectis et acclamatione receptis, « *Philippus presbyter* »

ostolicae Sedis legatus dixit : « Gratias agimus quod... *sancta*
mbra sanctis vestris vocibus *sancto capiti* vos adiunxeritis. Non
 m ignorat vestra beatitudo, *totius fidei vel etiam APOSTOLORUM*
 ut esse *b. Petrum Apost.* » » Dein petit relegi gesta sessionis I :
 quo, *iuxta b. Papae nostri* praesentisque huius s. coetus sen-
 tiam, *nos quoque confirmemus* (βεβαιώσωμεν) conformiter eorum
 positioni » (ib. 1289 D). — β) Lecta ergo Actorum versione latina,
 Philippus presbyter et Ap. Sedis legatus dixit : Nulli dubium, immo-
 culis omnibus notum est, quod S. BBque Petrus, APOSTOLORUM PRIN-
 CES ET CAPUT (ὁ ἑξάρχος καὶ κεφαλὴ), *fideique columna et ECCLESIAE*
 HOLICAE FUNDAMENTUM, a D. N. I. C. salvatore generis humani
 redemptore, *claves Regni accepit*, solvendique ac ligandi pec-
 a potestas ipsi data est : qui *ad hoc usque tempus et SEMPER IN*
 S SUCCESSORIBUS VIVIT ET IUDICIUM EXERCET (καὶ ζῇ καὶ διτάζει) »
 1295 s; D. 112). — γ) Inde legatos synodus rogat « subscribendo
 a *confirmare* (βεβαιῶσαι) ». Declarant : « Subscriptionibus *confirma-*
s, βεβαιῶμεν » (ib. 1300). Concilium iterum imperatores monet de sen-
 tia legatorum (ib. 1301 s); dein ad S. Caelestinum : « Censem et
 , *valida et firma perdurare quae DEFINITA fuerunt* (τὰ ὁρισμένα)
 UA REVERENTIA » (ib. 1329 ss et Ml. 50. 511-522).

POST SYNODUM. — A) Caelestinus mandat episcopis et imperatori
 populo Const., quid agant (epist. 22-25). « Longius quidem sumus
 iti, sed *per sollicitudinem totum* propius intuemur : *omnes habet*
Petri apostoli cura praesentes. Non Nos ante Deum N. de hoc pos-
ius excusare quod scimus ». Discedat etiam ab Antiochia Nesto-
 s; reconcilientur Ioannes Antioch. et asseclae cum Cyrillo¹. —
 Ipse Nestorius, mox expulsus Petram (435) ac dein in magnam
 gypti Oasim, non reicit Rni Pontificis primatum : usque ad finem
 e appellat ad S. Leonem (« *Heraclidis Liber* » 450). — C) *Menaea*
 n.) : « S. Cyrillus., quem S. P. Caelestinus idoneum iudicavit, cui
 vices in conc. Ephesino delegaret ». Inde « fama est mitram illum
 episse et Papae appellationem., dein per successores conservatam »

Caelestino mortuo (16 Iul. 432), rem Sixtus III (432-440) perfecit (Mart.-Apr. 433;
 . 378 ss et 781 ss; cf. Cyrilli epist. 38 s; Mg. 77. 169-181) : — α) Ad Cyrillum : « Retine
 er cum synodica, *tum a Nobis definita*... Cessare apostolicam Sedem ab eiusmodi
 , non permittit *pro omnibus Ecclesiis sollicitudo* » (Msi 5.378). — β) Ad Ioann.
 ch. : « Expertus es... quid sit sentire Nobiscum : B. apostolus *Petrus in suis*
ssoribus, quod accepit, hoc tradidit. Quis ab eius se velit separare doctrina? »
 (79).

(Niceph. Callist. *H. E.* 14, 34; Mg. 146. 1169 s. Cf. Nilles, *Kalen* I p. 75 s). — De S. Caelest. *Synax. Const.* (8 Apr.) p. 592.

309. VI. Conclusio de sesquisaeculo 313-440 (n. 303-308).

1) E quinque praecipuis illius temporis causis, patet, orthodoxam fidem tunc distinguendam fuisse non numero episcoporum sed unio cum Rmo Pontifice, Petri successore. Ille romana communione *catholica* toto orbe conservantur et confirmantur in orthodoxia. Hanc romanam communionem *haeretici* ante damnationem summopere quaerunt, post damnationem impugnant. Ideo, contra eos, ea quae prius praxis Ecclesiae erat, debuit *canonibus iuridicis promulgari*. Unde evenit, progressive, cogentibus adiunctis, universalis supra cunctos iurisdictione seu primatus iam non *exercite* solum manifestaretur, sed *explicita* professione intellexeretur et signaretur in Ecclesia.

Leges ergo ecclesiasticae, quibus ius divinum explicitius promulgabatur, minime ex imperatorum voluntate ortae sunt, sed solummodo serius ab imperatoribus christianis in foro quoque regio et civi applicabantur.

α) *Gratianus* (378-383), mortuo Valente (364-378), « legem tulit, iubens tum expositos pastores redire gregibusque suis restitui, tum sacras aedes iis tradi qui *Damascenae* communionem amplecterentur » (Theodoret. *H. E.* V, 2; Mg. 82.1197); — β) *Constantinus Theodos.* (lib. 16; tit. I, 12; cf. Kirch 755) : « Impm. Gratianus, Valentinianus et Theodosius AAA. Edictum ad populum urbis *Constantinopolitanae*. Cunctos populos... tali volumus religione versari, quam divinum *Petrus Ap. tradidisse Rm.*... quam *Pontificem Damasum sequi* claret... (Additur et Petrus Alex., propter « sanctitatem », tunc appellans Romam).

2) Illa Ecclesiae praxis et professio, ne dicatur inconscia. Romani episcopi suum munus declarant aperte¹ : quibus Ecclesia certe contra

1. De Iulio, Liberio et Damaso (337-384), supra 305. Successores pari claritate — α) *S. Siricius* (384-398) : « *Officii Nostri* consideratione, non est Nobis... tacere libertas, quibus *maior cunctis* Christianae religionis zelus incumbit. Portamus onera omnia, qui gravantur : quin immo haec portat in nobis B. APOST. PETRUS... Post cassatum... minense concilium... a ven. mem. praedecessore meo Liberio... nunc praefatam (de libertismo) *regulam omnes teneant sacerdotes, qui nolunt ab apostolicae petrae*. supra quod *Christus universalem construxit Ecclesiam, soliditate direlli*... Ad *Romanam* Ecclesiam utpote ad *caput tui corporis*, retulisti » (ad Himer. Tarracoen. 11-3, 20; Ml. 13. 1132 ss, 1137, cf. D. 87). — β) *S. Anastas. I* (398-401) ad Ioann. (episc. *Hieros.*, de Rufino) : « *N* certe cura non deerit Evangelii fidem circa *meos* custodire populos, partesque *corpora* mei per *spatia diversa terrarum*, quantum possum litteris convenire » (Ml. 20. 1137). — γ) *S. Innocent. I* (401-417) ad episc. Afric. (ep. 29¹; Ml. 20. 582 s) : « *Antiquae traditionis exempla servantes* et ecclesiasticae memores disciplinae... ad *Nostrium* referendum approbastis esse iudicium, scientes quid *Apostolicae sedi* [propter] *Apostolum* debeatur »

ceret, si innovassent. Roma tunc nec armis pollet spoliata, nec imperatorum splendore, qui constanter procul regnant et saepius cum arianis adversantur¹.

3) Vere ergo probatur thesis enunciata sub n. 303. Totus S. Leonis modus agendi et docendi iam adest in praedecessoribus. Quibus ecclesia indivisa consentiebat et profitebatur illam Petri in successoribus iurisdictionem universalem, seu communionem cum eo cunctis episcopis necessariam esse. Clare tota illius temporis fides praxisque fert « *testem ἁγιοπίστον, τὸν ἀγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον, πάσης τῆς οἰκουμένης κτέρα τε καὶ πατριάρχην [Κελεστίνον], τὸν τῆς μεγάλου πόλεως Ῥώμης* » (Inter Cyrilli. hom. 11, in S. Mariam; Mg. 77. 1040 B).

310. Conclusio totius demonstrationis. E selectis breviter testimoniis

episcopatus et tota auctoritas nominis huius emerit... [Patres] non humana sed divina decrevere *sententia*, ut quidquid, quamvis de *disiunctis remotisque provinciis* ageretur, non prius ducerent *finiendum*, nisi ad huius Sedis *notitiam* perveniret : ut... *natali suo fonte* aquae cunctae procederent et per dispersas *totius mundi* regiones iri latices... » (cf. D. 100). Item ad *conc. Milev.*, ep. 30² (Ml. 20. 590; cf. 33. 784) : « *Per omnes provincias, de apostolico fonte petentibus responsa semper emanant* : praesertim *potens fidei ratio...*, OMNES fratres et COEPISCOPOS nostros, NONNISI AD PETRUM... REPERRE DEBERE ». Inde firmiter contra Pelagianos : « *Praecipimus ut quicumque...* ». Inde August., cum Alypio (ep. 186^{28*}; Ml. 33. 826), reicit Pelagianos : disputant « contra *sententiam Dni...* et contra Apostolicae Sedis auctoritatem... *Cedant Sedi Apostolicae*... potius ipsi magistro et Dno Apostolorum ». De S. Io. Chrysost. (supra 306). — S. Zozimus (417-418), ipse Graecus : « *Petrus, capit...* : [unde] *tantum nobis est auctoritatis, ut nullus de nostra possit retractare sententia* » (ep. 12¹; Ml. 20. 676; cf. D. 109). Ceepisc. Arelat. (ib. ep. 10 s; 673 ss). — ε) S. Bonifacius (418-422) ad episcopos Thessaliae (p. 141³; Ml. 20. 777 s) : « *Institutio universalis nascentis Ecclesiae de b. Petri sumpsit initium, in quo regimen eius et summa consistit... Religionis iam crescente cultura, [sentitur evoluto identici]... Nicaena synodus non aliquid super eum ausa est instituere, cum videret nihil supra meritum suum posse conferri : OMNIA HUIC DENIQUE CONCESSIT DNI SERMONE CONCESSA. Hanc ergo Ecclesiis toto orbe diffusis, velut caput suum certum est esse membrorum; a qua se quisquis abscidit, fit christianae religionis extorris... Accipite ergo admonitionem et correptionem nostram...; servate honorem capituli... ORDINATIONI NOSTRAE PAREAT, QUISQUIS SE EPISCOPUM RECOGNOSCIT.* » (epist. 13² et 15 (ib. 776 et 779; D. 110) : « *Universi intellegant...*, de nostro non esse officio retractandum : NUNQUAM ENIM LICUIT DE EO RURSUS, QUOD SEMEL STATUTUM EST AB APOSTOLICA SEDE, tractari ». — ζ) S. Caelestinus et S. Sixtus III (432-440), supra 308^{3,5} nota.

Hic commemorari potest symbolum dictum *Athanasianum* (89¹¹) quod nunc a S. Ambrosio scriptum existimatur. H. BREWER, S. I., primus argumenta attulit : *Das sogenannte Athanasianische Glaubensbekenntnis, ein Werk des h. Ambrosius* (Paderborn 1909); alii paulatim consentiebant, v. g. R. SEEBERG, *Lehrbuch der Dogmengeschichte* II³ 165. A. E. BURN, qui prius symbolum ad Hispaniam contra Priscillum referebat (*The Athanasian Creed and its Commentaries*, 1896) una cum K. KÜNSTLE (*Antipriscilliana*, 1905), denique originem ambrosianam admisit (JTh St., XXVII, pp. 19-20 oct. 1925). Fuisset ergo symbolum contra Arianos tessera « *Athanasianorum* ».

satis splendet, ut videtur, indivisae Ecclesiae fides, paulatim fac manifestior inter nova adiuncta usque ad Chalcedonense concilium, seu exercitio perpetuo conscia : munus *Petro divinitus* collatum Rnis inhaeret *successoribus*, ad totius Ecclesiae auxilium et gubernationem, collegii apostolici unitatem.

Testimonia posteriora possint citari fere innumera ad hominem — α) *cunctis separatis*, e S. Gregorio M. (590-604, e S. Martino I (646-655; ad quem ex Oriente S. Maximus Conf.), e S. Agathone (678-681) — β) *Occidentalibus* e S. Symmacho (498-514), quem Theodorici persecutionibus petiit S. Avitus Vienn. (490-526) tuebatur Ml. 59. 248 et 72. 1114 s); — γ) *Anglis*, e S. August. Cantuar., S. Beda Vene (v. g. Ml. 94. 223), S. Thomas Cantuar. etc. — δ) *Orientalibus* val praecipue S. Theodorus Studita (759-826). Cuius epistolae celebres ex integro legantur (I, 33s; II, 12s, 35, 62; Mg. 99. 1017-1028, 1152-1209, 1277). Inter alia multa, haec notentur : « Dies salutis, ut unimur nos τῇ κορυφῇ τῶν Ἑκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, Ῥώμης... Haeretici seipsos evulserunt a Rna Eccl., ἀπὸ τοῦ κορυφαίου θρόνου, in quo Christus clavos posuit fidei, adversus quem non praevaluere hactenus nec praevalent usque ad consummationem portae inferi, ora sc. haeticorum » (epistolae II. 74 et 63; Mg. 99. 1309 s, 1281 s). Imperator anceps « iubeat recitari ex antiqua Roma declarationem, sicut olim et ab initio paterna traditio data est. Haec enim... *suprema* (κορυφαία) est Ecclesiarum Domus in qua Petrus sedem primus tenuit : Mt. 16¹⁸ » II, 86; ib. 1331 s. C. « πρωτοθρόνῳ et POTESTAS SUMMA DEFERTUR SYNODI OECUMENICAE (ὡς καὶ κατὰ ἀναγκήν τῆς οἰκ. συνόδου). Ad ipsum Romae (πρὸς τὸν Ῥώμης) et ex utraque litigantium parte mittenda legatio, et inde fidei accipienda certitudo : καὶ αὖθις δεχέσθω τὸ ἀσφαλὲς τῆς πίστεως » (II, 129; ib. 1419 s).

S. Ignatius Const. a dissidentibus quoque inter sanctos honoratum minime innovavit, appellans ad S. Nicolaum I (858-867) : nec Hadrianum procurans Photii damnationem (« novi Dioscori » in conc. VIII; Hl. 5. 909b, 1085 d, 1104 a; D. 326, 330, 332s, 336-341).

1) *Divinum* ergo ius brevi hoc compendio patet : *Christus* perpetuae suae Ecclesiae perpetuum determinavit fundamentum (seu collegii apostolici primatum instituit : supra 177) : Petrum.

Atqui, ex infallibili indivisae Ecclesiae consensu, *Romanus Pontifex* indigitatur Petrus ille perpetuus.

1. Anal. Bolland. 1913, t. 32, pp. 439-447 (Van de Vorst); 1893, p. 316. Échos d'Orient (Salaville), janv. 1914, pp. 23-42. Angelo MAI, Nova Patrum Biblioth., t. VIII (col. 3) epist. 42.

Ex institutione ergo Christi, i. e. *iure divino*, singuli Romani Pontifices ad dignitatem Petri pro tempore exercendam assumuntur, ut ad unicuique ac proprium munus fundamenti una cum *praedecessoribus* coalescant.

2) *Debet* ergo quilibet traditionis primaevae sincerus observator eandem fidem cum VI. Soloviev profiteri (*La Russie et l'Égl. univ.* c. LXVI) :

« Comme membre de la vraie et vénérable Église orthodoxe orientale ou gréco-russe, qui ne parle pas par un synode anticanonique ni par des employés du pouvoir séculier, mais par la voix de ses grands Pères et Docteurs, je reconnais pour juge suprême en matière de religion celui qui a été reconnu comme tel par s. Irénée, s. Denis le Gr., s. Athanase le Gr., s. Jean Chrysostome, s. Cyrille, s. Flavien, le b. Théodoret, s. Maxime le Confesseur, s. Théodore le Studite, s. Ignace etc., à savoir l'apôtre Pierre, qui vit dans ses successeurs et qui n'a pas entendu en vain les paroles du Seigneur :... Mt. 16¹⁸, Lc. 22³², Io. 21^{15, 17}. »

3) *Petri Sedes notificat apostolicitate formali*. Romae enim Petrus constanter ab antiqua indivisae Ecclesiae traditione agnoscitur. Et Romano episcopo, ut e vinculo formali, collegii apostolico-episcopalis unitas et perpetuitas exspectatur : illa ergo apostolicitas formalis *positiva* sufficit de se ad notificandam Catholicam. *Per eum Christus* suam Ecclesiam regit pascitque, confirmans fratres; *super eum* aedificat suam Ecclesiam.

311. Corollaria. — 1, Pro mensura ergo dilectionis erga Christum, mens sit Ecclesiae devota (supra 74), i. e. *active subdita viventi Petro*.

A) *Sedens nunc est primus*, non ex meritis, sed propter successionem in Petri Sede. Singulis ergo missio cum vita cessat, et dein transmittitur per Christum ad successorem quem Ecclesia designaverit. Cave ergo, ne praesenti priorem opponas.

B) Quo magis cognoscas quid Romani Pontifices, Deo dante, pro Dei gloria Christique Regno et Ecclesia contulerint, eo maiores sint gratiae pro dono quod Christus in instituendo primatu concessit orbi universo singulisque, eo fervidior sit cura ut devotus oboedias et ergo eorum documenta (Bullaria, Encyclicas) reverenter suscipias.

2) Primatus minime nocet episcoporum potestati, immo constanter vivebat, et nominatim aliorum patriarcharum concordiae et efficaci elo¹.

¹ Vatic. iv, 3; D. 1828; S. Greg. M. *epist.* viii, 30; Ml. 77. 933. Incepto iam schismate, tentur Petrus Antioch. (Mg. 120. 757 et 812) ac Balsamon (Mg. 138. 1019),

312. Obiectiones ergo ruunt fingentium initia primatus Romani.

1) *Centuriatores Magdeburg.* hunc olim referebant ad Bonifacium III (607). Nam « optinuit apud Focatem principem, ut sedis apostolica b. Petri ap. caput esset omnium ecclesiarum, quia Ecclesia Constant. prima se omnium ecclesiarum scribebat » (*Liber Pontificalis*, § 115; ed. Duchesne, I, p. 316). — **Resp.** Clare alluditur non origini sed confessioni primatus : Phocas prohibet. n. patriarcha Const. dicatur *oecumenicus*, sicut S. Greg. M. (590-604) iam obstiterat Ioanni IV ieiunatori (582-595).

2) Nec primatus nascitur Photii temporibus, aut Leonis (Gregorovius et Lipsius), aut Damasi (Rade 1882): nec per progressivam usurpationem (Friedrich) amplificans ea quae Döllinger scripserat 1869 in "Ianus", gallica translatione edita 1904 ad parandam in Gallia separationis legem contra S. Sedem). Ab initio exercetur continuus, constanter ex adiunctis melius intellectus : vivit ipsa missio quam Simon Bar Iona *directe et immediate* a Christo receperat. — α Mortuus es Simon, sed semper vivit Petrus in successoribus. Qui *directe*, sed *mediantibus* praedecessoribus, munus accipiunt a Christo perpetui pro perpetua Ecclesia fundamenti, perpetui pro fratribus confirmatoris, perpetui pro cunctis Christi ovibus pastoris. — β) Usque ad finem mundi, Ecclesia. Porro quamdiu Ecclesia, tandiu eius Petra. Quamdiu ergo crescit Regnum Dei per militantem Ecclesiam, tandiu Christus electo Simonis successori dicit efficax verbum : « *Tu es Petrus...* » et portae inferi non praevalentur ».

3) Si qui vero, factis coacti, primatum confiteantur, sed quasi iure solum ecclesiastico ac non divino (Melancton post *Artic. Smalcald.* Müller-Kolde, p. 326) regentur quare donam ius illud ecclesiasticum fuerit revocatum, et quam potestate. Nunquam, ais? Sectae ergo, separatae ab eo, damnantur saltem iure ecclesiastico. Inde ibi Ecclesia, ubi primatus. Haec ergo et tunc audienda est, ubi promulgat iuris originem ut divinam.

313. Scholia : — 1) Inquirenti ergo legitimam Ecclesiam, ostenda *Petrum*. Apostolicitas illa formalis sufficit, seu *Petritatis nota* : quae ceterae praeparant vel illustrant. Nam « ubi Petrus, ibi ergo Ecclesia » (S. Ambr. *In Ps.* 40³⁰; Mt. 14. 1082; supra, n. 177²).

2) Non hominem, sed munus, directe veneramur : Petrum, vel potius *Christum* ipsum in vicario caput unicum (n. 73). Supra universalem enim « Ecclesiam *solus* Iesus Christus ἐπισκοπος et Romana Caritas » (S. Ign. Ant. : *Rom.* 9¹; supra 296^{2b}).

THESIS XXV : *Quomodo ROMAE PRIMATUS CONNECTATUR.*

Successio Petri in primatu coniuncta est cum Sedis Romanae episcopatu, saltem e facto Petri, licet forte sine Christi praecepto antecedente, irrevocabiliter.

314. PRAENOTANDA : I. Status Quaestionis. — 1) *Anteriores* theses stendebant : — A) *originem* iuris divini in Petri successione : i. e. Christum, in instituenda constitutione Ecclesiae immutabili, intendisse et contulisse primatum Simoni Bar Iona, facto Petro (th. XIV-XVI); — B) *factum* traditionale, quo infallibili Ecclesiae indivisae fide Romani episcopi creduntur illum primatum recepisse, facti post Simonem *Petrus* singuli, eodem actuato in eis iure divino directe sed mediate (post alios); — C) inde « esse ex ipsius Christi Dni institutione seu iure divino, ut b. Petrus in primatu super universalem Ecclesiam habeat *perpetuos* successores », et « *Rnum* Pontificem esse b. Petri in eodem primatu *successorem* » (Vat. IV, 2; D. 1825).

2) Nunc inquirendae sunt — A) *via* qua episcopi Romani de facto successerunt Petro, — B) et inde *condiciones* quae ius divinum in Romana Sede actuant : — α) eratne *antecedens* necessitas, ut successio Petri constitueretur Romae? — β) possetne illa determinatio consequenter mutari, et primatus ad aliam sedem transferri?

Quae ergo partes erunt : — 1) De modo *historico* quo primatus Petri ab initio cum Romana sede connexus est; — 2) De modo *iuridico* quo connexio illa perseverat, ex necessitate irrevocabili necne.

Thesis, etsi non est ad fidem necessaria, ad fidei intellegentiam roderit.

315. II. Sententiae possunt quattuor distingui (Cf. GRANDERATH, *Constitutiones dogmaticae conc. Vat.* p. 140 ss) :

1) Petrus, *iubente formaliter Christo*, iunxit primatum cum Sede Romana; ius ergo divinum Romanos directe Pontifices designavit. Sic Melchior Cano, Greg. de Valentia. Favent sat multae Patrum expositiones. Sententia illa antiquitus forte communior erat. Sed nequit demonstrari, nisi *convenientia* eius.

2) Connexionem nec formale Christi praeceptum fecit, *nec etiam Petrus*. — A) Sic Richer (1603), Febronius (Hontheim, 1763-1774), Ianuensis, Gallicani et Iosephistae : volebant primatum ab Ecclesia posse transferri ad aliam sedem, etiam contra Pontificis voluntatem.

Coniunctionem, quam Ecclesia instituisset sine Petro, quomodo non posset etiam sine Petri successore solvere? (Sic Nuytz, prof. Taurin damnatus a Pio IX, 22. 8.1851). — B) Porro haec *damnatur* — α) Pio VI *adv. Pistor.* 3 (D. 1503) : « Propositio... sic explicata, ut Rnus Pontifex *non a Christo in persona b. Petri*, sed *ab Ecclesia* potestate accipiat qua, velut Petri successor, ...totius Ecclesiae caput pollet in universa Ecclesia : *haeretica* »; (cf. D. 1500); — β) a Pio IX in *Syllabo* 35 (D. 1735) : « Nihil vetat, alicuius Concilii generalis sententia... summum Pontificatum ab Rno episcopo atque Urbe ad alium episcopum aliamque civitatem transferri ».

3) Petrus ita libere instituit primatum Romae, ut sedem dein successor Rnus possit mutare. Sic Soto, Banez. Theologi dein multi notari inusserunt huic sententiae, infra haeresim. Revera concilia (et in specie Vatic.) praecaverunt a formali eius damnatione (cf. Granderaud p. 148 ss).

4) *Petrus, sub influxu gratiae*, Rnam Sedem *determinavit*; et eius electio ita confirmata manifestatur a Deo, etsi non formaliter praecipta ut iam videatur *non posse mutari* etiam ab ipso Summo Pontifice. Sic Palmieri, Franzelin, et hodie plerique.

NOTA. Sententia haec, certo communior et formulis Patrum conciliorumque conformior, saepe dicitur *theologice certa*. Iure tamen theologi (Franzelin, p. 202) dubium non de hac thesi movent sed de impropria eius applicatione, et ideo triplicem hypothesim distinguunt, et asserunt :

A) Nulla hominum auctoritas sedem primatiales unquam transferri poterit.

B) Locus residentiae (praesentiae realis) libere a Romanis Pontificibus eligi potest.

C) Urbs nequit sic *aeterna* dici, ut eius et ipsius regionis eversio vel immersio dogmatice et absolute repugnet.

De A) et B) omnes hodierni theologi concordantes sunt. Sedes ergo Romana, quamdiu conservabitur, integra Petri successione et ergo primatu non privabitur : seu nequit dari legitimus episcopus Romanus, qui non sit Petri successor in primatu, licet alio forte quovis loco resideat.

316. PARS PRIOR. Petri facto primatus connexus est cum Romana sede — I. **Ratio negativa.** Nequit enim aliter explicari fides primitiva de primatu romano, quam thesis XXIV exposuit (281-313), — et persuasione *historica* antiquorum de Petri successione episcopali in Sede Romana.

uncti enim catalogi originem Sedis Romanae ad Petrum referunt (cf. in th. praeced. catalogos Augustini, Optati, Tertulliani, Irenaei...), et pariter quicumque primatum per decem prima saecula confitentur, omnes *connectunt suam fidem cum historica per Petrum determinatione* (cf. etiam E. Caspar, *Die älteste Römische Bischofsliste*, Berlin, 1926, v. g. p. 256).

317. II. Ratio convenientiae. Providentia, intendens primatus perpetuitatem, curare debuit ut Petri successores in primatu essent determinati et dignoscibiles. Atqui, seclusa determinatione iuris divini explicita, quodlibet aliud medium praeter Petri factum minus consonat consueto Providentiae ordini, nec ullo modo significatur historice. Ergo.

Ad min. : Poterat Deus — A) vel *totiens quotiens* designare miraculo successorem Petri; — B) vel *legem* successionis determinare, *in scio* Petro et sine eo; — C) aut *conscio* Petro et cooperante. Atqui nec A nec B. Ergo C.

A) Ex ordinata sapientia, Providentia consuevit causis secundis uti, nec miracula multiplicat sine necessitate; sed pro re permanente constantes instituit leges. Sic originem vitae Deus condit, postea transmittendam per causas secundas sub Providentia. Item prima a Deo procedit origo Ecclesiae, sacramentorum, episcopatus : quae dein omnia per causas proportionatas communicantur. A pari conveniebat, ut primatus a Deo ortum acciperet, postea per causas secundas derivandus secundum legem constantem.

B) Porro lex illa constans nequit concipi ignota Petro. — α) Lex enim successionis debuit esse manifesta Ecclesiae et collegio apostolico. Nam ex successione sui collegii curarunt apostoli, teste N. Testamento et scriptura Ecclesiae primaeva (cf. th. XXIV et XXXIV) : speciatim ergo Petrus, caput et fundamentum, pastor ac confirmator; item de formali collegii vinculo continuando, totum collegium apostolicum, et in eo maxime Petrus. Praesupposita enim Petri et Apostolorum totiusque Ecclesiae conscientia quod Petrus a Christo fuerit operi perpetuo praerogatus, quaestio eis sponte oriebatur : *Quis, post Simonis mortem, fiet Petrus?* — β) Clemens Romanus personaliter a Petro et Paulo certe edocuitur, ac probabilius a Petro consecratus et ab eo in cathedra institutus (de quo Tertull. *de praescript.* 32 : « Romanorum Ecclesia Clementem a Petro ordinatum edit » : 171³ et 359⁴). Porro asserit : « Apostoli quoque nostri per I. C. D. N. cognoverunt contentionem de nomine episcopatus sortituram. Ob eam ergo causam, *perfecta praescientia praediti*

(πρόγνωσιν εὐληφότες τελείαν), constituerunt praedictos, ac deinceps *ordinationem dederunt* ut, cum illi decessissent, alii viri probati ministerium eorum exciperent » (1 Cor. 44^{1a}). Explicite docet Apostolos curasse de successione sua, etiam mediata : dant ordinationem (ἐπινομήν) de ministerio post priores successores transmittendo; et quidem propter « perfectam praescientiam, per I. C. D. N. » traditam. Non ergo possunt concipi inscii aut neglegentes de successione formali Petri. Revera idem ille Clemens iam corripit remotos Corinthios auctoritate suprema iurisdictionis quae ab ipsis corrigendis non ignoratur (supra 296¹). — γ) Nulla supersunt indicia, quae deberent esse, si post Petri mortem lex de eius successione incepta esset aut revelata.

C) Necesse ergo est ut lex successionis fuerit Petro cognita, et per eum manifestata, saltem collective cum ceteris. Sic patet e tota thesi XXIV enunciata iam saeculo IV a Galla Placidia ad filium Theodosium I scribente : « In Apostolica Sede, primus ille qui caelestes claves dignus fuit accipere, principatum episcopatus ordinavit » Ml. 54. 861.

318. III. Romae Petrus Ecclesiam gubernavit et vitam consummavit. Hoc factum historice certum, ut statim ostendetur, ad demonstrandam thesin non requiritur, sed sufficit. Providentia *de facto* curavit, ut Petrus Romam ultimam eligeret in qua Ecclesiam regeret et moreretur. Inde intellegimus *quomodo* successio eius determinata et manifestata sit. Immediata enim Romani episcopi auctoritas demonstrat, eum qui Petrus successit in propria Sede, statim integro in munere successisse. Petri munus post mortem non dividitur, sed episcopo qui de facto ei successit Romae, primatus propter Petrum eiusque successionem statim agnoscitur : seu *ius primatus per illud factum connectebatur cum Romana Sede*.

1) ADVERSABANTUR *contra Petri praesentiam et martyrium* Romam diu protestantes, et inde multi « orthodoxi ». Nunc vero docti omnes inter eos indubiam illius praesentiae et martyrii historicitatem profitentur. — α) Harnack (iam in sua *Chronol.* 1897, p. 240 ss) omittit disputationem de certa illa praesentia et morte ut superfluum solumque de mortis anno (64 vel 67-68) sub Nerone inquit. Item H. Lietzmann (*Petrus u. P. in Rom.* 1927²). — β) Bolotov (Russica *Istoria drevnei Tserkvi*; II, 1910 p. 55; de qua supra, 291³), licet Vetro-Catholicis amicissimus, sic scribit : « Les vieux-cath. nient absolument la présence de Pierre à Rome. Mais le fait du martyre de Pierre à Rome est attesté si anciennement et par tant de témoignages

« il ne reste aucune possibilité de le nier. » Odio solum contra Ecclesiam fanatico, atheistae quidam vel propagandistae acatholici negationem diffundunt *etiamnunc* in vulgo : historicam veritatem aut mire ignorant, aut conscie impugnant : v. g. vetero-catholici et Guignebert¹.

2) PROBATIONES. Romanum Petri gubernium et martyrium constat :

A) *Negative*. Nulla alia Ecclesia aut civitas sibi mortem Petri (sicut ro ceteris Apostolis) vindicavit. Constanter omnes, ac etiam Antiochena, Romae Petri memoriam colebant eiusque reliquias.

B) *Textibus explicitis* :

EUSEBIUS (*H. E.* II 14²) : « Ἐπὶ τῆς αὐτῆς Κλαυδίου βασιλείας (41-54), clementis-
ma... Providentia τὸν καρτερόν καὶ μέγαν τῶν ἀποστόλων, τὸν ἀρετῆς ἕνεκα τῶν λοιπῶν
ἀνθρώπων προήγορον, Πέτρον, ἐπὶ τὴν Ῥώμην... χειραγωγεῖ : qui, ut generosus Dei στρατη-
ς armis divinis munitus, pretiosam mercem spiritualis lucis ex Oriente ad
occidentem iavexit, ipsam lucem et Verbum (φῶς καὶ Λόγον) animarum salvificum
angelizans, praedicationem Regni caelorum » (Schwartz-Mommsen, p. 138);
de diffunditur fides Romana (II, 15). Martyrio descripto (II, 25³⁻⁸; *ib.* 176 s),
c Eusebius complet : « Historiam de Petri et Pauli martyrio confirmat (πισ-
τῆται) εἰς δεῦρο κρατήσασα ἐπὶ τῶν αὐτόθι κοιμητηρίων πρόσρησις ».

S. HIERONYMUS (*de vir. inl.* c. 1) : « Secundo Claudii imp. anno... Petrus
omiam pergit, ibique 25 annis cathedram sacerdotalem tenuit, usque ad ulti-
mum Neronis annum, i. e. 14^m ». — (C. 5) : « [Paulus] eodem die quo Petrus,
romae pro Christo capite truncatur, 14° Neronis anno, post passionem Dni 37
l. 36] ». Numerus annorum disputabilis est, sed non infirmat essentiam facti.
testimonium IV saeculo scriptum innititur multis anterioribus : arcet tamen iure
sta Petri (a ps.-Lino, gnostica, quibus nullus Ecclesiae scriptor usus est
us. III, 1 et 3).

Consonat Alexandria, cuius episc. PETRUS (*epist. can.* 9; anno 306; Mg.
. 483) : « Petrus, ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστ... saepe comprehensus..., postremo Romae
ucifixus est ». Item Persia, e *Chron. Eccl. Arbel.* (OC. viii, 1927, pp. 23 s et 49).
Item Antiochiae FIRMILIANUS et Carthagini CYPRIANUS (v. g. *epist.* 75⁶, 59¹⁴; II.
3 et 683) de Rna Petri cathedra consentiunt. Similiter S. HIPPOLYTUS (*Philosoph.*
s. 20; MI. 16. 3225).

TERTULL. *De Bapt.* 4 (MI. 1. 1203 B) : « Nec quidquam refert inter eos quos
sus in Iordane, et quos Petrus in Tiberi tinxit ». *De praescr.* 36 (MI. 2. 58) :
Pereurre Ecclesias apostolicas... Habes Romam... : ista quam felix Ecclesia,
i totam doctrinam Apostoli cum sanguine profuderunt : ubi Petrus passioni
ominicae adaequatur ». (Ib. 32; col. 45 : « Romanorum Clementem a Petro
dinatum. ») *Adv. Marcion.* 4⁵ : « Romanis Evangelium et Petrus et Paulus san-
guine quoque suo signatum reliquerunt » (MI. 2. 366. Cf. *Scorpiace* 15; *ib.* 151).

1. Confutatur a Paulo MONCEAUX, in ipso quod edit Loisy periodico *R. Hist. et Lit. relig.*
ai-juin 1910, pp. 216-240). « Quant aux hypothèses qu'on a prétendu substituer à la tra-
cion, et qui se sont écroulées l'une après l'autre, aucune ne résiste à un examen sérieux.
est à craindre que celle de M. Guignebert n'ait le même sort. D'ailleurs, comme l'au-
ir en convient, elle n'est pas entièrement neuve... » (p. 218).

CAIUS, presbyter Romanus (c. 200), citatur ab Eusebio : « De loco in quo *praedicatorum Apostolorum* (Petri Paulique) *sacra corpora* deposita sunt, ita loquitur : « Ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν Ἀποστ. ἔχω δεῖξαι. Nam sive in Vaticanum sive ad Ostiensem *viam* pergere libet, occurrent tibi *tropaea eorum qui Ecclesiam illam fundaverunt* » (H. E. II, 25⁶; Schw.-M. p. 178).

Item DIONYSIUS *Corinth.* (c. 170), ad Soterem (ib. 25⁸) : « Τὴν ἀπὸ Πέτρου καὶ Παύλου γενηθεῖσαν Ῥωμαίων τε καὶ Κορινθίων συνεκράσατε. Καὶ γὰρ ἄμω... εἰς τὴν Ἱταλίαν ὁμάς διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ».

IRENAEUS dicit Matthaeum scripsisse, « τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων καὶ θεμελιούντων τὴν Ἑκκλ. » (III, 1¹; Mg. 7. 845 A. Cf. III, 3² supra 297) « A gloriosissimis duobus apost. *Petro et Paulo Romae fundata et constituta* Ecclesia ». Romae, series episcoporum incipit, quando « οἱ μυχίοι ἀπόστολοι Ἀποστόλων τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν tradiderunt ».

Iam IGNATIUS Antioch. recordatur quomodo *Romanis Petrus et Paulus praeparaverint* (Rom. 4³).

Clare quoque CLEMENS Rom. (1 Cor. 5¹) : « Ponamus ante oculos nostros bonos apostolos¹ (ἡμῶν τοῖς ἀγαθοῖς ἀποστόλοις) : Petrum, qui propter invidiam iniquam plures labores sustulit atque οὕτω μαρτυρήσας in debitum gloriae locum discessit ».

En ergo *testimonia explicita*, ex omni Ecclesiae parte, absque praedicio : non ad aliquam thesim demonstrandam, sed per assertionem simpliciter historicam et quasi omnibus iam notam, *ab ipsis Apostolicis temporibus*.

C) *Indirecte confirmantur*, iam ipso tempore *Apostolorum*.

α) *Marcus* dicitur catechesim Petri scripsisse Romae, petentibus Romanis Petri auditoribus. Sic Papias. Item Alexandrini successor Marci : vivens adhuc Petrus Romae evangelium Marci approbavit (Clem. Alex. in *Hypotyp.* VI; cf. Eus. H. E. II, 15; III, 39; Schw.-M. p. 140 et 290 s). — β) *Petrus* ipse (I, 5¹³) : « Salutatur vos *Ecclesia*, quae est in Babylone coelecta, et Marcus filius meus ». Porro Roma dicebatur

1. Paul MONCEAUX, *ibid.* : « Le bon sens indique ici qu'on doit rapporter ἡμῶν à ce qui précède, et traduire : « Jetons les yeux sur nos vaillants apôtres. » La place du mot ἡμῶν s'explique d'elle-même... : en vedette..., en rapport direct avec le τῆς γενεᾶς ἡμῶν qui précède (5¹), et avec le ἐν ἡμῖν qui suit (6¹)... Clément de Rome invoque donc le souvenir des apôtres romains, Pierre et Paul, souvenir resté vivant dans la communauté locale des chrétiens de Rome qui ont... partagé le sort des apôtres (τούτοις... συνηθροίσθη πολὺ πλῆθος ἐκλεκτῶν) et ont laissé à Rome (ἐν ἡμῖν) un magnifique exemple. La persécution dont est question ici, ne peut être que la persécution de Néron... : tous les faits mentionnés (chap. 5 et 6) se sont évidemment passés à Rome.

« Ainsi, de ce texte célèbre, on doit tirer trois indications précieuses : 1° Clément considère Pierre et Paul comme les *apôtres* de l'Eglise romaine; 2° il admettait le martyre de Pierre à Rome; 3° il plaçait ce martyr au temps de la persécution de Néron. — Or, la lettre a été écrite à Rome, vers 95, trente ans après le martyre des deux apôtres, par un homme qui les avait sûrement connus. Il faut être bien exigeant pour ne pas reconnaître dans ce texte un témoignage de premier ordre. »

r Babylon (pro modo loquendi iudaico, et christiano per persecutiones; et etiam in Apocalypsi). Illa interpretatio iam communis erat tempore apiae : « Marci mentionem fieri a Petro in priore epistula, ἣν καὶ συναξαρισὶν ἐπ' αὐτῆς Ῥώμης, σημαίνειν δὲ τοῦτ' αὐτόν, τὴν πόλιν τροπικώτερον ἀβυλῶνα προσειπόντα διὰ [5¹³] » (ap. Eus. *H. E.* II, 15 ib.).

D) Cognoscuntur communiter mors Petri eiusque adiuncta, dum scribitur *Io.* 21^{18s} : « Significans qua morte clarificaturus esset Deum ». Hinc ergo mortis locus publice cognoscebatur : fraus excludebatur, ne Rna sive alia¹.

Inde critice ab initio traditio constat de Petri praesentia et morte Romae². Facilius conservabatur per « tropaea » et « domum Petri », quam Damasus versibus ornavit (Ml. 13.382), et quae videtur inter annos 1915-1918 denuo inventa esse *ad catacumbas* S. Sebastiani³.

Patet ergo, *quomodo* successio Petri in Sede Rna *historice* determinata sit.

319. PARS II. Irrevocabilitas determinationis.

1) *E documentis fidei* probatur (cf. Franzelin, p. 202-211).

Pro qualibet enim veritate, assensui fidei proposita, « is sensus perpetuo est retinendus, quem semel declaravit s. mater Ecclesia, nec unquam ab eo sensu... recedendum » (Vat. III, 4; D. 1800).

Atqui coniunctio primatus cum Rna Sede est veritas proposita assensui fidei multis textibus Patrum, Pontificum et conciliorum, *simpliciter absolute* propter Petri successionem.

1. *Ascensio Isaiæ*, aethiopice reperta (Eug. TISSERANT, 1909), describit quomodo Nero-Beliar occiderit « unum e duodecim Dilectissimi apostolis » (4³). Porro, secundum Ioh. CLEMEN (*Ztsf. f. wissenschaft. Theol.* 1896) et CHARLES (*The Ascens. of Is.* 1900), Marcus 4³ coetaneus est Neroni (c. 68-69), et certo refertur ad Petri mortem. Harnack et longas oppositiones rem concessit (*Sitzgber. der... Akad... zu Berlin* 1900, p. 984 ss) : « Ein unverächtliches Zeugniß für den Tod des Petrus in Rom, unter Nero » (Tisserant, 1927. Cf. pp. 25-28 et Delehaye, *Anal. Boll.* 1910 t. 29 p. 197).

2. Ecclesia antiquitus, praeter festum Petri et Pauli (29 Iun.), celebravit « natale Petri de cathedra », seu cathedram Petri Romae. Sic iam e *Feriali Rno* primo, cito post persecutiones (Mommsen, *Monum. Germ. : Auctores antiqui* 9, 71; Kirch 491^{2,3}).

3. Inter alia, cf. *Dissertazioni della Pont. Accademia di Archeologia* (Roma, Serie II, XIII, 1918) : P. STYGER, *Il monumento apostolico della Via Appia* (pp. 1-116), et MARUCCHI, *Alcune osservazioni*; (ib. t. XIV, 1920) : R. LANCIANI *La « Memoria Apostolica » al III° miglio dell' Appia e gli scavi di S. Sebastiano* (pp. 55-113); A. RATTI, *un documento relativo alla Basilica di S. Sebastiano in Roma* (pp. 137-146), et, A. B. 1927 (XLV pp. 297-310), H. DELEHAYE, *De reliquiarum historia*, *Civiltà Cattol.* Aug. 1907. Sub Greg. M. (epist. ad Constantinam imp.^{com}) capita simul erant cum corporibus; probabilius separata sunt IX saec., ne Sarraceni (846) reliquias violare possent; anno 1370, corpus S. Petri e Laterano ad Vaticanum ab Urbano V translatum est.

Nequit ergo *mutari*. Multi enim textus corrigendi essent, si mutaretur sedes primatialis : nam promulgant *simpliciter* et *absolute* connectionem sedis romanae et primatus, v. g. : — α) *Ephesi* (D. 112) « ad hoc usque tempus, et semper ». — β) *Constantiae* (1415), patet approbata damnat hanc Wiclefi : « Non est de necessitate salutare credere, Rnam Ecclesiam esse supremam inter ceteras Ecclesias » (D. 621). — γ) *Florent.* (D. 694) : « Diffinimus... Rnum Pontificem universum orbem tenere primatum..., totiusque Ecclesiae caput extitere... » — δ) *Vaticanum* (D. 1824 s.), citatis conc. Ephes, et text. S. Leonis M. ac S. Irenaei, concludit : « S. q. d. Rnum Pontificem non esse b. Petri in eodem primatu successorem, A. S. ». Quae formulam non essent verae, translato primatu ad aliam Sedem. Cf. Patrum multos textus in th. praec.)

Ex ipsis ergo *definitionibus*, videtur absolute excludenda hypothesis alicuius *Romani* Pontificis qui non sit Petri successor in primatu. Translatio ergo a nullo, ne a legitimo quidem Petri successore, possit incipi aut attentari : seu irrevocabilitas nequit tolli, quamdiu saltem Romana Sedes episcopum habeat.

2) *Ratio theologica* : Mutaretur primatus. Sede Romana vel manente cum episcopo privato, vel destructa. Atqui prior hypothesis e nunc dictis omnino excluditur. Ordo providentialis manifestatur, insuper saltem a posteriori, per saecularem successionem quae Sedem primatalem cum Sede Romana identificavit : successio enim Petri, semper indivisa, inde cognoscetur intrinsece indivisibilis.

Sedis destructio a multis negatur, vario tamen modo.

α) Alii simpliciter destructionis possibilitatem negant, Romana Sedes aiunt, nullo sensu potest everti, ne materialiter quidem. Promissa est Ecclesiae perpetuitas, prout erat ab Apostolis organice propaganda : atqui in illo organismo apostolico Sedes Rna fuit pars essentialis nequit ergo destrui. (Suarez, *Disp. de fide*, 10, s. 3 n. 11). Immo, aiunt ut nota apostolicitatis sit facilis et clara, necessaria est perpetuitas unius saltem Sedis Apostolicae materialiter, multo quidem melius primariae ; atqui una perstat Sedes materialiter apostolica, Romana providentialiter primaria ; non ergo destruitur. — Huic argumento valde inest convenientiae, non autem necessitatis. Videtur enim quod Deus potentia saltem absoluta curare possit efficaciter ut translatio primatus talibus fiat adiunctis quibus nulli sincero dubium possit esse de veritate et legitima successione Petri primatusque eius ad aliam sedem,

*mana destruat*ur. Nonne Apostolicitas formalis posset de potentia am ordinata adeo patere, ut materialis directa fieret superflua? Aegre enim. Sapientia enim quae totam mundi historiam praescit et ordinet, num praecepisset vel etiam permisisset identificari primatum cum de peritura?

3) *Sedem* alii distinguunt ab episcopi residentia et ab ipsa civitate. Sedi nomen olim dedit. Destructa etiam funditus Urbe, non enim Sedes Romana destrueretur formaliter, aiunt, praecise quia identificatur cum Sede primatiali : *geographica* ratio nominis *Romani* vix quidem potest, sed non ratio *iuridica* qua sedes primatialis est dici debet *Romana*. Quamdiu ergo Romana sedes etiam geographice conservatur, nequit transferri ratio iuridica ad quamlibet secundam vel tertiam Romam. Sed, aiunt, si quando accidat, ut ipsa Romana regio destratur, sedes nova primatialis iure et necessario dicetur Roma prima (secunda), sedes ergo primatialis semper dicenda erit Romana, etsi Roma perierit, quia non ad moenia Romana refertur correlatio praecedentis episcopi sed ad praedecessorem Petrum Rmum. Porro de episcopo primatiali semper vere dicetur : "Successor est Romanorum episcoporum"; ipse ergo erit Romanus episcopus, etsi forte Roma sit destructa. Manet idem grex universalis, manet idem pastor : Romanus regitur, licet Pontifices quandoque non Romae degerent; Romanus sedendus esset, etiamsi civitas materialis iam nequiret habitari.

4) Verius dices, ut videtur, perpetuitatem ipsius Urbis non requiri dogmaticae, sed Providentiam post excidium (si unquam accidat) curatam ut Petri et Romanae Sedis successio coram rectis animabus patere pateat.

3) *Confirmatur* — A) *factis* : — α) Nunquam serio vel constanter tentabatur translatio sive ab inimicis etiam Byzantinis, sive ab amicis, tam per difficillima tempora. — β) Immo a primo conatu impediiebatur providentialiter (v. g. Ioseph II, aut Napoleo).

3) Item e *probabilitate*, quae manet pro prima sententia (n. 315¹) : Impe iure forte divino primatum connexum esse cum Sede Rma. Licet tamen non possit demonstrari inviete ius illud divinum, sola eius probabilitas impedit ne ulla ecclesiastica potestas sedem audeat transferre. Ergo nequeunt absolute excludi indicia probabilia de illo iure divino.

α) Formale enim Dei intentum supponunt S. Leo M. (« divinis coordinationibus » serm. 82⁵; Ml. 54. 425), Gelasius ("ab ipso Christo"), S. Greg. M. ("auctore Deo"), Hadrianus ("iussu divino"). Bellarmin. *de Rom. Pontif.* II, 12 et IV, 4). — β) Iesus enim Apos-

tolos monuerat : « Ante praesides (ἡγεμόνων) et reges stabitis propterea » (Mc. 13⁹, Mt. 10⁴⁷). Nonne inde inducebantur ut cogitarent de regnum Urbe, unde praesides mittebantur? Iusserat : « Praedicate supertecta » (Mt. 10²⁷), clare innuens ut praedicatio ibi fieret, unde manifeste diffunderetur. Roma ergo debebat cogitari, pro experimento optata et forte concipi a Christo commendata aut praecepta. Paulus, quando Caesarem appellat, Romam iampridem exoptabat (Rom. 1^{10s}, 15^{22s}) sciebat alios iam in ea praedicasse. Quid ergo Petrus, Romam accedens, de Christi voluntate cogitavit? — γ) Hypothesi iuris divini favet Clemens Romanus (I, 44²) : « Apostoli nostri *per I. C. D. N. cognoverunt... : perfecta praescientia praediti* constituerunt praedictos deinceps ordinationem dederunt... » Ab illo ergo Petri discipulo, totae transmissae hierarchiae ordo historicus ad Christum refertur : complectitur ergo probabilius designationem sedis primariae. — δ) Distinctio Bened. XIV declarat dubium non resolvi et ergo non excludi : « Cum Petrus suam sedem Romae fixerit... *sive id evenerit ex divino praecepto seu expressa revelatione*, ipsi Petro specialiter a Deo facta, *sive sola voluntate Petri*, licet divinitus inspirata » (*de syn. dioec.* II,

C) Pie cognoscenti vias Providentiae consuetas mirum videbitur. Christus non aliquo saltem modo innuerit Petro Romanum iter eius pro tota Ecclesia momentum, decursu eventuum paulatim plene intelligendus. Sicut enim Paulo in ipsa via Damascena arrhae dantur futurae suae missionis, et pariter cunctis apostolis ante Pentecosten, conveniebat etiam ut missio Romana Petri indiciis saltem postea illuminandis innueretur. Inde clarescit — α) antiquissima constansque traditio, quae distinguit festinatam Petri praesentiam Romae sub imperante Claudio (c. 42), et eius reditum post Iudaeorum exilium (de quo Act. 18² et Sueton. *Cl.* 25) ac post varia itinera; — β) cur Paulus, dum « prohibitus », Romam transeat solum « cum in Hispaniam proficisci coeperit; » ne super alienum θεμέλιον » aedificet (Rom. 15^{20ss}). Postquam autem intentio Christi credentibus patuit, ius divinum inde manifestabatur per se irrevocabile.

D) Traditiones iudaicae circa Romam eiusque ad Messianismum relationem debuerunt Apostolos movere ut Christum de modo agendum cum Urbe et Caesare interrogarent (Mt. 22⁴⁷ et parall.).

α) Regnum enim Rnum reputabatur quartum inter imperia mala¹, a Daniele descripta, post quae Dei et Sanctorum eius regnum inepturum erat universae

1. E Talmud (*Aboda Zara* ch. I. n. 2; ed. Schwab, 1889, XI p. 182) : « Le jour où Salomon s'allia avec Pharaon [en épousant sa fille], l'Ange Michel [alias : Gabriel] de

supra, n. 15 et 21^{2B}). — β) Roma ergo reputabatur obex (cf. 2 Th. 2⁶), ex Israel peccatis ortus, quo universale Messiae Regnum impediabatur¹. — γ) Sponte ergo Iudaei, profitentes Iesu Messianitatem, debebant eum interrogare, quatenus et ipsorum relatio cum Roma (“ civitate illa praevaricationis ” et Babylone : Targum de ps. 111⁸). Etiam ergo historice, probabilior videtur aliqua ipsius declaratio, et ergo irrevocabilitas ex iure divino.

320. Corollarium. — A) Roma ergo primatum *non contulit*, sed divinis conditum attraxit seu *recepit*. Ethnicam eius potestatem, ut praequam Dei inimicam, Coryphaeus Regni Dei aggredi debebat, spiritaliter eam Deo subditurus². — B) *Urbem paraverat* Providentia, ut de per pacem Imperii facilius praedicatio de Christo diffunderetur. Meliores quoque, ad ordinem et universalem legislationem assuetae, meliores erant quibus Deus uteretur ad spirituales omnium vocationem et paternam directionem ad Deum. — C) Convenientia ergo quaedam sed nulla necessitas Romam designabat ut in ea Ecclesiae institutor primatum firmaret, cuius perpetuitate vere fieret *Urbs Aeterna*.

adit du ciel... : un roseau, un banc de sable, un grand bois. Telle est l'origine de la grande ville de Rome. Au jour où Jéroboam érigea les deux veaux d'or, Rémus et Numus survinrent au dit bois et construisirent deux faubourgs (hebr. : citadelles) de Rome. Enfin au jour où Élie fut enlevé (jour malheureux pour Israël), un roi fut proclamé à Rome, comme il est dit (1 Reg. 22⁴⁸) : Il n'y avait pas alors de roi en Idumée (Rome) ».

1. “ Römisches Weltreich ” impedit “ David's Weltreich ”, cuius *κοσμοκράτωρ* Messias secundum Deo subdat. (Cf. WEBER, *Jüdische Theologie*. p. 384 s; cf. 365 ss). Immo Messias stabatur (*Sanhedrin* 98) Romae primum absconditus, inde clarificaturus Deum mundo (p. 359; cf. LAGRANGE, *Messianisme chez les Juifs*, p. 248)

2. Litterae de Petro, Romam accedente sub Nerone, pulchra fixerunt : v. g. *Quo dis*, vel BAUNARD, *Autour de l'histoire*. Sed pulchrior veritas fidei. De qua BOSSUET *éditations*, la Cène, partie I, 72e jour) : « Seigneur, quel lieu choisites-vous pour y établir la chaire de saint Pierre ? Rome... Lorsqu'il fallut consommer l'ouvrage, et mettre Rome à tête de toutes les Églises chrétiennes, Seigneur, vous y envoyâtes le grand pêcheur Pierre, je veux dire l'apôtre s. Pierre, afin de consacrer cette Église par son sang, et d'établir le principal siège des chrétiens où la foi devait être confirmée. Ce fut alors qu'il eut besoin de savoir marcher sur les eaux... Pour accomplir le dessein de Dieu sur Rome, il fallait que s. Pierre y fixât son siège... Seigneur, vous avez tellement disposé les choses, que les successeurs de s. Pierre... ont confirmé leurs frères dans la foi ; et la chaire de s. Pierre a été la chaire d'unité dans laquelle tous les évêques et tous les pasteurs, tous les pasteurs et tous les troupeaux se sont unis.

Que vous rendrons-nous, ô Seigneur, pour toutes les grâces que vous avez faites à votre Église par ce siège ? C'est là que la vraie foi a toujours été confirmée... Si bien que la foi romaine, c.-à-d. la foi que Pierre a prêchée et établie à Rome et qu'il y a scellée de son sang, n'a jamais péri et ne périra jamais. Voilà, Seigneur, le grand secret de cette promesse [Lc. 22³²]... Que reste-t-il, ô Seigneur, sinon que nous vous priions de remplir la chaire de s. Pierre de dignes sujets ? »

THESIS XXVI : DE UNITATE DEFICIENTE SEPARATIS.

Omni ergo coetui christiano, a Romana Sede separato, — I. deest principium unitatis formale : — II. quod aliqua olim innovatione reiectum III. nequit alio suppleri.

321. Ordo demonstrationis. E prima notarum applicatione iam cognoscitur legitimitas Catholicae. Adversantes ergo coetus christiani ipsi facto arcentur. Hos tamen opportune nunc attendemus. Inde constabit — A) eos solis gloriari posse dotibus quas *communes* habent cum Catholica; — B) propriis vero damnari et perire.

« Separatis », ex ipso nomine et re, communis est quasi generis negatio Romani primatus. Plerique eorum coetus exinde praecipue hanc gloriam sibi vindicant se independentes esse et Romano Pontifici non subesse, immo contra eum protestari. Porro formale unitatis principium, a Christo intentum, ostendebatur *Petrus*, ut est collegii apostolico-episcopalis vinculum et Ecclesiae fundamentum.

Ideo logice simul et *ad hominem*, haec unitatis nota primum applicabitur. Porro patebit : — I. unitatis formalis privatio — II. quae non primaeva erat, sed fuit aliquando *nova*; — III. nec potest aliter suppleri. Ideo separatio multiplicat cito sectas et frustra; divisio vero illa pulverulenta lucidius separatos damnat illegitimitatis.

322. Intenduntur tota hac thesi *coetus* separatorum, qua tales, i. e. corpus sociale, in quantum Romano catholicae unitatis centro opponuntur, non singula eorum membra. *Societas* dissidens eiusque visibilis constitutio proprie reicitur : ut separata, mortua est, et de se ergo inepta ad vivificandum. Proinde, si qua ipsius *membra* vitam participant, non *per eam* vivunt nec ratione constitutionis separatae, sed per secretam singulorum communicationem cum anima vitaeque centro (infra th. XXX-XXXIII).

Societates illae antiromanae formaliter amiserunt communionem cum unitatis centro, quod etiam doctrinali specie ab eis impugnatur et systematice reicitur. Nequeunt ergo assimilari oppositionibus, quae intus in Ecclesia aliquando ad tempus dubitabant de persona legitima Papae, non de eius missione iuribusque : hae enim, retenta fide et voluntate submissionis sub primatu, solum dubitabant aut errabant in applicatione materiali.

323. Argumentum generale : Quaelibet separatorum societas, reiecto principio formali unitatis obiective vero, — 1) *innovatione*, sua des

xit unitatem transsaecularem; — 2) nulla arte supposititiam finxit finget unitatem quae sufficiat : teste experientia, nec extensive, nec diu, nec a fortiori religiose perseverant unitates extra Petram entatae.

Unitas ergo deest omni separatorum coetui.

1) *Societas separata quaelibet innovavit* historice et religiose. Saltem enim innovationem suam ad integram Ecclesiam et ad eius centrum immutavit, factice prius, ac dein speculative. Immo rationes excogitavit quibus facta certa prioris historiae ecclesiasticae negantur vel ipsa Ecclesia antiquior damnatur : institutores ergo sectarum plerique transsaecularem Ecclesiae unitatem conscie rumpunt, et suae antierius professae rei contradicunt, propter passionem illogici. (Praeclare id Tertullianus ponebat *adv. Marcionem* et *de praescriptione haeretic.*, mox et ipse avator). Arguunt forte se ideo separatos esse, quia Ecclesia per innovationem aliquam corrumpebatur. Respuunt ergo *fructus* perpetuo enticae sed crescentis vitis novos; ipsi vero *arborem novam* institunt, quam « Pater non plantavit ». Perpetuum perpetuae Ecclesiae fundamentum Christus elegit; aliud sibi eligunt extra Petram. Appellunt forte ad Spiritum; sed sine magisterio vivo mortuas litteras audiunt. Deest Spiritus, per solam Ecclesiam vivificans; sequuntur item subiectivum spiritum, naturalistae et mox athei (supra 35¹⁻³).

A) *Praephotianae* innovabant. Prius recipiebant auctoritatem oecumenicam (i. e. Nicaenam, Nestoriani; Ephesinam quoque, Monophysitae); dein in sua singularitate manent : ramus, manifeste fractus, solatim arescit.

B) *Organicus separatorum in Oriente* complexus innovavit. Nam, Photium et Mich. Caerularium, referebat suas causas ad auctoritatem universalis Ecclesiae supremam, i. e. ad concilia oecumenica et sancientem ea Rmum Pontificem. Se ergo gerebat, ut pars ad totum, ramus ad arborem, ut membrum ad integrum corpus. — Posterius pro adest separationis status : pars, olim subordinata et non capitata, fit individuum distinctum et quasi absolutum. Primo aspectu, mereres filiam denique nativitate separatam a matre. At talem *novae Ecclesiae* nativitatem ipsi latentur impossibilem. Foetui novo desunt organa quae sunt ad matris vitam essentialia, v. g. concilia oecumenica et Rmi Pontificis primatus. — *Nationalis* eorum patriarchalismus vel synodalismus sunt aliquid in Ecclesia per multa saecula inauditum, essentialiter novum, immo iam reiectum a Paulo (Rom. 1¹⁴, 10¹²; Gal. 3²⁸) ab ipso Christo (Mt. 28¹⁹; supra 249⁴). — Manet ergo ramus, specie

forte *externa* aliquandiu sibi ipsi fere totaliter constans, sed iam non vivus quia fractus, et ergo realitate *intima* totaliter a priore condicione alienatus : sicut corporis membrum, antea coniunctum nunc autem amputatum, arte quadam conservari potest, etsi iam est vitae iner et incapax. Si qui tamen theandrici effectus vitales ulterius appareant procedunt non e separata aut nova autonomaque vita, sed ex anteriore. Quidquid ergo vitalitatis societates ab Ecclesia separatae retineant id non a seipsis habent aut exercent. Superfluit vero catholica vita antea abundantius infusa, quae nondum defluxit; vel iterum nunc affluit, non e canalibus organismi separati, sed per secretam coniunctionem quam legitima Ecclesia retinet cum baptizatis invincibiliter errantibus recta intentione (cf. th. XXXI et IX). Sic pro ramo vel graeco-slavo vel anglicano (*Branch Theory* : supra 227^{su}) : superest figura eorum, sed fracti sunt et separati. Porro « palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite » (Io. 15⁴).

C) Innovatio in primis *protestantium* organicis coetibus patet : *novatores* evidenter erant Luther et Calvinus, et logice post eos omnes sectae, dum et ipsae secundum magistrorum principia innovare intendunt : perpetuis variationibus et contradictionibus involvuntur, quibus ultima unitatis antiquae vestigia individualismo magis semper destruantur.

D) Innovabant recentius *Iansenistae*, *Vet.-Catholici*, *Mariavitarum* (supra, 206). Iansenistae, licet anno iam 1723 separati, Romam mittebant suas electiones et appellationes usque ad finem saec. XIX, laps recentius in modernismum fere universaliter incredulum.

324. — 2. Nulla unitas supposititia supplebit. — A Proponebatur vel Scriptura sola (v. g. Lutherani), vel principum auctoritas Anglicani (« Eccl. evangelica » in Germania), vel ipse popularis fidelium coetus (Calvinistae et « Low Church »), vel episcopi singuli (Orientales praephotiani), vel coetus episcoporum (Orientales photiani). Atqui omnia illi pseudo-principia a Christo non proponuntur immo, saltem quaedam excluduntur formaliter; a priori inspecta, non sufficiunt ad obtinendam vel conservandam unitatem; neque hanc *historice* producebant : quae cumque ad ea appellabant, simul et ab antiqua Ecclesia damnabantur et in suis congregationibus separatis mox ruebant ad divisiones plurimas (« frusta de frusto » Aug.).

B) Coetus illi separati figuram aliquandiu retinuerunt unitatis *pannationalismi potestatem civilem*. — Vita tamen religiosa in ramo fracta

guebat cito, mox peritura sicut cadaveris unitas : dissolutio ad tem-
as forte retardatur, sed logice et necessario sequitur¹.

Temporanea per accidens unitas ruit cum ordine politico vel adiunctis
ternis : imperii Byzantini, vel Ecclesiae Constantinopolis, iubente
altano, metropolitani, iam ad alia regna addicti, separabantur a synodo
hanariana (1820-1920). Pariter post annos 1917-1918 in Russia. Item
um-hegemonia Borussiae vel Angliae collaberetur germanicus evan-
elismus vel anglicanismus.

C) Plerumque ipsi separationum auctores — α) unitatem nec *secum*
sis retinent. Anterius professi suam de primatu Rno fidem, confutan-
r propriis verbis ubi propria in novitate pertinacia oboedientiam
nuit. Inde necessario rebellio eorum *contradicit* ipsam, quam reti-
ent, fidei christianae partem : sic ruina regressive totalis praeparatur :
nitate catholica prius reiecta, mox ad plurimos errores contra fidem
ristianam veniunt et demum in atheismum ruunt (*La Théologie du*
évêlé, n. 58 s, 89 s). — β) A fortiori, *mutuo* sibi contradicunt
f. Pii XI Encycl. *Mortalium animos*, 6. 1. 1928). Anglicani (High
church) Lutheranos vel Calvinistas reprobant, qui solam Scripturam
cipiunt, non autem Ecclesiae magisterium : at hoc ipsi reiciunt post
ima saecula et concilia. Orientales « orthodoxi » damnant Arianos
monophysitas et Nestorianos, propter eorum particularismum
ui auctoritati Ecclesiae oecumenicae restitit : at ipsi reiciunt omnem
tholicitatem post septem prima concilia. Protestantes volunt ad
lam Scripturae litteram appellare, ut pura renovetur vita Ecclesiae :
porro historicam primitivae Ecclesiae vitam et activitatem denegant.
Hanc varietatem conferant separati cum Ecclesiae catholicae cons-
ntia inter varias imperiorum clades ruinasque crescente.

325. Scholia. — A) *Coetus* ergo illi organici, ab unitate avulsi, sunt
schismatici. Porro peccatum schismatis, quam sit grave, ipsi norunt
docent (supra, 227, 233. Cf. *Catech. Eccl. Orthodox. Orient.* Paris, 1851,
122; item Philaretus, Macarius. Pariter Luther supra 61, nota, et
alvinus damnant scelus laedentium Ecclesiae unitatem).

B) *Nemo* exinde *potest conscie et deliberate perseverare in illis*
organismis. Singuli ergo, qui ad suam appellant experientiam et ad
uctus spirituales, quos sinceri gustabant, moneantur se non per
hisma accepisse gratiam, sed per reconditum catholicae unitatis
fluxum (th. XXXI). Ad legitimam ergo Matrem redeant.

.. Supra, th. XVII. Inde Benson. *Le Christ dans l'Église* : saepe, ait, in Anglia quot
i eiusdem patriae, tot religiones diversae; Romae, multae patriae, religio una.

Coetus acatholici, pro suo separationis principio ab unitate, proportionally privantur ceteris notis.

326. PRAENOTANDA : — A) *A priori*, sectae ex unitatis defectu illegitimae nequeunt ceteras notas possidere gradu vel transcendente vel positive notificante.

B) Theologicas praevisiones confirmat *experientia*. Historicae enim rationes separationis toti mox organismo nocent, et omnem vitalitatem corrodunt ac destruunt. Si quid vitale superest in illis separatis organismis, non propter divisionis formalia principia conservatur, sed e illogismo in eorum usu, quia quaedam ex Ecclesia catholica retinentur auxilia gratiae communia. — Inde non negantur omnes cuiuslibet sanctitatis fructus (cf. 238 ss, et 275 s); sed insufficientes declarantur, et per accidens ac non e propriis producti.

327. PARS I. Protestantes privantur ceteris notis.

I. De Sanctitate. — 1) COMMUNIBUS ex Ecclesia catholica conservatis Christi donis supernaturalibus, auxilium habent efficax et supernaturale, quo donantur aliqua supra ethnicos transcendentia relativa vel speculativa vel etiam practica. Scriptura enim, Baptismus, Christi exempla et verba supersunt; item usus praxesque e diuturna vita catholicae traditione : incolis saepe fraudulentè velabatur mutatio religionis (v. g. in Suecia). Sic ipsius confessionis privatae usus retinebatur apud Lutheranos « pro rudioribus »¹, immo et praecipiebatur legi civili.

2) PROPRIA autem *principia* sanctitati non favent; immo ipsi ei *conceptui* nocent. — α) Liberum enim examen et independentia cultus

1. Lutheri *Catechismus minor* (16 mai 1529; ab eodem correctus 1531 et 1542). « De confessione, simpliciores erudiendi :... unum est peccata confiteri, alterum est absolutionem sive remissionem a confessario accipere, tamquam ab ipso Deo... Brevis forma confessionis pro rudioribus :... Confiteor coram te (Beichtiger) me quidem... Post dictam vitae conditionem, singula enumerantur peccata » (Müller-Kolde, pp. 363 s). *Prudentioribus* « libera est, libere permissa » (*Catech. maior*, pp. 773, 775). Lex ecclesiastica, civiliter sancita, iubebat Lutheranos confiteri et pretium ministro dari (Beichtpfennig). Cf. CASPAR Realencykl. prot. Theol. (t. II³; 1897; pp. 537 ss), art *Beichte* : « Keiner wurde zur Kommunion zugelassen, der nicht zuvor gebeichtet hatte... Der Beichtiger fragte ihn selbst nach besonderen Sünden. » Obligatio civilis abrogabatur in Borussia a Frederico electore (1698, rege primo 1701-1713), dein solum, et paulatim, in Suecia, Dania et Neerlandia.

ligiosi absoluta vere dissentiunt ab exemplo Christi : qui “ factus est oediens usque ad mortem ”, imitandus : “ Exemplum enim dedi vobis. Ne enim sentite in vobis quod et in Christo I... ” — β) *Eversa* vita religiosa, tendentia ex professo ad perfectionem ignoratur. Irridentur vota. Virtutes oboedientiae et voluntariae paupertatis castitatisque systematice impugnantur.

γ) EFFECTUS quoque *historici* continuo adversantur sanctitati.

A) *Lutherani* fatentur, horrenda statim vitiorum flumina immersisse Germaniam post reformationem¹.

B) Inter *Calvinistas* et *Puritanos*, diu probitas naturalis et religiosa disciplina accuratius observabatur : sed plerumque propter non ruptam anteriorem Catholicae traditionis praxim ; saepius quoque, vi civilis legis (Genevae) et ex perita honoris humani prudentia. — Nunquam adus supra communem. Rarius caritas et humilitas erga peccatores coniunguntur cum ipsa status coniugalis castitate inferiore.

C) *Angliae* Henricus VIII, Elisabeth... ac mox novus eorum clerus in meliora afferunt.

Recentius in *Anglia* et in *Americae* Stat. Foed., *meliores* innovabant *ae religiosae* formam. At manifesto, non e principiis suae separationis ; sed ex indirecto saltem influxu melius cogniti catholicismi : cuius vitam communius illi venerantur, saepe eam demum professuri. Invisibili Catholicae propter bonam fidem participatione, sinceri *quam sanctificationis gratiam* recipiunt. Immo talibus aliquando a odonis exornantur, ut in Catholica ad magnam sanctitatem apti proderent ; sed quamdiu in sua separatione etiam inculpabiliter obstinant, diocriter solum proficiunt, malis forte catholicis superiores, valde tamen adhuc distantes a culmine quo eos gratia promoveret incorporatio legitimae Ecclesiae publice. Deest enim, quasi universaliter, existentia *paupertatis*, multo magis voluntaria praxis eius et “spiritus”, melior sane inter immensos Anglicanae Ecclesiae redditus. Ex hac pro beatitudine, incipit perfectior imitatio Christi (cf. *de duobus villis*). Magnum inde conversionibus obstaculum, sed et meritum ; ne explicatur celerior saepius sanctitas inter conversos : homines enim, tertio humilitatis gradu semel imbuti ad conversionem, dein cito egrediuntur.

δ) CHARISMATA ET MIRACULA ita constanter desunt inter protestantes,

Testimonia congessit IANSEN *Die Geschichte des deutschen Volkes seit dem Ausg. des M. A.* ; I-VI : 1876-1888 ; VII-VIII ed. Pastor 1893 s.

ut ne cogitari quidem posse videantur¹. Iam enim pro voluntaria paupertate, cupiditas omnium et maxime principum. Pro caritate catholica spoliatio piarum foundationum. Pro castitate, immoralitas omnimoda. Vide quid ipse Luther de suis senserit, quid oculati testes (v. g. Canisius et Hieron. Nadal). Inde intellegitur vox, e Frederico Rege Bor. relata « Tria sunt quae Reformationis initia foverunt : concupiscentia divitiarum in Germania, concupiscentia oculorum in Gallia, concupiscentia carnis in Anglia »; aut potius tres simul ubique.

Ipsa fides Christiana, inter Germaniae Lutheranos, finiente saec. XI in facultatibus theologicis et apud iuniores pastores plerumque perierat (supra 55^{3B}). Immo praevaluit systematica *superbiae cultura*. Pharisaeica hypocrisis mentem multorum corruptit; ipsius iustitiae et moralitatis norma a quibusdam concipitur pendere e solo nationali Statu commodo. « Equidem protestantium error primus hac via gradum incrementi sequitur modernistarum error; proxime atheismus ingreditur » (Pius *Pascendi*; D. 2109). Atheismus ille ad novum « Romae et Augusti cultum ducit, i. e. solius vis despoticae².

1. Asserta aliquando phaenomena in popularibus sectis, v. g. ps.-glossolaliae « Revival in Wales », 1905 ss, alios duxerunt ad nervorum nosocomia, alios ad criminalia tribunalia.

2. Sic Nietzsche iure asserit *legitimas* a se liberi examinis et Lutheranae rebellis conclusiones proponi, sive adversus humilitatem et sanctitatem « aussi nuisible à l'honneur que la vie sur terre sèche aux animaux aquatiques » (*La généalogie de la morale*, ed. Merz, 1900, p. 135 ss); sive adversus trium votorum virtutes (*Zarathoustra: des prédicateurs la mort*), demum adversus Christi iudaicam mentem : « L'esprit chameau, c'est l'esprit chrétien qui dit : s'humilier pour faire souffrir son orgueil... Contre lui, grand drame combat l'esprit lion qui dit : Je veux..., qui oppose une divine négation, même au devoir, qui, ne consultant plus pour vivre que lui seul, veut gagner son propre monde » (ib. 3 *métamorph.*; cf. *l'Antéchrist*). Cunctae ergo concupiscentiae glorificantur : « Je ne vous conseille pas le travail, mais la lutte. Je ne vous conseille pas la paix, mais la victoire. C'est la bonne guerre qui sanctifie toute cause... Vous ne devez avoir d'ennemis que pour les haïr » : (ib. *De la guerre et des guerriers*). Ethica enim non curatur nisi a sanctis et debilibus; at nobiles vim et saevitiam pro sola earum pulchritudine colunt, et dominantur per artificiose coniunctas vim et Machiavelicam fraudem : in his supremum Bonum « suprahumanum », pro privatis et pro statu (v. g. *Généalogie de la morale*, p. 139). Illa enim inter supremos Lutheranos non paucorum *praxim* inspirant, immo et doctrinam theologorum religiosam. De Prof. BAUMGARTEN (*Politik und Moral* 1918) et de Dre E. FRANZ (il.) protestantes theologiae professores Groning. dolebant (*Christliche Welt* 1918 n. 18/19). Iuste quoque indignabatur, e multis suis collegis excerpta afferens, protest. pastor Dr KARL AMER (*Hammer oder Kreuz*, Jena, Diederichs, 1918). E superbia, omnis luxuria, Lutherani meliores damnabant sane illos excessus. Tam multi tamen ex illo officio Status Evangelismo infecti sunt, praesertim inter litteratos, ut prof. von Ruville convulsus *humilitatem* catholicam proposuerit signum legitimae Ecclesiae sufficiens inter homines lutheranos (*Marque du véritable anneau*, 1913).

5) CONCLUSIO : fructus, e quibus sanctitas iudicanda, excellunt sane prae non christianis ex efficacia baptismi, e formali cognitione Christi et pleniore influxu Catholicae ad homines bonae fidei. Nascuntur ergo non e propriis, sed e Catholica transcendente, rariores tamen, medioeres, nunquam perfecte maturi.

328. — II. **Catholicitas** protestantibus sectis deest, singulis earum *distributive*, et *collective*, cum e logico suo *principio* individualismi, tum ex *effectu* visibili crescentis continuo divisionis et destructionis. Pro multis, tota religio ad extollendam *nationalismi* superbiam tendit; multi quoque non aliud principium religionis activum conservant quam *negativum*, i. e. debellare Romam.

A) *Diffusio initialis* praecipue crevit per principum avaritiam corruptionemque. Qui hinc retinebant sibi ecclesiastica bona et pias pauperum foundationes (v. g. Alb. v. Brandenburg), inde vero armis imponebant suam doctrinam (« Cuius regio, eius religio »); et catholicos excludebant vi atque fraude (Elisabeth in Anglia; violentiae Lutheranorum et Calvinii asseclarumque in Helvetia et Gallia et Neerlandia; item apud Scandinavos).

B) *Per duo fere saecula* abstinuerunt a *missionibus* inter paganos. Dein vix Christi Regnum diffundebant, at potius nationale commercium. *Lutherani* e Germania recentissime solum ad missiones intendebant v. g. Hierosolymis, at intenta clare politica obstabant ne ad fidem christianam per eos multi converterentur. *Calvinistae* e Neerlandia, licet classibus suis diu praepotentes, nullibi christianam fidem vere invexerunt (ne in Indias quidem suas); at in Iaponia per sesquisaeculum conspirabant cum persecutoribus ethnicis. Communis illa de indigenis incuria, ac dein sterilitas, eo clarius eos damnat quo attentius observantur perpetui Catholicorum labores fructusque constantes (ac Martyres) in America meridionali integra, in Canada, et in cunctis Asiae Africaeque plagis.

C) *Saec. XIX*, *Angli* ac dein *Norvegi* et *Americani* e Foed. Stat. magis adlaborabant missionibus, ditissimis adiuti opibus. — α) Severe tamen ab ipsis protestantibus iudicabantur¹ (c. 1890). — β) Post 1897

1. Sic Valbert (= CHERBULIEZ : *R2M.*, 1er Déc. 1836, p. 690) : « Nombre de missionnaires anglais, pour stimuler la générosité de leurs riches patrons..., se transforment en de véritables commis-voyageurs..., faisant tour à tour l'article pour le Christ et pour les manufacturiers d'Angleterre : représentent aux sauvages que, pour être un bon chrétien.. les seules cotonnades tout à fait orthodoxes sont celles qui se fabriquent à Manchester. » CHEVRILLON (*Dans l'Inde*; *ib.* 15 Mars 1891, p. 307 s) : de « sororibus », quas Wesleyani ad infidelium conversionem instruxerunt : « Elle me décrit sa vie à Jeypore... : villa confor-

(*Anglican Conference* : Resolution 24ss), magni conatus multiplicabantur ad opus missionum purificandum. Inde apud recentiores zelus augebatur, praecipue *per imitationem catholicae praxis* : in missionariis formandis, saepe proponitur explicite S. Franc. Xaverii exemplum. In missionum seminario S. Augustini Cantuar. numerus constantiter crevit profitentium caelibatum. Saepe applicant nostras methodos licet non ad mentem, saltem extrinsecus. — γ) E meliore tamen conatu iure sollemnior *Lambeth Conference of [250] Bishops of the Anglican Communion* (6 Jul.-5 Aug. 1908; Report IV, p. 110) poterat « De benedictionem agnoscere supra missionum opus per ultimos 10 annos ». Simul tamen observetur, quomodo plerique ad illas missiones progressus ab iis procedant qui in ritualismo ita ad unitatem catholicam proni sint ut publice accusentur quod sint « Romani » v. g. G. L. King prius Bishop in Madagascar 1899-1919; dein secretarius S. P. G. [Society for the Propagation of the Gospel in Foreign Parts]. Utinam zelum eorum, puriorem nunc factum, Deus praemiet pleno de Catholicitate lumine et docibilitate perfecta ad gregem unum unumquodque pastorem!

D) Ipsa eorum cura, constanter vana, ad obtinendam unionem cum

table, munie de tous les raffinements anglais. Promenades à cheval, suivie de son groom et de ses chiens, parties de tennis avec les résidents européens. Voilà la sœur de charité anglaise [anglicane]. Elle arpente le pont d'un pas de grenadier avec les officiers. On calcule qu'une conversion revient à 25.000 fr. et 4 sous : 1000 L. 2d * (*ib.* 1^r Mars. p. 107). Inde vividae impugnationes v. g. anglicani canonici Isaac Taylor (« Le crime de se procurer de l'argent sous de faux prétextes ») : cf. *Précis Histor.* Janv. 1891; WISEMAN : *Démonstr. évang.* XV, p. 126 ss; ESQUIROS : *L'Angleterre et la vie angl. les missionnaires* : R2 M 15 Juin 1866.

1. Adiuvantur magnis ex Angliā et America sumptibus, praesertim in Sinarum portibus : « It was necessary to follow the example of the early Jesuits : historical and scientific information as a foundation on which Christianity was to form the superstructure » (Robert K. Douglas, *Christianity in China* : Congress of foreign Missions. Liverpool, 6 Oct. 1904). — α) Licet fructus fuerit ad diffundendos Europae mores politico-socialesque magis quam positivam Christi fidem, inde tamen quaedam praeiudicia antichristiana latius cessabant. Sinensium tamen bella civilia et recens communismus (1925-1928) pro maxima parte scholis protestantium plerumque impiis et incredulis tribuenda sunt (v. g. per *Young Men's Christian Association* et *S. John's University in Shang-hai*). — β) Abusive « adhaerentes » reputantur, quicumque Scripturam acceperunt a missionario Anglicano aut aliud munus. Inde magna fuit controversia, postquam Major-General Alex. B. Tullock edidit suas de India observationes (19 Mai 1905), v. g. de Anglicano per 15 annos missionario : « I do not believe I have made one sincere convert, but I have operated successfully for some time on over 1000 natives » ; vel de distributis Bibliis inter indigenas equites : « There was soon a great rush for the books... : men wanted the books not to read, but to light their camp fires early in the morning, paper being so handy for such purpose when on the march » (cf. *Weekly Times*, 14 Oct. 1904 et 26 Mai 1905).

versis Orientis coetibus separatis (*L'Anglicanisme et l'Orthodoxie réco-slave*) auxit inter Anglicanos sensum de necessaria Catholicitate de huius apud seipso defectu¹ (supra 227⁵).

Immo in recentiore *Conference of Lambeth* (5 Iul.-7 Aug. 1920), non solum appellabant ad omnium unitatem (to the unity of a Universal Church), sed confitebantur etiam sibi curandum esse ut fierent *minus Anglicani, magis Catholici* (less Anglican, and more Catholic). Attamen unionem potius quam unitatem hucusque incipere videntur: *nationales* Ecclesias promovent ubique, quas demum concedunt non sanguini anglo-saxonico subdendas, sed confederatione iungendas. (The Anglican Communion of to-day is a federation of Churches, some *national*, some *regional*, but no longer predominantly Anglo-Saxon in race. *Report* 8 p. 137). Nondum ergo *supranationalem* unam et vere catholicam in perfecta unitate Ecclesiam conperunt; ad eam tamen diriguntur per incipientem inter eos devotionem ad SS. Iesu²: *Ut sint unum!* Colloquia quae Lausannae (Aug. 1927) protrahebantur, visionem illam clarius illustrabant, et mox postea impiae conciones anglicani (shop Barnes (Oct. 1927), et suffragia publica contra novum *Prayer-Book* (dec. 1927).

329. — III. Apostolicitas. — 1) *In genere* deest protestantibus ratione *principii*, quo tota traditio et auctoritas Ecclesiae reiciebantur, ut Christus directe audiretur solus: omnes separati sunt a collegio apostolico. — *Lutheranos* plerosque et *Calvinistas* ipsi Anglicani excludunt propter defectum apostolicitatis. Evidenter nulla inter eos datur ordinum successio nec demonstratio missionis.

1. Inde in eodem sollemniori *Conference of Lambeth* (1908), ipsi 250 Bishops ne secundam conclusionem promulgabant: « 2) They notice the tendency of *many, who are not of the Roman Catholic Communion...*, to look with sympathetic hope towards that great Communion as embodying ideals which they find to be largely lacking in much of the SECTIONAL Christianity of to-day » (ib. p. 176). Hinc ergo *Catholica*, inde *Sectional* Christianity: apte vox ab eis electa est. Nonne aliquando sufficiet, ut intelgant undenam deficiens sibi catholicitas sit quaerenda? Nonne in Ecclesia “embodying ideals”, i. e. incorporata Christo? Non solum ergo excludantur « projects of union... which deliberately leave out the Churches of the Latin communion »; sed etiam considerentur positive condiciones quas nunc, alunt, « it is useless to consider... conditions which it would be impossible for us to accept » (ib). Si enim voluntas Dei et Christi acceptum agnoscat, « non erit impossibile apud Deum omne verbum ».

2. Cf. *Études*, 20 Oct. 1920. Cum Anglicanis colloquens, cura ut legant atque relegant bonis XIII litteras *Amantissimae voluntatis* (14 Apr. 1895) cum eius oratione:

« O beata Virgo Maria, Mater Dei, Regina nostra et Mater dulcissima, benigne oculos convertes ad Angliam, quae *Dos* tua vocatur, converte ad nos qui magna in te fiducia confidimus. Per te datus est Christus Salvator mundi, in quo spes nostra consisteret; ab eo autem tu data es nobis, per quam spes eadem augetur. Eia igitur, ora pro nobis, o tibi apud crucem Christi excepisti filios, o perdolens Mater: intercede pro fratribus assidentibus, ut nobiscum in unico vero Ovili adiungantur summo Pastori, Vicario in terra Filii tui. Pro nobis omnibus deprecare, o Mater Piissima, ut per fidem bonis operibus fundam, mereamur tecum omnes contemplari Deum in caelesti patria et collaudare per saecula. Amen. »

2) *ANGLICANOS ordines in specie* Leo XIII sollemnius iudicavit *litteris Apostolicae curae* (13 Sept. 1896; D. 1963 ss).

A) *Auctoritative* declarantur : — α) Leonis XIII intentum « ut omnis in posterum vel species quidem dubitandi esset remota » : — β) valor doctrinalis decreti a Clemente XI lati, occasione I. Cl. Gordon (17 Apr. 1704) : « Ex integro et absolute ordinetur », non propter defectum traditionis instrumentorum ; « verum ex vi formae, quo quidem vitio ordinationes illae [anglicanae] aequae afficiuntur omnes — γ) proinde « controversiam... Apostolicae Sedis iudicio definitam multo antefuisse », non ergo libere disputabilem catholico.

B) *Historice* argumenta sumuntur e defectibus libri « Ordinal » sub Eduardo praescripti (1549 et 1552), ac denuo ab Elisabeth (Febr. 1559). In quo forma et intentio ut presbyter ordinetur ad sacrificium Deo offerendum *excluduntur*. Sic innotaverant, post legatum card. Reginald Pool, Julius III (8 Mart. 1554) et Paulus IV (*Praeclara carissimi* ; 20 Iun. [et 30 Oct.] 1555) : « Non servata Ecclesiae forma consueta... Non servata Ecclesiae forma et intentione » (Textum authenticum illius Ordinal edidit anglice et latine, *Revue Anglo-Romaine*, I, pp. 177-195 : 225-226, secundum Denny et Lacey *de Hierarchia anglicana* 1895). — α) FORMA Eduardi *Accipe Spiritum S.* « minime significat definite ordinem sacerdotii vel eius gratiam et potestatem... consecrandi et offerendi verum corpus et sanguinem Domini ». Anglicani, hunc defectum recentius experti, formam verbis compleverunt (1662) : *officium et opus presbyteri*. « Eadem vero adiectio... serius est inducta, elapso idem saeculo post receptum Ordinale eduardinum : cum propterea, Hierarchia extinctae potestas ordinandi iam nulla esset ». — β) INTENTIO, etiamsi forma fuisset valida, obstaret ordinum validitati, quia « consulto detractum est, quicquid in ritu catholico dignitatem et officia sacerdotii perspicue designat », et quidem ne id intenderetur quod Ecclesia catholica intendit, nempe consecratio sacerdotis *verum sacrificium* offerentis. « Quaevis notio repudiata est consecrationis et sacrificii ». Solum de doctrina et communione « Ordinal » agit, « sicut regnum [Anglicanum] eadem suscepit », i. e. secundum doctrinam in XXXIX articulis expositam « Missarum sacrificia... blasphemia figmenta sunt, et perniciosae imposturae ».

C) *Canonica* sententia edicitur, circa « idem caput disciplinae, iure iam definitum, a quibusdam revocatum in controversiam » : nempe : « Omnibus Pontificum Decessorum in hac ipsa causa decretis usquequaque assentientes, eaque plenissime confirmantes ac veluti renovantes auctoritate Nostra, motu proprio, certa scientia pronunciamus et declaramus, ordinationes, ritu anglicano actas, irritas proferuisse et esse, omninoque nullas. »

D) *Exhortatio* demum paterna omnes vocat, eos maxime qui, legitimi sacerdotes et sacrificii sanctitatem profluentes, neutro possunt uti et frui in separata Anglicanae Ecclesiae.

CONFIRMATUR. Nam pseudo-forma, ab *Ordinali* Eduardi VI praescripta, ritu externo et iuridico excluderebat systematice per integrum saeculum (1559-1662) omnem INTENTIONEM conferendi sacerdotium. Huic exclusioni interna ministri intentio, de se reputanda conformis non medebatur, at de facto consonabat certo. Nam Will. BARLOW

(episcopus multo probabilius, non solum electus, 1536, sed valide consecratus ante 1539, † 1568) ita doctrinam de missae sacrificio et de sacerdotio negabat et impugnabat publice ut certo formae de se insufficienti aut saltem indifferenti non superaddiderit ex interna intentione efficacitatem : nec volebat nec pro sua mente poterat instituere vel sacrificatores (i. e. presbyteros) vel sacrificatorum consecratores (i. e. episcopos), sed solum praedicantes et praedicatorum examinatores. Ideo clare, *ex defectu intentionis*, non ungebat valide Matthaeum PARKER (17 déc. 1559, † 1575), ex quo integra videtur traditio ps.-Ordinum in officiali *England Church* processisse. Propterea recentius nonnulli secretas sibi procurabant ordinationes (supra, 227^{5b}).

Conclusio : Carent ergo Anglicani, non solum Apostolicitate formali, sed et materiali; administratores sunt, non episcopi, nec presbyteri¹. Huic catholicae conclusioni diu consentiebant “Orthodoxi” Orientales fere universaliter, saltem in actibus publici iuris (supra, 211³); pariter, usque ad recentiora tempora, Iansenistarum hierarchia. Melioris tamen sunt condicionis, quam antiepiscopales : intellectum enim et fidem retinuerunt de episcopatus necessitate et dignitate. Apostolicitas *de facto* deficit, non iam intentionaliter vel deliberate; facilius ergo malum corrigetur, quo magis cognoscetur nocivum. Ne mirentur Angli Ecclesiam, post iudicium de factis, requirere condiciones illas necessarias, de quibus modo (328° nota). Saepe tamen contemptus ignorantiam circa catholicos diu sinceram gignit. (Sic fatetur conversus Bishop KINSMAN : *Salve, Mater!* 1920).

3) De SCANDINAVIS ipsi Anglicani dubitabant, et quidem iure². Anno tamen 1920, instaurabant communionem (*Conference* pp. 152s), parti-

1. Documenta habes, sive in *Revue Anglo-Romaine* (déc. 1895-1896; Gasparri, Boudinon, Portal-Dalbus, Gladstone, Puller, card. Vaughan, Halifax); sive in *Questions Actuelles* (card. Vaughan, Gladstone, Answer of the Archb. of England, discussions..., t. 26, 31, 34-36, 38-41); sive in *Études* (t. 69, 72). De historia, TRÉSAL, *Les Origines du schisme anglican*, 1908; BRANDI, *Roma e Cantorbery. Bibliographiam dat Catholic Encyclopedia*, art. *Anglican Orders* I. 491-498; cf. indices collectionum *R. Anglo-Romaine* et *R. Cathol. des Égl.* De iudicio “Orthodoxorum” cf. *R. Hist. Eccl.* 1902, p. 480; MALTZEW, *Oktoikh* 1904, p. XVIII (« Die Successio apostolica, mithin ein gültiges Priester-tum, fehlt »); D’HERBIGNY, *L’Anglicanisme et l’orthodoxie gréco-slave*.

2. *Conference...* 1908 (p. 181 s) : « As regards the transmission of the presbyterate, the use in the ordination of presbyters of the term *Prediko-ämbetet* (ministerium) which appears to have been introduced into the form in 1686, is open to very grave objection; but the term *Prest-ämbetet* (priestly office), which was used in *previous ordinats*, has been *restored* since the year 1894. » At inter 1686 et 1894, quomodo fuisset traditio ordinum? Participatio lutherani ps.-episcopi Scandinavi ad consecrandum Anglicanum multos in Anglia offendeat (nov. 1927).

cipes consecrationis ps.-episcopalis in Svedia (19 sept. 1920). Eadem ratione, ipsis Anglicanis ordinatio deest, sicut ps.-episcopis Upsal. Calmar. etc.

4) CONCLUSIO : — A) Omnes protestantium sectae (« *NATIONAL Church in close alliance with the State* » Lambeth, 1908, p. 179), ex eo quod eas *ab unitate Catholica* principes civiles violenta persecutione avulserunt, omnimodam cito apostolicitatem amiserunt. — B) Nec novam acquirent, nisi unitate restaurata liberentur : reddentes sane Statui et Caesari ea quae sunt eorum, Deo quoque propria reddant *ad sui Regni vitam universos evocanti in Ecclesiam Catholicam*. “Melius est oboedire Deo quam hominibus”, aiunt Apostoli.

330. PARS. II “Orthodoxi” orientales privantur ceteris notis.

1) Apostolicitatem — A) materialem retinuerunt, valida transmissa ordinatione per hierarchiam constantem. — B) Formalem amiserunt rupta coniunctione cum Petro, quem *orthodoxi* anteriores in successoribus romanis appellabant contra haereses (th. XXIV; 285 s, 293 s, 303, 309 s). Apostolicum ergo *collegium* (synodum) non habent, nec habebunt, nisi per Petrum unionemque cum successore¹. Sine eo, Ecclesia nequit concipi *apostolice synodalis* (*sobornaia*; de voce hac, recitata pro catholica, supra 247³). — α) Elementa seu fragmenta apostolica supersunt; sed membra organismi, ut separata, nequeunt per se vivificare. Per accidens tamen, i. e. per conservatos ex integritate pristina canales vitae, potestates quaedam apostolicae partialiter traduntur. — β) Ex illa proxima materiae dispositione, vitalis cum corpore coniunctio facilior fit, seu *Unio*. Conditio ergo multo melior stat quam inter protestantes quoslibet².

1. Ita sentiunt suam exinde illegitimitatem, ut theologi apud eos aliquando remedium proponant : « Le patriarcat russe semble avoir remplacé celui de Rome » (MACAIRE, *Introd.* § 167, p. 650). Logice sic obieiebant *Byzantinis* : primatus enim, si Constantino-
polim venisset (ad secundam Romam) διὰ τὸ βασιλεύειν (supra 292^{ult} nota), certo migrare debebat post 1453. Ideo Russi sibi imperatorem et patriarcham vindicabant ex illo tempore. At, postquam imperium in Russia periit, quarta post Moscoviam Roma requiritur. Regna Helladis, Serbiae, Rumaniae, Bulgariae hanc sibi vindicant, mutuo adversantes : διὰ τὸ βασιλεύειν.

2. Inde historice, per Ruthenorum unionem in synodo Brest-Litowsk (1595; supra 204ⁿ), successit “*Experiment in CORPORATE Reunion*” (Sidney F. Smith S. I. in *Month*, Oct., Dec. 1905). Ex illo “experimento” clare patet quam infauste politicae partes immisceantur quae, prae animarum salute et prae Ecclesiae (i. e. Christi) gloria, terrenam spem praeeligunt. Ideo omnes, qui de unione sint solliciti, solum spiritualem finem intendant. Sciant tamen se eo magis adversa experturos a politicis, non solum separatis sed et

2) **Catholicitas** *deest* separatim "Orthodoxis". — A) Ex ipso *principio* nationalismi. "*Phyletismus*" ille iure damnabatur a Synodo Constantinop. contra Bulgaros (1872; supra 233²); at practice dominatur inter separatos Orientales (204). Historice ipsa schismatis origo inde processit praecipue. Byzantini imperii hierarchia ideo innovavit rebellioem contra Romanam Sedem, totumque Occidentem excommunicavit. Inde hellenismus monopolium sibi episcopatus per saecula toto Oriente retinebat, etiam contra Slavos et Arabes. Immo ipsa *phyletismi* damnatio contra Bulgaros ex *hellenico* phyletismo definiebatur : sic saltem accusavit Russiae s. synodus, non iniuste.

B) *De facto*, si statice considerentur, numero sunt pauciores. Insuer, sectarum novae *divisiones* connaturaliter civilis administrationis fragmenta imitantur. Sic etiam nunc condebantur Ecclesiae autocephalae *Georgiae* (12 Maii 1917), *Ukrainiae* (Iun. 1918), *Estoniae* (1920), *Finlandiae*, *Poloniae*, *Lettoniae*, emigrationis...

C) *De iure*, seu dynamicè *zelus* ad sinceras infidelium conversiones ex non absolute deficit apud cunctas illas nationales hierarchias. Erat Russia, ante bella hodierna, imperium in Europa in quo plurimi erant Iahumetani, Iudaei et ipsi idolorum cultores. Ipsa *internae* missionis collegia, a gubernio tunc magnis pecuniae et armorum auxiliis adiuta, potissimum adversus Catholicam pugnabant, praesertim ad Unionem (*Unia*) eradicandam : vix de ceteris curabant. Crescebat sane numero ecclesia officialis (minus tamen quam ipse Status) : nam magna infanum multitudo, invitis etiam parentibus (catholicis vel "heterodoxis"), imperiali Ecclesiae inscribebantur, et quidem immutabiliter, propter vilem cleri imperialis iurisdictionem. — Missiones *externae* in sola Russia inceptae erant, recentius ; nec facile aliquid in eis videbis, quod non sapiat politicum ambitum : sic inter Armenos et Syros, item in Corea ac Iaponia et Mongolia. Inter Occidentales, Ecclesia illa solos patriae cives observabat, politice. Docebat, se unicam esse Christi ecclesiam, saluti necessariam ; et simul gloriabatur, se ab omni propagandismo abstinere...

3) **Sanctitas** — A) E COMMUNIBUS floret aliqua : e Scriptura, Sacramentis, cultu B. M. V. Sanctorumque. Immo plura et maiora, quam

catholicis, quo purius "Iesum Christum et hunc crucifixum" praedicaturi sunt ; sed simul confidunt per crucem mortemque "concrucifixorum Christi" omnia ad Illum attrahi et ad gloriam Ecclesiam. Sic martyrrium S. Iosaphati Kuntsevitch (1623) gregi plus profecit stabilendam unionem, quam quaelibet media humana (cf. G. HOFMANN, *S. Iosaphat*, 2, I, 6. 1923 ; et *Ruthenica*, ib. III, 12, 1924).

inter protestantes, conservata sunt auxilia. v. g. Eucharistia, Ordines validi.

B) PROPRIA autem obstant. Considera enim — *eos qui separationem perfecerunt* : erudito ingenio praeclarum, at insinceritate perfidum. Photium; vel auctorem supremae divisionis Michaellem Caerular., omni ambitu corruptum; dein plerosque Byzantinos imperatores, vel patriarchas ante et post 1453; — *vel principium ipsum innovationis* : traditionalis observantia evertitur, et fides Romani primatus (supra, th. XXIV), ut civili potestati mens mere nationalis religionem subdat, abdicata catholica seu universali caritate.

Ad hominem : Insuper illa Ecclesiae graeco-slavicae essentia, quam probabilius multi bona fide ex assertis publicis admittebant, mox ex arrepta scribendi libertate cognoscetur : quomodo nempe illa Ecclesiae imperialis « caritas » persecuta sit non solum catholicos sive latinos (Polonos) sive unitos, sed et omnes non subditos.

Unitis v. g. auferuntur, inter 1771 et 1834, 30 000 templa, 251 monasteria, 10 000 000 per vim fraudemve inscribuntur inter « Orthodoxos » : iterum 12 febr. 1839 1 545 000 cum 3 438 e clero : multi fiunt martyres (complura millia), nomenque « Unitus », prohibetur sub poena laesae Maiestatis, excepta sola dioecesi Chelmski ubi agnoscebantur esse 250 000. Haec vero dioecesis supprimitur fraude et vi apostatae Popiel, inscribentis schismati 250 000 unitos, cum multis iterum caedibus (25 Mart. 1875). Complura centena millia, qui post edictam libertatem (17 Apr. et 17 Oct. 1905) redierant ad professionem publicam fidei catholicae, iterum vi et fraude cogebantur ad imperialem Ecclesiam, annis 1913-1914 : Petropoli unicuique eorum sacellum clauditur 10/23 febr. 1913. (Lege documenta, v. g. Greg. XVII 22 Nov. 1839; item Pii IX, in utroque libro quem iussit edi Romae 1866, 1871. *Expositio.. [de] Eccl. cathol. in ditione Russica*; dein in *Act. S. Sedis*. Multa item in libris (v. g. A. Boudou) et periodicis.

Omnes sectae, usque ad annum 1905 prohibitae et ulterius adhuc oppressae, ita probabilius narrabunt quid passae sint, ut iam minus necesse futurum sit confutare fabulas de Romanae Inquisitionis saevitia et de Ecclesiae Imperialis mansuetudine. Si vero simul cognoscatur catholica caritas, quae et iniurias dimittat et active omnes mentis et corporis morbos curet, multa praeiudicia cadent quae viam unioni praepediunt : facilius animae tunc adducentur ad interrogandas, data libertate, notas a theologis catholicis propositas.

Ipsa persecutio, quam « Orthodoxa » Ecclesia post annum 1917 propriis filiis sustinuit — non sine multorum constantia pia erga Christum et heroica, gratias sane Dei superabundantes attrahet. Immo, ut speratur, viam sternet qua mentes purificatae exteris quoque gentibus

considerent, et inde separatismum suum experiantur corrigendum. Seu perimentaliter cognoscent, se iam non posse appellare ad eminentiorem suae Ecclesiae caritatem vel erga alios vel inter filios proprios.

C) E CONSECTARIIS : — *Vita religiosa* ab ipsis maxime piis *somnus* fortissimillimus accusabatur in organico Ecclesiae Imperialis corpore ante bellum. Mala multo etiam maiora erant in aliis regnis, Hellade ad Slaviam, — protestantismum radicalem ruente, ceterisque cum clero saepius ad corruptionem morum corruptionem. Scandala de Rumaenis metropolitibus vel in Romania vel in Transylvania publice damnabantur, 1911-1914; plerumque politica industria metropolitibus graecos ad aemulationem mutuam provocabat. Ne exaggeres sane, nec damnes mores et ignorantiam cleri nunc gradu, quo J. de Maistre, finiente XVIII saec. (*Soirées de S. Petersbg*). Multi sunt in Russiae populo homines sincere pii et honesti. Immò non desunt in clero viri doctiores et Christo traditi, nec in monasteriis aliquot austeri ascetae, pauciores tamen et praesertim rependi inter eos qui modum pietatis aut ex Occidente didicerunt saltem directe aut ex antiquis Patribus hauserunt rudiores et separationis re prorsus ignari. Vix etiam mediocritatem superant, v. g. si Ioannem Cronstadt conferas cum s. Ioann. Bapt. Vianney, paracho in Ars!

Ipsa *sanctitas* saepe minus recte concipitur : pro multis, etiam religiosae sapientibus, moralitas vitae minime videtur requiri, et *divorcia* ab ipsa hierarchia facillime permittuntur. *Communio* plerumque rara erat, i. e. solum semel in anno, urgente tunc obligatione civilis iuris : non pauci in ipsis cleri seminariis et in theologicis facultatibus ab ea prorsus abstinebant ubi non cogebantur, vel sacrilegio suo publice gloriabantur. — *Non vocatio*, sed haereditas, diu coacta, ritismum innovabat. Inviti professionem et familiam quaerebant, non sanctitatem nec animas¹. Vere miserendum super turbas, quia *non habent pastorem!* In Turcia, regnisque ex ea liberatis, condicio morum cleri plerumque peior erat.

D) CONCLUSIONES : — α) Non desunt elementa ad sanctitatem apta : sed inde clarius apparet defectus aedificii collabentis, « super arenam » constructi, non « supra Petram ». — β) Patet defectus maioris sanctitatis, qui praesertim Catholica comparatur, evidentius transcendens. Spiritus

1 LEROY-BEAULIEU, *La Russie et l'empire des Tsars*, t. II. In periodicis, etiam ecclesiasticis, Russiae inter annos 1905-1914, (Cf. *R. P.*, t. 1. 1912-1914. De rectoribus et professoribus, occisis a seminaristis 1906-1907, *R. Cl. Fr.* 1° Févr. 1908, t. 53, pp. 306-323). AUFMERK, *La Chiesa Russa*, 1908. Cf. *Échos d'Orient* ceterosque de Oriente periodicos. ipsa apud Russos *canonizatione* (supra, 276²).

tualia hucusque plerumque materialibus et politicis subdebantur. Manebat tamen in animabus e traditione sensus gustusque sanctitatis. — γ) Ideo historice nihil melius promovebat conversiones, nihil probabilius in posterum magis iuvabit, quam integra et ascetica et heroica caritas, eiusque exempla concreta in vita contemplativa et philanthropica simul ex amore Dei. Russi enim volunt esse « Ecclesia Caritatis » ideo iuvabit eos, ut speratur, diu prohibita devotio erga SS. Cor Iesu. Ex ea, modo sit integra, multi acquirerentur ad universalem illam dilectionem erga Christi corpus mysticum, i. e. Ecclesiam, eiusque fidem et oboedientiam¹.

331. Obiciuntur — 1) *Scandala* etiam inter Catholicos data. — *Transit*, at minime obstant evidenti transcendentiae sanctitatis **239²⁰**.

2) *Missiones* quoque Catholicorum favent extensioni politicae Status. — **Resp.** — A) Illae missiones essentialiter propagant Ecclesiam Catholicam, i. e. supranationalem. Per accidens, favent ipsi missionariorum patriae, indirecte, sed patria pro missionibus eiusdem Ecclesiae Catholicae non est semper eadem. Missio enim instituitur non nationalis sicut ab Anglicanis, Russis, etc..., sed religiosa et vere catholica. Diversas tamen patrias veri missionarii catholici intendunt, non ut *finem*, sed ut *medium*, unde auxilia accipiantur, pro salute animarum. — B) Pro mensura vero, qua missionarii purius finem intendunt Regnum Dei, facilius eorum abnegatio a Dei Providentia praemiatur etiam modo non quaesito : i. e. *consecrarium* habet amorem indigenarum pro patria viris pecuniisque tam generosa. — α) Sic explicabili veraciter mirum in multis missionibus, quas haec gens promovet, amorem erga missionariorum patriam. Hanc reliquerant dilectam, seipso sincere abnegantes : quaerentibus pure Regnum Dei, Deus cetera adiecit. — β) Inde ergo iure, si increduli missiones accusent, quasi per eas imminuatur vis patriae vitalis, respondent se ex adverso huiusmodi nomen et amorem promovisse. Ad hominem, apte citatur consecrarium non per se intentum. Praevalet enim intentio purissima, i. e. non nationalismus, sed expansio christianae fidei vere catholica.

1. De sanctitate inter orthodoxos documenta seria habes et recentia, quae orthodoxi scribebant, v. g. Chrysost. Papadopoulos, factus dein metropolita Atheniensis (in periodico *Greg. Palamas*, 1er oct. 1917) vel Meletios Metaxakis, factus dein patriarcha Constantinopoli et postea Alexandriae, in sua Athenis inthronizatione (8.21 mart. 1918)... cf. textum integrum in *Échos d'Orient* (n. 116, juillet 1919, pp. 404-413, 418 ss., cf. n. 12 janv.-mars 1921, pp. 99-104). Cf. *Études*, 20 jan. 1928.

THESIS XXVIII : DE HODIERNA SEPARATORUM DISSOLUTIONE.

Historia confirmat eam, quae logice praevidenda erat, evolutionem : curis proprie politicis directores dissidentium plerumque ducebantur, et simplices in sectas perpetuo plures dividebantur, ad incredulitatem aliquatenus piam coacti, ut efficacius contra catholicam unitatem consociarentur.

332. Ecclesiae mundique historia religiosa *synthesim* enunciatam abundanter demonstrat. Coetus illi separati *de se* constanter tendebant ad ruinas illas : quarum manifestatio *per accidens* aliquando retardabatur, v. g. per vim civilis potestatis aut per influxum catholici exempli.

1) Dissidentes Orientales systematice religionem politicis finibus conformare et consociare volebant. Ideo post antiquas imperatorum usurpationes, recentius et hucusque suprema auctoritas in Ecclesia laicis practice obvenit, saepe non religiosi aut aliam profitentibus fidem.

A) Celebria sunt exempla e Petro M. aut e Catharina in *Russia*¹; unde S. Synodus per duo saecula sub laicis, saepe militum ducibus² ac non semper "ortho-

1. In officiali Legum Russiae collectione, *Polnoïé Sobranié Zakonov Rossijskoï Imperii s 1649*, sub n. 3718, t. VI (1720-22; ed. 1830), pp. 314-346, inseritur *Reglament ili Oustav doukhornoï Kollegii*, seu Lex ad instituendum Collegium Ecclesiasticum, quod mox (14 febr. 1721; ib. n. 3734, pp. 355^b-356^b) dictum est *S. Synodus Directoria*. Porro Imperator Petrus M., in suo *Manifest* : « Parmi les sollicitudes nombreuses, que nous impose l'autorité regne de Dieu pour améliorer notre peuple et les autres royaumes vassaux, nous avons aussi considéré l'état ecclésiastique. Nous y avons remarqué beaucoup de désordres et de grands défauts en ses affaires. Notre conscience nous fait donc craindre, avec justice, de paraître ingrat envers le Très-Haut, si, après son aide puissante pour la réforme de l'état militaire et civil, nous néglignons de réformer l'état ecclésiastique... Le meilleur moyen nous a paru un gouvernement conciliaire (mieux soustrait aux passions, que celui d'un seul, surtout quand il n'est pas héréditaire) : nous instituons donc le Collège ecclésiastique ou gouvernement ecclésiastique conciliaire. C'est lui qui dirigera toutes les affaires ecclésiastiques dans l'Eglise de toutes les Russies, d'après le Règlement ci-joint. A tous nos fidèles sujets de tout rang, ecclésiastiques et laïques, nous ordonnons de reconnaître ce gouvernement, son autorité et son pouvoir..., et d'obéir en tout à ses décrets. Les contrevenants seront punis des mêmes peines que pour les autres Collèges ». — Addebatur longa formula, a synodalibus membris iuranda (ib. 314^b-315^b : 36 lineae pro Dei servitio, 53 pro Imperatoris servitio). In ea (et quidem soli) haec habetur assertio : « Je confesse, sous serment, que le *Souverain Juge* (Kraïnova Soudion) de ce Collège ecclésiastique est le *Monarque* de toutes les Russies lui-même, notre très-gracieux Souverain. Je jure aussi, par le Dieu tout-puissant, que, en toutes ces promesses, mon esprit exclut tout autre sens que le sens naturel de mes paroles. »

2. Laicalis enim suprematia aggravatur alia lege cui titulus « *Du Procureur-Suprême du Saint Synode à choisir parmi les officiers* » (n. 4001; 11 mai 1722; ib. t. VI, p. 676^v) : « Pour le Synode, choisir parmi les officiers (iz Offizerov) un homme de bien, qui ait de

xis », deliberare debuit. Sectae nunc inter eos cum factionibus politicis multiplicantur.

B) *Constantinopolitanus* patriarcha cum synodo ultimatum pendebat e beneplacito Soltani eiusque ministrorum. Iubentibus Turcis, maiore olim multabat excommunicatione Graecos, ad suae libertatem patriae tendentes (Mart. 1821; Msi 40.151-155) pariter septem Helladis episcopos (Maio 1821; ib. 155 ss). *Constantinopoli*, unum post plura saecula eminuit patriarcha Ioachim III (1878-1884, et 1901-1912), laicismo paululum obsistens, sed aliorum metropolitaram invidia impeditus : primus post saecula ausus est de unione consulere ceteros publice, at frustra.

C) *Ecclesiae Helladis* constitutio sola Othonis regis auctoritate promulgabatur (1833 : Iul. 23/Aug. 4; ib. 203-208), cum art. 1 : « Ἐχουσα ἀρχὴν τὸν βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος »; art. 2 : « Suprema ecclesiastica ἐξουσία ἐναπόκειται ὑπὸ τὴν τοῦ βασιλέως κυριαρχίαν εἰς χεῖρας συνόδου ». Synodi ipsius membra designabantur a rege (ib. 209) et dirigebantur ab eius procuratore semper praesente (art. 7). Multa ibidem argumenta illius laicae potestatis¹, ne orthodoxae quidem (ib. 211 ss).

D) De *Rumænis* similia (Msi 40; 653-726) : Constitutio Ecclesiae Rumaenae a Cuza principe edita est (3 Dec. 1864; ib. 661-672. Cf. synodos Bucurestienses, Msi 42. 127-160). Aucto regno, patriarchatus suffragiis comitiorum instaurabatur (1925).

E) De *Bulgaria* legatur Msi 45.2-560. Nulla videtur lectio aptior ut verae condiciones separatorum in suis autocephalis Ecclesiis, e canonicis eorum fontibus, cognoscantur earumque relationes internae externaeque (supra, 204^a 13, 330^{2a}).

F) *Serbis* quoque religio politice servit, vix conservata cura fidei vel spiritualis vitae.

2) PROTESTANTES principes iam ab initio fines humanos prosequabantur, quando unitatem catholicam divellebant. *Bona Ecclesiae*, a clero administrata pro pauperum vel aegrotantium vel studentium utilitate, laici cito usurpant, plerumque principes, pro commodo suo *privato*. (Historice constat de Lutheranis in Germania; acute ostendebatur in Anglia a Lloyd George in celebri Parlamenti oratione pro « disestabl. Bill », Martio 1912). *Personae* ipsae et conscientiae subduntur principum arbitrio. Mox enim suo principio « *Cuius regio, eius religio*, » despotice persequabantur omnes suos subditos, non solum catholicos, sed et non-conformistas. Sic iam Luther, in rusticorum bello et anabaptistarum exterminatione (supra, 138²). Sic Calvinus, lege Genevensi et aemulorum occisione (supra, 138²). Praxim conditorum asperare imitabantur plerique principes e Saxonia et Brandeburgo. magnates Hungari Polonive qui protestantismo adhaeserant. Unitae quoque Sep-

l'audace (smielosti) et qui sache diriger les affaires du Synode. Il en sera le Procureur Suprême. »

1. Bis solum pro Ecclesia querebantur episcopi in regno : 20 (1 Sept. 1868) absque ullo effectu, et 19 (20 Jan. 1914) in epist. ad Constantinum XIII : « C'est une vérité qu'il faut malheureusement avouer. Depuis la fondation du Royaume libre, l'Eglise de Grèce... n'accomplit pas la mission que lui assignent sa propre histoire, ses traditions et les besoins de la patrie... Notre législation ecclésiastique contredit en beaucoup de points les s. canons... : principale source des désordres que l'on constate dans l'Eglise orthodoxe de Grèce. » Per annos 1917-1921, metropolitae et episcopi instituebantur vel expellebantur pro sua ad Venizelos vel Constantinum amicitia aut oppositione, dein etiam pro affectu suo politico.

tr. Provinciae bello tollebant ceteras ipsius Protestantismi formas. Item regina varrae Ioanna, sed maxime regina Angliae Elisabeth, et Scandinavi reges. Horum nium bella adversus Romanum Pontificem tendunt non ut conscientias liberent, sed ut eas sibi ipsis subdant¹. Dum ergo coniungunt ambas gladii et religionis pestates, quas Christus disiungi praeceperat ut revera demum evenit post percutiones, renovant omnem ethnici despotismi corruptionem². Inde praeparantur revolutiones, quibus ipsa eorum politica potestas propter oppressionis religiosae ium perit³.

Novae sectarum divisiones perpetuo crescunt (cf. supra, th. XVII). Inter ipsos illiae protestantes, licet paucos, nuper post separationis legem (1905), in cunctis e eorum pagis condebantur sectae adversantes sex pluresve : quarum localis ministratio mulieribus saepe committitur propter virorum indifferentismum. Minus tamen tres complurium sectarum uniones : — α) *Aurelianensis* (Syn. br. 1906) pro " Orthodoxis " : *Union nationale des Églises réformées évangéliques*; — β) *Jarnacensis* (Syn. Jarnac : Iun. 1907) pro " Centro Liberali " : *Union des Églises réformées de France*; — γ) radicaliter liberalis, absque consistorio : *Églises réformées unies*. — Unicus eorum finis communis est ut oppositioni contra omam faveant.

Attentata recentius foedera inter orthodoxos dissidentes et varias protestantium ctas saepe politicis quoque finibus inspirantur. Catholicam non pauci attrahere lebant ad sic dictam « frontem unicam », non proprie religionis causa sed pro manis finibus : qui sane inter Anglicanos vel varios dissidentium ramos (v. g. Stockholm 1925) praevalere possunt, vix autem ad finem sanctificandi conferunt.

Anglicani, id demum conscie experti, instituebant (Iulio 1913) commissionem « to quire what changes are advisable in order to secure in the relations of Church and ate a fuller expression of the spiritual independence of the Church ». Instantan petebat « the fundamental conception of the Church as a self-governing Society » (*Report of e committee...* Iulio 1916). Necessaria sane illa conceptio, sed substantialiter adversa schismatica Anglicanorum menti per saec. XVI-XIX; lex inde proposita est a piis Anglicanis, quae tamen ius supremum Regi et Concilio Privato (immo et Parlamento) inquit supra Ecclesiam : a multis demum ita impugnatur et emendatur pro Parla- menti Suprematia, ut minime det Ecclesiae libertatem (*The Church of England Assem- (Powers) Act. 1919*). Ipsi ergo pii, finiente 1927, promovent legem separationis.

« Qu'on le veuille ou non, les réformateurs n'ont pas été les théoriciens de l'indivi- dualisme politique et religieux... Ce n'est pas la liberté dogmatique..., pas la liberté des fidèles..., pas la liberté démocratique... Cependant un grand souffle de révolte a passé sur le monde. Il apporte la liberté de l'État contre l'Église... Soit dit vrai. Le fond « profiteur » de la Réforme, ce n'est pas l'individu, c'est l'État » (G. de LAGARDE, *Recherches sur l'esprit politique de la Réforme*, Paris, 1926, p. 437). Consentiant ii Anglicani, qui nunc etiam res religiosas regiae civilique potestati committi gaudent dum- do Romanae sedis auctoritas (Angliae tamdiu benefica) arceatur (v. g. C. H. SMITH, *Summer and the Reformation under Edward VI*, Cambridge, 1926, v. g. p. 29).

2. E protestantium principum exemplo, reges quoque catholici inducebantur ad suam iter imponendam conscientiae potestatem : regalismo non solum contra heterodoxos magis adversus Ecclesiae independentiam peccabant gallicani, aut febroniani, aut fau- lis Ioséphi II (supra 76²).

Dei Providentia erga Catholicam Ecclesiam. — I. in praeterito causae naturales lucide et apologetice transcendit; — II. credentes autem committunt ut totis viribus visibilem inter omnes rectae voluntatis christianae unitatem promoveant non politice sed ecclesiastice, secundum Christi voluntatem, sub Petro pascente eius oves auctoritate suprema, — III. Patri gloriam, efficacius ab unitis omnibus inter infideles per Filium communicandam ope missionum, fructificante Spiritu Sancto.

333. PRAENOTANDA. — A) Probata legitimitate Catholicae Ecclesiae ad hanc et quidem solam applicanda sunt cuncta quae Scripturae Traditio de Dei Providentia erga suum populum Ecclesiamque docent. *Dilexit Ecclesiam*. Ipsae hominum nuptiae ideo honorantur, quod magnum significant mysterium : nuptialem nempe amorem inter Christum et Ecclesiam.

B) Inde patet quanta sit de ea specialis Providentia. Ordinatur enim mundus ut Christus animas per unicam suam Ecclesiam lucrificet in aeternum Regnum.

C) *Conclusiones* ergo thesis iure colligit tres : — 1) de Ecclesia ipsa, — 2) de eius cum ceteris christianis relatione; — 3) et demum de unitate ac cunctis quae unitas instaurata ad infidelium animas Christo Patrique acquirendas habere valeat.

334 : PARS I : Providentia erga Ecclesiam causas naturales transcendit. Hoc potest apprehendi necessaria *conclusio* totius descendantis methodi. Sequitur enim demonstratam legitimitatem Catholicae Ecclesiae. Sed etiam tam immediate per se patet, ut via ascendens inde *incipiat, de nihilo concilio Vaticano* (III, 3; D. 1794) : « Ad solam catholicam Ecclesiam ea pertinent omnia, quae ad evidentem fidei christianae credibilitatem *tam multa et tam mira divinitus sunt disposita*. Quin etiam Ecclesia per se ipsa... magnum quoddam et *perpetuum est motivum credibilitatis* et divinae suae legationis testimonium irrefragabile. (Cf. explictiora de *methodo* in tract. de *Vera Religione*).

A) ARGUMENTA multotiens in hoc tractatu indicabantur : « admiranda propagatio » (th. II); « eximia sanctitas » (th. XX, cf. 275 s); « catholica unitas » (th. XIX et XXI; cf. 223, 274, 277); « invicta stabilitas » (th. V n. 56⁵); apostolicitas formalis Sedis Romanae (th. XXIV) et idem organismi evolutio vitalis (268 ss.).

B) Digitus Dei clare apparet. — a) Causae enim naturales lege tunc

ris transformant cuncta imperia dynastiasque omnes, ut nascantur, crescant, senescant, pereant, et quidem paucis saeculis, universaliter. Nec tamen sola perstitit Ecclesia Catholica per duo mox completa milia annorum : inermis, impugnata, eo validior et magis diffusiva quo plenius solis Dei auxiliis innixa fuerit. — 2) Imperia potentissima stabant, tum antiquitus tum recentius, Babyloniae, Persarum, Alexandri, Romanorum, Byzantinorum, Napoleonis et aliorum nuper, et quidem eo citius corrupta quo magis erant complexa. Ecclesia catholica, a nullum historice exstitit corpus magis mirandum, simplex simul et complexa, perpetuo conservatur crescitque eadem partium proportionem 1.

C) *Sedis Rnae historia* multa praebet indicia miraculi moralis. Bene Hurter proponuntur synthetice (I, n. 337) : duratio, amplitudo, biographia Pontificum, condicio subditorum, obiectum, media et effectus, testes, triumphus 2.

D) Praeclarior apparet Providentiae assistentia erga Ecclesiam tot tribus impugnatam, semper stabilem in defendenda vera conscientiae libertate. Ipse Harnack fatetur 3. Cuius confessiones possunt aliis

HARNACK ipsam lectionem (*Essence du Christianisme*, XIV), qua catholicam Ecclesiam maiore odio calumniisque rudioribus impugnat, sic incipit : « L'Église romaine est une organisation la plus vaste et la plus puissante, la plus compliquée et, en même temps, la plus simple que l'histoire nous présente (hervorgebracht hat) » ; ac dein : « Cette Église n'est pas comme aucune autre, dans son organisation la faculté de s'accommoder au cours des choses. Sie bleibt immer die alte (oder erscheint doch so), und wird immer neu. »

Harnack scribere audet : « Ses papes dominent comme Trajan ou Marc Aurèle ; Constantin et Paul remplacent Romulus et Rémus ; et les archevêques et les évêques, les prêtres : la masse des prêtres et des moines répondent aux légions ; les Jésuites à la garde impériale... Le pape gouverne un empire. C'est pourquoi on essayerait en vain de lutter avec des armes prises seulement dans l'arsenal théologique » (ib.). Haec ultima appellatio ad brachii saecularis violentiam armaque contra Rnam Sedem mentem « libere » apte illustrat. Aliae similes revera frequenter moverunt « imperium contra sacerdotum », e Lotharii iam temporibus (855) usque ad recentiora « Kulturkampf ».

« Cette Église a maintenu en Occident l'idée de l'indépendance de la religion et de la lutte contre les tendances de l'État à dominer sur le terrain spirituel. Dans l'Église catholique, la religion s'est attachée à la nationalité et à l'État... Il en est autrement en Orient : le domaine religieux et moral n'est lié à rien de mondain et ne se laisse pas séparer (germ. : « sein selbständiges Gebiet, und lässt es sich nicht rauben »). C'est le motif de reconnaissance que nous avons à l'égard de l'Église romaine » (ib.). Idem (XV) : « Dans sa vie monastique et dans ses associations religieuses, comme dans l'Augustinisme, l'Église garde un puissant élément de vie. En tous temps, elle a prodigé des saints... et elle en fait naître encore. On trouve en elle la confiance en Dieu, la foi sincère, la certitude du salut, le dévouement aux autres... Beaucoup portent la croix du Christ et développent leur conscience en même temps qu'ils s'exercent à la joie en elle... Cette Église a, par ses grands théologiens au Moyen Âge, appliqué l'Évangile à la vie, et véritablement créé une éthique chrétienne... Les pentecôtistes ont fait corps avec elle et fructifié en elle. »

protestantibus prodesse, sicut Ruville de seipso historice narravit. Insuper insta, Catholicam cum Christo non restringi nationalismo. Multis inde nunc ratio sufficet, ut experiantur denique quid sit « *generalis historia Ecclesiae* » (Harnack, ib.), et inde argumenti initium accipiant quo recedant e protestantismo propter morale *transcendentia catholicae miraculum*³.

335. PARS II : Promovenda est unio omnium christianorum.

Constat — ex ipsa Christi voluntate, v. g. in suprema post Coenam oratione (supra 223, 224, 229); — et e necessitate legitimae participationis Ecclesiae pro salute (90 s).

De facto Romani Pontifices et Sancti ac optimi quique sive episcopi sive clerici laici nuncquam destiterunt a promovenda unione non solum per orationis auxilia, sed etiam per acta et dicta.

Brevis conspectus de illa ad unionem cura apte proponetur :

I. Ante consummatum schisma. A) S. AGATHO (679-681), iam duobus saeculis ante SS. Cyrillum et Methodium, in sua ad imp. Constantinum IV epistolae ante conc. oec. VI (Constantinop. III, 680 s) scribit : « In medio gentium *Slavorum*... plurimi... esse noscuntur qui et de hoc satagere non desistunt, cognoscant quid in causa apostolicae fidei peragatur : qui, quantum prodesse possunt dum in consonantia fidei nobiscum tenentur concorditer nobisque sentiunt, tantum... si quid scandali in fidei capitulo patiantur, inveniuntur infirmi et contrarii » (Ml. 87. 1224 s.).

B) « ORTHODOXIAE » SOLEMNITAS (1 dominica Quadrag.), toto Oriente celebris, e origine sensuque prorsus catholica. Commemorat enim haeresium cladem per iconoclastas patriarchas Theodoton I 815-821, Antonium I 821-832, Ioann. V 832-842, et imperatores Leonem V Armenum 813-820, Mich. II Balb. 820-829, Theophilum 829-842. S. Theodora enim, quae tunc pro trienni filio Michaelis imperium regebat (20 Ian. 842), statim cultum imaginum in unitate romana restituit (19 Febr. 842), cooperante novo tunc patriarcha S. Methodio (842-846).

C) Cui successit S. IGNATIUS (846). Hunc Michael III, potestate arrepta (857-867),

1. Eo magis, quo inefficaciores obiectiones meritis illis opponuntur : « l'infailibilité du pape, le « polythéisme cath.-r. », le culte des saints, l'obéissance aveugle et la dévotion inintelligente, pas une nation [catholique], qu'on puisse appeler une nation véritablement grande »... (ib).

2. De Lutherismo autem sic Harnack : « Les suites, les positives aussi bien que les négatives, révèlent bien l'Allemand, l'Allemand et l'histoire de l'Allemagne (des deutschen Mann [bis] und die deutsche Geschichte)... : on peut qualifier le Christisme de la Réforme de *Germain* en dépit de Calvin, car il était le disciple de Luther et n'a pas répandu ses doctrines parmi les peuples latins... L'ascétisme n'avait jamais été pour les Allemands un idéal. » Severior certe de suis civibus iudex debuit notare non omnes esse Lutheranos.

3. Sic, post multos alios, recentius (1920) Dr Albani, Prof. Curtius iun. alique non pauci singulis annis.

expulit Terebinthum (856), designans pro eo *Photium* (857). — α) Qui, cum Romanam confirmationem rogasset, damnatus est pro sua usurpatione a S. Nicolo I (858-867); inde movet Michaellem III, iam "ebriosum", ut Theodoram matrem pellat in exilium et etiam depositionem S. Nicolai attentet. Usque ad Michaelis III caedem (23 sept. 867), mentem schismaticam in clero diffundit. S. Nicolaus frustra imperatorem monet (v. g. *epist.* 8, anno 865; *MI.* 119. 938 ss; cf. *D.* 330-333), sed efficaciter Theodoram consolatur (13 nov. 866) et *Bulgaros* dirigit (nov. 866; *MI.* 119.978 ss; *D.* 334 s). — β) Successor Michaelis, Basilius I († 886) Photium statim in carcerem conicit Ignatiumque restituit (867-877). Plena celebratur cum Romana Sede *reconciliatio*. Immo concilium oec. VIII (Constantinop. IV, 5. 10.869-Febr. 870) *Photium damnat* (*D.* 336-341) : « Εἰ τις τοσαύτη τὸλμῃ ᾄρησται, ὥστε κατὰ τὸν Φώτιον καὶ Διόσκορον [nota utriusque comparationem] ἐγγράφως ἀγράφως παρονίας τινὰς [alluditur ad "ebriosum" Photii protectorem Mich. III] κατὰ τῆς καθέδρας Πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων κινεῖν, τὴν αὐτὴν ἐκείνοις δεχέσθω κατὰκρίσιν... : [nunquam enim licet] θρασέως ἀποφέρεσθαι contra summos senioris Romae Pontifices » (cn. 21^b [Graece 13]; *D.* 341). — γ) Iisdem temporibus, ambo fratres S. *Cyrillus* (827-14.2.869) et S. *Methodius* (826-6.1.885) *Slavos* in Moravia et Bohemia evangelizabant, iter per Romam emensi. Unde approbati instituunt liturgiam *glagoliticam*; contra Germanos adversarios confirmantur ab Hadriano II (867-872). Romae Cyrillus moritur et statim inter sanctos colitur; Romae Methodius ungitur episcopus, mox missus in Moraviam et Pannoniam archiepiscopus : inde, post eius mortem (Velehrad, 885), hierarchia slavica ad Iugoslavos ceterosque dein Slavos extenditur, Romanae Ecclesiae filia. (De eorum *Nomocanone* circa primatum, supra 293¹; cf. 376²).

D) IGNATIO MORTUO (Constantinop. 23.10.877), — α) *Photius* designatur successor, Romamque supplex rogat indulgentiam et confirmationem. Quam Ioannes VIII (872-882) benigne ad unionem paenitenti concedit per legatos, in particulari concilio Constantinop. (nov. 879-febr. 880). Photius mox deficit, sed iterum detruditur, mortuo Basilio I (886). — β) *Innovatur ergo unio*. Sed cum imperator Leo VI Philosophus (886-911) proprium fratrem Stephanum I (886-893) sedecennem in patriarcham evexisset, libelli diffusi pro Photio († c. 891) illo scandalo abutuntur et *nationale* Graecorum odium incitant contra Latinos et contra monachos Ignatianos. — γ) Graeci enim tunc plerique reputant, Occidentem *politice* unius Romani Byzantini imperii partem esse, eius ergo civilem independentiam rebellionem esse contra legitimum Imperatorem (Byzantinum). Cuncti ergo in *Occidente* reges et principes existimantur usurpatores, quos Romani Pontifices absque iure approbare nequeunt : accusatur praecipue S. Leo III (795-813), qui Carolo M. imperatoris nomen et coronam imposuit. Assidue ergo bella politica contra Carolingianos foventur, mixtis saepe ex intento rebus religiosis, v. g. de cantata monachis Galliae in monasterio Jerusalem voce *Filioque*, de religiosa iurisdictione in Sicilia et Calabria, in Dalmatia et Illyrico, etc. — δ) Papae multa concedunt ad favendam reconciliationem, sed non sine scandalo. — a. Ioannes IXannes ab Ignatianis et Photianis electos episcopos confirmat (899). — b. Legati Sergii III approbant Leonis VI imp., tertio vidui, quartum matrimonium quod patriarcha Nicolaus I Mysticus (895-906, 911-925) propter Graecorum praeiudicia negabat (906). — c. Per infanda tempora Marosiae, comitissae Tusculanae Romam opprimentis, servatur unio. Minuitur tamen reverentia, dum in carcere

Papae moriuntur Leo V (903), Ioan. X (928) et Marosiae filius Ioan. XI (935) : qui per legatos patriarcham Const. confirmaverat filium imperatoris Romani Lecapenis (914-944), Theophylactum sedecennem (933-27.956). — εἰ *Unitas perdurat* in difficillima etiam periodo successorum Ioannis XII (956-964) usque ad Bened. IX (1032-1044). Dum Romani Normanni Germanique vastant, Pontifices Romae constanter inscribuntur diptychis Const. (hi etiam, qui languent in carcere, v. g. Ioann. XIII, Bened. VI, Ioann. XIV).

Ei Russi non pauci iam christiani erant, alii inter byzantinos milites, alii propter relationes cum slavibus occidentalibus. Patriarcha *S. Polyuctus* (956-970), vere pius et catholicus, multo probabilius baptizat *S. Olgam* c. 957; quae nata 890, Russos gubernavit inter annos 933-969; festum eius inter cathol. celebratur die 11 Iulii).

Cuius filius, *S. Vladimirus M.*, (980-1015) ab episcopo quem Sedes Constant. Romae actu coniuncta miserat, baptizatur (c. 988, probabilius a primo Kiovensi metropolita, Michaele). Idem hospitem magno honore recipit *S. Bonifacium* (c. 1006), missionibus latinis vacantem et iura Petri publice canentem (cf. Pierling *Russie* et *S. Siège* I p. X s). *S. Vladimiri festum* (15 Iul.), ac pariter filiorum (martyrum 1015) *S. Boris* (24 Iulii) et *S. Gleb* (5 sept.; commune utrique : 2 Maii), catholica synodus Zamosciana (1720) approbavit, confirmante Benedicto XIII.

336. — II. Consummatur schisma — 1) a GRAECIS. Eodem enim tempore quo *S. Leo IX* (1049-1054) Occidentem purificabat, Byzantini victis iam Slavibus Bulgarisque a Basilio II Bulgaroctono (976-1025), iterum universalem dominationem supra totam Europam sperabant¹.

A) CONSTANTINOPOLI tunc Mich. Κηρολλάριος (1043-1057), vir magnae ambitionis schisma consummat. Damnatus olim, quia contra imp. Michaellem IV (1034-1041) conspiraverat, et factus post fratris suicidium monachus, mox provehitur in patriarcham a complice Constantino IX Monomacho (1042-1054).

Ad paranda bella contra Occidentem, primus byzantinus supra victos a Basilio II Bulgaros (1018) instituitur Graecus episcopus, Leo Achridensis (Ochrida) et violenta adversus "*Francos*" scribit (*De azymis et sabbatis*; Mg. 120. 833-844).

Frustra Caerularius monetur a *S. Leone* (sept. 1053; cf. D. 350 ss; Ml. 143.745 ss.). *Latinos mor expellit*, eorum oratoria claudit et sacellum ipsius "nuntii" Pontificii : violat tabernacula, hostiam azymis consecratam conculeari a suo cancellario Nicephoro approbat : impugnat, ut ait, iudaismum azymi panis. Clare intendit vel plenam pro Constantinopoli independentiam, vel forte novam Catholicitatis restitutionem si queat mox in victo Occidente Romanam Sedem usurpare, sub graeco-byzantino episcopo ritui Orientali applicandam. (Ch. WILL, *Acta et scripta... de controversiis saec. XI*, 1861; L. BRÉHIER, I. *Le schisme oriental du XI s.*, 1899, pp. 91-104; HERGENRÖTHER, *Photius III*, pp. 750 ss; B. LEIR, *Rome, Kiev, Byzance*; M. JUGIE, *Theologia dogmatica Christianorum Orientalium*, I.)

Legationem, cui card. Humbertus praest, Leo IX Constantinopolim mittit. Quam imperator recipit, recedente mox patriarcha, qui ipsum Papae nomen e-

¹ Dr Anton MICHEL (*Humbert et Kerullarios*, 1925) schisma iam ad tempora Sisinnii (996-999) et successorum refert, propter Graecorum odium contra Germanos. Iudicium prudens de illa thesi habetur ap. M. Viller, in *Byzantion* II, 616-619.

tychis delevit. Ut schisma sic intentum impediatur (Leone IX iam mortuo, Apr. 1054; et Victore II electo solum Aprili 1055), legati excommunicant Caerularium et Leonem Achrid. cum eorum participibus¹, at laudant ipsius ecclesiae graecae fidem (16 Iul. 1054; Msi 19.818; Will p. 164 s). Patriarcha, plebe contra imperatorem summta, nequit legatos occidere, sed potitur civili auctoritate : Constantinus ei vi subditur, ac dein successores Theodora (1055-6) et Michael VI (1056-7). Synodo cito congregata, episcopi quattuordecim (vel septem) excommunicant Latinos, et *schisma consummatur* (25 Iul. 1054). Caerularius imperium regit panhellenistice et Graecos ad universalem dominationem adducit. At Isaac I Comnenos (1057-9), pro quo deposuerat Michael VI, cito expellit patriarcham, ne et ipse detrudatur. Caerularius mox, dum exul credit, naufragio perit (1059) : statim funere triumphali honoratur, ut qui Constantinopoli regnum politico-ecclesiasticum *supra orbem* acquirere voluerit. Inde proprius est conditor schismatis et schismaticae mentis anguste nationalis contra Catholicitatem.

B) ANTIOCHENI alique episcopi (etiam graeci) schismati primum firmiter resistunt. Sed paulatim, quicquid graecum est fere ex necessitate attrahitur, imperatum vi et selectione cleri attenta, Mahumetanis terra marique iter Romanum includentibus. Tunc Cappadociae pictores Petrum pingunt, dum solus prae ceteris apostolis manus primis diaconis imponit (de Jerphanion *Egl. rup.* II, pl. 82 et 94).

C) SLAVI diutius retinent unionem. *Serbi* tamen et *Bulgari*, a Byzantinis victi, aecis quoque episcopis seu hierarchis subduntur, et sic inviti ab unitate pelluntur.

Russi fidelius reverentur Romanum primatum.

A) Hilarion, quintus *Kiovensis* (et totius Russiae) metropolita (1051-1068), communionem ab excommunicato Caerulario abruptit. Schismaticus quidam episcopus, e Constantinopoli Kioviam missus, expellitur. Inde incipit oppositio inter rem Russiae independentiae, cui catholici principes et Roma favent, et rem byzantinam.

B) *Iaroslav I*, Kiovensis princeps (1017-1054), a tribus Galliae episcopis visitur Kioviae (1048) : filiam Annam in matrimonium dat Henrico I Franciae (1013-1060) et alias tres catholicis regibus Casimiro Poloniae, Haroldo Norvegiae, Andreae Hungariae. Foedera quaerit adversus Constantinopolim, ubi Russi otivi torquentur. Filius eius natus maior (1025), Demetrius Iziaslav (1054-1079), pater Sviatoslav expulsus (1074-1076), regnum dat S. Petro sub Pp. S. Greg. VII (1073-1085). Qui sic ad patrem (16 mai 1075; Ml. 148. 425) : « Filius vester limina apostolorum visitans, ad Nos venit, et quod regnum illud *dono S. Petri per nos Nostras* vellet obtinere, eidem b. Petro Apostolorum principi debita fide exhibita, devotis precibus postulavit... vestro consensu. Cuius votis... consensum praebuimus, et regni vestri gubernacula sibi *ex parte b. Petri tradidimus... ut b. Petrus vos et regnum vestrum... custodiat... Praeterea misimus hostes nostros*, quorum unus vester notus est et fidus amicus ». Restituitur Iaroslav, 1076, † 1079, constanter lacessitus a parte byzantina ut videtur.

« Verum imperator, post nuntios Romanos directis suis, exemplar excommunicationis verissimum *a civitate Russorum* remissum sibi accepit, civibusque exhibuit, ac tantum Michaeli falsasse chartam legatorum comperit atque convicit » (Ml. 143.1002).

Sub eius filio Sviatopolko (mediate solum post avunculos succedente, 1093-1111 aut brevi post eum, primus in Russia schismaticus metropolita Nicephorus (1104-1120) diffundit opusculum adversus Latinos. Inde constanter, inter bel quae viam Romanam praeccludunt, Byzantini impediunt ne clerus doctior in Russia formetur, et ideo per quinque saecula episcopi plerumque sunt e Constantinopoli accipiendi. Succrescit sic inter inscios schisma.

C) Relationes tamen pluries renovantur. S. Bernardus proponit (1130) magna inter Russiae vastatores Tataros missionem. Clemens Kiev. metropolita eligitur absque Const. Profitetur, aiunt, (1156) Romanum primatum (*Acta SS.*, sept. t. I, p. XVIII s, n. 74). Novgorod " magna urbs " fidem catholicam retinet, usque dum a Moscovitis Basilio, Ivano III et IV vincatur, et diffundit per totam Russiam cultum thaumaturgi S. Antonii Rni (Romae natus 1065, condidit in Novgorod monasterium Nativitatis, ibique moritur 1147) : qui nunc etiam canitur " *Rna institutio* " (*Kontakion*, 3 Aug. Maltzew, *Menol.* II, p. 658).

D) *Translatio S. Nicolai* constanter hucusque celebratur apud Russos, habitata Myra in urbem Bari (9 Maii 1087) propter Turcarum periculum (sub Pp. Victore III 1085-1087, et Constantinop. imp. Alexio Comn. 1081-1118, et patriarcha Nicolao III Grammat. 1084-1111). — α) Huius translationis Urbanus II, vix electus (2 Mart. 1088), statim commemorationem instituit (*Martyrol. Rnum*, 9 Maii eamque extendit ad universum orbem (cf. Urbani epist. ad Eliam, archiep. Bari 9 oct. 1089; *MI.* 151. 307 ss). — β) Festum prohibetur Constantinopoli propter Rnam originem, et reicitur a cunctis schismaticis sentientibus. Inscribitur autem in Russorum menologio : " Metropolita Kiovensis Ephrem [1090-1096] illud promulgavit anno 1091 ". (Cf. Maltzew, *Menolog.* t. I, p. XXXV; t. II, p. 279; Z. Th. 1894, p. 276; Nilles, I, p. 156). — γ) Oppositio illa eo magis significat, quod ardentius Urbanus II unionem promovebat, speciatim e Barensi tumultu S. Nicolai crucis enim liberatione praedicata Claromontani (18 nov. 1095), Nicaeam Turc ereptam (19 Iun. 1097) statim vult Graecis reddi, praesidetque ipse concilio Bari ad unionem (oct. 1098 : Jaffé I², p. 694; tunc coram 185 episcopis S. Anselmus disserit de *Processione Sp. S. et Graecos*; *Msi* 20. 947 ss; *MI.* 158. 285-326).

E) Immo primitivus Slavorum *Nomocanon*, in manuscriptis saec. XII, fide S. Methodii explicitam de primatu Romano opponit Byzantinis (supra, 293¹).

3) CONCLUSIO. E factis ergo patet prout VI. Soloviev instanter assererat *Russos* minime participes fuisse rebellionis et excommunicationis Caerularii separatos ergo dein fuisse de facto, ex vi fraudeque, magis quam de iure, quidem inscios¹. — A) Nullatenus ergo formale schisma vigebat diu inter eos immo nec plene materiale. Plerique enim videntur communiter reputasse Sedem antiquae Romae semper praesidere ceteris 4 patriarchis, prout frequenter antiquioribus audiebatur e Menologio et constanter figurabatur per medium maiusque hemisphaerium inter quattuor minora supra Byzantinorum templa.

1. Iure ergo P. PIERLING, *La Russie et le S. Siège* (I, p. XIII s) : « On chercherait vain une date précise ou un fait éclatant qui puisse être signalé comme point de départ à la séparation entre les Russes et le centre d'union. Elle s'est faite implicitement, sans secousse, sans motif apparent, en vertu de la soumission hiérarchique au patriarche de Constantinople... L'influence des Grecs qui gouvernaient souvent les diocèses russes leur âpre polémique contre les Latins... creusaient les abîmes. »

B) Inde summi momenti conclusio suadetur, nempe non repugnare catholicam cultus publici concessionem pro his e Russia Christi Martyribus vel etiam Confessoribus, qui nullo ac ne iuridico quidem titulo possint schismatici reputari.

337. — III. Post schisma consummatum, unio multotiens a Romanis Pontificibus procuratur.

1) Ipsa PRO CRUCE BELLA Urbanus speraverat unioni profutura¹. Liberant sane Occidentales Nicaeam (19. 6. 1097), Antiochiam (3. 6. 1098), Ierusalem (15. 7. 1099). — A) Politica tamen aemulatio et difficilior ad invicem intellectus zelotypiam in ipso clero augent. Sic iam XII saeculo. — Maxime vero, post captam bis Constantinopolim (18. 7. 1203; 12. 4. 1204) conditumque imperium latinum (1204-1261), Graeci, ne videantur patriae proditores, schismati ardentius adhaerent, nec attendunt quomodo Innocentius III (1198-1216), propter violatam sic promissionem, Crucigeros excommunicet. Hi vero, diuturnis imperatorum fallaciis exacerbati, Graecos demum omnes suspicantur. Inde potissimum nationale Orientis odium crevit hucusque, arte conservatum, narratis multis invasorum facinoribus vel etiam sacrilegiis quibus contra Eucharistiam fermentato pane consecratam respondebant antiquis Caerularii sacrilegiis contra hostias azymis consecratas (supra 336^{1A}). *Bulgari* quoque, a crucigeris imperite offensi, capto Balduino I Constant. (1216), inter hostes perseverant.

B) *Russi* toto XIII saec. a Tataris (quos Tchinghiz-Khan † 1227 formaverat) conteruntur (Kalka 1224, Kiev 1240), et subduntur. — α) Missiones tamen diriguntur ab Honorio III (1227) pro Novgorod et a Greg. IX (1231). Innoc. IV mittit ad Tataros (13. 11. 1246) et Kioviam (9. 7. 1247) *Iohannem de Plano Carpini*. — β) Unionem, ab Innocentio III propositam et sub Romano Galiciae et Kioviae principe (1188 et 1205) reiectam, ad tempus accipiunt ab Innoc. IV (1243-1254), sub glorioso Romani filio Daniele (1205-1264) quem legatus Opiso reconciliatum coronat sollemnius regem (1255). — γ) S. Ludov. IX, Galliae rex (1226-1270), multis conatibus procurat Orientis Russorumque unionem, ultimatum una cum Clemente IV (suo prius amico et consiliario; 5. 2. 1265-29. 11. 1268). Hic Michaeli Palaeologo professionem fidei proponit, quae mox ab imperatore recipitur et in conc. Lugd. II (oec. 14) promulgatur (1274; D. 461 ss).

2) LUGDUNUM enim, propter Galliae specialem curam de Oriente post S. Ludovicum, CONCILIUM convocatur a Gregorio X (1271-1276). Qui, cum capellanus esset in "exercitu Christianorum adversus Saracenos", praeter spem eligitur in Romanam Sedem (1.9.1271) dum in Syria inter Graecos vivit: statim legatis missis ad Michaelem VIII Palaeol. qui anno 1261 latinum Const. regnum everterat et Balduinum II eiecerat, concilium unionemque secundum Clementis IV mentem proponit (Msi 24. 37).

A) « Convenerunt igitur ad indictum diem (7.5.1274) Lugduni, praeter Constantinop. et Antioch. patriarcham [latinos], episcopi 500... In 4^a sessione, lectis imperatoris et graecorum episcoporum litteris, in quibus catholicam fidem protestabantur et Rnae Ecclesiae primatum agnoscebant, eorum legati Summo Pontifici oboedientiam exhibuerunt » (ib. 38). Pariter narrant *schismatici* Georg. Pachymeres, 1212-1310, in *Hist. Michaelis Palaeol.*, et Nicephorus Gregoras,

1. B. LEIB, *Rome, Kiev, Byzance*; 2 *inédits byzantins*.

1295-1359 (in 'Ρωμαϊκὴ Ἱστορία, I. 5). Tres pactae sunt condiciones : (1) Graeci intra Missam S. Rni Pontificis memoriam facient; (2) Graecis omnibus libera erit appellatio ad Sedem Apostolicam; (3) S. Rno Pontifici principatus in omnibus agnoscitur (Gregoras, V, 24; Mg. 148. 264).

B) *Documenta ante concilium* unioni perpetuae iam favebant, pia fide et benigna caritate, v. g. epistulae Gregorii X ad Mich. Palaeol. (Msi 24. 42-49 et 60; oct. 1272 et nov. 1273) et ad patriarcham Iosephum (ib. 49 s), et laeta Michaelis responsio (ib. 51-56). — Huius dein sollemnis professio (D. 461-466) graece et latine clara est sub praeambulo : « SS. et BB. primo et summo Pontifici (τῷ πρώτῳ καὶ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ) Apostolicae Sedis, οἰκουμενικῷ πάπῃ et comuni Patri omnium Christianorum et venerabili Patri Imperii mei, D. Gregorio, Michael... » (Msi 24.68). Rnae Ecclesiae primatum (D. 466) sic graece profitetur : « ... Ὡς ἡ Ἐκκλησία ἄκρον καὶ τέλειον πρῶτεον καὶ ἀρχὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν κατέχει : ἣν ἐν αὐτῇ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἐν τῷ μακ. Πέτρῳ..., οὗ ὁ τῆς Ὡμης ἀρχιερεὺς ἐστὶ διάδοχος... » (Msi 24.72 D), cum hac conclusione : « Ore ac corde profitemur..., inviolabiliter observare promittimus. *Primatum* quoque eiusdem S. Rnae ecclesiae, sicut in praemissa serie continetur, ad ipsius s. Ecclesiae *oboedientiam spontaneam* (αὐτοπροαίρετως) venientes, *confitemur...* ». Sola rogabatur intacti conservatio symboli et rituum (ib. 73).

C) *In ipso concilio* (" sess. IV; 6. 7. 1274, in oct. SS. Ap. Petri et P. "), illis documentis lectis, loquitur « magnus logotheta, nuncius Dni Imperatoris..., habens ab eodem sufficiens mandatum... : *omne schisma prorsus abiuro*, et subscriptam fidei unitatem... corde et ore profiteor..., *primatum quoque ipsius sacrosanctae Rnae Ecclesiae* ». Legitur dein epistula et iuratum votum graecorum metropolitaram et archiepiscoporum circiter 40, quorum plerique addunt : « cum ea quae circa me est s. synodo ». « Unitatem dilacerabamus! » aiunt (ib. 75). Resistentem vero patriarcham Constant. volunt deponi (76 d). Antea iam « D. Papa allocutus erat concilium., dicens qualiter, contra opinionem quasi omnium, Graeci veniebant ad obedientiam Rnae Ecclesiae, profitendo fidem et recognoscendo primatum ipsius, nihilque temporale petendo : de quo multum dubitabatur » (ib. 65) : tunc autem, datis Graecorum fidei professionibus, « D. Papa alta voce incepit *Te Deum...* multis lacrimis » (ib. 66).

D) *Post concilium*, pulchras Greg. X mittit litteras ad imperatorem : « *Exultat mater Ecclesia, nascentis prolis foecunditate iucunda; exultat et iubilat... se drachmam deperditam invenisse* » (ib. 78). Item ad eius filium Andronicum, ad graecos hierarchas et ad Tatarorum regem (ib. 79 s).

3) *LUGDUNENSIS CONCILII FRUCTUS non statim percunt*. Graeci enim episcopi veniunt Constantinopolim (in concilio, 1280) et eidem subseribunt professioni fidei, cui, aiunt, eorum patriarcha Germanos III (1267-1268) a Clemente IV receptae palam olim adhaeserat, propterea eversus ab adversante Iosepho I (1268-1275). Huic succedit Ioannes XI *Bekkos* (saepe " *Veccos* "), vir sinceræ pietatis et magnæ eruditionis. Romam diu impugnauerat (cf. Msi 24. 36 s). At, Patrum studio victus de prinatu et de *Filioque*, fit constans et doctissimus unitatis propugnator. (Opera eius, ad unionem utilissima, edidit Leo Allatius *Graecia Orthod.* I et II, Romae 1652/1659; iterum Lämmer 1864, et Mg. 141). A schismaticis detrusus (1282), in carcere moritur (1298).

Prævalent tamen cito *politicae* partes. Graeci plerique imperatori in ipso palatio resistunt, v. g. eius soror Eulogia et neptis Maria regina Bulgarorum. Inde Michael VIII, licet unionem ter iuret, semper Romae suspectus manet. Familiae latinae Courtenay, Anjou et Valois sibi Constantinopolim ex haereditate vindicant, et Occidentem movent contra « usurpatorem graecum ». Quenī simul graeci episcopi et monachi pro “ haeretica eius unione cum Latinis ” damnant. Nicolaus III (1277-80) ergo, ne illudatur, iubet *Filioque* in symbolo recitari saltem a Cretensibus (Mg. 161.829). Martinus IV (1281-5) demum Michaelē VIII excommunicat (18 nov. 1281), ut qui perfide paret bella contra utriusque Siciliae regnum, iterumque post *Siculas Vesperas* (Pasch. 1282). Moritur ergo Michael (11 dec. 1282), a Latinis et a Graecis pariter excommunicatus. Iosephus I schismaticus iterum in patriarcham restituitur (1282-3), mox eversus a vehementiore Gregorio II (1283-9).

Unionis vestigia et vota supersunt tamen, politicis mixta (VILLER, *La question de l'union*, 1274-1438). Legati Byzantini pluries de ea conferunt, v. g. annis 1314, 1350 sub usurpatore Ioanne VI Cantacuzeno (1341-1355; Mg. 154.19-30, 204); iterum 1364, 1366. Ipse Ioannes V Palaeol. imper. (1341-1391, maioritatem adeptus 1355) Romam venit (1369), et unitatem profitetur coram Urbano V (Mg. 154. 1297-1308, in tomī appendice; notabis speciatim 1300 D, 1301 A, 1304 s; cf. Nilles, *Kalend.* I, p. 100 s.). Graeci saepius inter Turcarum timorem et Latinorum invidiam fluctuant. Crescente periculo, unionem cum auxiliis magis rogant (1370-1440). In Russia autem tertius Moscoviae metropolita (primus non Graecus), [s.] Alexius († 1378) dicitur favisse unioni (Nilles *Kalend.* I p. 100; catholici saltem mercatores genuenses admittuntur). Documenta vero perierunt per Mongoli Tamerlan victorias (c. 1381).

4) CONCILIUM FLORENTINUM : A) Eugenius IV (1431-1447, Veneta O. S. A.), olim missionarius in Macedonia, Thracia, Anatolia et Aegypto, paratior erat ad iuvandos tres legatos, quos de unione Ioannes VII Palaeol. (1425-1448) ad concilium Basileense miserat (Iulio 1434). Quos inter, *Isidorus* mox eligitur (1436) metropolita Kiov. et Moscov.

B) *Ferrariae* (8.1.1438-10.1.1439) paratur unio. Quam coram Eugenio IV, praesentibus imper. Ioanne et patriarcha Constant. Iosepho II (1416-24.6.1439), praecipue promovent Bessarion-archiep. Nicaeensis (c. 1399-1472) et Isidorus metrop. Moscov. (*de Sp. S.* : 30.3.1439; *de primatu* 24.6.1439; cf. Msi 31; Pierling I).

C) *Florentiae* demum (16.2.1439) consummatur unio. Bulla “ *Lactentur caeli* ” (D. 691 ss) latine, graece et russice promulgatur (6.7.1439). Resistunt tamen Marcus Ephesinus (mox Graecos commoturus) et Simeon (Russos) contra cardinales Bessarion et Isidorum. Hic unionem promulgat in Galicia et Chelmi, Kioviae ac Smolenski (Ian. et Febr. 1441), cum bono eventu, sed, Moscoviae (19.3.1441) correptus et damnatus, Romam fugit (15.9.1441). Constantinopoli, post patriarchas Mitrophanem II (1440-1443) et Greg. III (1443-1450, † 1458 Romae), Isidorus sub imper. Constantino XII (1448-1453) provehitur et unionem promulgat in S. Sophiae templo (12.12.1452). Graecorum maxima pars resistit usque ad urbis excidium (29.5.1453). Isidorus¹ in dignitate patriarchae Const. Romae moritur

1. Cf. GIOV. MERCATI, *Scritti d'Isidoro il Cardinale Ruteno* (Roma, 1926).

(27.4.1463). Gennadius II usurpat sedem (1453-1459), a Mahumeto II adiutus ipse et successores schisma confirmant.

5) "ORTHODOXIS" SUB TURCARUM IUGO, Rñi Pontifices pro posse auxilia procurabant omnimoda. Novas etiam Crucigerorum vias constanter praeeparabant (cf. Pierling : *Russie et S. Siège*). — A) "Capitulationibus" Francisci I regis Galliae et multis missionibus indirecte sed efficaciter adiuvabantur et *Protestantismu* arcebat. Cuius protagonista Cyrillus Lucaris septies intrusus et detrusus est inter annos 1612-1637 : post huius mortem, doctrinae protestantium damnabantur in synodis Constant. (1638), Iassensi (1642) et Ierusalem sub Dositheo (1672 Michalcescu p. 123-182).

B) Multae quoque *partiales uniones* tentabantur, non obstante Turcarum oppressione (supra, 204). Plures etiam, cunctis saeculis, privatorum conversiones. Ipsi patriarchae pluries magis ad unitatem tendebant (cf. *Acta SS. Boll.* Augusto, t. I : CUPER. *De patriarchis Const.* 1*-266*; HOFMANN, *Rom und Athos klöster*), sed communior cleri populique *nationalismus* (supra, 233²) hucusque constanter effectui universali obstitit.

6) De UNITATE tamen sollicitudo paulatim crevit praesertim inter Slavos, e valde augeretur nisi libertas religiosa politice hucusque prohiberetur. Multum eam fovebant Encyclicae Romanorum Pontificum, et Instituta ad cleri catholici institutionem in Orientali ritu. — α) Maxime eminebat utraque Leonis XIII epistula apostolica *Praeclara* (20.6.1894) et *Orientalium dignitas Ecclesiarum* (30.11.1894). Anthimius VII, patriarcha Constantinop. (1895-1897), asperius sanctorum respondebat (cf. Duchesne *Églises séparées* ch. III); sed dein Ioachim III (4.10.1878-30.3.1884; et 26.5.1901-26.11.1912), prima vice post schisma, audebat publice cunctas schismaticorum Ecclesias interrogare, quid de unionem sentirent (12/25 Iun. 1902; cf. *R. Cath. des Égl.* t. I, p. 101 ss; *Échos d'Orient*, 1913, t. 16 p. 434 ss). — β) Cultus quoque SS. Cyrilli et Methodii (*Grande munus* 30.9.1880 ac S. Iosaphat (1882), ad universum orbem extensus, affectum pro unionem praecipue adauxit; pariter communio, a Pio X permissa in quolibet ritu unito, et approbationes a Pio XI datae sive conventibus Velehradi vel alibi coadunatis sive societatibus ad eundem finem formatis.

Exaudiat ergo Dominus orationem¹, quam post Benedictum XV (*Cum Catholicae Ecclesiae* 15.4.1916) cunctis fidelibus Pius Pp. XI enixe commendabat v. g. in centenario sancti Iosaphat (1923) et saepius. Qui ad eundem finem *S. Congregationem pro Ecclesia Orientali* (1.5.1917; *Codex* en. 257) et Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, a praedecessore condita, multum evolvi voluit.

1. Originalis textus ex Italicorum lingua sic vertitur : « Domine, qui diversas gentes in confessione tui nominis adunasti, te deprecamur pro christianis populis in Oriente. Memores eminentioris partis quam tenuerunt in tua Ecclesia, supplices te rogamus, ut tua inspiratione iterum eandem exoptent, ad formandum nobiscum unum ovile sub eodem uno pastore. Da ut illi nobiscum doctrinis imbuantur sanctorum suorum Doctorum, qui et nostri sunt Patres in fide. Praeserva nos ab omni lapsu, quo recederent a nobis. Spiritus ergo concordiae et caritatis, quo tua praesentia intra fideles significatur, diem accenderet in qua nostrae eorumque preces coniungantur, ut omnis populus et lingua omnis agnoscant et confiteatur D. N. Iesum Christum, Filium tuum, Amen. »

338. — IV. **Ad protestantes quoque revocandos** operam multi dabant in Ecclesia Catholica. — A) Saec. XVI et seq. Romani Pontifices et theologi coluini frequentibus vacabant. Plurimae missiones, sicut ad Henr. IV Galliae, ad alios reges (v. g. Possevinus ad Iohann. III Sueciae, conversum 1578). Multum apostolica opera (v. g. S. Franc. Salesii), praesertim per recentiores fines religiosos. Elaborabant quoque unionem Bossuet et Leibniz...

B) Saec. XIX, attemperatis persecutorum legibus contra catholicos et restituta monarchia, extendebatur *Renascentia Catholica* in Anglia, Americae Unitis Statibus, Neerlandia, et etiam Genevae. (Thureau-Dangin, *Renaiss. Cathol. en Anglet.* 1909, 329; Verschave, *La Hollande politique* 1910; scripta de 400 anniv. Possevinus nati, 1909, v. g. a Brunetière; at praesertim G. Goyau, *Une Ville-Église*, 1905-1907). Piam Leonis XIII orationem pro Anglia lege (supra 328^b; 14.4.1895). Post bellum 1914-1918, inter Germanos societates dictae *Hochkirche* et *Unam sanctam* inter Lutheranos praeiudicia anticatholica partim evertunt (supra, 205¹).

339. — V. **Separatos omnes.** — 1) AD CONCILIUM VATICANUM Pius IX convocat — sive *Orientales* patriarchas episcoposque cuiuscumque ritus singulos (cano *divinae Prov.*) : qui cuncti ne ad recipiendas quidem litteras sibi allatas consenserunt (Coll. Lac. 7. 1110-1123); — sive protestantes aliosque acatholicos (v. g. *vos omnes*, ib. p. 8-10) : qui cuncti praesentiam denegarunt, sed alii benivoli v. g. theologi Angli et Groningani directe, et pastores in Helvetia et in Italia societates indirecte; alii vero (v. g. "Berliner Evangel. Ober-Kirchenrat" et alii conventus in Germania) asperius inde bellum contra Catholicam proclamant, sub nomine Gustavi-Adolphi (ib. 1123-1146) : unde mox "*Kulturkampf*".

2) Iterum cunctos advocabat Leo XIII litteris *Praeclara* (20.6.1894) : « Quoties vestris, graeco aliove orientali ritu, Ecclesiae catholicae discordes... Vosque unanimitate hoc loco compellere liceat, *Slavorum gentes* universas... Caritate non timore ad *populos* respicimus [*protest.*]... » Sollemniter quoque idem Leo XIII Cordi Iesu cunctos illos consecrabat « quos aut opinionum error deceptos sunt, aut discordia separatos » (25.5.1899). Pius X iussit eandem consecrationem festo SS. Cordis Iesu toto orbe offerri quotannis (22.8.1906; *Acta S. Sedis*, 1906, p. 569), quam Pius XI sollemni ritu sub fine Anni Sancti 1925 una cum *Christi Regis* iterum promulgari voluit.

3) Ergo Ecclesia Catholica officio fungitur, quod ei Christus una cum institutione contulit, ut, sponsi sui ad instar, "elevata a terra omnia trahat" ad se. Signum, levatum in nationes, cunctos ad se invitat, ut sit « unum ovile et unus pastor ».

340. PARS III : **Infidelium conversionem consummata christianorum** *salus*, aut saltem communis procurata unio multum adiuvabit. Iam enim cessat illa inter christianos aemulatio, quam facile Gentes irridunt : "Concordes eritis, ut ad invicem estote, aiunt, et tunc tantum docete nos".

Impetus illi magis, qui nunc ad mutua Christianorum bella expenduntur inter christianos et infideles, quantae erunt utilitatis si coadunentur ad unum Christi opus. Omnes ipsi, nonne Christum praedicabunt efficacius, si iam non adversentur, sed coniuncti deliberent, quomodo viribus unitis animas Christo lucrifaciant? Quis separatorum iam nunc adest sincerus, ubi bona fides : nonne fervidior erit.

ubi plena caritate catholicus? Oratio ad Patrem, nonne vere obtinebit maius Regnum Dei Christique, si *a cunctis simul* offeratur, coniuncta cum unitate Christi sacrificio "pro nostra et totius mundi salute"? si, per Ipsum et Ipso et in Ipso, ad illam divinae Eucharistiae communionem, quae Ecclesiae unitatem simul figurat et operatur? (Didachè 9^a, 10^a; Inn. III *de Sacr. altaris* 37; Mt. 217. 879: cf. S. Th. 3 q. 80^a et in Io. VII. 7 n. 7; multa in August.).

Practice ergo multum praestant operibus missionum ii qui separatorum unitate oratione et studio promovent. Ipsi missionarii magnum praeparabunt fructum si separatos missionarios, quos agnoverint pios sincerosque, caritate et pietate licitudine attraxerint ad unitatem Catholicam (Cf. Malvy, *Messenger du S. C.* 1906, p. 198-216).

341. Obiciunt nonnulli vanos hucusque remansisse Ecclesiae conatus, qui perpetuo separatos vocabat, et desperantur tristi per saecula sterilitate. — ponde: — 1) Christus quoque labori insudavit, diu infecundo, unde tamen messis crescit in aeternum. — 2) In omni divino opere sterilitas plerumque vitatur, si breve solum tempus consideretur: quid enim si Apostoli per vitam suam Romanum Imperium considerassent? Desperandum sane, si homo humanum opus operetur. Inter ipsos vero fletus mittantur semina ab iis qui vera fide credunt Deum per homines de messibus aeternis curare sollicitum, licet saepe ad pericula cavendam instrumenti superbiam non revelet plenam hodierni laboris efficaciam. — 3) Nega quoque illam sterilitatem, multos hodie miratus fructus ante oculos laboris. Immo ostende agros, quomodo iam videantur albi ad messem. — 4) proximos tamen promittas manipulos, sed Regi saeculorum committe diei horam. Illic labor, hic amor. Sicut Christus "in finem dilexit", sic Ecclesia in finem usque saeculorum: "Ut sint unum".

342. Corollaria totius sectionis. 1) ORATIO pro omni humana infirmitate suppleat: « Apud homines, hoc impossibile est; apud Deum autem omniaabilia sunt » (Mt. 19²⁶). Ideo Romani Pontifices multum ea instabant¹.

A) *Sacra liturgia* antiquitus v. g.: « Deus qui errantibus, ut in viam possint redire iustitiae, veritatis tuae lumen ostendis: da cunctis christiana professione censentur, et illa respuere quae huic iniuncta sunt nomini, et ea quae sunt apta sectari » (Dom. III p. Pascha, *lecta*. — « Tua, Domine, sumpta sacra communio, sicut fidelium in unitatem praesignat: sic in tua Ecclesia unitatis, quaesumus, operis effectum » (*Ad tollendum schisma, Postcomm.*).

B) *Pius X*: — x) « Non solum adprobamus, sed valde commendamus Sacerdotes, Religiosi et singuli Christifideles una simul coniuncti omnes precibus apud Deum misericordem contendant, ut quotquot sunt ab Ec-

1. TONDINI, *La prière, et l'appui du S. Siège et de l'épiscopat dans l'œuvre de l'union des Églises*. Paris, 1876. M. JUGIE, *La prière pour l'unité chrétienne*, 1919.

ia catholica dissidentes, per divinum **Eucharistiae Sacramentum et Sacrificium** quod est unitatis signum, vinculum caritatis et concordiae symbolum..., ad Fidei unitatem revertantur » (autogr. 4. 12. 1912). — β) Adprobatum erat ergo, indulgentiis etiam concessis, tria troparia¹, elaborata a S. Metrophane (episc. Smyrn. et melode) et Graecorum dominicali officio inserta (Nocturnis, Paraclitiki, τὸν VIII), recitari etiam cotidie (12 Jun. 1907).

γ) *Benedictus XV* (praeter orationem supra datam, 337⁶ⁿ) commendabat praxim primum ab Anglicis propositam, ac dein catholice diffusam :

« a Sodalitate quam *Expiationis* vocant, Neo-Eboraci instituta, preces a festo Romanae Cathedrae B. Petri usque ad festum B. Pauli recitandas [18-25 Ian.], ut hic unitatis finis a Domino impetraretur » (25 Febr. 1916; *A. A. S.* 1917, IX p. 61 s).

« *Ant.* Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint : ut credat mundus quia tu me misisti.

« *V*) Ego dico tibi quia tu es Petrus. — *R*) Et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam.

« *Oremus* : Dne Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis : Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis : ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiae tuae, eamque secundum voluntatem tuam pacificare et coadunare digneris. Qui vivis et regnas, Deus, per omnia saecula saeculorum. Amen. »

1. Τὴν πάντων Βασιλῖδα καὶ παντοῦργόν, περᾶρχιον φύτιν, ὑπερχρόνιον, ζωαρμικήν, ὑποπλάγχρον, φιλόανθρωπον, ἀγαθήν, ἐναρμικήν ῥιζίδα σε νῦν δοξολογοῦντες, ἀμαρτιῶν συγχώρησιν αἰτοῦμεν, τῷ κόσμῳ τὴν εἰρήνην, καὶ Ἐκκλησίαις τὴν ὁμόνοιαν.

Ἡ μία Κυριότης καὶ τριλαμπὴς ἐνικὴ εαρχία τρισήλιε, τοὺς ὑμνητάς πρόσδεξα· τοὺς σοὺς ἀγαθοπρεπῶς, καὶ τῶν πταισμάτων ὑπτρῶσαι, καὶ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν δυσχερῶν, καὶ θάττον τὴν εἰρήνην παράσχου φιλανθρωπῶς ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ τὴν ἑνωσιν.

Νηδὺν, Χριστέ, Σωτήρ μου, παρβενικὴν νοικήσας, ἐφάνης τῷ κόσμῳ σου θεανδριῶς, ἀρεπτος, ἀσύγχυτος ἀληθῶς, καὶ ἀθυπέσχου πάντοτε μετὰ τῶν σῶν δούλων ἵνα σαφῶς, διὰ τῆς σὲ τεκούσης πρεσεύας, τὴν εἰρήνην πάσῃ τῇ ποίμνῃ σου ρυτάνευσον.

Te Deum, universi Regem et Creatorem, supremam aeternamque substantiam, vitae fontem, omni in homines amore et bonitate et misericordia plenum, Trinitatem, unum principium, hac ipsa hora laudibus celebrantes, peccatoribus indulgentiam, orbi pacem, Ecclesiisque concordiam deprecamur.

O unius Dominatus trine Splendor, o unice Principatus, trino sole irradians, laudatores tuos, Deus, pro tua bonitate suscipe, ab offensionibus eos tentationibusque atque angustiis libera, ocusque pacem amanter Ecclesiis et unitatem concede.

O Christe, mi Salvator, qui in utero virginali commoratus, mundo tuo apparuisti Deus et homo, nullam prorsus immutationem passus, nec commixtionem, quique semper cum servis tuis te fore solemniter promisisti, Ejus, quae te genuit, precibus pacem toti gregi tuo benigne concede.

D) *Pius XI* litanis invocationem addi iussit : « Ut omnes errantē ad unitatem Ecclesiae revocare et infideles universos ad Evangelii lumen perducere digneris, Te rogamus, audi nos », et multis exhortationibus orationem pro dissidentium unitate commendat.

2) STUDIUM VERITATIS indelicenter cum oratione et caritate coniungatur, inter maxima etiam pericula. Perseverantia debitae spei et activitatis praeclare illi trabatur a VI. Soloviev in opere celeberrimo et ultimo quo conatibus apostatarum ab Antichristo potentissime coadunatis opponebat supremam denique victoriam fidei christianae (*Tres Dialogi* 1900; russ. : *Opera compl.* VIII. 453-582, in conclusionē, pp. 570-580) : « Tous les apostats se réunissent autour de leur empereur divinisé : leur concile convoqué dans le *Temple Impérial* célèbre l'apothéose de l'humain séparé du divin. Ferme malgré cette trahison générale, le pape Pierre II reste fidèle à Jésus-Christ; un petit cercle de moines et de laïcs l'entourent encore et psalmodient, devant l'Antéchrist, la promesse divine : *Non praevalent*...! Deux autres groupes, très restreints, imitent cette première résistance le métropolitain Jean, représentant des orthodoxes, et le professeur Paulus, au nom de quelques croyants protestants, commencent à se rapprocher du Pape Pierre. Ensemble, ils confessent Jésus-Christ, fils de Dieu, Verbe incarné, mort et ressuscité pour le salut du monde. " Le concile œcuménique de la chrétienté hiérarchique et laïque " s'acharne contre ces trois témoins fidèles... A ce dernier instant du moins,... l'unité va se consommer. Le représentant des orthodoxes, le métropolitain Jean, s'écrie : " Maintenant, enfants, il est temps d'accomplir la suprême prière du Christ pour ses disciples : *ut sint unum!* Que notre frère Pierre puisse paître les dernières brebis du Seigneur ". Le représentant des derniers croyants protestants entonne à son tour le *Tu es Petrus*. Ainsi s'accomplit l'union des Églises... Mais soudain une lumière..., un grand signe apparaissait dans le ciel : une femme revêtue du soleil... *Voilà notre labarum*, s'écria le Pape, *allons à lui!* Et vers cette Vierge immaculée, il entraîne les deux " réunis " et tout le troupeau des vrais chrétiens » (d'Herbigny, *Vladimir Soloviev : Un Newman russe* 1911, p. 279 s).

PARTIS POSTERIORIS SECTIO III.

De Sociali Ecclesiae organismo.

CAPUT I.

De Ecclesiae membris.

THESIS XXX : DE ECCLESIAE CORPORE ET ANIMA.

Visibilem Ecclesiam, — I. Spiritus S. vivificat, — II. et materiam assimilationis, saltem remotam, ad eam attrahit quemlibet viatorem hominem.

343. PARS I. Corpus Ecclesiae Spiritus S. vivificat (appropriative).

Iam thesis VII probavit, e claris Paulis textibus et ergo de fide, ecclesiam iure speciali prae ceteris societatibus dici corpus, quia est corpus Christi : corpus non mortuum, sed vivum immo animatum vita *aeandrica*. Sic clare Rom. 12^{ss}, 1 Cor. 12²²⁻³⁰, Eph. 4⁴⁻¹⁶ (supra, 69 s). Inde frequens est inter theologos sermo de Ecclesiae corpore et anima. Rarius tamen notio accurate determinatur.

4) INTERPRETATIONES potissimum duae proponebantur.

A) P. Dom. PALMIERI (§ XI, p. 45 ss) et pauci post eum distinguunt duplicem vitam, alteram externam et socialem..., alteram internam... : duplex ergo principium formale, *alterum* societatis, *alterum* vitae supernaturalis in membris ». — α) Mentem suam sic ulterius evolvit : Ecclesia (societas visibilis) vivet, si magisterium eius infallibile erit, potestati eius debita reverentia et oboedientia adhibeatur, rectisque legibus et iudiciis subditi gubernentur. Haec est vita quaedam exterior, socialis, competens Ecclesiae eo quod est societas. Anima, si ita loqui-
s est, huius vitae ipsa est auctoritas... — In Ecclesia, praeter hanc, est vita interior, quae *singula* membra immediate afficit vel affi-
ere potest, vita supernaturalis... Ratione habita huius vitae distingui-
let a theologis in Ecclesia *corpus* et *anima* ». — β) Duas ergo animas
tasque vitas Palmieri distinguit. Coheret sane illa distinctio cum
copriis P. Palmieri placitis in cosmologia. Neutrius autem vitae
animam reputat Spiritum S. Interioris enim vitae, ait, « anima est
quod procedit ex influxu supernaturali..., principium existens ope-
tionum supernaturalium... Huiusmodi sunt dona interiora fidei, spei,
ritatis gratiaeque sanctificantis... Anima Ecclesiae absolvitur *iusti-*

tia ». Illa ergo anima, quasi multiplex et composita, « procedens ex influxu supernaturali », primario *singulos* vivificat, quia « gratia primario et per se confertur singulis membris, et per ipsa corpori quod constituunt ». Membra exinde, etiam qua talia, videntur prius esse vivere quam corpus.

B) *Communis* vero secundum traditionem interpretatio non nisi unam Ecclesiae animam admittit. — α) *Anima illa* determinatur appropriative (cf. *de Trinit.*) *Spiritus Sanctus, prout a Filio mittitur ad Redemptionis opus applicandum.*

β) Anima autem illa, multo perfectius quam anima humana, non solum independens est a composito quod ab ea informatur, sed huic composito absolute necessaria est ut sit et ut agat : *duas ergo activitates* coordinatas vitaliter exercet, aliam ad Societatis unitatem constituendam in esse et hierarchice informandam (ut sit, ut corpus sit, cum diversitate membrorum et operationum), aliam qua singulis membris in vitalitate communi diversa munera cum necessariis dotibus tribuuntur.

2) COMMUNEM hanc apud antiquos interpretationem tenemus.

A) *Fontes Theologici* eam probant. Etenim — α) E *Scriptura* a Filio promittebatur S. Spiritus, e quo redundaret in discipulos *unitas*, ad ipsius S. Trinitatis exemplum (Io. 14-17; supra 229³). In Pentecoste missus, sic loquitur et agit in eis ac per eos, ut inde cuncti experiantur sibi esse *cor unum et animam unam* (Act. 4³²). Paulus inde totam de Ecclesiae corpore organico et vivo doctrinam evolvit¹ : « Unum corpus, et unus Spiritus » (Eph. 4⁴; 1 Cor. 12⁴⁻¹³; supra 71 s). — β) *Traditio* eandem doctrinam fidei proponit constanter. Communis fit post Augustinum explicita formula : « *Quod est anima corpori hominis, hoc est Spiritus S. corpori Christi quod est Ecclesia*; hoc agit Spiritus S. in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris unius corporis » S. Aug. *Serm.* 267⁴; Ml. 38.1231; cf. quoque frequentem eius doctrinam sive de « columba », sive de Ecclesia ut est templum Spiritus Dei. Patribus praesertim Graecis, placebat expositio de Incarnato Verbo ut typice praefigurante Ecclesiae theandrisum (iam non hypostaticum, sed sociale), prout eum Deus universalem intendit (cf. Perrone, cp. 2; Mazzella n. 411; Möhler, *Symbolik*; Soloviev frequenter). — γ) Indensus a multis exponebatur, saltem historice (ac forte dogmaticae) de

1. « L'âme du corps mystique, c'est l'Esprit-Saint... Non seulement l'Esprit-Saint habite dans l'Eglise et dans chacun des justes comme dans son temple, mais il y est comme un principe de cohésion, de mouvement et de vie » (PRAT, *S. Paul*, I. 1920⁷, pp. 360 s).

Symbolo : « Sp. S. Dom. et vivificantem ζωοποιόν ». — δ) Leo XIII, in Encyclica de Sp. S. (1897), iure concludit : « Hoc affirmare sufficiat quod, cum Christus sit caput Ecclesiae, *Spiritus S. sit eius anima.* »

B) *Suadet* comparatio cum humano composito. Nam nec scientifici nec philosophi favent divisioni principii vitalis.

De his cosmologicis pauca hic sufficiant. — α) *Embryogenistae* hodierni (quolibet in systemate, non solum animismi aut vitalismi, sed etiam dynamismi et mecanismi) agnoscunt de facto “praeordinationem” aut “praefigurationem” typicam iam in prima post fecundationem ovuli cellula et in eius nucleo : quantum operationes nondum possunt exerceri, specificus tamen schematismus determinatur. Ontogenesis ergo evolvitur, non e superadditis extrinsecus dynamismis, sed ex uno principio vitali progressive exercente intrinsecas suas energias. — β) Hodierno illi scientifico conceptui consonat doctrina inter scholasticos post S. Thomam longe communior de *unitate formae*, si genuine intellegatur : i. e. unitatem entis notificat et efficit principium *supremae* in eo activitatis. Supremae huic ceterae subordinantur : ipso facto, quae de se *in singulis* elementis disiunctis singulae formae erant, in mixto manent non actu (i. e. non qua formae, seu qua *suprema* activitas), sed virtute (i. e. *id quod*, seu activitas). Sic S. Thomas frequenter (v. g. *S. Th.* 1 q. 76^{1,4} et q. *un. de anima* a. 9). Ideo « homo ab ipsa anima rationali perficitur secundum diversos gradus perfectionum, ut sit sc. corpus et animatum corpus et animal rationale » (ib.); non sane, quasi anima punctas elementorum virtutes tolleret aut suppleret, sed quia eas dominatur et in unitatem cogit ut sint *unius* corporis, unius viventis, unius cogitantis. Corpus ergo humanum est *unum*, aut simpliciter *est, per animam* : qua separata, iam non est corpus humanum nec quodlibet unum per se, sed aggregatum de se ad dissolutionem in elementa multa tendens. Eadem ergo anima rationalis principium est unitatis (in essendo et in operando) pro activitate intellectuali et sensitiva et vegetativa, et pro ipso dinamico molecularum et totius corporeae massae equilibrio¹. A pari pro Ecclesia.

C) *Incommoda sententiae Palmieri confirmant doctrinam communem* : — α) Societas mere externa et hierarchiae solum iuridicae sublimata vix posset, qua talis, supernaturalis dici. Palmieri non solum duos activitatis ordines distinguit, sed duas vitas et duo vitae principia formalia : unde ordo socialis et hierarchicus mere naturalis esset et iuridicus, sicut in qualibet alia societate, *connexus* solummodo cum illo supernaturali principio quod dicitur sanctificare non societatem

1. Pessime vero detorquent S. Thomam et facilius falsoque irrident, qui et ipsa elementa arguunt ex anima originari : funditus contra totam eius doctrinam, iisdem locis (inter cetera) clare assertam, v. g. « Oportet quod materia, secundum quod intellegitur ut accipiens ab ipsa anima rationali perfectiones..., intellegatur simul cum dispositionibus convenientibus, quod sit materia propria ad animam rationalem, secundum quod dat ultimam perfectionem. »

sed membra. — 3) Inde sequeretur non socialiter participari vivificationem supernaturalem, sed membratim, seu Ecclesiam divinitus vivificari non qua Societas est, sed solum *ratione membrorum* quae Deus in ea ad gratiam provehit. Illa omnia vera sunt pro omni societate, quae non est legitima Christi Ecclesia, immo pro quocumque Statu civili cui pleraque membra sunt christiani. At Ecclesia ipsa est « spiritalis societas, atque ordinis omnino supernaturalis » (*Schema Vatic. 3* Lac. VII, p. 568; supra 92) : in qua unica datur vita spiritus, qua vivificatur totum corpus (i. e. socialis et hierarchica textura « per iuncturam subministrationis »). — 4) Omnes, etiam Palmieri, fatentur ad Spiritum S. referendam esse vitam supernaturalem. Porro, quidquid sit de interna membrorum et ministroium sanctitate aut corruptione, ipsa hierarchia et *socialis figura* Ecclesiae legitimitatem non habent, nisi in coniunctione collegiali et sociali cum principio vitae supernaturalis, i. e. cum Sp. S. ministerialiter. Possunt sane ministri peccatores esse et privari personaliter interna vita Spiritus Sancti; ministerium tamen eorum, quo sanctitas transmittitur non propria sed Christi, instrumentum manet quo supremus minister Christus ope sacramentorum Spiritum Sanctum dat animabus. Ideo Spiritus Sanctus quos sanctificat necessario *in Ecclesia* sanctificat. — 5) Si autem ponantur duo principia vitalia (« alterum..., et alterum ») et duae vitae, logice sequetur doctrina de duabus Ecclesiis, altera quidem sociali et hierarchica sevisibili, altera vero supernaturali sed interna et invisibili quae sola Spiritu S. vivificetur (cf. th. VI, n. 66).

D) *Ratio theologica* auctoritatem ecclesiasticam, qua vita socialis in corpore ecclesiae dirigitur, ad Christi institutionem historicam et ad perpetuam Spiritus Sancti operationem constanter refert.

344. Conclusiones. — A) Id quod esset in aliis societatibus, mere naturalibus, principium earum formale (unde haberent et suum esse et suam unitatem, i. e. forma socialis), non est in Ecclesia nisi ordo operationum subordinatus. — 1) Inde, si qui ignorent supernaturalem Ecclesiae vitam et tamen festinantius (non attendentes ad transcendentiam) de ea iudicent secundum extrinsecus quaedam apparentia, ii poterunt de ea concludere ad tempus sicut de qualibet societate. — 2) Non autem theologo : norunt enim eam esse societatem omnino sui generis ; curent ergo ut ne verbo quidem eam confundant (supra, 140).

B) Una ergo in Ecclesia anima exercet activitates diversas : « Divisiones gratiarum sunt, *idem autem Spiritus* » (1 Cor. 12⁴). — 1) « Ope

rationes » aliae sunt visibiles, aliae invisibiles; et utrimque, modo individuae modo sociales (et quidem universaliter aut particulariter): « Haec autem *omnia* operatur *unus* atque *idem Spiritus*... Sicut enim unum corpus..., in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus » (1 Cor. 12^{11ss}). — β) In variis illis operationibus, aliquando respectus socialis magis patet, aliquando respectus proprie animarum sanctificativus. Sed semper utrimque actio est supernaturaliter vitalis ad animarum salutem in Ecclesia.

C) Minime ergo

« corpus mysticum Ecclesiae constituitur in esse corporis independenter ab anima » (Billot, I, p. 281), nec « corpus ibi est simpliciter natura prius quam anima » (ib.). S. Thomae doctrina communis hic quoque retineatur. Nam — nec esset *corpus Ecclesiae*, nisi Spiritus primam eius cellulam (ipsum Christum historicum) in sinu Virginis Mariae formasset: « ex quo totum corpus, compactum et connexum,... augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate » (Eph. 4¹⁶), assimilatis vitaliter iis qui, prius peccatores, transferuntur de statu in statum per sanctificationem Christo concorporantem. — Nec a fortiori haberetur *corpus mysticum*, cum *mysticum* proprie dicatur signum rei *divinae*. Praecisione facta ab auxiliis Spiritus Sancti (saltem gratis datis), iam nequit concipi hierarchia ecclesiastica, instructa divinitus potestate sive iurisdictionis in re spirituali, sive ordinis. — Nec « corpus hic simpliciter natura prius quam anima »: sed prius Spiritus S. operatur in sinu B. M. V., et inde concepto Christo assimilata elementa disposita, sicut fit in omni corporum extensione per vitalem assimilationem.

D) Complexum doctrinae habes in S. Thoma:

(S. Th. III): « Christo data est gratia, non solum sicut singulari personae, sed in quantum est *caput Ecclesiae*, ut sc. *ab ipso redundaret* ad membra » (q. 48¹): quae referenda est, sicut omnis gratia, ad Sp. S. (32¹) — « Tota Ecclesia, quae est *mysticum corpus Christi*, computatur quasi una persona cum suo capite » (49¹), habens « secundum diversa membra diversos actus ». — « Ideo [non solum animae, sed etiam] *cordi* [ut realitas actionis eius physice etiam significetur] *comparatur Spiritus S.* qui invisibiliter Ecclesiam vivificat et unit » (q. 8¹). In physiologia enim mediaevorum et nominatim S. Thomae, « cor primo generatur » (2. 2. q. 122²) et « est primum principium membrorum et virium vitalium quantum ad esse, et est principium motus in animali » (Tab. aur.: Cor. 1-3; cf. v. g. S. Th. 3 q. 90¹, 3m; et 1-2 q. 17⁹, 2m). « Manifestatur autem Spiritus S. dupliciter: uno modo, *ut inhabitans Ecclesiam* et *docens et sanctificans* eam...; alio modo, *ut inhabitans eam*, cui tales gratiae conceduntur » (In 1 Cor. 12 lect. II).

E) Non solum dona Spiritus S., sed *ipse Spiritus S.*, qua datus, dicitur et est appropriative anima Ecclesiae. Dona sunt principia ex eo operativa, vel quasi-facultates activae. Ipse vero inhabitat et operatur

(cf. *de Trinit. et de gratia sanctif.*; S. Aug. *Enchir.* 56¹⁵; Ml. 40.258; S. Thomas, v. g. Cg. 4¹⁸; 1 d. 14, 2¹; in *I Cor.* 3 lect. 3; in *Is.* 33 et 44; *q. un. de carit.* a. 1 c; S. Th. I q. 43³; Terrien *Grâce et Gloire* I p. 416 ss). Inhabitat autem « non solum Spiritus S., sed etiam Pater et Filius... Templum ergo Dei, hoc est *totius summae Trinitatis*, sancta est Ecclesia » (S. Aug. *Enchirid.* LVI, 15; Ml. 40.259). Ipsa Dei vita Ecclesiam vivificat, tribus una, communicatione tamen Spiritui Sancto iure ex antiquis appropriata (cf. *La Théologie du Révélé*, § 170).

345. PARS II. Materiam assimilationis, saltem remotam, Spiritus S. intendit et attrahit quemlibet hominem viatorem.

A) Sicut pro ceteris viventibus, assimilanda elementa praeexistunt, i. e. homines peccatores; requiritur dispositio negativa (evacuatio peccati) et positiva (elevatio), ut assimilentur.

B) Universalitas illa probatur ex Dei *voluntate salvifica* (v. g. I Tim. 2^{4,6}; cf. *de Deo*), et *Ecclesiae necessitate* ad salutem (supra, th. IX): unde, *de fide*; — e promissa in V. T., et imperata in Novo, *Catholicitate* (th. XXI); — historice e constanti *Ecclesiae zelo*, quem Spiritus S. accendit, in agendo (missiones) et in orando, ut omnes Dei amore adducat ad se (Missa offertur « pro nostra et *totius mundi salute* »; cf. orationes in Parasceve); — e theologicis quoque conclusionibus de actualibus gratiae auxiliis (pro singulis saltem adultis).

C) De *viatoribus* solum agitur, quia post mortem aeterna sanctio immutabiliter singulorum meritis rependenda est.

THESIS XXXI : QUINAM PERTINEANT AD ECCLESIAE ANIMAM.

I. Omnes actualiter iusti (non ergo soli vel omnes praedestinati) pertinent actu ad animam Ecclesiae. — II. Non-iustis, tenentibus vestigium permanens vitae supernaturalis vel inchoatae vel praeteritae, agnoscenda est positiva et proportionata correlatio ad animam Ecclesiae.

346. PARS I. De iustis. — 1) PRAENOTANDA. — A) *Iustitia* intenditur supernaturalis, prout describitur a Trid. sess. VI. — B) *Praedestinati* dicuntur ii qui de facto aliquando obtinebunt salutem. A Deo solo cognoscuntur. — C) Hos tamen *cunctos solosque* ad Ecclesiam pertinere, essebant *Hussitae*, damnati a Conc. Constantiensi (6.7.1415; c. 627 ss) et a Mart. V (1418); v. g. « Praedestinatus semper manet membrum Ecclesiae. Ecclesia est praedestinatorum universitas. Paulus nunquam fuit membrum diaboli [i. e. iam ante conversionem, erat Christi membrum quia praedestinatus] » (631, 627 s; cf. *Pistor.* 15; D. 1515). Contrarie *Calvinistae* (supra, 60^{2a}).

2) ARGUMENTA. — A) **Ratione theologica** : α) Idem est pertinere actu ad animam Ecclesiae, et participare e Sp. S. vitam supernaturalem (n. XXX). Atqui omnes actualiter iusti participant vitam supernaturalem e Sp. S. (sic clare definitio Trid. VI ep 7; D. 799 s). Omnes ergo actualiter iusti pertinent actu ad animam Ecclesiae. Ex illa argumenti forma notatur thesis, ut theologice certa, immo ut *doctrina catholica*.

β) Quilibet actualiter iustus habet actualiter omnia requisita ad salutem (Trid. ib.). Atqui ad salutem requiritur, necessitate medii, conformatio actualis saltem cum anima Ecclesiae (supra, th. IX). Quilibet ergo actualiter iustus pertinet actualiter ad animam Ecclesiae. Cum praemissa sit de fide, conclusio notatur *doctrina catholica*. De textus intellegitur apud Patres (frequenter apud Augustinum): extra animam Ecclesiae, nemo est *iustus*; immo nulla virtus *sicut oportet*, nisi ex ea, per Spiritum S. (Araus. en. 6, 7, 9; D. 179 ss).

B) **E Scriptura**. Parabolae de palea comburenda et tritico qui simul eodem agro crescunt (Mt. 3¹², Lc. 3¹⁷), et de piscibus bonis malisque eadem sagena congregatis pluries opponebantur adversariis. Non sat facaciter. Possunt enim exegetice exponi de *corpore* Ecclesiae: ideo non confutant eos qui dicant solos praedestinos pertinere unquam ad animam Ecclesiae. Sed — α) *rami*, non facientes fructum et ideo praedestinati (Io. 15²⁻⁶), orti sunt ex ipsa vitis arbore, nutriti ex eius succo:

i. e., secundum obviam exegesim (constantem inter Patres et Theologos), participes erant vitae supernaturalis, et tamen ab ea aliquando separantur ut « in ignem mittantur et ardeant » : licet ergo praesciti erant aliquando vivificati seu sanctificati. — β) *Iudas* aliquando potuit ad animam Ecclesiae pertinere, et Paulus ab ea separari. — γ) *Ideus Paulus*, etiam postquam conscius experitur viventem in se Christum per Spiritum S., curat cavetque « ne ipse reprobis efficiatur ».

C) Inde **traditio et praxis Ecclesiae**. — α) *Patres* praemonent de periculo damnationis ipsos Ecclesiae filios, etiam post receptam gratiam et sanctificationem. Pauli timorem sanctum commentantur, et in exemplum proponunt. — β) Immo *definit* Trident. (Sess. VI cp. 12 et en. 23; D. 805 et 833): « Si quis hominem semel iustificatum dixerit amplius peccare non posse, neque *gratiam amittere*, atque ideo eum, qui labitur et peccat, nunquam vere fuisse iustificatum... A. S. » Possunt ergo dari actualiter iusti, qui non sint perseveraturi, et ideo non praedestinati. — γ) Propterea ipsis iustis *praedicatur* cura perseverantiae, et *orationis* obligatio ad eam assequendam.

347. PARS II. De non-iustis. Correlatio ad animam Ecclesiae in actuali non-iustis eadem est quam relatio ad praesentiam Spiritus S. (th. XXX).

Atqui ante primam iustificationem et post iustificati peccatum, adultus, licet privetur praesentia Spiritus S., ordinatur tamen positive ad eam, secundum proportionem varias. Agnoscenda est ergo in actuali non-iustis positiva relatio ad animam Ecclesiae, sed secundum *proportionem varias*.

A) *Ante primam* iustificationem, dantur praeparationes certae iustis adultis.

(Trid. sess. VI, cp. 5s; D. 797 s) : « Gratia praeveniente, excitante, adiuvante *disponuntur*... Fidem concipientes, libere moventur..., in spem eriguntur..., diligere incipiunt ». Porro illud « initium fidei » Spiritus S. promovet (Araus. en. D. 178). Deus ergo, praeter suam cunctorum ordinationem intentionalem, omnibus adultis nondum iustificatis confert realiter positiva auxilia, quibus ad Ecclesiam saltem animam attrahantur et moveantur.

B) *Post iustificationem*, qua « per Sp. S. caritas Dei diffunditur. inherens », homo qui acceperat « haec omnia simul infusa... : fidem, spem et caritatem » (Trid. VI cp. 7; D. 800), amittit per peccatum mortale iustificationis gratiam et caritatem. At de fide est non « quocumque mortali peccato fidem semper amitti » (cp. 15 et en. 28; D. 808 et 838).

Habitus supernaturalis, saltem fidei et probabilius spei..., amissa caritate, manet, nisi proprie contra fidem vel spem peccatum sit.

Porro his praecipue differunt *praeparatus* ad iustificationem et *lapsus* post iustificationem: — α) *Ante* iustificationem, fides nunquam fuit simpliciter *virtus* supernaturalis, aut saltem *virtus informata*. Homine nondum iustificato, actus fiunt supernaturales propter gratiam actualem, seu accidentaliter elevantur in facultate (aut saltem in anima) non habitualiter elevata: « Fides, nisi ad eam spes accedat et caritas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis eius vivum membrum efficit » (D. 800; cf. 895). Facultas retinet tamen vestigium (seu « habitum ») suae ad actum supernaturalem cooperationis vitalis. Credentes, nondum iustificati, sic proxime *disponuntur* ad vitam per Ecclesiae animam, nondum tamen animantur: *nondum geniti* infantes. — β) Fides autem, quae *in prius iustificato* manet post peccatum mortale, viva fuit virtus, informata ex caritate supernaturali, habitualiter elevans facultatem. Inde « quia veram fidem retinent, sunt membra Christi nam ab illo recipiunt influxum et actum spiritualis vitae), ergo et Ecclesiae » (Suarez, *de Fide*, d. 9, s. 1, n. 14). Peccatores ergo retinent prioris vitae effectum et vestigia, immo et quasdam virtutes. Insuper, licet spiritualiter mortui, per novam infusionem gratiae reviviscent cum omnibus virtutibus supernaturalibus et meritis (cf. *de Paenit.*).

Anima ergo Ecclesiae, praeter iustos quos vivificat, homines quoque ceteros movet et in eis operatur: non incorporatos *praeparat*, assimilandos corpori et a se vivificandos, « quantum ipsa se porrigunt dona sanctificantia et vel prima rudimenta atque primitiae vitae spiritualis ex Christo capite in homines redundantes » (cf. Hurter, I, n. 231).

THESIS XXXII : QUINAM SINT SIMPLICITER EXTRA ECCLESIAM.

Infideles, haeretici et schismatici formales publicique sunt simplicitate extra Ecclesiam, i. e. extra corpus animamque.

348. Notiones.

A) INFIDELES dicuntur achristiani, seu non habentes fidem Christi. —

α) *Negativi* infideles, ii sunt quibus fides illa non fuit proposita. —

β) *Positivi*, ii qui respuunt fidem Christi, sibi directe propositam : connumerentur *apostatae*, seu reicientes receptam prius.

B) HAERETICI sunt qui, christianam fidem profitentes, erroneam tamen contra definitum fidei dogma assertionem retinent pertinaciter.

C) SCHISMATICI (S. Th. 2. 2 q. 39¹) ii sunt qui, recepta fide etiam integre, ab unitate tamen Ecclesiae separantur, renuentes connexionem cum toto Christi corpore mystico. Diversae schismatis species distinguuntur, prout vel capitis auctoritas reicitur, vel alicuius partis legitimae communio pertinaciter respuitur (v. g. propter nationalismum) ultimatum semper oboedientia denegatur, et angustia cordis mentisque attentat ut dilaceretur corpus Christi.

D) Hi omnes, sive infideles sive haeretici sive schismatici, dicuntur *formales*, qui, *cognita obligatione sua*, integritatem fidei vel corporis Christi *voluntarie* respuunt vel laedunt vel dividunt.

349. Probatur. — A) Illi omnes, quia *formales*, malitiam peccati gravis contrahunt. Non ergo ab anima Ecclesiae vivificantur, licet ex eis dispositiones vel vestigia retineant (th. XXXI). — Nec possunt ullo modo concipi intra Ecclesiam, dum conscie et *publice* infidelitatem aut haeresim aut schisma profitentur.

B) Illi omnes, audita Ecclesia vel docente vel praecipiente, pertinaciter eam non audiunt. Atqui si quis Ecclesiam non audierit, habendus est sicut ethnicus et publicanus (Mt. 18¹⁷).

350. Corollaria. — 1) HAERETICI OCCULTI (et proportionaliter *occulti* aut schismatici aut infideles ex apostasia), etiam formales, communis reputantur non esse simpliciter extra Ecclesiam. Sic P. Soto, Cano, Belarminus, Palmieri, Mazzella, (contra Suarez, *de Fide*, disp. 9, s. 1 n. 24 s.). Nam — A) incorporati sunt olim et facti sunt iure subditi per baptismum (etiam fictitium, prout aliquando inter Iudaeos). Ipsi nunc apparentias disponunt, ut existimentur membra Ecclesiae. In qualibet societate, post incorporationem publicam, ille permanet qui, nec eiectus

ec vincula rumpens, retinet omnes sociorum relationes externas cum membris et capite. Iuridica ergo, seu *canonica*, etsi non spiritualis, connexio superest.

B) Summae *difficultates*, negata conclusione, orirentur : si enim sacerdos aut episcopus ex haeresi occulta segregari posset ab Ecclesia, iam omnes actus iurisdictionis eius fierent invalidi; unde magnae essent turbationes, et frequentes anxietatis causae.

C) Secundum *praxim constantem*, Ecclesia quae sola iudicat de singulorum haeresi in foro externo, neminem excommunicat, seu nullum membrum a sua communione separat, nisi propter delictum publicum. Quamdiu ergo manent *occulti*, nondum iuridice reiciuntur extra Ecclesiam. Consummata autem *publica* separatione, eis applicari potest statutum Io. 2¹⁹ :

« Ex nobis exierunt (recedentes publice extra corpus), sed non erant ex nobis ipsam vitam non participantes). Si enim essent ex nobis, permansissent utique nobiscum ». Pertinebant ergo « nobiscum » non corde, sed iuridice.

Obicitur definitio de Immaculata Conceptione : « Si qui secus praesumpserint corde sentire..., ii sciant se... *ab unitate Ecclesiae* defecisse » (D. 1641). Sed inde non solvitur nec praeiudicatur quaestio : occultus enim haereticus deficit corde et merito ab unitate Ecclesiae *in fide, conc.*; in *omni* re, et ab omni unitate, etiam iuridice, *nego*.

2) Omnes qui *sine haeresi* fiunt *schismatici* (propter solam pertinaciam contra superiorem), Suarez reputat manere in Ecclesiae corpore (l. n. 13-16).

3) Item de *excommunicatis* non haereticis. Hos revera Ecclesia videtur separare a fructu aut ab exercitio societatis, non autem absolute ab ipsa societate, cum ulterius eis *obligationes sociales praescribat*. — De *toleratis* opinio est communior. — 3) De *vitandis* docent Suarez (l. n.) et Bañez (in 2. 2, q. 1¹⁰ : « certissimum »), contra Bellarm., Wirel., Lanz., Mazzella, Palm. et ipsas Catech. Ruri formulas, non sine probabilitate.

THESIS XXXIII : QUINAM PERTINEANT AD CORPUS ECCLESIAE.

Participatio corporis Christi mystici, i. e. Ecclesiae Catholicae, — I. inauguratur per baptismum, — II. manifestatur dein per eiusdem fidei et communionis professionem.

351. Notiones : Ecclesia est Christi corpus mysticum th. VII, n. 71 s).

1) Ne ergo *duo* distinguantur corpora socialia, Christi mysticum et Ecclesiae visibile. Ipsum enim corpus sociale et visibile dicitur *mysticum*, quia *rem absconditam* significat, non quamlibet, sed *ordinis divini* (71¹) : *theandrisum* nempe extendi, per societatem ecclesiasticam, ad illos ipsos qui, licet natura mere homines, Christo coniunguntur libere : « Quotquot autem *receperunt* eum, *dedit* eis potestatem *filios Dei* fieri ». Sub Christo capite corpus, a Spiritu Christi informatum, indifferenter dicitur : *corpus Christi* vel *Ecclesia*. Sic, post Patres, S. Thomas (v. g. 3 q. 8³ c. et 3m). Sic plerique post eum theologi : « Nam, sicut Christi caput non habet aliud mysticum corpus, praeter Ecclesiam, ita nec membra alia, nisi ea quae sunt membra Ecclesiae » (Suarez, *de Fide*, disp. 9, s. 1, n. 14, cf. n. 18). Sic, citato ipso Suarez (de *Leg.* l. X, ep. 1 n. 7), CONCILII VATICANI *adnotationes* de schemate circa Ecclesiam (Lac. 7.584) : ipsa societas visibilis, cum suo visibili regimine, dicitur « una spiritalis respublica et unum corpus mysticum ».

2) Integra Ecclesia *in caelis* simpliciter identificabitur cum integro Christi corpore mystico, « in mensuram aetatis *plenitudinis* Christi ».

At, *in terris*, « membra corporis mystici non sunt omnia simul; — α) nec quantum ad esse naturae : quia corpus Ecclesiae constituitur hominibus qui fuerunt a principio mundi usque ad finem ipsius; — β) nec quantum ad esse gratiae : quia quidam etiam eorum, qui sunt in uno tempore, gratia carent, postmodum habituri, aliam habentibus. Sic ergo membra corporis mystici non solum accipiuntur secundum quod sunt *in actu*, sed etiam secundum quod sunt *in potentia* » (S. Th. 3 q. 8 a. 3). Quae S. Thomae doctrina, traditioni conformis, facta est universalis : v. g. Turrecremata (de *Ecclesia*, l. I, c. 57), Suarez (de *Fide*, disp. 9, s. 1, n. 14ss), Bellarm. (de *Eccl.* l. 3, c. 3) etc...

3) **Probléma de catechumenis** inde oritur : quatenam est cum Ecclesia relatio « eorum qui actu ei uniuntur per fidem (non per gloriam, nec per caritatem), et eorum qui ei uniuntur *solum in potentia* nondum reducti ad actum »? (S. Th. ib.) In concreto, catechumeni (sive expliciti, sive

pliciti), suntne dicendi intra Ecclesiam esse an extra? Opiniones rependendae erunt, verbis forte saepius quam re diversae.

Re omnes non-baptizati nondum sunt proprie membra Ecclesiae; *to* tamen possunt spiritualiter coram Deo referri a Spiritu S. ad illud *rpus unum* « extra quod non vivificat Spiritus S. » : anima enim vivificat.

4) ADVERSANTUR thesi hi, qui Ecclesiae vel necessitatem vel visibilitatem negant (*supra* th. VIII et VI, § 76 et 60). Non enim existit Ecclesia invisibilis, quae distinguatur a visibili : *sola visibilis* vivificat et vivificat (Schema Vatic. VI, VII, et adnotationes; Lac. 7.569, 588-592).

352. PARS I. Baptismus incorporat mystico Christi corpori.

1) DE FIDE, e documentis ecclesiasticis, *requiritur* baptismus.

Trid. : « Si quis dixerit baptismum liberum esse, hoc est non necessarium ad salutem, A. S. » (sess. 7, cn. de bapt. 5; D. 861) « In ipsam [Ecclesiam], per baptismi ianuam, ingressus. — Christus Dnus, lavacro baptismi, sui corporis membra vitae [nota identificari Christi corpus et Ecclesiam]... Per baptismum enim, Christum induentes, nova prorsus in illo efficimur creatura » (sess. 14 cp. 2: D. 861). *Florent.* (pro Armenis) doctrinam catholicam iam expresse proponebat : baptismus vitae spiritualis ianuam est : per ipsum enim *membra Christi* ac de corpore efficiuntur *Ecclesiae* » (D. 696).

Sufficit baptismus ad incorporandum.

Si quis dixerit parvulos..., suscepto baptismo, inter fideles computandos non esse, A. S. — Si quis dixerit, baptismum qui etiam datur *ab haereticis*... cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum, A. S. » (*Trid.* sess. 7, cn. 13 et 4; D. 869 et 860).

De fide ergo est, parvulos ipsos, etiam ab haereticis baptizatos, « inter fideles computandos esse », ac de corpore effici Ecclesiae; membra vitae corporis Christi, et ergo omnes ut catholici connumerandi sunt.

2) ARGUMENTA e Scriptura et Traditione (cf. in tract. de Baptismo).

A) *Scriptura* credentes iubet ad salutem et Regnum baptizari, v. g. :

Mat. 28¹⁹ : « Baptizantes eos... ». Mc. 16¹⁶ : « Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit » : fidem vero renuens condemnatur. Io. 3⁵ : « Nisi quis renatus fuerit aqua et Spiritu S., non potest introire in Regnum Dei ». Inde *praxis* apostolica (Mat. 28¹, 8^{12, 36s}, 18⁸; I Cor. 12¹³, Eph. 1¹³, 4⁵).

3) *Traditio* saepe et clare (iam in Didache).

Unde S. August. (*epist.* 265⁴; Ml. 33.1087) : « Quocumque legimus in corpore Christi, quod est Ecclesia, pertinere ad Regnum caelorum, non nisi baptizatos intellegere debemus : nisi forte quos angustia passionis invenit, et nolentes negare

Christum antequam baptizentur, occisi sunt : quibus ipsa passio pro baptismo deputata est ». Pariter *contra Donatistas* (v. g. lib. 1, cp. 23; Ml. 43. 110).

C) *Theologi* dein magis determinarunt incorporationis gradum, plus minusve perfectum :

α) Per aquae sacramentum actu receptum, fit incorporatio *realis*, apta de se ad omnem vitae operationem et simul *iuridica*, *totalis* ergo.

β) Per baptismum *sanguinis* fit incorporatio *realis* et etiam *iuridica*, licet *non totalis* quia de se non apta ad omnem vitae operationem. Martyr enim incorporatur realiter et publice, visibiliter et iuridice. Nequit tamen alia sacramenta ante baptismum aquae efficaciter recipere, nec Eucharistiae, nec Confirmationis nec Extremae Unionis, etiamsi deficiente aqua, olea sacra adsint.

γ) Per baptismum *flaminis*, seu per baptismi votum (explicitum implicitumve), ordinatio habetur ad corpus Ecclesiae proportionata, *iuridica* pro catechumenis publicis, etsi non completa. Ideo Innocentius II : « Ex auctoritate ss. Patrum Aug. atque Ambrosii : " Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis sed terminus necessitatis excludit " » (D. 388; de Civ. 137; Ml. 41.381). Etiam ps.-August. (*de symbolo*, l. 2, c. 1; Ml. 40.637) : « Nondum quidem per sacrum Baptismum renati estis, sed per crucis signum in utero s. Matris Ecclesiae iam concepti estis ». Inde formula ad theologos plurimum transiit (v. g. Bellarmin. *de Eccl.* l. III, c. 3 fin.). Filii parturiendi matris Ecclesiae, absconditi in sinu eius ac plus minusve evoluti, imperfecti sane, at vere ex ea concepti, nonnisi ex eius corpore participant vitam Spiritus. Id enim requiritur ut doctrinae cohaereant de invincibilitate ignorantium inculpabilitate (supra, 86^a) et de requisita ad salutem connexionem cum Ecclesia et quidem cum Ecclesiae corpore (supra 85^a et 89^a) : « Firmiter credit, profitetur et praedicat, nullos intra catholicam Ecclesiam non existentes... aeternae vitae fieri posse participes..., nisi ante finem vitae eidem fuerint aggregati : tantumque valere ecclesiastici corporis unitatem, ut solum in ea manentibus... exercitia militiae christianae praemia aeterna parturiant » (*Conc. Flor., decret. pro Iacobi*, D. 714). Consonat schema Vaticanum (cp. VI; Lac. 7.569) : « In instituto salutaris Providentiae ordine, communicatio S. Spiritus... non obtinetur nisi in Ecclesia et per Ecclesiam ». Nulli sane oculi, ne matris quidem, valent discernere et agnoscere quinam sint illi foetus, quorum forma multi peccato vel morte abripiuntur ante partum spiritualem, nunquam editi palam. Omnes tamen gravis mater e superveniente et obitu

prante Spiritu vivificante concepit, eosque nutrit et praeparat usque-
lum totus in eis formetur Christus. Mystica ergo connexio multos
adultos quasi perficiendos et adhuc indiscernibiles liberos consociat
aliquatenus cum Matris corpore visibili. Sed sola « fides, nisi ad eam
accedat spes et caritas, neque unit *perfecte* cum Christo neque corpo-
ris eius *vivum* membrum efficit » (D. 800).

**353. Communis theologorum expositio catechumenos reputat vel membra non
esse sed *praeparari*, iam aliquatenus connexa per fidem; vel membra
dici, sed *imperfecta et incompleta*.**

1) *Adversantur* Melchior CANUS et alii, qui distinguunt inter Dei Ecclesiam et
Christi Ecclesiam : « Intellegendum est *dupliciter* Ecclesiam posse dici : — pri-
mum eam, quam fidelium omnium ab initio mundi usque in finem congregatio
conficit : in quem sensum Catechumeni sunt membra Ecclesiae verissima. —
Deinde et ea Ecclesia dicitur, quae in Christi nomine per baptismum cogitur... :
huius Ecclesiae nec Catechumeni partes sunt » (Canus *Loc. Theolog.* 1. IV; ed.
Paris 1678, p. 187 s). At inde vix non concipies duas simul adesse Ecclesias : visi-
bilem alteram (Christi), alteram invisibilem (Dei).

2) Plerique theologi variis formulis salutem concedunt dari his, qui
voto saltem implicito per gratiam Spiritus S. baptismum flaminis rece-
perint, sed solum *per* Ecclesiam et *in* Ecclesia. (*Vatic. Schema* VI;
Lac. 7.569.)

A) S AUGUST. (*de Bapt. ct. Donatistas*, l. IV; *ML.* 43. 172-4) : « Nec ego dubito
catechumenum catholicum divina caritate flagrantem, haeretico baptizato antepo-
nere. Sed etiam, in ipsa intus Catholica, bonum catechumenum malo baptizato
anteponimus... Aliquem catechumenum aliquo baptizato fidiorem melioremque
cognoscimus : melior enim centurio Cornelius nondum baptizatus Simone
baptizato » (21²⁸)... « Invenio non tantum passionem pro nomine Christi id, quod
ex baptismo deerat, posse supplere, sed etiam *fidem conversionemque cordis*, si
forte ad celebrandum mysterium baptismi in augustiis temporum succurri non
potest... Tunc impletur *invisibiliter*, cum ministerium Baptismi non contemptus
religionis, sed articulus necessitatis excludit (22²⁹)... In latrone, quia per necessi-
tatem corporaliter [baptismus] defuit, perfecta salus est, quia per pietatem *spiritu-
aliter* adfuit » (23³⁰, at *Retr.* 2¹⁸). — Illa per Spiritum S. vivificatio connectit neces-
sario cum Ecclesiae corpore; nam Spiritus non vivificat nisi membra coniuncta
corpori Ecclesiae, sicut iam priores Patres docebant (supra, 89¹). « Non quaerant
spiritum S. nisi in Christi corpore... *Ecclesia catholica sola corpus est Christi*,
cuius ille caput est, Salvator corporis sui. *Extra hoc corpus neminem vivificat Spi-
ritus S...* Non habent itaque Spiritum S... qui sunt extra Ecclesiam » (Epist. 185³⁰;
ML. 33. 815). Quoscumque ergo Spiritus S. vivificat, Augustinus credit connecti
cum corpore Ecclesiae, saltem imperfecte. Nam « in hac Ecclesia qui non est, nec
modo accipit Spiritum S. » (*In Ioan.* 32⁷; *ML.* 35. 1645). « Peccata, quia praeter

Ecclesiam non dimittantur, in eo Spiritu dimitti oportebat, quo in unum Ecclesia congregatur... *Ad ipsum* enim pertinet *societas, qua efficitur unum corpus* unici Filii Dei... Hunc Spiritum illi non habent, qui sunt ab Ecclesia segregati... Habent [vero] istum Spiritum *in Ecclesia* constituti parvuli in Christo, adhuc animales et carnales, quid habeant percipere non valentes... Illa Ecclesia tantummodo habet Spiritum S... Ideo societas unitatis Ecclesiae, extra quam non sit ipsa remissio peccatorum, tamquam proprium est opus Spiritus S., Patre sane et Filio cooperantibus » (*Sermo* 71, 17²⁸, 20³³; *ML.* 38. 460ss).

B) CORPUS IURIS canonici (*Decret.* l. III, tit. 43; cp. 2 et 3: Richter-Friedberg II, 648 s) citat litteras — Innocentii II (D. 388) : « Ex auctoritate SS. Patrum Augustini atque Ambrosii : « Baptismus *invisibiliter* ministratur, quem non contemptus religionis sed terminus necessitatis excludit » » (*de Civ.* 13⁷; *ML.* 41. 381); — et Innocentii III : « Cum quis non solum per sacramentum fidei, sed *per fidem etiam sacramenti* efficiatur *procul dubio membrum Christi* » [“et consequenter Ecclesiae” Suarez]. Pariter Turrecremata (I. I, cp. 60³, f. 73).

C) S. THOMAS (*S. Th.* 3 q. 68², et 69¹) : « Qui nec baptizantur *nec baptizari volunt... ad contemptum sacramenti...*, salutem consequi non possunt, quia nec sacramentaliter *nec mentaliter Christo incorporantur...* Ille autem qui *desiderat...*, corde quidem regeneratus est... Non potest esse homini salus, nisi saltem *in voluntate* habeatur (baptismus), quae apud Deum reputatur pro facto. » Porro « ad hoc baptismus valet, ut baptizati *Christo incorporentur*, ut membra eius... Sed aliquis, ante baptismum, habet baptismum *in voto*, vel explicite vel *implicite...* Ita, ante baptismum, Cornelius et alii similes consequuntur gratiam... per fidem Christi et desiderium baptismi implicite vel explicite. » — Immo, secundum formulas S. Thomae, non-baptizati iam ex illo voto aliquatenus *incorporantur* : « Nunquam homines potuerunt salvari nisi lierent membra Christi... Ante adventum Christi, homines *Christo incorporabantur per fidem* futuri adventus, cuius fidei signaculum erat circumcisio... Antea, *sola fide* (S. Greg. M. *Moral.* IV, 3; *ML.* 75. 635) cum *sacrificiorum* oblatione... homines *Christo incorporabantur*. Post adventum etiam Christi, homines *per fidem Christo incorporantur...*, sed alio signo manifestatur fides rei iam praesentis » (ib. 68¹). Inde « adulti, prius credentes in Christum, sunt ei *incorporati mentaliter*; sed postmodum, cum baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter, scil. per visibile sacramentum » (ib. 69³).

D) BELLARMINUS ergo (*de Eccl.* l. 3, cp. 3) — citat Cani sententiam : « Melchior Canus ait, Catechumenos posse salvari, quia, etsi non sunt de Ecclesia quae proprie dicitur christiana, sunt tamen de Ecclesia quae comprehendit omnes fideles ab Abel usque ad mundi consummationem ». — Illam statim *reicit* : « Non videtur satisfacere. Nam post Christi adventum nulla est vera Ecclesia, nisi illa quae proprie dicitur christiana. Si ergo Catechumeni de ista non sunt, de nulla sunt ». -- Sententiam *propriam* proponit : « Respondeo igitur, quod dicitur, extra Ecclesiam neminem salvari, intellegi debere de iis, qui neque re ipsa nec desiderio sunt de Ecclesia. Quoniam autem Catechumeni, si non re, saltem *voto sunt in Ecclesia*, ideo salvari possunt. » Sic etiam interpretatur hanc Augustini phrasim : « Futuri erant aliqui *in Ecclesia* excelsioris gratiae catechumeni » (*in Ioann.* 4¹³; *ML.* 35. 1411), sed contra contextum. Severior enim, ut saepius de hoc, Augustinus : « Et tamen omnia peccata super illum [catechumenum] sunt » (ib. : cf. tamen alios nuper citatos textus Augustini).

E) SUAREZ (*de Fide*, disp. IX, s. 1), aliorum citatis octo opinionibus (ultimam Bellarmini, n. 23), sententiam S. Thomae eligit. — α) « Haec brevis et generalis regula : omnes, qui *fidem* habent, *Ecclesiae membra* esse; omnes vero, qui illa careant, extra Ecclesiam constitui » (n. 5). « Membra mortua et imperfecta » in corpore tamen sunt Christi, et non solum “ partes ” in Ecclesia Dei (Cano). Nam attribus iam certum est « nullos esse *filios Dei*, qui non sint etiam *filii Ecclesiae*... Porro] omnes fideles possunt quodammodo dici filii, sive ratione fidei et doctrinae, *ive etiam* ob regenerationem *si baptizati sunt* » (ib. n. 12). Ideo « auctores... communiter eiusmodi homines non excludunt ab Ecclesia : primo, quia qui veram fidem retinent, sunt membra Christi; nam ab illo recipiunt influxum et actum spiritualis vitae; ergo et Ecclesiae. Nam, sicut Christi caput non habet aliud mysticum corpus praeter Ecclesiam, ita nec membra alia, nisi ea quae sunt membra Ecclesiae » (n. 14).

β) « Magis placet fidelem Catechumenum inter Ecclesiae membra numerare »; et ex auctoritatibus confirmat, quas afferit multas. Attamen « Catechumeni non sunt in Ecclesia, quantum ad eas peculiares condiciones et veluti accidentia quae Christus Ecclesiae superaddidit; sunt vero, quoad ea quae sunt de substantia Ecclesiae, quae semper eadem fuit : quae duo sunt in Ecclesia, prout nunc est (i. e. post Christum) distinguenda » (n. 18). Ecclesiae ergo perpetuae (*quae est Christi*), aliquis potest incorporari vel plene (etiam *qua est Christi*, seu “ sacramentaliter ”, ait S. Thomas) vel solum imperfecte et incomplete (“ mentaliter ”, ait S. Thomas).

γ) Proinde « simpliciter falsum est hominem carentem *et fide et caractere* posse esse membrum Ecclesiae. Alterutrum ergo requiritur » (n. 25).

δ) Catechumeni ergo recte dicuntur in Ecclesia, licet imperfecte, quia deficit eis *character sed non fides*. (“ Mentaliter, non sacramentaliter ”). Non omnia illa membra *iuridice manifestantur* « in exteriori coniunctione... [At] hoc necessarium non est, ut Ecclesia dici possit vere et absolute visibilis » (ib.). Corporis enim visibilia membra non necessario sunt cuncta perspecta extrinsecus. Sufficit ut de se sint apta, quae aliquando videantur. Seu per accidens possunt esse corporis visibilia membra imperfecte coniuncta, ac inde actualiter et communiter indiscernibilia.

ε) Conclusionem ergo Suarez dat cum S. Thoma. Diversi enim gradus in explanatione fidei sufficiunt pro diverso statu fidelium : « Nam Ecclesiae, et Pastoribus et Doctoribus eius, necessaria est fides adeo explicita. Aliis etiam omnibus necessarium est ut *nihil eorum discredant*. Positive autem credenda sufficit simplicibus tenere explicita, quae *ad suum statum* pertinent : reliqua autem *implicite in fide Ecclesiae*..., i. e. Ecclesiae Christi, quam vel in re vel *in voto* saltem et desiderio ingrediantur » (ib. disp. 12, s. 4, n. 22). Nam « sicut sufficit votum baptismi, ita etiam votum ingrediendi Ecclesiam... pro quocumque *fidei, vere paenitente qui baptizatus non sit*, sive pervenerit ad fidem explicitam Christi sive *tantum ad implicitam*. Nam per illam potest habere votum *saltem implicitum*, quod satis est respectu Baptismi, ut D. Th. docet » (ib.).

F) FRANZELIN ipsis fere verbis consentit¹. Thesi XXIII, distinguit « inter id

1. In hoc ergo, theologorum doctrinam recte tradebat L. CAPPÉAN *Le problème du salut des infidèles : essai théologique*, 1912, p. 81 s) : « Par analogie avec le composé humain, on peut distinguer le corps et l'âme de l'Eglise... Cette distinction posée, on dit

quod est pertinere ad Ecclesiam Christi *simpliciter* et *ex integro*, et quod est pertinere seu referri ad illam *secundum quid* et *ex aliqua parte* ». Ideo « alicui secta adscripti, excommunicati, ac denique catechumeni, *ex aliqua parte* cohaerent cum Ecclesia ». Thesi XXIV exponit « iustificationem in N. T. nunquam effici *spirituali* saltem *hominis coniunctione* cum iisdem elementis *visibilibus*, atque ita coram Deo et Ecclesia triumphante existere non sine unione cum Ecclesia in terris — α) Nam « sicut corpus seu elementa visibilia in Ecclesia nec sanctificant nec salvant sine spiritu h. e. sine informantibus elementis divinis et invisibilibus, ita *spiritus non operatur sanctificationem et salutem sine unione et relatione ad corpus Ecclesiae* » (p. 429). Non ex opere operato, ait, sed ex opere operantis erit tunc unio cum corpore Ecclesiae, alia ratione quam ubi ex opere operato. — β) Unde « Quamvis verissimum quidem sit, huiusmodi homines uniri cum elementis invisibilibus, cum spiritu, et, ut dici solet, cum anima Ecclesiae; hoc tamen ipsum *non perficitur sine relatione ad ipsum corpus*, h. e. ad Ecclesiam in terris visibilem... Qui igitur ita iustificantur et salvantur, non solum *per Ecclesiam* ratione qua supra diximus, sed etiam (quatenus in ipsis est) *in Ecclesia* et certe *non extra Ecclesiam* salvantur » (p. 430). — γ) « Deus ergo iustificat et (modo explicato) *invisibiliter format Ecclesiae membrum* non propter solum actum caritatis per se et praecise spectatum, sed simul propter voluntatem seu votum baptismi, quod in actu charitatis includitur, *reputando voluntatem pro facto sacramenti* a se institutum et necessarij ad effectum iustificationis et *unionis cum Ecclesia* » (p. 433). Item de voto implicito (p. 434). — δ) Demum Franzelin solvit difficultatem, quae obiciat iterum retrogressum fieri ad confusionem inter visibilem Ecclesiam et eius animam quasi ad invisibilem : respondet corpus visibile esse « in conspicuo magisterio, ministerio, sacerdotio et consequenter in visibili exertione auctoritatis doctrinae, sacri regiminis, sacrificii et sacramentorum... Quoad membra

souvent que les justes vivant en pays païen, sans aucune idée de l'Église, appartiennent à l'âme de l'Église. La formule est malheureuse *dans la mesure où elle conduirait à penser que ces justes forment une Église invisible*, dédoublement de l'autre, et qu'il ne saurait être question pour eux d'*agrégation à la société visible* établie par N.-S... Dans l'économie présente, toute grâce est donnée en considération de l'Église, devient une force attractive vers l'Église, arrive à unir à l'Église, par le lien de la foi implicite, toutes les âmes de bonne foi. *On ne possède en soi la vie surnaturelle qu'en étant membre de l'Église*. En un mot, de par la volonté divine, *l'appartenance au corps de l'Église est un moyen de salut indispensable*. Au lieu de laisser entendre qu'il suffit de faire partie de l'âme de l'Église — ce qui serait trahir pour autant la doctrine traditionnelle, — il faut dire que les hommes de bonne volonté appartiennent *de cœur* à l'Église visible. Lorsqu'en raison d'une ignorance invincible, l'incorporation dans la société catholique ne se réalise pas en fait, *le désir même implicite* d'en faire partie supplée à l'incorporation effective. [At partialiter solum, non totaliter : nam nec plene, nec iuridice, nec in ordine ad Sacramenta.] Les dispositions favorables d'une conscience qui ne sait pas, qui ne peut savoir tiennent lieu de la démarche extérieure impossible. Le vouloir particulier de cette démarche n'est-il pas réellement inclus dans le dessein général d'honorer et de servir Dieu comme il veut être honoré et servi? [Fides ergo stricta ad revelantem.] En ce sens, l'Église visible possède beaucoup plus de membres qu'elle ne compte de baptisés, et c'est à propos de ces *membres inconnus* — non eu égard à l'Église même — que la distinction entre le corps et l'âme vient naturellement à l'esprit : ils ne sont pas présents *de corps* dans la communion catholique, mais ils y sont *de cœur et de volonté*. »

equaquam in eo est visibilitas *quasi de singulis distributive*... Salva visibilitate corporis Ecclesiae singuli aliqui... possunt *coram Deo* VERE ESSE et *coram Ecclesia militante* NON VIDERI *membra eiusdem* » (p. 436 s) : seu possunt dari visibiles Ecclesiae membra invisibilia¹, sed ipso facto imperfecta et non plene connexa.

3) VATICANI demum schematis de Ecclesia *adnotationes* officiales (Lac. 7.591) explicite ipsas Suarezii et Bellarmini sententias citabant, ut de complexus doctrinae intellexeretur — tum de necessitate Ecclesiae ad salutem : « necessitate medii, quia in instituto salutaris Providentiae ordine *communicatio sancti Spiritus*... non obtinetur nisi in Ecclesia et per Ecclesiam » (cp. 6; ib. 569); — tum de invincibiliter ignorantium excusatione (cp. 7; ib.) : « Quoniam catechumeni, si non re, saltem voto, *sunt in Ecclesia*, ideo salvari possunt... Idem ergo nos dicimus de quocumque fidei vere paenitente, qui baptizatus non sit, sive pervenit ad fidem explicitam Christi, sive tantum ad implicitam : nam per eam potest habere votum saltem implicitum » (ib. 592).

COMMUNIS ergo doctrina est de aliqua catechumenorum *connexione imperfecta* cum Ecclesia. Ideo *Codex iuris canonici*, excludens acatholicos a sepultura ecclesiastica, explicite dicit : « Catechumeni, qui nulla sua culpa sine baptismo moriantur, baptizatis accensendi sunt » (can. 1239²).

354. PARS II. Professio eiusdem fidei et communionis manifestat post baptismum participes corporis Christi.

Baptismus incorporat Ecclesiae. Sed baptizati, qui legitime et canonicè incorporati sunt, possunt dein ex illo corpore eici vel evelli, aut nunquam actu personali cooperari activitati socialis Ecclesiae, immo et contra eam agere.

Ab incorporatione ergo debet distingui manifestatio eius.

Ideo requiritur ut baptizati participationem corporis Christi manifestent professione eiusdem fidei et communionis.

1) *Ratio theologica* : — A) Unitas publica, in omni sociali hominum corpore, requirit publice proportionatam unionem — α) et *intellectuum* et finis et mediorum professione, — β) et *voluntatum* : practice ergo unitatem regiminis (supra, 26). In Ecclesia ergo requiritur publica unitas, tum symbolica fidei professae, tum practica per membrorum sub eodem regimine communionem. (Cf. dicta de Ecclesiae unitate th. XIX, § 226 s).

1. « La visibilité de l'Église n'est nullement mise en péril par quelque doute planant sur la communion effective de plusieurs de ses membres, de même qu'elle n'est point atteinte par quelque incertitude régnant autour de la réalité d'un certain nombre de baptêmes individuels » (DUBLANCHY, *Communion dans la foi*, D.T.C. III, 420).

B) Denegans *pertinaciter* et *conscie* fidei catholicae et oboedientiae professionem fit, ipso facto, *formaliter* vel infidelis vel haereticus vel schismaticus. Atqui tales sunt simpliciter extra Ecclesiam (th. praec.

C) *Praxis Ecclesiae* ideo constanter ab origine requirit externam fidei professionem, v. g. symboli recitationem ante baptismum. Quae repetenda est : — α) modo *explicita* (v. g. dum nova assurgit haeresis; vel ex usu hodierno, ante sollemniorum iuvenum communionem, vel in clericali ordinatione aut missae celebratione); — β) modo *implicita* per communionem paschalem quam Lateran. IV praecipit ad hunc finem et sub poena eiectionis e corpore : « Suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae sacramentum... : alioquin et vivens ab ingressu ecclesiae arceatur et moriens christiana careat sepultura » (cp. 21; D. 437).

2) *Scriptura* clare et requirit illam unitatem : « Solliciti servare unitatem Spiritus. Unum corpus et unus spiritus..., unus Dominus, una fides, unum baptisma » (Eph. 4¹⁻⁵); et prorsus excludit reicientes eam. Sic explicitè Christus : « Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus » (Mt. 18¹⁷). Inde praxis apostolica : « Haereticum hominem post unam et secundam correptionem devota : sciens quia subversus est qui eiusmodi est » (Tit. 3^{10s}). « Qui recedit et non permanet in doctrina Christi, Deum non habet... Si quis venit ad vos et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum nec Ave ei dixeritis » (2 Io. 9-11).

3) *Traditio* constans magna vi reicit haereticos et schismaticos. — α) Ab initio iam narrat de Ioanne Cerinthum [Ebionem] damnantem (Iren. III 114; Epiph. 30²⁴; Mg. 7.880 s; et 41.445). — β) Clare Clemens Rom. Corinthios docet, illos ab Ecclesia separari qui schismata movent. — γ) Ignatius Ant. saepius : « Praemunio vos contra feras anthropomorphicas (= haereticos), quas non solum oportet vos non recipere sed, si possibile est, neque obviam iis fieri » (*Smyrn.* 4¹). — δ) Pariter in omni tractatu *adversus haereses*, Irenaei, Augustini, Epiph...

4) *Theologi* constanter distinguunt — hinc *formaliter* *renuentes* fidem et oboedientiam, i. e. *positive* discredentes et rebelles, — inde vero ignorantes aliosve qui ex aliqua inculpabili impossibilitate post baptismum non profitentur publice unitatem : incorporationem sanctam suam non *manifestant*, sed non necessario solvunt.

Ideo Innocentius IV († 1254), a quo et Romana Inquisitio erecta est sic commentatur doctrinam capituli *Firmiter* a conc. Later. promulgati

« 1. De fide teneas, quia quaedam est fidei mensura, ad quam quilibet tenetur et quae sufficit simplicibus et forte omnibus laicis, sc. quia oportet quemlibet adul-

tum accedentem ad fidem credere, quia Deus est, et quod est remunerator omnium bonorum. Item oportet omnes alios articulos credere implicite, h. e. credere verum esse quicquid credit Ecclesia catholica. 2. Hanc autem mensuram excedere debent praelati... 7. In tantum autem valet implicita fides, ut dicunt quidam, quod si aliquis eam habet, sc. quod credit quod Ecclesia credit, sed falso opinatur ratione naturali motus, quod Pater maior vel prior sit Filio, vel quod tres personae sunt tres res a se invicem distinctae, quod non est haereticus nec peccat, dummodo hunc errorem suum non defendat, et hoc ipsum credit [quia credit] Ecclesiam sic credere et suam opinionem fidei Ecclesiae supponit, quia licet sic male opinetur, tamen non est illa fides sua, immo fides sua est Ecclesiae¹. »

355. Corollaria. — 1) BAPTIZATUS ergo, qui conscie et publice eiusdem fidei et communionis professionem *reicit*, separatur ipso facto ab Ecclesia, in foro interno et externo (coram Deo et hominibus). « Sed quia character baptismalis, quo quis populo Dei annumeratur, est indelebilis, ideo semper remanet baptizatus *aliquo modo* de Ecclesia, et sic semper Ecclesia de ipso iudicare potest » (S. Th. *suppl.* q. 22, a. 6, 1m).

2) COETUS ergo christianorum, etiam organicus, qui illam cum Catholica fidei et communionis professionem detrectet, fit ipso facto coetus socialiter vel haereticus vel schismaticus : ramus avulsus. — Membra ergo illius vitam minime ab eo possunt accipere, sed solum ab Ecclesia legitima, quam forte propter invincibilem ignorantiam insecii participant. Fragmentum enim validae hierarchiae separatum, etsi canalisis maneat transmittendae gratiae (etiam Ordinis), hanc ideo solum transfundit, quia insecius participat catholicae Ecclesiae traditionem et vitam, et quia retinet etiam nunc intentionem cum legitima Christi Ecclesia conformem, i. e. implicite cum Catholica. Per se ergo hierarchia coetusve dissidens est non vitae instrumentum, sed mortis, etsi per accidens possit invincibiliter ignorantibus et bene dispositis gratiam etiam sanctificantem ministrare ex Ecclesia legitima manantem.

3) CONSOCIATUS ergo inculpabiliter huic separato coetui (ex parentum condicione et voluntate), vi quidem baptismi validi et efficacis coniungebatur legitimae Ecclesiae. — A) *Si noverit* dein coetum esse formaliter haereticum vel schismaticum, obligatur sub gravi ut statim eum deserat. Sin autem sciens et volens in eo perseveret, non solum reputatur sed realiter *fit et ipse* schismaticus vel haereticus formalis, prorsus

1. *Apparatus quinque librorum Decretalium*, Argentinae, 1478; cf. Innoc. IV in V libros Decretalium necnon in Decretales per eundem editas commentaria doctissima, ed. Venet. 1578, p. 1. Alios textus congregabat, non recta quandoque interpretatione, GEORG HOFFMANN (prot.), *Die Lehre von der Fides implicita innerhalb der Kathol. Kirche* (Leipzig, 1903).

inde separatus ab Ecclesiae et anima et corpore. — B) Sin vero perseverantius *ignoret inculpabiliter* separationem coetus ad quem publice pertineat, participat tamen publicam eius et iuridicam separationem. Iuridice ergo est haereticus publicus et notorius, reputaturque canonicè extra corpus Ecclesiae. Attamen baptismus, a parvulo vel a bonae fidei adulto receptus, cum in Ecclesiam legitimam incorporaverat, eiusque legibus subdiderat. Porro incorporatio illa non simpliciter dissolvitur, quamdiu personale et formale peccatum contra fidem non rupit vincula unitatis. Sed solum non sortitur effectus suos publicos, quia *manifestatio* deest. Immo, coram Deo, omnis professio fidei et actus oboedientiae, quem intendat ad Ecclesiam legitimam vel propter eam, revera *ad Catholicam* dirigitur. Quamdiu ergo est in statu gratiae (aut respective in habitu fidei), accipit ab Ecclesia quidquid vitale habet, et quidem ratione incorporationis quae fuit prius physica et iuridica, seu totalis. Sola concorporationis actualis manifestatio deest, aut potius, propter bonam fidem, in voto tantum est. — C) Ab Ecclesia ergo haereticus, etiam mere materialis, habetur canonicè ut separatus absolute. In foro autem interno, dum venit ad unitatem, modo prorsus diverso tractandus est. Immo Ecclesia, etiam in foro externo, ubi praesertim haereticorum aut schismaticorum massae per dioeceses gentesve ad unitatem redeunt, ita solet erga certe ignaros agere ut nec abiurationem nec etiam formalem fidei professionem a rudioribus requirat, sed solum communionem cum hierarchis, unitatem catholicam explicite profitentibus.

4) ECCLESIA sic constanter *non pertinaces* excusabat.

A) *S. Augustinus* (epist. 43¹; MI. 33. 160) post cit. Tit. 3^{10s} : « Sed qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nulla *pertinaci* animositate defendunt, praesertim quam non audacia praesumptionis suae pepererunt sed a seductis atque in errorem *lapsis parentibus acceperunt*, quaerunt autem cauta sollicitudine veritatem, *corrigi parati* cum invenerint, *nequaquam sunt inter haereticos deputandi* ». — B) *S. Thomas* (2. 2 q. 2⁶) : « Superiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere plenioram notitiam de credendis et magis explicite credere... Simples, si inveniuntur *non pertinaciter* perversae doctrinae adhaerere, si in talibus ex simplicitate deficiant, *non eis imputatur*... Si aliqui maiorum (in quorum fide minores habent fidem implicitam) a veritate divina deficiunt, *non praediuicat* fidei simplicium, nisi *pertinaciter* eorum erroribus *in particulari* adhaereant *contra* universalis Ecclesiae fidem quae non potest deficere ». — C) Patres¹ saepe

1. De praeparatione illius doctrinae apud Patres, et de eius evolutione inter theologos, cf. LOUIS CAPÉLAN, *Le problème du salut des infidèles : essai historique*, 1912. P. TERRIEN, *La grâce et la gloire*, I, p. 330 : « Du rapport entre le Christ et l'Eglise, la tête et le corps,

mul et ethnicos excusant a culpa propter ignorantiam (S. Iustin, 1 *Apol.* 3¹; Iristid. *Apol.* 17; Clem. Alex. *Strom.* 2¹⁴ et *Protrept.* 10; Mg. 8.997 c, 213 c, Terrell. *adv. Marc.* 5¹⁶; Ml. 2.511); et admittunt revelationem ipsis eorum philosophis communicatam vel per *Verbum seminale* (Iustin., Clem. Alex.), vel per *Christi aedicationem in inferis* (Hermas, Clem. Alex., Orig.), vel per *traditionem religiosam* sive ex Adamo (v. g. Eus. in Is. 65¹¹; Mg. 24.512A) sive e Moyse propheta (S. Athan. *de Inc. Verbi*; Mg. 25.8ss et 116ss.).

5) Ideo, in concilio Vaticano, « ne videretur omnibus ad salutem necessarium esse actum fidei catholicae [explicitum et formalem] : nam hoc falsum esset », mutabatur primum schema, « delendo verba illa *Haec est illa fides, sine qua etc.* » et his verbis substituendo : « Quomodo vero sine fide impossibile est placere Deo » : ut de necessitate fidei in genere solum definiretur (Lac. 7.177 s; D. 1793).

Iure ergo Hurter (l. n. 244), e Stapleton (l. q. 2¹), distinguit¹ in illo ecclesiae corpore « membra coniuncta (per fidem aut per baptismum), coniunctiora (etiam per caritatem), coniunctissima (finali iam perseverantia connexa) ».

356. Scholia : — A) Singuli ergo fideles laetentur, corpus Christi, i. e. matrem Ecclesiam, ita dilatari ut plura praeter cognitionem Deo offerat membra cum capite coniuncta.

B) Apostolus, separatos edocturus, meliorem hauriat spem, sciens auditorum animas forte non paucas clam iam coniunctas esse cum Eccle-

suit manifestement que personne n'est incorporé au Christ, qu'il ne le soit à l'Eglise. Un membre du Christ pourrait-il être séparé du corps du Christ? Voilà pourquoi le baptême, en nous faisant membres de J.-C., nous fait aussi membres de l'Eglise... Ceux-là mêmes qui, par le malheur de leur naissance ou pour toute autre cause qui ne les rend pas coupables, reçoivent extérieurement le baptême hors de l'Eglise, ceux-là, dis-je, sont plantés en elle et par elle, et lui restent unis comme des membres au corps, dans la mesure qu'ils sont unis à Jésus-Christ lui-même : tant il est vrai qu'une incorporation ne se fait pas sans l'autre, ou, pour parler plus exactement, qu'il n'y a qu'une seule et même incorporation. »

J. P. BAINVEL, in opusculo *Hors de l'Eglise pas de salut*, 1913, cp. VI, *Appartenance invisible à l'Eglise* : « Le désir, inhérent à l'acte même de charité (connaître la volonté de Dieu, pour l'accomplir), implique celui d'appartenir à l'Eglise dans la mesure du possible. L'âme qui veut vivre de la vie divine, veut vivre par là même dans le milieu normal où circule cette vie divine, là où s'exerce comme dans sa sphère propre d'action, l'influence du Saint-Esprit. Elle veut donc implicitement appartenir au corps même de l'Eglise. »

... Reste à expliquer comment ce désir peut être équivalent à la réalité. Cette équivalence n'existe pas au regard humain. Mais quand on y fait attention, c'est que le désir même lui est inconnu (p. 50 s.)... Dieu noue ainsi en quelque sorte des liens invisibles qui rattachent à l'Eglise visible les âmes de bonne foi et de bonne volonté, les âmes ouvertes à la grâce » (p. 54. cf. Hugon, O. P. 1907, p. 298 s, 302 s).

sia : quibus Spiritus S., una cum fide stricta et supernaturali, al-
forte dona et ipsam caritatem olim infuderit et nunc conservet. « Ex-
pectant revelationem » suae, quam ignorabant, coniunctionis cum Cath-
lica. Eos ergo non proprie ad confessionis mutationem adiuvat, sed a
conscientiam demum percipiendam perpetuae suae ex unica Chris-
Ecclesia vitae spiritualis, et ad eius ergo publicam et etiam iuridica
manifestationem. *Adiutorem* habet vivificantem intus Spiritum S. Du-
ergo practice medetur inculpabile vulnus dissidentium eosque ad publi-
cam fidei et communionis professionem disponit, avertat ab eoru-
mente timorem quo multi separati putant se a Catholicis quasi ethnice
considerari, a primis initiis et totaliter convertendos. Addat potius
vires ut gaudeant, transituri ab eo quod « ex parte » erat, ad integra-
membrorum activitatem in conscia totius corporis communione.

CAPUT II

De « iuncturis subministrationis ».

THESIS XXXIV : DE EPISCOPIS.

Ad munus uniendi doctrina et regimine membra Ecclesiae, — I. Apostoli ex intento Christi sibi successores instituerunt, — II. quibus nomen *Episcopi* brevi saltem post mortem Apostolorum appropriatum est.

357. PRAENOTANDA. 1) *Relatio ad ceteras theses.* — A) Prior pars tractatus agebat de collegio apostolico : nempe de missionis eius origine (th. III et X), exercitio et magisterio (th. II et XI), de iurisdictionis et Ordinis potestate in eo (th. XII s). Item ostendebatur intentio Christi de fidei et regiminis unitate (th. XIX), et de aliqua successione tum apostolorum in genere (th. V, XXII), tum specialius Petri (th. XXIV s).

B) Hic *successio apostolica* directe intenditur specifica, prout *Episcopis* iurdictio apostolica transmissa est, non solum de facto sed cum essentiali iure ad successores instituendos. Includitur ergo is in potestate Ordinis gradus, quo insignitus non solum ipse sacrificet sed etiam novos instituat sacrificatores efficaciter (cf. S. Th. *Suppl.* q. 40⁵, 2m; et 40⁶, 3m; et in *tract. de Ordine*).

2) Duabus partibus ostendetur — A) successores ab Apostolis fuisse institutos ut per eos intenta a Christo perpetuitas hierarchiae secunda esset; — B) hos vero successores dictos esse proprie *episcopos*, saltem iam a temporibus Patrum Apostolicorum.

358. Nota dogmatica. — 1) *Tridentinum*, post definitam divinam sacerdotii institutionem (sess. 23, cp. 1-3; D. 957-959), — damnat sententiam de mere temporaria potestate Ordinis et de pari omnium Christianorum potestate spirituali.

« Proinde S. Synodus declarat, praeter ceteros ecclesiasticos gradus, *episcopos*, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem praecipue pertinere, et positos... a Sp. S. regere Ecclesiam Dei (Act. 20²⁸), eosque *presbyteris* esse superiores, ac sacramentum confirmationis conferre, *ministros Ecclesiae ordinare* atque alia pleraque..., quarum functionum *potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent* » (cp. 4; D. 960). — « S. q. d. in Ecclesia catholica non esse *hierarchiam*, DIVINA ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris, A. S. — S. q. d. *episcopos non esse presbyteris superiores*, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam quam habent illis esse cum presbyteris communem..., A. S. » (ib. cn. 6 s; D. 966 s).

2) E textibus illis dogmaticis — A) definitur *hierarchiam* (in genere) esse divina ordinatione institutam (en. 6). Pericope vero « quae constat... » potest duplici sensu accipi : — α) vel definiri institutionem *immediate* divinam singulorum graduum; — β) vel, asserto iure divino alienius hierarchiae, significari talem *de facto* existere, cuius ergo gradus de iure solum *mediate* divino credantur. Porro et modus loquendi (« quae constat »; non « quae constet », nec « prout constat ») et stricta definitionum interpretatio posteriorem sensum permittunt. ultra quem ergo alter nequit probari definitus.

B) Definitur quoque *episcopos* — praecipue pertinere ad hierarchiam (saltem ergo de facto, non necessario ex institutione immediate divina). — positos esse a Sp. S. *regere* Ecclesiam Dei (agitur ergo de supernaturali iurisdictionis potestate, non determinato transmissionis modo), — esse presbyteris superiores, eisque solis inesse quarundam functionum potestatem, quas inter eminet ordinatio ministrorum Ecclesiae.

C) Propositione incidente dicuntur Apostolis succedere. Sed non definitur, utrum ius illius successionis divinum sit *immediatum* (quasi Christus aequivalenter praeceperit : Successio fiet tali modo), an *mediatum* (i. e. per Apostolos determinandum).

3) *Vaticanum* nihil expressius definivit : « Episcopi qui, positi a Sp. S., in *Apostolorum locum successerunt*, tamquam veri pastores assignatos sibi greges singuli singulos pascunt et regunt » (IV, 3; D. 1828). — Eadem indeterminatio (de iure mediato vel immediato manet in *Lamentabili* (damn. 50; D. 2050) : « Seniores... instituti ab Apostolis presbyteri aut episcopi..., non proprie ad perpetuandam missionem et potestatem apostolicam », et in *iureiurando contra modernismum* (D. 2147) profiteamur proprie fidem Patrum « de *charismate veritatis* certo, quod est, fuit eritque semper in episcopatus ab Apostolis successione » (citans Iren. IV, 26).

4) *Dogmaticae* ergo apostolica episcoporum successio includitur definitione, non vero *immediata Christi* de eis ordinatio. — Haec tamen ita iam a Clemente Romano (infra) proponitur praedicata et credita, ac inde communiter, ut possit dici *doctrina catholica*, nondum formaliter definita, sed proxime definibilis.

5) *Acatholici* — A) *consentiunt* nobiscum de hac thesi plerumque : *Practice* simul et *speculative, historice et dogmaticae*, Nestoriani, Monophysitae, et Photiani (sive « Orthodoxi », sive « starovieri »). Qui cuncti hierarchiam retinuerunt de facto (supra 203 s). « Orthodoxi »,

praesertim contra patr. Cyrillum Lucarem (1572-1638; supra 337⁵), synodaliter Constantinopoli (1633 et 1638), Iassi (1642), Hierosolymis (1672) damnarunt omnes protestantium antiepiscopales doctrinas :

Ὅρος 10 (Michalcescu, p. 164 s) : « Ἐπειδὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀσεβειῶν ἔδοξε καὶ τοῦτο τοῖς Καλοῦνσι, ὅτι τυχὸν ταῦτόν ἐστιν ἱερεὺς ἀπλῶς καὶ ἀρχιερεὺς., καὶ οὐκ ἀρχιερεὺς ἀλλὰ καὶ ἱερεὺς δύναται χειροτονεῖν ἱερέα, καὶ πλείονας ἱερεῖς χειροτονεῖν ἀρχιερέα., φαμέν ὅτι τὸ τοῦ ἐπισκόπου ἀξίωμα οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀναγκαῖον, ὥστε χωρὶς αὐτοῦ μὴ δύνασθαι μήτε Ἐκκλησίαν μήτε Χριστιανόν τινα ἢ εἶναι ἢ ὅλως λέγεσθαι. Αὐτὸς γὰρ ὡς ἀποστολικὸς διάδοχος τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἐκείνῳ παρὰ τοῦ Κυρίου., ἀλληλοδιαδόχως λαβὼν... Οὕτω δὲ αὐτοῦ τὸ ἀναγκαῖον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τὸν ἥλιον... : (dein ample de distinctione inter episcopum et presbyterum, per ordinandi potestatem).

Item Iansenistae et Vet.-Catholici.

Speculative (historice simul et dogmaticae), Anglicani et ceteri episcopalistae; vel in Americae Foed. Stat., vel inter Scandinaviae Lutheranos (supra 205^{1,3} et 329²⁻⁴).

Historice, praecipui inter Lutheranos historici dogmatum, in quantum apostolicam episcopatus originem agnoscunt, v. g. Harnack (*Das Wesen des Christentums*, XVI; ed. 1913, p. 178: « Die Reformation hat, ohne es zu ahnen, Formen modifiziert oder beseitigt, die schon im apostolischen Zeitalter bestanden haben, so... in der Verfassung die Bischöfe (und Diakonen »).

B) *Adversantur dogmaticae* : universaliter Calvinistae (cf. tamen supra 264^{3B,3}) et plerumque Lutherani; *historice*, plerique ad haec usque tempora scriptores protestantium : volebant enim hierarchiam praeva-
luisse propter mediocritatem hominum, et charismatibus ac Spiritui libero substitutam esse; *philosophice*, historici illi protestantes et modernistae, qui primaevam episcopatus existentiam confitentur, at negant de ea (sicut de Ecclesia) Christi intentum, aut saltem missionem (cf. supra 166⁴ et 353³⁻⁷).

359. PARS I. Apostoli ex intento Christi sibi successores instituerunt. ARGUMENTUM GENERALE. Successores ab Apostolis fuisse institutos (cum de facto, tum de iure ex intento Christi) constat historice simul et dogmaticae, ubi — I. immediatus eorum cooperator successionem exercite manifestat in se et in aliis, simulque coram coetaneis testibus signate ac inerranter commemorat successionis legem ab ipso Christo per Apostolos fuisse promulgatam; — II. prout revera ipsius Christi et Apostolorum praxis et praedicatio curam de illa successione necessario

includunt et factis manifestant; — III. convergentibus etiam undique testimoniis succedentium sive mediate sive etiam immediate.

Atqui tria haec constant, non solum dogmatice sed et critice.

Constat ergo, etiam historice, de successione ab Apostolis secundum voluntatem Christi instituta.

Maior e singulis partibus patet; per convergentiam ergo superabundat.

Minor erit per partes probanda.

I. **Clemens Romanus** successionis institutionem manifestat exercite et signate. — 1) COOPERATOR enim Apostolorum fuit, de quo *Irenaeus* (III, 33; Mg. 7.849): « Tertio loco ab Apostolis (ὑπὸ τῶν Ἀπ.) episcopatur sortitur Clemens, qui et vidit ipsos *μνηστῆρας* Apostolos, et contulit cum eis, et cum adhuc insonantem praedicationem et traditionem ante oculos haberet »; *Tertullianus* « Romanorum Clementem a *Petro ordinatum* » asserit (Praescr. 32; Ml. 2.45); *S. Paulus* (Phil. 4³): « Mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente et ceteris adiutoribus meis (cf. Orig. in Io. VI, 36; Eus. H. E. III, 15; Epiphan. Haer. 27⁶; Hieron. Cat. 15). — Inde illustratur Clementis ipsius de seipso testimonium, « Ponamus ante oculos nostros bonos Apostolos : Petrum..., Paulum (1 Clem. 5⁴; supra 318^{2Dx}). Indirecte etiam confirmant *pseudo-Clementina*, fabulam texentia circa res universaliter notas (supra 171^{1c.3u}). « Clementem hunc episcopum vobis χειροτονῶ, cui meam sermonum credo cathedram » (Mg. 2.36; infra 368^{1A}).

2) SUCCEdit porro ipse et SUCCESSIONIS LEGEM a Christo per Apostolos promulgatam commemorat: « non solus », sed coram *testibus* coetaneis. « Adhuc enim multi supererant tunc, ab Apostolis docti » (ὑπὸ τῶν Ἀπ. δεδιδαγμένοι. — Iren. III, 33; Mg. 7.849).

A) *In genere*, quidquid ad cultum Dei refertur, Clemens ostendit a Deo determinari etiam in minutis :

« Cuncta ordine (τάξει) debemus facere, quae nos *Dominus* statutis temporibus (κατὰ καιροὺς τεταγμένους) peragere iussit : oblationes sc. et λειτουργίας perfici, ne temere nec inordinate (ἀτάκτως) fieri praecepit (ἐκέλευσεν), sed statutis temporibus et horis (ὁρισμένους καιροὺς καὶ ὥραις). Ubi etiam et a quibus eas celebrari *vult*, ipse excelssima sua voluntate *definivit* ut religiose omnia secundum eius beneplacitum adimpleta accepta essent voluntati eius » (40¹⁻³).

B) *In specie*, de V. Test., formaliter declaratur praeceptum Dni, res et personas et tempora determinantis sub obligatione gravi: « Qu

raeter id quod voluntati eius consentaneum est, aliquid faciunt [in . T.], mortis supplicio puniuntur » (41³).

C) *A fortiori, in N. T.* :

« Quo maiore cognitione digni sumus habiti, eo graviore periculo obnoxii sumus » (41⁴). Curandum est ergo, ne quis « praescriptam ministerii sui regulam transgrediatur (τὸν ὀρισμένον τῆς λειτουργίας αὐτοῦ κανόνα) » (41¹). Nam — α) Christus a patre missus misit Apostolos, cum firma determinatione de missione transmittenda illis. Quare, ait, Apostoli « plena certitudine imbuti... constituerunt episcopos » (2⁴). — β) Qui et ipsi transmitterent missionem. Nam Apostoli « per I. C. D. N. agnoverunt contentionem de nomine episcopatus oborturam... perfecta scientia aediti, constituerunt praedictos, ac deinceps (μεταξὺ) ordinationem dederunt, ut, cum illi decessissent, ministerium eorum alii viri probati exciperent » (44¹; cf. infra, part. II 365, nota). — γ) Constat ergo, et non est mirum : « eos quibus in Christo a Deo hoc munus commissum fuit (= Apostolos), praedictos (= episcopos) constituisse : οἱ ἐν Χριστῷ πιστευθέντες... κατέστησαν τοὺς προειρημένους » (43¹).

3) CONCLUSIO. — A) Clare ergo habetur ordo ex voluntate Dei (ἐκ τῆς ἐξ ἐκ θελήματός Θεοῦ) : — α) Deus Christum misit, qui misit Apostolos. — β) Apostoli miserunt probatos viros, qui et ipsi missionem delegant, secundum ordinationem ab Apostolis ex perfecta praescientia promulgatam (42^{1s}, 44^{1s}).

B) Hi quarto gradu delegati (ex Deo, per Christum et per Apostolos per Apostolicos) regebant locales Ecclesias plerumque c. 96. *E tertio gradu* Apostolici supererant Clemens, probabilius Fortunatus Cor. Cor. 16^{15.17}, et 1 Clem. 65¹), Ignatius Ant., Papias, Polycarpus... AUDERS *Verfassung der Kirche* pp. 80 et 260). *E secundo gradu*, Irenaeus ap. — Irenaeus, Apostolicorum discipulus at non ab eis consecratus, gradu solum quinto vel sexto (post Potlinum) transmissionem iurisdictionis accipit, etsi antiquae doctrinae et apostolicae traditionis auctoritas est usque ad annos circ. 180, mediante solum gradu apostolico cum Papias et Polycarpi (supra, 173^{3a}, nota).

360. II. Ipsius Christi et apostolorum praxis et praedicatio.

1) CHRISTUS : — A) *constitutionem Ecclesiae* determinans immutabilia, potissimum de apostolico collegio curavit (th. II-IV; X ss). Atqui hoc est essenziale in Ecclesiae constitutione ex institutione Christi, necessario manet in perpetuum (th. V; ne mutetur ipsa perpetuae Ecclesiae essentialia). Manet ergo apostolici collegii institutio ab ipso Christo necessario in perpetuum. Ideo apostolicitas requirebatur, ut Ecclesiae a defectibilis (th. XXII). — B) Dum *instituit* Apostolos in societate a perpetua, Christus ipso facto intendebat in recto etiam successores,

etiamsi forte legem modumque successionis non determinaret, nec successorum nomen. Collegium ergo successorum unum est cum apostolicum et Christus episcopus directe instituit dum Apostolos eligit, etiam tunc haec eis successio nondum pateat. — C) Ideo valent *promissiones* : « Vobiscum sum usque ad consummationem saeculi. Potestatem inferi non praevalerunt. »

2) EX APOSTOLIS. Quidquid de munerum nomine dici potest (infra 363) Apostoli explicite ita docent et agunt ut Ecclesia non soli eorum iurisdictioni subdatur, sed et *aliorum hierarchiae* quos designaverint determinata auctoritate munierint.

A) Supra fideles diaconosque a ceteris reverendos (Act. 6), *Matthiae* licet non cum Duodecim a Christo directe electus, parem simpliciter cum ceteris undecim exercet auctoritatem : τὸν τόπον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς : Iudae « episcopatum (τὴν ἐπισκοπὴν) accipit alter..., *annumeratus cum undecim Apostolis* » (Act. 1^{20,26}).

B) Vi communicatae ex Apostolis potestatis et sub eis, distinguunt inter fratres (11¹) οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοί (15²²), variisque nominibus exercentes auctoritatem : v. g. προφῆται καὶ διδασκάλου (13¹), prout Barnabas, Paulus, Ioannes Marcus, Lucius, Simeon Niger, Silas, Barsabbas Manahen, ac postea alii v. g. Titus, Timotheus, Lucas. Porro

— α) fideles iam primitive norunt

τοὺς { κοπιῶντας ἐν ὑμῖν (qui laborant)
{ καὶ προισταμένους ὑμῶν ἐν Κ. (*praesunt in Dno*) } (1 Thess. 5)
{ καὶ νοουθετοῦντας ὑμᾶς (et monent vos).

— β) Paulus autem asserit explicite (Eph. 4^{11,16}) : « Ipse (Christus) dedit τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφῆτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς ποιμένας καὶ διδασκάλους ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi... : Christus, ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem iuncturam subministrationis (cf. Col. 2¹⁹). Ipsi ergo, quibus ministerii et iurisdictionis partem Apostoli tradiderunt, reputantur a Christo instituti. — γ) Eminent in omni enumeratione, statim post Apostolos, οἱ προφῆται. Porro non antiqui V. T. prophetae alluduntur, sed tunc coetanei¹, publice praedicant verbum Christi (Act. 15³²) : quibus « nunc revelatum est : τοῖς ἁγίοις »

1. F. PRAT, *Théologie de S. Paul*, I^o, p. 155 s. : « Leur rôle spécifique est d'édifier, d'exhorter et de consoler (1 Cor. 14³)... Dans la hiérarchie des charismes, les prophètes viennent toujours immédiatement après les apôtres, et l'on voit que le don spirituel qu'ils étaient favorisés les rendait aptes à diriger les communautés naissantes et les digne aux fonctions du ministère ordinaire » (Cf. p. 500).

ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις » (Eph. 3⁵). Etenim, « ut non sit schisma in corpore », inter eos qui sunt « corpus Christi et membra de membro, quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους » (1 Cor. 12²⁸; Eph. 4¹¹; cf. Rom. 12⁶⁻⁸; Apoc. 18²⁰). Omnis enim Ecclesia superaedificatur « super fundamentum Apostolorum et Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo I. » (Eph. 2²⁰).

C) Porro illi participant auctoritatem non privatim per solum Spiritus charisma, sed publice per ministerium anterioris *hierarchiae*. — α) Mire enim Spiritus S. *socialia* munera, etiam inferiora, per ministerium Ecclesiae visibile conferri vult : Saulus ab Anania doceri debet (Act. 9^{6,10-18}), Cornelius centurio a Petro, Samaritani conversi non per solius Philippi diaconi ministerium confirmandi sunt sed per vocatos Apostolos (Act. 8^{15s}). Simon Magus eandem petit ab Apostolis potestatem : corripitur, non propter optatam potestatem aut communicabilem reputatam, sed propter oblatam pecuniam (8^{18s}). — β) Multo magis Spiritus S. *dona publica auctoritatis* solum per expressam ex Apostolis communicationem infundit : *diaconis* per impositionem manuum (Act. 6⁶), etiam erga Stephanum antea tamen iam « plenum fide et Sp. S. ». *Matthias* per actum Petri et τῶν ἑνδεκα eis connumeratur. *Saulum* et *Barnabam* Spiritus S. iubet segregari mittique : impositio manuum non iam ab ipsis immediate Apostolis fit, sed ab illo praepositorum collegio quos Apostoli instituerunt (Act. 13², Gal. 1¹⁸; MICHIELS, p. 95 s); inde ambo revertuntur ad Ecclesias quas prius condiderant, ut nunc illis instituantur πρεσβύτεροι (Act. 14²²). *Timotheo* charisma efficax traditur « per (ἐν) impositionem manuum » (1 Tim. 4¹⁴; 2 Tim. 1⁶), ad iurisdictionem exercendam et *transmittendam* (1 Tim. 5²², 3¹⁻¹³; cf. Tit. 1⁵). Differunt ubique internum donum privatae sanctitatis in Sp. S., et *publica missio*.

D) Per Apostolos ergo christiani subsunt τοῖς ἡγουμένοις. De quibus (Leb. (13⁷) : « Mementote praepositorum vestrorum » (τῶν ἡγουμένων ὑμῶν). Quorum etiam post martyrium imitanda fides est : prioribus enim ministris morientibus, manet « I. C. heri et hodie : ipse et in saecula », per alios regens (ib.). Ideo (13¹⁷) : « Oboedite praepositis vestris τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, et subiaceite eis ». Distincte etiam illi salutantur *praepositi* et *ceteri sancti* (13²⁴). Porro quid significat ἡγούμενος? — α) *Sensu profano* in N. T. (fere sicut ἡγεμὼν) legatus (seu procurator), vel regius (Act. 7¹⁰ : Ioseph praepositus sub pharaone), vel divinus (Mt. 2⁶ Messias regens populum Dei) : inde is qui, sub Rege et pro eo et ab eo, ius habet

regendi (1 Clem. 32^r, 37^{rs}, 51⁵, 57⁵). — 2) *Inter christianos* Christus voluit, adesset ἡγούμενος : qui tamen fieret ὡς ὁ διακων (Lc. 22²⁶), ver praepositus nomine Christi, cui ergo ceteri subdi debent, et qui tamen modeste dirigat fratres sicut ipse Christus ministrando. Porro « placuit Apostolis... eligere viros, et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba Iudam... et Silam, viros ἡγουμένους in fratribus » (Act. 15²² cf. 14¹² Paulus ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου). Inde 1 Clem. (1³) laudat Corinthios pro tempore antiquo; tunc erant « praepositis subditi (ὑποτασσόμενοι τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν), et debitum honorem reddentes τοῖς παρ' ὑμῶν πρεσβυτέροις ».

E) Praepositi illi, ab Apostolis selecti, aut saltem quidam ex eis, dicuntur πρεσβύτεροι et ἐπίσκοποι. Quae nomina, in N. T. e textu et usu iudaico, quicumque fuit olim primus eorum sensus, certo significant plerumque aliquam in Ecclesia auctoritatem sociale[m] infra, parte II). Etenim dicuntur *de facto* praeesse fidelibus (1 Tim. 5¹⁷), positi regere Ecclesiam Dei (Act. 20²⁸), ἐπισκοποῦντες gregem Dei (1 Petr. 5²), habentes diligentiam Ecclesiae Dei sicut paterfamilias qui scit suae domui praeesse (προσέημι 1 Tim. 3⁵). *De iure* debent exercere utramque potestatem, tum magisterii authentici ample expositi in 1 Tim 4-6 et 2 Tim. 1-2 et 4; cf. Tit. 1⁹), tum iurisdictionis vere auctoritativae (1 Tim. 5¹⁹, Tit. 1⁵, 13, 21⁵).

3) Unde sic ARGUMENTUM : — A) Vel omnes illi praepositi, πρεσβύτεροι et ἐπίσκοποι, sunt *gradu diversi*, et unus saltem gradus potest tradere aliis ministerium ab Apostolis receptum. Porro illa iam distinctio sub quolibet nomine ad intentum sufficit.

B) Vel omnes praepositi primum reputabantur esse *eiusdem gradus*. Sed tunc iterum : potestatem, divinitus per Apostolos acceptam, ille gradus vel poterat tradere, vel non. — α) Si prius, iam habetur intentum : i. e. apostoli missionem successoribus talibus transmittabant, qui eodem iure eam possent communicare : seu *praepositis* adest ex Apostolis potestas proprie episcopalis. Quia vero primitus iam patebat, saltem ex inferioribus ministeriis (diaconi, didascaloi), non necessario tradendam esse omnibus ministris integram Apostolorum potestatem, poterat ergo ab illis etiam qui integrum munus acceperant transmissio ita restringi, ut institueretur dein gradus hierarchicus minor, praepositus sane fidelibus sed subditus maiori gradui eorum qui soli possent communicare : sacerdotalis ergo, etsi non tota sacerdotii plenitudine (th. XIII). Qua in hypothesis, episcopi directe ut tales ab Apostolis pro-

cederent, presbyteri vero mediate. — 3) Si vero cum altera hypothesi supponis omnes praepositos ab Apostolis institutos diu potestate caruisse ut ipsi sibi alios successores instituerent, et fuisse ergo simplices presbyteros, aderat tamen etiam tunc et ab initio supra diaconos duplex hierarchiae gradus : *apostolicus* nempe, in quo retinebatur potestas ordinationis suprema, et *inferior* cui communicabatur pars solum missionis divinae. Seu certo non simpliciter extinctus est gradus apostolicus et supremus, antequam per Apostolos alicubi saltem superior tradendae ordinationis gradus constitutus esset.

C) Nam, etiamsi omnes primi praepositi, sub quolibet *episcoporum* aut *presbyterorum* nomine, solummodo inferioris gradus fuissent, exceptis solis *Apostolis*, i. e. undecim et Matthia et aliis (supra 97 s), certo tamen constaret *de duplici facto* : nempe quod — α) Apostolorum proximi *successores* constanter exerceri *docuerunt* missionem divinam per alicuius nominis praepositos, quos Apostoli aliquando ad illud munus provexissent; — β) et quod annuli saltem aliquot cognoscuntur certo, quibus catenae continuantur historice ab ultimis saltem apostolicis temporibus usque ad manifestam et indubiam integritatem episcopatus.

Sub qualibet ergo nominum munerumque hypothesi, propria episcopatus potestas in Ecclesia nunquam cessavit, sed constanter ab Apostolis et ergo a Christo continuatur.

361. III. De facto convergunt succedentium testimonia.

1) In Novo Test., praeter Duodecim a Christo electos, iam alii possunt auctoritatem tradere : v. g. Paulus, Barnabas, Timotheus, Titus... (infra 365 s).

2) HISTORICA habentur et indubia testimonia. — A) Alia *mediate* docent successionem ab Apostolis ortam esse. Sic primaevi episcopalium successionum catalogi ad Apostolos eam referunt semper cuncti. Cyprianus, Tertullianus, Irenaeus ceterique declarant ex professo criterium legitimitatis pro Ecclesia et hierarchia ab apostolica successione accipiendum esse (supra 264).

B) Alia *immediate*. Apostolorum enim coetanei et immediati auditores adiutoresque, ac saltem de facto successores, asserunt publice et clare auctoritatis apostolicae potestatem, nonnisi legitimae successionis iure, posse haberi et communicari. Inde eam exercent, nemine contradicente, supra coetaneos. Sic Clemens Romanus, Polycarpus, Ignatius Antioch. propriis verbis et explicitis (supra, 359²).

Non requiritur, ut cognoscatur concretus vel electionis vel exercendae auctoritatis modus. Sufficit enim ut pateat Apostolos quibusdam reservasse iurisdictionem, qui eam soli possent communicare.

3) POSTAPOSTOLICA episcopatus institutio vix posset, etiam a priori concipi.

A) *De facto* enim, tota Ecclesia episcopos cito reverebatur successores apostolorum : innovationem nemo tunc cognoscitur accusasse.

B) Porro vestigia tantae innovationis et oppositionum certo manerent. Indebita enim auctoritatis extensio maxime solet homines commovere. Ne indicantur quidem condiciones, quae forte per accidens huic usurpationi et fraudi faverint. Nequeunt cogitari tam universales et sat constantes, ut omne vestigium oppositionis defuerit aut perierit. Immo, propter mutuae aemulationis oppositiones certas, alicubi saltem sive Iudaei sive conversi e gentibus obstitissent novatoribus. Ipsi vero novatores, cum nec apostolicam immediatae a Dno electionis praerogativam haberent, nec mediatam per Apostolos (ex hypothesi), nec miraculorum charismata, quomodo obtinuissent ut oboedientia sibi praestaretur maior absque ratione et quidem ab his qui nuper pares fuissent?

C) Ne dicatur, schismata vel oppositiones tunc ne potuissent quidem concipi. — α) Actus enim et epistolae N. T. et Clemens et Ignatius manifestant primos christianos disputasse circa praepositos, Corinthi et Antiochiae et Hierosol. et in Galatia et in Syria..., tum de personis tum de earum iuribus. — β) Quomodo ergo non impugnassent *originem* iurium, si dubia tunc potuisset reputari? Argumentum enim fuisset summe efficax. — γ) Reverentia ergo, successioni apostolicae oblata, aut eidem restituta post rebellionem contra personas (Corinthi), confirmat explicitum Clementis testimonium : hierarchiae non solum successio apostolica agnoscitur, sed institutio formaliter divina ab ipso Christo.

4) CONCLUSIONES. Constat ergo — A) Apostolos quibusdam selectis, sub qualibet nominum et titulorum diversitate incerta, particulam suae potestatis delegasse ad magisterium et iurisdictionem. Omnis enim communitas nova committebatur officialibus quibusdam : qui, variato nomine (prout v.g. agebatur de christianis e Iudaismo conversis aut e Gentibus), accipiebant a conditore (sive Apostolo sive itinerante praedicator) partem iurisdictionis localiter exercendae. Illa tamen iurisdictionis pars manebat subdita apostolicae auctoritati conditoris.

B) Inter officiales illos, qui auctoritate erant praediti, quosdam potuisse ad alios quoque communicare auctoritatem; illis ergo solis datam

esse plenitudinem potestatis apostolicae (collegialiter sane exercendae sub Petro, sicut pro « Duodecim »), ceteris vero partem solum.

C) Vere ergo hierarchia ab initio adfuit, in qua auctoritatem supremam exercebant viri, dicti primum Apostoli : quorum integri successores, post breve tempus, sub nomine « Episcopi » distinguebantur (prout nunc pars II ostendet).

362. PARS II. Nomen « episcopus », saltem brevi post mortem Apostolorum, iis reservatum est qui auctoritatem ab Apostolis receptam poterant aliis communicare.

ORDO DEMONSTRATIONIS : — I. Postquam ambo nomina *episcopus* et *presbyter* probabilius in N. T. indiscriminatim designarunt ordinarios Apostolorum adiutores et localium communitatum rectores (363), — II. eminuit nomen « episcopus », ex illo iam tempore quo « Apostolus » immediatis Iesu Christi testibus fuit reservatum, i. e. brevi saltem post Apostolorum mortem (364 s.). Nomine ergo et munere *episcopale collegium* succedit Apostolico : vel potius unum est idemque collegium, in quo mortuis alii viri successerunt legitime. (Cf. supra 123, differentias inter Apostolos et successores praecipuas, praesertim ex eo quod illi sint immediate a Christo, hi vero mediate, utrique tamen transmissuri.)

363. Nomina « episcopus » et « presbyter » probabilius non stricte distinguuntur in Novo Testamento.

1) **Dogmaticae** nihil adversatur huic probabilitati. Nam, toto traditionis decursu, multi admiserunt primaevam in N. T. *nominum* confusionem, qui tamen profitebantur explicite distinctionem iuris divini inter episcopos et presbyteros (cf. Prat, DTC. *Évêques*, 1661).

A) LATINI SCRIPTORES, dum exegetice (et non solum dogmaticae) procedunt : v. g. — α) *Ambrosiaster* (c. 367) : « Primi presbyteri episcopi appellabantur » (in *Eph.* 4^{11s}; *MI.* 17. 388). — β) *S. Hieronymus* (e. Tit. 1⁵⁻⁷) concludit : « Putet aliquis non Scripturarum sed nostram esse sententiam, episcopum et presbyterum unum esse? Relegat... [Phil. 1^{1s}, Act. 20^{17,28}, Hebr. 13^{17s}, 1 Petr. 5^{1s}]. Quia eosdem episcopos illo tempore, quos et presbyteros, appellabant, propterea indifferenter de episcopis quasi de presbyteris est locutus... Haec propterea, ut ostenderemus apud veteres, eosdem fuisse presbyteros quos et episcopos » (*MI.* 26. 562). — γ) *Pelagius* (in *Tit.* 1⁵⁻⁷) : « Ipsum dicit episcopum, quem superius presbyterum ordinavit » (*MI.* 30.896); (in *Philipp.* 1¹) : « Hic episcopos presbyteros intellegimus; non enim in una urbe plures episcopi esse potuissent » (ib. 841; cf. in *1 Tim.* 3⁸ : ib. 880). — δ) *S. Beda ven.* (in *Lc.* 10¹; *MI.* 92. 461) : « Primis Ecclesiae temporibus, ut apostolica Scriptura testis est, utrique presbyteri, utrique vocabantur episcopi ». (Addit tamen « 12 Apostolos formam episcoporum exhibere simul et praemonstrare..., sic et hos 72 figuram presbyterorum, i. e. secundi ordinis sacerdotum gessisse ».)

B) EXEGETAE GRAECI, v. g. — α) *S. Ioannes Chrys.* (in *Phil.* 1 hom. 1¹) : « Καὶ οἱ

πρεσβύτεροι τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο ἐπίσκοποι καὶ διάκονοι τοῦ Χρ., καὶ οἱ ἐπίσκοποι πρεσβύτεροι : quare vel hodie multi episcopi scribunt Συμπρεσβυτέρῳ et Συνδιακόνῳ » (Mg. 62. 183). — β) Item *Theodoretus* (ib.; Mg. 82. 560) : « [Sancti = Baptizati]; ἐπισκόπους δὲ τοὺς πρεσβυτέρους καλεῖ· ἀμφότερα γὰρ εἶχον κατ'ἐξέινον τὸν καιρὸν τὰ ὀνόματα. Act. 20²⁸ eosdem καὶ πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους ὀνόμασεν. [Episcopale vero munus, ait, ei competebat qui tunc dicebatur Apostolus, v. g. Epaphrodito] ».

C) THEOLOGI inde exegetis consentiunt, v. g. *S. Thomas* (2. 2. q. 184⁶, 1 m) : « De presbytero et episcopo dupliciter loqui possumus : uno modo quantum *ad nomen*; et sic *olim non distinguebantur* episcopi et presbyteri... Unde et Apostolus communiter utitur nomine presbyterorum quantum ad utrosque (1 Tim. 6¹⁸), et similiter etiam nomine episcoporum (Act. 20²⁸). Sed *secundum rem* semper fuit distinctio, etiam tempore Apostolorum... *Postmodum* tamen ad schisma vitandum, necessarium fuit ut *etiam nomina* distinguerentur ». Communius inde docebant theologi et dogmatum historici indistinctionem nominum in N. T.

D) HAERETICAM primus interpretationem e nominibus *Aerius* (c. 361) proposuit : iratus contra suum prius protectorem, Eustathium episc. Sebast. « Τί ἐστιν ἐπίσκοπος πρὸς πρεσβύτερον; Οὐδὲν διαλλάττει οὗτος τοῦτον· μίᾳ γὰρ ἐστὶ τάξις καὶ μία τιμὴ καὶ ἐν ἁξίῳμα ». Stاتم ille “ sermo, supra captum hominis furiosus et immanis ” contemnebatur a S. Epiphanio : « Totum illud stoliditatis esse plenissimum prudens quisque facile perspicit... : siquidem episcoporum ordo ad gignendos patres praecipue pertinet. Huius enim est patrum in Ecclesia propagatio. Alter, cum patres non possit generare, filios Ecclesiae regeneratione lotionis producit, non tamen patres aut magistros » (*adv. Haer.* l. 3, haer. 75^{3s}; Mg. 42. 505 s). Item a S. Aug. (*Haer.* 53; Ml. 42. 39). Aerius ne sectam quidem instituere potuit.

2) **Philologia** non determinat per se sensum nominum in Novo Testamento, nec ergo eorum distinctionem.

A) Πρεσβύτερος : — α) ETYMOLOGICE “ aetate provector ”, inde senex et venerandus. Hunc etiam sensum habet in N. T. : Filii prodigi frater ὁ πρεσβύτερος (Lc. 15²⁵); « Iuvenes.; Seniores vestri somnia somniabunt » (Act. 2¹⁷, cit. Ioel 32); « Πρεσβυτέρῳ (seniori?) μὴ ἐπιπλήξης..., νεωτέρους...; πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας... » (1 Tim. 5^{1s}). Tunc expresse comparatio declaratur. — β) USU PROFANO. Inter paganos (saec. I ante Chr. ac dein), *officiales in re cultuali* dicuntur presbyteri, etsi non sint ἱερεῖς. Sic inscriptiones in Aegypto sub Ptolomaeis. In Asia Minore, constituunt πρεσβυτικόν, seu collegium presbyterorum (*Corp. inscript. Graec.* II n. 2220 s; I saec. a. Chr.). In Chio et Lydia (ib. 2508 et 3417), est Συνέδριον τῶν πρεσβυτέρων (quibus praeest ἄρχων, vel προστάτης, vel προηγούμενος). Qui forte primitus fuerunt administratores civiles, sed pro potestatum confusione inter paganos vacabant simul liturgiae et regimini (cf. *BRUDERS, Die Verfassung der Kirche*, p. 373 ss). — γ) *Apud Iudaeos*, designat vel antiquos e V. T. Patres (sic Mt. 15², Mc. 7³ « Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum τῶν πρεσβυτέρων? »; Hebr. 11² « In hac enim [fide] ἔμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι »), vel saepius *synedrii assessores*, qui in iudaica theocratia regunt populum una cum principibus sacerdotum (v. g. Mt. 16²¹ : « multa pati ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων et Scribis et ἁρχιερέων »; Mt. 26¹⁷ : « Missi a principibus sacerdotum et senioribus populi : πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ »). Seniores quidem dicuntur, at non aetate, sed dignitate religiosa; subditi enim Pontifici supremo et principibus sacerdotum, praeerant vitae populi religiosae (et etiam civili). — δ) *Apostolo-*

rum ergo mens debuit esse prona, nisi aliter monerentur a Christo, ut parem conciperent dispositionem in Ecclesia. Mosaicis quidem de ritibus refertur πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους. Fratres recipiuntur « ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων... Conveneruntque οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι videre de verbo hoc... Tunc placuit Apostolis καὶ τοῖς πρεσβυτέροις cum omni Ecclesia, eligere viros ». Synedrii illius novi ipsa epistula sic incipit : « Apostoli καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοί » (Act. 15^{2,4,6,22 s}).

B) Ἐπίσκοπος : — α) apud *scriptores profanos*, sensu etymologico, dicitur *inspector* vel *praepositus* exercens potestatem etsi superiori subditus (v. g. Iliad. 22²⁵⁵, Odys. 8¹⁶³). — β) In *Vet. Test.* apud LXX, 14 vicibus, praecipue ad vertendam vocem *pāqid* vel *pequiddih* i. e. *praepositus* vel *profanus*, vel *religiosus* (Num. 4^{16, 31¹⁴}; Iud. 9²⁸; 4 Reg. 11^{13,18} ἔθηκεν ὁ ἱερὺς ἐπισκόπους; 2 Par. 34^{12,17}; Neh. 11^{9,14,22} ἐπίσκοπος Λευιτῶν); semel pro Deo (El. : Iob. 20²⁹); semel pro *nāgas* dominator (in Is. 60¹⁷ : δώσω τοὺς ἐπισκόπους σου ἐν δικαιοσύνῃ); demum in 1 Mac. (1³⁴) pro legatis missis Antiocho Epiph., et Sap. (1⁶). (Insuper, sec. *Symm.* in Gen. 41³⁴ et Ier. 29[36]²⁶.) — γ) Porro explicite Clemens Rom. (42⁵) et Irenaeus (*Haer.* IV, 26⁵; Mg. 7.1055) connectunt personam titulumque episcopi in Ecclesia cum nominis usu in V. T., citantes Is. 60¹⁷. — δ) Ἐπισκοπή quoque, vox apud antiquos profanos nondum reperiata, et bis solum post Christum (LUCIAN. : *Dial. Deorum* 20⁶, et *Inscript.* LEBAS WADINGTON 614 c), frequens est in *Vet. Test.* (47 vicibus) pro *pāqid*, praesertim de *regimine et iudicio Dei* supra actus hominum (*Vulg.* : in *visitatione* cordium). Inde transiit in *Novum Test.*, potius de iudicio in quo praevallet misericordia et remuneratio (v. g. 1 Petr. 2¹² : propter Sanctos, « Gentes glorificent Deum in die ἐπισκοπῆς »; Lc. 19⁴¹ : « eo quod non cognoveris tempus *visitationis* tuae »; 1 Petr. 5⁶ : Deus « vos exaltet in tempore *visitationis* »). Munus ergo, datum *Apostolis*, ut cum Christo *iudicent*, est ἐπισκοπή : « Et *episcopatum* eius (Iudae) accipiat alter » (Act. 1²⁰).

C) Sensum ergo nominum philologia non absolute distinguit. Attamen ἐπίσκοπος *le se* connotat *auctoritatem*, quae *ipsi Deo* in utroque Testamento appropriatur; non autem πρεσβύτερος. « Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem et *episcopum animarum* vestrarum » (1 Petr. 2²⁵) : magna Christi connotatur auctoritas, et quidem in ordine spirituali, supra *animas* post conversionem.

3) Nec exegetice lis de usu proprie christiano nominum solvitur.

A) Οἱ πρεσβύτεροι possunt intellegi pluries hi qui fuerunt *communitatis christianae initium*, seu, stricto sensu, Ecclesiae ἀρχή (primitiae). Porro illud initium potest esse vel *totius Ecclesiae* in genere, i. e. hi qui personaliter Christum in Palaestina viventem noverunt et secuti sunt, vel regionis Ecclesiae *localis*. Sic v. g. Rom. 16⁵ « Epaenetus est... ἀρχὴ τῆς Ἀσίας εἰς Χρ. »; 1 Cor. 16¹⁵ « Domus Stephanae est ἀρχὴ τῆς Ἀχίας »; 2 Th. 2¹³ : « Gratias agere... quod elegerit vos Deus *primitias* (textu recepto : ἀπ' ἀρχῆς : h. W ἀρχήν) ».

α) Ut patet, primitiae illae erant *in fide antiquiores* (πρεσβύτεροι), priores quam neo-conversi (νέωτεροι). Comparatio ergo non solum de aetate accipitur, sed etiam de antiquiore nativitate ad Christi vitam (prout in ordine religioso). Sponte ergo distinguuntur — a. hinc *iuniores* (fide vel aetate) : οἱ νέοι (1 Clem. 1³, 3³, 21⁶), οἱ εἰσώτεροι (1 Tim. 5¹⁸, Tit. 2⁶, 1 Petr. 5³), « modo geniti infantes : ἀρτιγέννητα βρέφη »

in re spirituali (1 Petr. 2²), νεόφυτοι (1 Tim. 3⁶); — *b.* inde *antiquiores* : Παῖλος πρεσβύτερος (senex : Philem. 9). Clemens Corinthum mittit tales qui secum perseveraverint in Christo ἀπὸ νεότητος ἕως γήρως (1 Clem. 63³). Petrus obsecrabat « τοὺς πρεσβυτέρους ἐν ὑμῖν, συμπρεσβύτερος (seniores consenior) et testis Christi passionum » (1 Petr. 5¹). Connaturaliter Ioannes, summa senectute et ultimus Christi Apostolus, dicebat quasi absolute Ὁ πρεσβύτερος (2 Io. 1¹, 3 Io. 1; et antiqui scriptores) : inde orta est hypothesis de quodam “presbytero Ioanne”.

β) Illi, fide aetateve *antiquiores*, connaturaliter missionem accipiebant primitiis illis temporibus ad exercendum *ministerium* in Ecclesia. Id probabilius alludunt in 1 Petr. (5⁵) : « Νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις » : hos vero explicite iubet : « ποιῶντες τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ... ». Item in 1 Cor. (16^{16s}) : His qui sunt ἀπαρχὴ τῆς Ἀγ. ceteri subdantur (ὑμεῖς ὑποτάσσεσθε), ordinatis « εἰς διακονίαν sanctorum ». At explicite asseritur in 1 Clem. (42^{3s}) : « Apostoli a Christo... acceptis mandatis..., per regiones et urbes, primitias earum, cum probassent spiritu, constituerunt EPISCOPOS ET DIACONOS (καθίστανον τὰς ἀπαρχάς... εἰς ἐπισκοπὰς καὶ διακονίας) eorum qui credituri erant (τῶν μελλόντων πιστεύειν) ». *Iidem* ergo habent simul *titulum* et *ANTIQUIORITATIS* πρεσβυτέρους) et *MINISTERII* ad quod Apostoli eos constituerunt (ἐπίσκοπος) : unde uterque titulus tunc ad idem munus significandum applicatur.

γ) Electio tamen e sola antiquioritate non sufficebat. Inde 1 Clem. (4¹) asserit explicite, ordinationem dein ab Apostolis datam esse ut, post antiquiorum mortem, « alii viri probati » (non iam necessario antiquiores) exciperent τὴν λειτουργίαν αὐτῶν. — *a.* Illa est immutatio, quam dicunt scriptores supra citati (1) : nemp nomina in N. T. fuisse primum confusa, sed postea per novam ordinationem distincta. — *b. De facto*, viventibus Apostolis, iam eliguntur *iuniores* ad exercendam auctoritatem, non apostolico titulo sed cum potestate transmittendae successionis proprie ergo episcopalem. Sic 1 Tim. (4¹²) : « Nemo adolescentiam tuam (τῆς νεότητος) contemnat », additis opportunis consiliis de modo agendi cum πρεσβυτέρῳ (5¹). Similiter Ignatius ad Magn. (3¹) : « Vos decet non abuti aetate episcopi, sed... sicut cognovi καὶ τοὺς ἁγίους πρεσβυτέρους οὐ προεληφύτας τὴν φαινομένην νεωτερίαν τάξιν, sed ut prudentes in Deo cedere ei, non ei autem, sed Patri Iesu Christi omnium *episcopo* ».

δ) Inde *episcopus*, etiam si supra presbyteros emineat, dicendus erit et ipse *presbyter*, licet forte iunior sit aetate. Qui loquendi usus perviguit in Ecclesia. Sic explicite Irenaeus frequenter, v. g. ad Florinum (Mg. 7.1228) : « Ταῦτα τὰ δόγματα οἱ πρὸ ἡμῶν πρεσβύτεροι, οἱ καὶ τοῖς ἀποστόλοις συμποτήσαντες, οὐ παρέδωκάν σοι » : citaturque explicite Polycarpus, « ἐκεῖνος ὁ μακάριος καὶ ἀποστολικὸς πρεσβύτερος » (ib.), certum « etiam ab Apostolis in Asia, in ea quae est Smyrnis Ecclesia, constitutus *episcopus*, quem et nos vidimus » (III 3¹; ib. 852). Ad Victorem Rnum, de antecessoribus quorum successionem episcopalem firmiter demonstravit (III 32^s; ib. 849 ss) : « Οἱ πρὸ Σωτῆρος πρεσβύτεροι, οἱ προστάντες τῆς Ἐκκλησίας., οἱ πρὸ σοῦ πρεσβύτεροι » (ib. 1229). En ergo episcopi quos et presbyteros dicit. Non vero vicissim omni presbytero convenit ut dicatur episcopus, sed his solum qui secundum ordinationem succedant Apostolis : « Eis qui in Ecclesia sunt presbyteris obaudire oportet, hi qui *successionem* habent *ab Apostolis* sicut ostendimus; qui, cum *episcopatu* *successione*, charisma veritatis certum... acceperunt; reliquos vero, qui absint a *principali* *successione*..., suspectos habere » (IV. 26²; Mg. 7.1053 s. “Potio principalitas” Romanae successioni attribuitur III 3³).

B) *Episcopi* in ipso N. T. nondum clare textibus distinguuntur.

α) Philipp. 1¹ : « Paulus et Timotheus... omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum episcopis et diaconibus : τοῖς ἁγίοις ἐν Χρ. Ἰ., τοῖς οὖσιν ἐν Φ. σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις » (deest hic articulus, nisi forte legas τοῖς... συνεπισκόποις : co-episcopis). Indeterminate adhuc videtur Apostolus loqui de praeeminentibus, nondum de stricte episcopis cum ordinandi potestate.

β) 1 Tim. 3¹⁻⁷ : « Si quis episcopatum (ἐπισκοπῆς) desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo *episcopum* irreprehensibilem esse... ». E dotibus dein enumeratis, patet de tali agi qui debet in Ecclesia praeeminere et regere. Ideo eligat σώφρονα, σώσιμον (ornatum-pudicum, distingué et modéré), φιλόξενον (qui ergo. hospites aliquo modo debeat accipere), διδασκτικόν (aptum ergo ad docendum)..., ἀφιλόγυρον (tale ergo munus, in quo avaritia obsistere possit), non νεόφυτον, qui *Ecclesiae Dei* diligentiam habeat, cum experientia bonae in sua domo administrationis : una voce *irreprehensibilem* ex parte et Ecclesiae et diaboli et ex iis qui foris sunt. Munus ergo habet regendi et docendi ; non tamen dicitur distinctus a presbyteris.

γ) Tit. 1³⁻¹⁰ « Constituas per civitates πρεσβυτέρους [absque-artic.], ὡς ἐγώ σοι διατάξαμι ». Condiciones (1⁶) compendio eadem proponuntur, quae in 1 Tim. 3³⁻⁶ ; immo repetuntur (1⁷⁻⁹) sub hac formula : « Oportet enim τὸν ἐπίσκοπον sine crimine esse (ἀνεγκλητον : his 1^{6s} ; cf. 1 Tim. 3¹⁰ ; sicut Dei οἰκονόμον..., φιλόξενον..., σώφρονα..., ἀντερόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου ut potens sit exhortari... et arguere : sunt enim multi inoboedientes ». Videtur ergo, et ex ipso textu solo et ex eius collatione cum 1 Tim. 3, identificari presbyter et episcopus¹.

Non manent tamen constanter in eadem Ecclesia. Titus ibit ante aut per hiemem Nicopolim cum Paulo (3¹²). II vero, quos instituerit κατὰ πόλιν locales fixosque praesides, presbyteri sunt subditi Paulo et Tito, qui solus eos constituere valet. Tito dein Artemas aut Tychicus (3¹²) succedet, pari potestate praeditus (cf. de Tychico 2 Tim. 4¹²).

δ) Act. 20²⁸ describunt ipsum Pauli modum agendi : « A Mileto mittens Ephesum, vocavit τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας (Vulg. : maiores natu)... Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit *episcopos* regere (ἐθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν) Ecclesiam Dei ». Inde Irenaeus interpretatur adfuisse « *ab Epheso et a reliquis proximis civitatibus* » episcopos et presbyteros (III, 14² ; Mg. 7. 914), ne plures putentur unius civitatis episcopi. Alii cunctos mere presbyteros censent, Apostolo subditos (nisi forte concludas Paulum eos quos "presbyteros vocavit" promovisse tunc ad episcopatum, et ideo hortari ut regant Ecclesiam Dei : at nulla probatio).

C) Vere ergo manent probabilius in ipso N. T. indistincta nomina, ad finem fere aetatis apostolicae (Α γ, δ). Adest autem clare uterque iurisdictionis gradus : hi nempe, qui *localibus coetibus* praesint, dicti *vel presbyteri*, vel iam expressius *episcopi* ; et ii qui vel Apostoli sunt vel ab Apostolis *mittuntur* ut locales illos praepositos instituant.

1. « Pour saint Paul, les deux mots sont synonymes... On n'en saurait douter, ces deux termes désignent indifféremment les mêmes personnes et s'appliquent aux membres du second degré de la hiérarchie, autrement dit aux prêtres » (PRAT, *Théol. de s. Paul*, 1°, p. 412 s. ; cf. II°, p. 371).

Titus v. g. in Creta, sicut Timotheus Ephesi, potestatem proprie episcopalem habet¹, cui praecipitur *καταστήσῃς πρεσβυτέρους*.

364. Nomen « episcopus », iam circa finem aetatis apostolicae, his reservatur qui *alios praepositos instituere* valeant : eos ergo supra meros presbyteros extollit.

Demonstratio — I. iam ex *mediatis* testibus sufficere potest, — II. et ex *immediatis* inconcussa stat.

Mediati testes : — A) Omnes antiqui *scriptores ecclesiastici* testantur episcopos Apostolis successisse immediate, ab ipsis Apostolis institutos et cum eadem potestate instituendi alios praepositos : sive dum constantem Ecclesiae *praxim fidemque* exponunt (v. g. Iren. Tertull. Cypr.), sive dum *catalogos* episcoporum referunt, qui cuncti primum episcopum ostendunt ab aliquo mediate vel immediate institutum Apostolo (non connumerato).

B) Ipsi *persecutores* clare norunt illam episcopi supra presbyterium eminentiam. Decius et Valerianus specialius contra episcopos saeviunt, et ipsi iam Iudaei contra Polycarpum (Mart. 3², 12² « Hic est... ὁ πᾶσι τῶν Χριστιανῶν ») et contra Ignatium : periret propagatio fidei christianae, si episcopi supprimerentur.

C) *Haeretici* antiqui ne tentant quidem ut commodam pro se obiciant episcopatus innovationem. Ipse Tertullianus, qui vult episcopos subditi novae revelationi, quam tribuit Paracleto (*Pudic.*, testatur originem apostolicam episcoporum (*Praescript.*) eorumque exclusivam potestatem ad instituendos ceteros Ecclesiae praepositos.

365. **Immediati testes**² : — I. Constat ex authenticis septem S. Ignatii

1. « A Éphèse et en Crète, la situation est claire. Les délégués de Paul, investis de sa puissance, sont chargés d'établir des prêtres et des diaques... Quand ils devront être relevés, ils le seront par un seul personnage, de sorte que le gouvernement de ces églises offre la forme quasi monarchique. A la tête, le représentant de Paul qui exerce une juridiction souveraine; au-dessous, le collège des prêtres...; au dernier rang de la cléricature, les diaques. Il n'est fait aucune allusion à un ministère charismatique. » (PRAT, II, pp. 364 s).

2. *Distinctio nominis* utriusque in *Clemente* et *Hermæ Pastore* non constat. At unius saltem praepositi, ipsius sc. Clementis, munus apud utrumque eminet prae omni alio.

A) *Clemens*, apostolicus, « qui tertio loco ab (ἀπὸ τῶν) Apostolis episcopatum sortitur, qui et vidit ipsos Apostolos et contulit cum eis » (Iren. III 3; Mg. 7.849), distinguit episcopum, figuram *Dei* qui est « omnis spiritus creator et episcopus » (1 Clem. 59³) : non ratione aetatis praeminet, sed ex ordinatione apostolica de transmittenda dignitate episcopali absque contentione (ib. 44; cf. 40-45, supra 359²).

B) *Hermes* agit cum « praepositis τοῖς προηγουμένοις τῆς Ἐκκλ. » (Vis. II 26; III 97), librum legit in civitate « μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ προϊσταμένων τῆς Ἐκκλ. » (Vis. II 4³ et 21; soli vero

pistulis. Diu, propter sua de episcopatu testimonia, impugnabantur; tunc vero indubitatae sunt inter prudentes (« Erwiesene Tatsache, dass jene sieben Briefe ursprünglich und echt sind » : HARNACK, *Altchr. Lit.* 11, 1893 p. 76). Ubique in eis auctoritas episcopi ita extollitur *supra presbyteros*, non solum singulos sed et *collective*, ut absque episcopo nihil valeat *presbyterium*, immo *nec sit Ecclesia*.

(A) TEXTUS.

α) AD EPHESIOS : « 2² In obocdientia una perfecti υποτασσόμενοι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ, per omnia sanctificati sitis... — 3² Uniamini in sententia Dei. Etenim I. C., inseparabile nostrum vivere, sententia Patris, ὡς καὶ οἱ ἐπίσκοποι, οἱ κατὰ τὰ ἐράτα ὁρισθέντες [diffusio ergo ordinis episcopalis iam dicitur universalis], in sententia Iesu Christi sunt. — 4¹ Unde decet vos in episcopi sententiam concurrere, sicut et facitis. Nam memorabile vestrum πρεσβυτέριον, dignum Deo, ita συνήρμωσται τῷ ἐπισκόπῳ, ut chordae citharae. [4² Inde concordia caritate Christus canitur]... — 5¹ Cum episcopo vestro... ita estis coniuncti sicut Ecclesia Iesu Christo et sicut I. C. Patri, ut omnia per unitatem consentiant... — 5³ Studeamus igitur episcopo non resistere, ut simus subiecti Deo. — 6¹ Et quāmdiu quis episcopum tacentem resistet, tanto magis eum revereatur : quemcumque enim paterfamilias mittit *ad gubernandam familiam* suam, hunc ita accipere debemus ut illum ipsum qui mittit. Manifestum igitur est quod *episcopum respicere oporteat ut ipsum Dnum* ». Porro Ephesi (ubi et recentius Ioannes) adsunt etiam tunc (c. 107) conditoris Παύλου συμμέτοχοι (12² : num supersunt ex iis, quos Paulus Miletum vocaverat Act. 20²⁸, seniores λεγόμενοι, ἐστῆριγμένοι?)

β) MAGNESIOS salutāt (2¹) per hierarchas eorum nominatim designatos : « Damam episcopum v., et per dignos *presbyteros* Bassum et Apoll., et per... Lotionem diaconum, quo utinam fruar quia subditus est τῷ ἐπισκόπῳ ὡς χάριτι Θεοῦ, καὶ τῷ πρεσβυτέρῳ ὡς νόμῳ Ἰησοῦ Χρ. (3¹ de *iuvenc* episcopo : 363³ γ). — 3² Oboedite sine ulla hypocrisi, quia non episcopum hunc visibilem quis fallit, sed invisibilem decipere conatur. » — 4¹ Christianus dicitur, at non est, qui sine episcopo agit. — 6¹ « Hoc ut in concordia omnia peragere studeatis, *episcopo praesidente* (προκαθημένου, *supra* 296^{2c}) *loco Dei*, et presbyteris loco συνεδρίου τῶν ἀποστόλων, et diaconis... absentibus ministerium I. C... — 6² Uniamini episcopo et praesidentibus (τοῖς προκαθημένοις) ad figurandam et docendam incorruptionem... — 7¹ Quemadmodum dicitur Dnus sine Patre, ipsi unitus, nihil facit, neque per seipsum neque per Apostolos, ita *neque vos sine episcopo et presbyteris* quidquam peragatis ». — 13¹ : nio sit « in doctrinis Dni et Apostolorum..., in Filio et Patre et in Sp..., cum dignissimo episcopo vestro et... corona presbyterii vestri et cum diaconis ».

γ) TRALLIANOS cognovit (1¹) dum eorum « episcopus Polybius Smyrnae adfuit... omnem multitudinem vestram in eo contemplatus sim... — 2¹ *Episcopo* subiecti

ementi commissum est, ut eum in exterar civitates mittat (ib. *supra* 296³). Ad aedificationem vero turris (= Eccl.) « lapides, quadrati et albi et congruentes commissuris, hi sūt οἱ ἀπόστολοι καὶ ἐπίσκοποι καὶ διδάσκαλοι καὶ διάκονοι, οἱ πορευθέντες... καὶ ἐπισκοπήσαντες καὶ διδάξαντες καὶ διακονήσαντες ἀγνῶς » (*Vis.* III, 5¹; cf. *Sim.* IX, 15⁴ : « 40 sunt Apostoli et doctores » et 17¹, 25²; 27² de episcopo).

ut *Iesu Christo*, videmini mihi... secundum I. C. vivere... — 2^a *Necessarium itaque est, quemadmodum facitis, ut sine episcopo nihil agatis*, sed et presbyterio subditis ut Apostolis I. C... 3^a *Cuncti reveantur diaconos ut I. C.*, sicut et *episcopum* qui est *typus Patris*, presbyteros autem ὡς συνέδριον Θεοῦ καὶ ὡς σύνδεσμον Ἀποστόλων. *Sine his Ecclesia non vocatur...* — 7^a *A talibus (haereticis) vos custodite. Hoc autem fiet, vobis nec inflatis nec avulsis a Deo I. Christo et episcopo et praeceptis Apostolorum...* 7^a *Qui sine episcopo et presbyterio et diaconis quidpiam agit, is non est mundus in conscientia.* — 12^a *Vincula mea, quae propter I. C. fero orans...*, vos obsecrant :... singulos et *praecipue presbyteros recreare episcopum in honorem Patris*, I. Christi et Apostolorum... — 13^a *Subiecti episcopo ut Dei praecepto*, similiter et presbyterio... : immolatur pro vobis spiritus meus! »

δ) PHILADELPHENSES salutatur (tit.), « maxime si ἐν ἐν ᾧ σὺν τῷ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς συνάδελφοις σου καὶ διακόνοις iuxta SENTENTIAM CHRISTI designatis, quos secundum propriam voluntatem suam firmavit (ἐστήριξε) in stabilitate per S. suum Sp. » — « 1^a *Hunc episcopum cognovi, non a seipso... sed caritate Patris et Dni I. C. obtinuisse ministerium regendi coetum...* : silendo potest plura, quam qui vana loquuntur... — 2^a *Filii itaque lucis et veritatis, fugite divisionem et pravas doctrinas : ubi autem pastor est, eodem ut oves sequamini...* — 3^a *Quotquot enim Dei et I. Christi sunt, hi sunt cum episcopo...* — 4^a *Studeatis igitur una eucharistia uti : una enim est caro D. N. I. C., et unus calix in unitatem sanguinis ipsius, unum altare sicut unus episcopus cum presbyterio et diaconis, conservis meis...* — 7^a *Clamavi, cum praesens essem...*, Dei voce : *Episcopo oboedite et presbyterio et diaconis.* — 7^a *Isti autem suspicati sunt me, ut praescium schismatis quorundam, haec dixisse...* : a carne humana id non cognovi. Sed Spiritus annunciavit, dicens haec : *Sine episcopo nihil facite* (χωρὶς τοῦ ἐπισκόπου μὴδὲν)... — 8^a *Omnibus paenitentibus remittit Deus, si se convertant ad unionem cum Deo καὶ συνέδριον τοῦ ἐπισκόπου.* » (10 Hierarchia e vicinis Ecclesiis praeparet electionem pro sede Antiochena, post Ignatium vacante.)

ε) AD SMYRNAEOS : « — 8^a *Omnes episcopo obtemperate ut I. Christus Patri, et presbyterio ut Apostolis; diaconos autem reveantur ut Dei mandatum. Separatim ab episcopo nemo quidquam faciat eorum quae ad Ecclesiam spectant. Valida Eucharistia habeatur illa, quae sub episcopo peragitur vel sub eo cui ipse CONCESSERIT.* — 8^a *Ubi comparuerit episcopus, ibi et multitudo sit, quemadmodum ubi fuerit Christus I., ibi catholica est Ecclesia. Non licet sine episcopo neque baptizare neque ἀγάπην ποιεῖν* : sed quodcumque ille probaverit, hoc et Deo est beneplacitum... — 9^a *Qui honorat episcopum, a Deo honoratus est; qui clam episcopum aliquid agit, diabolo servit* » (12^a, salutatur episcopum et presbyterium et diaconos).

ζ) AD POLYCARPUM : « 5^a [Custus], si se maiorem episcopo censeat, interit... Sponsi et sponsae de sententia episcopi coniugium faciant... — 6^a *Episcopo attendite, ut et Deus vobis attendat. Paratus sum animam meam ponere pro iis qui subditi sunt episcopo, presbyteris, diaconis : et utinam mihi contingat cum illis partem habere in Deo* » (8^a; Permaneatis ἐν ἐνότητι Θεοῦ καὶ ἐπισκοπῇ).

B) CONTINUITAS ergo ex illis Ignatii textibus patet inter Apostolos eorumque successores.

α) Noverat enim institutiones Apostolorum Ignatius, secundum Hie-

onymi canonem factus episcopus Antiochiae primo Vespasiani anno 69/70), secundum Eusebium « apud Antiochiam post Petrum secunda successione [post Evodium] episcopatum sortitus » (Eus. *H. E.* III. 36¹), certo Apostolorum discipulus coetaneus, tunc episcopus Antiochiae dum Ephesi « superstes adhuc apud Asiam demorabatur ipse ille, quem amabat Dnus Iesus, Apostolus simul atque evangelista *Iohannes*, Ecclesiarum quae inibi erant gubernacula regens » (ib. III, 23¹).

β) *Traditiones apostolicas* stricte observat. Ad eas ipsae litterae, manifesto sincerae, perpetuo appellant. Nec fuisset possibilis fraus ut episcopatum innovaret : quam vigiles haeretici facilius accusassent, pro sua causa. Insuper ipsa Ignatii praedicatio constanter instabat de illis traditionibus tenendis : « Cum per Asiam sub custodia navigaret, singulas quasque digrediens civitates, Ecclesiae populos evangelicis cohortationibus edocebat in fide persistere et observare se ab haeticorum contagiis..., et ut diligentius ac tenacius *Apostolorum traditionibus inhaerent* : quas traditiones, cautelae gratia..., etiam scriptas se asserit reliquisse : τῆς τῶν ἀποστόλων παραδόσεως, ἣν ὑπὲρ ἀσφαλείας αὐτοῦ ἐγγράφως ἤδη μαρτυρούμενος διατυποῦσθαι ἀναγκασίον ἡγήετο » (Eus. *E. II.* 36⁴).

γ) Porro epistulae illae ostendunt in *singulis* Ecclesiis exstitisse hierarchiam cum triplici gradu : sc. episcopum unum supra presbyteros, etiam collegialiter iunctos seu presbyterium, diaconosque, et quidem non innovatione, sed institutione quae per Apostolos *ab ipso Christo* ex voluntate Patris et e Spiritu procedit (v. g. Eph. 3², 5³; Trall. 13²; Philad. *tit.*, 7²). Immo illa hierarchia regit non solum Ecclesias ad quas scribit, sed et ceteras; « Αἱ ἐγγιστα ἐκκλησίαι ἐπεμψαν ἐπισκόπους, αἱ δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους » (Philad. 10), ubique et universaliter : « Οἱ ἐπίσκοποι, οἱ κατὰ τὰ πέρατα ὀρισθέντες » (Eph. 3²).

δ) In illa hierarchia, episcopus ita eminet sicut vel *Christus inter Apostolos*, vel Deus Pater. — Relatio ergo ad episcopum manifestat et requirit relationem ad Deum. — Ecclesia tota, et diaconi et presbyteri (etiam collective) episcopo *oboediant*, oportet (v. g. Eph. 2³, 5³; Magn. 2¹, 3²; Trall. 1¹, 2¹, 13²; Phil. 7¹; Sm. 8¹) : in hoc, condicio et pignus salutis et paenitentiae (v. g. Magn. 3², 4¹; Phil. 3², 8²; Sm. 9¹; Pol. 6¹). — *Unus* est ille in singulis Ecclesiis episcopus, de facto (singulis epist.) et de iure (v. g. Phil. 4¹). — tam necessarius ut, sine episcopo, nihil sit in Ecclesia validum aut utile, ne Eucharistia quidem (Magn. 7¹; Trall. 2²; Phil. 7²; Sm. 8¹). Immo sine eo nec Ecclesia haberi potest (Trall. 3¹, 7²; Sm. 8²).

Iurisdictione ergo absolute eminet supra cunctos, et solus *potestatem* habet ut ministros Eucharistiae instituat : « Valida Eucharistia habetur illa quae sub episcopo peragitur, vel sub eo cui ipse concesserit » (Sm. 8¹).

Post mortem vero episcopi, ad successorem instituendum, *hierarchiarum Ecclesiarum* requiruntur (Philad. 10). Viventis vero sed exsulis et captivi episcopi Ecclesiam ἀρχή Romana cum Christo ἐπισκοπήτε (Rom. 9¹; supra 296²⁰).

ε) *Obiciebant* olim protestantes hierarchiam ab Ignatio descriptam manifestari solum in Oriente, Romanum vero episcopum ab ipso non nominari et ergo episcopatum in Occidente non e prima traditione apostolica exstitisse sed posterius. — Effugium illud praecluditur. Aliunde enim e catalogis certo et directe scitur et e Clemente (359²). Romae episcopos constanter successisse Petro. Immo adversarii aliquandiu monarchicum episcopatum volebant e Rna imitatione ortum esse (supra 295 s et 298). Huius vero silentii (non absoluti) apud Ignatium ratio exponebatur (296²⁰).

C) CONCLUSIO. Sola ergo ex Ignatio demonstratio de origine saltem apostolica episcopalis potestatis supra presbyteros sufficit cum historice, tum etiam dogmatice propter singularem eius conditionem in traditione manifestanda. Ideo authenticitas epistularum diutius et acrius impugnabatur. Quae, cum lucide vicerit, evellit omnes antiepiscopalium obiectiones. Solum ad mere aprioristicum modernismum confugere valent, ut philosophicos suos conceptus de religione opponant Christi et Apostolorum institutionibus.

2) Polycarpus (supra 296⁵).

Ipse fuit « ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις (c. 156) διδάσκαλος ἀποστολικὸς καὶ προφητικὸς γενόμενος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Σμύρνῃ καθολικῆς Ἐκκλησίας » (*Martyrium* 16², scriptum mox post eius mortem ab Evaristo Smyrn., 20²). Porro — A) damnatur martyr (23 Febr. 155 [6?], postquam servivit Christo 86 annos (*Mart.* 9³) : natus ergo saltem anno 70. et immediatus Ioannis apostoli discipulus a quo et unctus est Smyrnensis episcopus; bene titulos antiquos novosque discernit. Ipse enim, qui dicitur διδάσκαλος ἀποστολικὸς καὶ προφητικὸς, diu vixit (συνδιέτριψεν) cum iis qui noverant Christum in carne et ab eo missi sunt : « μετὰ Ἰωάννου τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων » (supra, 97^{2,5}; Eus. *H. E.* V, 24¹⁶; ex Iren. *ad Vict.* Mg. 7. 1232).

B) Non tamen Apostolus est, quia non ipse Christum vidit; sed — α) *episcopus*, et quidem per Apostolos : « Non solum ab Apostolis edoctus et conversatus cum multis ex eis qui D. N. viderunt, sed etiam ὑπὸ Ἀποστόλων κατασταθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν τῇ ἐν Σμύρνῃ Ἐκκλησίᾳ, ἐπίσκοπος » (Iren. *Haer.* III, 3⁴; Mg. 7. 851 s). — β) Distinguitur a presbyteris, presbyter et ipse, ac *insuper* episcopus (Ignat. *Magn.* 15. *Sm.* 12², *Polyc.* tit.), dum ceteri sunt solum οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι (Polyc. *ad. Philip.*

t.) : quorum iura (5³) et obligationes (6¹, 11¹) commemorat auctoritative. — γ) De o, praeter testimonia propria et Ignatii (et Apoc. 28-11?), testantur etiam discipuli, traditionum observantissimi, Papias episc. Hierapoli et Irenaeus Lugduni : « Locum dicere possim in quo sedens b. Polycarpus disserebat, processus quoque eius et ingressus, vitaeque modum et corporis speciem, sermones denique quos ad multitudinem habebat; et familiarem consuetudinem quae illi cum Ioanne ac reliquis cui Dominum viderant... Haec iam tunc temporis... studiose audiebam, non in charta, sed in corde meo ea consignans, et semper per Dei gratiam exacte ea mente revolve » (*ad Florin.* Mg. 7. 1228; cf. *Haer.* III 3⁴; ib. 852 A).

δ) In Polycarpo ergo habes, ex ipso et ex eius discipulis, exemplum traditae recte ab Apostolis missionis integrae. Regit Ecclesiam presbyterosque, non iam « Apostolus », i. e. immediatus Christi testis, sed mediatu testis qui, fixa sede, vocatur « episcopus ». Eius doctrinam illustrat discipulus Irenaeus : « Habemus numerare eos qui ab Apostolis instituti sunt episcopi, et successores eorum usque ad nos... Irreprehensibiles (ἀνεγκλήτους?) in omnibus eos volebant esse quos et successores relinquebant, suum ipsorum locum magisterii tradentes » (*Haer.* III 1; Mg. 7. 848).

3) **Confirmatur** e Chronicis Ecclesiae Arbelensis (in regione Adiabene Assyriae, quae historice, sicut post editores Mingana et Sachau ipsi fatentur Allgeier, Baumark, Dieckmann, Haase, Harnack, K. Pieper, Umberg, Zorell..., seriem locutorum episcoporum ex antiquis fontibus ab anno circiter 100 usque ad saeculum sextum refert. Porro asserit : — A) «... per narrationem de praesulibus Ecclesiae pos facile adduci ad conditorem ecclesiae, qui est Dominus noster Jesus Christus... Primus igitur episcoporum, quem regio Adiabene habuerit, est, ut Abel magister dicit, Mar Peqida (episcopus Arbelae 105-115), cui Addai apostolus ipse animum imposuit [10 s] »... Post hunc, Samson, Peqidæ diaconus, episcopus fuit (115-123). — B) Chronista haec addit : « Adoremus igitur Dominum nostrum Jesum Christum, qui dedit apostolis suis et post eos successoribus eorum depositum verum suum... Et sonus horum verborum auditus est in universo mundo... » [12]. — C) Defunctis Mar Isaac (123-136), Abraham (136-150), Noe (151-167), « post quattuor annos convenerunt christiani regionis nostrae cum presbyteris et diaconis et elegerunt ad opus episcopatus Mar Abel (171-?), et eum Hanitham duxerunt, ut illic ei animum imponeret Zechâ-Isô, episcopus civitatis » [21]¹.

366. Conclusiones — 1) CERTAE : A) Historice ergo, sicut et dogmatice, constat continuitas transmissae potestatis a Christo ad Apostolos; per hos, ad successores (1 Clem. 42 et 44).

B) Illis reservatur titulus « episcopus », saltem brevi post Apostolorum mortem, quotiens non itinerantes sed fixa sede praepositi partem ecclesiae regebant cum potestate ordinandi alios praepositos in Ecclesia (de chorepiscopis, infra 369).

Latine diu episcopis reservatur quoque nomen « sacerdos ». Graece

1. Numeri uncinis [] inclusi paginas latinae versionis indicant, quam edidit FR. ZORELL.
L. : *Chronica ecclesiae Arbelensis* (Orientalia christiana, VIII, 4). Romae, 1927.

ambo nomina ἀρχιερεὺς et ἱερεὺς, quae in N. T. ministris christianis non applicabantur, admittuntur et iam antiquitus distinguuntur.

C) *Presbyteri* non habent potestatem, nisi in quantum eis ab episcopo collata sit, restringibilis et subdita : ad Eucharistiam (Ign. ad Smyrn. 8¹), ad paenitentiam (cf. tract. de paenit. th. XVIII, 137 139), ad praedicandum¹, immo ad baptismum extra casum necessitatis : « Dandi quidem habet ius summus sacerdos, qui est episcopus. Dehinc presbyteri et diaconi, non tamen sine episcopi auctoritate propter Ecclesiae honorem » (Tertull. Baptism. 17; Ml. 1.1218. — Presbyteri nunquam possunt aliis conferre successionem apostolicam : clare ergo sunt, licet « inde solum, inferiores » (S. Hier. ad Evangelium ep. 146; Ml. 22.1192. Infra 373³). Communiter non dicti sunt sacerdotes, antequam episcopus communius diceretur Pontifex.

D) Inde constat *natura potestatis* hierarchis primi gradus collatae nempe missio apostolica docendi, et regendi, et sacra litandi, et etiam successores instituendi (th. XI-XIII). Perdurat ergo collegium apostolico-episcopale a Christo institutum, sub eadem cum Petro relatione (supra 265). Ideo Romanus ἐπίσκοπος et θρόνος, non solum propter originem sed et propter universalitatem, dicitur absolute ὁ ἀποστολικός (infra 376³).

2) *Obscuriora* historice manent quaedam, quae sunt dogmatice quoque disputabilia, licet historia de eis recentius profecerit : — I. de primatu sedium fixarum institutione post itinerantes Apostolos prophetasque — II. de monarchico episcopatu, — III. de chorepiscopis. — IV. de particulari presbyterorum statu Alexandriae, — V. de electione et ordinatione hierarcharum. (Cf. in MICHIELS, *Origine de l'épiscopat*, e D. Apol. art. *Évêque*; PRAT, DTC. *Évêques : Origine de l'épiscopat* DUNIN-BORKOWSKI, *Anfänge des Episkopats* [Stimmen : Suppl. 77 1900]. De singulis corollarium breve (367-371) ultimas conclusiones praeparabit (372). Dein solvetur *obiectio*, e textibus S. Hieronymi et S. Ioannis Chrysost. allata, circa presbyterorum relationem cum episcopo et diaconis (373).

367. COROLLARIUM I. De sedium fixitate : Quomoda historice potestas episcopalis in certis urbibus defixa fuerit, id explicandum videtur non systematica quadam distributione sed potius ex adiunctis.

1. Solus episcopus pleno iure praeest et docet. Severior erat disciplina, ne presbyter alloqueretur Ecclesiam : exceptiones tamen fiebant, v. g. pro S. Ioanne Chrysost. et S. Augustino. Nunc etiam, *Codex iuris canon.* cn. 1327 ss.

1) Primum enim APOSTOLI per itinera singulis communitatibus προσηκουμένους stabiles praeponabant, communius πρεσβυτέρους, subditos conitori: sic in Pauli et ceterorum Ecclesiis. — A) ITINERANTES vero illi οἱ πορευθέντες κατὰ τὴν σεμνότητα τοῦ Θεοῦ: Herm. Vis. III 5¹), prae-nuntiantes Evangelium Regni omni creaturae et adventum Dni (παρουσία), rant non solum *Duodecim*, sed et alii, dicti quoque *Apostoli*, si Christum novissent; sin autem, communius *Prophetæ* (supra 360^{2BY}, cf. Mihiels p. 202 ss).

B) De PROPHETIS¹ illis *Didache* docet explicitè: « Αὐτοὶ γάρ εἰσιν οἱ χειροῦντες ὑμῶν » (13³, cf. 107); eos ergo nominat ante « didascalous » (13¹, 5¹⁸), at post Apostolos quibus assimilantur (11³⁻⁶): « Omnis apostolus, veniens ad vos, suscipiatur sicut Dnus...: tres dies si maneat, ps.-propheta est...; si argentum poscit, ps.-propheta est ». Prophetis licet εὐχριστεῖν ὅσα θέλωσιν », sicut episcopis (Justin. *Apolog.* 1⁶⁵⁻⁶⁷; Mg. 6.428 s). Non solum docent, sed praeceptum et iudicant, *missione ab Apostolis recepta*: v. g. Barsabbas et Silas mittuntur à synodo Hieros. ἡγούμενοι et προφηται (Act. 15^{22,32}). Impositione manuum *instituebant*, sicut Apostoli, singulis Ecclesiis praesides quosdam stabiles, qui a Paulo Graecisque potissimum ἐπίσκοποι dicebantur, a Ioanne ἄγγελοι (Apoc. 1³⁰⁻³): qui « λειτουργοῦσι καὶ αὐτοὶ τὴν λειτουργίαν τῶν προφητῶν καὶ διδασκάλων... », honorati inter vos μετὰ τῶν προφητῶν καὶ διδασκ. » (Did. 15¹⁸).

2) EPISCOPUS videtur ergo primitus fuisse, is qui *quacumque dignitate stabiliter praeerat* alicui Ecclesiae. Inde Iacobus, quia primus sedem fixam habet Hierosolymis, consideratur primus chronologicè episcopus. Inde et Petrus Antiochiae, dum cathedram primum figit: Petrus ap., Hierosolymis Antiochiam magnam profectus. verbum Dei docuit καὶ τὴν χειροτονίαν τῆς ἐπισκοπῆς δεξιόμενος, ἐκείσε ἐκυστὸν ἐνεθρόνισεν » (*Chronicon Paschale*, anno 36, congestum c. 620, cum antiquis excerptis: Mg. 92.537).

Nomen ergo episcopi significat primum magis relationem ad subdiciam Ecclesiam quam determinatum potestatis complexum. Nomina enim primum non systematicè distribuuntur. Sicut enim Ἀπόστολος esse solum a Paulo et Luca dicitur, sic et ἐπίσκοπος: ac quidem communius de his, quos Paulus instituerat per se aut per adiutores. Munus

1. Irenaeus (Haer. III, 114; Mg. 7.882) mire exponit, quomodo Ioannes Bapt. fuerit « plus quam propheta » (Mt. 11⁹, Lc. 7²⁶): « quoniam et prae-nuntiavit similiter sicut alii prophetæ), et advenientem vidit et demonstravit et credere in eum suavit multis (sicut apostoli), ita ut ipse et prophetæ et apostoli locum habuerit: ... « plus quam propheta ». quoniam « primo Apostoli, secundo prophetæ ». »

autem videntur clare exercere idem hi, quos Apocalypsis dicit « *Angelo Ecclesiarum* » (1²⁰⁻³) : quarum mox Ignatius Ephesinam, Smyrnensem Philadelphensem cum suis *episcopis* salutabit. Etsi enim Ioannes nominatur nomine « episcopus », mox tamen Clemens Alex. plena significatione episcopos dicit eos quos Ioannes praeposuit Ecclesiis rediens Ephesum ex insula Patmo : « ὅπου μὲν ἐπισκόπους καταστήτων, ὅπου δὲ ὅλα Ἑκκλησίας ἀρμόσων, ὅπου δὲ κληρὸν ἕνα γέ τινα κληρώσων » (*Quis dives salvetur*, 42; Mg. 9.648; cit. ap. Eus. III, 23).

368. COROLLARIUM II. De episcopatu monarchico. Non ab initio ergo defigebatur in singulis civitatibus cathedra episcopi cum plenitudine potestatis : haec enim plenitudo, cum potestate ordinandi, reservabatur plerumque itinerantibus, seu missionariis (Apostolis vel Prophetis).

1) *Centra* tamen quaedam erant, ad quae illi post itinera redibant Ierusalem (ex Act. et Paulo), Antiochia (Act. 13¹⁻³..., et Paulus), mox Roma et Alexandria. — A) Ex illis ergo civitatibus rogabantur vel mittebantur ii, qui Spiritum S. per impositionem manuum tradebant modo ad singulorum fidem confirmandam (v. g. Act. 8¹⁴⁻¹⁷; 19³⁻⁶), modo ad praepositos ministrosve Ecclesiae localis instituendos (v. g. Act. 6⁶; 1 Tim. 5²²), aut etiam ad ordinandos novos praepositorum institutores (v. g. Act. 13¹⁻³, 1 Tim. 4¹⁴, 2 Tim. 1⁶).

B) Inde manifesto centrales illae Ecclesiae erant pro ceteris matres μητρόπολεις : earum vero θρόνος erat quasi pater, seu patriarchalis (Serius sane tituli in usum venient, sed re ab origine praeparati.) Ideo, post eversam a Tito Ierusalem, tres illae sedes (Romana, Alexandrina et Antiochena) consuetudinem habent consecrandi episcopos pro aliis civitatibus.

α) Sic *Liber Pontificalis* accurate designat quot “ episcopos pro diversis civitatibus ” unusquisque Rnus episcopus ordinaverit. — β) Sic clare videtur quoque sensus canonis Nicaeni 6 (cf. Kirch, 366 s; Msi 2. 670) : « *Antiqua consuetudo servetur per Aegyptum, Lybiam et Pentapolim, ita ut Alexandrinus episcopus horum omnium habeat potestatem (τὴν ἐξουσίαν) : quia et urbis Romae episcopo parilis mos est (τοῦτο σύνηθές ἐστιν).* Similiter autem et apud *Antiochiam* » (cf. cn. 7 pro Aelia Hierosol.). — γ) In diffusiore Ecclesia, metropolitanae civitates debuerunt multiplicari. Attamen supra novas has metropoles, ius proprie patriarchale servatur ad ordinandos aut saltem confirmandos metropolitans. Ideo, dum *Constantinopolis* iura ambit patriarchalia in conciliis Const. I (cn. 3; 381) et Chalcedon. (cn. 28 451), id praecise petit (supra 292, II¹) : « ut et Ponticae et Asianae et Thraciae dioecesis *metropolitani* soli (et praeterea episcopi illarum dioecesium *inter barbaros*) a praediato throno SS. Const. Ecclesiae ordinentur ». (Sic e Photii textu, Msi

7. 369; cf. 452 : « authenticam habere potestatem ad ordinandos *metropolitanos* in Asiae, Ponti et Thraciae dioecesium ».)

C) Promulgata solum post persecutiones legislatio de metropolitanis et patriarchis, oritur re et explicita declaratione ex *antiqua* praxi.

2) Quanam ergo evolutio historica extulit primitus sub Romano primatu Ecclesias Alexandriae, Antiochiae et Ierusalem, easque ornavit *dignitate patriarchali*? Non certo constat.

A) Haec vero explicatio videtur historice probabilior, et moderniori criticae conformior, absque ulla difficultate dogmatica : non ubique simul, nec systematice, inceptam esse fixiorem organisationem omnium episcopaliū sedium, sed semper, et ad nostra usque tempora, distinguendas esse regiones : — α) ubi *evangelizatio nova* est, dum neophyti pauci sunt, et pauciores sunt apti ad pascendum, ibi praeeminet olim et nunc missio itinerans, Apostolos imitata *in condendo*¹. — β) Ubi vero *antiq̄ior* est *evangelizatio*, res habentur fixiores, et inde thesaurus praedicantium redundat ad alias evangelizandas regiones : ibi instituitur ordo stabilis hierarchiae².

B) Porro *stabilitas* (i. e. transitus ex α ad β) cognoscitur iam *incepta* ab Iacobo, Petro, Ioanne personaliter qui suae activitatis centrum seu sedem fixam sibi eligunt respective Ierusalem, Romam (post Antiochiam), Ephesum. Videtur extensa ad Ecclesias Pauli ante eius mortem, ac dein iam facilius a Ioanne in Asia. Paulatim crescit, nostris etiam temporibus (supra, 277⁴).

3) *Dogmatice* nulla ratio requirit, ut in una civitate degat aut regat unus tantum episcopus.

A) PATRES, v. g. Irenaeus, Cyprianus... sane instant *uni* solum in singulis *Ecclesiis* pertinere iurisdictionem localiter supremam.

Sic Cyprianus (*de cath. Eccl. unitate*, 8; II. 1, p. 216) : « Monet ipse Christus in Evangelio suo et docet dicens : " Et erunt *unus grex* et *unus pastor* ". Et esse posse

1. Unde primi illi conditores dicuntur *gentis regionisve Apostoli* : v. g. Gothorum Ultilas † 383, Anglorum S. Aug. Cant. † c. 604, Germanorum S. Bonifacius † 754, Batavorum S. Willibrord † 739, Slavorum SS. Cyrillus et Methodius † 869, 885.

2. Vide, quomodo hodie etiam hierarchia creetur vel restauretur vel dividatur, prout fides catholica incipit aut post haereses reforescit aut diffunditur; item quomodo episcopi ex indigenis in ipsis missionum terris promoveantur et dirigantur a Rmo Pontifice per Congregationes diversas, pro vario fidei et hierarchiae statu, sive Consistorialem sive de Propaganda Fide sive pro Ecclesia Orientali (*Coder iuris can.* en. 248², 252, 257). Encyclicam Pii XI et electiones Sinensium vel Indorum et Japon. episcoporum per annos 1925-1927 observa ut melius intellegas primitivum transitum quo suprema potestas hierarchica prius missionaria paulatim ad sedes fixas transierit.

uno in loco aliquis existimat aut multos pastores aut greges plures? ». S. Cornelius Pp. (inter Cypr. epist. 49²; II. §11) citat professionem e Novatianis conversis requisitam : « Nec ignoramus unum Deum esse et unum Christum..., unum S. Spiritum, *unum episcopum* in Catholica esse debere. »

B) *Practice* tamen Ecclesia plures in eadem civitate episcopos catholicos aliquando instituit, nunc ut olim. — α) Sic pro *ritibus* diversis (v. g. Constantinop., Antiochiae, Leopoli...). Committitur tunc singulis determinatus grex. Cur enim integrantes unius gregis partes distinguerentur solum spatialiter, et non pro linguis moribusve diversis? Iam ab initio instituuntur speciales *pro Graecis* diaconi (Act. 6^{1,5}) : « eo quod despicerentur ἐν τῇ διακονίᾳ καὶ ἡμερῶν ἡ viduae eorum ὑπὸ τῶν διακόνων τῶν Ἑβραίων : sic Rna Actuum recensio, probabilius pleniorē hic referens historiam, et criticis receptior|. » Nonne Petrus magis de circumcisis, Paulus magis de praeputio curabat (Gal. 2⁷ ? Hierosolymis, usque ad secundam sub Hadriano eversionem, soli ex Hebraeis episcopi quindecim regunt (Eus. *H. E.* IV, 5²); postea vero « primus, post episcopos ex circumcissione, sacerdotium civitatis illius accepit Marcus » (ib. IV, 6⁴; cf. V. 12¹). — β) Plures quoque possunt in eadem civitate degere personae episcopales, variis de causis : v. g. pro meliore Sacramentorum administratione (sic episcoporum coadiutores et auxiliares, vel ad missionem efficacius extendendam (v. g. saec. XIII, pluries Rni Pontifices profecturos in Asiam missionarios ad episcopatum promoverunt, ne hierarchia cito periret), vel pro consilio opportunius petendo (sic Romae in Congregationibus, et plerumque in EE. Cardinalium collegio; sic olim σύνοδος ἐνδεημοῦσα Constantinopoli). Nec repugnaret capitulum integrum ex episcopis constitui, dummodo *unus* solum pro unoquoque grege, seu pro qualibet particulari Ecclesia, iurisdictionem teneat *ordinariam* (sive territorialem, sive personalem secundum ritus) : qui vere sit *Ordinarius* (sive loci sive gregis illius) et pastor proprius, cui ceteri subdantur.

C) *A priori* ergo non repugnat successio apostolici collegii, aliquando exercita *collegialiter secundum quid*, vel ad diversos greges in eadem civitate pascendos (gente distinctos, aut vitae genere, v. g. a chorepiscopis pro pagorum incolis : infra, 369), vel etiam ad eundem gregem, dummodo unitas magisterii in fide et regiminis praeservetur.

Haec autem unitas praeservari potest varie pro adiunctis : — α) sive *unus inter locales collegas* auctoritatem relative supremam et definitivam habeat (vel ex antiquioritate, ut πρεσβύτερος; vel ex aliqua designatione, v. g. episcopo civitatis praeminente supra chorepiscopos) : — β) sive superior in alia civitate episcopus lites

iudicet ultimatum : sic ab origine episcopus, proprie *apostolicus*, Sedis Romanae : "Ad hanc enim... necesse est omnem convenire Ecclesiam, h. e. eos qui sunt undique fideles" (Iren. III, 32; supra 297).

D) Pluralis ergo episcopatus, sic *collegialiter secundum quid* exercendus, non absolute repugnat, ab initio iam Ecclesiae¹.

4) At num *de facto* exstitit alicubi praxis episcopatus pluralis seu collegialis de eodem grege? — Hucusque probatio historica deest.

A) ROMAE. Ex aliquibus documentis videretur Clemens immediate ab ipso Petro accepisse successionem, pluraliter ergo cum Lino et Cleto. Nam — α) *S. Hieron. (De viris illustr. 15; Ml. 23.631)* : « Clemens, de quo [Paulus ad Phil. 4³], quartus post Petrum Romae episcopus : siquidem secundus Linus fuit, tertius Anacletus, tametsi *plerique Latinorum secundum post [Petrum] Apostolum putent fuisse Clementem* ». — β) *Liber Pontificalis*, post Petri 25 annos, 12 tribuit Lino, quem tamen tradit mortuum anno ante Neronem uno (67). Dein statim tertius ponitur : « Clemens ann. VIII, m. XI, d. XII fuit temporibus Galbae et Vespasiani, a cons. Tracali et Italici (68) usque Vespasiano VI et Tito (76) »; ac, postea solum, quasi duo sint, Cletus et Anacletus. — γ) *Tertull. (Praescr. 32; Ml. 2.45)* formaliter dicit « *Clementem a Petro ordinatum* », mutuatus ex Irenaeo documenta ad scribendum librum *de Praescr.*, sed sensum eius determinans. — δ) *Irenaeus enim (Haer. III, 3³; Mg. 7.849)*, postquam Linum (« cui fundantes... b. Apostoli Ecclesiam τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν ») et Anacletum enumeravit, addit : « Μετὰ τοῦτον δὲ τρίτῳ τόπῳ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐπισκοπὴν κληροῦται Κλήμης »². — ε) Ne ergo cum Rufino *asserat*, Linum et Cletum

1. Antiquitus sane episcopi, licet dispersi, aliquando congregantur *conciliariter* : sic unitas collegialis manifestatur, « ut episcopatum quoque ipsum unum atque indivisum probemus... Episcopatus unus est, cuius *a singulis in solidum* pars tenetur » (Cypr. *de cath. Eccl. unit.* 5; H. 3¹.213). Illam in solidum unitatem testatur periodicitas provincialium conciliorum, iam tempore S. Cypriani assueta (Baliffol *Paix Const.* p. 85-93) ac inde constans (v. g. Romae, Carthagine, Illiberi, Arelate, Constantinop., Antiochiae, etc...). Tridentina decreta eorum post singula triennia renovationem iubent (Sess. XXIV : *de reformatione*, cp. II) : « Metropolitani... seu *Coëpiscopus antiquior*... non praetermittat Synodum in provincia sua cogere ». *Codex iuris canonici* ea vult convocari « vicesimo saltem quoque anno » (cn. 283; cf. 284 : « Metropolita... vel [eo impedito] *suffraganeus antiquior* » convocat).

2. Inde videntur Tertullianus ac, post eum, fabulae ps.-Clem. (supra 171) conclusisse de immediata Clementis post Petrum successionem, legentes solum verba : « ab apostolis episcopatum sortitur Clemens », nec attendentes haec « *post eum* » (Anacl.) *tertio loco ab ἀπό*, non ὑπο) *apost.* ». Nec dicatur tertium posse simul locum esse et tamen directe successionem ab Apostolis traditam, si antea fuisset episcopatus pluralis : licet enim ordinatio potuisset a Petro conferri (Tertull., ps.-Clem.), Irenaeus, si immediatam succes-

rexisset Romanam Ecclesiam solum ad interim et subordinate ac mere localiter, quamdiu Petrus post primum iter Rnum (? c. 42) diverteret ad alias missiones propter Claudii expulsionem (51; Mg. 1.1207); — Clementem vero, postquam Petrus redux (c. 63?) ante martyrium (67/68) universalem primatum Romae fixerat, primum fuisse Petri haerem in plenitudine potestatis [post quem forte iterum Cletus, unde Ἀνέγκλητος : quem inde diversa documenta diversim ponent, sive ante, sive post Petrum]. — ζ) *Hypotheses* illae¹, non a priori impossibiles, conciliant sane varia documenta, sed nec requiruntur, nec critico probantur. Immo, etiam si reciperentur, minime probarent episcopatum pluralem Romae primitus exstitisse, sed Petrum prima periodo, quamdiu itineravit, nondum fixisse Romae primam sedem. Tunc ergo locales Romanae Ecclesiae praepositi, *vivente Petro*, nondum erant alterius condicionis quam in ceteris Ecclesiis.

B) ANTIOCHIAE non repugnat hypothesis, qua Ignatius sit Petri post Evodium successor *secundus* (Eus. H. E. III, 22), a Petro tamen Paulove ordinatus (Prat. D T C; V, 1677 s), sed non probatur.

C) Institutio *chorepiscoporum in genere* (infra 369), et quaedam de Alexandrina successione documenta (370) probant, episcopis maiorum civitatum regionumve adiutores adstitisse, non pares tamen nec possidentes collegialiter iurisdictionem absque subordinatione.

sionem intendisset, non statim adderet : « Clemens qui et vidit ipsos apostolos et contulit cum eis » (evidentius sane, pro eo qui ab eis diceretur immediate institutus), nec praesertim : « adhuc et multi supererant tunc, ab (ὑπό) apostolis docti » (quod etiam nimis patuisset, si immediata successio ageretur); insuper Xystus eadem formula dicitur (c. 116 125) : « ἔκτος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων καθίσταται Εὐστός » (ib.). Opinio ergo Latinorum, de qua Hieron., videtur orta e male intellecta Irenaei sententia et e Tertull. ac ps.-Clem. (Cf. DUCHESNE, *Liber Pont.* I, p. LXXI s).

1. Daniel Papebroch (*Acta SS. Boll.*, Propylaeum Maii, inter *Paralipomena addendorum, mutandorum aut corrigendorum in conatu chronico-historico ad catalogos Romanorum Pontificum*) tenet quod « vere et proprie Paulus Romanae Ecclesiae episcopus fuit » (§ 17, p. 32). — § 18 « Et ne quis offendatur, ac si duorum Episcoporum societate Ecclesiae unitas et vetus disciplina laederetur, quae suum cuique Ecclesiae Episcopum eumque singularem praeficit, observandum est hanc politiam synodo Nicaenae deberi : quae canone lato, ne plures uni Ecclesiae praeponerentur Episcopi prudenter, ad tollendas dissidiorum occasiones, prohibuit... » § 19 « ... In Ruia non erat quod aliqua offensio, ex illa Petri et Pauli societate timenda esset... Intercedebat mutuae pacis vinculum, nempe officium communionis cum Petro retinendae, ut unitas Ecclesiae, in Petri primatu fundata, servaretur. Duo ergo in solidum Ruiae Ecclesiae Episcopi, Petrus et Paulus : sed il a ut Petrus, collegii apostolici caput et princeps, suam quoque dignitatem tueretur » (p. 33). Tota argumentatio oritur e falsis praemissis, v. g. quod Ephesi ex Act. « presbyterium ex pluribus conflatum erat », vel quod ipsa commoratione romana et effusione sanguinis Paulus de facto episcopus romanus efficiebatur; sed Paulus attente curat ne localem Ecclesiam regat et doceat, ne super *alienum* fundamentum aedificet.

5) Sic de praeterito. *In futurum* vero — A) *immutabilia* sunt cuncta divina, i. e. ipsa Ecclesia, eiusque regimen per successores Apostolorum sub Petri iurisdictione suprema : supra petram perpetuo stabit aedificium, iisdem innixum lapidibus fundamentalibus (supra 181²). — B) Positiva vero quaelibet iura, *mere ecclesiastica*, *mutari* possunt : v. g. dioecesium vel provinciarum limites aut numerus aut mutua relatio. Immo nec repugnaret collegialis episcoporum residentia, v. g. pro una provincia, dummodo iurisdictionem ordinariam et de se stabilem ac personalem retinerent, qua « tanquam veri pastores assignatos sibi greges *singuli singulos* pascunt et regunt » (Vatic. IV, 3; D. 1828; cf. *Codex iuris can.* 329¹ : « *Episcopi... ex divina institutione peculiaribus ecclesiis praeficiuntur* »).

369. COROLLARIUM III : Χωρεπίσκοποι seu ἐπίσκοποι τῶν ἀγρῶν.

1) *In Oriente*¹ instituti sunt (probabilius saec. III), ne persecutio impediret diffusionem Ecclesiae inter ruricolos. *Subduntur* (saltem iam ab initio saec. IV) ἐπισκόπων τῆς πόλεως. A conciliis Ancyrano (314, cn. 13) et Antiocheno (341, cn. 10) prohibentur, « ne presbyterum nec diaconum audeant ordinare διὰ τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾧ ὑπόκειται αὐτός τε καὶ ἡ χώρα » (Msi 2. 1310; Kirch 443). Vere ergo erant *episcopi*, « *χειροθεσίων ἐπισκόπων ἐληφότες...* ab episcopo civitatis cui [quisque] subiectus est » (ib.; cf. Nic. cn. 8). Poterant « lectores et subdiaconos et exorcistas ordinare », immo (ut videtur ex ipso cn. Antioch. 10) presbyteros et diaconos, permittente civitatis episcopo : citati enim canones licitatem non validitatem, tangunt. (Sic nunc in *Codice iuris* cn. 352 pro Coadiutoribus.) Chorepiscopos illos, subditos civitatis episcopo eiusque pleniori iurisdictioni, *posteriora concilia* (iam Sardic. 343, cn. 6; et Laodic. ante 381, cn. 57) paulatim imminuunt, et demum tollunt in Catholica. Ultima eorum designatio reperitur in conc. Nic. II, 787. Eos tamen conservant monothelitae usque ad XIII saec. et etiam nunc Iacobitae Monophysitae. Titulum patriarchae orientales, etiam catholici, quandoque nunc etiam concedunt presbyteris absque consecratione episcopali.

2) *In Occidente* vero, saec. praes. VIII, *chorepiscopi* dicuntur ii qui nunc *auxiliares* episcopi (cf. Rhaban. Maur. *De chorepiscopis*, Ml. 110. 195). Vivide impugnantur, etiam per falsas Decretales. Eis succedunt Archidiaconi », absque episcopali ordinatione. Forte tamen ex eorum institutione remansit monasteriorum abbatibus facultas promovendi subditos ad ordines minores (*Codex* cn. 957).

3) Cadit ergo obiectio, quasi fuerit in chorepiscopis sive confusio aut indistinctio presbyteratus simplicis et episcopatus, sive manifestatio

¹ Cf. Franz GILLMANN, *Das Institut der Chorbischöfe im Orient*, München, 1903, de quo F. JUGIE, *Échos d'Orient*, 1904, t. 7, p. 263-8.

episcopatus pluralis. Neutrum sane, sed praxis iurisdictionis extensionis restrictiorisve, et subordinatio disciplinaris in eodem episcopali gradu.

370. COROLLARIUM IV. De Alexandrinae Ecclesiae statu.

1) In Aegypto et finitimis (Lybia, Pentapoli etc. *Nic. en. 6*, persecutione diu saeviente, non multiplicantur *sedes* episcopales. Immo, ut videtur, unica manet Alexandriae *sedes* episcopalis, donec Demetrius (187-230) tres instituat, et Heraclas (230-246) viginti alias. Sic, e fonte quem S. Hier. iam probaverat (infra, 2 E), Eutychius (patr. Alex. melchita 933-940 : *Annales* ab Adam ad ann. 938. Saepe errat, sed de rebus Alexandrinis eruditior est. Mg. 111. 982 D). Plures tamen antiquitus episcopum sedis Alexandrinae adiuvabant, ei subditi : propter propriae sedis defectum non dicebantur episcopi, sed revera propriam ad munus episcopale ordinationem videntur accepisse. Etenim non solum ius habebant ad « consignationem » (= confirmationem : Ambrosiast. in *Eph.* 4¹²; cf. *Quaest. V. et N. T.* 101; *ML.* 17.388 C. et 35.2302), sed ad episcopi electionem et etiam ordinationem : « ut post episcopi mortem successor non diutius differatur » (S. Epiph. *Haer.* 69¹; Mg. 42.220^a; cf. S. Hier. *Epist.* 146; *ML.* 22.1194. Vere ergo praediti caractere episcopali, licet non stricte dicendi « episcopi » infra : *Conclus. 372*) quia nullis praepositi Ecclesiis; sed modo missionarii (sicut « Vicarii apostolici ») ad immensas sub Alexandrino episcopo regiones, modo consiliarii (sicut « Cardinales »).

2) ALEXANDRINUS ergo EPISCOPUS unus erat. Plures tamen in urbe episcopales viri ei aderant, dicti ex origine *πρεσβύτεροι*.

Sicut Romanus episcopus unus est et fuit semper, licet plures ei adsint viri episcopales, non solum Cardinales-Episcopi cum titulis suburbicariis quasi chorepiscoporum, sed et inter *Cardinales* dictos *Presbyteros*. Qui in successionis catalogo omnino omittendi erant, quia minime erant Alexandrini episcopi.

A) Illa, iam e ceteris documentis collatis clara, confirmantur explicito testimonio *Eutychii Alexandrini* (Mg. 111.982 :

« Constituit evangelista Marcus¹, una cum Hanania patriarcha, *duodecim presbyteros* qui nempe cum patriarcha manerent, adeo ut, cum vacaret patriarchatus.

1. Tanta rei antiquitas potest dubitari, servata ipsius testimonii essentia. Impositio manuum ab electoribus minime obstat quin electus iam prius insignitus fuerit caractere episcopali. In byzantino enim ritu (et ergo melchitarum) praxis viget etiamnunc inter separatos ut episcopus ad novam sedem translatus denuo et tertio etc... consecratur *pro hac sede fixa*.

*unum e duodecim presbyteris eligerent, cuius capiti reliqui undecim manus impo-
nentes ipsi benedicerent et patriarcham crearent; deinde virum aliquem insignem
eligerent, quem secum presbyterum constituerent loco eius qui ita factus est patri-
archa, ut ita semper exstarent duodecim. »*

Patriarcha ergo, dictus Papa (ib. et alibi frequenter) quasi Christus inter 12 apostolos, diu solus fuit in Aegypto *episcopus* stricte dictus (i. e. *cum fixa sede*), praeminens duodecim episcopalibus presbyteris.

B) Sic clare quoque *Epiphanius* (*Haer.* 68¹; *Mg.* 42.185) :

« Meletius... cum Petro archiep. Alex. († 311) in vinculis habebatur. Et quidem Meletius ceteris Aegypti episcopis antecellens, *secundum* a Petro dignitatis *locum* obtinebat (δευτερεύων τῷ Πέτρῳ κατὰ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν), *utpote illius adiutor*, sed *eidem tamen subiectus* et ad ipsum de causis ecclesiasticis referens (ὑπ' αὐτὸν δὲ ὄν, καὶ ὑπ' αὐτὸν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀναφέρον). Hic enim est mos. Τοῦτο γὰρ ἔθος ἐστὶ (cf. *Nic. en.* 6 « Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖται τὰ ἐν Αἰγύπτῳ »), τὸν ἐν τῇ Ἀλεξ. ἀρχιεπισκοπον totius Aegypti et Thebaidis et Mareotae et Lybiae et Ammoniacae et Mareotidis et Pentapolis ἔχειν τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν. »

Meletius ergo « ceteris episcopis » praecellit, non ipse stricte vel episcopus vel chorepiscopus quia nulla ei sedes vel in civitate vel in pago propria, sed « *archiepiscopi adiutor* ».

C) Clare inde intellegitur concilium Hierosolym. (citatum ab *Athan.* : *Apol.* 85; *Mg.* 25.400) : « Nunquam in illa regione (Mareotidis) fuit episcopus nec chorepiscopus : sed Alexandrino episcopo Ecclesiae totius regionis oboediunt. » Localiter nullus residet; tota iurisdictio ordinaria apud episcopum Alexandrinum.

D) Multiplicavit autem sedes, et ergo episcopos, primum Demetrius, dein Heraclas. Alexander ergo Alexandrinus (312-328) « decrevit ut, mortuo patriarcha, *convenirent* episcopi qui patriarcham ordinarent... sive ex 12 illis presbyteris, sive aliis » (*Eutychius* ib.). Iam ergo *stricte episcopi* (i. e. *cum sede fixa*) e finitimis civitatibus convenient electuri.

E) Ex illa analysi historica, cuncti textus de Ecclesia Alexandrina clare conciliantur, tum inter se, tum cum praxi Ecclesiae communi et cum certa testium fide de reservata episcopalibus viris ordinatione episcoporum. Ruit etiam, immo retorquetur, praecipua presbyterianorum obiectio ex Hieronymo (*epist.* 146¹; *MI.* 22.1194) : « Alexandriae, a Marco evg. usque ad Heraclam et Dionysium episcopos, presbyteri semper unum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, episcopum nominabant » (cf. 373³). A pari enim (cf. *Nic. en.* 6) dixeris nunc : Romae Cardinales plerumque « unum ex se electum, in excelsiori gradu col-
latum, Episcopum Romanum nominant ».

3) DIVERSIS IN REGIONIBUS evolutio probabiliter analoga fuit per priora saecula et etiam posterius.

A) Sedes nempe *una* fixa incepit, cum successione episcoporum regulari: unde multi disilluebant episcopales missionarii absque fixa sede, ad praeparandas aut condendas Ecclesias. Inde postea sedes regionaliter *primatialis*, cum suffraganeis.

B) Sic etiam, ut videtur, incepit *Galliarum* conversio. Una primum sedes, v. g. Lugdunensis: unde missionarii proficiscebantur cum episcopali, non sede, sed potestate. Qui iure dein laudantur in fastis Ecclesiarum quas pararunt, quanquam nec cathedram nec regularem successionem instituere potuerunt (cf. GREG. Turon, *Hist. Franc.* I, 26 s, de missione septem episcoporum, a quibus III saec. Ecclesiae in Gallia condebantur). Inde iuvare potest solutio historica de episcopalibus antiquae Galliae originibus: i. e. — α) *tardius*, *multae* sedes fixae sunt, et successio hierarchiae regularis; — β) *antiquius* vero, *personae episcopales* plures transierunt, de quibus traditio localis testatur¹.

C) *Graeci* vero in aliis gentibus, iam ante et multo magis post schisma, paucos episcopos eosque Graecos permittebant. « In provincia *Scythia*, quamvis multae urbes sint, unus est omnium episcopus. In aliis autem provinciis (graecis), interdum et in vicis ἐπισκοποι ἱεροῦνται » (Sozom. II. E. VII, 19; Mg. 67.1476). — In Russia (= Scythia), Constantinopolis diu *unum* permittebat episcopum, primum Kioviae, dein Vladimiri, ac postea Moscoviae. Nunc etiam Copti monophysitae unum solum permittunt episcopum in Abyssinia (supra 203^{2b}).

D) In *missionum regionibus*, sic plerumque processit evangelizatio, fere necessario (v. g. incipiente Batavorum conversione aut Saxonum; recentius ad Sinarum conversionem vel ad hierarchiam instituendam in America Septemtrionali). Nunc etiam pro immensa Germaniae « *Diaspora* » vel Vratislaviae (Breslau), unus est episcopus cum Coadiutoribus

1. HARNACK, *Mission u. Ausbreitung...* I, 1902. p. 323-332 [1906, pp. 377-386] disputabat de libro cl. DUCHESNE, *Fastes épiscopaux de l'ancienne Gaule* (1894, pp. 36 ss) et concludit: « Es erfährt aber die Annahme, dass es im mittleren und nördlichen Gallien zur Zeit des Irenäus mehrere Bistümer gegeben hat, eine Verstärkung durch die Tatsache, dass Irenäus (I, 10) nicht von Christen in Germanien, sondern von « *den in Germanien gegründeten Kirchen* » spricht. Hätte er von solchen gesprochen, wenn diese Kirchen keine Bischöfe besessen hätten? Besaßen sie aber Bischöfe — und nach III 3¹ kann in jeder Kirche die auf die Apostel zurückgehende bischofliche Sukzession erkannt werden — wie sollen im mittleren und nördlichen Gallien noch keine Bischöfe vorhanden gewesen sein? (in *omni ecclesia... Omnium ecclesiarum successiones*). » Sic concludit Harnack, p. 386.

el Auxiliaribus; Mohiloviae item, pro tota Siberia et maxima Russiae parte, propter restrictam a politicis libertatem Ecclesiae.

371. COROLLARIUM V. E liturgiis antiquis sapida catholicae doctrinae argumenta (saec. III, IV) revelabantur multa recentius.

A) In dictis *Constit. Apostol.* (ed. Funk, I) : l. II (cp. 1-12 *Didascalia*). De *episcoporum electione* : « Οὕτως ἡκούσαμεν παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν » (1¹), et declarantur dotes quas requirit. L. VIII (cp. 4 ss) de lege, quam Petrus tulisset circa « *ordinandum episcopum*... Coram vicinis episcopis, presbyterium et plebs interrogantur » (4¹); in oreitur : « ὁδός..., καρδιογνωστα Θεῷ, ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ὃν ἐξελέξω εἰς ἐπίσκοπον, μαλίνει τὴν ἀγίαν σου ποιμνὴν καὶ ἀρχιερατεύειν σοι, ἀμέμπτως λειτουργοῦντα, διδόναι κλή- ρους κατὰ τὸ πρόσταγμά σου » (5^{6s}). Dein « *intronisatio* » per missam fiat (5¹⁰), ac postea oratio (12¹¹) : « Rogamus te pro universo episcopatu..., pro omni presbyterio, pro diaconis... Post hoc communicet episcopus, dein presbyteri, diaconi, subdiac... » (13¹⁴). Ordinatio vero *presbyterorum* (16) et *diaconorum* (17) prorsus alia est, licet in manu impositione. Variae potestates sic enunciantur : « *Episcopus* a tribus vel duobus episcopis ordinatur (27²), manus imponit (χειροθετεῖ), *ordinat* (χειροτονεῖ), fert..., *deponit* omnem clericum... *Presbyter* manus imponit, *non ordinat*, *non deponit* » (28^{2s}; cf. 46^{6, 9s}).

B) *Canones apostolorum* similiter (ib. 47^{1, 35, 38-41}).

C) *Canones Hippolyti* (editi ab Achelis *T. U.* 1891, 6¹, e textu arab.) : « Si autem ordinatur presbyter, omnia cum eo similiter agantur ac cum episcopo, nisi quod cathedrae non insideat. Etiam eadem oratio super eo oreitur tota, ut super episcopo, cum sola exceptione nominis « *episcopatus* ». Episcopo in omnibus rebus quiparetur presbyter, *excepto* nomine *cathedrae* et *ordinatione*, quia *potestas ordinandi ipsi non tribuitur* » (p. 61. Cf. Ps.-Areop. *De hier. Eccl.* 6; Mg. 3.533).

D) *Aegypti ecclesiastica Constitutio* (*Aegypt. Kirchenordnung* : Achelis, *ib.*) eam orationem habet pro episcopo, aliam pro presbytero; recipit Confessorem (= martyrem) ad diaconatum et presbyteratum (Textus graecus excommunicat etiam Confessorem, sibi iura ecclesiastica usurpantem) : « Sin autem episcopus constituendus est, manus ei imponatur » (cf. ed. Funk, II, p. 104 ss).

372. Conclusiones. — A) « *Episcopi* sunt Apostolorum successores, quae ex divina institutione *peculiaribus Ecclesiis praeficiuntur*, quas *in potestate ordinaria* regunt sub auctoritate Rni Pontificis » (*Codex canon. can.* 329¹). « *Episcopus* » ergo *strictè* non dictus et non dicendus est, nisi *is cui subditur Ecclesia propria cum sede fixa* ut *iurisdictionem* in ea exerceat ordinariam : seu qui, secundum ritus canonicosque multos, nuptias contraxit cum Ecclesia sua, de se indissolubiles. Alii quandoque eis tituli dantur : « Nam in episcopo omnes ordines continentur, quia primus sacerdos est, h. e. princeps est sacerdotum, et propheteta et evangelista et cetera adimplenda officia Ecclesiae in ministerio fidelium » (*Ambrosiast. in Ephes.* 4¹²; Ml. 17.388).

B) Alii multi proprie episcopalem *ordinandi* potestatem gradum e characterem habent : non tamen sunt stricte et proprie « episcopi ». Etsi ergo quandoque dicuntur « episcopi », nomen tamen melius reservatum his solis qui cum plenitudine sacerdotii et cum certa iurisdictione Apostolis succedunt. *Codex iuris* variis nominibus procurat designare eos qui « characterem episcopali » ornantur nec tamen ad fixam Sedem nominati sunt, nunquam vero nomine « Episcopi » (v. g. cn. 294, 299, 350 ss. « Episcopo *Coadiutorem* constituere ». (Clare habes eandem nominum oppositionem in cn. 350-355.) Nec dicitur (tit. VIII, cp. 1) : De Episcopis coadiutoribus et auxiliaribus, sed « *De Coadiutoribus et Auxiliariis Episcoporum* ».

373. Obiectiones. — 1) Eae quas presbyteriani movent e nominum confusione in N. T. vel ex historicis textibus de Ecclesia Alexandrina, iam solvebantur supra (363 s, 370).

2) Ex **Hieronymo** (iam supra 370^{2b}). — A) Tota eius epistula 146 ad Evg. (Ml. 22. 1193 s) non ad hoc tendit ut presbyteros episcopis exaequet, sed ut eos *superiores* esse *diaconis* commemoret. — α) Ex his enim, quia plerumque in Occidente immediate adiuvabant episcopum dum presbyteri ministerio vacabant, episcopus saepius eligebatur. (Inde v. g. cultus S. Laurentii, qui praevidebatur S. Xysti successor; S. Athanasius diaconus ab Alexandro pariter designatur.) Ideo quidam diaconi extollebantur. — β) Inde iam de eis sic S. Cypr. (epist. 33; II. 471) : « Meminisse diaconi debent, quoniam Apostolos i. e. *episcopos* et praepositos Dominus elegit, diaconos autem post ascensum... Apostoli sibi constituerunt... : si nos aliquid audere contra *Deum* possumus, *qui episcopos facit* ». — γ) Saec. IV, quidam Falcidius, diaconus Rnus, libello « diaconos presbyteris coaequare contendit, nec dicam praeferre quia stultius est... : sic autem diaconos adversus presbyteros defendit, quasi ex presbyteris diaconi, et non ex diaconis presbyteri ordinentur (Ambrosiast. *Quaest. V. et. N. T.* 101; Ml. 35.2301). Agebatur, ut videtur, saltem ex parte, de aliqua sedendi facultate pro diaconis per liturgiam, sicut mos erat pro episcopo et presbyteris (ib. et S. Hier.).

B) Inde Hieronymus, quantum potest, extollit presbyteros, ut diaconorum inferioritatem amplius manifestet. In specie, quia diaconi gloriabantur de suo circum episcopum ministerio¹, instat de cunctis quae presbyter communia cum episcopo habet : « Quid enim facit, EXCEPTA ORDINATIONE, Episcopus quod presbyter non faciat?... Diaconos paucitas honorabiles, presbyteros turba contemptibiles facit. Ceterum... presbyteri sedent, et stant diaconi : licet paulatim, increbrescentibus vitiis, inter presbyteros, absente episcopo, sedere diaconum [audierim] » (*Ad Evg. epist.* 146^{1a} : Ml. 22. 1194).

1. Ibidem, quia *Romanus* diaconus superbiat, addit : « Ubicumque fuerit episcopus sive Romae sive Eugubii... eiusdem meriti, eiusdem est et sacerdotii. » Iure quidem. Nam « potestas sacerdotis exceditur a potestate episcopi, quasi potestate *alterius generis* sed potestas episcopi exceditur a potestate Papae, quasi a potestate *eiusdem generis* » (S. Thom. *Suppl.* q. 40⁶, 3m).

C) *Commentarius in epist. ad Titum* (1³; Ml. 26.562 s) identitatem nominum in T. declarat (supra 363) : « Idem est ergo [apud Paulum] presbyter, qui et episcopus ». *Initio* ergo, ait, « antequam diaboli instinctu, studia in religione fierent [Ego sum Pauli, Apollo, Cephae], communi presbyterorum consilio Ecclesiae gubernabantur ». *E divisionum periculo* dein, « toto orbe decretum est, ut unus de presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem *omnis Ecclesiae cura pertineret* schismatum semina tollerentur ». — Inde prius apostolica auctoritas e longinquo Ecclesias dirigebat, quae in singulis locis collegio mere presbyterali presbyterorum-episcoporum subdebantur. Dein decretum universale instituit (sec. Hieron.) res residentiales, quarum singuli episcopi singulas Ecclesias regerent : « ad unum omnem sollicitudinem esse delatam ». — Cuncti ergo, qui ex illo tempore supra presbyteros Ecclesiam regunt sede fixa, dicti sunt *episcopi*. Huius ergo *omnis sensus et distributio sedium* sunt, secundum S. Hieronymum, e iure ecclesiastico determinante ius divinum : « Sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiae consuetudine ei qui sibi praepositus fuerit, esse subiectos : ita episcopi noverint se, *agis* consuetudine quam dispositionis dominicae veritate, *presbyteris esse maiores*, et in commune debere Ecclesiam regere, imitantes *Moysen*, qui cum *haberet potestatem* solum praeesse populo Israel, septuaginta elegit cum quibus populum dicaret » (ib.). — *Institutio* tamen ipsa, qua tempore Hieronymi Ecclesias singulas « episcopi » (stricto sensu) regunt, iam ab Apostolis procedit nec mutanda est : « Alexandriae a Marco evg. (epist. 146); Iacobus, ab Apostolis Hierosolymorum episcopus ordinatus, suscepit Ecclesiam Hieros.; Ioannes de Asiae episcopus; Clemens et Polycarpus... » (S. Hier. *de script. eccles.* 2, 9, 15, 17).

D) Hieronymus ergo vere docet — tres distinguí hierarchiae gradus qui prius ant Apostolorum, episcoporum-presbyterorum, diaconorum; mox autem praemissis episcopos supra presbyteros *propter ordinationis potestatem*; — et quidem tate iam apostolica et iure universali, ad praecavenda schismata. Ius illud est magis » ecclesiasticum quam divinum in quantum episcopale *nomen* extollitur potestas ordinandi connectitur sedibus fixis; sed ex ipsa institutione Christi successores Apostolorum, presbyteris maiores, requiruntur ad ordinationem transmittendam (cf. Michiels p. 420-428).

3) Idem clare patet e textu S. *Ioannis Chrysostomi*, olim allegato ab adversariis : Ὁ πολὺ τὸ μέσον ἀπὸ τῶν [πρεσβυτ.] καὶ ἐπισκόπων. [Utrique enim docent et praesunt, e paulo.] Τῇ γὰρ χειροτονίᾳ μόνῃ ὑπερβεβήκασι καὶ τοῦτο μόνον δοκοῦσι πλεονεκτηῖν τοὺς πρεσβυτέρας » (in *1 Tim.* 3³). Explicite ergo docetur praeeminentia episcopi supra presbyteros, exinde praecise quod ipsi reservatur ordinatio (cf. S. Thom. *Suppl.* q. 40⁶).

374. SCHOLIA : — A) *Collegium ergo episcopale* succedit collegio apostolico, vel potius idem est cum illo¹. — x) Ideo singuli in eo partici-

1. « In der Gleichung *Christus = apostoli = episcopi* sind die beiden letzten wieder kollektiv zu verstehen, — mit einer Ausnahme [Römischer Bischof = *Petri successor*] — d. h. nicht der einzelne Bischof entspricht als Vikar und Nachfolger dem Apostel, sondern der Episkopat entspricht dem Apostolat. Auch die grossen Bischöfe der alten Apostelstühle... besitzen und ausüben... nicht die Gewalt des Paulus oder Johannes usw., sondern die apostolische Kollektivgewalt » (HARNACK, *Christus und die Kirche*... Pr AKW., 22. XII. 1927 (XXIX-XXXIV, p. 429).

pant missionem quam Christus a Deo receptam tradidit Apostolis, cum potestate magisterii, iurisdictionis et ordinis (supra th. X-XIII; de differentia inter Apostolos et successores, cf. 123, 265, 268). — β) Secundus sacerdotii gradus in simplici presbyteratu est partialis solus communicatio munerum, quae a Christo tradebantur, mensuranda pro sano Apostolorum quibus dabantur iudicio. — γ) Minime ergo episcopatus crevit ex inflato iure presbyterali; at fuit ab initio plenitudo sacerdotii, in presbyteris dein restricta.

B) Distinguantur (supra 151) dogmatice, historice et canonice — α) *designatio* novi successoris ad collegium apostolicum, quae potuit fieri sorte, electione, designatione per principes, aut ipsa immediata et sola Summi Pontificis voluntate; — β) et iurisdictionis *collatio*, quae fieri nequit nisi iusta ipsius collegii apostolici cooptatione, sive per caput i. e. per Petri successorem, sive per eos qui, sua communione cum membris et capite et sua canonum observantia, manifesto agant nomine collegii vel consentiente collegio; — γ) et ipsa *ordinatio* (de qua cf. tract. de *Sacramentis*).

C) Vere ergo collegium apostolico-episcopale fideles congregat et ad operandum unit « per iuncturas subministrationis ». Sed, ut probatum est (th. XIV-XVI), nequit esse et agere, nisi et ipsum vinculo unitatis fiat compactum: inde supra episcopos episcopus requiritur, quis sit ceterorum pastor, confirmator fratrum, « episcopus episcoporum » ex institutione Christi in Petro.

D) Observent demum cuncti « episcopales » separati, pari et etiam maiore claritate e textibus antiquis fulgere in Petro et successoribus primatum, quam in episcopis apostolicum ministerium. Nulla fides, nulla textuum applicatio potest logice servare ordinem episcopalem et simul reicere primatum Romani Pontificis. Collegii sors eadem est quam capitis. Mutuo nec adversantur nec opponuntur, sed vivificantur. Collegium sine successionis Romanae vinculo nec collegitur nec colligatur; pastoris autem supremi « honor est fratrum suorum solidus vigor » (S. Greg. M. *ad Eulog. Alex.*, *epist.* I. VIII, 30; Ml. 77.933 c. cit. a Vatic. IV, 3; D. 1828).

THESIS XXXV : DE EPISCOPORUM EPISCOPO.

Ad uniendos episcopos, Romani Pontificis iurisdictio est episcopalis, universalis, ordinaria, immediata, plena et suprema.

375. PRAENOTANDA. — 1) **Status quaestionis** : Praesupponitur thesis XXIV de primatu Rni Pontificis. Determinatur nunc eius extensio et exercitium. Argumentum dogmaticum per se valet absolute, postquam Catholicae legitimitas ostensa est. Complebitur tamen demonstratio e fontibus.

2) **Nota** : Singula verba sunt *de fide definita* e conc. Vatic. (IV, 3; D. 1827) :

A) « Docemus... Ecclesiam Romanam, disponente Dno, *super omnes alias*, — α) ordinariae potestatis obtinere principatum, — β) et hanc Rni Pontificis iurisditionis potestatem, quae vere EPISCOPALIS est, IMMEDIATAM esse : — γ) erga quam cuiuscumque ritus et dignitatis *pastores* atque fideles, tam seorsum singuli quam *simul omnes*, officio hierarchicae subordinationis veraeque obediendae obstringuntur..., etiam in iis quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent; ita ut... sit unus grex *sub uno summo pastore*. — δ) Haec est CATHOLICAE VERITATIS DOCTRINA, a qua deviare salva fide atque salute nemo potest. »

B) (D. 1830) : « Docemus etiam... eum esse iudicem SUPREMUM ».

C) (cn; D. 1831) : « S. q. d. — α) Rnum Pontificem habere... non PLENAM et SUPREMAM potestatem iurisdictionis in UNIVERSAM Ecclesiam... etiam ad disciplinam et regimen Ecclesiae...; aut eum habere... non *totam plenitudinem* huius *supremae* potestatis; — β) aut hanc eius potestatem non esse ORDINARIAM et IMMEDIATAM, sive in omnes ac singulas ecclesias, sive in omnes et singulos pastores et fideles, A. S. ».

D) Febronius (Hontheim) damnatus erat a Clemente XIII (27.2.1764), et Eybel a Pio VI (28.11.1786; D. 1500). Cf. antiquiora documenta in th. XXIV.

3) **Verba explicabantur** singula in Concilii Congregationibus : de cp. 3 dam relator Zinelli episc. Tarvis. iudicabat capituli sive emendationes 73 (Lac. VII, 332-346 et 346-368, sive 163 « exceptiones » a Patribus propositas (ib. 432-459), vel de canone (supra, 2 C) disserebat (ib. 368-371).

A) EPISCOPALIS (cf. emendat. 14^m) : — α) Nihil proprii muneris in sua dioecesi « episcopus potest facere, nisi sub dependentia Pontificis summi. Haec autem dependentia non est nisi *limitatio iurisdictionis episcopalis* » (351). — β) « Summum Pontificem in aliis dioecesibus a Rna diversis ea peragere, *quae episcopus quilibet in sua propria* »

(352). — B) ORDINARIA, i. e. « quae competit ratione muneris... Summi [ergo] Pontifici, ratione muneris » (ib.). — C) « IMMEDIATA, i. e. quae exerceri potest sine adhibito medio necessario... At Papa potest omnia episcopalia... exercere *per se* in omnibus dioecesibus, quin obligetur uti medio episcopi particularis ecclesiae ». — D) Ceterae voces clarae sunt, et evidenter explicantur in ipso Constitutionis textu. — E) Dum vero Vaticanum post Florentinum definit « *plenam potestatem... : quem admodum etiam in gestis oecumenicorum Conciliorum* » D. 694 e (1826), intenditur assertio historica de facto anterioris definitionis minime autem restrictio quasi plenitudo ad normam anteriorem esse coarctanda. (Sic explicite relator Zinelli; Lac. VII, 370^d).

376. Demonstratio (cf. de primatu iurisdictionis, th. XV s et XXIV).

Primatus iurisdictionis includit muneris episcopalis officia et iura erga omnes Christi sequaces, quorum religiosa vitalitas primo pastori curanda praescribitur et imputatur.

Atqui Petro et successoribus is conferebatur a Christo et agnoscebatur a Patribus primatus iurisdictionis, quo supra quoslibet Christi sequaces et erga ipsos Petri fratres, etiam collective, responsabilitas pastoris imputatur.

Primatus ergo includit iurisdictionem erga ipsos episcopos episcopalem.

Maior, praesupposita primatus demonstratione, comprehensionem eius determinat. Non prioritas ordinis instituebatur, qui est in omnibus episcopis par; sed inter *pares ordine* iurdictio diversa ceteris Petro subdidit (th. XV s). Porro illa iurdictio est episcopalis, quae ceteros quoslibet Petro committit pastori pro tota eorum religiosa vitalitate. Quae est ergo fidelium sub episcopo vel sub collegio episcopali oboedientia debita, eadem est quorumlibet (sive fidelium sive episcoporum etiam collective) subordinatio Petro debita.

Minor constat e Scriptura et Traditione.

1) SCRIPTURA. — A) Omnis relatio religiosa Petro committitur. Nam — α) *Quodcumque* ligaverit vel solverit in terra, sancitur in caelo. Omnia *solius* Petri munus complectitur. Ne consensus quidem aliorum requiritur, sicut pro ceteris qui collective solum donantur (Mt. 18¹⁸). — β) *Claves* commissae sunt Petro generaliter et absolute : « Tibi dabo claves Regni : τὰς κλεῖδας τοῦ βασιλείου... B. » Nequit ergo contra vel praeter Petri voluntatem tradi clavium potestas vel usus, etiam partialis, nisi furtive.

i. e. illegitime. *Tibi*, dicit Iesus, non *vobis*. Usurpat ergo quicumque extra Petrum velit eas accipere.

B) Omnes et quilibet Petro subduntur pastori. Iam patet ex universalitate missionis, sed explicite personae omnes committuntur. — Iesus, hucusque pastor unicus, tradidit Petro oves, non partitive sed absolute: eas quae ipsius sunt, τὰ προβάτια μου. Totus grex committitur. Nulla Christo est ovis, quam non commiserit Petro. Nemo ergo audeat partem gregis regere, nisi consentiente archipastore. Sin autem quis absque eo oves quasdam dirigit, seducit fur. Nam « qui non intrat per ostium (cuius claves Petrus recepit) in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille *fur* est et *latro* ». Ideo « episcopi pascunt, semper dependenter a Petro et Petri successore » (Relator in Vaticano, Zinelli. Lac. 7.351 c). — Apostoli includuntur formaliter inter oves Christi. Explicite Christus eis applicabat nuper textum Zachariae (13ⁱ): « Percutiam pastorem, et dispergentur oves » (Mt. 26³¹, Mc. 14²⁷, Io. 16³²). Ipsi ergo comprehenduntur commissi. — Explicite quoque contulit Petro munus circa ipsos fratres (apostolos), universaliter et non solum singillatim: « confirma fratres tuos » (Lc. 22³²; supra th. XVI.) — Totum denique Ecclesiae aedificium (collective) supra eum aedificatur. Nemo ergo potest extra hanc petram coniungi cum Christi Ecclesia.

Omnes ergo, cuiuslibet dignitatis, sunt relate ad Petrum oves a pastore pascendae, fideles ab episcopo regendi.

2) PATRES — A) exegetice Scripturam sic exponunt (cf. th. XV s), et didactice Petri ac successorum missionem asserunt (th. XXIV).

B) *Practice* etiam curant ut suam electionem Romano Pontifici communicent. In itinerum difficultate tunc temporis, confirmationem Petri significat approbatio per metropolitam: quem patriarcha instituerit, qui ipse communionem teneat cum Petri successore. Si quid autem divisionis acciderit, ille legitimus reputabatur episcopus qui cum Romano communionem habebat. Suprema autem reprobatio erat excommunicatio episcoporum cum sua Ecclesia a Romano Pontifice: sic iam explicite concipitur saec. II, vivente S. Polycarpo, immediato Ioannis discipulo (supra 296⁵; cf. 297²).

C) Appellatio ad Romanum Pontificem iam a S. Athanasio (supra, 305^{2a}) vel tempore S. Cypriani exercita (300^r), signate definitur a Nicaenis in concilio Sardicensi (305^{2a}). Traditio autem id prius iam et ab Origine intellexerat: « Ad hanc enim Ecclesiam... necesse est, omnem convenire Ecclesiam, h. e. eos qui sunt undique fideles » (S. Iren.

Haer. III, 32; supra 297): quomodo clarius universalem et supremam potestatem dixerit? Vis illius textus separatos doctiores non fugit¹; initium exinde potest eis effulgere ad praeiudicia corrigenda.

D) Rni Pontifices singulos cunctosque regunt, extra Rnam dioecesium fideles et pastores. Vide supra, quomodo iam Clemens Romanus Corinthios alloquatur; ac dein ceteri post eum iurisdictionem exercent « non solum in rebus quae ad fidem et mores, sed etiam in iis quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae per totum orbem diffusae pertinent » (supra 298 ss. Cf. totam quoque argumentationem e S. Leonis et coaevis eorum modo agendi, speciatim 291²). Inde solet distingui episcopus thronusque romanus ipso nomine, eo quod dicatur singulariter et absolute ὁ ἀποστολικός.

Hunc usum stylus curiae byzantinae prius servabat et ipse, v. g. in concilio Chalcedonensi (supra 292, II²⁰); postea eum omittebat et impugnabat, ut solum *Roma vetus* vel *prior* diceretur. At monachi diu, et in specie S. Theodorus Studita instantius nomen repetunt de Romano Pontifice proprium substantive: *Apostolicus* ὁ Ἀποστολικός, quasi fidei professionem de Petri primatu in successoribus. Porro S. Cyrillus et S. Methodius, Slavorum Apostoli, eorumque discipuli immediati (in Romana et Pannonicis « Legendis »), stylum sequuntur non Photianum, sed Theodori Studitae: Papam dicunt « *Apostolicum* », et *Petrum in terris*. Sic illustratur eorum fides catholica, de qua iam supra (293). Probationes affert Dr F. Grivec (in *Bogoslovni Vestnik*, Ljubljanae 1921; I pp. 9 ss, 17s; *Slovanska Apostola Sv. Ciril in Metod*, Ljubljanae, 1927, p. 112 s).

377. — COROLLARIA. De episcoporum iurisdictione subdita. — 1) Nullus ergo episcopus potest iurisdictionem accipere vel retinere vel exercere contra Romani Pontificis voluntatem. Doctrina est *theologice certa*, e definitione de plenitudine potestatis.

2) Utrum iurisdictio prima episcopis confertur a Deo *immediate*, an *mediate* Rno Pontifice? — A) Vehementer in Tridentino disputabatur (Pallavicini *Hist. conc. Trid.* l. 17 c. 12 et 15, l. 21 c. 1). Controversia mansit libera, sed nunc fere sopita est, postquam utraque sententia melius fuit intellecta. Ipsi enim *immediatistae* (non solum Gallicani.

1. Nuper pro Russis professor M. D. MOURETOV in magno theologico periodico *Bogoslovski Vestnik* (Mars 1913, p. 677 ss) correxerat russicam textus illius translationem utramque et consuetam et recentiore (in libro Vlad. Troitzky « *Otcherki iz istorii dogmaty Tserkri*. Conspectus historiae dogmatis de Ecclesia » 1912), et propriam proposuit fideliorē; unde concludit (p. 679): « Latinus Irenaei *translator* manifestat hic communem Romanis tendentiam ad universalem primatum Romae, et quidem supra Ecclesiam. Num et ipse Irenaeus similiter tenderet, haec alia quaestio. » Nonobstante illa restrictione mere arbitraria, sic demum confitetur obvium textus sensum. Conatur sane ut vim eius enervet per suppositam translatoris (coaevi et communiter accurati) deformationem absque indicio ullo; at nonne inde iam ostendit diuturni praeiudicii tempora mox cessatura?

Iansenistae et Febroniani, sed et plene Catholici sicut Wirceburgenses et Vasquez) requirunt *institutionem canonicam*, qua Rnus Pontifex territorium vel subditos assignat per se vel sui vicarios (Congregationes aut Patriarchas aut nuncios aut legatos). *Mediatistae* vero, i. e. theologi communis, v. g. S. Thomas (Cg. IV, 72s; in IV Sent. dist. 20, a. 4, q. 4^{2s}; 24 q. 3, a. 2, s. 3, ad 1 m; II Sent. dist. ult., q. 2, a. 3, expositio textus), S. Bonav. (Brevil. VI, 12; in IV Sent. dist. 18, p. 2, q. 3 Concl.), Alb. M. (in IV Sent. dist. 19¹¹), Durandus (in IV Sent. dist. 24, q. 5, a. 5), S. Antoninus, Caietanus, Soto, Bellarminus, Suarez, Bened. XIV et plerique recentiores, docent iurisdictionem, licet a Deo per Pontificem Rnum mediate procedat, *debere* tamen iure divino aliquibus conferri, et quidem non solum delegatam, sed *ordinariam* episcopis *ratione muneris*.

B) *Mediatismus*, praeter has auctoritates extrinsecas, videtur quoque intrinsece *probabilior*. Nam — α) potestas ordinis a potestate iurisdictionis distinguitur (supra, 150). *Consecratio* episcopalis per se nullos confert subditos, nullam ergo actuale iurisdictionem, sed *potentiam proxime dispositam* ad eam exercendam ut primum subditi designati fuerint. — β) Plenitudo potestatis Petro successoribusque collata excludit iurisdictionem aliam, quae non ab eorum potestate originem traheret. Etsi enim Christus directe et non per Petrum contulit ceteris Apostolis iurisdictionem (secundum sententiam communiorem et probabiliorē), hanc tamen colligatam et subordinatam potestati Petri tradidit. Postquam vero Petrus factus est *Christi vicarius* et pastor pro eo supra totum eius gregem (Io. 21¹⁵⁻¹⁷), nulla nova potest incipere iurdictio quam ipse non conferat saltem implicite et per normas canonum communes. — γ) Quamdiu Christus *visibiliter* pascebat gregem, tamdiu adiutores eligebat et potestate muniebat. Postquam vero per visibilem Petrum operatur, huic externa vel electio vel confirmatio vel collatio potestatis pleno iure reservatur, ut per quem Christus invisibilis exerceat visibile capitis munus. Ideo S. Ioannes Chrysost. de Iudae successore : « Fas erat Petro, ut *ipse eligeret*? Omnino fas » (In Act. hom. 3²; Mg. 60.35s; supra 185). S. Leo (291³)

C) Potest autem Petrus normam determinare, qua ipse potestatem intendit conferre, i. e. directe vel indirecte. De hoc ergo canonicae leges possunt pro adiunctis variare. — α) *Hodie* sic lex determinatur : « Eos episc.) libere nominat Romanus Pontifex » (Codex, cn. 329²); « Cuilibet ad episcopatum promovendo... *necessaria* est canonica provisio seu *institutio*, qua *Episcopus vacantis dioecesis constituitur*,

quaeque *ab uno Rno Pontifice* datur » (ib 332¹). — 2) *Primitivis* temporibus, propter itinerum difficultates, observatio *canonum* in electione et institutio *per metropolitam* aut *patriarcham* valebant pro Pontificali confirmatione ex ordinaria delegatione, quamdiu hic non directe appellabatur vel relationi de electione sibi transmissae non contradixerat (cf. Lateran. I, D. 363; et Nic. II, D. 305).

378. SCHOLIA. — 1) **Potestas civilis** — per se nulla possidet iura ad electionem aut institutionem episcoporum vel ad iurisdictionem eis conferendam (supra, 151). Immo per se prohibetur, ne se ad talia immisceat (Conc. Nic. II, D. 305; et Const. IV, D. 339), nisi potestas ecclesiastica vel eam roget, vel concedat ad maius bonum privilegia de se semper revocabilia. — Inde in Syllabo haec propositio damnatur : « Laica auctoritas habet per se ius praesentandi episcopos et potest ab illis exigere ut incant dioecesium procurationem, antequam ipsi canonicam a S. Sede institutionem et apostolicas litteras accipiant » 50; D. 1750. Cf. supra th. VIII, n. 78 s et 151³).

2) **Romani Pontificis potestati**, et quidem soli, ius pertinet ut quoslibet episcopos deponat, retrahens ab eis priorem iurisdictionem, per se vel per metropolitam (vel patriarchas vel concilia).

Haec potestas invocabatur olim frequenter, v. g. a S. Cypriano (supra 300^{1c}), a S. Leone de ipso patriarcha Alexandriae Dioscoro, et saepius a diversis (v. g. de patriarchis Constant., cf. supra 287-290. 292^{3uc}, 308^{2,5}...). Recentioribus vero temporibus, celeberrimo exemplo deposuit Pius VI omnes in Gallia episcopos fideles qui non sponte se a sua sede abdicaverant (inde “ parva Ecclesia ” 206²). Illud exemplum maxime contulit ad illustrandam thesim mediatistarum de iurisdictionis episcopalis origine : haec enim, si immediate a Deo procederet, quomodo simpliciter et *absque depositi culpa* posset auctoritative innocentibus auferri? Mediatistae vero multo facilius explicant : Is aufert qui contulit. Aufert autem non episcopalem dignitatem et characterem, sed determinatae partis in grege iurisdictionem. Praestat autem agnorum bono, ut pastores iam minus apti qualibet ex causa, etiam absque culpa, possint dimoveri legitime a spirituali auctoritate non a civili, bonumque sic procuretur melius. Nullum inde imminet collegio episcopali praeiudicium; at potius pro ipso et pro fidelibus pignus curae semper habitae de eius aptitudine.

3) Romanus ergo Pontifex cunctis est *primus superior*. Applicet ergo subditus erga eum quaecumque de oboedientia perfecta Sancti scripse-

runt, nominatim S. P. Ignatius : executione, voluntate et iudicio consentiant subditi omnes *propter solius Dei auctoritatem*, quam ipse Deus¹ per superiorem exercet.

« Non intueamini, in persona Superioris, hominem (obnoxium erroribus atque miseriis), sed Christum ipsum, qui est sapientia summa, bonitas immensa, caritas infinita... Vos, Dei amore,... ut voluntatem divinam certius sequeremini... : vocem ac iussa non secus ac Christi vocem excipite... *Ex animo operamini, sicut Domino et non hominibus.* »

1. Harnack nuperrime (22 dec. 1927) historicas conclusiones de Petro et successoribus colligebat (*Christus praesens — Vicarius Christi*, Sitzungsberichte der preussischen Akademie der Wissenschaften, Berlin, 1927, [ed. 1928] XXIX-XXXIV, pp. 415-446).

A) *De Petro secundum Scripturam* : « Die Paulusbriefe und Evangelien bezeugen es, dass Petrus in der Urgemeinde das anerkannte Haupt und der Sprecher der Zwölf gewesen ist; die Evangelien zeigen ferner, dass diese seine Stellung auch schon zu Lebzeiten Jesu bestanden hat, und aus 1 Cor 15 [supra 161^{2c}], Luk 24³⁴ (und Ioh. 21) folgt, dass sein Zeugnis, er habe Christus nach dem Kreuzestode geschaut, als das erste dieser Art sein Ansehen verstärkt hat » (ib. p. 431).

De Mt. 16¹⁸, cuius authenticitatem prius et dein solam integritatem propter vocem *Ecclesia* acerrime negaverat (supra 169 et 173¹), nunc partiali confessione scribit : « An der ersten Stelle ist noch immer zweifelhaft, ob die Kirche ursprünglich ist, ob sie nicht später eingeschoben ist, ferner ob die Pforten des Hades den Tod oder die Hölle bedeuten » (ib. nota 5). Solum dubitat, iam non negat.

B) *De Petro secundum Traditionem* : « Es genügt die Anerkennung der Tatsache, dass das hervorragende Ansehen des Petrus trotz der Erschütterungsversuche, wenn es solche gegeben hat, unerschüttert in die grosse Kirche aus den Heiden übergegangen ist, so dass die Anschauung Petrus und die übrigen Jünger oder die um Petrus [supra 158²] an die Stelle der strukturlösen Zwölf getreten ist » (ib. p. 432).

C) *De Romana Ecclesia* : « Die römische Gemeinde konnte... sich rühmen, Paulus und Petrus [sic, quanquam documenta exhibent « die fast ausnahmslos festgehaltene Voranstellung des Petrus » ib.] in ihrer Mitte gesehen, von ihnen gelernt, ihren Märtyrertod erlebt zu haben und ihre Leiber zu besitzen... Sie proklamierte sich als die Stiftung der beiden Apostel [... Irenäus in Lyon, die Anschauung der römischen Gemeinde wiedergebend, proklamiert Petrus u. P. als die Stifter dieser Gemeinde (*fundaverunt et constituerunt*, sodann : *θεμελιώσαντες καὶ οἰκοδομήσαντες*, III, 3, 2)],... und sie erklärte den Apostel Petrus für ihren ersten Bischof » (ib. p. 432).

D) *De Romano Pontifice* — α) *ut est Petri successor* : « Der aussergewöhnlich hochgegriffenen Sprache, die in bezug auf den Papst als Nachfolger Petri geführt wird, liegt die Annahme zugrunde, dass der römische Bischof nicht nur in dieser oder jener Beziehung Nachfolger Petri sei, sondern dass er sich in seiner Einzigkeit (s. episc. Bardaniae bei Gelasius I., ep. 11. 1) in seinen Gewalten und in der Verehrung, die ihm zukomme, vollständig mit Petrus decke. Der Papst ist « successor Petri apostolicus », ist der lebendige Petrus. Auf römischen Synoden [et aliis v. g. Chalcedon. supra 290³, et Const. III infra 395³] wurde dem Papst zugerufen : « Wir sehen in dir den Apostel Petrus » (s. bei Gelasius I, ep. 30, 15) » (ib. p. 434).

β) *ut est Vicarius Christi* : « Es wird... schon in der alten Kirchengeschichte einige Male hervorgehoben, dass hinter Petrus Christus selbst steht, s. z. B. Felix III (ann 490), ep. 15, 4 an den Kaiser Zeno : « In mir, dem unwürdigen Vikar, bittet dich der sel. Apostel Petrus und in diesem Christus selbst » (ib. p. 435).

THESIS XXXVI : DE CONCILIIS OECUMENICIS.

Non possunt ergo concilia haberi oecumenica, nisi a Romano Pontifice sanciantur.

379. PRAENOTANDA. — 1) **Notiones** : Concilia possunt esse — A) **PARTICULARIA**, sive *provincialia* (Codex iuris cn. 283 ss), sive *plenaria*, ad quae « Ordinarii plurium provinciarum ecclesiasticarum convenire possunt, petita tamen venia a Rmo Pontifice » (cn. 281); historice multa sic plenaria (dicta aliquando vel nationalia vel generalia talis regni). — B) **GENERALIA** sive *relative*, i. e. congregatis multis episcopis e gentibus vel diversis vel omnibus, at sine formali ratione oecumenicitatis; sive *absolute*, dicta inde *oecumenica*, quae vere manifestent auctoritatem Ecclesiae universam, seu totius collegii apostolici successionem actualem.

Ad oecumenicitatem illam, thesis requirit Romani Pontificis sanctionem.

2) **Adversabantur** diu plerique *regalists*. Ex eorum influxu *Decreta Constantiensia* (1415), ad solvendum schisma inter Ioannem XXIII, Greg. XII et Bened. XIII, asserebant inesse conciliis ius immediate divinum supra quemlibet christianum ac etiam supra Rmum Pontificem. Item *conciliabulum Basileense* post suam translationem (1431, usque ad 1439). Quae nunquam a Martino V nec a successoribus approbata sunt. Explicite reiciuntur ab Eugenio IV (1446) : « absque tamen praeiudicio iuris, dignitatis et praeeminentiae Sedis Apostolicae ». Aequivalenter iam damnata erant antea a *concilio Florentino* (1439; D. 694) per positivam definitionem : « Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum...; et ipsi... pascendi, regendi ac gubernandi *universalem Ecclesiam* a Dno N. I. C. *plenam potestatem* traditam esse ».

Diffundebantur tamen a regalists in diversas gentes : unde parabatur Germaniae et Angliae schisma, et Gallicanorum conflictus : *Declaratio cleri Gallicani* (art. 2 et 4, 1682; D. 1323, 1325).

380. Demonstratio — 1) **dogmatice**, seu **Nota** : — A) Iam thesis reputanda erat *de fide definita* (licet in Galliam non admissa regali iure saec. XVII) : — α) *exercite* saltem, ex antiqua Conciliorum praxi (v. g. de reiecto ps.-canone 28 concilii Chalcedonensis; supra 292); — β) *impli-*

cite e concilio Florentino; — γ) *explicite* e concilio Later. V, sess. XI, 19.12. 1516 (Leo X) :

« Edita a Basileensi conciliabulo... nullum robur habere, cum etiam *solum Romanum Pontificem* pro tempore existentem tamquam *auctoritatem super omnia concilia* habentem, conciliorum indicendorum, transferendorum ac dissolvendorum plenum ius et potestatem habere, nedum ex S. Scripturae testimonio, dictis SS. Patrum ac aliorum Rnorum Pontificum etiam..., sacrorumque canonum decretis, sed *propria etiam* eorundem conciliorum confessione manifeste constet » (D. 740).

Etiam prius a Pio II (18 Ian. 1459 = 1460; *Bullarium* III, 3, p. 97 s) docebatur :

« § 1. Exsecrabilis et pristinis temporibus inauditus... inolevit abusus : ut a Rno Pontifice, Iesu Christi vicario (cui dictum est in persona B. Petri : *Pasce oves meas* et *Quodcumque ligaveris...*) nonnulli, spiritu rebellionis imbuti,... ad futurum Concilium provocare praesumant. Quod, quantum *sacris canonibus adversetur...*, quisquis non ignarus iurium intellegere potest... Pauperes a potentioribus multiplaciter opprimuntur, remanent impunita scelera, nutritur adversus primam Sedem rebellio... § 2. Volentes igitur hoc pestiferum virus a Christi Ecclesia procul pellere et ovium nobis commissarum saluti consulere..., certa nostra scientia huiusmodi provocaciones damnamus et tamquam *erroneas* ac detestabiles reprobamus... Praecipientes deinceps, ut nemo audeat, quovis quaesito colore... talem appellationem interponere, aut interpositae per alium adhaerere seu eis quomodolibet uti » ¹ (cf. Cavallera Th. D. C. 370).

B) Confirmabatur — α) *damnatione articulorum Gallicanorum* ab Innoc. XI (11.4.1682) et Alex. VIII (4.8.1690) : unde plurimi in Gallia praelati (et ipse Ludovicus XIV) apud Innoc. XII submissionem et retractionem profitebantur (1692); — β) a Pio VI (28.8.1794) iterum contra Syn. Pistor. (D. 1598 s).

C) Concilium Vaticanum (IV, 3; D. 1827) formaliter docet :

« Erga quam [Rni Pontificis iurisdictionis potestatem]... *pastores atque fideles*, tam seorsum singuli quam *simul omnes* officio hierarchicae subordinationis veraeque oboedientiae obstringuntur. »

2) *Apologetice* mere explicitatur doctrina antea proposita de primatu. Nam, ut sit oecumenicitas, nequit deesse ipsum formale vinculum col-

¹ Haec declaratio eo notabilior est, quo asperius antea idem (Aeneas Sylvius Piccolomini) in concilio Basileensi, contra Sedem Romanam et Eugenium IV, declamaverat : et publica retractione correxit : « § 1. Ignoranter persecuti fuimus Ecclesiam Dei et Romanam primanque Sedem... Pudet erroris, paenitet male dictorum scriptorumque, vehementer paenitet... § 3. Multa scripsimus, adhuc iuvenes : respuite atque contemnite... Aeneam reicite, Pium recipite... § 8. Erasmus adhuc pene laici, quando ad Eugenii oboedientiam redivimus... § 10. Haec nos de Rni Pontificis auctoritate et potestate sentimus et ai et congregare generalia concilia et dissolvere datum est » (16 Apr. 1463 : *Bullarium*, II, 3, pp. 100-105). Patres Basileenses pariter vel citius suam oppositionem damnabant.

legii apostolici (seu ratio formaliter integrans successionem apostolicam). Atqui sine Petro (vel in Simone vel in successoribus, deest illud vinculum formale (th. XIV-XVI, XXIV s). Sine Petro ergo nequit oecumenicitas dari.

Ideo « si contingat Rnum Pontificem, durante Concilii celebratione, e vita decedere, *ipso iure* hoc intermittitur, donec novus Pontifex illud resumere et continuari iusserit » (*Codex iuris*, cn. 229).

381. Modus ad sanciendum potest fieri pro adiunctis diversus, sive ius consideretur, sive opportunior aliquando prudentia.

1) **Secundum ius**, nuper codificatum sed in se perpetuum :

A) « Dari nequit Oecumenicum Concilium quod a Romano Pontifice non fuerit *convocatum* » (cn. 222¹). — B) « Eiusdem Rni Pontificis est Oec. Concilio, per se vel per alios *praeesse*, res in eo tractandas ordinemque servandum constituere ac designare, Concilium ipsum transferre, suspendere, dissolvere, eiusque decreta confirmare » (cn. 222²). — C) « Concilii decreta vim definitivam obligandi non habent, nisi a Rno Pontifice fuerint *confirmata* et *eius iussu* promulgata » (cn. 227).

Tria ergo reservantur secundum ius Rno Pontifici : : convocatio, praesidentia et confirmatio. Sane ergo « Concilium Oec. suprema pollet in universam Ecclesiam potestate » (cn. 228¹) : at haec suprema potestas, utpote per Rnum Pontificem formaliter constituta, ab huiusce potestate *inadaequata* solum distinguitur. Ideoque « a sententia Rni Pontificis non datur ad Concilium Oec. appellatio » (cn. 228²).

2) **De facto**, opportuna aliquando prudentia tolerare potuit, ut tria illa (convocatio, praesidentia et confirmatio) non distinctim semper manifestarentur, dummodo *oecumenicitas ultimatim non reputaretur quamdiu Rni Pontificis sanctio deficeret*. — A) Quidquid ergo sit de Imperatorum olim participatione (vel ministeriali vel apparenter principali) ad concilia convocanda (vel potius *convehenda*, 289^m), historice tamen nulla sive concilii sive dogmatis canonisve oecumenicitas vel olim reputata fuit vel nunc ab ipsis schismaticis propugnatur, quam formale Rni Pontificis suffragium non prius sanxerit.

B) Sanctio illa potest esse secundum adiuncta, et fuit, diversimode probata : — 1) modo *antecegens scripta* : quotiens sententiam ferendam praeceperat vel ipsa concilii convocatio (v. g. ad damnandam Nestorii doctrinam et pertinaciam) vel compendium monitionum quibus legati Romani ad effectum actualis praesidentiae inter ipsos Orientales instruebantur (sic in Concilio Chalcedonensi : unde vividius resistunt

ps.-canoni 28, supra 292); — β) modo *concomitans oralis* : v. g. quotiens ipse SS. Pontifex propria persona praesidet, definitio conciliaris inde statim suam oecumenicitatem accipit, ubi primum oraliter eam Rnus Pontifex approbavit, licet confirmatio illa dein ad effectus iuridicos sit scripto promulganda (cn. 227; supra 1°).

Sic v. g. clare in concilio Lugdun. II sub Gregorio X (1274); item in oecumenicis Lateran. I, II, III, IV et in Florent. In Vaticano, postquam a singulis Patribus suffragia fuerunt lata, « Secretarius... SSmo Dno de suffragiorum exitu retulit hac formula : “ BB. Pater, Decreta et Canones placuerunt omnibus Patribus, duobus exceptis. ” Qua relatione audita, SS. Pontifex, surgens, *suprema sua auctoritate Constitutionem* hac formula *confirmavit* : “ Decreta et Canones, qui in Constitutione modo lecta continentur, placuerunt Patribus omnibus, duobus exceptis. Nosque, sacro approbante Concilio, illa et illos, ut lecta sunt, *definimus et Apostolica auctoritate confirmamus* ”. » Postea solum monitum datur ut “ instrumenta conficiantur ”. At statim “ SS. Dnus... hymnum Ambrosianum inchoavit ”. (Lac VII, 488 pro sess. IV; cf. 257 pro III, et 498 benignam Pii IX exhortationem de adversantibus duobus.)

γ) *Subsequens* confirmatio potest dari scripto vel ore, etiam post longum tempus. Sic concilii Const. I non intenta prius oecumenicitas effecta est solum confirmatione post sesquisaeculum (*Hormisdas* 520; D. 173; supra 292^{3aβ}).

382. COROLLARIA. De proprio concilii oecumenici munere. — 1) Ex hac et praecedente thesi : — A) **Potestas** concilio oecumenico pertinet, non quae Rno Pontifici vel praecamineat vel aequetur, nec quae ab eius auctoritate adaequate distinguatur, sed quae Rno Pontifici cooperetur ac subiaceat, immo quae, nonnisi ab eo supremam teneat iurisdictionem et quidem una cum eo ac sub eo.

B) Ideo patet « Sedis Apostolicae, cuius auctoritate maior non est, iudicium a nemine fore retractandum, neque cuiquam de eius licere iudicare iudicio » (Vat. IV, 3; D. 1830). Inde *Codex iuris* (cn. 228²) : « A sententia Rni Pontificis non datur ad Concilium Oecumenicum appellatio. » Iam. S. Zozimus *ad episc Afr.* (21. 3. 418; Ml. 20. 675) et S. Bonifacius *ad episc. Thess.* (11. 3. 422; ib. 777^a) : « De nostro non esse iudicio retractandum. *Nunquam enim licet de eo rursus, quod semel statutum est ab Apostolica Sede, tractari.* »

C) Omnia ergo ecclesiastica possunt a Rno Pontifice ad salutem dirigii absque Concilio. Concilium autem sine Rno Pontifice nulla potest ordinare definitiva, immo ne esse quidem.

2) **Ad quid ergo concilia oecumenica?** — A. *Non* sunt per se et in se *necessaria* : per tria saecula, Ecclesia absque eis crevit.

B) *Utilia* tamen sunt. — α) *Ad intra* : ut de veritate latius inquiratur, de disciplina universalius curetur, de definitis et decretis magis ubique informetur intellectus voluntasque omnium episcoporum et totius per eos Ecclesiae, et eunctorum mens alacriore unanimitate cooperetur catholice. — β) *Ad extra* : ut catholica illa unanimitas in fide et caritate lucidius fulgeat coram orbe terrarum, et « agnoscantur ab omnibus discipuli Christi »; immo ut ipse « mundus cognoscat quia Pater Filium misit » (supra 229) : acinde, praeter filios, ipsi qui nondum venerunt ad ovile unum, attrahantur per illum religiosae unitatis supranationalismum (259³).

C) Propter illam apologeticam efficacitatem, concilia possunt fieri aliquando *moraliter necessaria*, ad schismata praesertim aliquando extinguenda, in publica unius fidei sub uno pastore caritate.

3) *Ipsi separati*, qui fidem Conciliorum retinuerunt, confitentur plerumque nullum posse oecumenicum concilium absque Rno Pontifice concipi. Sic inter Anglicanos et Orientales « Orthodoxos ». Immo saepius, ex ipsis suis traditionibus et liturgiis, agnoscere debent primam ei in Concilio sedem esse reservandam.

A) *Russi*, v. g. in sua *Encyclopaedia theologica* (*Pravoslavnaïa Bogoslovskaïa Entsiklopedia*, Lopoukhine, t. V, 1904 col. 461, art. *Episkopalnaïa systema*) : « Universalis Ecclesia suam obtinet repraesentationem solum in Papa et Episcopis. » Additur sane, quasi contra nos, « et non in Papa solo ». At et catechismi catholici docent ad Ecclesiae magisterium et regimen requiri « *Papam episcoposque* ei unitos ». Catholici minime admittunt posse a Rno Pontifice tolli vel episcopatum vel quodlibet divinum institutum.

B) Ld Halifax, oratione habita in convocatione Norwich (Oct. 1895) « primatum accipiebat, etiam de iure divino, dummodo non tolleretur aliorum episcoporum potestas¹ ». Primatus ergo *auctoritatis* esset, seu

1. « Ce ne sont pas les prétentions constitutionnelles du Pape à la possession d'une primauté *établie par Notre-Seigneur* que rejette l'Eglise anglicane [Multi statim anglicani doctores de verbis illis disputabant : v. g. id nempe fuisse certo reiectum a conditoribus schismatis anglicani et a plerisque sequacibus hucusque, licet illegitime], mais l'extension de son pouvoir jusqu'à l'absorption des droits indépendants des évêques, réduits ainsi à n'être plus que les représentants du Pape. Assurez-nous qu'il n'en est pas ainsi, et, dans ce qui concerne la doctrine, dites-nous que *la séparation du Pape d'avec l'Épiscopat* — que certains ont pensé définir par le concile du Vatican [quam falso praeiudicio id putaverint, patet ex eo quod immo inseparabilitatem legitimi episcopatus et Papae definiunt concilium Vaticanum; cf. coroll. 4], en sorte que le Pape pourrait agir sans l'Épiscopat, — dites-nous que cette doctrine ne fait pas partie intégrante des enseigne-

rectivus, non vero *iurisdictionis*¹ seu praeceptivus. Disputatio inter Anglicanos inde exorta, ostendebat illum quorundam timorem mirum et ex agnito primatu supprimeretur episcopatus : videtur pervigere tamen nunc apud non paucos idem timor, *absque ullo fundamento*². Petrus est collegii apostolici vinculum, sine quo non adunatur collegium, nec nec est ipse solus collegium, nec potest suppressere illud.

4) **Obicientibus** : Quid ergo, si Rnus Pontifex et concilium ita mutuo *opponantur* ut solus maneat Rnus Pontifex, aggregatis contra eum cunctis episcopis? — **Negatur suppositum**. Ad hoc enim assistentia Spiritus sancti promittitur, ut portae inferi nequeant praevalere. Ecclesiae ergo Petri et lapides primi nequeunt unquam separari *complexive* et divelli Petra fundamentali, super quam Christus aedificavit.

ents de l'Église romaine, ou bien n'est pas revendiquée comme une conséquence nécessaire de la primauté conférée par le Christ, et alors vous aurez fait beaucoup pour l'établissement d'une doctrine que le cardinal Vaughan nous a déclarée nécessaire pour la réunion; et cela, d'un côté, sans aucun compromis sur cet enseignement que *le Pape est le chef de l'Église en vertu d'un acte distinct de N.-S. J.-C.*, et de l'autre, sans aucun compromis des droits de l'épiscopat, droits dont l'origine n'est pas moins divine que ceux de la Papauté » (R. Anglo-Rom. t. III, p. 526 s). Episcopatus sane origine divinus est supra. th. XXXIV), nequit ergo tolli (supra, 368°). At singulorum episcoporum electio efficitur humana designatione, non immediate a Christo sicut Apostolorum electio (supra 123). Pariter iurisdictio *humanitas* applicatur tali vel tali parti gregis : sola enim potestas ordinis et character confertur per consecrationem episcopalem, ac ideo non impetratur divino iure translatio ad aliam sedem, vel abdicatio episcopi, vel depositio, manente tamen in aeternum Ordinis caractere.

1. *Church Times*, 13 déc. 1895; R. Anglo-Rom. t. I, pp. 337 ss. Anglicani de hoc disputant multum, v. g. pseudon. UCALEGON, *Autorité et juridiction* (R. Anglo-R. t. I, pp. 339-7); BAYFIELD ROBERTS, *Primauté, schisme et juridiction* (t. I, p. 769 ss; t. II, p. 3 ss). Quibus respondebat A. BOUDINHON (*ib.* t. I, pp. 348-357; t. II, pp. 97-107, 160-171). — Postea quicunque (dec. 1927) Ld Halifax anglicos multos ad fidei catholicae dilectionem traxit, nondum tamen ad unitatem catholicam etiam post *Mechlinensia colloquia* processus, orationibus tamen Emmi Card. Mercier usque ad extremum huiusce suspirium catholicorum multorum circumseptus (cf. *Encycl. Mortalium animos*, 6.1. 1928).

2. Confundunt etiam Romani Pontificis iurisdictionem universalem et immediatam supra cunctos in Ecclesia (quae doctrina est de fide definita), et thesin minime definitam de libera (licet probabiliorem) de iurisdictionis episcopalis collatione, *mediante* Romano Pontifice (supra 377²). Vel putant utrumque a Catholicis confundi et proponi pariter quasi minus definitum; et ex illo errore impugnant, benigni sane at extra quaestionem. Sic Fr. EVEREST, *The Gift of the Keys* (London 1895) et Ld HALIFAX (R. Anglo-Rom. t. III, p. 526; cf. t. I, p. 17). Porro trita est apud nos illa distinctio; immo certa fide creditur, Romanum Pontificem non esse fontem unicum episcopatus, cum valide (licet illicite et illegitime, extra collegium) episcopi consecrentur extra Romani Pontificis participationem et etiam communionem. (Cf. A. BOUDINHON, *Le pouvoir des clés et l'épiscopat*, R. Anglo-Rom. t. I, pp. 10-22.)

5) **Conclusionem Leibniz**, licet protestantismo addictus, satis apte ad hominem proponit :

(*Systema theologicum* § LXI; ed. Lovan. ex autographo 1845, p. 176 s) « LXI Cum igitur Deus O. M. Ecclesiam constituerit in terris, tamquam civitatem sacram super montem positam, sponsam suam immaculatam, et voluntatis suae interpretem, cuius unitatem per totum orbem caritate colligandam usque adeo commendavit, et quam audiri iubet ab omnibus qui ethnicis aut publicanis aequiparari nolunt consequens est ut modum constituerit quo *voluntas Ecclesiae*, interpretis voluntatis divinae, *cognosci possit*. Et hunc iam tunc Apostoli ostendere, qui corpus Ecclesiae initio repraesentabant. Illi enim Concilio Hierosolymis coacto, sententiam suam explicantes, inquit : Visum est Spiritui Sancto et Nobis. Neque hoc privilegium assistentis Ecclesiae Sancti Spiritus Apostolorum morte cessavit, sed usque ad consummationem saeculi durare debet, atque *in toto corpore Ecclesiae per Episcopos* tamquam Apostolorum successores fuit propagatum¹.

« Quoniam autem *non semper nec frequenter haberi potest Concilium* (nam Episcopi populos quibus praesunt crebro deserere non possunt, et tamen *semper per sona Ecclesiae* vivere ac subsistere debet, ut *voluntas eius possit cognosci*), consequens fuit, *ipso divino iure*, et memorabilibus admodum Christi ad Petrum verbis (quando claves Regni caelorum specialiter commisit, pariter ac cum oves suas pascendas tribus vicibus emphatice commendavit) insinuatum, atque *in Ecclesia creditum* est, ut unus inter Apostolos, huiusque successor unus inter Episcopos maiore potestate exornaretur, ut *per eum* tamquam visibile Centrum unitatis, *colligatur corpus Ecclesiae*, provideri communi necessitati, *convocari, si opus, concilium, et convocatum dirigi*, et tempore interconciliari dari opera posset, ne quid res fidelium publica detrimenti caperet. Et cum *Petrus* Apostolum in principe orbis terrarum *urbe Roma* et Ecclesiam gubernasse, et martyrium subisse, et successorem sibi designasse constanter veteres tradant, neque ullus alius Episcopus unquam e ratione venerit, Romanum caeterorum principem merito agnoscimus. Itaque *saltem* illud certum esse debet in omnibus quae moram concilii universalis non ferunt, aut concilium universale non merentur, interim eandem esse Episcoporum Principis sive Pontificis Maximi potestatem, quae totius Ecclesiae, *per eum excommunicari quomvis et restitui posse, eique omnes fideles veram debere obediuntiam*. Quidvis enim libentius pati debemus, etiam cum magna iactura nostra, quam ut alia Ecclesia divellamur, et schismati causam praebeamus. »

1. Harnack : « Die den Bischöfen übertragene apostolische Amtsgewalt, die implicit die *potestas Christi* selbst ist und seine Gegenwart darstellt, ist notwendig unfehlbar. Von hier aus ergab sich zwangsläufig die Anerkennung der Unfehlbarkeit der Bischofssynoden ». (*Christus praesens...* 77, Pr. Akad. W., 22. XII. 1927, p. 430). — « [Aus Act 15tes und 1 Clem. 63], was durch den heiligen Geist geredet, gelehrt oder angeordnet wird, ist unfehlbar richtig. Wer die Wurzeln der Lehre von der Unfehlbarkeit des Papstes aufdecken will, muss hier einsetzen » (ib. 1, p. 417, nota 6).

CAPUT III

De Ecclesiae voce authentica et infallibili.

THESIS XXXVII : DE ECCLESIAE INFALLIBILITATE.

Infallibilitatem in credendo et docendo, collatam a Christo legitimae suae Ecclesiae (cf. th. XI; n. 102-122), Catholica retinet.

383. Nota. — A) Infallibilitas Ecclesiae nunquam fuit directe et explicitè definita; sed perpetuo exercetur, dum extra Ecclesiam reiciuntur et anathemate plectuntur quicumque profitentur aliam fidem: sic implicate exercite cuncta concilia docent, omnes quoque canones et documenta dei catholicae authentica.

B) In obliquo docetur, licet non definiatur in recto, dum Vaticanum I. Romano Pontifice definit eum « ea infallibilitate pollere, qua *divinus redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit* » (IV, 4; D. 1839). Unde alii auctores dixerunt, Ecclesiae infallibilitatem esse explicitè formaliter definitam, licet in obliquo; alii rectius, vel *implicite formaliter*, vel promulgatam esse ut *doctrinam catholicam definitioni proximam*.

C) *Schema Vatic.* (cp. IX; Lac. VII, 570) hanc revera definitionem formalem et explicitam paraverat:

« Ecclesia Christi... columna et firmamentum veritatis est; ideoque *ab omni erroris falsitatisque periculo libera et immunis.* » Parabatur inde definitio de illius infallibilitatis notione, extensione et etiam demonstratione.

384. ARGUMENTA — A) *dogmatice* applicant thesim XI, quae asseverabat infallibilitatem collatam esse a Christo legitimae suae Ecclesiae (condum notis determinatae). Atqui nunc Catholica demonstrata est legitimata Christi Ecclesia. Habet ergo quaecumque Christus *suae Ecclesiae contulit*.

Eadem ergo sunt, quae de infallibilitate apostolica evolvebantur (th. XI). Probata enim non solum Ecclesiae perpetuitate, sed et collegii apostolico-episcopali identitate in Catholica, — 2) praecepta Christi quoque actuali Ecclesia et in perpetuum directe valent (supra 107). — 3) Missio quoque et activa Christi docentis praesentia (108-110): « *Ecce ego misco vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi* » (Mt. 28²⁰; supra 109ⁱⁿ et 56²⁰). — 4) Assistentia Spiritus Sti (111) perse-

verat (Io. 14^{16s}; cf. Chrysost. *in Mt. 1*; Mg. 57. 14). — δ) Praxis Apostolorum (112 ss) specimen dat succedentibus in collegio¹.

B) Tota praxis et doctrina Ecclesiae requirit subordinationem eandem fidelium sub docente Catholica, sicut erga Apostolos. — α) Clare iam S. Ignat. Ant. ad vitandas haereses (v. g. Magn. 6¹, 7¹; Tr. 2², etc. supra 364). — β) Irenaeus (*Haer.* III, 4¹; Mg. 7.855): « Non oportet adhuc quaerere apud alios veritatem quam facile est *ab Ecclesia* sumere; cum Apostoli, quasi in depositarium dives, *plenissime in ea* contulerint *omnia quae sint veritatis*. Communicantes ergo *Ecclesiam* indeficientem veritatem... »; (III, 24¹; ib. 966): « Ubi *Ecclesia*, ibi *Spiritus Dei*... Spiritus autem *veritas* »; (IV, 26²; ib. 1053): « Obaudiri oportet his qui successionem habent ab Apostolis: qui, cum episcopatu successione, *charisma veritatis certum* secundum placitum Patris acceperunt ». — γ) Tertullianus (*de praescr. haeret.* 19-21, 28). — δ) Praxis omnium conciliorum testatur, et saepe explicite profitetur (licet non definiendo) illam Ecclesiae infallibilitatem. Explicite concilium Nicaenum II (oec. VII et. iconocl.; D. 302) laudem dat « τῇ θεηγόρω διδασκαλίᾳ ». s. Patrum et traditioni catholicae Ecclesiae » (propter Sp. S. inhabitatam in ea): damnat etiam subversores doctrinae quas Catholica tradiderit (D. 304).

C) Ratio theologica: Deus promisit se per Petri et Apostolorum Ecclesiam audiri auctorem et doctorem perpetuum (th. V et XI).

Atqui Catholica hodierna identica est cum Petri et Apostolorum Ecclesia (th. XXIII).

In ea ergo Deus auctor auditur doctor perpetuus, et proinde doctrina Catholicae certo infallibiliter veritas est (supra, n. 102¹, 107¹).

1. HARNACK (22 Dec. 1927, loco citato supra, 378¹ nota) haec observat:

A) *De assistentia Spiritus Sancti in Ecclesia*: « Die innere Kirchengeschichte verdankt ihr Leben hauptsächlich der Erfahrung, dass Christus durch seinen Geist in ihr fortwirkt. Die Christenheit hat nach dem Pfingsttage durch ihre ältesten Zeugen... die gegenwärtige Gegenwart Christi in ihrer Mitte als Kraft ihres Seins und Lebens... bezeugt... In dem heiligen Geiste gegenwärtige Christus wurde als das neue, das Dasein bestimmende Lebensprinzip empfunden, —... als der Geist der berufenen heiligen Gemeinschaft (*Heilige Kirche*)... In dem Bekenntnisse, dass die Kirche der Leib bzw. die Braut Christi sei, in dem anderen *Credo in spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam*... kam dies zum Ausdruck » (p. 446 s).

B) *De infallibilitate*: « Die Immanenz des durch den heiligen Geist in der Kirche gegenwärtigen Christus erhielt ihre stärkste und deutlichste Folge in der Glaubensüberzeugung der ältesten Christenheit, dass sie... aus dem h. Geist handle, also nicht irren könne (Act. 15²⁸, 1 Clem. 63). Was durch den h. Geist geredet, gelehrt oder angeordnet wird, ist unfehlbar richtig. Wer die Wurzeln der Lehre von der Unfehlbarkeit des Papstes aufdecken will, muss hier einsetzen » (ib. p. 417).

385. COROLLARIA. — 1) « *Orthodoxi* » separati consentiunt nobiscum de Ecclesiae inerrantia. Inde — A) *Synodus Constantinopolit.* (1638) contra Cyr. Lucarem : « Κυριλλῶ δογματίζοντι καὶ πιστεύοντι τὴν τοῦ Χρ. ἁγίαν Ἐκκλ. ἐνδεχόμενον εἶναι ψεύδεσθαι (φησὶ γάρ, ἀπατῆσαι καὶ ἀπαταθῆναι... καὶ δύνασθαι ἁμαρτῆσαι τὴν Ἐκκλ. καὶ ἀντὶ τῆς ἀληθείας τὸ ψεῦδος ἐκλέγεσθαι)... Τῷ τοιούτῳ, φημέν, παγκλήστῳ αἰρετικῷ Ἀνάθεμα » (*Michalcescu*, p. 152).

B) *Conc. Hieros.* (1672) seu *Confessio Dosithei*, "Ορος 12 : « Πιστεύομεν ὑπὸ τοῦ Ἀγ. Πν. διδάσκεσθαι τὴν καθ. Ἐκκλ... διὰ μέσου τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων..., καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον πεπεισμεθα, ἀλλὰ καὶ ἀληθὲς καὶ βέβαιον ἀναμφισβόλως εἶναι ἐμολογοῦμεν, τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἀδύνατον ἁμαρτῆσαι, ἢ ὅλως πλανηθῆναι, ἢ ποτε τὸ ψεῦδος ἀντὶ τῆς ἀληθείας ἐκλέξαι. Τὸ γὰρ πανάγιον Πν... (οὐκ ἀμέσως..., ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων ὧν κανὼν αἱ οἰκουμενικαὶ καὶ ἄγαι ὡμολόγηται σύνοδοι πάσης ἐποιασοῦν πλάνης τὴν Ἐκκλησίαν ἀπαλλάττει » (*ib.* p. 166 s).

2) *Obiectum et subiectum infallibilitatis ultimum theses sequentes (XXXVIII s) determinabunt.* Exinde praeparatur thesium ordo de traditione (*infra*, 400). Infallibilitas enim *in docendo* non extinguitur tempore : ideo proponuntur theses de Patrum et Theologorum consensu (400⁷⁸). Quia vero ipsius docentium infallibilitatis « finis est fidelium societatis in doctrina fidei et morum intemerata veritas » (*Schema Vatic.* cp. 9; *Lac.* 7.570), ideo thesis IX de traditione haec erit : « Consensus fidelium in credendis rebus fidei et morum est *signum sufficiens veritatis traditae* » (400⁹).

Iure ergo damnatur Pistoriensium « propositio 1^a quae asserit, " postremis hisce saeculis sparsam esse *generalem obscuracionem* super veritates gravioris momenti, spectantes ad religionem "... : *haeretica* » (*D.* 1501).

THESIS XXXVIII : DE OBIECTO INFALLIBILITATIS.

Ecclesiae infallibilitas « tantum patet, quantum fidei patet depositum et eius custodiendi officium postulat » (Schema Vatiq. IX).

386. Ratio theologica. Extensio seu obiectum datae infallibilitatis dignoscitur tum e verbis quibus eam Christus contulit, tum ex eius fine.

Atqui et verba Christi et finis infallibilitatis intendunt ipsam revelationis christianae conservationem.

Quidquid ergo requiritur ad conservationem illius depositi continetur intra obiecta datae infallibilitatis.

Minor constat ex eo, quod charisma veritatis et assistentia Spiritus Sancti promittitur ad « docendam omnem veritatem », ad « suggerendam quaecumque Christus dixerit »; item et praesentia Christi usque ad consummationem saeculi, ut Ecclesia possit « docere omnes gentes omnia quaecumque mandavit Christus ».

Ad conclusionem solet distinguere obiectum vel primum (387) vel secundarium (388), et obligatio assentiendi (389).

387. Obiectum primum infallibilitatis (seu directum et per se) « tantum patet quantum fidei patet depositum » : omnia quae in ipso fidei deposito continentur, sunt rite custodienda et intellegenda, ac inde declaranda et definienda progressive.

Definitur Vaticano : « Ecclesia... mandatum accepit fidei depositum custodiendi. — Fidei doctrina..., tamquam divinum depositum Christi sponsae tradita, fideliter custodienda et infallibiliter declaranda » (D. 1798, 1800).

1) Ipsi fontes revelationis ad illud obiectum pertinent. Seu infallibiliter iudicat Ecclesia, ubinam contineatur depositum : de *libris* ergo, de eorum canone et intellegentia (quomodo ergo per fidei doctrinam eorum morum disciplinam hominem referant ad Deum); de *traditionibus* quoque theologicis discernendis et intellegendis. — De hoc obiecto definiiebant Tridentinum et Vaticanum (D. 783, 786, 1787 s).

2) **Dogmata** proponit Ecclesia in symbolis vel per canones dogmaticos. Dogmaticae *veritates* sunt anteriores symbolis et canonibus; nam sunt ipsa revelata, credenda *de fide divina*. Plerumque tamen Ecclesia tunc tantum ad formulas explicitas obligat fideles sub poena publica

ab Ecclesia excommunicationis, postquam contra negatores dubitantesve veritas protegens et definienda fuit. Sicut enim in campis limitativus lapis nec agrum facit nec eius confert proprietatem, sed invadentibus praenunciat poenas, sic definitio Ecclesiae nec revelat veritatem nec ei divinam confert originem, sed praehabita in deposito manifestat, et transgressoribus denunciatur eorum haeresim.

Inde id quod prius erat de fide divina, fit etiam de *fide definita* : additur non nova veritas sed nova eius cognoscibilitas, cum effectu iuridico publicae haeresis contra rebelles.

Ius illud condendi symbola et canones dogmaticos, perpetuo ab Ecclesia exercitum, ei est essenziale : nec Ecclesia ab eo se posset abdicare¹.

3) **Exercite de propria infallibilitate iudicat**, dum vult infallibiliter pleno suo iure uti. Quotiescumque ergo magisterium vel declarat, vel suo agendi modo ostendit, se tunc intendere usum suae a Deo collatae infallibilitatis, ipso facto infallibiliter docet. Tunc ei mentis assensus, etiam internus, debetur et fides, saltem ecclesiastica et reductive divina (cf. D. 1683s, 1722, 1820, 2007s; infra n. 389).

388. Obiectum secundarium infallibilitatis (seu indirectum et per accedens) « patet quantum depositi custodiendi officium postulat ». Comprehenditur ergo id quod absque speciali revelatione praesupponitur ab omni sanae mentis homine (et ergo a Christo) ut quodlibet revelationis depositum recipi initialiter et dein conservari queat ac posteris communicari : quidquid ad integram depositi conservationem et communicationem requiritur.

1. Sane Photius et Graeci, pro suo fixismo post septem priora concilia ac speciatim contra additum *Filioque* in symbolo Nic.-Const., arguunt etiam nunc ex Ephesino canone D. 125) : « Statuit S. Synodus alteram (ἐτέραν) *fidem* nemini licere proferre aut conscribere aut componere praeter definitam a S. Patribus qui in Nicaea cum Sp. S. congregati fuerunt » (cf. Chalced, D. 148 fin.). At falso arguunt. — Nam — α) symboli complementum « in eodem dogmate, eodem sensu eademque intelligentia » minime reputandum est « altera fides », sed eadem clarius et plenius proposita. — β) Sic ipsa Ephesina synodus ceteraque a Graecis recepta concilia intellexerunt. Nam, « praeter definitam a S. Patribus in Nicaea » formulam, ipsum symbolum Nic.-Const. multa addidit (conferas utrumque textum D. 54 et 86) : speciatim omnia quae de Sp. S. contra Pneumatomachos dicta sunt necessaria. — γ) Ipsa quoque Ephesina synodus non puram Nicaenam proferebat formulam, sed completam a SS. Caelestino et Cyrillo. Item, statim post Ephesium (381), concilium Chalcedonense (451) evolvebat contra monophysitas articulos symboli de incarnatione (D. 148). — δ) « Altera » ergo fides prohibebatur Ephesi, i. e. fides opposita et etiam omnis formula quam privati sine Ecclesia conficiant; minime vero limitabatur ab Ecclesia suum ipsius ius imprescriptibile ad symbola condenda. Falso ergo Graeci increpabant exinde additionem *Filioque*.

1) **Probatur.** — A) Veritates enim, utpote quae cunctae a Deo procedunt, nunquam possunt mutuo contradicere (D. 1797). Cum ergo Ecclesia veritates habeat servandas quae in deposito continentur, pleno iure notat et damnat propositiones quaslibet quae, sub falsa cuiusvis scientiae specie vel disciplinae praetextu, sive per se directe sive per logicas conclusiones labefactent depositi integritatem.

« Omnem igitur assertionem, veritati illuminatae fidei contrariam, omnino falsam esse definimus » (Later. V et Vatic. III, 4; D. 738 et 1797). Etenim « Ecclesia, quae... mandatum accepit fidei depositum custodiendi, ius etiam et officium divinitus habet *falsi nominis scientiam proscribendi* » ne quis decipiatur per philosophiam et inanem fallaciam » [Col. 2^a]. Quapropter omnes Christiani fideles huiusmodi opiniones... pro *erroribus* qui fallacem veritatis speciem prae se ferant, *habere tenentur omnino* » (Vat. ib. D. 1798; cf. cn. 2. D. 1817).

B) Ecclesia omni tempore exercuit et docuit illam suam infallibilitatem in rebus connexis. Iam enim ante schismata, — 1) Ecclesia modo damnavit *philosophicos errores*: v. g. iam Paulus « ne quis decipiatur per philosophiam et inanem fallaciam » (Col. 2^a, cit. a Vatic. III, 4; D. 1798); dein contra Gnosticos (cf. S. Ign. Ant. et Iren.), contra aristotelica Arii et Sabellii et Apollinaris et Nestorii fundamenta¹. — 2) Ecclesia modo *facta* asseruit dogmatica v. g. legitimitatem anterioris Nicaeni concilii (saepe v. g. Const. I 381; D. 85) vel conciliorum in genere (v. g. D. 164, 171, 173, de quattuor primis), alicuius Pontificis legitimitatem, orthodoxiam et auctoritatem Patrum librorumque (v. g. S. Caelestinus de S. August. 431, D. 128; de aliis D. 165); haereticorum quoque librorum promulgavit heterodoxiam et perfidiam, etiam velatam, vel imprudentium temeritatem (v. g. D. 166, 171; adv. Origenem D. 203-211; adv. tria Capitula in conc. Constanti-

1. Ideo saepe Patres Aristotelismum et novam Academiam impugnant (v. g. S. Epiph. adv. Eunomium; S. August...). « Frequens enim est veterum scriptorum ecclesiasticorum querela: haereses plurimas de mysteriis SS. Trinitatis et Incarnationis dominicae ortas esse ex philosophia aristotelica » (Pesch. *de Verbo Inc.* n. 74; cf. Franzelin *de V. Inc.* III. 26, n. 2, p. 231s). Dum ergo haeretici « ex Aristotele et aliis graecanicis disciplinis » hauserunt, « S. Ecclesia, fugiens aristotelicas et graecas vaniloquentias, evangelice et apostolice... tractat » (Anast. Sinai. c. 700 *Hodegos* c. 6 et 9; Mg. 89. 147). Usquedum ergo Aristoteles paulatim fuerit expurgato sensu expositus a Leontio Byzant. (485-c. 542; cf. Tixeront, III, pp. 152-156) et a Boetio ac post Arabes a Scholasticis et S. Thoma. Ecclesia aristotelicos Porphyrii (232-303) commentarios omnimode damnavit eo quidem prudentius quo ipsi confutatores Porphyrii (v. g. Apoll. iunior, Euseb., Philostorg. eunom. 334-424, saepius veneno aristotelico imbuerentur ac inde damnarentur (excepto fere solo S. Methodio Olymp. † 311). Idem etiam Iustiniani edictum (16.2.448; *Codex Iust.* I. 13 § 1 et 3; cf. Kirch, 907 s) comburenda iussit omnia Porphyrii et Nestorii scripta.

op. II. oec. V, cn. 11-14, D. 223-228; cf. Conc. Later. sub Martino I, 649, cn. 18, D. 271).

2) **Applicatur** ergo Ecclesiae infallibilitas in iudicanda *compossibilitate* sive *propositionis* sive *praxis* (moralis, ad perfectiorem vitam vel ad sanctitatem) cum revelationis deposito. Praesupponit ergo mentis humanae aptitudinem ad contradictionis principium applicandum.

A) DE FACTIS DOGMATICIS. Sic proprie dicuntur non ea quae sunt in se revelata (ut Resurrectio Christi), aut mere profana et indifferentia (ut Thucydidis vita) : sed ea quae ita connectuntur cum revelationis propositione ut in dubium vocari nequeant, quin ipso facto vel veritas revelata ipsa vel eius intellegentia et propositio authentica periclitetur.

Porro infallibilitas Ecclesiae de factis illis indisputata remansit, usquedum Iansenistae negarunt quinque “ ex Augustino Iansenii ” errores, ab Innoc. X damnatos (31. 5. 1653; D. 1092s), in scriptoris libro contineri. Tunc Alexander VII (16. 10. 1656; D. 1098s) : « Quinque illas propositiones ex libro... excerptas ac *in sensu ab eodem Cornelio intento* damnatas fuisse, declaramus et definimus » ; ac etiam (15. 2. 1664) submissionis formulam praescripsit. Demum Clemens XI (16. 7. 1705; D. 1350) declarabat, illis « Constitutionibus obsequioso silentio nequaquam satisfieri; sed damnatum in quinque praefatis propositionibus Iansenii libri sensum... ab omnibus Christi fidelibus *ut haereticum*, non ore solum sed et corde reici ac damnari debere ».

Ratio huius infallibilitatis est non quasi liber Iansenii in revelationis deposito contineatur, sed inde quod *cognoscenti revelationem* huiusce propositio *pateat* cum libro Ianseniano, seu *impossibilitas libri cum revelatione*, immo determinata quarundam propositionum secundum sensum suum obvium contradictio cum deposito. Hic vero sensus obvius significatur, ubi dicitur “ sensus ab eodem Cornelio *intensus* ”, i. e. sano vel lectori vel scriptori verba in se et in contextu id sonant. Ex illa sensus obvii et revelationis impossibilitate sequitur evidenter pro Ecclesia « ius et officium » (D. 1798) ut infallibiliter prescribat librum et propositiones : ac quidem non solum hypothetice (quaestio iuris), sed absolute in sensu intento ab auctore seu obvio (quaestio facti).

B. DE COMPOSSIBILITATE PRAXIS VEL GENERIS VITAE cum Christi lege morali vel cum *evangelicis consiliis* et cum heroica sanctitate supra 240s., Ecclesia missionem habet ut iudicet infallibiliter, utpote quae “ doceat *servare* omnia quaecumque mandavit Christus ”. Inde

— α) Ecclesia nunquam *legem feret vel decreta universalia* quae opponantur rectae fidei vel bonis moribus, etiam si possint quandoque non esse vel opportuna vel quam optima. — β) *Liturgia generalis* nequit fidei et legis moralis veritati contradicere. Etsi ergo nec facta historice in Breviario narrata (Ben. XIV *de Can. SS.* l. 4, p. 2, c. 13) nec tales determinatae reliquiae (*Pascendi* : ult. §) infallibiliter proponuntur, obiectum tamen *festi universalis primum*, utpote cum fide connexum per cultum universalem, nequit inducere in errorem. — γ) Ideo *sollemnis Sanctorum canonizatio*¹ (at non beatificatio, quae nec ad universum orbem promulgatur nec definitive, supra 275) reputatur communius ut definitio : in qua theologice certum est, Ecclesiam errare non posse (S. Thom. *Quodl.* 9. a. 16; multos testes vide ap. Bened. XIV. ib. l. 45). — δ) *Approbatio ordinum religiosorum* (in quantum determinatae Constitutiones *doctrinaliter* sanciantur, quae specificant genericam per tria religionis vota tendentiam ad perfectiora) infallibiliter promulgatur (theol. certum). In deposito enim, Ecclesiae commisso, sunt et consilia evangelica quae Ecclesia nec pessumdare potest nec ita male interpretari ut laudet quasi eis conformem et commendet formam vitae quae eis contradicat. Ideo summi Pontifices soliti sunt singulos Ordines formulis apprimae definitivis approbare; cavent tamen ne definiant *opportunitatem* novae institutionis (iudicium prudentiale; inde convicia excusantur quae Melch. Canus profert *de locis theol.* 5, 5 : cf. Suarez, *de Relig. S. I.*) : sed solum doctrinalem conformitatem cum perfectione vitae Christianae promulant.

389. COROLLARIUM I. De obligatione assentiendi Deo revelanti.

1) QUID FIDES? — A) Fides est assensus (de re qualibet) datus *propter auctoritatem Dei revelantis*. Quilibet ergo actus sic assentiendi humanus (intellectualis simul et liber), semper a Deo constanter praeveniente promotus initialiter et elevatus gratuito, referendus est ad virtutem fidei, sive ut parandam vel infundendam, sive ut exercitam. — B) Contra quam peccat qui conscius vel positive propositionem reicit, licet eam a Deo noverit sancitam, vel deliberate animae dispositionem erga

1. « Publicum Ecclesiae testimonium de vera sanctitate et gloria alicuius hominis iam defuncti, et simul iudicium ac sententia qua decernuntur ei honores illi qui debentur iis qui cum Deo feliciter regnant » (BELLARMINUS, *Controversiae : de Eccl. triumphante*, I, 7; BEN. XIV, op. cit. ib. c. 39°; cf. DELEHAYE, *Sanctus*, pp. 251 s. et d'ALÈS, *Etudes* 20 août 1927, p. 40). Decretum disciplinare de reddendo cultu oritur ex applicatione doctrinae quam Ecclesia infallibiliter promulgare intendit.

divina elegerit talem ut ea modo nolit aspicere modo iam nequeat videre : obcoecatur intellectus induraturve cor, propter divitias pecuniae vel voluptatum vel superbiae confidens in seipso (Mt. 13¹⁹⁻²²; Mc. 6⁵², 10²⁴; Lc. 18⁹; Io. 12⁴⁰).

2) QUIDNAM REVELATUM? *Revelantis Dei auctoritas* potest — A) vel *immediate* aliquam veritatem formaliter revelare, sive explicite sive implicite;

B) vel plus minusve *mediate*, i. e. discursivas e revelatis *conclusiones*, quas mens humana logice pro sua natura deducit : — α) alias quidem *necessario* connexas cum revelato, et ideo ex ipsa huiusce revelatione certas; — β) alias vero *contingenter* solum coniunctas, et ideo nobis non a priori ex ipsis revelatis demonstrabiles, sed solum e connexione revelati cum factis quae historico temporum cursu successive actuantur (inde “facta dogmatica”);

C) vel favere interpretationibus, *hypothetice* solum aut *systematice* connexis : i. e. quotiens, iuxta praemissam revelatam, alia syllogismi praemissa nec metaphysice nec scientifice nec moraliter certa est, sed disputatur libere inter probabilia philosophorum vel peritorum systemata.

3) QUAENAM DEBETUR HABITUDO MENTIS AD REVELATUM? — A) Ubi primum menti creatae, per praevenientem gratiam licet inconsciam, vere constat quolibet modo (publico privato, externo interno) de aliqua propositione ut *auctoritate divina* certo sancita, assensus illius mentis debetur *de fide divina*.

B) Hunc tamen voluntas psychologicè potest aut denegare aut reicere, sive in ipsa conclusione sive in praemissis. — α) Sed inde contra fidem peccatur formaliter : praehabita fides tunc plerumque *regressive* paulatim dilabatur. E voluntate enim reiciendi aliquam conclusionem, saepius aliquod voluntarie ad dubia revocatur antecedens, cui anima antea adhaeserat cum plena fidei certitudine. Laeso enim circa aliquod obiectum materiale ipso formali principio fidei, iam nihil stabile permanet. — β) Viae illius regressivae cacumina praecipua Pius X notabat : « Protestantium error primus hac via gradum iecit; sequitur modernistarum error; proxime atheismus ingreditur » (*Pascendi*, D. 2109). — γ) In specie, quicumque per Dei gratiam (v. g. per donum fidei in baptismo receptum) ductus fuerit ut errorem agnoscat sectae separatae et obligationem ergo profitendi catholice fidem Christi, nec tamen voluerit progredi quousque lumen habuerit, ex illo formali contra fidem peccato

non solum separatur ab Ecclesiae anima quam antea propter bonam fidem participabat, sed etiam inducitur ut quamlibet Ecclesiae institutionem reiciat, dein Christi divinitatem ac mox auctoritatem eius ex Deo, demum omnem Dei revelationem supernaturalem.

390. COROLLARIUM II. De dogmatico theologicarum propositionum valore.

Praeter Dei manifestationes pro privatis, ordo verae religionis publice revelatus inducit de singulis propositionibus valorem *iuridicum*, quem Ecclesia vi suae a Deo missionis infallibiliter agnoscit et promulgat. Notificationes ergo illae primario et per se respectum habent ad auctoritatem Dei revelantis, secundo autem et per accidens ad magisterium Ecclesiae docentis.

1) *De fide divina* ergo propositio dogmatica dicitur, quae e fontibus publicae revelationis est a Deo revelata ("dogma fidei" lato sensu). — A) Quam vero insuper Ecclesia explicite magisterio (sive sollemniori, sive universali et ordinario) promulgavit revelatam a Deo esse, ea dicitur *de fide catholica* (vel *definita*), aut (stricto sensu) *dogma fidei*. — B) Dogmata vero primaria, quibus cetera quasi virtualiter continentur, dicuntur *articuli fidei* (supra 235).

2) *Doctrina catholica* ea dicitur, quam Ecclesia clare profitetur, nondum tamen sub haeresis comminatione, i. e. nondum in foro externo requisita fide omnium qui nolint ab eius corpore separari. Quae dicitur determinatius *definitioni proxima*, prout magisterium ostendit se contra omnem negantem promptius fore ad promulgationem de fide.

3) *Fidei proxima*, ea est quam plerique theologi docent agnoscendam ut revelatam divinitus (licet forte implicite), vel ut implicite iam definitam.

4) *Theologice certa* ea est conclusio, quae mediate solum revelatur, vel necessario vel contingenter (supra 389^{2b}). Talis conclusio, quam non solum privati doctores deduxerunt sed ipsum Ecclesiae magisterium deducendam definivit, dicitur aliquando *de fide ecclesiastica*: quae videtur non a Deo formaliter revelata, licet ab eo intenta; ac certo assensus datur propter fidem divinam, sine qua deficeret praecipua praemissa. Ideo videtur posse dici *mediate* aut *reductive* credenda *de fide divina*¹.

1. « Etiam si ageretur de illa subiectione, quae *fidei divinae* actu est praestanda, ...ad ea quoque extendenda, quae ordinario totius Ecclesiae per orbem dispersae magisterio tamquam divinitus revelata traduntur ideoque universali et constanti consensu a catholicis theologis ad fidem pertinere retinentur » (Pius IX; 21.12.1863; D. 1683).

5) *Scholasticae conclusiones*, hypotheticae solum aut systematicae connexae, nequeunt de iure publico proponi, nisi ut *probabiles*. Ideo magisterium pluries prohibuit ne, quolibet systematis praetextu, nota inureretur alicui thesi adversae (v. g. inter O. M. et O. P. de sanguine Christi, D. 718; inter O. P. et S. I. de efficacia gratiae, D. 1090, 1097; inter diversos de contritione et attritione, D. 1146 : cf. *de paenit.*).

391. COROLLARIUM III. Censurae dicuntur — A) *ecclesiasticae*, quae afficiunt personas; — B) *theologicae*, quae notant seu qualificant propositionem pro gradu quo fidei vel bonis moribus adversetur. — 1) *Iudiciales* sunt, si ab auctoritativo tribunali ferantur; — 2) secus vero, si a privatis doctoribus, *doctrinales* erunt, plus minusve attendendae.

1) *Haeretica* est — A) *obiective*, quaecumque fidei divinae contradicat; — B) *iuridice* et in *externo* Ecclesiae foro, contradictoria cuiuslibet veritatis quae sit de fide definita.

2) *Haeresi proxima*, quae contradicit doctrinae catholicae (aut asserto fidei proximo).

3) *Sapiens haeresim* aut *de haeresi suspecta*, si plus minusve connexa appareat cum haeresi, vel deductive, vel ad eam inducens.

4) *Erronea in fide* quae contradicit theologicæ certae.

5) *Temeraria*, quae scholasticis conclusionibus adversatur *communitè* propositis a Patribus et theologis, et quidem sine gravi rationum pondere.

6) Ceterae censurae non necessario excludunt omnem notatae propositionis sensum acceptabilem, at damnant saltem — A) vel modum proponendi; *male sonans, captiosa, blasphema, impia, piarum aurium offensiva*; — B) vel insidias, quibus paratur animabus sive ruina spiritualis (scandalosa), sive periculum decidendi ab unitate catholica (schismatica), aut destruendi commune ex ordine civili bonum per legum iustarum eversionem (seditiosa).

THESIS XXXIX : DE SUBIECTO INFALLIBILITATIS.

Subiectum illius in docendo inerrantiae a Christo institutum est — I. non quisque singillatim episcopus, sed collegium apostolico-episcopale, sive congregatum sive dispersum, dummodo vinculo Petri colligetur. — II. Soli enim Petro infallibilitas ministerialis (pro se ergo et pro successoribus personaliter collata est : quam Romanus Pontifex exercet, quotiens « ex cathedra... pro suprema sua apostolica auctoritate, doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit ».

392. PRAENOTANDA : — 1) Status Quaestionis. — A) Diversae patent in ecclesiastica historia oppositiones sententiarum : quae etiam sectarum institutionem seu *schismata* induxerunt, tum inter se contradictoria, tum contra legitimam Christi Ecclesiam opposita (th. XVII). Iam inde patet, non singulos fideles nec quoslibet eorum coetus pollere privilegio infallibilitatis. Immo, in hac tractatus parte, iam novimus inter illos solos, ad quos Christi missio inde ab Apostolis (th. X et XI) transmissa est, inquiri posse subiectum infallibilitatis in docendo. De collegio ergo episcopali agendum est (th. XXXIV).

B) Cum vero saepius ad sectas erroresque (th. XVII) episcopi deciderint, etiam multi simul, inquirendum est quodnam sit *ultimum* inter adversantes collegii episcopalis fractiones criterium veritatis : seu cuiusnam muneri Christus *proprie* contulerit missionem et promissionem qua et collegium apostolico-episcopale in docendo et tota Ecclesia in credendo praeservaretur ab errore. Altera pars thesisi subiectum illius muneris determinat *Petrum*, et ergo successores : i. e. *non privatam Simonis* personam, quae manet in opinando labilis sicut et in agendo, sed *ministerium* qui debet et fratres confirmare et Ecclesiae fundamentum perstare : « i. e. cum omnium Christianorum pastoris et doctoris munere fungens *pro suprema* sua apostolica auctoritate... definit » (Vat. IV, 4; D. 1839).

C) Non ergo duo subiecta infallibilitatis instituebat Christus, sed unum, i. e. quasi-materialiter collegium apostolicum in sua cum Petro coniunctione, sed formaliter Petrum quatenus est ex munere vinculum collegii apostolici. Nequeunt enim separari ab invicem Petrus et legitimus collegium (sicut nec Ecclesia et Petrus; supra 382⁴); sed firmitas fidei (et aedificii) *ex Petro* perstat seu ex Petri munere : « ex sese, non ex consensu » collegii (vel Ecclesiae), licet per hunc consensum diffun-

datur. (Cf. Th. Spáčil ZK Th. 1916, pp. 524-552; et A. Straub ib. 1918, pp. 254-300.)

2) *Adversantur toti thesi* — A) omnes sive *individualistae* sive aequalitaristae qui vel Ecclesiae missionem denegent, vel appellent ad eam quae sit « Ecclesia-Spiritus..., non Ecclesia-numerus episcoporum » (Tertull. *de pudic.* 21; Ml. 2.1026) : multi ergo protestantes et latitudinaristae.

B) Multi *legistae* et *regalistae* (supra, 76), e nationalismo particulari seu anticatholico, volebant sententiam Ecclesiae quamlibet non cognosci veram vel obligatoriam nisi per consensum subditorum. At solum spectatenus erat illa de conscientiarum cura. Eas enim sub potestate civili opprimebant : nam princeps pro tota gente reputabatur loqui. Adversarii ergo illi conabantur, ne ipsa conciliorum decreta promulgarentur in regno (seu « reciperentur ») nisi pro « placito » regio. Sic separati « orthodoxi », secundum decidentis Byzantii mores : ac inde in imperiilibus vel regiis Russiae et Helladis Serbiaeque usibus ac etiam constitutionibus, Rumeniae quoque et Bulgariae. Multi autem nunc, iam ab anno 1905, absolutum Ecclesiae et conciliorum democratismum requirunt.

C) *Legistae in conciliabulo Basileensi*, post eius excommunicationem, has iam promovebant conclusiones (Oct. 1432) : — α) quattuor in Ecclesia et conciliis distingui nationes, — β) singulas ita primum deliberare separatim, ut in singulis ex ipsa pluralitate praevalerent prae episcopis doctores theologiae vel saltem professores et canonici et parochi ; — γ) postea solum conferri quattuor ex illis praedeliberationibus obtenta suffragia ; — δ) id vero fieri irreformabile quod e quattuor tria approbassent.

D) *Mens illa multum ad Germaniae et Angliae ruinam et schisma haeresimque contulit* : sic Luther ad concives et principes appellans, sic articuli Anglicani XXI et XXXVII¹ (K. Muller p. 513, 519). In *Gallia*

1. « Generalia concilia sine iussu et voluntate principum congregari non possunt, et, ubi convenerint, quia ex hominibus constant, qui non omnes spiritu et verbis Dei reguntur, et errare possunt, et interdum errarunt, etiam in his quae ad normam pietatis pertinent » (Art. Anglic. 1563, XXI : [1552, XXII]). « Regia Maiestas in hoc Angliae Regno ac ceteris eius Dominiis, iure summam habet potestatem, ad quam omnium statuum huius Regni, sive illi ecclesiastici sunt sive non, in omnibus causis suprema gubernatio pertinet » (art. XXXVII). [1552, art. XXXVI : « Rex Angliae est supremum caput in terris, post Christum, Ecclesiae Anglicanae et Hibernicae »]. — In America, episcopalistae separati haereses has reiecerunt : suppresserunt enim artic. XXI, et correxerunt artic. XXXVII : « The Power of the Civil Magistrate extendeth to all men, as well Clergy as Laity, in all things temporal; but hath no authority in things purely spiritual. »

quoque, regium « Parliamentum » (saepe contra ipsum regem) concilio-
rum etiam oecumenicorum decretis et canonibus obstabat, quamdiu
regium de eis placitum non fuerat ab ipso Parlamento receptum : sic
diu contra Tridentinum.

E) *Photiani* hodierni, modo saepe confuso, volunt nullam posse ali-
cuius concilii oecumenicitatem cognosci, nisi *post universalis Ecclesiae*
consensum : ex quo dogmaticae definitionis infallibilitas manifestatur
(forte post saecula). Theoria illa duos fines intendit : ut criterium possit
haberi inter legitima et illegitima concilia, absque Romani Pontificis
sanctione (contra antiquorum conciliorum historiam, at secundum
veterem haereticorum praxim, v. g. Arianorum, Nestorianorum, mono-
physitarum); ut quam maxime recedant a definitione Vaticana : « ex
sese, non autem ex consensu Ecclesiae » (D. 1839).

3) *Adversantur posteriori* thesis parti *episcopalistae*, qui oecumenici
concilii auctoritatem agnoscunt, prout ab episcopis derivatur, reiciunt
autem personalem Rmi Pontificis infallibilitatem. Sic Iansenistae, Gal-
licani articuli 4, Febronianismus et Iosephismus, synodus Pistoriensis,
ac demum ii, qui post concilium Vaticanum insurrexerunt, dicti Vetero-
Catholici (supra 206).

4) *Nota* : Thesis est *de fide definita* (cf. documenta infra).

393. PARS I. De Episcopis. — 1) Non sunt singillatim infallibiles.

A) *De facto*, — α) multi episcopi facti sunt publice haeretici et haere-
siarchae, fatentibus eosque damnantibus hodiernis etiam separatis
episcopis : v. g. iam Paulus Samosat., Macedonius, Nestorius, Sergius.
Per quinque saecula 330-830, plus quam viginti Constantinopolitani
episcopi damnabantur ab Ecclesia et nunc etiam excommunicantur, ut
haeretici, ab ipsis eorum successoribus separatis. — β) Ab his etiam par-
ticularia episcoporum concilia damnantur, sicut ab Ecclesia Catholica,
v. g. arianorum, donatistarum, monophysitarum, latrocinium Ephesinum.

B) *E Scriptura*, patet Christi promissiones factas esse *collegio*,
apostolico ac inde episcopali. Nihil vero probatur de personis singulis
separatim, nisi pro Petri successore (cf. th. XI, n. 120).

C) *E traditione*, ipse Cyprianus, ad quem antipapales episcopalistae
pro sua causa maxime appellant (cf. supra 300), sic clare episcoporum
et iura et necessariam connexionem docet : « Loquitur illic [Io. 6⁶⁷⁻⁸]
Petrus super quem aedificata fuerat Ecclesia, Ecclesiae nomine docens...
Etsi contumax ac superba audire nolentium multitudo discedat, Ecclesia
tamen a Christo non recedit; et illi sunt Ecclesia : plebs sacerdoti adu-

nata et pastori suo grex adhaerens. Unde scire debes episcopum in Ecclesia esse et Ecclesiam in episcopo, et, si *qui cum episcopo non sit, in Ecclesia non esse...*, quando Ecclesia, quae catholica una est, scissa non sit neque divisa, sed sit utique *connexa et* COHAERENTIUM SIBI INVICEM SACERDOTUM *glutino copulata* » (Epist. 66^s; H. 3², 732; cf. 300^{1^{ca}, 4th}).

D) *Damnantur* asserta Pistoriensium (6-8; D. 1506 ss) : « Episcopum accepisse a Christo omnia iura necessaria pro bono regimine suae dioecesis : perinde ac si... non sint superiores ordinationes..., quarum ius est penes summos Pontifices et concilia generalia pro universa Ecclesia : — *schismatica*, ad minus erronea. »

2) *De episcopali collegio*. — A) *Ex institutione Christi*. Missio docendi et promissio infallibilitatis factae sunt collegio apostolico. Porro collegium episcopale unum est cum apostolico. Doctrina ergo collegii episcopalis promulgatur ab ipso infallibiliter, etiam ante consensum fidelium, vel etiam presbyterorum vel parochorum.

De *Maiore*, cf. th. X et XI; de *minore*, th. XXXIV. Ex ordine enim episcopali constituitur collegium eorum qui, ab Apostolis et successoribus in communione cum Petro electi, missionem acceperunt eandem ad Ecclesiam regendam docendamque; illius autem collegii pars, quae deficiat a Petri successore, suam cum apostolico identitatem prorsus amittit (n. 265 et th. XXIV).

B) *De facto*, concilia quae ab ipsis separatis reputantur oecumenica, ex ordine episcopali congregantur. — α) Nulla sunt concilia, etiam particularia, ad quae soli presbyteri vocati sunt¹. — β) Ad pleraque Concilia soli convenerunt episcopi (vel immediati eorum legati seu vicarii). In authenticis conciliis oecumenicis, quae dissidentes Orthodoxi fide nobiscum communi recipiunt et plerumque nunc Anglicani, i. e. in septem primis conciliis, nullum datur exemplum duplicis quasi consensus vel *convocationis* : alterius nempe sublimioris pro episcopis, alterius vero inferioris pro presbyteris². Oecumenicum VIII (Const. 4,

1. Immo, prudenter et secundum perpetuam traditionem, ad ipsam concilii presbyteralis speciem praecavendam, Ecclesia curat ne presbyterorum generatior congressus vocentur; ubi vero presbyteri congregantur peculiariter v. g. in eucharisticis congressibus vel in « Journées Sacerdotales » aut de re sociali, nihil agitur conciliariter; ast, permittente episcopo, docentur vel ad meliorem zelum foventur.

2. Innovationem illam, e politicis moribus ab Anglis invecram, Russi admiserunt pro magno suo panrussico concilio (1917-1918); immo et laicos introduxerunt, a plebe et exercitu electos, minime sane conformes praxi mentique antiquorum Orientis Occidentisque Patrum (supra, n. 79²), at potius Calvinistarum coetibus. Dicunt sane optimi quique ex illo concilio participes, inferiorem laicorum et presbyterorum consensum *ad solam con-*

en. 17 [12]) praxim perpetuam sancivit, definiens (D. 340) : Οἱ θεῖοι κανόνες συνέρχεσθαι... ἐν ταῖς συνόδοις νομοθετοῦσιν μόνους τοὺς ἐπισκόπους ». — γ) Iansenistae quidam *Parisiis parochi* saec. XVIII iura sibi competere volebant, episcopis fere paria : apologista eorum anonymus, inter 675 praecipua concilia (quae theologus Antoine recensuerat) viginti solum poterat citare in quibus presbyteri aliquot adfuerint, et duodecim in quibus subscripserint (praeter Rni Pontificis legatos).

C) Constanti ergo traditioni conformis est *damnatio* propositionum Pistor. 9-11 : quae parochos episcopo fere aequabant, in synodis dioecesanis, circa disciplinam et fidem etiam definiendas (D. 1509 ss) : « falsa, temeraria, *episcopalis auctoritatis laesiva*, regiminis hierarchici subversiva, favens haeresi aërianæ a Calvino innovatae ».

3) **De concilii oecumenici infallibilitate.** Suprema datur in concilio manifestatio collegii episcopalis : maxima enim tunc habetur consociatio visibilis et concordia totius episcopalis ordinis ad magisterium et regimen. Aut ergo tunc saltem exercetur ab eo infallibilitas Ecclesiae, aut nunquam. (Ut patet, prout cooperatur *Rnus Pontifex*, sine quo nec oecumenicum concilium nec formaliter collegium episcopale potest dari : supra, 380.)

Tota *praxis* Ecclesiae exercite profitetur fidem de infallibilitate concilii. Quicumque enim concilium non audiunt, habentur “ sicut ethnici et publicani ”, seu excommunicantur. Ipsi, qui resistant, episcopi privantur iurisdictione et deponuntur, cum Iuda collati.

Formulis explicitè *concilia* suam de illa infallibilitate fidem aperte declarant. Sicut concilium Hierosol. edixerat “ Visum est Spiritui Sancto et nobis ” (Act. 15²⁸), sic in Nicaeno episcopi 318 concludunt : « Eos (contradicentes) anathematizat *catholica Eccl.* » (D. 54) : Patres sic Arianos episcopos reiciunt. Patres Ephesini inviolabilitatem Nicaenae fidei promulgant. Item Chalcedonenses pro Ephesina. — Constantinopolitana I nondum admittebatur (supra 292 II²⁸), ubi decretum de canone, a Damaso editum (D. 84; c. 382), Gelasius complebat, suscipiens « has scripturas : s. synodum Nicaenam..., Ephesinam..., Chalcedonensem » (D. 164; c. 495); anno autem 520, Hormisdas Constantinopolitanam I (381) inseruit (D. 173). Concilium Constantinop. II,

sullationem potuisset vocari in adiunctis pro Russia tam novis : ut facilius inde decreta ab omnibus admitterentur. Interpretationi tamen illi non favet modus quo concilium deliberationes ordinabat et concludebat : adversatur autem theoria, de qua supra (392²⁶), et quae omnino necessaria videtur ut possint a Photianis concilia oecumenica (Orientis et Occidentis) reici, nempe Constantinopol. IV (oec. VIII), Lugdunense II et Florentinum.

oecum. V (553), non aliam novit Christi salvificam fidem, nisi « quam SS. Patres confessi sunt... et maxime qui *in sanctis quattuor Synodis* convenerunt... Omnia vero quae non consonant... iisdem quattuor Conciliis, condemnamus et anathematizamus » (D. 212; cf. 227 de Ephesino et Chalcedon.). Item S. Gregorius M. (591), S. Martinus in conc. Lateran. (649) pro « universalibus *quinque conciliis* » (D. 270). Item S. Leo IX (D. 349) de *septem conciliis*. Damnatur Lutherus (29 s) pro contradictione contra concilia oecumenica (D. 769 s)¹.

4) *De episcopis dispersis*. — A) *Ratio theologica* : Ut ordo episcopalis sua collegii apostolici missione et successione utatur, sufficit ut intendat pro suo munere magisterii collectivi docere, non autem requiritur ut localiter congregetur. Unitas enim publica magisterii constituitur, non communi praesentia in eodem loco, sed mentium et voluntatum concordia extrinsecus manifesta.

B) *Praxi*, episcopi semper curarunt ut, litteris inter se datis et cum Romano Pontifice, effectus ille concordiae obtineretur et manifestaretur. Universaliter revera damnati sunt, absque concilio oecumenico, Pelagiani, Berengarius, Iansenismus.

C) *Traditio* post Augustinum appellat contra Pelagianos ad auctoritatem episcoporum (Patrum) qui, licet successivi et dispersi, fidem testantur suis operibus, quasi in concilio totius Ecclesiae permanente. Sic S. Aug. frequenter (v. g. *Contra Iulian.* 1, 730s; 2. 1037; *MI.* 44. 631s et 700) : « Isti episcopi sunt, docti, graves, sancti... Si *episcopalis synodus ex toto orbe* congregaretur... Hos de aliis atque aliis temporibus atque regionibus, ab Oriente et Occidente congregatos vides non in locum... sed in librum » (Item in *Op. imperf.* 44⁷³, 610; *MI.* 45. 1366, 1380, 1519; cf. *RPA.* 15 févr. 1910; t. 9, p. 739ss).

D) *Definit* explicite Vaticanum (III, 3; D. 1792) : « *Fide divina et catholica* ea omnia credenda sunt, quae in verbo Dei scripto vel tradito continentur et ab Ecclesia sive sollemni iudicio sive *ordinario et universali magisterio* tamquam divinitus revelata credenda proponuntur » (cf. epist. Pii IX 1864; D. 1683 « *ordinario totius Ecclesiae per orbem dispersae magisterio* »).

394. PARS II. De personali Romani Pontificis infallibilitate.

I) *Nota* — 1) Concilium Vatic., antequam eam explicite *de fide definit*, eius argumenta prius declarat et docet (IV, 4) : nempe *in ipso*

1. *Professio fidei*, a Benedicto XIV praescripta Orientalibus (1743), enumerat explicite inter « *universales synodos*... Constantinopolitanam IV, octavam in ordine » (D. 1467).

primatu eam contineri, secundum constantem Ecclesiae fidem : « *Ipsa* autem apostolico *primatu*, quem *Rmus Pontifex...*, in universam Ecclesiam obtinet, *supremam* quoque *magisterii* potestatem comprehendit, — (A) haec *s. Sedes* semper tenuit, — (B) perpetuus Ecclesiae *usus* comprobatur, — (C) ipsaque oecumenica *Concilia*, ea imprimis in quibus Oriens cum Occidente..., declaraverunt » (D. 1832). Singula dein evolvuntur (D. 1833-1836). — (D) *Finis* illius personalis infallibilitatis, seu *ratio* eius *theologica* concludit demonstrationem (D. 1837).

2) Inde, dicta sollemnioris assertionis propter *adversarios* necessitate (i. e. opportunitate, D. 1838), ipsa definitio promulgatur : « *Docemus, et divinitus revelatum dogma* definimus : *Romanum Pontificem*, cum *ex cathedra* loquitur..., per assistentiam divinam *ipsi in b. Petro* promissam, ea *infallibilitate* pollere qua divinus Redemptor Ecclesiam suam... instructam esse voluit » (D. 1839).

A) Definitio dicit in recto “ *Rnum Pontificem* ”. Excluditur ergo « *sedentis et sedis* » distinctio gallicana, qua Bossuet et card. de la Luzerne (1738-1821), saltem ad difficultates etiam politicas solvendas vel potius praecavendas, contendebant *Sedem* Rnam non posse [diu] errare, sed *Pontifices* in ea ad breve tempus et absque *Sedis* macula, quoniam, aiebant, post unius errorem, vel idem Pontifex vel eius successor cito errorem emendabit.

B) Immunitas ab errore in docendo (non a peccato : supra 102³) definitur non pro casu quocumque, sed solum quando Pontifex *ex cathedra* loquitur. Determinat ipsum concilium quattuor condiciones : — α) *ex parte Pontificis* : doceat, non qua privatus theologus vel doctor, nec solum ut localis pro parte gregis sibi vicinior subdita tunc enim errare posset), sed « *omnium Christianorum pastoris et doctoris munere fungens pro suprema sua apostolica auctoritate* » ; — β) *ex parte materiae* : promulget « *doctrinam de fide vel moribus* » ; — γ) *ex parte formae* : dum « *doctrinam... tenendam definit* », i. e. non solum consulat monachos, sed omni possibili controversiae auctoritative finem imponat : “ *Definiam* ”, licet nulla determinata vox vel formula requiratur ; — δ) *ex parte termini* : « *ab universa Ecclesia tenendam* ».

C) Excluditur demum, quasi corollario “ *ideoque* ”, ultimum Gallicanorum effugium : nam definitur « *eiusmodi Rni Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae, irreformabiles esse* ».

395. II. Argumenta, de re “ *in ipso primatu comprehensa* ”, iam afferbantur. Brevius ergo commemorari possunt.

Nota Christi voluntatem in cunctis ostendi, et ergo ius divinum.

1) E SCRIPTURA : A) Mt. 16¹⁸ : “ Tu es Petrus...”

Fundamentum Ecclesiae indeficiens ponitur Petrus (th. XV).

Atqui error Petri in promulganda fide (i. e. non privati Simonis, sed publico “ suo munere fungentis ” pro Ecclesia) esset deficientia fundamenti, et ergo ruina Ecclesiae : praevalerent portae inferi. Promittens ergo Christus invictam fore Ecclesiam Petramque, erroneam sub nomine fidei promulgationem certo praepediat.

Ad hoc argumentum, memento lucere plenius post protestantium obiectiones modum quo Petrus occasione fidei publice declaratae i. e. *ut promulgator fidei*, promittitur inconcussum Ecclesiae fundamentum (supra, 176³). Unde Vaticanum (D. 1833) formulas repetebat Hormisdæ Pp. (517; D. 171), in concilio Constantinop. IV promulgatas (869; D. 336, titulo) : « Et quia non potest D. N. I. C. praetermitti sententia dicentis “ Tu es Petrus...” , haec *quae dicta sunt rerum prostantur effectibus*, quia in Sede Apostolica *citra maculam* semper est catholica servata religio ». Inerrantia ergo, asserta de facto praeterito propter ius divinum, valet etiam de futuro; ideo, ex eadem formula Hormisdæ, episcopus quilibet promittebat omnes « *in sequenti tempore...* non consentientes Sedi Apostolicae » non posse inter sacra mysteria nominari, seu ut excommunicatos esse habendos (D. 172).

Textus “ (Quodcumque ligaveris ” de se arguit quoque sanciri in caelis verba, quae Petrus in terris promulgaverit, ligantia fidem (supra 170², 174^{1B}).

B) Lc. 22³² : « Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu... confirma fratres tuos ». Ipse textus et Patrum exegesis expressius refertur ad fidei indeficientiam et ad missionem erga ceteros confirmationem (supra 183 ss). Sic expresse Vaticanum, licet exegesis non deficiat in recto, declarat. Ideo saltem temerarius esset, qui negaret reverentiam *ex illa* Christi promissione infallibilitatem : « Omnes venerabiles patres et s. doctores orthodoxi..., plenissime scientes hanc s. Petri sententiam *ab omni semper errore illibatam permanere, secundum Dni salvatoris N. divinam pollicitationem...* [Lc. 22³²] ».

C) Io. 21^{15 ss} : Conferens promissum antea primatum, et iubens Pasce agnos,... oves ”, confert eo ipso supremum magisterium, comprehensum in primatu, ac simul, cum missione, privilegium ne Petrus Christi gregem in perditionem ducat et ad herbas noxias. « Hoc veritatis et fidei nunquam deficientis charisma Petro eiusque... successoribus ».

bus divinitus collatum est., ut *universus Christi grex* per eos ab erroris venenosa esca aversus, caelestis doctrinae pabulo nutriretur » (D. 1837).

2) TRADITIO plerisque textibus patet qui primatus fidem ostendunt.

A) Etenim, potissimum propter certam fidei puritatem et inerrantiam in docendo, Romanum iudicium in controversiis *de fide requiritur*.

α) Sic clare iam S. Irenaei textus (supra 297) : « Ecclesiae... [Romanae] *fidem*, per successiones episcoporum pervenientem usque ad nos, indicantes, confundimus omnes... [haereticos]. Ad hanc enim... ». Dein, dat successionem episcoporum Romae : sic, ait, « *traditio et veritatis praeconatio* pervenit usque ad nos. Et est plenissima haec ostensio, unam et eandem vivificatricem *fidem* esse, quae... sit conservata et *tradita in veritate* ». — β) Alia testimonia multa de fide cf. th. XXIV. — γ) Inde, etiam Constantinopoli, in ipsa *Catechesi Parva*, S. Theodorus Studita (759-826) explicite laudat « ἐν Ῥώμῃ τὰς κλεῖς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστ. Πέτρου... ἡ ἀρραγὴς πέτρα τῆς πίστεως θεμελιωμένη κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κ. Ἐνταῦθα δέ (Const.),... ἡ ἀπιστία καὶ ἀνομία » (15¹³, 18s; Auvray-Tougaard, Paris, 1891; pp. 55 s. Cf. epist. ad Paschalem I., 2¹³; Mg. 99. 1153 s).

B) Perpetua erat *Pontificum praxis*, ut in controversia de fide iudicarent auctoritative : v. g. Callistus, Stephanus, Zozimus, Bonifacius, Caelestinus, Leo, Gelasius, Agatho; immo, dum ipsam Conciliorum oecumenicorum sententiam vel antea praecipiunt vel postea iudicant, mire illustratur eorum fides de sua personali supra concilia infallibilitate. De *formula Hormisdæ*, ab omnibus Acacianis subscribenda (D. 171 s; c. 517), infra 3 C.

C) *Praxis* antiquioris Ecclesiae et frequens appellatio ad Romanam Sedem (ultimatim et undequaque, non propter sedentis personalia merita vel scientiam) manifestat et illustrat constantem fidem exercite (supra, 286¹, 287^{3a}, 291², 292², 298, 300^{6,3}, 301 ss, 310¹).

Ideo iam circa annum 1320 Guido Terrenus (Guy de Terré), olim professor in Universitate Parisiensi, tunc autem Generalis Carmelitarum (1318) vel iam episcopus (1321, † 1342) aperte doctrinam evolvebat, pro tota Ecclesia constantem : *Quaestio de magisterio infallibili Romani Pontificis*. In qua perpetuam traditionem vere colligit, dum scribit (p. 20) : « Immutabilis et invariabilis Ecclesiae catholicae auctoritas post Christum in solo Summo Pontifice et non in aliqua privata persona *noscitur* universaliter contineri (XIBERTA B. M. *Guidonis Terreni quaestio*, etc. ed. Grabmann et Pelster, Monasterii 1926).

Ideo iure *Vaticanum* asserebat : « Totius orbis antistites, nunc singuli nunc in synodis congregati, longam ecclesiarum consuetudinem et antiquae regulae formam sequentes, ea praesertim pericula quae *in negotiis fidei* emergebant, ad hanc Sedem Apostolicam retulerunt, ut ibi potissimum *resarcirentur damna fidei*, ubi fides non

potest sentire defectum » (D. 1836). Citatur S. Bernardus, laudans Sedem Apostolicam : « ubi fides non potest sentire defectum : haec quippe huius praerogativa Sedis » (*Epist.* 190, ad Innoc. II *contra Abaelardum*, 1140; *MI.* 182. 1053 D).

3) CONCILIA vero, dum hanc praxim non solum tolerant sed accipiunt et rogant et promovent, consensum universalem Ecclesiae in eadem doctrina manifestant. Vaticanum ergo ad formalia antiquorum *conci-
liorum documenta* iure appellat.

Nicaeae (305¹), *Constant. I* (306²), *Ephesi* (308⁴), *Chalcedoni* (n. 286-293) : exercite et formaliter. Ipsa liturgia photianorum id explicite commemorat (v. g. 305¹⁰, 291^{4b}.)

Constantinop. III (oec. VI) litteras Papae Agathonis (680) universaliter profitetur, « fideliter suscipiens et expansis manibus amplectens » (D. 289). Porro Agatho in eis clare docebat : « Petrus et spirituales oves Ecclesiae ab ipso Redemptore... suscepit, cuius annitente praesidio haec apostolica eius Ecclesia *nunquam a via veritatis in qualibet erroris parte deflexa est : cuius auctoritatem... semper omnis catholica Christi Ecclesia et universales synodi fideliter amplectentes in cunctis secutae sunt, omnesque ven. Patres apostolicam eius doctrinam amplexi* » (*MI.* 87. 1168). His vero auditis, Patres conclamabant : « *Per Agathonem Petrus loquebatur* » (*Msi* 11. 666). Omnia illa semi-saeculo post Honorium (625-638) habita sunt : iam inde melius concipitur eiusdem damnatio (de qua infra, 396³).

Concilium Constantinop. IV (oec. VIII, 869) promulgavit et etiam complevit *formulam Hormisdæ* (514-523; cf. supra n. 292^{4c}), denuo citatam a Vaticano :

« Prima salus est rectae fidei regulam custodire et a constitutis Patrum nullatenus deviare. [E Mt. 16¹⁸]... in *Sede Apostolica citra maculam semper est catholica servata religio*. De qua spe et fide minime separari cupientes et Patrum sequentes constituta, anathematizamus omnes haereses... Suscipimus autem et probamus *epistulas b. Leonis PP...*, *sequentes in omnibus Apostolicam Sedem et praedicantes eius omnia constituta*. Et ideo speramus [sic in concilio; in formula Hormisdæ a singulis subscribenda : " spero "] ut in una communione vobiscum, quam Sedes Apostolica praedicat, esse mereamur [merear] *in qua est integra et vera*[x] *christianae religionis* [et perfecta] soliditas : promittens *in sequenti tempore...* non consentientes Sedi Apostolicae [reicere] » (D. 471 s et 1833; cf. *MI.* 63. 460 A; *Msi* 13: 467 s).

Porro, tribus iam saeculis ante conc. Const. IV, professio illa Hormisdæ ad Orientales missa erat et subscripta toto Oriente ab episcopis. 2200 successive, ab imperatore quoque Iustiniano I (527-565) et a

patriarchis Const. Ioanne II (518-520), Epiphanio (520-536) et Menna (536-552).

In concilio *Lugdun. II*, Michaelis Palaeologi professio (supra, 337²) sancitur oecumenice : « Sicut prae ceteris [Papa] tenetur *fidei veritatem* defendere [propter “ summum et plenum primatum super universam Ecclesiam catholicam ”], sic et si quae *de fide* subortae fuerint quaestiones, *suo debent iudicio definiri* » (D. 466). « Tenetur » Papa fidei veritatem defendere : ideo silens *peccaret*, licet non erraret (Honorius).

Conc. Florentinum minus explicite, attamen clare, definit : « Pontificem Rnum... omnium Christianorum patrem ac doctorem existere » (D. 694).

Tria haec (Lugdun., Florent. et Const. IV) formaliter citantur concilio Vaticano in testimonium (D. 1833-1835).

4) RATIO THEOLOGICA a concilio Vatie. sic evolvitur : « Hoc igitur charisma Petro eiusque successoribus... divinitus collatum est : — (A) ut excelso suo munere *in omnium salutem* fungerentur; — (B) ut *universus* Christi grex per eos ab erroris venenosa esca aversus, *caelestis doctrinae pabulo* nutriretur, — (C) ut, sublata schismatis occasione, *Ecclesia tota una* conservaretur, — (D) atque, suo fundamento innixa, *firma* adversus inferi portas consisteret » (D. 1837. Cf. coll. Lac. 7. 388; Hurter n. 340 et 417-422).

396. Obiciuntur — 1) sat multae per saecula oppositiones.

Resp. Transeat. At — A) Vel *haeretici* adversabantur post damnationem : v. g. Tertullianus post montanismum (299^m), Ariani post Athanasii restitutionem (305²), Dioscorus post ephesinum latrocinium (287³), Acaciani dein tamen formulae Hormisdæ subditi (292^m). Photiani exinde ab unitate separati et ad steriliora decedentes (ib. 4°; 330, 337), protestantes paulatim ad naturalismum defluentes vel etiam ad moralismum (absque personali Deo). — α) Ipsa illa sors communis perseveranter adversantium doceat prudentes rectosque. — β) Romani Pontifices, sua infallibilitate usi, coluntur Sancti ab ipsis “ Orthodoxis ” (292^m) unus damnatur Honorius, *quia benignior non utebatur ea*, ut damnet patriarchas Constantinop. et Alexandr. (infra, 3). — γ) Adversantes autem doctrinali damnationi, quam Romanus Pontifex olim promulgavit, damnantur ut haeretici ab ipsis hodiernis separatis : Sabelliani (301¹), Montanistae (299¹), Donatistae (quia S. Cypriani sententiam anteponunt definitioni romanae, 304; cf. 300³). Ariani (305), Pelagiani (307), Nestoriani 308¹, monophysitae (286-291). — δ) Haeretici iidem, ante damnationem, Romam prius confluxerant vel appellaverant, ut per eius approbationem convalescerent toto orbe (iam saec. II 298²); ac dein omnes illi qui post damnationem resistebant (sicut Lamennais). Sic Sabellius, Pelagius, Nestorius, Eutyches sic pro Arianis Constantius II (305³).

B) Vel *pii* quandoque adversantur (raro). At tunc — α) plerumque non thetice,

at solum hypothetice ex aliqua occasione personali, ubi priori suae doctrinae iam non consonant. Plerumque mox ex illa sua infirmitate humana corriguntur : sic clare S. Cyprianus (300; cf. 304²). Sic et Basileenses Patres plerumque (380¹ nota). — β) Ipse adversandi modus saepe manifestat creditam fuisse infallibilitatem, ac ideo vehementius consensum Romani Pontificis exoptari (385). Propterea Iustinianus obstinate in concilio Constantinop. II (oec. V; 553) *Vigilium* Pp. (538-555) de tribus capitulis vexabat, ut de personis iamdiu mortuis aut saltem de eorum scriptis heterodoxiam promulgaret (D. 224-227); diu sane haerebat Vigilius, sed praecipue propter violentam captivitatem (multo duriorem quam Pii VII sub Napoleone). Debiliior quidem ante electionem erga Theodorum imp. contra Silverum Pp., cito post legitimam electionem promulgabat recte fidem (17 sept. 540) : mente quidem inconstantior circa definitionis opportunitatem, ultimatum nulla sancivit nisi vera¹ et pleno iure (*Iudicatum* II. 23.2.554).

C) Circa omnes dogmatum definitiones quidam semper adversarii restiterunt, ante et post definitionem : inde cum haeresi schisma oriebatur, post omnia concilia maiora. — α) De sola infallibilitate, definitio nullum *episcoporum* schisma promovit in Ecclesia catholica. Minimum Vetero-Catholicorum schisma episcopum non obtinuit, nisi extrinsecus ex prius iam haereticis Iansenistis (206^{1,3}). — β) Sollemnis illa definitio fidem sancit universaliter, quam Ecclesia hucusque retinuerat. Adversantes ergo Ecclesiam secum clare nec habebant, nec habent. In Catholica demum satis elucebat fides, ut, post prudentem et modestam Pontificum expectationem, sollemniter posset promulgari absque serio schismatis periculo et opportune.

2) **Instant : Errarunt** tamen de facto Rni Pontifices pluries.

A) **Liberius.** — **Resp.** : Professio fidei est conciliatoria, at minime ariana vel semiariana. Eius litterae, etiamsi authenticae forent, minime promulgabant fidem ex cathedra (supra 305³).

B) S. **Zacharias** Pp. (741-752) doctrinam de antipodis damnavit. — **Resp.** Minime. At postquam S. Bonifacius questus erat de quodam Vergilio (Ferghil, hibernus) qui et dioecesim illegitime usurpasset et haeretice doceret, Zacharias traditionem ex Augustino constantem (*Civit.* XVI, 9; *MI.* 41. 487) de unitate speciei humanae tuebatur : « Si clarificatum fuerit ita eum confiteri, quod *alius mundus* et *alii homines* sub terra sint, seu *sol et luna*, hunc, habito concilio, ab

1. In Occidente, rumores diffundebantur post illud *Iudicatum* : quasi Vigilius, prius quidem antipapa contra Silverum, non legitime electus esset; vel quasi vi coactus ignorasset ea quae subscripsisset. Difficultas inde crescebat quod Vigilius, Romam rediens, mortuus erat Syracusae (7. 6. 553). Pelagius II (579-590) adversantes convincebat demum per epistolam III, 7 s ad Istriae episcopos : « Latini quippe homines et graecitatis ignari, dum linguam nesciunt, errorē [damnatorum tribus capitulis operum] tarde cognoverunt : et tanto iis celerius credi debuit [i. e. Latinis, qui damnaverant cum Vigilio], quanto eorum constantia, quousque verum agnoscerent, a certamine non quievit... Si igitur, in trium capitulorum negotio, aliud, *cum veritas quaereretur*, aliud autem *inventum veritate* dictum est, cur mutatio sententiae isti Sedi in crimine versatur, quae a cuncta Ecclesia humiliter in eius auctore veneratur? » (*MI.* 72. 722s.) Vigilius ita conscius erat de suae Sedis obligatione, ut in ipsa captivitate dura excommunicaret patriarcham Constant. Mennan (Ian. 552).

Ecclesia pelle » (epist. 11; Ml. 89. 946 D). Nihil, praeter hunc unicum textum, ultra cognoscitur, nisi quod Vergilius probabilius idem (700-784) dein factus sit episcopus Salisburgensis (766; cf. *Catholic Encyclopedia* I, Antipodes, 1907; XV, Vergilius, 1912; Gilbert R. *Quest. scient.* VI 481 ss. oct. 1882; *Monum Germ. Ep.* III, 360).

C) **Ioannes XXII** (1316-1334) praedicavit, visionem Dei facialem differri usque ad ultimum iudicium, et ergo separatas sanctorum animas sola nunc humanitate Christi gloriosa beari. (Sic in concionibus Avenione habitis, 1334-1334). Porro illa dein doctrina damnabatur a Benedicto XII successore (29. 1. 1336; D. 530). — **Resp.** — α) Doctrinam de faciali ipsius Dei visione sat multi *Orientales* negabant, et volebant Deum nonnisi per Christum et in Christo manifestari ipsis Sanctis; insuper monophysitae, Nestoriani ac etiam Photiani non pauci animas reputabant usque ad ultimum iudicium quiescere absque praemio poenave. — β) Contra hos errores concilium Lugdun. II (1274) definierat animarum sortem : « Si in caritate decesserint, antequam... satisfecerint..., poenis purgatorii seu catharteriis post mortem purgari... Si purgatae..., *mox* in caelum recipi... Si in mortali peccato..., *mox* in infernum » (D. 464). — γ) Ioannes XXII definitiones illas promulgabat iterum (v. g. pro Iacobitis et Nestorianis, 1326). Sed curavit, ut interpretatione *privata* conciliationem quaereret : inde, ut videtur, conciones Avenione habitae 1334-1334. Immediatum caeli vel inferni ingressum profitebatur; sed essentiam praemii poenave, i. e. visionem vel ignem differebat usque ad iudicium. « Ad patriam evolant protinus. h. e. ad caelum; sed non sequitur propter hoc quod vident divinitatem visione faciali, sed humanitatem Christi tantum » (Le Bachelet DTC. II. 662). — δ) Suam *privati* doctoris *opinionem* solum proponi Ioannes non solo ratiocinandi modo ostendebat, sed explicite asserebat : « Si decipior hic, qui melius sapit corrigat me »¹. — ε) Post studia nova, Ioannes XXII pridie mortis (3-4 dec. 1334) curavit praelegi publice prae-paratas de fide litteras : « quod animae *purgatae*, separatae a corporibus, sunt in

1. Iterum ad Philippum VI, Francorum regem (18 nov. 1333) : « Cum autem hanc quaestionem b. Augustinus... reputaverit valde dubiam..., propterea, ut veritas possit melius aperiri, Nos interdum in Nostris sermonibus mentionem habuimus, non profere-re verbum de Nostro capite, sed... pluries quaestio huiusmodi, ut sic plenius posset inveniri veritas, disputata ...[Non licet] illam praedicari tamquam veram, et aliam ut haereticam reprobare..., donec aliud ordinatum per sedem fuerit apostolicam vel declaratum » (Denifle, *Chartularium* n. 978; II, p. 426 s).

Universitas ergo Parisiensis (ib. n. 981 s; pp. 430, 433) supplicem libellum Ioanni praesentabat : « Vestrae Beatitudini, omni qua possumus humilitate et reverentia, totis praecordiis supplicamus, quatenus praedictae quaestioni (in qua pro una parte V. Sanctitas pulcherrime allegavit..., semper tamen recitando, et non determinando nec asserendo) dignetur Sanctitas V. finem dare, partem illam in qua nutrita fuit hactenus devotio totius populi christiani, Vestro regimini crediti, veram esse *determinationem apostolicam confirmando* » (p. 433).

Congregationes ergo instituuntur Avenione ad definitionem parandam (28 dec. 1333-3 Ian. 1334; ib. p. 434 s) : « Proposuimus et allegavimus, non intendentes aliquid determinare vel decidere seu credere... Si in quaestione praedicta de visione..., affirmativa per Scripturam S..., valeat confirmari. Nobis erit acceptius quam si negativa pars probetur » (ib. p. 435).

caelo... et vident Deum... ac divinam essentiam facie ad faciem clare » (ib. n. 987; p. 441). — ζ) Inde dogma definitur a Bened. XII (29 ian. 1336; D. 530).

D) **Urbanus VIII.** — **Resp.** *Galilaeus* (1564-1642) docuerat non solum hypothetice, sed absolute, perfectam solis immobilitatem et terrae evolutionem (cum diurnam supra seipsam, tum annuam circa centrum totius mundi i. e. solem). Insuper proposuerat systematicam cum Scriptura concordiam. — α) S. C. Indicis, sub Paulo V, damnat Copernici opus (*De revolutionibus orbium cael. libri 6*, 1543; dicatum Paulo III), *donec corrigatur* (5.3.1616), sed reticet Galilaei nomen; immo huic petenti datur a Bellarmino testimonium orthodoxiae (26.5.1616) : reicit Galilaeus suam priorem sententiam, quae « non si possa difendere ne tenere ». — β) Magnos inter honores fingit viam quasi tertiam inter Copernicum et Ptolomaeum, in approbato opere *Saggiatore* (1623 : quod dicatur amico nuper electo Urbano VIII, 1623-1644). At in *Dialogo* (Maio 1632), non observat condiciones quas edixerat P. Riccardi (Magister S. Palatii O. P.), et deridet adversarios (ac forte ipsum Urbanum) figuratos a Simplicio : evocatur a S. Officio (23 sept. 1632), moratur Florentiae, venit tandem in lectica ducis Toscaniae (13.2.1633). Quater interrogatur (12 et 30 Apr., 10 maii, 21 iun.) : nunquam torquetur nec unum diem carcere includitur. — γ) Negante Galilaeo se unquam systemati Copernici adhaesisse quasi vero, decretum S. Officii promulgatur (22 iun. 1633) : etsi « de haeresi sit vehementer suspectus », absolvitur a censuris dummodo detestetur errorem quo sol dicatur centrum Universi etc., *Dialogo* prohibito¹. Carceris damnatus, ipso die redditur amico duci Toscaniae; mox etiam (30 iun.) permittitur ut proficiscatur Senas (6 iul.) ac demum in propriam villam (1 dec.). — δ) Urbanus VIII certo procuravit proprio zelo damnationem Galilaei. At iuridice utrumque decretum disciplinam promulgat, non doctrinam, et quidem auctoritate Congregationum, absque *specifica* approbatione Rni Pontificis, infallibilitate ergo non appellata (L. Choupin, *Valeur des décisions... du S. Siège*, 1907, pp. 124-149; cf. artic. *Galilée* a P. de Vregille, DA, II, 147-192, 1911; et Vacandard in D T C, VI 1058-1096, 1914, cum bibliogr.).

1. De quaestione scientifica, imperfecte a Galilaeo exposita, cf. DUEM, *Études sur Léonard de Vinci*, série III, 1913; *Le mouvement absolu et le mouv. relatif*, 1909; BERCHOIS, *Études*, 20 Apr. 1910; VREGILLE, *D A.* pp. 162 ss. Memento accusationis perpetuae quam Luther et postea protestantes obieiebant Rno Pontifici : damnant enim ipsi iamdiu systema Copernici, et calumniabant catholicos quasi Scripturae desertores pro vana scientia (supra, 138^{3a}). « Malheureusement le S. Office acceptait à la légère la théorie luthérienne et averroïste... Les deux fois (c'est ici que cette lamentable histoire devient piquante), l'Église catholique ne condamnait l'héliocentrisme copernicain qu'en tant que Galilée lui attribuait une valeur physique objective... Il est piquant de remarquer que, quant au point débattu, la science de l'an de grâce 1912 se croit radicalement incapable de reprendre à son compte les affirmations objectivistes du génial Italien, et recommande aux savants la même prudence que Bellarmine. » (Bellarmine à Foscari, 12 avr. 1615 : « Dire qu'en supposant la Terre en mouvement et le Soleil immobile, on saure toutes les apparences, mieux que ne le pourraient faire les excentriques et les épicycles, c'est très bien dire; cela n'offre aucun danger, et cela suffit au mathématicien. Mais vouloir affirmer que le Soleil demeure réellement immobile... » Sic citat et italicis ornat A. DEFOURQ, *Les origines de la science moderne*, R 2 M., 15 juill. 1913, p. 375 s.)

3) **Instant.** At saltem *Honorius* (625-638) in haeresim lapsus est, immo et ab oecumenico concilio damnatus est (Const. III; Sess. XIII: 28 Mart. 681).

Resp. — A) Damnatio, *etiamsi* propter Pontificis haeresim edita esset, — α) data solum post fere semisaeculum, non excluderet illam saltem reverentiam qua nunquam *viventis* Pontificis doctrina a concilio posset iudicari; — β) non necessario attingeret doctrinam promulgatam ex cathedra.

B) At *non propter Pontificis haeresim* lata est; sed, ex ipsa Concilii formula, propter nimiam erga Patriarchae Constantinopolitani haereses tolerantiam: quia negative se habuit, qui debuisset anathematizare Sergium Const. (610-638). Damnatio ergo illa saltem indirecte confirmat thesim, et retorquetur; nam exinde patet, quantum ceteris Sedibus in controversiis de fide emineat Romana quae, dum haereticos non damnat, ipso facto consentire reputatur et ideo a suo munere deficere.

C) Pacatis nunc politicis illius temporis perturbationibus, — α) constat, Honorium minime haeresi adhaesisse, sed bona fide prorsus non intellexisse quid perfide Sergius in suis litteris recondidisset: ad pacem ergo cum Oriente servandam, benigne recepit (633 s) sensu plane orthodoxo ambiguas Sergii sententias (Kirch 949 s). Inde imperator Heraclius (610-641) per suam *Ecchesim* (638) et patriarchae Const. Pyrrhus, Paulus II et Petrus (639-666) abutebantur. — β) Tanta enim erat erga Rni Pontificis fidem veneratio, ut ad propagationem monothelismi (etiam post semi-saeculum) sufficeret illa Honorii ps.-approbatio: huic ergo tollenda erat ultima valoris apparentia. Simul, reprobato Honorio, Orientales facilius admitterent suos duces damnari. — γ) Ideo, etsi Ioannes IV (641), S. Martinus I martyrio auctus a monothelitis (649-655), S. Maximus confessor const. (645), et S. Agatho (678-681) orthodoxiam Honorii asseruissent, Leo tamen Pp. II (682) ne monothelismus impune pergeret grassari quamdiu conc. Const. III non fuisset confirmatum, sancivit non canonicam Honorii quasi haeretici damnationem sed reprobationem de eius modo agendi nimis passivo (Ml. 96. 408 s): « Hanc apostolicam Ecclesiam non apostolicae traditionis doctrina lustravit (ὅκ ἐπεχείρησε ἀγνίσαι), sed profana proditione immaculatam fidem MACULARI PERMISIT (μὴ ἀνθῆναι πρεχώρησε) ». — δ) Vera ergo causa damnandi Honorii erat, quod non satis usus esset suo infallibilitatis privilegio ad fidem in ipso Oriente servandam immaculatam. — ε) Paucis verbis, plene *orthodoxus* perfidiam non animadvertit; ex illo tamen defectu vigilantiae apud infallibilem, error crevit. Potuit ergo reprobari custos, non ut reus subiective, sed propter obiective nocivum modum agendi.

D) Sic clare documenta. — α) *Concilium* enim Const. III, invenit « dogmaticas epistulas [Sergii ad Honorium, et ab Honorio rescriptam ad Sergium]... omnino alienas existere ab apostolicis dogmatibus et a definitionibus s. Conciliorum, sequi vero falsas doctrinas haeticorum: eas omnino abicimus et tanquam animae noxias exsecramur » (Msi 11. 550; cf. Kirch 974): sub lumine patentis tunc haeresis Sergii ac dein patriarcharum Cyri Alex. (631-642), Pyrrhi, Pauli et Petri, sane approbatio doctrinae Sergii litteras Honorii obiective damnabiles faciebat, licet e textu et adiunctis et subiective (i. e. pro intento scribentis Honorii) prorsus erant orthodoxae. Inde, post illos patriarchas, Concilium vult « anathematizari et Honorium, qui fuit Papa antiquae Romae, eo quod invenimus per scripta, quae ab eo facta sunt ad Sergium, quia eius mentem secutus est et

impia dogmata confirmavit » (ib.). — β) Honorius confirmavit conscius quod monothelismus proponeretur, *neg.*; reputans solum negari in Christo deliberatam humanae voluntatis resistentiam actualem contra Deum, *conc.* Perfecta ergo orthodoxia. *Mens Honorii* clare ex utraque eius epistula ad Sergium patet (Msi 11. 538 ss et 578 ss; D. 251s et Kirch 949-961; Ml. 80. 471s et 475s; cf. *tract. de Verbo Incarnato*). — γ) *Ioannes IV* (640-642), comperta post Honorii mortem perfidia Sergii, *statim* sensum Honorii illum declaraverat plene orthodoxum, licet litterae propter sensum interrogantis acciperent alium apud Orientales sensum “ad modum recipientis” (Msi 10. 684; Ml. 80. 604 s; D. 253 et Kirch 966 ss). — δ) S. Maximus Confessor Constantinop., summae apud Orientales venerationis, in sua cum Pyrrho expatriarcha disputatione (645), valide orthodoxiam Honorii asserit et probat e claro superstitis secretarii qui litteras Honorii scripserat testimonio (Mg. 91. 327; Kirch 969 ss). — ε) Iure ergo Leo II ad episcopos Hispaniae sicut ad imp. Constantium (682; Ml. 96. 414 et 408; Kirch 977, 979) distinguit hinc haereticos, inde Honorium : « qui flammam haeretici dogmatis non, ut decuit apostolicam auctoritatem, incipientem extinxit sed *neglegendo* confovit ».

4) **Obstant Conciliabula Constantiense et Basil.** (supra 379² et 392²). — **Resp.** Post magni schismatis anxietates, ex adiunctis, praecipue oppositio politica influxit. Nec sic tamen negatio potuit praevalere : praeclarius inde elucet communis e firma traditione fides.

5) **Gallicanismus** quoque multo plus politice quam dogmatice procedebat. Nec tamen 4 *propositiones* (1682) vincebant contra perpetuam in Gallia fidem. — A) Praeter Iansenistas enim, ipsi *episcopi*, qui ex prudentia politica ad praecavendum schisma magis videbantur favere principiis damnandis (v. g. Bossuet¹, *Discours sur l'unité de l'Église*, p. II), intime tamen sentiebant eminentem de fide praerogativam S. Sedis. — B) *Theologi* quoque, licet lege civili praepediti, saepius fidem suam de infallibilitate profitebantur. Sic Hon. de Tournely (1658-1729), cl. Sorbonn. theologiae professor : « Non dissimulandum, difficile est in tanta testimoniorum mole quae Bellarminus (de Rom. Pont. 4, 1 ss) et alii congerunt,

1. Idem enim praeclare, licet non perfecte, in *Méditations sur l'Érg.* (*La Cène*, p. I, 72e jour) : « La foi de s. Pierre est la foi de l'Église de Rome où est le centre de l'unité catholique : Lc. 22³²... Il y devait toujours avoir un Pierre dans l'Église pour confirmer ses frères dans la foi : c'était le moyen le plus propre pour établir l'unité des sentiments que le Sauveur désirait plus que toutes choses... Quel siège lui choisites-vous, ô Seigneur ? Rome... Dès là, Seigneur, vous avez tellement disposé les choses que les successeurs de S. Pierre... ont confirmé leurs frères dans la foi (supra 320, nota 3)... Nous verrons l'autorité de ce grand siège être partout à la tête de la condamnation et de l'extirpation des hérésies. La foi romaine a toujours été la foi de l'Église..., a toujours été le fondement de l'Église catholique, et jamais elle ne s'est démentie... La foi romaine... n'a jamais péri et ne périra jamais. Voilà le grand secret de cette promesse (Lc. 22³²)... Que reste-t-il, ô Seigneur, sinon que nous vous priions de remplir la chaire de S. Pierre de dignes sujets?... Faites qu'ils songent toujours que, devant confirmer leurs frères dans la foi, ils les doivent aussi affermir dans la règle de la discipline. » Vides quantum distet a rebellibus post Vaticanum Vetero-Catholicis. Quibus ipsi e Neerlandia Iansenistae, nonnisi mutando c. 1912 suum catechismum gallicanum, consentire potuerunt.

non recognoscere Apostolicae Sedis seu Rnae Ecclesiae *certam et infallibilem auctoritatem*; at longe difficilior est ea conciliare cum declaratione cleri gallicani a qua recedere nobis non permittitur » (*de Eccl.* II. 134; *de Rom. Pontif.* q. 5 a. 3).

6) **Instant.** Plures adversabantur definitioni in Concilio Vaticano. — **Resp.** :

A) Opportunitatem potissimum negabant, non doctrinam.

B) Disputatio vero eiusmodi de definiendis minime erat in Conciliis inaudita. —

α) Concilia enim antiqua, secundum partialem suum finem, per controversiam plenius deveniebant ad manifestandam concordiam quam si singuli episcopi debuissent *dispersi*, sub Rni Pontificis praecepto, determinatam fidei formulam recipere et subscribere. Sic v. g. Ephesinum : « Coacti per s. canones et epistolam SS. Patris N. et sylliturgi Caelestini Rnae Eccl. episcopi..., ad sententiam venimus » (Msi 4. 1212 C; supra 308¹; et Chalcedon. supra 289³ et 290). — β) Suaviora sane omnia in Vatic. Ipsi opposcentes providentialiter ad hoc inser-vierunt ut Concilii libertas et Patrum spontaneitas melius pateret.

γ) Cave ne oppositionem exaggeres. — α) Subdebantur enim post definitionem episcopi catholici *universi*, raro sane exemplo in Ecclesia post concilia. — β) Ad schisma Vetro-Catholicorum ne unus quidem antea catholicus episcopus deveniebat; sed solum pauci illi concurrebant professores, qui apertius iam ab anno 1864 conspirabant cum Bismarck pro causa praesertim politica (hegemonia Borussiae in Germania, et pangermanismo; supra, 206³). — γ) Scriptores quidam, etiam catholici (forte ne praecipue Germania cum Vetro-Catholicis obstitisse videatur), de adversantibus apud alias gentes ita instant et exaggerant, ut conspectus non plene rectus sequatur. Sic ipse Granderath, de Gallis Slavisque : v. g. de Strossmayer, episcopo Diakov. ab anno 1850 et Slavorum protagonista in Croatia (1815-1905).

7) **Instant.** Nonne ipse hic *Strossmayer* in Vaticano declaraverat, nullum adesse primatus Rni fundamentum, nec in N. T. nec in modo agendi Petri nec in antiqua traditione? — **Resp.** : Sane huiusmodi Oratio, quasi in Vaticano dicta, in immensum diffusa est et etiamnunc diffunditur inter protestantes et Orthodoxos separatosque omnes. At caret omni authenticitate. Illam enim scripsit quidam Ios. Escudero (apostata ordinis S. Augustini, uxoratus in Mexico) ediditque iam finiente 1870 in protestantium periodicis Americae, unde vertebatur multis linguis pro toto orbe. Ipse Strossmayer ceterique Patres e concilio statim asserebant nunquam illam habitam auditamve esse contionem, nec die 2 Iun. 1870 nec alia die. Iterum, anno 1890, novae editiones in Germania diffundebantur inter Lutheranos; ac dein, mortuo Strossmayer post 55 annos sui episcopatus (1905), universaliter at maxime in Russia. Res ergo, prorsus apocrypha et falsa, pudorem iniciat utentibus (cf. etiam ap. Granderath. III. 189 et 584).

8) **Instant.** Infallibilitate Pontifex imperiis periculum movet. Sic multi promotores praelii dicti *Kulturkampf*¹. — **Resp.** Sicut Christus eadem ratione mortis

1. « Der grosse Konflikt war damit gegeben : Wer ist der Vikar Christi, der Kaiser oder der Papst? » (HARNACK, *Vicarius Christi*, Pr. Akad., W. 22 dec. 1927; p. 437). Prae iudicio enim politico, prorsus falso, Innocentius III dicitur intendisse ut titulo *Vicarius Christi* ad usurpationem imperii assurgeret : « In dem Titel arripierte der

damnatus, sic sane Vicarius eius impedit ne imperium civile spiritualia usurpet. Non tamen legitimis actibus praesidium et regum (Mt. 10¹⁸) Christus eiusque Vicarius obstat, immo eis favet (supra, th. VIII), sed laicismus anticatholicus conscientias denuo eadem mensura opprimit, qua eas Petro eiusque curae pastoralis eripit (supra, 332). Veritas infallibiliter promulgata liberat et salvat.

397. Corollarium. — A) Infallibilitas Rni Pontificis, dum ex cathedra docet pro suprema sua auctoritate, non per se importat necessariam personae *privatae perseverantiam* in fide. De S. Marcellino (296-304) *Liber Pontificalis* sic refert: « ... Ipse M. ad sacrificium ductus est ut thurificaret: quod et fecit. Et post paucos dies, paenitentia ductus, ab eodem Diocletiano pro fide Christi cum Claudio etc... capite sunt truncati et martyrio coronantur... Ab eodem die (?) cessavit episcopatus... » (Formula, in *L. P.* assueta, semel tantum reperitur in catalogo liberiano, hic. DUCHESNE *Liber Pont.* I p. 162 s; cf. pp. LXXIII, XCIX, CCXLIX [IV, 1⁷ et 4³³; VII, 1⁷]). Quidquid sit de facto, a Donatistis asserto at negato ab Augustino (*Ct. litteras Petiliani*, anno 402, dubie: II, 202, 208; *De unico baptismo* 16³⁷, anno 410, firmitus [Ml. 43. 323, 328, 610]: « Ego innocentes fuisse respondeo »), sub exaggeratis fundamenta veritatis forte non desunt. Varias inde hypotheses *theologi* solent examinare: (v. g. Caictanus, Soto, Cano; cf. Suarez *de Fide* disp. X, s. 6). — α) Si ergo privatus incideret in haeresim vel apostasiam *publice et contumaciter* (quod vix Providentia videtur permissura), iam non esset Ecclesiae membrum (supra th. XXXII, n. 348 ss), nec ergo aptum ut caput esset. Non proprie ergo Ecclesiae iudicio aut sententia, sed per suam ab Ecclesia discessionem ipse se quasi abdicasset implicite. Porro Pontifex, post realem abdicationem, iam non est Pontifex, nec potest ergo Sedem invadere. « Si contingat ut Rnus Pontifex renunciaret, ad eius renunciationis validitatem non est necessaria Cardinalium alio-

Papst das Kaisertum » (ib. p. 441), quasi voluisset esse « *imperator caelestis*... Er hätte sich auch den Titel Kaiser und zwar exclusiv aneignen können, aber er hat es nicht getan... weil der Titel zu gering war » (! ib.). — « Der Titel *Vicarius Dei* (vel *Christi*) für den Papst hat sich definitiv erst aus dem siegreichen Kampf des Papstes mit dem Kaiser ergeben. Er bezeichnet also den Untergang des Gedankens einer *weltlichen Universalmonarchie* auf abendländisch-katholischem Boden » (ib. p. 444). — « In diesem Siege (nachdem die kath. Kirche den Anspruch des christlichen Kaisers, den Stellvertreter [Christi] zu sein, niedergezwungen hatte), also in einem Negativen, liegt das geschichtliche Verdienst der abendländisch-katholischen Kirche auf dem kirchenpolitischen Gebiet: von der Theokratie des Kaisers hat sie das Abendland befreit. — Im Osten, d. h. im zarischen Russland, blieben gewisse Reminiscenzen an diesen Anspruch des Kaisers bestehen. Aber die Mehrzahl der Christgläubigen lehnt auch die priestertliche Theokratie ab... » (ib. p. 446; cf. supra 52³ nota et 81).

rumve acceptatio » (*Codex iuris can.* 221). — β) Sedi ergo, quam vacantem agnovisset, Ecclesia pleno iure et pro more simpliciter provideret. (Cf. Hurter. I, n. 422; Tolet. in 2. 2, q. I, a. 10, controvers. 8, concl. 6; Tanner, *de Fide*, q. 4 dub. 6.)

B) Improbabilem vero esse hypothesim illam ex assistentia Dei, iam concluderes e mira illa Providentia quae per viginti mox saecula removit ab ipsa privata Romani Pontificis fide omnem de haeresi suspicionem probabilem, dum in ceteris sedibus etiam maximis tam multi sederunt suspecti aut damnandi. (Card. Dechamps ad ep. Dupanloup, 30.11. 1869 et 12.3. 1870; Lac. 7.1292 b, 1350.)

THESIS XL : DE ROMANI PONTIFICIS PRINCIPATU CIVILI.

Ea pro supremo Ecclesiae capite requiritur independentia, ut suprema vox magisterii ecclesiastici immunis sit ab omni principum auctoritate : — practice ergo requiritur principatus civilis.

398. PRAENOTANDA. — A) Status Quaestionis. — α) Minime intenditur per se ambitio politica aut terrestre dominium pro Ecclesia vel Pontifice. Non petimus ut « dominetur gentibus », sed ut eius obligatio erga pas-cendas animas singulas totamque Ecclesiam possit exerceri pro iure divino : ad bonum ergo fidelium orbisque et pro vera conscientiarum libertate (cf. iam th. VIII de Ecclesiae independentia). — β) Modus immunitatis et principatus illius diversus esse potest ex adiunctis, secundum ipsius Rni Pontificis arbitrium : et revera alius fuit post Constantinum coram romanis imperatoribus sive occidentalibus sive mox orientalibus et byzantinis; alius postquam Peppinus rex Sedem sancti Petri a Longobardis liberavit; alius postquam sanctum imperium romano-germanicum quasi feudo a sancto Pétro imperatoribus committebatur; alius postquam Papae propter civiles in Italia factiones exsulanti aliud dominium Avenione constitutum erat; alius dum Papa pacificae *Christianitati* praeest vel Crucigerorum bella contra Turcas promovet et dirigit; alius postquam Lutheranorum aliorumque rebellio Occidentis unitatem et mentem christianam labefecit. — γ) Sane *exercitium* principatus potuit per accidens saepius ex violentia impediri toto saeculorum decursu et tunc Ecclesia non poterat « bene esse », sed *ius* eius asse-rebatur et asseritur a nobis per se inamissibile.

B) Nota : Thesis datur ut *theologice certa*, et confirmatur documentis multis. Inter recentiora, praeter suam captivorum praxim et sollemne iuramentum ad Ecclesiae libertatem, — Pius IX doctrinam proponebat vel errores abususque damnabat in multis allocutionibus et litteris apostolicis (20.4. 1849; 26.3 et 28.9. 1860; 9.6. 1862; *Syllabus* 25, 27, at expressius 75 s; D. 1725, 1727, 1775 s). — Item LEO XIII saepe, v. g. Encyclicis « *Inscrutabili* », « *Immortale Dei* » et litteris de hoc specialiter scriptis ad Card. Rampolla (15.6. 1887; Desclée, II, p. 280; ed. Paris. VII, p. 77). — Pius X prima sua allocutione consistoriali : « Cum necesse sit christianaeque reipublicae quam maxime intersit, Pontificem in Ecclesia gubernanda et *esse et apparere* LIBERUM, nullique obnoxium potestati » (9.11. 1903). — BENEDICTUS XV : « Iam alias, Decessorum

Nostrorum exemplo, questi sumus, Romanum Pontificem in ea versari condicione, ut plena nequeat perfrui libertate, qua ad Ecclesiam regendam omniino indiget... Hoc plane ostendit, Romani Pontificis sortem *a civili potestate pendere*, eandemque, mutatione hominum atque rerum, mutari posse atque etiam ingravescere; quam Pontificis condicionem, incertam prorsus et *alieno obnoxiam arbitrio*, eam esse quae Apostolicam Sedem deceat, nemo prudens affirmaverit » (Alloc. consistor. 6 dec. 1915; AAS. 7.511), et litteris *Pacem Dei* (1920). — PIUS XI frequenter praxi pacificae monita doctrinalia coniunxit, v. g. *Ubi arcano Dei* (23 dec. 1922), allocutione consistoriali (14 dec. 1925; AAS. XVII, p. 640), litteris ad Card. Gasparri datis (18 Febr. 1926; AAS. XVIII, p. 84).

399. ARGUMENTA. — 1) **Ratio theologica.** — A) Societatis perfectae, quae nullam admittit supra se status iurisdictionem etiam indirectam, caput supremum nequit esse cuilibet principi subditum. Atqui sic est Ecclesia (th. VIII), quam supremum caput Romanus Pontifex in terris pro Christo regit. Ergo Romanus Pontifex nulli potest principi subdi. Immo nomine Christi omnibus principibus, saltem ut pater spiritualis et supremus conscientiarum admonitor, praeesse debet.

B) Iure divino clerus immunis est ab omni civili iurisdictione in religious rebus (supra, 78, 84²); a fortiori ergo, cleri caput debet independenter promulgare et sancire illam divini iuris applicationem.

Porro Pontifex nequit concrete inter societates humanas illa necessaria independentia frui et uti, quamdiu plena eius libertas iudicii, sermonis et epistularum vel necessarij ad bonam Ecclesiae administrationem adiutores et sumptus quolibet titulo iuridico cohiberi possunt.

2) **A posteriori, seu de facto.** — A) Spoliationes Rni Pontificis historice semper dirigebantur, contra Ecclesiae bonum, ab his qui religioni vel ipsi Deo adversari consueverunt.

B) Si Rnus Pontifex uni principi subderetur, iam omnes ceterae gentes difficilius auctoritatem eius spiritualem reciperent. E bellis hodiernis, melius effulsit illius independentiae et ergo principatus necessitas (Bened. XV, loco cit). Quid enim cuncti sentirent, si Rnus Pontifex non neutraliter viveret, sed subditus principi hostili?

3) **Conclusiones :** — A) Ille principatus, quo Pontifex, ut pro bono omnium et singulorum totus divino suo officio vacare possit, nulli subditur potestati humanae qua tali, debet *esse et manifestari realiter independens* ab omni potestate civili.

B) Gentes ergo omnes et singulae obligantur ut independentiam illam Romani Pontificis eiusque principatum agnoscant et defendant. Id ipsae gentes non catholicae practice saltem observant quae legationem apud Sanctam Sedem instituerunt. Et sane dominium temporale eo facilius possit restringi, quo efficacius *statuta gentium* aliquando impediunt ne ulla natio possit *sola* per se pacisci de Rni Pontificis securitate et independentia, et quo firmitus *lege universali* omnis contra eius independentiam usurpatio prohibeatur (cf. Y. DE LA BRIÈRE, *R. cathol. des Inst. et du Droit*, Mars-Avril 1920, pp. 116-121; et *L'organisation internationale du monde contemporain et la papauté souveraine*, pp. 220 ss). Restitutione autem territoriali quaestio integra inter Papam solum et invasorem solvi potest.

C) Determinata iura, varie Sedi acquisita, solus ipse etiam Romanus Pontifex potest aut tueri vindicareque quantum ei opportunius videtur, aut ab eis aliquid libere remittere¹; peccaret vero, si propter motiva non ad Deum dirigibilia, ius quodlibet acquirere aut retinere aut derelinquere vellet. Non *sua* enim bona gerit quasi proprietarius vel dominus aut rex terrestris, sed bona Dei Christique pro totius Ecclesiae et animarum bono. Nimia parcimonia et nimia profusio aequae damnanda esset.

D) Filii ergo compatiantur et, sicut olim armis, nunc saltem oboedientia et precibus iuvent²: « Durissimum iudicium eorum qui praesunt » (supra 268³).

1. Pro illa independentia tuenda, scribebat iam card. Merry del Val: « On n'a pas encore trouvé jusqu'ici d'autre moyen que celui d'un territoire propre et indépendant » (*Livre Blanc*, 1906). Dein attentius conciliatio quaerebatur et progrediebatur. Illicque publice omnibus actibus Sancta Sedes asseruit quaestionem romanam absque restitutione domini temporalis solvi non posse. Praeter ipsa documenta authentica ipsius Romani Pontificis, multae notae ad eundem finem edebantur in *Osservatore Romano*, v. g. 19 Iun. et 24 dec. 1921, et pluries per annos 1924-1927, praesertim 25 sept. 1926 et 14, 15 oct. 1927 (cf. Y. DE LA BRIÈRE, *L'organisation...*, p. 231 s).

2. Mens Romani Pontificis intimior innotescit ex hac Pii X ad eligendos successores exhortatione: « Electum haeredem et Successorem Nostrum rogamus, ne muneris arduitate deterritus ab eodem subeundo se retrahat, at potius divinae voluntatis consilio humiliter se subiciat: nam Deus qui imponit onus, manum etiam Ipse supponet, ne ei gerendo sit impar; is enim qui oneris est auctor, Ipse est administrationis adiutor; et ne sub magnitudine gratiae succumbat infirmus, dabit virtutem qui contulit dignitatem » (*Vacante Sede Apostolica*, 25 dec. 1904; cp. VI, n. 86).

APPENDIX : De Traditione.

400. Connectitur tractatus de Traditione cum tractatu de Ecclesia. Traditio catholice intellegitur ipsum *Dei verbum*, magisterio collegii apostolici commissum, ut singulis saeculis per illud collegium i. e. per *Ecclesiae vocem* praedicaretur (supra th. XI).

Ideo tractatus de Traditione directe cum hac sectione *de Ecclesiae voce* connecti debet, et his potest thesibus compendiose proponi :

I. Praedicationem Christus Apostolis sic tradidit oraliter, ut dein posteris traderetur per Ecclesiae authenticum magisterium (th. III, IV; v. g. n. 49).

II. Scriptura ergo ex intento Christi nec fuit nec est ad fidem (vel singulorum, vel etiam totius Ecclesiae) *absolute* necessaria (th. II et XI).

III. Immo Scriptura S. sibi ipsi non sufficit, sed indiget testimonio et explicatione Ecclesiae : per magisterium innotescit credenda (v. g. n. 216^{2A}, 217, 225⁶). « Evangelium D. N. I. C., Dei Filius, *proprio ore* primum *promulgavit*. Deinde per suos Apostolos... *omni creaturae praedicari* iussit... [Continetur] in libris scriptis et sine scripto traditionibus : quae ex ipsius Christi ore ab Apostolis acceptae, aut ab ipsis Apostolis Spiritu S. dictante quasi per manus traditae, ad nos usque pervenerunt » (Trid. sess. IV; Vatic. III, 2. D. 783, 1787).

IV. Ex adverso, Ecclesiae magisterium authenticum instituebatur a Christo infallibile et perpetuum (th. XI et V; cf. n. 265^{2a}) : ac revera perseverat per assistentiam Spiritus S., perpetuo sufficiens ut veritates revelatas manifestet (n. 268 ss).

V. Cum ergo omnia veritatis revelatae documenta (etiam Scripturae) sint magisterii authentici saltem exercite manifestativa, ille necessarius omnem fidei introductionem logicam destrueret et antiquam praxim everteret, quicumque actualem magisterii auctoritatem negaret (n. 389 et 121 ss).

VI. Nec ergo necesse vel opportunum fuit ut omnes veritatis revelatae determinationes explicite statim proponerentur. Sufficiebat enim immo condicionibus naturae humanae aptius erat, ut veritas revelata ab initio commissa totaliter hominibus, nonnisi opportune et secundum adiuncta explicitius promulgaretur infallibiliter secundum pleniores determinationes : magisterium enim authenticum ad hunc finem non

solum per historicas inquisitiones iuvatur, sed directe in ordine ad vitam illius intellegentiae evolutionem (n. 268, 271) a Spiritu S. assistentiam accipit : non tamen revelationem novam nec proprie inspirationem, at « in eodem sc. dogmate, eodem sensu eademque sententia » (Vatic. III, cp. 4; D. 1800).

VII. PATRUM consensus, quoniam erat aliquando vox magisterii dispersi manifestativa, *promulgat* infallibiliter in rebus fidei et morum veritates quarum revelatio per traditionem innotescit (n. 393^b).

VIII. THEOLOGORUM consensus, quoniam speculum est magisterii authenticum, est in rebus fidei et morum *criterium* certum traditionis (n. 390 s).

IX. FIDELIUM consensus in credendis rebus fidei et morum, quoniam finis est propter quem data est magisterio infallibilitas, est *signum* veritatis traditae sufficiens ut theologus inde ad certitudinem deveniens praeparet promulgandas per magisterium authenticum definitiones (n. 385).

X. Traditio ergo, ne concipiatur formulae mortuae conservatio perita, sed est vivae et vivificantis doctrinae communicatio transsaecularis ad animas intellectuales. Veritas ergo procedit a Dei Verbo, suo quidem principio et in se immutabilis : aptitudine vero formularum ita progreditur expressior et clarior, ut inde Ecclesia analysi minutiore perspiciat distinctius eius immutatam integritatem, et sic speculativa cognitione magis ditescat ac etiam facilius dilectione ferveat (supra 270 s).

« *Traditionem itaque Apostolorum in toto mundo manifestatam, in omni Ecclesia adest respicere omnibus qui vera velint videre : et habemus annumerare eos qui ab Apostolis instituti sunt episcopi et successores eorum usque ad nos...*

« Sed quoniam valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones, maximae et antiquissimae et omnibus cognitae, a gloriosissimis duobus Apostolis Petro et Paulo Romae fundatae et constitutae Ecclesiae *eam quam habet ab Apostolis traditionem et annunciatam hominibus fidei, per successiones episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes, confundimus omnes eos qui quoquo modo..., praeter quam oportet, colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potiore principalem necessesse est omnem convenire Ecclesiam* » (Iren. III, 3^b).

Omnes Unum sint.

Conclusio totius tractatus de Ecclesia.

De habitu Ecclesiae ad Deum.

401. Christi catholica Ecclesia ostendebatur supra Petrum condita, ut cum ipsa et in ipsa Regnum Dei in terris inciperet : « cuius Regni non erit finis ». Porro

1) *Pater* aeternus, cui creatio appropriatur, ultimatim suam necessario gloriam habuit pro finali ratione; mediate ergo, in ipso creationis opere, societatem illam intendebat *libere subditorum sub Dei dominio*, seu *Regnum*. Ad Ecclesiam ergo, cui finem imposuit universi generis humani salutem seu *catholicam missionem*, referebantur pleraque decreta Dei historicum ordinem creantis : “ Antequam quidquam faceret a principio, ab aeterno ordinata sum... Nondum erant abyssi, et ego iam concepta eram ”.

2) *Filius* conceptam ab origine sponsam sibi *Redemptor* coniunxit. « Dilexit enim Ecclesiam et tradidit semetipsum pro ea. » Inde fovet eam eique adhaeret ut uxori suae : « Sacramentum magnum in Christo et in Ecclesia ». Ita enim sunt « duo in carne una », ut Sponsa iam mystice caro Christi corpusque fiat, eiusque membra theandrisum ex illa incorporatione vere participant. Filios ergo adoptivos Pater recipit et diligit, non ad tempus solum sed in aeternum, quos foecunda Mater e Christo conceperit. Sicut ergo « Deum non habet Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem », sic nequit Christi Ecclesiaeque amor divelli. Per Ecclesiam Christo, per hunc Patri unimur, utrique mandato fideles : “ Diliges proximum; diliges Deum ”. Filialem Verbi incarnati vitam et actus participamus, imitatores quidem sed etiam membra coniuncta : quae ideo S. Ioseph universaliter protegit, nutritus.

3) *Spiritus* sanctificator non vivificat nisi Ecclesiam et per Ecclesiam, quam vitaliter animat. Universaliter, omni tempore et toto orbe, communicat divinae vitae effusionem, catholice. Sicut ergo in Beata Virgine superveniens obumbrabat eam, ut Dei Genitrix conciperet et pareret, sic nunc ac perpetuo in Ecclesia. Mira exinde fit Ecclesiae et B. Virginis analogia. Utraque est mater nostra; per Virginem utramque Christus nascitur et crescit, primogenitus : per utramque caput membrum vitam suam diffundit, Spiritum et omnes gratias. « Quae cum ita sint, nequaquam comminisci et expectare licet aliam ullam ampliorem

beriooremque divini Sp. manifestationem et ostensionem : quae enim
unc in Ecclesia habetur, maxima sane est, eaque tamdiu manebit,
uoad Ecclesia contingat ut, militiae emensa stadium, *ad triumphan-*
tium in caelesti societate laetitiam educatur » (Leo XIII, *Encycl. de*
p. S.; ed. Desclée, VII, p. 26).

« Ipsi gloria in Ecclesia et in Christo Iesu
in omnes generationes saeculi saeculorum. Amen » (Eph. 3²¹).

ALPHABETICUS INDEX I : RES PRAECIPUAE.

Paragraphos quaerè : 1-200 in t. I; 200-401 in t. II.

(Theses numeris romanis designantur : cf. sub voce *Ecclesia*.)

Alexandrinae Ecclesiae : Sedes 370¹, sub Rna 301¹ (Dion.), 287^{2s}, 290³, (Dioscorus); prae Constant. 292 usque ad Conc. Flor. 292^{II 4e}. Episcopus, quomodo electus 370. S. Cyrillus legatus S. Caelestini 308. Separati : Copti 203², Graeci 204².

Americae Catholici 207², Episcopi 370^{3b}. *Episcopal Church* 205⁴ : eius ergo ordines 329², vita religiosa 327^{3c}, missiones 328^c. Sodalitas expiationis 342². Catholic Encyclopedia 204¹⁸; 329²ⁿ, 396²ⁿ.

Anglicana Confessio regi subdita 76, 79^{2b, m}, 151³; de Ecclesiae necessitate 89^{2a}, de brachio saeculari 137^{1r}; separata ab Ecclesia 205³. Ordines 329². Missiones 328^c. Caret notis 214³, 327 ss. Conscia sui particularismi 227⁵, 259⁴. Quaerit unionem cum Orthod. 210², 227^{5b}, 328nd; reicitur 211². *Branch Theory* 227^{5a}, 230^{1c}, 323^v. Renascentia cath. 338⁴; de Rna sede 382^{3a}, 392²ⁿⁿ.

Anima Ecclesiae : XXX ss, 343 s; quosnam movet 346 s, 353^{2b, f}; quinam ab ea separantur XXXII, 348 s; psychologicae ad eam dispositiones 91, 356.

Antiochenae Eccl. Sedes 292², schisma Meletii 306, autoceph. 204³, monoph. 203^{2c}.

Apologetica efficacia 3, per vitam Sanctorum 68 n, 240 ss, 275 s.

Apostoli in prima Ecclesiae manifestatione II, 28; electi a Christo collegialiter X, 96; nomen et missio 97; praediti magisterio XI, 102 ss; iurisdictione XII, 124 ss; ordine XIII, 141 ss, transmittendo 151, 359 ss; successoribus similes et praecedentes 123, 269, 271: late dicti 123³, 360³ⁿ.

Apostolicitas, Ecclesiae nota XXII, 261 ss; verificatur in Catholica 278, formaliter per Petri successorem XXIV, 281 ss, 311; deest protestantibus et Anglicanis 329, nonnisi materialis apud "Orthodoxos" 330¹.

Arianismus et primatus (Silvester, Iulius, Liberius) 305.

Aristotelismus 388¹ⁿⁿ.

Armeni 203²ⁿ.

Articuli fundamentales : sec. Jurieu protest. 227⁴, sec. catholicos 235⁴, 390¹ⁿ.

Assensus debitus revelanti Deo 38 docenti Ecclesiae 390.

Assistentia Sp. Sti ad infallibilitatem apostol. 111 s. et successorum 384; vitalit. progressiva 268³.

Auctoritas socialis in Eccl. primitus 28 iam a Christo 41, 93 ss (cf. Apost., Iurisd. Primatus); independens 78 ss, 399.

Baptismus incorporat Eccl. 352. Nunquam etiam voto? 351³, 352^{2c, γ}, 353.

βασιλεία τοῦ Θ. 43¹ (v. Regnum).

Beatificatio 275^{3e}, 276.

Brachium saeculare, quo iure invocatur 133^a, infra mortem 134, 136², 138¹ historice 139, inter acathol. 137.

Bulgariae Bogemili 55^{3a}; Ecclesia autoceph. 204^{1b, 15}, reicitur a ceteris 233², 330¹. Theophylact. Ochrid. 183^{4a}; laicismus 332⁴. De unione 337⁵.

Calvinistae : de Ecclesiae [in]visibilitate 60²ⁿ (Cyr. Lucar.) 66², necessitate salut. 89²ⁿ; de missionis apostolicae origine 94². Damnant mortis Servetum 138¹ docebant castigandos haereticos 137¹; reiciunt potestatem ordinis 142¹. Sectae eorum 205², in Gallia 332⁴. De Eccl. notis 214² profitentur unitatem 227^{3s}, 235^{3ss}, catholicitatem 247¹ⁿ, apostolicitatem 264^{3n β}. Carent vero unitate 322 s, meliore sanctitate 327³ⁿ catholicitate 328ⁿ et apostolicitate 329⁴. Subdunt conscientias principibus 332², autiepiscopales 358⁵ⁿ.

Canonizatio 275³; saec. XIX s 276²ⁿ; infallibiliter promulgata 388²ⁿ; in Russia 276^{2c}.

Caput Ecclesiae, Christus 73⁴, in Petro 73², 181^{1c}, 198^c, 199², 377^{2n, γ}, e conc. Chalced. 290³, 292¹¹¹ⁿ; Ephesi 308⁴ⁿ.

Catechumeni 351³, 352^{2c}, 353.

Cathari adv. perpetuitatem Eccl. 55^{3a}, antisociales 139^{3b}.

Catholicitas : philologice 244. Promissum in V. T. 20, 248; statim distinguit a synagoga 31. Intenta a Christo 249; obiectiones Barnabae 250 ruunt 251. Dynamica notificat ecclesiam XXI, 245 s, 254-259, inde dictam catholicam 277; statisticae dioecesium et delium 207; dilatur ad mere materialiter paratos 355 s. Deest protestantium sectis 38 ceterisque separatis 330². Catholice senendum et orandum 259, 342 ac agendum 90, 2.

Censurae theologicae 391.

Centuriatores Magd. ct. primat. 342¹.

Chalcedon. Conc. : de primatu 286-291; a. 28 : 292 s.

Chorepiscopi 369.

Collegium Apostol. X, 94 ss, 100; in ocendo infallibile XI, 105 ss, 120; per praefati Petri vinculum XIV-XVI, 152 ss, 199. Prolongatur XXII, 261³, 269, colligatum sub Petri successore 265, ut *episcopate* XXXIV, 17 ss, 362, 374, docens infallibiliter XXXIX, 4^a, 392 s.

Concilia oecumenica XXXVI, 379; postas 380, sancienda a Rno Pont. 381 s. Fidei 382². Infallibilia 393³. Historice (cf. ngula) : subdita Romae v. g. 289 ss, 308⁴; ordinata ad unionem 337², 339, 204⁶; ex episcopis 393².

Constantiensia Decreta 379², 396¹.

Constantinopolit. Sedes, subdita Rnae 36, 288, 291, 308^{2,5}, ex ipso can. 28 Chalced. 292 s. Quomodo schismatica 335^{c,p}, 36 et unioni resistens 337; antierius saepe haeretica 393, 308, subdita Turcis 332^{1b}, v. Bulgaros 330^{2a}, 233^{2b}. Petri primatum num liturgice profitetur 198², 310², 291^{4b}, 244^b, 305^{3b}, 308⁵, nomine ipso "Roma secunda" 283^a. Statisticae et sectae 204.

Constitutiones Apostol. primatum constantur 296^{1c}; de episcopis 371.

Corpus Ecclesiae XXX, 343 s, est corpus Christi mysticum VII, 68 ss, 199², primatum a Sp. S., 72, 343². Crescit sibi enticum evolutione vitali 268 ss. Incorporatio, cunctis parata 345, fit per baptismum 31 s (num et flaminis? 352^{2cγ}, 353) : mani-

festatur professione externa 354. De ignaris bona fide 355 s, 91, 86^{2a}; obligat cunctos conscios 325, 355^{2a}, sub salutis condicione 87 (cf. IX, 85), 293^{2a}.

Depositum fidei conservandum 387 ss, non mutandum nec augendum 261², V 55 ss; at melius intellegendum 268, 270 s, 389 s, secundum traditionem 400.

Dignoscibilis legitima Ecclesia 301 ss.

Dogmata quid? 390¹; infallibiliter proposita 386 s. Dogmatica facta 388²; notatio 390 s.

Donatismus impugnabat Ecclesiae perpetuitatem 55^{3a}, visibilitatem 60¹, sanctitatem 239², catholicitatem 253^{2b}, 247^{1a}, 257². Antisocialis, ideo reprimendus (Aug.) 139^{1a}. Romae damnatus 304, frustra appellat ad Cypr. 306⁵.

"**Duodecim**" (cf. δώδεκα), eminenter Apostoli 95 s, fons episcopatus 359 ss, 382³.

Ecclesia [Tomo I] : praenunciatur in V. T. I, 7 s; statim distinguitur a synagoga II, 24 s (*nomen* "Ecclesia" 29, 33); immediate a Christo instituta III, 34 s. Eius finis IV, 43 (Regnum inchoatum 46 ss, 51²); perpetuitas V, 55 s; visibilitas VI, 59 s. Corpus mysticum VII, 68 s. Independens VIII, 75 s (cf. XL, 398; potestas indirecta super Statum 82), necessaria saluti IX, 85 s; societas supernatur. 92. A Christo subdita collegio apostol. X, 94 s, infallibiliter docenti XI, 102 s et iure regenti XII, 124 s, cum potestate ordinis XIII, 141 s, sub primatu Petri XIV-XVI, 165 ss. Varie descripta in Evng., 199.

[Tomo II] : Inter adversantes societates XVII, 201 s, (cf. 332), legitima notificatur XVIII, 212 s : unitate XIX, 226 s, sanctitate XX, 236 s, catholicitate XXI, 244 s, apostolicitate XXII, 261 s. Unde, sub evolutione vitali (S. II; 268), Catholica agnoscitur XXIII, 272 s, sub primatu Rno XXIV, 281 s, e facto saltem Petri XXV, 314 s. Separatis unitas deest XXVI, 321 s, ceteraeque notae XXVII, 326 s; ac pereunt XXVIII, 332, adumbrantes transcendentiam Catholicae unificationem XXIX, 333 s. Cuius anima XXX, 343 s vivificat attrahitve XXXI, 346 s omnes non formaliter rebelles XXXII, 348 s, ut incorporantur XXXIII, 351 s. Iuncturae subministrationis, Episcopi XXXIV, 357 s, sub Episcopo Episcoporum XXXV, 375 s, per

quem oecumenicitas conciliis XXXVI, 379 s. Ecclesiae infallibilitatem XXXVII, 383 s ad depositi custodiam XXXVIII, 386 s possidet collegium episcopale ac ultimatum Rnus Pontifex XXXIX, 392 s, iure divino independens XL, 398 s. Appendix : de Tradit. 400. Habitudo ad SS. Trinit : Concl. 401.

Ephesinum concil. 308⁴, 286^a, 387²ⁿ. Latrocin. 287.

Episcopi XXXIV, 357 ss, Apostolis 123, 265, 268, succedunt 151, 359 s, 364, 366, 373^{2c}. Nomine nondum in N. T. 363, at in Ignatio distincti 364 s, si sedes fixa sit 366 s. Monarchice 368, cum adiutoribus 368^{3s}, 370^{2s}. Metropolitae et patriarchae 368^{1n,2}. Quomodo ordinati? 371. Definitio stricta 372. Patres de eorum a presbyteris distinctione 364 ss, 373. Collegialiter 374 docent infallibiliter XXXIX, 392 s, etiam dispersi 393⁴. Num iurisdictio eis immediate a Deo? 377, 382³ⁿⁿ. Certo non a potestate civili 378, 151³.

Episcopalistae separati 205³, 208 : frustra appellant ad. Cyprian. 300^{4,3s}, 392³, 393^{4c}.

Eschatologia (Regnum) 23³, 35⁶, 45, 52².

Evolutio vitalis Ecclesiae 268, 270 s; 54.

Excommunicati 132^a, 350², 354^{4c}.

Fides : quid? 389, profitenda in Eccl. 354. Statim distinxit a synagoga 30, 50. Subdita magisterio 107, 383, 390. Debet una esse 229 ss, 227^{4s}.

Finis Ecclesiae IV, 43 s, intentus a Christo 42.

Florentin. conc. 337⁴.

Foedus antiquum 13, renovandum 17.

Fundamentum (θεμελιος) 181^{1s}, 264¹.

Galliae Sancti (s. XIX) 276²ⁿ; missiones catholicae 331²; vita religiosa 240⁴ⁿ, 243³; primi episcopi 370³ⁿ. Gallicani 76², 300^{4c}; 315², 379², 380¹ⁿ; in bellis religiosis 134³, 139³ⁿ; de infallibilitate R. P. 394^{2a}, 396⁵. Protestantes 205², 332², 35⁴. Increduli 55³ⁿ.

Germani protestantes 205¹. Pastores increduli 35^{4-4,5}, 55³ⁿ; lex "gegen Irrlehre" 60³ⁿ; anticatholici (Kulturkampf) 76², 339¹, 396^{6c}. Subdunt conscientias principi 332²; inde corruptio 327², 334ⁿⁿ. Desunt sancti post Luther. 242³. Neo-conversi 334ⁿ, 338ⁿ (cf. Vetero-Cathol., Harnack).

Haeresis : nomen 29¹, censura (the 391¹. Digna poenis 134^{ss}, saepe an socialis 137^{ss}. Quinam haeretici? 34¹. Sunt extra Ecclesiam 349, 354, 355², 20¹ num et occulti? 350¹. De bona fide 35¹, 35^{1,3s}, 86²⁻⁶.

Helladis Ecclesia autoceph. 204¹⁰, subdita principi 83², 332^{1c}.

Heroica sanctitas 241, 275³, 276.

Hierarchia ex Christo 28¹, 32¹, 4¹. X-XVI; XXIVs, XXXIV; XXII. Post Apostolos 266 evoluta 268³; divino-apostolice 359 ss. Variae potestates 150 (cf. Episcopos).

Hussitae de Eccl. perpetuitate 55³, viabilitate 60¹; antisociales 134^{3a}.

Θεμελιος 181^{1s}, 264¹.

Iansenistae, separati ab Eccl. 206; eorum miracula 242². De factis dogmatibus 388^{2a}.

Illuminismus 55^{3a}, 58¹.

Independentia Ecclesiae VIII, 75 : Rni Pontif. XL, 398 s; deest separatim 3¹ (76¹, 151³).

Indifferentismus : 85, 91², 210¹.

Individualismus impugnat Ecclesiam institutionem 34, perpetuitatem 55³ⁿ, 5 unitatem 227¹, 230^{1c}, et primatum 166⁴.

Infallibilitas collegialis apostolorum X 102 s, ac inde singulorum 120; successorum ergo 121 seu Ecclesiae docentis 122, ac inde discantis XXXVII, 383 s. Infallibilitatis obiectum XXXVIII, 386 s, etiam secundum (facta dogmatica, praxis vitae) 388; subiectum XXXIX, 392 ss; 400⁷. (Cf. Primatus, v. g. 305^{4c}.)

Infideles : quinam? 348^a, sunt extra Ecclesiam 349; materia tamen remota 349 quam Sp. S. praeparat 347, 353, 355.

Inquisitio 134³ⁿ, 135², 136²ⁿ, 138 s.

Institutio Ecclesiae formaliter a Christo III, 34 s, immediate 36 ss, voluntarie 40.

Intolerantia 79^{n,3}, 90^{2a}, 134 ss.

Iosephismus 76², 315².

Iudaei theocratiam 10 ss expectabant novam I, 7 ss; synagoga et Ecclesia I 24 ss, 54.

Iurisdictio : quid? 124. Apostolice 125 ss. Num immediate episcopis? 37¹, 382³ⁿ. Papae, episcopalis, universalis et XXXV, 375 ss (cf. Primatus).

Ius gladii 138 s (cf. 134 s).

Iusti et non, in Ecclesia 60 ss; XXXI, 16 s.

Laicismus 55^{n.3}, inter separatos 76, 13; XXVIII, 332; 396⁸.

Latrocinium Ephesinum 287.

Legistae, Liberalismus (cf. Laicismus, Regalistae)

Libertas conscientiarum 77, 81^{3s}, 84. $\Lambda\iota\theta\omicron\varsigma$, Christus 181⁴, 232^{ay}, 253¹.

Lugdunense conc. 337^{2s}.

Lutherani de [in]visibilitate Eccl. 60^{2a.3}; actae 205¹. De notis 214¹, 225²; profitentur auitatem 227², catholicitatem 247¹, apostolitatem 264^{3b}; his vero carent 322, 327^{2.3}, 18⁶; cf. 332²; 334^{pn}. De episcopatu 329³, 85^{a.1}.

Magisterium apostol. XI, 102 s; vivum 1, 400 (cf. apostolicit., infallibilit.).

Membra Ecclesiae 91, 92^{3b}. XXX-XXXIII, 3 ss.

Metropolitani 368.

Missio Christi transmissa Apostolis X s, s, 108 s, transmittenda successoribus 263, 9 ss.

Missiones ext. notificant 256, Catholism 277^{3ss}, 207, 340 s, 331²; e propagandis o necessario 90^{2b}, 259; novae apud prostantes et semi-politicae 328^{bs}.

Monophysitae 203², 258², 264³, 286 s, 2.

Montanistae 55^{3a}, 242², 297^{2a}, 298^{2b}, 94^b.

Nationalismus religionis cessat cum nagoga 20, 31, 44, 51 ss, obstat independantiae 76², 83³, 399² et catholicitati 204 ss, 7-259, et unitati Ecclesiae 274^{1b-2a}, per rticularismum (phyletismum) 330², 332, 3, 392^{2b}.

Necessitas Ecclesiae IX, 85 s, XXX ss, 3 s.

Nestorianae sectae 203¹, 308 (258², 264³).

Notae Ecclesiae, in genere XVIII, 212 s; lectio 223; singulae XIX ss, 226 s. Quodo applicandae 268 s, 213. Applicae XXIII s, 272 s. Deficiunt apud separas XXVI s, 321 ss. Humilitas 327^{3a}. Petreiss (cf. 177²), 222¹, 265, 281, 311, 313.

Notae theologiae 390.

Oboedientia manifestat incorporationem Eccl. 354; sub Deo per fidem 389.

Ordinis potestas XIII, 141 s; distinguit episcopos XXXIV, 357 ss, 364 ss. Ordines Anglic. 329², 227^{5b}.

"**Orthodoxi**" Orientales pro visibilitate Eccl. 66², independentia 76¹, 78³, 79^m, 83², necessitate 85², 91¹. Confundunt infallibilitatem et impeccantiam 102^{3c}; volunt reprimi haeticos 137², 138². Conservant potestatem ordinis 142⁴, 145⁴, 264³. Primatum reiciunt contra suam traditionem 154², 283^a, 291³, 293¹, 298, 305^{1c}; de Mt. 16¹⁸, 166¹; de Io. 21^{15s}, 192; colunt Petrum $\kappa\omicron\rho\upsilon\varphi\alpha\iota\omicron\nu$ 198^c. Separati 204, resistunt protestantibus 211³; lucrandi sunt caritate 224, 259^{1.3}, 313². De notis Ecclesiae 218; de unitate 230^{1b}, 233², sanctitate 240^{4b}, catholicitate 247^{1c.2}, 258², 259³, apostoliceitate 264³, canonizatione 276. De Cypr. 300^{4c}. Colunt Liberium 305^{3c}. Carent unitate 204, 322 s, ceterisque notis 330, dissolvuntur 332. Unitas maxime promovenda 335 ss, prout constanter ab Eccl. Rna 337. Nationaliter particularistae 204 s, 330², 332. De episcopis 358⁵, conciliis oecum. 382³ et Ecclesiae inerantia 385 eiusque obiecto 387² et subiecto 392^{2e} (cf. Russi).

Parabolae : de nuptiis Dei cum Eccl. 13, 17; de Regno 18, 43 ss. De Ecclesiae perpetuitate 56², visibilitate 62^{2c}, unitate 229¹, catholicitate 249^{4a}, 250^{2b}; de primatu 177 ss, 186²; de ipsa Ecclesia 199.

Particularismus (cf. Nationalismus).

Pastor gregis 186², 193^{1.4}; in V. T. 19.

Patriarchales sedes 368², 323^b, 311². Alex. et Const. 292; separatae 204.

Paulinismus et Petrin. 161², 171, 235⁵.

Pelagiani et primatus 307.

Perpetuitas Ecclesiae V, 55 s.

Persecutiones promissae 44³, 45⁴, 57; nota Ecclesiae 222².

Petra : philologice 177^{4a}, 181²; Christus 181^{3s}; Petrus, 176 s, 157, 174^{1ay} (cf. *primatus, notae*).

Philosophia et magisterium Eccl. 388^{4b}.

Poenae afflictivae 134-139.

Potestas indirecta Ecclesiae 82 s; iurisdictionis XII, 124 s. Ordinis XIII, 141 s.

$\Pi\rho\epsilon\sigma\beta\upsilon\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma$; in N. T. 363.

Primatus notio 153; Petri exercite, 28, 31²; praeparatus XIV, 156 s; promissus XV, 165 s, 173⁴; collatus XVI, 182 s. Rni Pontificis XXIV, 281 s, per factum Petri XXV, 314 s, successio 196. Notificans 222¹ (cf. Petra, Romae).

Propagandismus 90. (cf. missiones).

Prophetæ V. T. Missio requiritur 263^{1a}; falsi prophetæ 263^{1a}γ. N. T. XXXIV, 360^{2a}, 367¹. Charisma propheticum 265²; falsi prophetæ 263^{4c}.

Prophetiæ V. T. I, 13 ss, adimpletæ in Ecclesia XXI, 248 (Univ.). N. T. (Parousia), 45⁵.

Protestantes sectæ 205, 332², 227, 35, 60; de gentium prot. prosperitate 225⁴; individualistæ 230^{4c}; non progressistæ 269. E Germania 334^a. (Cf. Calvin., Luther., Anglic.)

Providentia pro Ecclesia XXXIX, 333 s.

Regalistæ de independentia Eccl. 76; de conciliis oecum. 379², de infallibilitate 392², 396⁸.

Regnum Dei in V. T. 14, 18 s; in N. T. 30⁴; IV, 43 ss, 51; nec mere internum nec mere eschatol. 23², 35⁶, 44 s; et Ecclesia 46 s, 52 s.

Religiosus status 240, divinae institutionis 243¹, progreditur 268³; infallibiliter approbatur ab Eccl. 388^{2a}δ.

Revelatum progreditur 234, 268 ss, 400^{6ss}; quid? 389.

Romæ primatus Petri XXIV s, 281 s: 311, 314 s. "Romanum" non opponitur universalismo 279⁴. Rni Pontificis iurisdictio XXXV, 375; supra conc. oecum. XXXVI, 379, 381. Eius infallibilitas personalis 394 s.

Russi conversi 335², schismati resistunt 336², 293¹; separantur tamen 336³, 204⁵; unitati promptiores 337^{1a}, 4, 204⁵. Subditi religiose potestati civili 83^{2a}, 151³, 332⁴. Damnant Calvinistas 66², ceterosque protestantes 211³. Carent unitatis principio 323 s. Confundunt infallibilit. et impeccantiam 102^{3c}; distinguunt catholicos et carolicos 247^{2a}. De haeticorum repressione 137²,

138², de SS. canonizatione 276^{2a}. De S. Leone M. et Chalced. 291³, 292^{4c}. De sec. Starovieri 204⁵, 219³, bezpopovtsi 94, 14

Sanctitas : philogice 236; finis Ecclesiae IV, 49 s (cf. 30); efficax apologetica plus quam verbis 68³, 242. Nota Ecclesiae XX, 236 s, heroica 241, applicata Catholicis 275 s. Inferior inter protestantes 327 et separatos 330³. Scandala non excludit 239³, 33

Sardicen. conc. et canon. 305^{2a}, 288²

Scandinavi 205^{4,3}, 329³, 358^{5a}.

Schisma peccatum grave 233¹, 91. Melchior 306, Acacii 292^{4a}, Photianum 335 s, Occidentis 279².

Schismatici, extra Ecclesiam 348 s, quidnam sunt? 348^c, 355^{3a}.

Scriptura infallibilis 102^{3c}, 120^{3b}, 1

Societas, Ecclesia primaeva II, 24 s, intenta a Christo III. 40 ss. Perfecta VI, 75 ss; supernaturalis 92.

Spiritus S. inhabitat active Ecclesiam 72, anima Ecclesiae 343² s, 356, 401³.

Status et Ecclesiae relationes 82, 298^{5a}, 378¹, 151³, 399, 392^{2a}, d.

Symbola : de notis XVIII, 220 s; de catholicitate 255, 245⁴. Edicta ab Eccl. 387².

Traditio, quid? 122, 333 ss, 400.

Transcendentia Ecclesiae 334, 276 (239²).

Unitas Ecclesiae 31 s; XIX, 226 s; Catholica 273 s; deficit separatim 321 s. Unitas separatorum semper promovenda 211, 335 s, 342. Uniti 203 ss.

Universalismus (Supranationalismus) praenunciatus in V. T. 20, iam intentus Eccl. apost. 31, ex ipso Christo (cf. Catholicis. XXI, 246 ss.)

Verbum Dei (cf. magisterium) 108, 384, 400.

Vetero-Catholici 206³, contra primum 154²; de Cypriano 300. Contra infallibilit. 392³, 396^{6c}.

Visibilitas Ecclesiae VI, 59 s (cf. 32); 212

Vita Ecclesiae 32¹, 268, 270 s; XXX ss, 34

INDEX II : ONOMASTICUS (PERSONAE ET SCRIPTA).

Crassiores typi personas praecipuas distinguunt; **CAPITALES** homonymas; *italici* libros et periodica.

Sacri a Scriptores quaerantur sub Ind. III (v. = *videatur*; n. = *notae*).

- Aaron 171⁴.
 Abel 144⁴, 353^{2D}.
 Abercios 298^{2A}.
 Abgar IX 299⁵.
 Abimelech 131⁴.
 Abiron 144⁴.
 Abraham 10⁴, 13, 144⁴;
 157^{1D}.
 ACACIUS Beröeen. 306^{2D}β;
 — Caesar. 305^{3D}, 306^{4D};
 — Constp. 292, II^{4D}α, cγ.
 Achab 10².
 Achaz 14^{1D}, 144⁴.
 Achelis H. (*Das Christen-*
tum in den ersten 3 Jahrh.)
 173^{3D}γ.
 AC. (v. Ami).
 Acta Acad. [conv.] *Vele-*
hrad. 198^{6D}, 225^{1D}.
 Acta Apost. Sedis 342^{1C},
 398^B.
 Acta Sanctae Sedis (ASS.)
 206⁴, 330^{3D}, 339².
 Acta Sanctorum (Act. SS.
 v. Bolland.)
 Adam 54⁴.
 Addai 299⁵.
 Aegypt. Kirchenordnung
 371^D.
 S. Aemilianus Cyz. 79^{2D}u1.
 Aeneas (Act.). 115, 159⁴.
 Aerius 363^{1D}.
 Aelius 292II^{3D}; 305^{3C}.
 Agapios 306^{2D}β.
 S. Agatho Pp. 176^{3E}, 185^{2B},
 301^{1C}u, 310, 335^A, 395^{2D}3,
 396^{3C}γ.
 Aggai 299⁵.
 AKKR. (v. Archiv).
 Alaric 286, 306^{2B}γ.
 Albani (*Hochkirche*) 4⁴u, 205⁴,
 227^{5D}, 334^D.
 Albertus M. 5², 377^{2A}β.
 de Aleatoribus 171⁴, 301³.
 d'Alès Adh. (*Tertullien*,
S. Hippolyte, DA., *Étu-*
des...) 251^{3E}u, 299^{4A}, uβ; 3,
 300^B, 388^{2B}γu1.
 ALEXANDER Alex. 56⁶,
 255², 305^{4A}, 370^{2D}, 373^{2A}α;
 — Magnus 56;
 — Pp. III : 139^{3D}α, 275³;
 — Pp. VII : 388^{2A};
 — Pp. VIII : 380^{4B}α;
 — Russiae I : 276^{2A}γ;
 — Sauli (S.) 276^{2B}γ;
 — (1 Tim.) 130^{2C}α.
 Alexandra 10⁴.
 ALEXIUS Comn. 192^B, 336^{2D};
 — moscov. 337³.
 Allatus (*Graecia orthod.*)
 337³.
 S. ALPHONSUS Lig. 125^{2D},
 276^{2B}β;
 — Rodrig. 68^{3D}, 276^{2B}β.
 Alypius 309^{2A}γ.
 Ambrazi N. 4⁴u.
 Ambrosiaster 245^{2C}, 363^{4A}α,
 370⁴, 372^B, 373^{2A}γ.
S. Ambrosius de Eccle-
 siae independ. 79^{2F}, uni-
 tate 232^Uξ;
 — de Petri primatu 177^{2D},
 181^{1S}, 183^{4D}α, 185^{2A}, 191²,
 224⁴, 313¹;
 — de Liberio 305^{3F};
 — varia : 4^{2A}, 57², 82^{3A}β,
 139^{4D}, 306², 309², 353^{2B}.
 Ami du Clergé (AC.) 55^{3D}.
 Ammianus Marcellinus
 305^{3A}.
 Anacletus 297^{1B}, 363^{3B}γ,
 368^{4A}α, β.
 Analecta Bolland. 276^{2A}γ,
 310^B, 318^{2D}3, 3u,
 ANANIAS (Act. 5) 114³,
 115, 131^{2A}, 159⁴, 160^B, 172^{2C}β;
 — (Act. 9) .113^{2C}, 366^{2C}α.
 ANASTASIUS imp. 82⁵,
 292II^{4C}γ;
 — Pp. I : 304^{2D}β, 305^{3F}α,
 309^{2B}β;
 — Sinait. 388^{4D}u.
 Anatolius Cp. 288^{4C}, 5C;
 289^{4C}; 2^A, C; 3C; 290²;
 291^{2B}; **292**; 293⁴.
 ANDREAS ap. 157^{4A}, 2B^u, 158⁴,
 194^{2B}; 299^{4D}, etc;
 — Cp. 292II^{3D}, E;
 — Hung. 336^{2B}.
 Andronicus 337^{2D}.
 Androustos Ch. 4⁴u.
 Aner K. 327^{4D}.
 S. Angela Merici 276^{2B}β.
 S. Anicetus 296⁵, 297^{4A},
 298^{2A}.
 ANNA Kiov. 336^{2D};
 — M. Taïgi 276^{2B}D.
 — princ. 276^{2A}D.
 S. Anselmus 336^{2D}γ.
 Anthimus VII Cp. 166^{2A}
 337^{2A}.
 Anthoine Nic. 138².
 Antiochus IV : 10⁴, 363^{2B}β.
 Antipater 10⁴u.
 Antoine sj. 393^{2B}γ.
 ANTONINUS S. 377^{2A};
 — imp. 245^{2B}α.
 ANTONIUS Cp. 335^B.
 — Metr. Klov. 67⁴, 73^{2D}, 104³.
 — Novgorod 336^{2C}.
 — Petrop. 206², 276^{2A}γ.
 — triumvir 10⁵.
 Apiarius 305^{2D}u.
 Apocalypsis Baruch 23^{3D},
 — Petri 197^{1C}E.
 Apollinaris iun. 306^{4A}, 388^{1B}α.
 Apollo 373^{2C}.
 Apollonius 244^{2A}β.
 Apulæus 244^{4C}β.

- Aquila 161^{2an}.
 Arausionis martyres 276^{20c}.
 Arbelensis (Chron. Eccl.) 365³.
 Archiv. f. Kathol. Kirchenrecht (AKKR.) 204^{bn}.
 Archiv. f. Religionswissenschaft 174^{3an}.
 Aristides 355^{4c}.
 Aristobulus 10¹.
 Aristophanes 177^{2a}, 181^{2ba}.
 Aristoteles 29^{2a}, 244^{4a}γ, ^uα, γ, 296^{2c}, 388^{4bn}.
 Arius 173^{1a}, 255², 285^{4c}, 301^{1a}, c; **305**, 388^{4ba}α.
 Arnauld Ant. 90^{2u}.
 Arnoldus de Brixia 139^{3bn}.
 Arquillière H. X. 4³.
 Artemas 363^{3ny}.
 Artic. Anglicani (v. Index I: Anglic.).
 Ascensio Isaiae 96².
 Assarson D. (Fadernas Kyrka) 205¹.
 Assemani (Bibliotheca Orientalis) 199⁹.
S. Athanasius de Eccl. indep. 79^{2a}, ^uβ, infall. 119³.
 — de S. Dion. Alex. 301^{1a}, ^uβ; 2;
 — de Rno primatu **305**^{4,2}, 306^{2a}α;
 — de Liberio 305^{3b}; ^uβ, γ;
 — varia 4^{2a}, 57², 64²ⁿ, 173⁶ⁿ, 197^{cn}α, 202, 245^{4a}, 255², 292¹², 306^{2b}α, 310², 355^{4c}, 370^{2c}, 373^{2a}α, 376^{2c}, 396^{4a}.
 Ps.-Ath. symb. 89¹, 309².
 Athenagoras 244^{2a}.
 Attila 286, 291^{2v}; 292 II^{3v}α.
 Alzberger 4⁴.
S. Augustinus Hipp :
 Ecclesia e V. T. expectata 7, 8^c, 248, creata cum homine 54¹;
 — eius finis 48^{1a}, perpetuitas 56⁶, 57², visibilitas 60³ⁿ, 64^{2a}, 65, independentia 81⁴, necessitas 89^{4v};
 — notae 217⁴, 220¹, 225^{6b}, 224, applicandae 272 : catholicitas 245^{3c}, ^{4u}, 248, 251⁴, 253^{2b}, 255⁴, 255²ⁿ, 257², 258, 259⁴.
 — De haereticis 139², 209⁴;
 — de bona fide 355^{4a}.
 — Ecclesiae anima 343^{2a}β, 344^{2a}α;
 — baptismus incorporat 352^{2b};
 — catechumeni 352^{2c}γ, **353**^{2a}, ^uβ, ^uδ.
 — De Petra 181^{4a}, ⁷, de Io. 21^{15s}, 191^{2c}, 193^{1s}, 194^{1c}, de Gal. 2 162^{3e}β, γ.
 — De Rno primatu 300^{5a}, ⁿ (Cypr.), 304, 309²ⁿγ (Donat.), 307^{4c} (Pelag.).
 — De Traditione 393^{4c}.
 — Varia : 1^{2b}, ^c, 4^{2b}, 17ⁿ, 29⁴ⁿ, 55^{3a}γ, 71³, 72², 84³ⁿ, 134^{3a}α, 139³, 147, 163², 195³, 202, 232^{2v}, 236⁴, 239³, 241^{2c}, 260^{2r}, 268^{2c}, 316, 340, 355^{3d}, ^{4a}, 363¹ⁿ, 366^{1u}, 388¹ⁿⁿβ, 396^{2b}, ^{cn}, 397⁴.
 S. Augustinus Cant. 310, 368^{2a}α.
 Augustus 10⁵, 274^{2a}, 327^{3a}.
 Aurelianus 301².
 Aurelius 300^{1a}.
 Auvray-Tougard 395^{2a}γ.
 S. Avitus Vienn. 310.
 Baal 183^{5c}β.
 Babut F. Ch. (III⁴ Intern. Congress for the history of religions 1908) 305²ⁿⁿ.
 Bagadios 306²ⁿⁿβ.
 Bainvel 4⁴ (La vie intime du catholique) 48³, 68³ⁿ;
 — (Hors de l'Egl. pas de salut) 355⁵ⁿ.
 BALAC. (v. Bulletin anc. Litt.).
 Baidensperger W. 45⁵, 166^{4u} (TLZ.).
 BALDUINUS I : 337^{1a};
 — II : 337^{2a}.
 BALLERINI P. (De potestate eccl. SS. Pontif. et Concil. gener. De vi et ratione primatus Rom. Pontif. 4⁴, 176^{3b}β;
 — Ant. S. I. 125²ⁿ.
 Balsamon 292 II^{4b}β, 311².
 Bañez 4⁴, 315³, 350^{2b}β.
 Baradaï Iac. 203^{2c}.
 S. Barat 276^{2b}z.
 Bar-Iona 173⁶ⁿ, 174⁴.
 Barlow W. 329².
 S. Barnabas 112^{1a}, 148^c, 162^c, 199³, 360^{2b}, ^cβ, ^uβ, 361¹.
 [Ps.] Barnabae epist. 4⁴, 8⁴, 50³, 67², 98, 177^{1c}, 253¹.
 Baronius 305^{3c}.
 Barsabbas 360^{2b}, 367^{1b}.
 Barsamya 299⁵.
 Basilides 300^{1c}γ.
S. Basilus de Ecclesia independentia 79²ⁿ,
 — de Petro 199⁹,
 — de catholicitate 255³,
 — de Romano primatu 300⁴ⁿ, 306^{2a};
 — varia 4^{2a}, 57², 64^{2b}, 255³, 301², 306^{1a}.
 BASILIUS Ancyr. 305^{3b};
 — imp. I : 335^cβ, ^uα;
 — II : 336¹;
 — princ. mosc. 336^{2c}.
 — rom. presb. 290⁴.
 Bassianus 292 II^{4b}βn.
 Batiffol P. (L'Egl. naissante et le catholicisme) 4^{4c}, 9, 24^{2c}, 35⁵, ⁷, 37³, 38²ⁿ, 117, 162^{2v}, 169⁴, 173^{3a}, 296^{1,4a}, 297¹ⁿⁿ, 299^{4b}, 300⁶, ¹ⁿⁿ, ^{3a};
 — (Paix Constantinienne) 79^{2a}, ^uβ, 301^{1c}, ², 304^{2a}, 305^{1u}, ^{2v}, ⁿⁿ, ^{3u}, ^{3a}, ⁿⁿ, 368³ⁿⁿ;
 — 227^{5c}, 305^{2v}γ.
 Battandier (Annuaire Pontifical 1911 sqq) 204^{u18}, 206⁴.
 Baumgarten (Politik und Moral) 327⁴ⁿ².
 Baunard (Autour de l'histoire) 320^{an}.
 Baur Chr. 24^c, 25ⁿ, 116ⁿ, 161²

Bayfield Roberts 382^{3bn1}.
Beale 206³.
Becanus 58¹.
S. Beda ven. 183^{5cβ}, 310,
363^{1aγ}.

Bellarminus de Ecclesiae
notis 225²ⁿ, 228²;
— de catholicitate 257¹;
— de Cepha 181^{7a};
— de Rno Pontifice 319^{3bα},
377^{2aβ}, 396^{5b};
— de haereticis 138^{1b},
350^{1,2n};
— de catechumenis 86⁶,
351^{1bβ}, 352^{2cγ}, 353^{2d, f};
— de canonizatione 388^{2bγn};
— de Galilaeo 396^{2bα, γn};
— varia 4⁴, 17ⁿ, 76⁴,
176^{3bβ}, 276^{2bε}.

BENEDICTUS Pp. VI et IX :
335^ε;
— XII : 396^{2c};
— XIII : 335^ε, 379²;
— XIV : 275³, 319^{3bγ},
377^{2aβ}, 388^{2bβ, γn}, 393³.

— **XV** de Ecclesiae inde-
pendentia 80^{3c}, 81^{3b}, 82^{3ε},
83², **398^b**, 399^{2b};
— de missionibus 90⁴,
277^{4bβ};
— de sanctis 275³, 276^{2bδ};
— vocat separatos 337⁵,
342^{4c}.

S. Ben. Labre 276^{2bβ}.

BENSON Ed. W. (*Cyprian, his life...*) 300^A;
— Rob. H. 68³ⁿ; (*Non-Catholic Denominations*) 205²;
(*Le Christ dans l'Église*) 324^{3b}.

S. Io. Berchmans 276^{2bβ}.
Berchois (*Études*) 138^{3b},
396^{2bn}.

de Berghes de Raches 206³.

B. Bernardinus Realino
276^{2bα}.

S. Bernardus 139^{3bαn}, 336^{2c},
395^{2c}.

Bessarion 337^{4b, c}.

Bessarione 198⁶ⁿ, 293¹ⁿ,
305^{2bn}.

Bessiedy 67¹.

Bèze Th. de 4⁴ⁿ², 137^{4c},
138^{2b}, 158^{3b}.

Bianchi de Lucca 138^{1aα}.

Biblische Zeitschrift 116ⁿ.

Biederlack 138^{1aβ}.

Biederman 35².

S. Iulia Billiard 276^{2bγ}.

Billot 4^{4c}, 125³ⁿ², 138², **140**,
344^c.

Billuart 4⁴.

Bismarck 206³, 396^{6cβ}.

Blondel C. (*Macarius Magnès*) 173^{4bβ}.

“Boanerges” 157^{4b}.

B. Bobola 276^{2bα}.

Bobrinsky 138².

Böhmer (*Der alttest. Unterbau des Reiches Gottes. Der religionsgeschichtliche Rahmen des R. Gottes*) 9.

Boetius 388^{4bn}.

Bogoslovni Vestnik 376^{2d}.

Bogoslovsky Vestnik 376^{2cβn}.

Bolland. Acta Sanctorum

79^{2bn}, 158⁴ⁿ, 176^{3bn},
198^{cβn}, 276^{2aγ}, 291^{4bβ},
305^{4cγ, 3cn, fβ}, 336^{2c}, 337^{5b},
368^{4an2}; (v. *Analecta Boll.*).

Bolotov (*Leksii po Istorii drevnei Tserkvi*) 4^{4c}, **291³**,
292 II^{4c}, 318^{1aβ}.

Bolsec Hier. 138²ⁿ.

S. Bonaventura 5², 377^{2a}.

BONIFACIUS Pp. I : 307^c,

309^{2nε}, 382¹ⁿ, 395^{2b};

— II : 307^d;

— III : 312¹;

— VIII : 4³; (*Unam Sanctam*) 80², 82^{2b}, 85^{3c};

— IX : 279²;

— Germ. apost. 368^{2aα},
396^{2b};

— miss. Russ. 335^ε;

— Rnūs leg. 290^{4,2}, 292
II^{4a}.

Bonjour Cl. et Fr. 206⁴.

S. BORIS 335^ε;

— v. Godounov.

Bossuet 4⁴, 8^ε, 33¹, 58¹,
60²ⁿ, 158^{3cn}, 184ⁿ, 217⁴,
227⁴, 320⁴ⁿ, 338^A, 394^{2a},
396^{5A, n}.

Boudinhon (*R. Anglo-Romaine*) 329²ⁿ¹, 382^{3bn1,2}.

Bouix (*De principiis iuris eccl.*) 150^{4b}.

Bouquet (*Recueil des Historiens...*) 134^{3bγ}.

Bozsius (*Designis Eccl.*) 225^{2c}.

Branch Theory (v. Index I : Anglicana).

Brandi (*Civiltà*) 138^{1aβ},
(*Roma e Cantorb.*) 329²ⁿ¹.

Bray Guy de (*Confessio Belgica*) 89^{2bδ}.

Bréhier (*Le schisme oriental du XI s.*) 336^{1a}.

Brewer H. 309².

Brière Y. de la (*Dict. Apol.*) 4^{4c}, 67¹, 227^{4δ},
235⁴, 256, (*Études*)
169², 173^{3cn}, 225^{4c};

— (*R. Cath. Inst.; L'org. intern. et la Papauté souv.*) 399^{3a, cn}.

Brilliantov 4^{4c}, 291³ⁿ².

Brixia Arn. de 139^{3bn}.

Brooks E. W. 306^{2bnα}.

Bruders H. (*Die Verfassung der Kirche*) 4^{4c}, 359^{3bα},
363^{2aβ}.

Brugère 4^{4c}.

Brüll (*Tüb. Theolog. Quartalschr.*) 162⁴.

Brunetière F. (*Après une visite au Vatican*) 225^{4c};
— 338^ε.

Brunhes 4^{4c}.

Bruys P. de : 139^{3bα}.

Buisson F. (*R. Mét. et Mor.*) 139^{3bγn}.

BULGAKOV 4^{4c} (v. Macarius).
— Serge 291^{3bn}.

Bullarium v. g. 380^{1aγn}.

Bulletin de l'Alliance Israélite 139^{3bβ}.

Bulletin d'ancienne Litt. et d'archéol. chrét. (BALAC) 305^{2bn,3cn}.

Bulletin de Littér. ecclés. (BLE.; Toulouse) 305^{3cn}.

Burn A. E. 309².

Byzantinische Zeitschrift, 203ⁿ.

Byzantion 203ⁿ.

Buzy 15, 30^{2A}.

Cabasilas Nil 73^{3an}, 166⁴ⁿ, 292^{II¹⁰δ}.

Caecilianus 245^{4nβ}, 304¹.

S. Caelestinus I 82^{5c}, 198^{cn}, 286^A, 287²ⁿ, 292^{I²}, 301^{1c}, 307^c, **308**, 309^{2nγ}, 387^{2nγ}, 388^{4nβ}, 395²ⁿ, 396^{6nα}.

Caelestius 307^{A,βα}.

Caerularius Mich. 151^{3c}, 204, 238^A, 292^{II^{4nδ}}, 293², 323ⁿ, 330³ⁿ, **336**, 337^{1A}.

Caesar 82¹, 291³ⁿⁿ, 296²ⁿⁿ, 319^{3nβ,n}.

B. Cafasso Ios. 276^{2nε}.

Caius 318²ⁿ.

Caletanus 18ⁿ, 377^{2A}, 397^A.

Calavassy G. 204¹⁰.

Calecas 276^{2Aβ}.

Calles 76³.

CALLISTUS I : 173^{2cβ}, 245^{2Aγ}, 294^c, 299^{1nα,2,3}, 301¹, 395²ⁿ; — **II** : 139^{3nα}.

Calvinus 4^{4c}, 60^{2n,3n3}, 89²ⁿ, 138^{2n,n,3A}, 176^{2A}, 177^{2c}, 205², 214^{2A}, 260², 323^c, 325^A, 332², 334ⁿⁿ, 338ⁿ, 393^{2c}.

Camerlynck 25ⁿ.

Campeggi Th. 4⁴.

Canadenses mart. 276^{2nε}.

Candidianus 308⁴ⁿ.

Canisius S. 276^{2nα,ε}, 327¹.

Cano Melch. 257¹, 315¹, 350¹, 353^{1,2n,εα}, 388^{2nδ}, 397^A.

Canones v. g. *Apostolici* 371ⁿ etc., *Hippolyti* 255², 296^{4c}, 371^c.

Capéran L. (*Le problème du salut des infidèles : essai théol.*) 353³ⁿ, (id. : *essai histor.*) 355^{4cn}.

Caprara 289²ⁿ.

Carolus M. 335^{ny}.

Casimir 336²ⁿ.

Caspar E. 316.

Caspari (*Realencyklop.*) 327¹ⁿ.

Catalogus Bandini 293².

Catechismus v. g. *Eccl. orthod. orient.* 325^A;

— *Genev.* 60^{2nα}, 247^{1nα};

— *Romanus* 350^{3β}.

S. CATHARINA Sen. 266⁴ⁿ.

— *Russiae* II 332^{1A}.

Catholic Encyclopedia 204^{4δ}, 329²ⁿ¹, 396²ⁿ.

Cavagnis (*Institutiones iuris publici eccles.*) 138^{1Aα}.

Cavallera F. (*Le schisme d'Antioche*) 306^{1c,2nnα};

— (*Thesaurus Doctr. catholicae*) 380^{4Aγ}.

Celsus 163².

Cephas 157^{1c}, 161^{2A}, 162², 174^{1Aγ,4n}, **176**, 373^{2c} (v. Petrus).

Cercia 4^{4c}.

Cerdon 298^{2A}.

Cerinthus 118^A, 177^{2c}, 354^{3α}.

Chapman OSB 300^{nβ,4nn,5n}, 305^{3cnα}.

Charles (*The Ascensio of Isaiah*) 318²ⁿⁿ.

Cherbuliez, Chevrillon 328^{0αⁿ}.

Choupin (*Valeur des décisions... du S. Siège*) 138^{1Aβ}, 396^{2nδ}.

Christian East 291³ⁿⁿ¹.

Christliche Welt 327⁴ⁿ.

Christus : super omnia et in omnibus.

Chronicon Ecclesiae Arbetensis 283^c, 365³ⁿ.

Chronicon Paschale 367².

Chrysaphius 287^{2A}.

S. P. Chrysologus 286².

S. Io. **Chrysostomus** :

de *Eccl. perpetuitate* 56^δ,

— *visibilitate* 64²ⁿ,

— *independentia* 79^c;

— de *Petri primatu* 157²ⁿⁿ,

162^{3εβ} (*in. Gal. 2*),

185^{1A}, **191**^{1c}, 193^{5c},

196², 198^{0α};

— de *Rno primatu* 292^{I²}, **306**^{1c,2n}, 310², 377²ⁿ;

— de *episcopis* 363^{1nα}, 366^{4n,2}, 373³;

— *varia* 139^{3A}, 181^{1A}, 223, 296²ⁿⁿ, 306¹ⁿ, 308⁴ⁿ,

309^{2nγ}, 384^{2γ}.

Church Times 382³ⁿⁿ².

Cicero 10⁴, 291³ⁿⁿ.

Civiltà Cattolica 138^{1A}, 318²ⁿⁿ³.

CLAUDIUS imp. 161^{2An}, 318²ⁿ, 319^{2cα}, 368^{4Aε};

— *mart.* 397^A.

S. P. Claver 68³ⁿ, 123³, 276^{2nβ}.

Clemen (Zts. f. wissenschaft. Theol.) 318²ⁿⁿ.

Clemens Alex. de Petri primatu 157^{2nγ}, 160ⁿ, 162^{3εα};

— de *Eccl. unitate* 232^{2nδ}, — *catholicitate* 244^{2Aβ,δ}, 245^{2A}, 255²;

— de *Rno primatu* 295ⁿ, 299⁴ⁿ, 318^{2cα};

— de *episcopis* 367²;

— *varia* : 294ⁿ, 98, 355^{4c}.

S. CLEMENS Hofbauer 276^{2nγ};

— Kiov. 336^{2c}.

Clemens Rom. (1 ad Cor.) de corpore mystico 69³, 70³;

— de *collegio apostol.* 98, 99;

— de *unitate* 201, 202, 232^{Aα};

— de *catholicitate* 253¹;

— de *apostolicitate* 263²ⁿ

— de *Rno primatu*

296^{1,3,4c}; 376²ⁿ.

— de *Petro Romae* 317^{nβ}, 319^{3nγ},

— *eiusque martyrio* 318^{2n,n};

— de *episcopis* 358⁴, **359**, 361^{2n,3c}, 363^{2nγ}, 3Aβ,

γ^{3nγ}, 365^{n2A}, 366^{1A};

— *successor Petri* 299^{4A}, 368^{4A};

— varia : 4¹, 50³, 64¹,
130^{2cδ}, 148ⁿ, 171¹, 236¹,
318²ⁿ, 354^{3β}, 360^{2vα,β},
363^{3Aα}, 373^{2c}, 382^{5u1},
384^{2u1}.
Ps.-Clemens (Recogni-
tiones, Homiliae, epitome)
171^{1,3A,c}, 173^{6γ}, 183^{4bβ},
296^{2bn,4n}, 299⁴ⁿ, 301³, 359¹,
368^{4an}.
CLEMENS IV : 337^{1bγ,2A,3};
— ps.-Cl. VII : 279²;
— XI : 329^{2Aβ}, 388^{2A};
— XIII : 375²ⁿ;
— XIV : 173⁶ⁿ.
Cletus 176^{3E}, 368^{4A},
Codde P. 206¹.
Codex Bobierianus 292 II^{4A}.
Codex iuris canonici 126¹,
131¹ⁿ, 353³, 366¹ⁿ, 368^{2Aβ,3bn,5n},
369⁸, 372^{4B}, 377^{2cα}, 379^{1A},
380², 381^{1A,B,c}, 382¹ⁿ.
Codex Iustiniani 292^{4nβ},
388^{1bα}.
Codex Laurentianus 293¹.
Codex Theodosianus 139^{1A},
309^{1β}.
Coler Matt. (*Decisiones Ger-
maniae*) 138².
Commissio Bibl. 24³ⁿ.
Comnenes Alexius 192ⁿ, 336²ⁿ.
Comte Aug. 55³ⁿ, 58².
CONCILIA, passim. v. g.
Ancy. et Antioch. 369¹;
— Chalcedon. 285ss, 290ss,
368^{1bγ}, 378^{3n1nα};
— Constant. I : 292II^{bn,3Aβ},
368^{1bγ}, 381^{2bγ};
— Ephesinum 284¹, 308⁴;
— Florentinum 282², 284¹,
337⁴, 375³ⁿ, 379²;
— Hierosol. 314¹, 370^{2c};
— Laodic. 369¹;
— Lugdun. II : 282³, 337^{2s};
— Nicaenum 301^{1c}, 304¹,
305^{1n,c}, 368^{1nβ}, 369¹,
370^{1,2n,E};
— Sardic. 305²ⁿ, 369¹,
376^{2c};
— Trident. 20, 22²... 358¹,
368³ⁿ;
— Vatican. 2^{1A}, 4^{2c}, 18ⁿ,

374^{1A}... 66¹, 168, 182^{3A},
183^{4A}, 206², 221¹, 235^{6A},
240³, 243^{1B}, 274^{2B}, 276^{2c},
277⁵, 282¹, 284¹... 339,
358³, 368⁵ⁿ, 374ⁿ, 375^{2,3E},
383^c, 385².
CONFESSIONES Orientales et
protestantes, passim.
Constans 305^{3A}.
CONSTANTINUS I : 139¹, 172²,
173^{1c}, 225³, 304^{1n,2A},
305^{4cα,2Aβ};
— IV : 335^A;
— VI : 292II^{4nα};
— IX Monomachus : 336^{1A};
— XII : 337^{4c};
— XIII : 332^{1cn}.
Constantius II : 79^{2cE}, 82⁵ⁿ,
274¹ⁿ²ⁿ, 305^{3A,Bβ,3β}, 306^{1A},
396^{3nE}.
Constitutiones Apostolicae
v. g. 292^{an}, 255², 296^{1c}, 371^A.
Conventus Velehrad. 198^{cδn},
225¹ⁿ.
Copernic 138³ⁿ, 396^{2vα,β}.
Coppieters (R. Bibl.) 162^{3Eγ}.
Core 144¹.
Coreenses mart. 276^{2Bc}.
CORNELIUS (Act. X) 113^c,
178², 144^{2A}, 148^A, 181^{1An},
353^{2Ac}, 360^{2cα};
— Pp. 245³ⁿ, 300^{4,1bn,cα,γ,δδ,2n};
— 304^{1,2A}, 368^{3A};
— v. Iansenius.
Cornely 25ⁿ.
Corpus inscript. graec.
296^{2bn}, 363^{2Aβ}.
Correspondant 55^{3bn}, 227^{5c}.
Costerus (*Enchiridion*) 225^{2E}.
Coulange L. 182^{2bγ}.
Cousin V. 55³ⁿ, 58².
Critopoulos Metroph. (*Con-
fessio*) 218³, 247^{1c}.
Cuénot B. Theod. 276^{2nγ}.
Cumberland Confessio
137¹ⁿ.
Cuper (*De patriarchis*
Const.) 337⁵ⁿ.
Curtius iun. 4⁴ⁿ, 334ⁿ, 338ⁿ.
Cuza 332¹ⁿ.
Cybele 174^{3An}.

S. Cyprianus : Eccle-
siae necessitas 89^{1c}, 202,
unitas 232^{nγ}, 235¹, catholi-
citas 244^{2nβ}, 245^{3A}, 253²ⁿ;
— de Petri primatu
162^{3Eβ,γ}, 173^{2nα,β,6n,αBn},
181⁶ⁿ, 191²ⁿ;
— de Rno 285^{1c}, 298^{5nα},
300, 318²ⁿ, 376^{2cα},
378;
— de episcopatu 361^{2A},
364^A, 368^{3An}, 373^{2Aβ},
393^{1c};
— varia 4¹, 64^{2A}, 130^{2cγ}, 299,
301, 304^{1,2Bα}, 396^{1Aγ,Bα};
— (v. *de aleat.*).

S. Cyrillus Alex. de
Petro 176^{3cβ}, 185^{1B}, 189ⁿ;
— legatus S. Caecelini
292², 308, 309³, 310²;
— varia 71³, 194^{1A}, 387².

S. Cyr. Hierosol. de
catholicitate 245^{4A5},
255²;
— varia 64²ⁿ, 88²ⁿ, 306².

C. Lucaris 66², 218³, 219³,
337^{5A}, 358^{5A}, 385^{1A}.

S. C. et Methodius e
Roma Slavos convertunt
335^{A,cγ}, coluntur ab Eccl.
cath. 337⁶, profitentur pri-
matum Rnui 376²ⁿ, 293¹.
Cyrus 10³.

D. = Denzinger-Bannwart
(*Enchiridion*) : passim.

D A. = *Dictionnaire Apolo-
gétique* d'Alès.

Dalman (*Die Worte Iesu*)
46^{3c}.

Damalas N. 4⁴ⁿ.

S. Damasus 304^{2vα}, 305^{3Fγ,n},
306^{1c,2Aβ,n}, 309^{1α,β,2n}, 312²,
318²ⁿ, 393³.

Dämmel 206³.

Daniel (v. Index III) 15, 21²,
23^{3A}, 319^{3nα}, 337^{1bβ}.

Dardaniae episc. 378^{3n1nα}.

Darmestetter (*Les prophètes d'Israël*) 22¹.

Dathan 144¹.

David 10¹, **14**, ... 177^{1c}, 186^{2A}.

Dechamps Card. 397^B.

Decius 255ⁿ, 298^{5B}α, 299⁵, -300^{A,5B}, 364ⁿ.

Declaratio cleri Gallicani 379², 396⁵.

Decretales Ps.-Isidori 284³, 291^{4A}, 293².

Decretalium V libri 353^{2B}, 354⁴.

Delehay (*Analecta Boll.*) 318^{2Dnn};

— *Sanctus* 236¹ⁿ², 388^{2Bγn}.

— (*Synaxar. Constantinop.*) 158¹ⁿ, 176^{3En}, 198^{3Bn}, 291^{4B}, 305^{1cγ,3B}β.

Delicanis 276^{2A}β.

Demetrius Alex. 299⁴, 370^{1,2B}.

Demophilus 292^{1,2}.

Demosthenes 97¹, 244^{4A}β.
Denifle (*Chartularium*) 396^{2c2n}.

Denny et Lacey (*de hierarchia anglicana*) 329².

Denzinger (D.) : passim.

Devivier 4^{4c}.

Diatessaron 173^{3c,4B,6γ}.

Dictionnaire Apologétique (DA.) 8e, 21¹, 30⁵, 37², 45⁵, 67¹, 138^{3B}, 159^{3B}α, 227^{4B}δ, 235⁴, 255², 366², 396^{2Bγn}.

Dictionnaire de Théologie Catholique (DTC.) 4^{1A}, 37², 204^B, 206^{1,2}, 245¹, 353^{5Bn}, 363¹, 366², 368⁴ⁿ, 396^{2cγ,5B}.
Δι᾽αρχή 50³, 64⁴, 97³ⁿ, 197^{cn}α, 211², 236¹, 253¹, 340⁵, 352^{2B}, 367¹ⁿ.

Dieckmann 4⁴, 365³.

Diocletianus 294, 397^A.

Diomedes Gr. 244^{1cα}.

DIONYSIUS Alex. **301**⁴, 310², 370^{2B};

— Corinth. 161^{2An}, 296^{1B}α, 4^{1B}, 298³, 318^{2B};

— Roman. 300^{4B}, **301**^{1A}, 305^{4A}, 306^{2A}β.

Ps.-Dionys. Areop. 371^c.

Dioscorus 203^{2A}, 286^A, **287**^{2S}, 288^{4B}, 289^{2c,3c}, 290^{2,3n}, 291^{2c,E}, 292^{1,2,3A}, II^{2B}β, 310, 378, 396^{1A}.

Dmitri ep. 276^{2Aγ}.

Dittenberger W. 296^{2Bn}.

Döllinger-Janus 55^{3A}, 185², 206, 285^{1c}, 312².

Dominis Mc. Ant. de 181⁸.

Domitianus 296^{1c}β.

Domnus 286^B.

DONATUS a Casa Nigra 304;
— Magnus 245^{3c,4B}, 300^{A,1Bn}, **304**.

Dorner 35².

Dorotheus 162^{3E}α.

Dositheus, patr. Hier. (*Confessio*) 66², 142⁴, 218¹, 247^{1c}, 264^{3A}, 337^{5A}.

Douais 138^{1A}β.

Douglas R. K. (*Christianity in China*) 328^{3Bn}.

Driedo 257¹.

Drummond (*Character and authorship of the 4th Gospel*) 190, 193^{5Bn}.

DTC. = Dictionnaire de Théologie Cathol.

Dublanchy 4^{4c}, 353^{5Bn}.

Duchesne L. (*Églises séparées*) 296^{4A}, 297^{1A,2Bn}, 337^{6A};

— (*Fastes épiscopaux de l'anc. Gaule*) 370^{3Bn};

— (*Liber Pontificalis*) 312¹, 368^{1B}α, 4^{1A}β, 8ⁿ, 397^A;

— cf. 286^{5A}, 287^{2A}, 305^{1nn;2Bn,3cn}α.

Dudon P. (*Études*) 227^{5Bn}β.

Dufourcq A. (*Les origines de la science moderne*) 138^{3B}, 396^{2Bn}.

Duhem (*Études sur Léonard de Vinci*) 396^{2Bn}.

Dulcitius 287^{1B}.

Dunin-Borkowski (*Anfänge des Episkopats*) 366².

Dupanloup 397^B.

Dupin-Turmel 181⁸.

Durandus 377^{2A}.

Duval Rub. (*Littérat. chrét. syriaque*) 299⁵.

Dyobouniotes C. 4⁴ⁿ.

Échos d'Orient 198^{5Bn}, 203ⁿ, 293¹ⁿ, 310ⁿ, 330^{3c,4n}, 337^{6A}, 369ⁿ.

Eckius (*de primatu Petri*) 176^{3B}α,β.

Edersheim (*The life and times of Jesus the Messiah*) 292^{2An}.

Eduardus VI (*Ordinal*) 329^{2B,E}.

Ehrhard 171^{4B}.

Elbel 125^{2Bn}.

S. Eleutherius 173⁶ⁿ, 297^{1A,2A}; 298^{2Bn}.

ELIAS ep. Anbarae 191^{3B};

— ep. Baren. 336^{2B}α;

— proph. 319^{3B}α.

Elisabeth reg. Angl. 76¹, 138², 327^{3c}, 328⁴, 329², 332².

Elymas 114, 115.

Encyclopédie [protest.] des sciences relig. 138^{3An}.

Epaphroditus 97¹, 363^{4B}β.

S. Epiphanius de Petri primatu **172**^{2B,3B}, 183^{4B}β, 191^{4B};

— symbolum 255²;

— it Romam 306^{1c,2};

— de haeresi 202, 354^{3A}δ;

— de episcopis 359¹, 363^{1Bn}, 370^{1,2B};

— varia 291ⁿ, 97¹, 181^{6B}, 295^A, 388^{1B}αⁿ.

Epiph. ep. Constp. 395³.

S. Ephrem de S. Petro 173^{3c,4}, 4^{1En,6}, 191^{3A}, 199⁹.

Ephrem Klov. 336^{2B}β.

Ernst I. 300^Bα, 5ⁿ.

Eros 174^{3An}.

Eschyles 292^A.

Escudero Ios. 396⁷.

Esquirois (*L'Angleterre et la vie angl. des missionnaires*) 328^{cαn}.

Esser G. 4^{4c}.

Études 55^{3A}, 135^{2B}β, 138^{1A}β, 3^{Bn}, 169², 173^{3cn}, 198^{cBn,8n}, 204^B, 205⁴, 206³,

- 211^{3b}, 218^{4a}, 225^{4c}, 227^{5b},
 247³, 248, 251^{3en}, 328²ⁿ,
 329²ⁿ¹, 330^{3b,nn}, 388^{2b,yn},
 396^{2yn}.
 S. Io. Eudes 276^{2be}.
 Eudoxia (Lic.) 288^{5b}, 292 I².
 Eudoxius 305^{3c}.
 Eufates 292II^{3ex}.
 Eugenius IV 85³, 337^{4a,b}, 379²,
 380^{1an}.
 Euloge Chelm. 138².
 Eulogia 337³.
Eusebius Caesar. *de Mt.*
 16¹⁸ 172^{2a,cx};
 — de Petro Romae 318^{2a};
 cx,β;
 — de primis episcopis
 v. g. 365^{1b,β;2a}, 368^{3b,α};
 — varia 8^v, 24^{2b}, 54¹, 97¹,
 157^{2b,βn}, 161^{2an}, 162^{3b,α},
 173⁶ⁿ, 181⁶, 183^{4b,β},
 197^{2b}, — 244^{2a,β}, 245¹,
 295^{an}, 296^{1,β,α,β}; 4^b; 5;
 297^{2a,b}, 298^{1a,2a}, 299^{4,5},
 300^{3a,5n}, 301^{1,b}; 2, 302,
 305^{3b,β,e}, 359¹.
 EUSEBIUS Dorylaei 286^b,
 287^{3a,b}, 288^{4b}, 291^{2a};
 — Nicomed. 292 I², 305^{1b},
 388^{1b,αn}.
 EUSTATHIUS Ant. 306¹;
 — Beryth. 289^{2c};
 — Sebast. 306^{2a}, 363^{1d}.
 Eutyches **286**, **287**, 288^{1,4a},
 289^{3b,c,d}, 290³, 291^{2a,c}, 396^{1a}.
 Eutychius Alex. 370^{1,2a,d}.
 Euthymius Zigabenus
 157^{2b,yn}, 158¹ⁿ, 183^{5c,β}, 192.
 Euzoius 306^{1a}.
 Evagrius 306^{1b}.
 Evaristus 365².
 Everest W. Fr. (*The Gift of
 the Keys*) 382³ⁿⁿ.
 Evodius 365^{1b,α}, 368^{4b}.
Expositor 245¹.
 Eybel 375^{2b}.
 B. Eymard I. 276^{2be}.
 Eymieu 4^{4c}.
 S. Fabianus 299^{4,5}, 300^{1nn2,oy}.
 Falcidius 373^{2ay}.
 Falkowsky Ir. (*Christianae
 orthod. theologiae... com-
 pendium*) 218².
 Faustinus lugd. 300^{4c,β}.
 Febronius 4⁴, 76², 315^{2a},
 375^{2b}.
 Feine 116ⁿ.
 Felicissimus 300^{4,1a,α,β,αn}.
 FELIX Autumnit. 304;
 — Rom. II : 292II^{4b,α};
 — III : 307^b, 378^{3n1d,β};
 — antipapa 305^{3b,d,β}.
 Fénelon 4¹.
 Feodor 219³.
 Fichte 55^{3a}.
 Fidus 300¹ⁿⁿ.
 Fine Ed. (*Iuris regularis
 declaratio*) 243^{1a}.
 Fiodorov (Leonid) 204^v.
 Firmilianus 300^{3b,γ,4b,5n}, 318^{2b}.
 FLAVIANUS Antioch. 285^{2b,β},
 303, **306**;
 — Constp. **286-288**,
 289^{1c,3b}, 290^{1,3n}, 291^{2a,c},
 292I², II^{3a,β}, 301^{1cn}, 310².
 Florentius 286², 287^{3a}.
 Foakes Jackson F. J. (el
 Kirsopp Lake) 25.
 Fongsegrive 225^{4c}.
 Fortunatianus 305^{3cn,β}.
 FORTUNATUS Cor. 359^{3b},
 — a Thuccabori 173^{2b,β}.
 Fournet B.H.A. 276^{2be}.
 Fourier S. Petr. 276^{2b,β}.
 Franciosi F. X. de 173⁶ⁿ.
 FRANCISCUS S. Assis. 68³ⁿ;
 — Borgia ib.;
 — Caracciolo 276^{2b,β};
 — Hieronymo ib.;
 — Sales 4¹, 338⁴;
 — Xaverius 68³ⁿ, 123³,
 256, 277^{4b,α}, 328^{c,β}.
 — I rex 337⁵.
 FRANK Fr. 35²;
 — Greg. (*Consideratio
 theologica*) 235⁶ⁿⁿ.
 Franz (Erich) 327⁴ⁿ.
 Franzelin (*de Ecclesia Chris-
 ti*) 4^{4c}, 8ⁿ, 125ⁿ², 150^{2b},
 315¹, 319¹, 350^{3,β}, 353^r;
 — (*de Verbo Inc.*) 388¹ⁿⁿ.
 FREDERICUS I Barbar. et II :
 139^{3b,α};
 — rex 327¹ⁿ 4.
 Friedrich I. 162⁴, 206³,
 305²ⁿⁿ, 312².
 S. Fulgentius 89^{1c}.
 Fulgus 295^{an}.
 Funk F. X. 29^{2an}, 31⁴, 245¹,
 296^{2b,βn,nn;3}, 305²ⁿⁿ, 371^a.
 S. GABRIEL 319^{3b,αn};
 — dell'Addolorata 276^{2b,γ,δ}.
 Gagarin (*La primauté de
 S. Pierre et les livres
 liturg. de l'Egl. russe*)
 198^{c,βn}, (*Études*) 227^{5b}; cf.
 225^{4c}.
 Galba 368^{4a,β}.
 Galilaus 138^{3b}, 396^{2b,β}.
 Gamaliel 56^{5a}, 256.
 Garrigou-Lagrange (*de
 Revelatione*) 4^{4c}.
 Gasparri 329²ⁿ¹, 398^b.
 Gebhardt (*Ausgewählte
 Martyreracten*) 255ⁿ.
 S. Gelasius I : 82^{5c}, 185^{2b},
 255², 292II^{4b,α;cx,γ}, 319^{3b,α},
 378^{3n1b,α}, 393³, 395^{2b}.
 Génicot (*Instit. theol. mor.*)
 125²ⁿ¹.
 GENNADIUS CONSTP. I : 292
 II^{3b,β};
 — II : 337^{4c}.
 Genseric 286, 291^{2r}, 292 II^{3b,α}.
 George Ll. 332².
 S. Gerard Majella 276^{2b,γ}.
 Gerdil 4¹.
 Gerhard Io. (*Loc. Theol. :
 de Eccl.*) 4^{4c}, 214^{1d}, 225².
 S. Germaine Cousin 276^{2b,β}.
 Germanos III 337³.
 B. Ghebre M. 276^{2b,β}.
 Gibbons (*The Faith of our
 Fathers*) 4^{4c}, 268.
 Gilbert (*R. Quest. scientif.*)
 396^{2b}.
 Gillmann Fr. 369ⁿ.
 Gladstone 329²ⁿ¹.
 S. Gleb 335⁵.
 Glubokovsky 4^{4c}.
 Godet 300^{n,α}.
 Godounov 219³.

Goloubinsky ^{4c},
(*Historia canonizationis*
SS. in Russica Ecclesia :
russ.) 276^{2a,β,γ}.

Gordillo M. 202ⁿ.

Gordon I. Cl. 329^{2aβ}.

Gore (*Roman catholic*
claims) 176⁴ⁿ.

Goyau G. (*Autour du catho-*
licisme social) 68³ⁿ;

— (*l'Église libre dans*
l'Europe libre) 83³;

— (*Une Ville-Église :*
Genève) 138²ⁿ, 338ⁿ;

— (*Les Nations apôtres*)
206³ⁿ;

— (*Origines chrét.*) 277^{4aα}.
— 225^{4c}.

Grabe I. E. (*Irenaeus*) 162⁴.

Granderath (*Le concile du*
Vatican. Constitutiones
dogmaticae conc. Vatic.)
279⁴ⁿ, 315³, 396^{6cγ,7}.

Grandmaison L. de (*Jésus-*
Christ, DA.) : 21¹, 30⁵, 45⁵.

Gratianus 135¹, 309^{1α}.

Gréa D. 4^{4c}.

Gregoras Nic. (Ἰστορία
ῥωμαϊκή) 337^{2a}.

S. Gregorius I M. de
Ecclesia, ut caelorum
Regno 523^a;

— de eius independentia
82^{5c};

— de Petro 162^{3Eα}, 181^{1a},
185²ⁿ, 191^{2c}, 194^{1b};

— de Rna sede 311², 312¹,
318²ⁿⁿ³, 319^{3nα}, 374ⁿ, 393³;

— de catechumenis 353^{2c},
varia 54¹, 135^{2aβ, n}, 136^{2nβ},
139^{3nβ}.

GREGORIUS II 337³;

— III : 337^{4c};

— VII : 79^{2nnβ}, 80², 83¹,
336²ⁿ;

— IX : 135^{2αγ}, 139^{3nα},
337^{1nα};

— X : 337^{2a, n, d}, 381^{2nβ};

— XII : 279², 379²;

— XVI : 82², 276^{2nβ}, 330³ⁿ.

S. Gregor. Naz. de inde-
pendentia Ecclesiae 79²ⁿ;

— de primatu 199⁹, 292
I², 306^{2, aβn};

— varia 4^{2a}, 64²ⁿ, 245^{4a},
296²ⁿⁿ².

— Nyssenus 4^{2a}, 306^{2, aβn}.

— Turon. 370³ⁿ.

Gregor Palamas 330³ⁿⁿ.

Gregorovius 312².

Grimm (*Lexicon N. T.*) 44¹,
46^{2nn3, d}, 67¹, 132^{1nβ}, 250²ⁿ.

Grisar (*Luther*) **138²**,
300^{nα}, 305²ⁿ.

Grivec F. (*Nomocanon*) 293¹ⁿ¹;
(*Bogoslovni Vestnik*)
376²ⁿ.

Gruet J. 138²ⁿ.

Guignebert 171¹ⁿ, 318^{1n, n}.

GUILIELMUS, rex Angl. 83¹;
— de Trie 138^{3an}.

Guiraud (*Inquisition : DA. ;*
Histoire partielle, histoire
vraie) 139^{3nα, βn, γn}.

Gul 206³.

Gustav-Adolf 339¹.

Gury-Ballerini 125².

Haarbrücker (*Religionspar-*
teien) 197^{cnβ}.

HADRIANUS imp. 295^{an2},
368^{3nα};

— Pp. I : 319^{3nα};

— II : 80¹ⁿ, 310, 335^{cγ};

— VI : 279⁵ⁿ;

— patr. moscov. 219³.

Hahn (*Bibliothek der Sym-*
bole) 255².

Halifax 329²ⁿ¹, 382^{3n, n}.

Haller 171⁴ⁿ.

Hanania Alex. 370^{2a};

— (v. Ananias).

Hardouin (Hrd : *Concilia*)
305^{1nα}.

Harnack Ad. v. negat
immediatam Ecclesiae in-
stitutionem 35⁵, 250,
unitatem primaevam 235³,
Christi universalismum
250 s :

— Mt. 16¹⁸ negabat 169¹,

partim recipit 173⁴,
378^{3na};

— de Ecclesiae [in]visi-
bilitate 60³,

iuridismo 68², 334^{cn};

— de primatu fatetur his-
torice multa **295-301**,
305^{1a}, 378³ⁿ;

— de Catholica et Luthe-
ranis 334^{n, d};

— de episcopatus apos-
tolicitate 358^{5a};

— de Galliarum sedibus
370³ⁿⁿ.

(*Chronologie der alt-*
christl. Literatur bis
Eus.) 24³ⁿ, 25ⁿ, 171⁴,
173^{3c}, 295, 296³, 318^{1aα};

— (*Dogmengeschichte*)
169^{1a}, 287³ⁿ, 296^{1nn, cβ};

2n, cn3, 297^{1an, n, 2nn},
298^{1n, 2nn2s, 3, 5, s}, 299^{2n, 4, 5},
301^{1an, cn}, 305^{1n, n};

— (*Geschichte der altchr.*
Literatur) 173^{3c}, 197^{cn},
365¹;

— (*Kirchenverfassung*)
291n, 2an, 34n, 35^{5, 6}, 60³ⁿ,
169^{1a};

— (*Lukas der Arzt*) 24³ⁿ;

— (*Mission und Ausbrei-*
tung des Christentums
in den ersten III.
Jahrh.) **250** s, 370^{3nnβn};

— (*Neue Untersuchungen*
zur Abfassungszeit der
synopt. Evg.) 24³ⁿ;

— (*Sitzungsberichte der...*
Akad... zu Berlin)
1734, 269^{cn}, 299²ⁿ³, 318²ⁿ,

374¹ⁿ¹, 377³ⁿ¹, 378³ⁿ¹,
382⁵ⁿ¹, 384¹ⁿ¹, 396⁸;

— (*Theologische Litera-*
turztg) 24³ⁿ, 207²;

— (TU. = *Texte und Un-*
tersuchungen) 169^{1a4n, n};

— (*Wesen des Christen-*
tums) 22¹ⁿ, **35⁵ⁿ**, 52²ⁿⁿ;

3cn, 60^{3, n}, 67¹, 334^{nnβn, cn, nn},
358^{1a};

— varia 35⁵, 46^{2cα, 3nn}, 68²,

- 94², 117, 155^{2b}, 163²,
 166^{3,4a}, 171⁴, 173^{2cβ}, 245¹,
 261¹, 266^{2cβ}, 296^{1a}, 300^{2β},
 100^{αn}, 334^{10b}.
 Harold 336^{2b}.
 Harris Rend. 8^b.
 Hart J. H. A. (*Journal of
 Theological Studies*) 176^{4m}.
 Havelange J. J. 4⁴.
 Havret 203^{1b}.
 Hefele (-Leclercq : *Histoire
 des Conciles*) 286^r, 287^{1b},
 300^c, 290³ⁿ, 305^{2b,u}; cβ; 300ⁿ.
 Hegel 55^{3b}, 259³.
 Hegesippus 295^{a,n}, 298^{2a}.
 Heli 144¹.
 Heliodorus 144¹.
 Henoch *Liber* 15^{1b}, 88^{2a},
 177^{1c}, 186^{2a}.
 HENRICUS Angl.
 II : 79^{2m}, 139^{3bα};
 — VIII : 4^{4cn}, 76^{1,3},
 79^{2b,m}, 238^a, 273^{2b}, 285^{1c},
 327^{3c};
 — Franciae I : 336^{2b};
 — IV : 338^a;
 — haeret. 139^{3bαn}.
 Heraclas Alex. 370^{1,2n}.
 Heracleon 244^{2aδ}.
 Heraclius 396^{3cα}.
 d'Herbigny M. (*Études :
 Athos* 55^{3a};
 — *Anglicans et Ortho-
 doxes, Anglicanisme
 et Orthod. gréco-
 slave*) 211³, 218⁴, 227^{5b},
 329²ⁿ¹;
 — (*Un Newman russe :
 Vlad. Soloviev*) 83³ⁿ,
 218^{4b}, 219³, 342²;
 — (*Orient. Christ.*) 211³
 — (*De Patre et F. et Sp.
 S., uno vivente Deo*)
 343^{1bα}, 387²ⁿ;
 — (*de Paenit.*) 144¹, 180^{2bβ},
 390⁵;
 — (*Recherches*) 14³;
 — (*Revue Benedict.*) 297¹ⁿ;
 — (*R.P.A.*) 7ⁿ, 139², 204ⁿ,
 224, 239^{2a}, 258¹, 330^{3cn},
 393^{1c};
 — (*Théologie du Révéle*)
 324^c, 344e.
 Hergenröther (*Photius*)
 198^{cα}, 336^{1a}.
 Hermas (*Pastor*) de Eccle-
 siae unitate 232^{4γ},
 catholicitate 253¹,
 primatu 296^{3,4a},
 episcopis 365ⁿ²ⁿ;
 — varia 29¹ⁿ, 97³ⁿ, 181^{2c,3c},
 187², 294^c, 367^{1a}.
 HERMOGENES MOSCOV.
 219³, 276^{2aδ};
 — Tars. 244^{1bβ}.
 HERODES I : 105, 78⁴;
 — Antipas : 82^{3a}.
 Herodotes 292^a, 177^{1b}.
 HERZOG (= Dupin-Turmel)
 181³;
 — vet.-cath. 206³.
 Hesychius 97¹.
 Hettinger 4^{4c}.
 Heykamp 206³.
 S. Hieronymus : de Gal. 2 :
 162^{3bα,β};
 — denotis Ecclesiae 225^{6a};
 — de Petro Romae 318^{2b},
 359¹;
 — de Liberio 305^{3e,f,γ,u};
 — de Meletio 306^{1c,2};
 — de episcopis 363^{1aβ},
 365^{1bα}, 366^{1b,2}, 368^{1aα},
 370^{1,2b}, 373³;
 — varia 181^{1a}, 194^{1b}, 197^{cn},
 299⁴, 304¹.
 Hilarion 336^{2a}.
 Hilarius Arelat. 291^{3b}.
 S. Hilarius Pictav. : de
 Ecclesiae independentia
 79^{2e}.
 et unitate 232^{2bε};
 — de Liberio 305^{3b,n}; fγ;
 1a; 2n;
 — varia 4^{2a}, 301².
 S. Hilarus Rom. 287^{1b}; 3a,n.
 Hilgenfeld 171^{4b}.
 Himerus Tarrac. 309^{2nα}.
 Hinschius 135^{2bβ}.
 S. Hippolytus 118^c, 202,
 245^{1,2aγ}, 255², 294^c, 295^a,
 296^{4c}, 299³, 305^{1bn}, 318^{2b},
 371^c.
 Hochkirche 205¹, 227^{5c}, 338^a.
 Hodur 206³.
 Hoffmann (G. prof.) 354⁴.
 HOFMANN Georg 330^{1nβn}, 337⁵.
 — I. 35².
 Holtzmann Henr. I. 157^{1c},
 166⁴, 174^{3an}, 189^a, 194^{1a,n},
 196³.
 Homerus 177^{1b}, 363^{2bα}.
 HONORIUS Pp. I : 305^{1cα},
 395³, 396^{1aβ,3};
 — III : 337^{1bα}.
 Hontheim v. Febronius.
 Hormisdas 292 II^{4cγ}, 381^{2nγ},
 393³, 395^{1a,2b,3}, 396^{1a}.
 HOSIUS Cordub. 79^{2c}, 305^{1b,2m};
 — Stan. card. 225^{2b}.
 Howarth 206³.
 Hrd. v. Hardouin.
 Hugo a S. Victore 71⁴.
 Hugon O. P. 355⁵ⁿ.
 Hugueny 4^{4c}.
 Humbertus 336^{1a}.
 Hurter H. 4^{4c}, 226³, 334^c,
 347^b, 355⁵, 397^{1b}.
 Huss I. 44^{n2aα};
 Hymenaeus 130^{2cα}.
 Hyrcanus 10⁴.
 Iacob 10¹, 157^{1m}.
 IACOBUS ap. v. g. 31⁴, 157¹ⁿ,
 158¹, 162^{3a,b,c,4}, 174^{2a,u},
 299¹ⁿ, 367², 368^{2b}, 373^{2c};
 — ps.-Iacobus 171^{3a};
 — Baradaï 203^{2c};
 — rex I. : 44^{n2aβ}, 76¹, 79^{2m}.
 — Viterb. 4³.
 Jacquier (*Histoire des livres
 du N. T.; Actes*) 25ⁿ.
 Jaffé 336^{2bγ}.
 Jalaguier (*de l'Église*) 44^{n2aδ},
 176¹, 178², 227⁴.
 Janin R. (*Egl. or. et Rites
 or.*) 203ⁿ, 204ⁿ.
 Iansenus Corn. 388^{2a}.
 Ianssen (*Geschichte des
 deutschen Volkes s. dem
 Ausgang des M. A.*) 138³ⁿ,
 242³, 327^{3an}.

Ianus v. Döllinger.
Iapon. episc 368^{2ab}.

Iaroslav I 336^{2b}.

Iason 10⁴.

Iatho 55^{3b}, n².

Jaurès I. 134^{3a}, n¹.

Jaworsky (*Petra fidei*) 4^{4c}.

Ieroboam 319^{3b}, n¹.

Jerphanion G. de 336^{1b}.

Iesus per et super omnia.
Iezabel 10².

S. Ignatius Ant. de Eccle-
siae necessitate 89^{1a}, 187²,
unitate 232^a, catholicitate
245¹, 253¹, apostolicitate
264^{2a};

— de collegio apostolico,
98, 197^{cn}, 199⁴,
et praeside Roma
296², 298^{2a}, 313²;

— de episcopis 363^{3a}, **γ**,
365¹, 367², 368^{4b};

— de haeticis 90^{2a},
130^{2c}, 133^a, 202, 354³,
384^b;

— varia 4¹, 29¹ⁿ, 62^{3a}, 64^{1a},
148ⁿ, 197^{cn}, 241¹, 244¹,
294^c, 297^{1c}, 299^{1b}, 318^{2b},
359^{3b}, 361^{2b}, 363², 364^b,
388^{1b}.

S. IGNATIUS Constantinop. 80¹,
310, 310², **335**^{c, d};

— a Loyola 68³ⁿ, 266^{2c};

— (*Exercitia Spirit.*) 53⁴,
81^{2b}, 91^{1c}, 195³, 268^{2c},
326, 327^{3c};

— (*Examengenerale*) 241¹;
— (*de oboed.*) 378.

Indorum episc. 368^{2ab}.

INNOCENTIUS I : per S. Io.
Chrysost. **306**^{2a};

— de Pelagianis 307^a,
309²ⁿ;

— II : 139^{3b}, 352^{2c}, 353^{2b};

— III : 71⁵, 80², 85³, 139^{3b},
147, 337^{1a}, 340, 353^{2b};

— IV : 337^{1b}, **β**; (*Appar.*
super V Decr.) 354¹;

— VII : 279²;

— X : 388^{2a};

— XI et XII : 380^{1b};

— Inn. Irkoutsk. 276^{2a}, **γ**.

Ioachim III Constp. 332^{1b},
337^{6a}.

IOANNA d'Arc 276^{2b}, **δ**;

— Navarr. 332².

SS. IOANNES ap. v. g. 27,
101, 112^a, 118^a, 152¹ⁿ, 157¹ⁿ,
163², 172^{2b}, 173⁶ⁿ, 174^{2a},
183¹, 186^{1b}, 193⁵, 197, 296^{1b}, **5**,
298^{1b}, 299⁴ⁿ, 359^{3b}, 365^{1b}, **α**,
367², 368^{2b}, 373^{2c}, 376^{2b}
(v. Index III);

— Baptista 15⁴, 82^{3a}, 97¹,
144^{2a}, 171^{1a}, 271^{3a}, 367^{1bn};

— v. Berchmans, Chry-
sostomus);

— I.-B. de la Salle 276^{2b};

— Damascenus 79^{2c}, **n**, **α**,
202;

— I. Marcus 360^{2b}.

IOANNES Ant. 308^{3a}, **4b**, **5a**, **nb**;

— asceta 276^{2a};

— CONST. IMP. : VI Can-
tacuzen. 337³;

— V et VII Palaeol.
337³, **4a**;

— CONST. PATR. I : v.
Chrysost.;

— II : 395³;

— IV : ieiunat. 312¹;

— VII : 335^b;

— XI Bekkos 337³;

— de Cronstadt 330^{3c};

— Hierosol. 309²ⁿ;

— de Ianduno 76², 129^{2a};

— de Monte Corvino; 277¹ⁿ;

— de Plano Carpini 277^{1b}, **α**,
337^{1b};

— ROMANI : IV : 396^{3c}, **γ**, **n**, **γ**;

— VIII : 288^{2an};

— VIII-XIV : 335^b, **ε**;

— XV : 275³;

— XXII : 80², 129^{2a},
396^{2c}, **δ**, **ε**;

— ps.-XXIII : 379²;

— Sueciae rex III : 338^a.

Iona 176^{1b}.

Iones (*The N. T. in the XX*
cent.) 116ⁿ.

Iörgensen (*S. Fr. d'Ass.*
683ⁿ, 227^{5c}.

S. IOSAPHAT Kuntsevitch
276^{2b}, 330^{1b}, 337^{6b}.

— patr. belgorod. 276^{2a}, **δ**.

S. IOSEPH 401²;

— Oriol 276²ⁿ.

Joseph Flav. 9, 11², 13¹, 15²,
161¹.

IOSEPH II Austr. 151^{3c}, 319^{3a},
332²;

— Const. patr. I : 337^{2b}, **3**;

— II : 337^{4b}.

Journal of theol. studies
(J Th St.) 176⁴ⁿ, 300¹ⁿⁿ,
305²ⁿⁿ, 306²ⁿⁿ.

S. Irenaeus de Eccle-
siae necessitate 89^{1b},

infallibili magisterio 118^a,
384^b, 395^{2a};

— de unitate 232^a,

— de catholicitate 244^{2a}, **γ**,
245¹, 253^{2b};

— de apostolicitate 264^{2b};

— de Rno primatu 173^{3a},
297, 298^{1b}, **2a**, **3**, 310²,
318^{2b};

— adv. haereses 202, 217²,
253^{2a};

— de episcopis 359¹, **2**, **3b**,
361^{2a}, 363^{3a}, **δ**, 365^{2b}, **α**, **γ**, **c**,
368^{3a}, **c**, **4a**, **γ**, **δ**, 378^{3nc};

— **III** 3² sec. Russos
376^{2c}, **n**.

— Varia 4¹, 23³ⁿ, 29¹ⁿ,
55^{3a}, 64^{2a}, 98, 120², 130^{2c},
157^{2b}, **n**, 173⁶ⁿ, **γ**, **n**, 181⁶ⁿ,
197^{cn}, 262¹, 292²ⁿ, 294^c,
295^a, 296⁵, 299³, 300^{1b}, **γ**,
305^{3a}, 316, 319^{1b}, 354^{3a}, **δ**,
358³, 364^a, 366^{1b}, 367¹ⁿⁿ,
370^{3b}, **n**, 388^{1b}.

Isaac I Comnenos 336^{1a}.

Isaias 144¹ (v. Index III).

ISIDORUS card. Moscov.,
279^{2b}, **337**¹;

— presb. 306^{2b};

— ps.-Is. (*Falsae Decre-*
tales) 291^{1a}, 293^{2a}.

Italicus 368^{1a}.

IVAN III 336^{2c}.

- IV terrib. 153^{4a}, 276^{2a}β,
 336^{2c}.
 Iubaianus 300^{3b}αⁿ.
 Iudas Isc. 96^{2a}β, 100^{4b}, 158⁴,
 183⁴, 346^{2b}β, 360^{2a}β.
 Jugie M. (*Bessarione*) 198^c,
 293⁴ⁿ²;
 — (*Échos d'Orient*) 369ⁿ;
 — (*La prière pour l'unité*
chrét.) 343^f.
 — *Theologia dogm. christ.*
orient. I : 293⁴ⁿ²β, 336^{4a}.
 IULIANUS Eclan. 307^{2b}β;
 — imp. 325^b, 463², 306^{4c};
 — leg. 289^{2e}.
 Iulicher (*Paulus u. Iesus*)
 116ⁿ.
 IULIUS Afric. 295^A;
 — leg. 287^{4b,2b}β, 3A, [289^{2E}];
 — Rom. I : 305², 309²ⁿ;
 — III : 329^{2b}.
 Jurieu (*Le vrai système de*
l'Égl.) 4^c, 60²ⁿ, 227⁴.
 IUSTINIANUS I : 292II^{4b}β,
 388^{1b}αⁿ, 395³, 396^{4b}β;
 — II : 292II^{4b}γ.
S. Iustinus 8^b, 29⁴ⁿ, 55^{3A},
 97⁴, 130^{2c}β, 173^{3b}, 181⁶, 193⁶,
 202, 241^{2c}, 244^{2a}α, 253^{2A},
 298^{2A}, 355^{4c}, 367^{4b}.
 Iuvenalis Hier. 287^{2b}, 289^{2c},
 292I^{3A}, II^{2A}.
 Iziaslav Dm. 336^{2b}.
 Kaftan (*Iesus und Paulus*)
 116ⁿ.
 Kant 55^{3b}.
 Karpinski Hyac. (*Comp.*
orthod. theol. doctrinae)
 218³.
Der Katholik 169².
 Kattenbusch Ferd. (*Von*
Schleiermacher zu Ritschl)
 35²ⁿ;
 — (*Das apostol. Symbol*)
 236ⁿ, 245^{4,1}β, 2Aβ, 3β, 3Aβ,
 255²ⁿ.
 Κηρύλλιος v. Caerularius.
 Κηφᾶς v. Cephas, Petrus.
 Khomiakov 68², 218^{4b}.
 Kikuyu Conference 227^{5A}α.
 Kilber (*Theol. Wire.*) 4^{4c}.
 King G. L. 328^cγ.
 Kinsman (*Salve, Mater!*)
 4⁴ⁿ, 329².
 Kirch C. (*Enchiridion fon-*
tium hist. eccl. ant.) 245^{2b}β,
 298^{2A}β, 304^{2A}, 305^{3b}α, 318^{2bn},
 368^{4b}β, 369⁴, 388^{4b}α.
 Kireiev 68², 206³, 218^{4b}.
 Kirsopp Lake 25ⁿ.
 Knabenbauer (*In Mt.*) 45⁵,
 128^{2A}α, 132^c;
 — (*St. M. L.*) 251³ⁿ.
 Kneller C. A. 169².
 Knox John 89^{2b}e.
 Koch Hugo (*Cypr. und der*
R. Primat) 300^{A,2A}β, 5ⁿ.
 Köhler W. (*Die Schlüssel*
des Petrus) 174^{3An}.
 König (*Gesch. des Reiches*
Gottes bis auf I. G.; G.
der alttest. Religion) 9.
 Köstlin Iul. 4^{4c}.
 Kowalski 306⁴.
 Kozłowska M. 206⁴.
 Kozłowski 206³.
 Kronos 174^{3An}.
 Krose (*St. M. L.*) 204^B.
 Krüdener 55^{3A}.
 Krüger G. 305^{3cn}.
 Künstle K. 309².
 Kurteff Cyr. 204ⁿ⁴⁵.
 Lac. = Collectio Lacensis
 (*Acta et Decreta SS. Con-*
ciliorum recentium) : pas-
 sim.
 Lacroix 125²ⁿ.
 Lactantius 89^{4v}.
 Lagarde C. de 332²ⁿ².
 Lagrange O. P. (*S. Marc*)
 45⁵, 46^{2bn}, 251⁴;
 — (*Ep. aux Gal.*) 38^{2An},
 231ⁿ;
 — (*Messianisme chez les*
Juifs) 9, 15³;
 — (R. B.) 251³ⁿ, 319^{3bn}β.
 Lahitton 127^{2An}.
 La Luzerne 394^{2A}.
 Lambeth Conference 227^{5An},
 328^{c,n}, 329^{4A}.
 Lamennais 82², 396^{4A}δ.
 Lämmer 337³.
The Lamp 227^{5b}β.
 Lanciani R. 318^{2bn}3.
 Lapôte (*Le Pape Jean VIII*)
 288^{2An}.
 Lau J. M. du 276^{2B}e.
 Launo 193².
 S. Laurentius 373^{2A}α.
 Lavisie (*Hist. de France*)
 139^{3ay}n.
 Lea (*Histoire de l'inquisi-*
tion) 139^{3b}α.
 Le Bachelet 396^{2c}γ.
 Lebas (*Inscriptions...*)
 363^{2b}δ.
 Lecanuet (*Les Pères du*
laïcisme en France)
 55³ⁿⁿ.
 Leclercq (v. Hefele).
 Lee 205⁵ⁿ, 227^{5b}α.
 Lega 138^{4A}β.
 Lehmkuhl 125³ⁿ.
 Leib B. (*Rome, Kiev et Byz.*)
 336^{4A}, 337⁴.
 Leibniz 4^{4cn}, 227⁴, 338^A,
 (*Systema theologicum*)
 832⁵.
 Lemonnier (*Fin du monde*
 DA.) 45⁵.
 Lémouzin 225^{4c}.
 Lenine 259³.
S. Leo M. de potestate
 indirecta 825^c;
 — de Petro 183^{4c}β, 191^{2b},
 292^{2n3A-C};
 — exercet Petri primatum
286-293, 319^{3b}α, 376^{2b},
 etiam supra patriar-
 chas 286^{n,c}, 287^{3b,c}, 288,
 292^{2n3b,E}, 378²;
 — etiam supra concilia
 287^{2c}, 288s, **290, 292**,
 73²;
 — ut infallibilis agnitus
 287^{4A}, 288^{2A}β, 2Aβ, 289^{4c,3A},
 290⁴, 395^{2b,3},
 fatentibus ipsis separa-
 tis **291**³, 292^{n4c}, 308^{5b};
 — varia 4²ⁿ, 54⁴, 71³, 73²,
 135^{2b}β, 176^{3b}, 300^{4u},

- 301^{4cn}, 303, 309³, 312²,
319^{1δ}, 377²ⁿ.
- LEO PP. II : 396^{3cγ,De};
— III^{1S} : 335^{uγ};
— V : 335^{uδc};
— IX S. : 336^{1A}, 393³;
— X : 275³, 380^{1A}.
- Leo XIII de Ecclesiae fine
371^c, 48²;
— perpetuitate 55⁴, 56⁴,
independentia 80³ⁿ,
81^{3c,4n}, 398^u,
potestate indirecta
82^{1,2}, 84²,
necessitate 86²ⁿ,
supernaturali 92⁴ⁿ;
— de magisterio 99,
de inspiratione 122,
de regimine 140^u;
— de unitate 206², 209⁵,
226², 228²;
— de vita religiosa 240⁴ⁿ;
— canonizat 276^{2uβ},
— diffundit Ecclesiam
277^{4uβ};
— Anglos vocat 328^u, 338^u,
ad veros ordines 329²,
et Orientales 337^{6α,β},
339²;
— de anima Ecclesiae
343^{2Aδ}, 401³.
- LEO Achrid. 336^{1A};
— v. Allatius;
— IMP. I : 292^{113cα};
— V Arm. 353^u;
— VI Philos. 335^{uβ,δ}.
- S. Leonard a P. M. 276^{2uβ}.
Leontius Byz. 388¹ⁿⁿ.
Lépiciér (*De stabilitate et
progressu dogmatis*) 138¹ⁿ.
Lepin (*Jésus Messie et Fils
de D.*) 8^u.
Leroy-Beaulieu A. (*L'empire
des Tsars*) 219³, 330^{3c};
— (R2M.) 225^{1c}.
Lessing 35⁴ⁿ.
Lettres de Gemert 206¹.
Liber Pontificalis v. Du-
chesne.
Liberius 305³, 306^{2Aβ}, 309²ⁿ,
396^{2A}.
- Lichtenberger (v. *Encycl.
prot.*).
Lidsbarski (*Handbuch der
nordsem. Epigraphik*)
157^{1cn}.
Lightfoot 98, 296^{2uβn}.
S. Linus 176^{3e}, 297^{1A,2}, 304^{2uβ},
368^{1A}.
Lipsius 35², 197^{cuγ}, 312².
Lisle P. de 227^{5u}.
Livre Blanc 399^{3cn}.
Loisy (*L'Évg. et l'Égl. Au-
tour d'un petit livre. Les
Évg. synopt. Le 4e Évg.
R. Hist. et Litt. relig.*)
23³, 35⁶, 37^{1uα}, 45⁵, 46^{2nn,3nn},
47²ⁿ, 52¹, 56, 101, 121,
128^{2Aβ,u}, 157^{1c,2uαn}, 158¹,
162³ⁿⁿ, 166^{3,4}, 173^{6γ}, 174^{1Aα},
2^u, 176⁴, 177^{3u}, 178¹, 182^{2uγ},
183^{5c}, 184^c, 186^{2c}, 190,
194^{1c,u;2c;3}, 196², 250^{2cn},
318¹ⁿⁿ.
Lombardi 138^{1Aβ}.
Loofs (*Leitfaden*) 305¹ⁿ.
Lopoukhine (*Pravosl.
Bogosl. Entsiklop.*) 382^{3A}.
Lotharius 334^{cn}.
Loyson 206³.
Lucaris (v. Cyrille).
S. Lucas 24³ⁿ, 25ⁿ, 174^{1uγ};
2A,u,c, 182^{1u}, 190, 360^{2u}, 367²,
(v. Index II).
Lucentius 287^{2c}, 290^{1,2}.
LUCIANUS Ant. 305^{1A}
— ethn. Samosat. 363^{2uδ}.
Lucifer Calarit. 79^{2u}, 306^{1u}.
LUCIUS (Act. 13¹) 360^{2u};
— I : 300^{2u};
— III : 139^{3uα}.
Lucke 35².
LUDOVICUS
— GALLIAE :
— IX S. 337^{1uγ,2};
— XIV : 153^{4A}, 380^{1uα};
— XV : 269^u;
— Germ. IV Bavar. : 76².
Luther : de Ecclesiae visi-
bilitate 60^{2A,3} (u^{1,3,1}),
necessitate 89^{2A};
— contra haereticos
- 134^{3An2}, 136^{2Aβ}, 138²,
332²;
— contra Petrum 10¹.
— 176^{2u,3uα};
— de Ecclesiae
214^{1A},
unitate 227², 60³ⁿ¹, 32²,
325^A,
sanctitate 238²,
327^{1u,3A,4}, 334¹ⁿⁿ¹;
— varia 44^c, 177^{2c}, 285²,
392^{2u}, 393³, 396²ⁿⁿ.
S. Lupus 135^{2uβ}.
Lysimachus 10¹.
- MACARIUS Bulgakov (*Intro-
à la théol. orthod.*) 4¹,
218³, 219^{1u}, 307^u, 32²,
330¹ⁿⁿ;
— Magnes 173^{4uβ}.
— patr. ant. 276^{2Aβ}.
Macchabaei 10¹.
Macedonius. 292^{2;114n},
393^{1Aα}.
Magdalena 270¹.
Magnentius 305^{3A}.
Mahumetus II : 337^{4c}.
Mai A. 310^{u1}.
Maiorinus 304¹.
Maistre I. de (*du Pape*) 198².
— (*Soirées de S.P.*) 330¹.
Malalas Io. 296^{2uβn}.
Malchus 159¹.
Maldonatus (*Commen-*
183^{5cβ}, 194¹.
Malet Ant. (*Études*) 206¹.
Maltzew A. (*Menologio
Oktoikh...*) 102^{3c}, 198¹,
211³, 291^{1uγ}, 305^{3eβ}, 329²,
336^{2c,uβ}.
Malvy Ant. (*Études*) 4¹,
198^{2u}, 206³, 211^{3u}, 218¹,
247³, 340.
Mamachi 4¹.
Manahen 360^{2u}.
Manasses 183^{5u}.
Mangenot (*D T C.*) 206¹.
Mansi (v. concilia).
S. Marcellinus 397^A.
Marcia 298^{2A}.
MARCIANUS Arelat. 300^{1uβ}.

- imp. 82^{5c}, 288^{5b}, 289-293.
 Marcion 118^a, 177^{2c}, 245^{2bβ}, 298^{2a}.
 MARCUS Aurelius 334^{cn};
 — ephes. 337^{4c};
 — S. evg. v. g. 157^{2bβn}, 174^{2a,b,c}, 182^{4a}, 190, 292^{2b3aγ,εβ}, 318^{2cα,β}, 370^{2a,ε}, 373^{2c} (v. Index III);
 — hierosol. 368^{3bα}.
 S. Marg. Maria 68³ⁿ, 276^{2bα,δ}.
 MARIA B. V. 270², 401³;
 — reg. Bulgar. 337³.
 B. Marillac Lud. de 276^{2bδ}.
 Marosia 335^{5bδc}.
 Marsilius Patav. 76², 80², 129^{2α}.
 Martialis 300^{4cγ}.
 Martigny (*Antiquités chrét.*) 198^a.
 MARTIN (*S. Pierre... dev. les Égl. orient.*) 198^{cβn}.
 — Ol. (*L'assemblée de Vincennes de 1329*) 134^{3an}.
 Martinov (*Annus graeco-slav.*) 198^{cβn}.
 S. MARTINUS I 310, 388^{4bβ}, 393³, 396^{3cγ};
 — IV : 337³;
 — V : 129^{2β}, 346^{4c}, 379²;
 — Turon. 139⁴ⁿ.
Martyrologium Rom. v. g. 336^{2bα}.
 Marucchi O. 318^{2bn3}.
 Marx Karl 259³.
 BB. Massabki ff. maron. 276^{2bε}.
 Mathew A. 206³.
 S. Matthaeus, v. g. 43¹, 128^{2aα}, 157^{2bβn}, 165-181, 182^{2bγn}, 190, 318^{2a} (v. Index III).
 S. Matthias v. g. 97^{2b,4}, 151^{4a}, 360^{2a,cβ}.
 Mauritius 82^{5c}.
 Mausbach 4^{4c}.
 Maximianus 304⁴.
 MAXIMUS Ant. 291^{2b}, 292^{13a}, 112^a;
 — S. Conf. 310², 396^{3cγ,5δ};
 — imp. 139^{4b}.
 Mazzella C. (*De religione et Eccl.*) 4^{4c}, 138^{4b}, 343^{2aβ}, 350^{4,3β}.
 Meindaerts 206⁴.
 Meinertz Max (*Iesus und die Heidenmission*) 251^{2,3}.
 Melanchton 4^{4c}, 138^{2n;3a}, 312³.
Mélanges de l'Éc. fr. de Rome 305^{3cnα}.
 S. Melchiades 304^{4,2}.
 Melchisedech 144⁴.
 MELETIUS Alex. 370^{2b};
 — Antioch. 285^{2bβ}, 306³;
 — Metaxakis 330^{3bn}.
 Menelaus 10⁴.
 Mennas 395³, 396^{4bβn}.
 Mercati Giov. 337^{4cn1}.
 Mercier card. D. I. 81^{3b}, 82^{5b}.
 Merejkovsky 218⁴.
 Merry del Val 399^{3cn}.
 Merx Adalb. 174^{3an}.
 Mesoloras J. E. 4⁴ⁿ.
Messenger du S. C. 340.
 S. METHODIUS Constp. 335^b;
 — Olymp. 388^{4bn};
 — Slav. ap. 293^{4,n}, 335^{4,cγ}, 336^{2ε}, 337^{6β}, 368^{2aα}, 376^{2b} (v. Cyrillus).
 METROPHANES Constp. II : 337^{4c};
 — Smyrn. 342^{4bβ};
 — Voronej. 276^{2aγ}.
 Meyer Arn. (*Iesus oder Paulus*) 116ⁿ;
 — (*Commentar*) 176⁴.
Mg. = Migne (*Patrologia graeca*).
 MICHAEL arch. 319^{3bαn};
 — (v. Caerularius);
 — IMPER. II Balbus : 335^b;
 — III : 80⁴, 335^{b,c};
 — IV : 336^{4a};
 — VI : 336^{4a,n};
 — VIII Palaeol. 337, 396³;
 — Kiov. 335^ε;
 — Romanov 219³;
 — S. de Sanctis 276^{2bβ}.
 Michalcescu Ion (*Bekenntnisse... der gr.-orient. Kirche*) v. g. 37³, 66², 247^{4c,2}, 337^{5a}, 358^{5a}, 385^{4a,ε} (v. Moghila).
 Michaud 206³.
 Michel Ant. 336⁴ⁿ.
 Michiels (*Origines de l'épiscopat; D. A. Evêques*) 169², 360^{2cβ}, 366², 367^{4a}, 373^{2bβ}.
Migne (Mg. = *Patrologia graeca*; — Ml. = *Patrologia latina*) : undique;
 — (*Dict. des Prophéties et miracles*) 242².
 S. Miltiades (v. Melchiades).
 Mislawsky Sam. 218².
 Mithra 174^{3an}.
ML. (v. Migne).
 Modestus 79^{2b}.
 Moghila Petr. (*Confessio orthodoxa*) 37³, 73³ⁿ, 137^{2a}, 218⁴, 233^{2a}, 247^{4c,2}.
 Möhler (*Symbolik*) 343^{2aβ}.
 Mommsen (*Monum. Germ.*) 318^{2bn}, 396^{2b}.
 Monceaux P. (*Hist. litt. de l'Afr. chrét. R H L R.*) 171⁴ⁿ, 300⁴, 318^{4bn,2bn}.
 Montaigne 243^{2β}.
Month 330^{4bn}.
Monumenta Germaniae 318^{2bn}, 396^{2b}.
 Moog 206³.
 MORIN Io. (*de disciplina in adm. Sac. Paenit.*) 128^{2aα};
 — Germ. 171^{4b}, 235^{6bn}.
 Moschus 160ⁿ.
 Mossman 205⁵ⁿ, 227^{5bα}.
 Mouretov M. D. (*Bogoslavsky Vestnik*) 376^{2cn}.
 Moyses 10¹, 13¹, 56^{3bα}, 110, 180, 181³, 189^c, 198^a, 305^{4cβ}, 355^{4c}, 373^{2c}.
 MÜLLER I. 35²;
 — Karl (*Die Bekenntnisschriften der reformierten Kirche*) v. g. 60^{2b}, 76⁴, 89^{2b}..., 246⁴, 392^{2b};
 Müller-Kolde (*Symbolische Bücher : lutheran.*) v. g. 60^{2a,3n}..., 312³, 327⁴ⁿ.
 Muncunill 4⁴.

Muratori Fragm. 245^{2b}β,
295^A.

Murray Patr. (*de Ecclesia*)
4^{4c}, 227^{5b}.

Nabuchodonosor 10².

Nadal Hier. 327⁴.

Nahtigal R. 293⁴ⁿ.

Napoleo I : 273^{2b}, 305^{3cn}γ,
319^{3a}β, 334^{2b}β, 396^{1b}β.

NECTARIUS Const. 306^{2bn}β,
— Hieros. 276^{2A}.

B. Néel 276^{2b}γ.

Neplouiev 218^{4b}.

Nero 296^{4c}β, 318^{2b,n;dn}, 320^{an},
368^{4a}β.

B. Néron 276^{2b}γ.

Nestle 158².

Nestorius 177^{2c}, 273²ⁿ, 285²ⁿβ,
286^A, 287^{2n,3c}, 288^{3b}, 289³ⁿ,
291^{2A,B}, 292¹², 292^{12b}α, 303, 307^{2b}β,
308, 381^{2b}α, 388^{4b}α, 393^{1A}α,
396^{1A}β.

Newman 4^{4c}, 68³ⁿ, 225^{1b},
259⁴.

NICEPHORUS Callistus 308^{5c};
— cancell. 336^{4A};

— Gregoras 337^{2A};

— I Kiov. 336²ⁿ.

Nicodim (*Pravila Pravos-*
lavy Tserkvi) 292^{13c}.

NICOLAUS S. Myr. **336**^{2b};
— S. Rom. I: 80⁴, 310, 335^{5c}α;

— III : 337³;

— PATR. CONSTP. I: 335^{5b}β;

— III : 336^{2b};

— rex 151^{3c};

— Russiae imp. I et II :
276^{2A}γ.

Nikon 83², 204ⁿ.

Nietzsche Fr. 55³ⁿ, 327⁴ⁿ2.

Nilles (*Kalendarium utrius-*
que Ecclesiae) 198^{4γ},
305^{4c}β, 308^{5c}, 336^{2b}β, 337³.

Nitzsch C. L. 35².

Noe 144⁴, 305^{3bn}β.

Nomocanon slav. 292^{14cn},
293¹, 336^{2F}.

S. Norbertus 139³ⁿαⁿ.

Novatianus Rom. 300^{4,1c}γⁿ,
304⁵ⁿ, 304⁴.

Novatus Carth. 300^{4,1nn}.

Nuytz 315^{2A}.

Occam 43^{4c}, 76².

Odae Salomonis 20^b.

Odo de Stella 139³ⁿαⁿ.

Oecumenius 162^{3b}α.

S. Olga 335ⁿ.

Ollé-Laprune (*Le prix de la*
vie) 68³ⁿ, 225⁴ⁿ.

Opiso 337^{1b}β.

S. Optatus Milev. : de
catholicitate 4^{2a}, 225^{6c},
245^{4a}, 253^{2c}, 257², 304^{1,2b}α,
316.

Oracula sibyllina 15^{4b}.

Ordinal Ed. VI : 329^{2a}.

Orieni Christianus 203ⁿ.

Orientalia Christiana 4⁴ⁿ,
83², 203ⁿ, 204^B, 241³, 233^{2A},
292^{11An}, 318^{2a}, 365³ⁿ.

Origenes de Ecclesiae
necessitate 89⁴ⁿ;

infallibilitate 118^b;

— de Petro 162^{3b}β, **173**^{2A},
191^{1A};

— de catholica 244^{2A}ε,
245^{2A}β;

— Romam adit 298³, 299⁴;

— varia 56⁶, 64^{2b}, 169⁴ⁿ,
171^{2,3c}, 173^{4E}α, 6γⁿ, 181^{1A,6},

195³, 294^c, 297^{1An}, 301⁴,
355^{4c}, 359⁴, 388^{1b}β.

Orsi 4⁴.

Osius v. Hosius.

Osservatore Romano 399^{cn}.

Otho 332^{4c}.

Ottiger (*Theologia fundam.*)
4⁴, 300⁵ⁿ.

Oviedo 203²ⁿ.

Pachymeres Georg. 337^{2A}.

S. Pacianus 4^{2A}, 245^{1n,4b,5}.

Paisiops patr. Alex. 276^{2A}β.

Palaeologus (v. Michael VIII,
Joannes V et VII, Sophia);

Palladius 306²ⁿα,β.

Pallavicini (*Hist. conc. Trid.*)
377^{2A}.

Palmer W. 227⁵ⁿ.

PALMIERI Aur. (OSA *La*
Chiesa Russa, Theol.
Dogmat. Orthod. Prolego-

mena) 218^{4b}, 219³, 330^{3cn};

— Dom. (*De Romano*
Pontifice) 4^{4c}, 158¹,
300⁵ⁿ, 315⁴, 343^{1A,2c}, 350^{4,3b}.

Palout 299⁵.

Papadopoulos Chrysost. 4⁴ⁿ,
330³ⁿⁿ.

Papebroch D. (*Act. SS.*)
368^{4An}1.

Papias 23³ⁿ, 157^{2b}βⁿ, 173⁶ⁿ,
318^{2c}α,β, 359^{3b}, 365²ⁿγ.

Paris diac. 242².

Parisienses mart. 276²ⁿ2.

Parker Mat. 329².

Parmenianus 304⁴.

S. Paschalis I: 185^{4c}.

Paschasinus 287^{2c}, 289^{3b},
290^{4,2}, 292^{13A}.

Pastor (cf. Janssens) 327³ⁿ.

Pastor (v. Hermas).

Paul P. Francis 4⁴ⁿ, 227^{5b}β.

Paulinus Ant. **306**^{4,2}.

S. Paulus Ap. v. g. 13^{2A},
29⁴, 31³, 39³, 56^{3c}, 95², **97**^{2c,4},

112, 113ⁿ, 116, 118^A, 126³ⁿ,
128¹, 130^{2b}, 136^{2A}β, 139^{2e},

143^{2c}, 148^{n,c}, 161², **162**, 163²,
171¹, 174^{2A}, 176³ⁿ, 181^{4A},
193⁶, 197^{cn}δ, 199^{4,3}; 269,

288^{4b}, 296^{1A,D}, 296^{3,5}, 297^{4A,n},
298³, 300³ⁿⁿγ, 5^{4A}α, 305^{3F}β,

319^{3c}, 360²ⁿα,β, 361¹, 367^{1b},
368^{1,2b,3n}α, 373^{2c,3}, 378³ⁿ4.

(v. Index III et Saulus).

S. PAULUS a Cruce 276²ⁿβ;

— Pp. III : 396²ⁿα;

— IV : 329^{2b};

— V : 396²ⁿα;

— patr. Const. II: 396³ⁿα,α;

— Russiae imp. 276^{2A}γ;

— Samosat. 301², 393^{1A}α.

Pavlov (*Vizantiiskii Vre-*
mennik) 293⁴.

Pearson 296²ⁿⁿ.

Peeters P. (*La canonisation*
des S. d. l'Égl. russe : An.
Boll.) 276^{2A}γ.

PELAGIUS Pp. II : 89^{4b},
185^{2b}, 396¹ⁿⁿ;

— haer. 131^{4c}, **307**, 363^{1A}γ,
396^{1A}δ.

Pelliot 203^{an}.

Peppinus rex 398^{αβ}.

B. Perboyre Gabr. 276^{2bα}.

Perrin 225^{4c}.

Perron Card. du (*Réplique...*)
44ⁿ, 176^{3bβ}.

Perrone (*Prael. theol. De Rom. Pont.*) 4^{4c}, 228², 343^{2αβ}.

Pesch (*Prael. dogm.*) 4^{4c}, 8e,
388^{4bu}.

Petavius 5², 71⁴.

S. Petrus Ap. v. g. 27,
28^{1,3}, 31^{2,4}, 41^c, 74^{3c},
(caput) 73², 78³, 100¹, 101,
103^{2b,3}, 112⁴, 113^c, 114, 115,
118⁴, 120^{3n,4}, 121, 123³,
126^{4b}, 128^{1,2b}, 131^{2A}, 148^{4,c},
151⁴, 152-199, (th. XIV-
XVI, de eius primatu),
163^{2,3}, 169^{1A}, 173¹, 174^{2b},
175 ss, 198 s; 269;

— de successoribus : 281-
286, 287^{1b}, 288^{2,5}, 290;
291^{1,3}; 292-294, 296-300;
301³, 302, 303, 304¹; 2^{2α,β},
305^{4cγ,2Aγ,2n,3A,7n}, 306^{2b},
308^{4bβ}, 336^{1b}, 366^{4b}, 367²,
368^{2b,3bα;4A,β;5A}, 370^{2b},
374^{1bβ,c,α}, 376, 378³ⁿ,
392^{1b,c}, 394², 395¹⁻⁴
(v. Ind. I, *primalus* et
Ind. III).

S. PETRUS (v. Canisius,
Claver, Chrysologus,
Fourrier).

PETRUS Alex. I : 370^{2b};

— II : 292¹², 306^{2αβ}, 309^{4β};

— Antioch. 311²;

— Bulg. 55^{3A};

— Const. 396^{3cα,β};

— (v. Moghila);

— Rom. II : 342²;

— Russiae I : 83², 137^{2b},
151^{3c}, 153^{4A}, 204^{2b}, 219³,
247³, 276^{2αβ}, 332^{1an}.

Pfleiderer O. 35², (*Das*
Urchristentum) 176⁴.

Philaret Moscov. 166^{2A}, 218³,
219³, 325^A.

Philastrias 202.

PHILIPPUS Ap. 158¹;

— diac. 30⁴, 118^c, 148^A,

181^{1an}, 360^{2cα};

— imp. 82^{5b};

— lugdun 276^{4β}.

— presb. rom. 308^{4mα,β};

— rex IV : 4³, 76², 134^{3bβ};

— VI : 396^{2cn}.

Philo 15².

Philostorgius 388^{1an}.

Phlegon 163².

Phocas 312¹.

Photius de Petro ut cory-
phaeo 198^c;

— schisma 335^{c,α}, (v. 204);

— varia 80^{1,2}, 151^{3c}, 166^{2A},

177^{2c}, 181^{5A}, 192, 202,

283^{2α}; 290³ⁿ, 292^{13c;11A,4bβ};

293^{2A}, 299³, 310, 312²,

323^{4b}, 330^{3b}, 368^{1bγ}, 387²ⁿ.

Piccolomini Ae. S. 380^{1an}.

Pierling P. (*La Russie et*
le S. Siège) 335e, 336³ⁿ,
337^{4n,5}.

Pighius 176^{3bβ}.

B. Pinot N. 276^{2bε}.

Pionius 255ⁿ.

Pitirim. ep. Tambov. 276^{2Aδ}.

Pitra (*Iuris ecclesiastici*
Graecorum historia)
292^{11an,4cn}.

Pius Pp. I : 296³ⁿ;

— II : 380^{1Aγ,n};

— VI : 129^{1b,2}, 315^{2bα}, 375^{2b},

378, 380^{1bβ};

— VII : 276^{2bβ}, 305^{3cn}, 396^{1bβ};

— IX : 80^{3A}, 82², 85³, 86⁶,

129^{2γ}, 131^{2c}, 151^{3A}, 204⁴¹⁵ⁿ,

210^{2b}, 221^{1,3}, 227^{5b}, 228²,

276^{2bβ}, 315^{2A,β}, 339⁴,

381^{2bβ}, 393^{4b}, 398^e.

— X : 37¹, 55⁴, 76², 79^{2nnβ},

80^{3c}, 82², 84², 92², 166⁴,

228², 276^{2bγ}, 277^{4bβ}, 327⁴,

337^{6β}, 339², 342^{1b}, 388^{2bβ},

389^{3bβ}, 398^e, 399^{3on}.

Pius XI : 80^{3c}, 90¹, 204⁵,

276^{2bε}, 277^{4bβ}, 324^{cβ}, 337⁵.

339², 398^e.

Placidia Galla 288^{5e}, 317^e.

Plato 29^{2A}, 177^{1b}, 296^{2c}.

Plinius Ant. 244^{4c}.

B. Plunkett Oliv. 276^{2bβ}.

Plutarchus 292^A.

Polemon 255ⁿ.

Polnoie Sobranie Zakonov
Rossiyskoi Imperiy 1649 :
332^{1ann}.

Polybius 10⁴, 29^{2A}, 244^{4Aα,βγ}.

S. Polycarpus (et Marty-
rium) : " *Catholica Eccle-*
sia " 245¹, 253¹;

— de primatu 296⁵;

— de episcopis 365²;

— varia 118^A, 173⁶ⁿ, 294^c,

296^{2bα}, 297, 298^{2A}, 359^{3b},

361^{2b}, 363^{3Aδ}, 364^B, 378^{2c},

376^{2e}.

Polycrates 298^{1b}.

Polyeuctus 335e.

POMPEIUS 10^{4,5}, 14³;

— ep. 300^{2bβ}.

S. Pontianus 299^{3,4}.

Pool Reginald 329^{2b}.

Porphyrius 163², 388^{1an}.

Portal 329²ⁿ¹.

Possevinus 338^A.

S. Postel Iulia 276^{2bγ,ε}.

S. Pothinus 173⁶ⁿ.

Pout 291^{3on1}.

Prat F. (*Théologie de S. Paul*)

13¹, 37², 39^{1b}, 51³, 69^{1an},

132^{1an}, 162^{3bγ}, 181^{1A}, 343^{2Aα},

360^{2an}, 363^{3an};

— (*Evêques*) 363¹, 366²,

368⁴ⁿ.

Pravoslavnaia Bogoslovsk-
kaia Entsiklopedia 382^{3A}.

Praxeas 298^{2A,β}.

Prayer Book 328^b.

Précis historiques 328^{cαn}.

Primianus 304¹.

Primus 295^{an}.

Priscillianus 139^{1b}.

Privatus 300^{1an,cα}.

Probus 244^{4cα}.

Prokopovitch Theophan.
4^{4c}, 218².

Proterius 291^{2b}, 292^{13bβ}.

Psalms Salomonis 15¹.

Prunel 4^{4c}.

Ptolemaeus 396^{2bβ}.

S. Pulcheria 825^c, 287^{1n,3n},
288^{3A,5B,D}, 289^{1c,2,3B}, 291²ⁿ,
292^{113A,B}, 293¹.

Puller 329²ⁿ¹.

Pusey (*Union Review*) 44^{cn},
227⁵ⁿ.

Putiata Vlad. 276^{2Aδ}.

Pyrrhus Cp. 396^{3cα,ν,δ}.

Quesnel 206¹.

Questions actuelles 225^{4c},
227^{5nβ}, 329²ⁿ¹.

Quintus 300^{3nα,n,5Aα}.

Rampolla Card. 398^B.

Raspoutin 55^{3A}, 276^{2Aδ}.

Räss (*Die Convertiten seit
d. Reform.*) 227⁴.

Ratti A. 318²ⁿⁿ³. (v. Pius XI)
Realencyklop. f. prot. Theol.
138²ⁿ, 206^{3,n}, 291³ⁿ, 305^{3cn},
327¹ⁿ.

Recherches de Sc. Relig.
(RSR.) 14², 161²ⁿ, 162^{3cβn},
nn, 173^{4nβn2}, 296^{2A}.

Reclus 205².

Reinkens 206³, (*Lehre des
h. Cypr.*) 300^A.

Remus 319^{3nαn}, 334^{cn}.

Renan 55³ⁿⁿ.

Renatus 287^{1n,2A}.

Renouvier 55³ⁿ, 58².

Resch (*Aussercanonische
Paralleltexte zu den Evg.*)
166³, 169^{1n,4}, 171-173.

Révillat 138^{3an}.

Revillout E. (*Patrol. Orient.*)
173⁶ⁿ.

Revue

Anglo-Romaine 329^{2n,n1},
382³ⁿⁿⁿ.

Bénédictine (R Bén.) 171¹,
245^{3c}, 276^{2Aγ}, 297^{1B}, 300^{n,5n},
305^{3cn}.

Biblische (RB.) 15³, 30^{2A},
162^{3Eγ}, 251^{3En}.

Catholique des Églises
(RCE.) 329²ⁿ¹, 337^{6α}.

*Cathol. des Inst. et du
Droit* (RCID.) 399^{3A},
du Clergé Français
(RCIFr.) 55³ⁿ, 330³ⁿ.

des Deux-mondes (R 2 M.)
138³ⁿ, 206³ⁿ, 225^{4c}, 239²ⁿ,
243³, 328^{cαn}, 396²ⁿⁿ.

d'Histoire ecclésiast.
(RHE.) 329²ⁿ¹.

*d'Histoire et de Littér.
relig.* (RIILR.) 171¹ⁿ,
182^{2nγ}, 235⁶ⁿⁿ, 318^{1n,2nn}.

de Hollande 206¹.

Intern. de Théol. 206³.
de Métaphys. et de Morale
139^{3nγn}.

Pratique d'Apologétique
(RPA.) 7ⁿ, 8ⁿ, 139², 204ⁿ,
218⁴ⁿ, 219³, 224⁴, 225^{1c,6n},
227^{5A}, 239^{2A}, 258¹, 330^{3cn}, 393^{4c}.

des Questions Historiques
300^B.
des Quest. Scientifiques
396²ⁿ.
des Sciences Ecclésiast.
198^{cβn}.

Rhaban Maur 369².

Rhodon 298^{2A}.

Riccardi 396^{2nβ}.

Richelieu 4⁴.

Richer 315^{2A}.

Richter-Friedberg (*Corpus
iuris can.*) 353²ⁿ.

Rickaby (*Des eaux qui
coulent doucement*) 195³.

RITSCHL A. 35²;

— O. (*Cypr.*) 300^{nβ,5n}.

Roiron (*Recherches*) 161^{2A},
162^{3cβn,n}, 296^{2A}.

Roma e l'Oriente 198^{cδn}.

Romanus Lecapenis 335^{nδ}.
Der Romfreie Katholik 206³.

Romulus 319^{3nαn}, 334^{cn}.

Ronsard 243^{2β}.

Rossi de (*Inscript.*) 305^{3nα}.

Rothe 35².

Rottmann 245^{3c}.

Rousseau I. I. 55³ⁿ.

Rufinus 309^{2nβ}, 368^{4Aε}.

Ruiz E. 276^{2nε}.

RUPERT OSB. 194¹ⁿ;

— Meldenius 235⁶ⁿⁿ.

Ruville v. (*Zurück zur hl.
Kirche*) 44^c, 68³ⁿ, 227^{5c},
334ⁿ, 338ⁿ.

Sabatier Aug. (*Esquisse
d'une philosophie de la
religion; Les Religions
d'autor.*) 35⁴, 52²ⁿⁿ, 58²,
94², 166⁴, 167¹ⁿ, 266^{2cβ}.

Sabellius 301^{1A}, 388^{1nα}, 396^{1Aδ}.

Saint-Martin 55^{3A}.

B. Salès J. 276^{2nε}.

Salmanazar 10².

Salomon 10¹, 319^{3nαn}.

(v. Odae, *Psalmi Sal.*).

Salzet (*B. Litt. Eccl.*) 305^{3cn}.

Sapphira 132^{1nβ}, 172^{2cβ}.

Sargon 10².

Satolli 138^{1Aβ}.

Saül 10¹, 14¹ⁿ, 144¹.

Saulus 23^{B,C}, 113^c, 148^c,
360^{2cα,β} (v. Paulus).

Saunders (*De visibili mo-
narchia Ecclesiae*) 176^{3nβ},
225^{2A}.

B. Sautemouche G. 276^{2nε}.

Savio (*Pp. Liberius*) 305^{3cn}.

Schäfer I. (*Basil. d. Gr.*)
306^{2Aβ}.

Schahrastani (*Religionspar-
teien*) 197^{cnδ}.

Scheeben 44^c.

Schelling 55^{3A}, 176⁴.

Schepens Pr. 173^{4nβn}.

Schiktanz Max (*Hilarius-
frgm.*) 305^{3cn}.

Schleiermacher (*Reden
über die Religion*) 35^{1,4,n};
55³ⁿⁿ¹, 58², 166⁴.

Schmiedel 166¹.

Schmidt Carl 169^{4nβ}.

Schulte v. 206³.

Schürer (*Gesch. des jüd.
Volkes im Zeitalter I. Chr.*)
9, 13¹, 15^{1c}, 29^{2an}.

Schwab (*Talmud*) 319^{3nαn}.
Schwartz M. G. 169^{4nβ}.

Schwartz-Mommson (*Euse-
bius*) v. g. 318^{2n;ca}.

Schweitzer Alb. 45⁵.

Schweizer 35².

Scot 5².

Seberg R. 309².

Segna 4¹.

Sententiae episcoporum v. g.
244^{2nγ}.

- LXX : 18, 29^{2A}, 174^{1B}_α, 177^{1B},
 181^{2B}_β, 183^{4A}, 186^{2A}.
 Seraphim Sarov 276^{2A}_γ.
 Serapion 299⁵.
 Serapis 174^{3AD}.
 SERGIUS Pp. I : 292^{114B}_γ;
 — III : 335^{2B}_β;
 — patr. Constp. 292^{114B}_α,
 393^{4A}_α, 396^{3B}_D.
 Servet Mich. 138^{2B}_{3AD}, 332².
 SEVERUS Ant. 306^{2B}_{nn},
 — cons. 295^{AN}.
 — Sept. 299⁵.
 Sextus Empiricus 244^{1B}_β.
 Shemah, Schemone Esre
 13^{1B}, 15³.
 S. Sidonius Apoll. 135^{2B}_β.
 Silas 360^{2B}_β, 367^{1B}.
 Silverus 396^{4B}_β_n.
 S. Silvester I : 198^{cB}_n,
 304^{1A}_{2A}, 305¹.
 SIMEON Niger 360^{2B};
 — Russus 337^{4C};
 — Stylita 139^{3A};
 — Thessal. 73^{3B}.
 SIMON Bariona (v. Petrus);
 — Magus 55^{3A}, 171^{4A}_{3B},
 360^{2C}_α;
 — nestorianus 203^{4A}.
 SIMON Iul. (*La religion
 naturelle*) 35⁴, 55^{3B}, 58²;
 — Richard (*Hist. critique
 des princ. comment.
 du N. T.*) 192ⁿ.
 Sinenses episc. 368^{2AD}.
 S. Siricius 139^{1B}, 304^{2B}_α_β,
 305^{3E}_F_α, 306^{1C}_{2B}_n, 309^{2B}_n.
 Sisinnius 336^{4B}_n.
 SIXTUS I : 295^A_β_n, 297^{1B}_{2B},
 368^{1A}_{2B};
 — II : 300^A_{4B}, 301¹,
 373^{2A}_α;
 — III : 308^{5AN}, 309^{2B}_γ;
 — V : 275³.
*Slavorum litterae theologi-
 cae* 198^{cn}.
 SMITH Sidney F. (*Month*)
 330^{1B}_β₂.
 — C. H. 332^{2B}₂.
 Socrates (*Hist. Eccl.*) 255²,
 305^{2A}_γ_β_{3E}.
 Soden v. (*Das lat. N. T. in
 Afr.*) 173^{2B}_β;
 — (*Die Schriften des
 N. T. in ihrer ältesten...*)
 173^{6A}.
 Söderblom Nathan 60³.
 Soglia 138^{4A}_β.
 Sohm (*Wesen und Ur-
 sprung des Katholiz.*)
 35^{5B}₂, 60^{3B}_n;
 — (*Kirchenrecht*) 296^{4A}.
 Solieri 1^A_β.
 Soloviev Vlad. (*Sotchine-
 nia russ., La Russie et
 l'Égl. univ.*) de Regno
 Dei 51³;
 — de independentia Eccle-
 siae 78^{4AN}, 83^{3B}_n, 137^{2B}_n;
 — de Petri praelatione
 152^{4B}_n et nomine 157^{4B}_n;
 — de clavibus 178⁴;
 — de Mt. 16⁴⁷₂₃, 181^{5B}_n;
 — de schismate 209^{4B}_n,
 336³;
 — de Rno primatu 310²;
 — de unione promovenda
 342²;
 — varia 4^{4C}, 68^{3B}_n, 199^{3B}_n,
 204^B, 218^{4B}, 343^{2A}_β.
 Sophocles 177^{4B}.
 S. Soter Rom. 161^{2AN}, 296^{4B},
 297^{4A}, 298³, 318^{2B}_n.
 Soto Dom. 315³, 377^{2A}, 397^A;
 — Petr. 350¹.
 B. Soubrius B. 276^{2B}_E.
 Sozomenus 305, 306^{2B}_α, 370^{3A}.
 Spáčil Th. (*Z K Th.*) 4^{4B}, 60⁴,
 198^c, 392^{4C}.
 Spitta Fred. (*Iesus u. die
 Heidenmission*) 251^{2B}₃.
 Staël de 55^{3B}.
 Stapleton 4⁴, 176^{3B}_β, 225^{2B}_n,
 228², 355⁵.
 Steenhoven 206⁴.
 Steiger I. (*D T C.*) 305^{2B}.
 Steinhuber 242³.
 Steitz 174^{3AD}.
 STEPHANUS Pp. I: 300^A_{1C}_β_γ²₃,
 301⁴, 335^{2B}_β, 395^{2B}_n;
 — Dorensis 185^{4B};
 — Ephes. 292^{114B}_β_n.
 Stephanus Henr. 296^{2B}_β_n.
 Stilling 305^{3C}_n.
 Stimmen aus Maria-Laach
 (SML.) 4³, 169², 204^B, 242³,
 251^{3B}_n, 366².
 Straub A. 4⁴, 392^{4C}.
 Streit (*Atlas hierachicus*)
 204^B.
 Strossmayer 102^{3C}, 396^{6C}_γ₇.
 Styger P. 318^{2B}₃.
 Suarez de ligandi... potes-
 tate 128^{2A}_α;
 — de coactione 138^{4B}_n;
 — de divina vitae religio-
 sae institutione 243^{4A}_C,
 388^{2B}_β;
 — de immutabilitate Rnae
 sedis 319²;
 — de connexis cum Eccle-
 sia 347^B_β, 350¹₂, 351⁴,
 2^β, 353^{2E}₃, 377^{2A}_α;
 — varia 4⁴, 5², 54⁴, 76⁴,
 86^{4B}_β₆, 125^{2B}_n, 126³,
 128^{2A}_α, 257², 397^A.
 Suetonius 15², 319^{3C}_α.
 Sviatopolk 336^{2B}.
 Sviatoslav 336^{2B}.
 Sylvester Malevanski 218⁴.
 S. Symmachus 310.
 Synaxarium (v. Delehaye).
 Tabitha 115, 159⁴.
 Tacitus 15², 16.
 Taine (*Le Régimemoderne. C.*)
 55^{3B}_n, 239^{2B}_n, 243³.
 Talmud 319^{3B}_α_n.
 Tamerlan 337³.
 Tanchelinus 139^{3B}_α_n.
 Tanner 397^{4B}.
 Targum 18, 177^{4A}, 181^{3B}, 319^{3B}_γ.
 Tarquini 138^{4B}.
 Tatianus 173^{3C}_{4B}_F_β, 298^{2A}.
 Taylor Isaac 328^C_α_n.
 Tchinghiz-Khan 337^{4B}.
 Technopoulos N. 4^{4B}.
 Ternovsky Petr. (*Theol.
 dogmat.*) 218⁴.
 Terrien (*Grâce et Gloire*)
 344^E, 355^{4C}_n.
 Tertullianus de infallibili
 magisterio 118^{2B}, 120¹;

- de Petro 162^{3v}, 171^{2,3c}, 173^{2c,3c}, 184^{6a};
- de haeresi 202, 217¹, 323, 355^{4c};
- de unitate 224, 232^{uβ}, 241^{2c};
- de catholicitate 244^{2bα}, 245^{2uα}, 253^{2u,β};
- de apostolicitate 262¹, 264^{1,2c};
- de primatu 294^c, 295⁴, 298^{2u,3}, 299¹, 300^{2,3a};
- de Petro Romae 316, 317^{uβ}, 318^{2u};
- de episcopis 359⁴, 361^{2a}, 364^{4,c}, 366^{1u}, 368^{4u,γ,δu}, 392^{2a};
- varia 4¹, 55^{3a}, 56^{2c}, 98, 169^{4u}, 173^{4cα,6uβ}, [202], 305^{1uu}, 384^{uγ}.

Texte und Untersuchungen
(v. T. U.)

Themison 244^{2aβ}.

THEODORA, uxor Iustiniani 203^{2c}, 396^{1uβ};

— S., uxor Theophili 335^{u,c};

— filia Constantini VIII : 336^{1a}.

Theodoreus Cyr. 183^{1uα}, 202, 255², 287², 288^{4u}, 290², 291^{2a}, 296^{2uβ,u}, 305^{3uβ}, 306¹, 308^{3a,4aα}, 310², 363^{1uβ}.

Theodoricus 310.

THEODORUS diac. Alex. 290^{3u};

— Mopsuest. 307^{uβ}.

S. Theod. Studita 79^{2uu};

— de haereticis 139^{3a};

— de primatu Rno 185^{4c}, 310², 376^{2u};

— de infallibilitate 395^{2aγ}.

THEODOSIUS imp. I : 82^{3a,5u}, 304^{1u}, 309^{4β};

— II : 82^{5c}, 286-288, 291^{2u}, 308^{3,4aε}, 317;

— Tchernigov 276^{2aγ}.

THEODOTOS I : 335^u;

— haeret. 298^{2aγ}.

Theologische Literaturztg

(TLZ.) v. g. 35^a, 166^{4u}, 207², 305^{3cu}.

THEOPHILUS Alex. 306^{2bα-γn};

— Antioch. 29^{1u}, 244^{2aα};

— Ephes. 139^{3a};

— imp. 335.

Theophylactus Bulg. 166^{2a}, 183^{4uα,5cβ}, 192, 335^{uβ,c,ε}.

Therapios 300^{1uu}.

S. Theresia 68^{3u}.

S. Theresia ab I. I. 276^{2uε}.

S. THOMAS Ap. 186^{4c}, 271^{2a};

— Becket 79^{2m}, 310.

S. Thomas Aquin. de Ecclesia 2^{3u};

— ut Regno Dei 52^{3c},

— ut corpore Christi 54¹, 70¹, 71⁴, 340;

— de potestate legislativa 84^{3u}, 124^{1,2u}, 135^{1,2u}, 127^{2aα}, 128, 140^u;

— de voto baptismi 86³, 91^{4a};

— Apostoli infallibiles 120^{3u};

— de relapsis 132^{uu}, 134^{3uα}, 135^{3a}, 138^{1aα};

— ne clerici occidant 135^{1,2uβ};

— de potestate ordinis 141^{2,3u}, 143-145⁴, 147, 357^u;

— de sanctitate 235⁴, 236², 240^{3u}, 266^{2cγ};

— de miraculis malorum 241^{2c};

— de distinctione nunc cognitione Ecclesiae 267², 271^{3a,u};

— de anima Ecclesiae 343^{2uβ,u}, 344^{c,u,ε};

— de schismaticis 348^c, 355¹;

— de catechumenis 351⁴, 353^{2c,u};

— de excusante ignorantia 355^{4u};

— de episcopis 357^{4u}, 363^{4c}, 373^{2uu,β};

— de eorum iurisdictione per R. P. 377^{2u};

— purificavit Aristotelem 388^{1uα};

— de infallibilitate 338^{2uγ};

— varia 5², 192.

Thomasius 35².

Thomassinus 5².

Thucydides 29^{2a}, 181^{2uα}, 388^{2a}.

Thureau-Dangin (*La renaissance cath. en Anglet.*) 205^{4u}, 227^{5u}, 259⁴, 338^u.

Tillemont 305^{3cu}.

Times 205^{4u}.

TIMOTHEUS S. 130^{2u}, 360^{2u,cβ}, 361¹, 363^{3uγ};

— Alex. I 292^{2c};

— II Aelurus 203^{2a}, 291^{2c,ε}, 292^{11,3cβ}.

Tischendorf 43¹, 47⁴, 158².

Tisserant Eug. (*Ascensio Isaiae*) 318^{2uu}.

S. Titus 360^{2u}, 361¹, 363^{3uγ}, 368^{1u,1uβ};

— imp. 15².

Tixeront (*Histoire des Dogmes*) 300^{uα}, 388^{1uu}.

Tocqueville de 225^{4c}.

Toletus 397^{uβ}.

Tolstoi 259³.

Tondini 198^{6β}, 342¹.

Tournely Hon. de 4⁴, 396^{5u}.

Touzaré 8^u.

Tracatus 368^{4aβ}.

Traianus 334^{cu}.

Traub 53^{3u,u}.

Trésal (*Les origines du schisme anglican*) 329^{2u1}.

TROITZKY S. 292^{1uu}.

— Vlad. (*Otcherki iz istorii dogmata o Tserkvi*) 376^{2cu}.

Tröltsch 60³.

Troubetzkoi Eug. 68², 218^{4u}.

Tserkovnya Viedomosti 247³, 276^{2aγ}.

Tserkovny Vestnik 206².

T. U. (= *Texte und Untersuchungen*) v. g. 169^{1a,u}, 4^{uβ}, 174^{4,4a}, 173^{2uβ}, 3a,6^γ, 182^{2uβ}, 197^{cu,ε}, 371^c.

Tübinger Theolog. Quartalschrift 162⁴.

Tullia 269^u.

- Tullok Alex. B. 328^{ca}_n.
 Turmel 181⁸, 305^{3ca}_n.
 Turner 305²ⁿⁿ_n.
 Turrecremata (*Summa de Eccl.*) 4³, 351², 353²ⁿ.
 Twesten 35².
 Tychicus 363³ⁿ_γ.
 Tycho-Brahé 138³ⁿ.
 TYKHON patr. Russ. 204ⁿ, 283ⁿ_β;
 — Voronej. ep. 276^{2a}_γ.
 Tyrrell G. 206³.
 Tyszkiewicz St. 227⁵ⁿ.
 Ucalegon 382³ⁿⁿ.
 S. Udalricus 275³.
 UMILAS 368^{2a}_α.
Unam Sanctam 338ⁿ.
Union Review 227⁵ⁿ.
 Urban (*Conv. Velehrad.*) 225¹ⁿ.
 URBANUS I : 299⁴;
 — II : 336²ⁿ_{α, γ}, 337¹;
 — V : 318²ⁿⁿ₃, 337³;
 — VI : 279²;
 — VIII : 275³, 396²ⁿ.
 Vacandard 396²ⁿ_δ.
 Vacant 279⁴ⁿ (v. *D T C.*).
 Valbert 328^c_n.
 Valens 79²ⁿ, 292¹², 306^{1c}, 306^{2a}_β, 309^{1α}.
 Valentia 315¹.
 VALENTINIANUS II : 286ⁿ, 309^{1β};
 — III : 82^{5c}, 288^{5a, n}, 291²ⁿ, 308^{4a}_ε.
 Valentinus haer. 298^{2a}.
 Valerianus 300^a, 364ⁿ.
 Van der Heeren 25ⁿ.
 Van de Vorst 310ⁿ¹.
 Vandewalle E. (*RPA.*) 225^{4c}.
 Varlet 206¹.
 Vasquez 377^{2a}.
 Vaughan Card. 329²ⁿ¹, 382³ⁿⁿ.
 Vecchiotti 138^{1a}_β.
 B. Vénard Theophan. 276²ⁿ_γ.
 Venizelos 336^{1a}.
 Vergilius (Ferghil) 396²ⁿ.
 Vermeersch 135²ⁿ_β, 138^{1a}_β.
 Veronicianus 287^{2c}.
 Verschave (*La Hollande politique*) 338ⁿ.
 Vespasianus 15², 97¹, 368^{4a}_β.
 S. Vianney I. M. 68³ⁿ, 276²ⁿ_ε, 330^{3c}.
 VICTOR Pp. I : 171^{1a}, 297²ⁿ, 298^{1a, n}_{2n};
 — II : 336^{1a};
 — III : 336²ⁿ;
 — ep. Furnis 300¹ⁿⁿ.
 Vigilius 396¹ⁿ_{β, n}.
 Vigouroux-Brassac 25ⁿ.
 Villatte 206^{3, 5}.
 Viller M. (*Byzant.*) 336¹ⁿ₃.
 Vincentius Lir. 4^{2c}, 217³, 245¹ⁿ.
 Vitalianus 185²ⁿ.
 Vitalis 306^{1a, c}.
 S. VLADIMIR 123³, 335ⁿ.
 — Putiata 276^{2a}_δ.
 Voguë E.-M. de 214^{1cn}.
 Voltaire 269ⁿ.
 de Vregille 138³ⁿ, 396²ⁿ_{γ, n}.
 Wadding 139³ⁿ_α.
 Wappler P. 138²ⁿ.
 WEBER (*Jüdische Theologie*) 319³ⁿ_β;
 — ep. v.-cath. 206³.
Weekly Times 328^c_βⁿ.
 Weindl 116ⁿ.
 WEISS A. M. 4¹.
 — Bernh. 157^{1c}, 173^{6γ}, 174^{3an}, 182²ⁿ_β, 189^a;
 — Ioh. 45⁵, 46²ⁿⁿ, 116^a.
 Weisshaupt 55^{3a}.
 Weizsäcker (*Apostolische Zeit*) 193⁵.
 Wendlandt 243¹.
 Wendt 116ⁿ.
 Wernle 116ⁿ.
 Wernz F. X. 5¹, 243^{1a, c}.
 Weston Fr. 227³ⁿ.
 Weymouth 158².
 Wicief 4^{4cn}, 55³ⁿ, 129^{2β}, 319^{1β}.
 Will Ch. (*Acta et scripta... de controversiis saec. XI*) 336^{1a}.
 S. Willibrord 368^{2a}_α.
 Wilmers 4^{4c}, 8ⁿ, 149ⁿ.
Wirceburgenses 350^{3β}, 377^{2a}.
 Wiseman 328^c_n.
 Wrede 116ⁿ.
 Wünsche Aug. 174^{3an}.
 Xenopho 29^{2a}, 181²ⁿ_α.
 Xystus (v. Sixtus).
 Zaccaria F. A. 4¹.
 S. Zacharias Pp. 396²ⁿ.
 Zahn 173^{3c}_{6β}, 296²ⁿⁿ.
 Zebadaeus 194^{1n, 2n}.
 Zeiller Iac. 305^{3cn}.
 Z K Th (*Zeitschrift f. kath. Theologie*) 336²ⁿ_β, 392^{1c}.
 Zenobia 301².
 Zeno 292^{11c}_γ, 378³ⁿ¹ⁿ_β.
 Zephyrinus 299^{1, 5}, 301¹.
 Zigabenós (v. Euthymius).
 Zinelli 375³, 376¹ⁿ.
 Zonaras 292¹¹ⁿ_δ.
 Zorell Fr. 283^c, 365³ⁿ¹.
 Zorobabel 10³, 290³.
 S. Zozimus 307ⁿ, 309²ⁿ_δ, 382¹ⁿ, 395²ⁿ.

INDEX III : SCRIPTURISTICUS

Genesis		10 ⁴	29 ¹ⁿ	IV Regum (II)		126 ^{1,5}	174 ^{1vα, cβ}
Passim	13 ¹	17	127 ^{2vα}	11 ^{15, 18}	363 ^{2vβ}	131 ¹	14 ²
4 ⁹	90 ¹	13 ⁵	263 ^{1vγ}	16 ^{7ss}	14 ^{1u}	Proverbia	
17 ⁵	284 ^{1, 57¹ⁿ}	14 ²	236 ¹	I Paralipom.		5 ¹⁴	291 ²ⁿ
20 ⁷	266 ^{2α}	16 ¹⁸	174 ^{1cβ}	II Paralipom.		8 ^{2v}	181 ^{2vβ}
22 ¹⁷	13 ¹ , 174 ^{1cβ}	17 ⁷	132 ^{1vβ}	13 ^{2, 4, 28⁸}	29 ²ⁿ	21 ¹⁶	29 ^{1u}
28 ³	29 ¹ⁿ	18 ^{1, 15}	14 ^{1b}	29 ^{1, 10, 20}		31 ²³	174 ^{1cβ}
32 ²⁸	284 ^{1, 57¹ⁿ}	5	263 ^{1vγ}	Passim		Ecclesiastes	
35 ¹⁰	157 ^{1b}	4, 8, 10, 22	266 ^{2α}	33 ³	183 ^{5cβ}	1 ^{15 [3]}	260 ²
41	29 ¹ⁿ	16	29 ²ⁿ	34 ^{12, 17}	363 ^{2vβ}	Canticum	
41 ³⁴	363 ^{2vβ}	20	114 ³	Esdras		1	13 ¹ , 267 ^{2, 3}
47 ²⁵	14 ^{1An}	19 ¹⁹	132 ^{1vβ}	26 ⁴ , 10 ^{1, 8, 12, 14}	29 ²ⁿ	3	23 ^a , 200
48 ⁴	29 ¹ⁿ	21 ²³	38 ^{2An}	Nehemias (II Esdr)		Sapientia	
		22 ²⁴	132 ^{1vβ}	31 ³¹	186 ^{2c}	1 ⁵	236 ¹
		23 ^{18, 31³⁰}	29 ²ⁿ	51 ³ , 7 ⁶⁶ , 8 ¹⁷	29 ²ⁿ	6	363 ^{2vβ}
Exodus				11 ^{9, 14, 22}	363 ^{2vβ}	6 ⁶	90 ² , 268 ³
Passim	13 ¹	Josue		12 ³⁷	186 ^{2c}	9 ¹⁷	236 ¹
3	109 ^{4b} , 263 ^{1nα}	31 ^{14, 13}	14 ^{1b}	13 ¹	29 ²ⁿ	16 ¹³	174 ^{1cγ}
4 ^{14, 16}	266 ^{2α}	8 ³⁵	29 ²ⁿ	Tobias		Ecclesiasticus	
16 ³	29 ¹ⁿ	22-24	13 ¹ , 14 ^{1A}	13 ¹⁴	20	Passim	29 ²ⁿ
19 ⁵	14 ^{1b}	Indices		Iudith		1 ⁹	236 ¹
6	236 ¹	5 ⁸	174 ^{1cβ}	6 ²⁴ , 7 ²⁹ , 14 ⁶	29 ²ⁿ	Isaias	
21 ²⁰	132 ^{1vα}	8 ²³	14 ^{1A}	Iob		1 ¹⁸	174 ^{1b}
22 ¹¹	244 ^{1Aβ}	9 ²⁸	363 ^{2vβ}	20 ²⁹	363 ^{2vβ}	21	13 ¹
23 ²⁵	14 ^{1A}	14	236 ¹	30 ⁶	157 ^{1c} , 177 ^{1A}	21 ⁴	20, 64 ²ⁿ
24 ^{4, 8}	13 ¹ , 14 ^{13bα}	17	97 ⁴	28	29 ²ⁿ	3 ⁷	174 ^{1b}
28 ³⁶	50, 236 ¹	20 ¹	291 ²ⁿ	Psalmi		6	109 ^{4b} , 263 ^{1vα}
Leviticus		2	29 ²	Passim.	16, 20 ^b , 29 ²ⁿ	3	50, 236 ¹
4 ^{13s}	29 ¹ⁿ	21 ^{5, 8}	29 ²ⁿ	3 ^{8ss}	132 ^{1vα}	4, 9	266 ^{2α}
8 ³	291 ²ⁿ	Ruth		15 ²²	29 ²ⁿ	7 ^{1, 12}	14 ^{1b}
11 ^{44s}	236 ¹	4 ^{1, 11}	174 ^{1cβ}	17 ¹⁷		8 ¹⁴	181 ⁴
17	13 ¹ , 29 ¹ⁿ	I Reg. (I Sam.)		II Reg. (II Sam.)		9 ¹⁸	249 ⁵ , 250 ^{2A}
19 ² , 21 ⁸	236 ¹	Passim.	14 ^{1A, b}	7 ^{12, 24}	14 ² , 56 ¹	6 ⁸	56 ¹ , 174 ^{1b}
26 ^{1, 12, 18, 33}	13 ¹	3 ^{8ss}	110	19 ⁸	174 ^{1cβ}	10 ²⁴	132 ^{1vα}
Numeri		15 ²²	263 ^{1vγ}	III Regum (I)		11 ^{9s}	18 ^a , 20
1 ² , 3 ⁴⁰	27	17 ¹⁷	29 ²ⁿ	5 ¹⁷	181 ^{2vβ}	42	66 ^{1A}
4 ¹⁶	363 ^{2vβ}	I Reg. (I Sam.)		68 ¹³	174 ^{1cβ}	19 ^{19ss}	20
15 ^{37, 41}	13 ¹	Passim.	14 ^{1A, b}	74 ^{5, 7}	56 ¹	22 ²²	174 ^{1b} , 178 ²
16	263 ^{1vγ}	3 ^{8ss}	110	86 [87] ¹	181 ^{2vβ}	24 ¹	249 ^{3b}
18 ²⁰	27	15 ²²	263 ^{1vγ}	45 ⁶	177 ^{1c}	25 ²	181 ^{2vβ}
20 ^{8ss}	181 ^{3u}	17 ¹⁷	29 ²ⁿ	68 ¹³	174 ^{1cβ}	28 ⁶	17
23 ^{12, 17}	266 ^{2α}	II Reg. (II Sam.)		74 ^{5, 7}	56 ¹	29 ¹³	250 ^{2vβ}
26	263 ^{1vγ}	7 ^{12, 24}	14 ² , 56 ¹	45 ⁶	177 ^{1c}	32 ^{1, 17s}	19
30 ^{3, 10}	128 ^{2α}	19 ⁸	174 ^{1cβ}	68 ¹³	174 ^{1cβ}	38 ^{10, 18}	174 ^{1cα}
31 ¹⁴	363 ^{2vβ}	III Regum (I)		74 ^{5, 7}	56 ¹		
Deuteronom.		5 ¹⁷	181 ^{2vβ}	86 [87] ¹	181 ^{2vβ}		
Passim	13 ¹ , 14 ^{1A} , 29 ²ⁿ	8 ^{14, 22, 56, 65}	29 ²ⁿ	45 ⁶	177 ^{1c}		
4 ²	114 ³	11 ^{31, 39}	14 ^{1b} , 174 ^{1nα}	68 ¹³	174 ^{1cβ}		
5, 7	110	12 ¹	14 ^{1An}	74 ^{5, 7}	56 ¹		
5 ²²	29 ¹ⁿ	14 ⁶	97 ¹	86 [87] ¹	181 ^{2vβ}		
7 ⁶	236 ¹	22 ¹⁸	319 ^{3nα, 11}	45 ⁶	177 ^{1c}		

40 ^{3,9ss}	19,186 ^{2A}	23	134,17	Malachias		46	46 ^{2c} β, 209 ²
42 ^{1,4}	250 ^{2A}	31 ⁶	249 ^{4A}			16,20	238 ²ⁿ
6,10	20	32 ^{3,23}	29 ^{2,n}	15 ⁴⁴	20,145 ^{1B}	21ss	46 ³ⁿ , 127 ²ⁿ β,
49 ^{6,9ss,21}	19,20,86 ⁵	34	186 ^{2A}	11 ¹⁴	253 ¹		241 ^{2A} , 251 ^{2c}
5 ^{2,715}	18,20	22s	19	3 ¹	97 ¹	24	46 ^{2c} β, 171 ^{3a} β
53 ¹	260 ²	37 ^{24,28}	19,186 ^{2A}	3	145 ^{1B}		177 ¹ⁿ
54 ^{1,4}	86 ⁵	47 ^{8,12}	20	Macchabaei		27	177 ^{2A}
5,13	19,20					20	105 ¹
57 ^{3,8}	13 ¹	Daniel		I. 1 ^{29,47}	10 ⁴	85 ¹³	249 ^{3n,4A}
15	236 ¹			51	363 ²ⁿ β	10s	46 ^{1A} , 250 ^{2E}
49	22 ²	4 ^{9,48}	249 ^{4A}	256, 459, 14 ¹⁹	29 ²ⁿ	14,16	157 ²ⁿ β, -D
60 ^{1,40}	20,86 ⁵	68 ¹⁶	128 ^{2A}	21	21 ²	23	157 ²ⁿ α
17ss	18,363 ²ⁿ β, γ	79 ²⁷	15,21 ² , 30 ^{2A}	II. 2-7		9 ^{1,10}	157 ²ⁿ β
61 ^{1,9}	61 ²	43	45 ⁵ , 251 ^{2c}		10 ⁴	45	97 ³ⁿ
10	17,18	25	23 ^{3A}	Matthaeus		28	157 ²ⁿ βn
62 ^{2,3ss}	17,20					35	105 ¹
66 ^{18,23}	20	Osee		2 ¹	78 ^{2A}	36	186 ²ⁿ
21	145 ¹ⁿ			4-6	250 ²ⁿ γ	38	96 ²
Jeremias		1-3	134,17	6	360 ²ⁿ α	40 ¹	96 ¹ , 151 ²ⁿ
		2 ¹⁹	563 ³ⁿ β	9	186 ^{2A}	1,5	96 ² , 249 ²ⁿ
		3 ⁴	14 ²	13,18	78 ^{2A}	2	41 ^c , 157 ^{1A, c} , 158 ¹
1	109 ⁴ⁿ , 263 ¹ⁿ α	Ioel		3 ²	43 ^{2A}	5ss	105 ² , 249 ²ⁿ
3 ^{1,17,32}	18 ⁿ , 19,20			9	249 ³ⁿ	6	151 ²ⁿ , 186 ²ⁿ
4 ¹	17	2 ¹⁶	29 ^{2,n}	42	346 ²ⁿ α	14s	63 ¹ , 87 ² , 127 ²ⁿ β
29	157 ^{4c} , 177 ^{1A}	23,32	18	45	236 ¹ⁿ	46	45 ^{4c} , 186 ²ⁿ
65	181 ²ⁿ β	3 ²	363 ^{2A} α	42	44 ³	17s	45 ^{4c} , 319 ³ⁿ
9 ²	13 ¹	5	22 ²	43ss	250 ^{2An,En}	17,38	41 ⁿ , 78 ^{2c}
12 ¹⁵	183 ^{5c} β			45s	249 ⁵	18	249 ²ⁿ , 250 ^{2A, n} , 396 ⁸
16	174 ¹ⁿ α			47	43 ^{2A}	23	45 ⁵
13 ²⁷	13 ¹	Amos		48ss	151 ^{2A} , 158 ¹	27	109 ^{3A} , 319 ³ⁿ
14 ^{4s}	97 ³ⁿ , 263 ¹ⁿ γ	14,14	181 ²ⁿ β	49	194 ²ⁿ	32,35	45 ^{4c} , 53 ² , 87 ¹
15 ^{15,19}	266 ^{2A}	3 ⁴	244 ^{1A} β	23	105 ¹ , 250 ²ⁿ γ	40	41 ⁿ , 46 ^{2c} β,
18 ¹⁴	183 ^{5c} β			24s	249 ³ⁿ		51 ¹ , 109 ¹ⁿ
23 ^{2,6}	19,186 ^{2A}	Abdias		5 ²	105 ¹	41 ¹	96 ² , 105 ¹
40	13 ¹			3	46 ¹ⁿ , 277 ²ⁿ β	3	15 ¹
24 ⁵	174 ¹ⁿ α			4	18 ⁿ , 224 ¹	5	277 ²ⁿ β
25 ^{11,27}	14 ^{1An}	17	18	10ss	41 ⁿ , 45 ^{4c} , 62 ²ⁿ	9	367 ¹ⁿⁿ
26 ¹⁷	29 ¹ⁿ	Michaeas		43s	45 ^{4A} , 250 ^{2E}	10	97 ¹
27 ^{15,29}	97 ³ⁿ			14	62 ^{2c} , 64 ^{2A}	12	46 ^{3c, n}
29 ^{21s}	263 ¹ⁿ γ	2 ⁵	29 ^{2,n}	16	67 ² , 224 ²	17	250 ²ⁿ δ
29 ^{[36]26}	363 ²ⁿ β	4 ^{1,3}	20		242 ³ , 251 ^{2c}	20,24	127 ²ⁿ β
30 ⁹	14 ^{1A,2}	5 ^{2,5}	19,186 ^{2A}	18,44	249 ³ⁿ	25ss	24 ¹ , 463 ^A
31 ⁴	174 ¹ⁿ α			19	105 ¹	27	46 ³ⁿⁿ , 87 ¹ , 118 ²ⁿ
31,34	18 ⁿ	Habacuc		21,43	127 ²ⁿ β	29	224 ¹
32 ^{38ss}	18 ⁿ			37	229 ²	30	128 ¹
33 ⁷	174 ¹ⁿ α	2 ¹⁴	18	44	241 ¹	42 ¹⁸	250 ^{2A, n}
19,22	18 ⁿ	Sophonias		45	251 ^{2c}	20	250 ^{2n,1}
34 ¹⁸	13 ¹ , 144 ³ⁿ α			48	236 ¹ⁿ	21	249 ³ⁿ
42 ¹⁰	174 ¹ⁿ α			6 ^{9s}	251 ^{2c}	25	226 ¹ , 229 ¹
44 ^{15,50}	29 ¹ⁿ	3 ^{2,40}	20	48	229 ²	28	46 ^{2n,3n}
Lam. 1 ⁴⁰	29 ^{2, n}	45,17	18	24	74	30	46 ³ⁿ , 87 ¹
Ezechiel		Zacharias		30	249 ³	33	238 ²ⁿ
				33	46 ^{3nA}	39	241 ²ⁿ
1-3	109 ⁴ⁿ , 263 ¹ⁿ α			77	184 ^c	41s	107 ²
3 ^{1,19}	266 ^{2A}	12 ^{8,40} , 13 ¹	18	42	249 ^{3A}	50	46 ^{2n,3nn}
13 ^{3,22}	244 ^{1A} β	13 ^{2s}	263 ¹ⁿ γ	44	90 ^{2A} , 260 ¹	13 ¹	157 ²ⁿ β, n
16	13 ¹ , 17	7	186 ²ⁿ , 376 ¹ⁿ	45	187 ² , 193 ^{1A}	11	43 ²ⁿ , 45 ⁵ , 67 ⁶
17 ^{22ss}	20,249 ^{4A}	14 ^{7,16}	20		263 ^{1c} β	13	46 ³ⁿ , 67

14.21	41 ^{2A}	17 ^{1.3}	67 ⁴ , 157 ^{2A}	22 ^{2.40}	45 ^{4A} , 52 ^{3A} , 249 ⁴	18.20	56 ^{2B} , 78 ^{2B} , 121 ¹
15	250 ^{2B} γ	1.13	45 ⁵	16	105 ¹		264 ¹
18.23	260 ¹ , 389 ^{1B}	4	157 ^{2A.3}	17	319 ^{3B}	19	128 ^{CB} , 147 ³
19	229 ²	15.20	41 ^{2A}	21	78 ³ , 79 ^{2C}		249 ⁴ , 250 ^{2B} γ, 11.2
22	67 ⁶	17	250 ^{2B} δ	37	13 ¹		323 ⁴ , 352 ^{2A}
23	46 ^{2C}	20	241 ^{2B}	39	277 ^{2A}	19s	250 ^{2A} , 11.2B
24.30	56 ^{2A} , 209 ²	22s	44 ³	40	249 ^{3A}	20	45 ^{4B} , 229 ²
30	45 ^{4B}	23	41 ^{2A}	23 ²	144 ^{2B}		231 ¹ , 384 ^{1B}
31.33	249 ^{4A}	24.27	157 ^{2B} γ	38	128 ¹ , 2A, 304 ^{2B} β		
32	20	18 ¹	128 ^{2B}	6	157 ^{5A}		
33	45 ^{4A.5}	1.4	156 ⁴ , 157 ^{2C}	11	41 ^B		
35	67 ⁶	3	46 ^{2B}	16	144 ^{2A.3}	10	194 ^{2B}
36	157 ^{2B} β, 21	6.9	127 ^{2B} β	23	144 ^{2B}	14	43 ^{2A}
37ss	45 ³ , 4b	7	45 ^{4B} , 239 ³	37ss	127 ^{2B} β, 172 ^{2A} α	15.20	41 ^{1B} , 44 ³
38	229 ² , 249 ^{4A}	7.8	46 ^{1B}	24 ³	45 ⁵	16	157 ^{1A}
38.41	56 ^{2A} , 138 ^{1B}	11.18	186 ^{2B}	5	56 ^{3C}	21s	105 ¹
41	45 ^{4B} , 46 ^{3B} , 239 ³	44.17	62 ^{2A}	9	41 ^B , 45 ^{4C}	24	236 ¹
43	45 ¹ , 46 ^{1A}	16	133 ^{2A}	10	181 ⁴	29s	157 ^{1A} , 22 ^{2B} β
44ss	45 ⁵ , 67 ⁶	17	47 ² , 51 ¹ , 52 ^{3C}	11	97 ^{3B} , 263 ^{4C} β	31	157 ^{2C} β
47ss	45 ^{4B} , 56 ^{2A}		67 ³ , 78 ³ , 87 ²	12	239 ³	32	250 ^{2B} γ
	194 ²		109 ^{4B} , 130 ^{2A} , 131 ^{1A}	14	45 ^{4C} , 249 ^{4B} , 250 ^{2E}	33	157 ^{2B} β
54	105 ¹ , 157 ^{2B} βn		132 ^{1C} , 216 ^{2A} β, 235 ⁵	23	64 ^{2B}	36	157 ^{1A} , 158 ⁴
57	157 ^{2B} βn		349 ^B , 354 ²	24	97 ^{3B} , 263 ^{1B} β	21	157 ^{2B} β
14 ²²	157 ^{2B} α	18	87 ² , 101	32	249 ⁴	13	105 ¹
28.30	157 ^{2B} α, c, d, 3		128 ² , d, 144 ^{3C}	34	45 ⁵	19s	45 ^{4A}
15 ²	144 ^{2A} , 363 ^{2A} γ		147 ³ , 151 ^{2B}	35	109 ^{3B} , 231	37.12	241 ^{3B}
8	249 ³ , 250 ^{2B} δ		169 ^{4C} , 179 ^{1B}	36, 44	45 ⁵ , 6A	13	151 ^{2A}
15	157 ³		376 ^{1A} α	48	45 ³	13.19	96 ¹ , 243 ^{3B}
21.28	249 ^{3B}	19s	184 ^C , 235 ¹	25 ^{5.10}	45 ³ , 4A, 52 ^{3A}	14	96 ²
21	186 ^{2B}	21	157 ³	14s	45 ² , 4A	16	284 ¹ , 157 ^{1A}
16 ⁴	46 ^{3B} , 241 ^{2B}	19 ^{10s}	123 ^{4B} , 240 ¹	15	236 ^{1B}	17	158 ¹ , 176 ^{4C}
13.20	154 ¹ , 165 ¹	12	243 ¹	18	123 ^{4B}	17	157 ^{1B}
14	181 ^{8B}	14	46 ^{2B}	21	46 ^{1A}	20	157 ^{2B} β
16	144 ^{3A} δ, 199 ⁹	19 ¹	277 ^{3A}	31.31	45 ^{4B} , 46 ^{1A}	35	463 ^{3B}
	235 ^{3B}	21	240 ¹ , 243 ¹	35s	186 ^{2B} , 240 ²	41s	45 ⁵ , 105 ¹
16.20	44 ³ , 195 ¹	26	342 ²	35.46	127 ^{2B} β, 224 ²	3.34	462 ^{CB}
17	87 ¹ , 188 ^{4A} , 190	27s	41 ^B , 157 ³	26 ^{3.5}	250 ^{2B} γ	10	96 ²
17.19	154 ^{4C} , 155 ³	28	96 ² , 130 ^{2A}	13	45 ³ , 4A, 244 ³	11	432 ^A
	157 ⁵ , 168 ²	29	243 ¹		249 ^{4B} , 250 ^{2C} β, 2	20	123 ³
	169-179	20 ^{1.16}	249 ⁴	14.20	96 ²	31ss	45 ³ , 249 ^{4A}
18	29 ^{2B} , 45 ^{4B} , 46 ^{3C}	17	96 ²	28	146 ^{2C}	36s	157 ^{2B} α
	47 ² , 52 ^{3C} , 56 ^{2C} 6	18	107 ²	31	44 ³ , 181 ¹ , 186 ^{2B}	537	157 ^{2A}
	62 ^{2C} , 88 ^{2A} , 157 ^{1C}	21	41 ^C , 157 ^{5A}		239 ³ , 376 ^{1B}	6 ^{1.4}	157 ^{2B} βn
	170-174, 177,	23.25	157 ^{5B}	33	157 ³ , 181 ⁴	2.6ss	105 ¹
	182 ^{1A} , 183 ⁴ 5c	25.28	41 ^B , 193 ⁴	37	157 ^{2A}	5	241 ^{3B}
	3106 ² , 378 ^{3B} 1A, 395 ^{1A.3}	26	156 ^B	47	96 ² , 250 ^{2B} γ,	7	96 ² , 250 ^{2A}
18.20	128 ^{2B} , 151 ^{2C} β	28	146 ^{2B}		363 ^{2A} γ	11	127 ^{2B} β
	299 ^{1B} β, 2n	21 ⁰	154	52	138 ^{1B}	30ss	41 ^{2A} , 105 ²
	300 ^{1B} α, 304 ^{2B} β	18	249 ⁴	55	105 ¹	34	105 ¹ , 186 ^{2B}
19	78 ³ , 128 ^{2A} β	21	241 ^{2B}	63s	30 ^{2A} , 44 ⁴	45s	157 ^{2B} α
	144 ^{3C} , 147 ³	22	184 ^C	27 ¹	250 ^{3B}	52	389 ^{4B}
	169 ⁴ , 174 ^{1B} , 178s	23	95 ³ , 250 ^{2B}	3	107 ²	73	363 ^{2A} γ
21	44 ³ , 363 ^{2A} γ	26	95 ³	11.18, 25s	44 ⁴	3.13	144 ^{2A} α
22s	44 ³ , 157 ³	28.31	249 ⁴	51, 60	177 ^{1B}	6	250 ^{2B} γ, 2
23	157 ^{2B} , 169 ^{3C}	31	46 ^{3B}	52	236 ^{1B}	6.16	463 ^B
	181 ¹ , 183 ^{4C} α	33.15	249 ^{4A} , 250 ^{2B}	28 ¹⁶	96 ² , 109 ^{4B} , 147 ³	11.13	224
24s	41 ^B , 45 ^{4C} α	42	181 ^{2C}	17.20	50 ^{2A} , 109 ^{4B}	17	157 ^{2B} β
28	45 ⁵ , 67 ⁴ , 173 ⁴	13	46 ^{2B} β, 3A, 250 ^{2B} α	18	49 ^B , 105 ² , 151 ^{2C} α	24.30	249 ^{3B}

Marcus

27	250 ^{2an}	29,33,37	157 ^{3,2A,n,1A}	151 ^{2A,157¹}	31s	107 ²
8 ²³	183 ^{5cB}	43	96 ²	14,16	158 ¹	12 ^{2,0}
27	165 ¹	49	105 ¹	20	97 ³ⁿ	4,12
27,30	15 ¹ ,157 ³	61s	44 ¹	22	62 ²ⁿ	8s
31	105 ¹	62	30 ^{2A,45¹,5}	45	113 ^{2A}	44
33	44 ³ ,157 ²ⁿ , 169 ^{3c}	64	107 ²	47	46 ^{2cB}	31 ¹
34	45 ^{1c}	15 ^{2,10,45}	44 ¹	48	171 ^{3A} ,177 ^{1B} , 181 ^{2nY}	32
9,13	45 ⁵	41	48 ³		249 ³ⁿ	37
2,5	157 ^{2A,3}	46	177 ^{1B}	7,10	250 ^{2nB}	41
13,20	41 ^{2A}	16 ⁵	249 ^{4c}	5	44 ³	13 ⁷
18	250 ^{2nB}	7	157 ¹ ,158 ² ,186 ¹ⁿ	18,23	15 ¹	40
24	241 ^{2nA}	14	96 ² ,147 ³	19s	97 ¹	18s
30	105 ¹	15	45 ^{3,4A} ,87 ² ,181 ^{1A}	24	367 ^{1un}	21
33s	41 ^{B,c} ,156 ^A , 157 ^{2c}	15s	107 ² ,231	26	97 ¹	22
35	96 ² ,193 ⁴	15,20	250 ^{2A,n}	27	239 ³	23
37	51 ¹	16	352 ^{2A}	39,50	82 ^{5A} ,157 ^{2c}	28s
42,50	46 ^{1B} ,127 ^{2nB}	17	63 ¹ ,241 ^{2B,c}	44	96 ²	32
10 ¹	105 ¹		Lucas	6	177 ^{1un}	34
15	46 ^{2n,3un}			10	43 ^{2A} ,45 ⁵	14,16,24
20	243 ¹			21	46 ²ⁿ 3n, 51 ¹	26
24	389 ^{1B}	1 ¹	173 ^{6Y,n}	45	157 ³ ,158 ²	29
28	157 ³	3	249 ^{2A}	54	157 ^{2A}	15 ^{2,7}
30	45 ⁴ⁿ	26	78 ^{2A}	9,1,6	96 ² ,105 ²	14,32
32	96 ²	32s	56 ¹ ,236 ¹ⁿ ,250 ^{2rn}	10,17	249 ^{2A,B}	25
33ss	41 ⁿ ,107 ² , 157 ^{5A,n}	35	236 ¹	12	41 ^A	16 ¹⁶
42s	41 ⁿ ,193 ⁴	52	20	18,21	15 ¹	18
43	156 ⁿ ,157 ⁵ⁿ	77	249 ⁵	20	157 ³	23
45	146 ²ⁿ	24,14,31	250 ^{2rn}	28s	44 ³ ,45 ^{4c}	26
11 ⁹	40 ^c	23	50	23,26	87 ¹	17 ¹
11	96 ²	30s	249 ⁵	26	53 ² ,236 ¹ⁿ	46s
12,14,17,20	249 ^{4A}	32	20	27,36	45 ⁵	20
17	105 ¹	34	44 ³ ,87 ¹ ,181 ¹	28	157 ^{2A}	24s
21	157 ³	40,52	268	32	157 ^{2A,3} ,158 ²	18 ⁸
22s	241 ²ⁿ	38	249 ³ⁿ	37,40	41 ^{2A}	9
27	40 ⁿ	45	15 ¹	46,48	156 ^A	17
28,32	95 ³	47	346 ^{2nA}	52s	97 ¹ ,249 ^{2nA}	28
12,18s,19	250 ²ⁿ	23ss	250 ^{2rn}	54s	138 ¹ⁿ ,157 ^{1nA}	34
7	78 ³	49	236 ¹ⁿ	62	46 ²ⁿ	19 ¹⁰
10	181 ^{2c}	45	105 ¹	10 ¹	96 ² ,363 ^{1AY}	14
12s,17,37s	40 ⁿ	18,21	44 ³ ,61 ²	1,18	249 ^{2A}	36
14,35	105 ¹	23s	157 ^{2nB}	2	96 ²	41
13,1,33	45 ^{5,6A}	26s	250 ^{2rn}	3	45 ^{4c}	44
8	45 ^{3,4A}	31s	105 ¹	12,15	127 ^{2nB}	47
9s	250 ^{2An} ,319 ^{3nB}	34	236 ^{1,n}	16	46 ^{2cB} ,49 ⁿ ,51 ¹ , 56 ^{2B} ,74,87 ² ,109 ^{1c} , 118 ^{2A} ,128 ²ⁿ ,216 ^{2A} , 231,263 ^{2cY} ,264 ^{3nA}	48
9,13	41 ⁿ ,45 ^{4c} ,78 ^{2c}	38,40	157 ^{2nB} ,c,n		21,46 ^{3A}	20 ^{2,6}
10	249 ¹ⁿ ,250 ^{2cA,n}	5,18s	101,250 ^{2rn}	21	46 ^{3un}	47
22	97 ³ⁿ	3	105 ¹ ,157 ^{2nA}	22s	249 ^{3A} ,250 ^{2rn}	10
30	45 ⁵	3,10	199 ⁵	27,37	157 ^{2c}	21
31	109 ³ⁿ ,231	4s	157 ²ⁿ ,159 ²	40	184 ^c	25
32,38	40 ⁿ ,45 ²	6s	194 ^{1n,c}	41 ⁹	46 ³ⁿ	21 ⁷
14,1,2	40 ⁿ ,250 ^{2nY}	8	157 ²ⁿ ,159 ²	17	226 ¹	42,17
9	244,249 ¹ⁿ ,250 ^{2cB} ,n	10	194 ^{1n,2n}	20	46 ²ⁿ	24
10,17,20	96 ²	17	105 ¹	28	46 ^{2cB} ,51 ¹	32
24	146 ^{2c}	66	249 ³ⁿ	29	241 ²ⁿ	33
27	186 ²ⁿ ,376 ¹ⁿ	12,19	96 ²			37
		13s	96 ¹ ,97 ^{2A}			22 ²
						3

8	157 ²	29	350 ¹	12 ^{20ss}	249 ¹ , 250 ¹ⁿ	4,6	481
14, 19	147 ³	31	144 ^{3A} _β	31	174 ^{1c} _γ	9	88
19	142 ³ , 151 ²ⁿ _α	4-6	249 ¹	32	250 ¹	11	236 ¹ⁿ , 274
21-28	182 ²ⁿ _β , 183 ¹	5	43 ¹ , 144 ^{3A} , 352 ^{2A}	37-42	63 ¹	17	105
25	183 ²	10	144 ^{3A} _β	40	389 ^{1B}	18s	49 ⁿ , 50 ¹
25-30	41 ^{n,c} , 193 ⁴	14	48 ¹ⁿ	41s	49 ⁿ , 51 ¹		96 ¹ , 109 ¹
26	157 ⁵ⁿ , 360 ²ⁿ	15, 18	50 ¹ⁿ , 87 ¹		108 ² , 109 ^{1c}	19	105 ¹ , 146 ⁿ , 236 ¹
20s	156 ⁿ	16	13 ²ⁿ	49s	107 ^{1c} _α	19-23	50 ¹ⁿ , 22 ¹
27	157 ^{2c} , 240 ¹	22-26	144 ^{3A} _γ	13 ⁶	87 ¹ , 157 ³ , 193 ^{5c}	20	49 ⁿ , 88 ¹ , 148 ⁴
28	183 ⁵ⁿ	27	95 ³	10	236 ^{2A}		183 ³ , 28 ¹
30	130 ^{2A}	34	110	12s	193 ⁴	20-23	48 ^{1A} , 63 ¹
31s	154 ^{1c} , 155 ³	36	87 ¹	11	240 ¹		216 ^{2A} _β , 22 ¹
	157 ^{3,5} , 182-185	41-40	239 ³ , 249 ^{3A}	16	97 ¹ , 156 ⁿ	23	62 ³ⁿ , 223 ¹
32	190, 235 ⁵ⁿ , 310 ² , 320 ⁴ⁿ , 376 ¹ⁿ , 395 ¹ⁿ	21-26	44 ³ , 67 ² , 177 ^{1c} , 234 ²	16-18	96 ³ , 151 ^{2A}		229 ² , 274 ¹
	396 ^{5A} _n	22	250 ¹ⁿ	20	109 ¹ⁿ	26	48 ^{1A} , 224 ¹ , 236 ¹
34s	183 ² , 4c _α	524	46 ^{2c} _β	34	193 ^{5A,c}	18 ¹⁵	41 ^{2A} , 193 ⁵
39-46	182 ²ⁿ _β	36, 38	95 ³ , 108 ²	35	223 ¹ , 229 ²	28-38	40 ^c , 44 ¹
45	159 ²	61-14	41 ¹ , 187 ²		62 ³ⁿ , 63 ¹ , 223 ¹ , 224 ² , 238 ²ⁿ , 277 ^{2A}	35	250 ²ⁿ
47	96 ²	10s	151 ²ⁿ	36	157 ³ , 189 ³ⁿ	37	46 ^{2c} _β , 48 ³ , 105 ¹
53	174 ^{1c} _γ	28	157 ³	37	159 ²	19 ^{3,16}	107 ^{1c} _α , 229 ²
61	183 ^{5c} _β	45	19	14 ²	45 ^{1A}	12-21	40 ¹
66	250 ²ⁿ _γ	53, 60	144 ³ⁿ , 3	6	46 ³ⁿ , 105 ¹ , 107 ^{1c} _α	31	382 ¹
67ss	44 ⁴	57	71 ²	8	229 ²	20 ^{2,6}	193 ^{5A}
69	30 ^{2A} , 45 ^{1,5}	67ss	96 ³ , 151 ²ⁿ , 173 ²ⁿ _β	9	62 ³	2-8	158 ^{3c} , 186 ¹
23 ²	48 ³ⁿ , 79 ¹ , 250 ²ⁿ _β	68	183 ⁵ⁿ , 393 ^{1c}	10	108 ²	19-23	186 ¹
5	105 ¹ , 250 ²ⁿ _γ	68	193 ^{5c} , 199 ⁹	11	241 ²ⁿ _α	20-21	49 ⁿ , 51 ¹
3, 45, 25	44 ⁴	70	236 ¹ⁿ	13s	184 ^c , 229 ²	21	96 ¹ , 99 ¹ , 109 ¹ⁿ
34	48 ³ⁿ	70s	96 ³ , 151 ^{2A}	16s	56 ^{2c} , 111 ² , 384 ⁿ _γ	21-23	144 ^{3c} , 147 ³ , 189 ²
37s	40 ^c	71 ¹	236 ¹	17	111 ¹ , 343 ² _α	23	151 ²ⁿ
24 ⁹	96 ²	14, 46	105 ¹	21s	105 ¹ , 108 ² , 109 ³ⁿ	24-29	96 ³ , 186 ¹
9-12	159 ² , 186 ¹ⁿ	16s	108 ²	25	231	20	241 ²ⁿ _α , 271 ²
19	266 ^{2A}	35	250 ¹ⁿ	26	109 ³ⁿ , 111 ³ , 229 ²	21	378 ³ⁿ
33	96 ²	81-11	239 ³	30	174 ^{1c} _γ	1-14	157 ²ⁿ _α
34	157 ⁴ , 378 ^{3n1A}	2	105 ¹	15 ²	277 ^{1A}	2	186 ¹
35	186 ¹ⁿ , 189 ^{2A}	10	107 ²	2-8	230 ¹ⁿ , 346 ²ⁿ _α	3	158 ² , 194 ¹
38	96 ²	12	20, 62 ^{2c}	4	323 ¹ⁿ	6-11	101, 186 ^{1A} , 253 ²
44-40	121, 249 ^{1c}	26-29	108 ²	5	71 ²	11	194 ¹
47	250 ²ⁿ	28	105 ¹	7	229 ²	13s	182 ^{3A} , 186 ¹
48	109 ³ⁿ	33s	46 ^{2A}	12-17	223 ¹ , 230 ¹ⁿ	15-17	154 ^{1c} , 155 ³
49-52	249 ^{1c}	34	174 ^{1c} _γ	13	240 ¹		157 ³ , 174 ^{1A}
		17	109 ²	16	96 ³ , 151 ^{2A} , 184 ^c		182 ²ⁿ _γ , 186-197
		48	46 ^{2c} _β , 249 ^{2A}	18-21	41 ⁿ , 45 ^{1c}		199 ³ , 310 ² , 376 ¹ⁿ
		9 ⁵	20	19	96 ³		377 ²ⁿ _β , 395 ¹
		41	241 ²ⁿ	20s	78 ^{2c} , 109 ² , 156 ⁿ		151 ^{2c} _β , 157 ⁴ , 193 ^{5c}
		10 ¹	376 ¹ⁿ	22-24	241 ²ⁿ		173 ⁴ , 194 ³ , 318 ²
		1-16	186 ^{2c} _n , 187 ²	26	111 ^{1,5}		
		3	46 ^{2c} _β	27	95 ²		
		6	147 ³	16 ²	78 ^{2c}		
		6-10	178 ³ , 186 ^{2c}	11	174 ^{1c} _γ		
		11-16	186 ^{2c}	13s	111 ^{1,3,4} , 113 ⁿ , 216 ^{2A} _β , 229 ²		
		16	19, 226 ¹ , 229 ¹ , 249 ¹ , 250 ¹ⁿ	23s	184 ^c , 229 ²		
		21ss	144 ^{3c}	27	46 ²ⁿ		
		26	109 ²	32	186 ²ⁿ , 376 ¹ⁿ		
		27	46 ^{2c} _β , 186 ²ⁿ	17	229 ²		
		14 ¹²	97 ¹	2s	87 ¹		
		18ss	250 ²ⁿ _β	3	46 ^{3A} , 85 ¹		

13	281,95 ¹ ,158 ¹	19s	283,95 ² ,105 ³	25	311,112 ^{1A}	46	881
14s	27,30 ³ ,230	19,31	784	26,39	311,113 ^c	141	30 ³
15ss	27,230,159 ¹	20s	27,90 ²	35,38	148 ^{1A} ,181 ^{1An}	12	360 ^{2u} β
17ss	281,63 ² ,95 ¹	24	27,30 ³ ,230		352 ^{2A}	14	97 ^{2c}
19,26	27,281,97 ^{2u}	26,31	27,105 ³ ,115	40	311	22	360 ^{2c} β
	100 ^{1u} ,360 ^{2A}	31	30 ³ ,112 ¹ ,113 ¹	91,2	27,31 ¹	23	29 ^{2u} ,148 ^c
20	363 ^{2u} δ	32	27,343 ^{2A} α	4	71 ² ,109 ^{4A}	27	29 ^{2u} β
21s	63 ¹	32,37	281,30 ^{2A} ,3,31 ¹	5	74	15 ²	162 ^{3c} β ,363 ^{2A} δ
22	27,30 ³ ,95 ²	51,41	114,131 ^{2A}	6,19	23 ^c ,97 ^{2c} ,113 ^c	2,4	28 ²
23	151 ^{1A}		132 ^{2u} β ,159 ¹		360 ^{2c}	5	291,33 ²
24	95 ²	3,9	30 ³ ,95 ¹	10	27,31 ¹	6,31	63 ² ,230,235 ⁵
25	281,97 ¹	5,10	27,28 ⁴	15	95 ² ,105 ³	7,11	314,162 ^{2u} , β
26	281,96 ²	11	27,29 ^{2u}	17	97 ^{2c}	10	128 ¹ ,162 ^{3u}
21,12	252	12	27,230	19	27	11s	314,159 ¹ ,162 ^{3c} β
4	30 ³ ,111 ⁶ ,113 ^{2A}	13s	27,63 ²	27	162 ^{3c} β	14s	62 ^{3u}
5,11	311	14	30 ³	29	311	15,19	314
14	28 ² ,311,96 ²	15s	159 ¹	31	27,29 ^{2u} ,311 ¹	22	28 ² ,29 ^{2u} β
	158 ² ,197 ^{cu}	17	291,158 ²		174 ^{1u} γ ,235 ³ α		360 ^{2u} β ,367 ^{1u}
14,36	159 ¹	18,28	283,781,105 ³	32	27,31 ² ,159 ¹	22,23	162 ^{3u} ,263 ^{2c} β , 360 ^{2u} ,363 ^{2A} δ
16,21	22 ² ,27,30 ^{2c}	20	95 ²	32,42	1154,159 ¹	23	314,235 ^{3u} ,244 ^{2A} β
17	18,30 ³ ,363 ^{2A} α	26	250 ^{2u} γ	38,63	159 ¹	23,29	162 ^{3c}
21	27,30 ^{2u} ,3,251 ^{2A}	29	283,781,158 ²	10	159 ¹	25	162 ^{3c} β ,230
22	311	30s	30 ^{2A} ,3	10	253 ^{2A}	25,28	113 ^c ,120 ⁴
25	236 ^{1u}	32	283,30 ³ ,95 ²	13s,17	33 ² ,159 ²	28	128 ¹ ,382 ^{5u} ,384 ^{8u} ,1, 393 ³
32	27,30 ^{2A} ,95 ²	34	32 ³	22	236 ^{1u} ,250 ^{2u} β	29	129 ^{1A}
33	18,22 ²	38s	323,565 ⁴ ,256	23,33	113 ^c	32	360 ^{2u} γ ,367 ^{1u}
35	236 ¹	40,42	283,105 ³	28,48	31 ²	35	112 ^A
36	30 ^{2A} ,3,31 ¹	61	303,311,159 ²	34	159 ¹ ,246 ¹	36,39	162 ^{3c} β
37,44	27,28 ² ,87 ²	2,7	268 ³ α ,368 ^{3u} α	41s	95 ² ,181 ^{1An}	41	29 ^{2u} ,128 ¹
	158 ² ,159 ¹		27,28 ² ,5		216 ^{2A} β	163	314
38	18,30 ³ ,63 ² ,95 ²	4	96 ² ,112 ^{1A}	44s	27,113 ^c	4	129 ^{1A} ,162 ^{3u}
	148 ¹ ,181 ^{1An}	5	105 ³	47	148 ^{4A}	5	29 ^{2u}
39	22 ² ,30 ^{2u} , c	6	311,368 ^{3u} α	48	95 ²	6	112 ^A
41	27,63 ² ,148 ¹ ,352 ^{2A}		148 ^{4c} ,151 ^{1A} , 360 ^{2A} , $c\beta$,368 ^{1A}	411	112 ^{1A} ,159 ¹ , 360 ^{3u}	18	95 ²
42	63 ² ,105 ³ ,148 ^u	7,9	291,30 ³ ,31 ¹	1,18	31 ² ,159 ² ,230	22	132 ^{2u} α
43	30 ^{2c} ,115 ⁴	10	28 ⁵	17s	28 ² ,159 ¹ , 311	26	181 ^{2u} γ
44	27,30 ³	13	236 ^{1u}	19	29 ^{2u} ,30 ³ ,31 ²	35,39	132 ^{2u} α ,133 ^{2u} α
45,47	27,30 ^{2c} ,3		28 ⁵	21s	27,29 ^{2u} , 162 ^{3c} β	1713	112 ^A
46	27,230	7	28 ⁵	25s	781,159 ¹	18 ²	161 ^{2An} ,319 ^{3c} α
47	27	5	22 ²		29 ^{2u} ,159 ¹	6	252 ^u
31	27	10	360 ^{2u} α		30 ^{2A} ,159 ¹	8	352 ^{2A}
1,7	159 ¹	37	30 ^{2c}		29 ^{2u} ,159 ¹	11	112 ^A
6	30 ⁴ ,95 ²	52	22 ² ,30 ³		161 ^{2u}	25	161 ^{2A}
	311	55,60	30 ^{2A} ,5,32 ^{3A}		159 ¹	193,6	368 ^{1A}
12,26	30 ³ ,159 ¹	81	21 ² ,31 ¹	5	41 ^{2A}	5s	95 ² ,148 ^c
14	236 ^{1u}	1,3	27,29 ^{2u}	7,11	112 ^A	8	30 ⁴
15	27,95 ²	4	311,112 ^A	12s	97 ^{2c} ,148 ^c , 360 ^{2u} , $c\beta$,368 ^{1A}	13,17	95 ² ,115 ¹
16	30 ^{2u} ,115 ⁴	5	28 ⁵	17	97 ^{3u} ,112 ^A	20	112 ^A
17	283,30 ³	9s	553 ^A	19	263 ^{1c} γ	30	29 ^{2A}
18,24	30 ^{2u} , c ,4	12	30 ⁴ ,181 ^{1An} ,352 ^{2A}	20s	114	207	148 ^u
41,3	283	12,18	28 ⁵ ,95 ²	24	252 ^u	43	296 ^{2u}
2	30 ^{2A} ,105 ³	13	28 ² ,5	13,15	22 ² ,161 ^{2c} α	25,28	30 ⁴ ,47 ¹
4	27,30 ³ ,63 ²	14	28 ² ,31 ¹ ,112 ^{1A} , 159 ¹ ,161 ¹ ,230	23,31s	112 ^A	28	292 ^u ,471,90 ^{2A} , 128 ¹ ,189 ^c ,358 ¹ ,360 ^{2u} , 363 ^{1A} β , $\mu\beta$, c ,3 $\mu\delta$
6,13	283,159 ¹	15ss	360 ^{2c} α ,368 ^{1A}	41,49			
10	30 ^{2A} ,3,95 ²	17s	148 ^{4c} ,360 ^{2c} α				
11	30 ^{2u} ,181 ^{2c}	19	27,28 ⁵				
12	87 ¹	20,24	30 ³ ,159 ¹				
17s	283,95 ² ,244 ^{3A}						

	365 ^{1A} _α	15	110,116 ¹ ,263 ^{1A} _α	13	78 ^{2B}	13 ¹⁻⁸	22 ⁴
29	193 ^{1A} ,263 ^{1A} _α	16	260 ²	15	161 ^{2A}	2	241 ^{2B} _β
32	174 ^{1A} _γ	17	110	16	39 ^{1A}	48	239 ^{2A}
21 ²⁰⁸	314,33 ²	11 ⁵	116 ^{2A}	17,21 ¹⁸⁸	130 ^{2B} _β	8,13	53 ²
25 ⁸	27,31 ¹ ,162 ^D	25	71 ¹	21	132 ^{2B}	12	85 ¹
28	236 ^{1A} _γ	12 ⁴⁸	69 ² ,226 ¹	5 ²⁸⁸	130 ^{2B} _β ,132 ^{2B} _β	14 ³	360 ^{2B} _γ
37 ^{1A}	136 ^{2A} _β		230 ³ ,343	5	136 ^{2A} _β	48,12	174 ^{1A} _β
22 ^{15,20}	27		39 ^{1A} ,230 ^{1B}	9	132 ^{2B} _β	34	129 ^{1A}
25 ⁸	133 ^{2A} _α ,136 ^{2A} _β	68	109 ^{4A}	10,12	130 ^{2B} _γ ,134 ^{2B} _β	36	112 ^{2B}
23 ^{3,12,32}	133 ^{2A} _α ,136 ^{2A} _β	11 ¹	72 ¹	18	132 ^{2B} _β	15	378 ^{3B} _α
24 ^{3,40}	250 ^{2B} _β	13	224	6 ^{5,23}	50 ^{2B} _β ,130 ^{2B} _γ	3,5	161 ^{2A}
5,14	29 ¹	13 ¹⁻⁷	784,136 ^{2A} _β	11	95 ²	4	97 ^{2A}
25 ¹¹	133 ^{2A} _α ,288 ^{4B}	4	138 ^{1A}	15	70 ¹	5	96 ² ,157 ¹
19	382 ^{1A}	17	112 ^{1B}	17	72 ¹ ,92 ²		174 ^{1A} _γ ,177 ^{1A}
26 ⁴	250 ^{2B} _β	14 ⁸	39 ^{1A}	19	177 ^{1C}	7	186 ^{1A}
5	29 ¹	9,17	50 ^{2B}	710,12	128 ¹	7,10	97 ^{2A}
6	22 ²	19	174 ^{1A} _β	17	296 ^{2B}	9	17 ¹
28	27	29	107 ²	40	113 ^B	16,19	38 ^{2A}
27 ⁴	29 ¹	15 ²	174 ^{1A} _β	84,40	174 ^{1A} _β _β ,γ	17	173 ⁵
35	148 ^{1A}	6	303,230	11,13	314	188	202
28 ¹⁹	250 ^{2B} _β	9,12	22 ²	91,2	97 ¹ ,20	23	304
22	29 ¹	15,19	116 ^{1A} _β ,20	4,6	161 ^{2B}	24	51 ³
23,34	30 ⁴	20	174 ^{1A} _β ,181 ^{2B} _β	5	158 ^{3A} ,174 ^{1A} _γ ,177 ^{1A}	24,20	44 ¹ ,50 ^{2B} _α
		21 ⁸	319 ^{3C} _β	16	90 ¹	25	51 ³
		16 ⁵	20,319 ^{3B} _β	10 ²	181 ^{3A}	26	173 ⁵
		16	363 ^{3A}	6	14 ²	308	241 ¹
		25	292 ^B ,47 ¹ ,236 ¹	8	144 ^{3B} _α	55	173 ⁵
			183 ^{4A}	11	14 ² ,143 ^{2B} ,181 ^{3A}	16 ¹	129 ^{2B} _β
				16	144 ^{3B} _γ ,148 ^B	15,17	359 ^{3B} ,363 ^{3A} _β
				17	69 ²	20	236 ¹
				21	144 ^{3B} _α		
				23	314,174 ^{1A} _β		
				29,32	314		
				11 ^{2,6}	129 ^{1A}		
				3	39 ^{1A} ,73 ³		
				18	202		
				19	29 ¹		
				22	47 ¹		
				23,25	147		
				24	142 ³ ,151 ^{2B}		
				32	107 ²		
				34	296 ^{2B}		
				12 ⁴	70 ¹ ,344 ^B		
				4,18	72 ¹ ,230 ² ,343 ^{2A} _α		
				5	109 ^{3A}		
				6	181 ^{1C}		
				7,11	70 ¹		
				8	109 ^{4B}		
				9	241 ^{2B}		
				11 ¹⁸⁸	344 ^B _α		
				12	70 ¹ ,226 ¹		
				12,30	343		
				13	352 ^{2A}		
				25	90 ¹ ,202		
				25,28	70 ¹ ,109 ^{4B}		
				28	79 ^{2B} ,109 ^{4A}		
					360 ^{2B} _γ		
					241 ^{2B} _β		
				29			

Ad Rom.

I Corinth.

II Corinth.

Ad Galatas

116^{2c}, 235⁵, 263^{2c}

11s39^{1b}

12-19162^{3Dn}

13471

15171^B

16169^{4A}, 174^{1Aβ}

17162^{3A}

18s97^{2c}, 114, 158^{3B}

174^{1Aγ}, 360^{2cβ}

2229^{2B}, 471

2120^{3B}, 158^{3B}, 171^A

263², 97^{2c}, 162^{3B}, cβ

663²

2.9114

7s174^{1Aγ}, 368^{3Bα}

8971^{2c}

9158^{3B}, 162^{3Bα}, 174^{1Aγ}

10162^{3B}

11174^{1Aγ}

11.15313, 159², 161²

162³, 230

14162^{3cDn}, 174^{1Aγ}, 1771^A

2039^{1b}, 116^{2B}

38131

13382^{An}

16.23134, 22²

21ss563^{Bβ}

28323^{1B}

41.7502^c, 563^{Bβ}

19264^{3Bn}

22.3122^{2A}, 563^{Bβ}

86⁵, 88^{2B}

51128¹

11181⁴

13238^{2B}

15.21721, 239^{2A}

19.25721, 238^{2B}

20294, 202

614382^{An}

Ad Ephesios

14296^{2Bβ}

1051³

13116^{2B}, 352^{2A}

20.2229^{2B}, 78^{2B}, 235^{3β}

22s70², 73¹

23391^B, c, 51³

21296^{2Bβ}

6s146^A

785¹

12131

19.21391^B, 88^{2A}

19.22174^{1Bβ}, 181²

237¹, 264¹

21177^{1C}

3-4264^{3Bn}

35360^{2Bγ}

296^{2aβ}

391^a, 401³

230^{1A}

354^{2A}

296^{2aβ}

69², 70², 72¹

343^{2Aα}

70², 235², 343

352^{2A}

95²

148^C

63¹, 87², 116^{2c}

216^{2Aβ}, 360^{2aβ}

70², 148^C, 174^{1Bβ}

51^{2β}, 268

70², 73¹, 296^{2Bβ}

174^{1Bβ}, 344^C

238^{2B}

174^{1Bβ}

238^{2B}

13², 296^{2Bβ}

43²

95²

563^{Bβ}, 734¹, 235^{3β}

292², 391ⁿ

132^B, 150¹

148^A

23B, 481^A

109^{4A}

13², 71³

236^{2B}

174^{1Aβ}, cγ

229²

71¹

Ad Philipp.

11s363^{1Aβ}, γ, 3Bα

23.8240¹

47241¹

2697^{1B}

320237¹

43359¹

Ad Colossenses

14350^{2B}, 174^{1Cγ}

18391^C, 73¹

21236^{2B}

23.26391^C, 71¹

24904, 270¹

22174^{1Cγ}, 296^{2Bβ}

8388^{1A}, Bα

4073¹

1987², 360^{2Bβ}

314181^{1C}, 246¹

1795²

4371¹

I ad Thessal.

16s58³

243112^B

4429^{2B}, 471

343236¹ⁿ

43-10237¹

51s45², 6A

42360^{2Bα}

4390²

45.17304

18394^D

26236¹

II ad Thessal.

4129^{2B}, 47

7304

2358³

43363^{3A}

16.1958³

17.331834^A

3695²

44132^{2Bβ}

I ad Timoth.

45236^{2B}

6s58³

19s130^{2cα}, 235⁵

20132^{2Bβ}

21.6199¹, 345^B

4563²

31.13360^{2cβ}, 363^{3Bβ}, c

2128¹ⁿ, 135¹

5360^{2E}

8135¹, 363^{1Aγ}

10.12363^{3Bγ}

15471, 88^{2A}, 172^{2Bγ}

4-6216^{2Aβ}

410199¹

42263^{2cγ}, 363^{3Aγ}

44148^C, 360^{2cβ}, 368^{1A}

51s363^{2Aα}, 3Aα, γ

17360^{2E}, 363^{1C}

19s130^{2Bβ}, 360^{2E}

22148^C, 360^{2cβ}, 308^{1A}

619.21563^C, 583

181^{2Bβ}, 231

II ad Timoth.

1-2⁴360^{2B}

46148^C, 360^{2cβ}, 368^{1A}

4458³

Ad Titum

13116^{2B}

5263^{2cβ}, 360^{2cβ}, B

5.10363^{1Aβ}, γ, 3Bγ

6128¹ⁿ

7198^{Cn}

9.13360^{2E}

26363^{3Aα}

45263^{2cγ}, 360^{2E}

31784

40118A, 132^{2Bβ}

354², 355¹

Ad Hebraeos

41s18^{Bn}

214174^{1Aβ}

47146^B

31971, 146^B

1.6.1418, 391^E, 88^{2A}

414s95³, 263^{1Cβ}

54184^C

7146^B

61181^{2Bβ}

20146^B

7145^B

11146^B

12145^A

14.17.26146^B

81.911

918.20

22144¹

25.28131, 146^B

10563^{Bγ}

4.14146^A, 241¹

4617

111274^{1Aγ}

2363^{2Aγ}

362^{3A}

61^{2B}

7107²

40181^{2Bγ}

12740.14237¹

48.23674, 237¹

26ss563^{Bγ}

137112^B, 360^{2Bn}

8s391^B, 54²

4779^{2c}, 90², 128¹

268³, 360^{2B}, 363^{1Aβ}

20	189 ^c	3 ¹⁶ 18	39 ^{1F}	2 ^{9,11}	240 ¹	20.3	367 ^{1n,2}
24	360 ²	4 ^{1,10}	39 ^{1F} , 198 ^{c2n}	19 ^s	202, 236 ¹ⁿ	2 ²	97 ³
		14.16	27, 39 ^{1F}	3 ¹	85 ¹	6.15	202, 365 ^{2ny}
Ep. Jacobi		5 ^{1,3}	189 ^c , 360 ^{2E}	2	92 ² , 237 ¹ , 271 ^{3c}	13	27
1 ^{20s}	82 ⁴		363 ^{1A} β	3.23	237 ¹	3 ⁴	27
2 ²	29 ¹ⁿ	3	160 ^c , 162 ³ⁿⁿ	10	238 ²ⁿ	7	178 ²
16	223 ¹	4	189 ^{2c}	12ss	229 ²	4 ⁸	236 ¹
14.17, 20	224 ²	5	363 ^{3A} α, β	16	241 ¹	6 ¹⁰	132 ⁿ α, 236 ¹ⁿ
		6	363 ^{2nδ}	17	223 ¹	15s	177 ¹ⁿⁿ
I Petri		10	183 ^{4A}	18s	90 ¹ , 238 ²ⁿ	7 ⁹	252 ³
	244 ^{2A} β	14	236 ¹	4 ¹	97 ³ⁿ , 263 ^{1c} γ	11 ¹³	27
1 ¹	235 ^{3E}			6	109 ²	14 ^{8s}	189 ^{eu}
7.9	230 ⁴	II Petri		7.12	240 ¹	16 ¹³	97 ³ⁿ
8	241 ²ⁿ α	1 ²	183 ⁴ⁿ β	20	240 ¹ , 277 ^{2A}	14	78 ¹
13	230 ⁴	4	85 ¹ , 237 ¹	5 ^{2s}	»	15	45 ²
15s	236 ¹ⁿ	10, 21	183 ^{5c}	11s	87 ¹	7 ⁶	27
17	246 ¹	1618.	39 ^{1F} , 183 ⁴ⁿ β	18	229 ²	18	78 ⁴
18	271 ^{2A}		29 ¹ , 97 ³ⁿ , 263 ^{1c} γ	II et III Ioannis		18 ²⁰	360 ^{2ny}
19.22	39 ^{1F}	2 ¹	107 ²	II.1	363 ^{3A} α	40	236 ¹ⁿ
22.	223 ¹ , 230 ⁴	6	45 ²	6	296 ²ⁿ β	16	132 ⁿ α
2 ²	363 ^{3A} α	3 ¹⁰	235 ⁵	9.11	90 ^{2A} , 354 ²	19	127 ²ⁿ α
5	39 ^{1F} , 177 ^{1c}	15s		III.1	363 ^{3A} α	20.20 ¹⁰	97 ³ⁿ , 263 ^{1c} γ
6ss	39 ^{1A} , 181 ^{2c} , 4	I Ioannis		Apocalypsis		21 ¹⁴	96 ² , 97 ⁴ , 181 ²ⁿ γ ⁿ , 264 ¹
9s	39 ^{1F} , 50 ^{2A}	1.1.3	39 ^{1F} , 62 ^{3A} , 271 ³ⁿ	1 ⁹	112 ⁿ	19	181 ²ⁿ γ ⁿ
12	363 ^{2nδ}	5.7	60 ^{2c}	12	183 ^{5c} β		
21.25	39 ^{1F} , 187 ²	21	27				
23	135 ¹						
25	363 ^{3c}						

OPERA CITATA (SUPPLEMENTUM)

- Antonij (Metrop.). — *Bessiedy*, 1922.
- Apparatus quinque librorum Decretalium*, Argentinae, 1478.
- BREWER (H.). — *Das sogenannte Athanasianische Glaubens-bekenntnis, ein Werk des h. Ambrosius*, Paderborn, 1909.
- BURN (A.E.). — *The Athanasian Creed and its Commentaries*, 1896.
- Byzantinische Zeitschrift*, Leipzig, 1892 ss.
- CALECAS (E.). — *Adversus graecos*, Mg. 152. 11-258.
- CASPAR (E.). — *Die älteste römische Bischofsliste*, Berlin, 1926.
- Christian East*, London, 1920 ss.
- Chronicon Ecclesiae Arbelensis*, versio Fr. Zorell, OC., t. VIII, 1927.
- DELEHAYE (H.). — *Sanctus*, Bruxelles, 1927.
- DELIGANIS (K.). — Πατριαρχικά Ἐγγράφα, t. III, Constantinopoli, 1905.
- Dissertazioni della Pontificia Accademia di Archeologia*, t. XIII e XIV (Styger, Marucchi, Lanciani, Ratti), Roma, 1918, 1920.
- DITTENBERGER W. — *Sylloge Inscriptionum Graecarum*, Lipsiae, 1915-1924³.
- FOAKES JACKSON (F. I.) and KIRSOPP LAKE. — *The Beginnings of Christianity*, t. I, London, 1920.
- GALTIER (P.). — Le véritable édit de Calliste: — A propos de Tertullien et de Calliste, RHE., t. XXIII et XXIV, 1927, 1928.
- GILLMANN (F.). — *Das Institut der Chorbischöfe im Orient*, München, 1903.
- GRIVEC (Fr.). — *Doctrina byzantina de primatu et unitate Ecclesiae*, Ljubljana, 1921.
- GORDILLO (M.). — *Damascenica*, OC., t. VIII, 1926.
- GOYAU (G.). — *Les origines religieuses du Canada. Une épopée mystique*, Paris, 1924.
- HOFFMANN (G.). — *Die Lehre von der Fides implicita innerhalb der Katholischen Kirche*, Leipzig, 1903.
- HOFMANN (G.). — *S. Josaphat*, OC., t. I, 1923; — *Ruthenica*, OC., t. III, 1924; — *Rom und Athosklöster*, OC., t. VIII, 1926.
- JANIN (R.). — *Les Églises Orientales et les Rites Orientaux*, Paris, 1926².
- JERPHANION (G. de). — *Les Églises rupestres de Cappadoce*, (planches, 2e album), Paris, 1928.
- JUGIE (M.). — *Theologia dogmatica Christianorum orientalium... dissidentium*, Tomus I, Theologiae dogmaticae Graeco-Russorum origo, historia, fontes, Parisiis, 1926.
- KÜNSTLE (K.). — *Antipriscilliana*, Freiburg i. B., 1905.
- LAGARDE (G. de). — *Recherches sur l'esprit politique de la Réforme*, Paris, 1926.
- LIEZTMANN (H.). — *Petrus und Paulus in Rom* (coll. *Arbeiten zur Kirchengeschichte*) Berlin-Leipzig, 1927².
- MAI (A.). — *Nova Patrum Bibliotheca*, t. VIII, Romae, 1871.
- MERCATI (G.). — *Scritti d'Isidoro il Cardinale Ruteno*, Roma, 1926.
- MICHEL (A.). — *Humbert et Kerullarios*, Paderborn, 1924-1925.
- Osservatore Romano* (Questione Romana), Roma, 1921-1927.
- Pout*, Parisiis 1925 ss.
- SEEBERG (R.). — *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, t. II, Leipzig, 1925³.
- SMITH (C. H.). — *Cranmer and the Reformation under Edward VI*, Cambridge, 1926.
- Unam Sanctam*, Berlin-München, 1925 ss.
- WENDLANDT (H. H.). — *Die weiblichen Orden und Kongregationen der Katholischen Kirche und ihre Wirksamkeit in Preussen, von 1818 bis 1918*, Paderborn, 1924.

TYPIS PERFECTUM
LOCO DICTO « LE MESNIL »
APUD FIRMIN-DIDOT
PRO GABRIELE BEAUCHESNE
COMMORANTE PARISIIS
ANNO DOMINI MCMXXVIII
DIE XXX NOVEMBRIS.

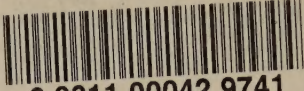

25910

CATHOLIC THEOLOGICAL UNION
BX1751H51927 C001 V002
THEOLOGICA DE ECCLESIA ED. 3. PARISIIS

3 0311 00042 9741

WITHDRAWN

BX

1751

.H5

1927

TITLE

V.2

25910

Herbingny, Michel d'

THEOLOGICA DE ECCLESIA.

3 0314 00042 0741